

İSLAM TARİHİ

Mekke Fethi Sonrası
—
Medine Devri

Asım Köksal

1. [Huneyn Gazası ve Taif Kuşatması](#)
2. [Heyetler Yılı](#)
3. [Hz. Muhammed'in Eşlerinden İnzivaya Çekilişi](#)
4. [Tebük Seferi](#)
5. [Tebük'ten Sonra](#)
6. [Sakiflerin Müslüman Oluşu](#)
7. [İslamiyetin Arabistan'da Yayılışı](#)
8. [Dokuzuncu Yıl Haccı](#)
9. [Medine'ye gelen ve Giden Elçiler](#)
10. [İslam'a Koşanlar](#)
11. [Necran Hristiyanları](#)
12. [Vedda Haccı](#)
13. [Ayrılık Gününe Doğru](#)
14. [Peygamberimizin Vefatı](#)
15. [Kitap ve Sünnet](#)
16. [Hz. Muhammed'in Ahlakı](#)

HUNEYN GAZASI VE TAİF KUŞATMASI

Huneyn Gazasının Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Gaza, Hicretin 8. yılında, Şevval ayında vuku bulmuş,[\[1\]](#) Şevval ayından altı gece geçince,[\[2\]](#) 5 Şevval'de, Cumartesi günü Huneyn'e doğru hareket edilmiştir.[\[3\]](#)

Huneyn; Mekke'ye iki geceliktir.[\[4\]](#)

Huneyn'in, Arafat tarafından Mekke'ye uzaklığı, on milden fazladır.[\[5\]](#)

Huneyn; Mekke ile Taif arasında,[\[6\]](#) Tihâme bölgesinde, birçok inişli çıkışlı dar geçitleri ve sapa yolları bulunan geniş bir vadidir.[\[7\]](#) Tihâme vadilerindendir.[\[8\]](#) Zülmecaz panayırının kurulduğu yerin yanındadır.[\[9\]](#)

Zülmecaz; Kebkeb nahiyesindeki Aref e ye bir fersahtır.[\[10\]](#)

Vaktiyle buraya Amali kal ardan Huneyn b. Kaniye b. Mehlâil adında birisi gelip konakladığı için, Huneyn ismi verilmiştir.[\[11\]](#)

Hevâzin ve Sakîf kabileleri, Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'den yola çıktığını işittikleri zaman, kendilerinin üzerine yürüyeceğini sanarak, savaşmak için derlenip toparlanmışlardı.[\[12\]](#)

Hatta, harekât durumunu öğrenmek için, casuslarını yola çıkarmışlardı.[\[13\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Mekke'yi fethedince, Hevâzinlerle Sakîflerin ileri gelenleri birbirlerinin yanına gidip gelmeye başladılar[\[14\]](#) ve:

"Onun bizimle çarpışmaya gelmesine bir mani kalmamıştır.

Yerinde görüş, onun bizimle çarpışmaya gelmesinden önce, bizim onunla çarpışmaya gitmemizdir![\[15\]](#)

"Vallahi, Muhammed iyi çarpışan bir kavme rastlamadı.

İşinizi sıkı tutunuz da, o sizin üzerinize yürümeden önce, siz onun üzerine yürüyünüz!" dediler.

Sakîfler:

"Biz onun üzerine yürümek istiyor, onun bizim üzerimize yürümesini istemiyoruz.

Bununla birlikte, o bizim üzerimize yürüyecek olursa, karşısında sapasağlam bir kale bulacak ve bizim onun dibinde bol yiyecekler içinde kendisini yeninceye veya dönüp gitmek zorunda bırakıncaya kadar çarpıştığımızı görecektir!

Fakat, biz böyle olmasını istemiyoruz.

Sizinle birlikte gideceğiz, el ve iş birliği yapacağız!" dediler.

Kinane b. Abdi Yalil:

"Ey Sakîf cemaati! Siz kalenizden çıkıp bir adamın üzerine yürüyorsunuz, ama bunun lehinize mi, yoksa aleyhinize mi olacağını bilmiyorsunuz!

Bari kalenize uğrayın da, onun yıkılmış, yıkılmaya yüz tutmuş yerlerini onarın!

Bilemezsiniz, belki ona sığınmaya muhtaç olursunuz!" dedi.

Bunun üzerine, Sakîfler, geride bir adam bırakarak kaleyi onarmasını ona emrettiler.[\[16\]](#)

Ashabdan Ebu Berzetü'l-Eslemî'nin bildirdiğine göre; insanların veya kabilelerin Peygamberimiz Aleyhisselama en kinlisi ve hınçlısı Sakîflerle Benî Hanîfelerdi.[\[17\]](#)

Ebu Süfyan b. Harb'le Hakîm b. Hizam'ın bildirdiklerine göre; Hevâzinler de, Peygamberimiz Aleyhisselamın en azılı, en amansız düşmanı idiler.[18]

Malik b. Avf en-Nasrî, Hevâzinleri topladı.[19]

Kendisi o zaman otuz yaşında olup, Hevâzinlerin lideri ve kumandanı idi.[20]

Malik b. Avf, elbisesini uzun yaptırır, yürürken salıp yerde sürür ve bunu kibir ve gururundan dolayı yapardı.[21]

Hevâzinlerle birlikte Sakîfler, bütün Nasrve Cüşem kabilelerini topladılar.

Ancak, Hevâzinlerden Ka'b ve Kilab kabileleri harekâta katılmadılar.[22]

Hevâzinlere:

"Benî Kilabları neden geride bıraktınız?" diye sorulduğu zaman:

"Onlar, vallahi, yakında bulunuyorlar. Fakat, İbn Ebil-Berâ' bu harekâta katılmaktan onları alıkoydu!" dediler.

Benî Hilallerden harekâta katılanlar, yüz kişiyi bulmuyordu.[23]

Benî Cüşemlerin arasında Düreyd b. Sımme vardı ki, kendisi çok yaşlı ve tecrübeli idi. Fakat, kendisinde güç kuvvet, iş kalmamıştı. Ancak, görüşünden ve savaş hakkındaki bilgisinden yararlanılmak için taşınıyordu.[24]

Düreyd, o zaman, 120[25] veya 160 yaşında idi. Kendisinin gözleri de görmüyordu.[26] Düreyd, cesareti ve zekâsıyla tanınmıştı. Benî Cüşemlerin eşrafındandı. Onların lideri ve kumandanı idi.[27]

Sakîflerin, o zaman, iki lider ve kumandanı vardı. Birisi, müttefiklerden Karibb. Esved b. Mes'ud b. Muttalib; diğeri Benî Maliklerden Zülhımar Sübeyy b. Haris b. Malk idi.

Bütün askerî birliklerin Malik b. Avf en-Nasrî'nin kumandası altına verilerek Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine yürünmesi kararlaştırılmış ve yürüyüşe geçilmişti.

Hevâzinler, bütün mallarını, kadın ve çocuklarını da yanlarına alarak Evtas mevkiine gelip konmuşlar,[28] her taraftan kabileler akın akın yardıma gelmeye[29] ve Evtas'ta toplanmaya başlamışlar,[30] ordugâhlarını da Evtasta kurmuşlardı.[31]

Evtas; Hevâzinlerin yurdunda birvadidir.[32]

Hevâzin ve Sakîfler 14.000 kişi idiler.

Bunlara diğeri Arap kabilelerinden gelip katılanlar da pek çoktu.[33]

Deve üzerinde, üstü açık bir hevdec içinde taşınan Düreyd b. Sımme, Evtas'a getirilince, yere indirildi.[34]

Düreyd b. Sımme, yere indirilince, elini yere sürdü ve:

"Burası, sizin hangi vadinizdir?" diye sordu.

"Evtas vadisidir!" dediler.

Düreyd b. Sımme:

"Ne güzel at meydanıdır!

Ne büsbütün berk ve taşlı, ne de pek yumuşak topraklıdır!" dedi ve:

"Ben burada niçin deve böğürmeleri, eşek anırmaları, çocuk ağlamaları, davar melemeleri işitip duruyorum?!" diye sordu.

Malik b. Avf:

"Savaş erleriyle birlikte, bütün mallarını, kadın ve çocuklarını da götürüyorum!" dedi.

Düreyd:

"Sen bunu ne için yaptın?" diye sordu.

Malik:

"Ben her savaş erinin ev halkını ve malını arkasına koydum ki, onlar için çarpışan, kaçıp gitmesin diye" dedi.

Düreyd, Malik'in bu tedbirine el çırpıp, sonra da:

"Vallahi, sen ancak bir davar çobanısın!

Bozguna uğrayanı hangi şey geri çevirebilir?!

Sen, yenersen, ancak adamın kılıcından ve mızrağından yararlanırsın!

Sen, yenilirsen, ev halkını kendi elinle esir ve malını da iğtinam ettirmiş, onlar yanında rezil ve rüs-vay olmuş olursun!" dedi.[\[35\]](#)

Bundan sonra, Düreyd:

"Ka'blar ve Kilablar ne yaptılar?" diye sordu.

"Onlardan, harekâta katılan kimse yok!" dediler.

Düreyd:

"Ciddiyet ve anlayış kayboldu.

Eğer bugün bir yükselme ve şeref günü olsaydı, ne Ka'blar, ne de Kilablar bugünde bulunmamazlık etmezlerdi.[\[36\]](#)

Ben sizin de Ka'b ve Kilabların yaptıklarını yapmanızı ne kadar arzu ederdim!" dedi.

"Sizlerden, onları kim gidip gördü?" diye sordu.

"Amr b. Âmir ve Avf b. Âmir!" dediler.

Düreyd:

"Bunlar, Benî Âmirlerin iki gencidir ve savaşta çok zayıf olanlarıdır. Bunlardan ne yarar gelir, ne de zarar![\[37\]](#)

Yazıklar olsun sana[\[38\]](#) ey Malik! Sen hiç de Hevâzin halkını koruyacak birşey yapmamışsın!

Sen kadınları ve çocukları, malları .yurtlarının en emin yerlerine, kavimlerinin yanlarına kaldırı, şeref ve itibarı arını yükselt!

Bundan sonra, atların sırtlarında Müslümanlarla karşılaş!

Savaş senin lehinde olursa, arkadakiler gelip sana kavuşurlar.

Savaş senin aleyhinde olursa, hiç değilse ev halkını ve malını kurtarmış olursun!" dedi.[\[39\]](#)

Malik b. Avf, Düreyd'in sözlerine kızdı.[\[40\]](#)

"Vallahi, ben senin bu dediğini yapmam![\[41\]](#) Yaptığım işi de değiştirmem![\[42\]](#) Sen artık çok kocamışsın: Senin aklın da kocamış[\[43\]](#) gitmiştir.[\[44\]](#) Senin bilgin de kocamıştır![\[45\]](#) Senden sonra yetişen genç, savaşta senden daha ileri görüşlüdür!" dedi.

Düreyd:

"Ey Hevâzin cemaati! Vallahi, bunun görüşü sizin için yararlı bir görüş değildir!

Bu, sizin ayıplarınızı, sakınılacak yerlerinizi ortaya dökerek, sizi rezil ve rüsvey edecek, düşmanınızın sizi yenmesine fırsat verecek, sizi bırakarak Sakîflerin kalesine sığınacaktır.

Siz onu terkedin, geri dönüp gidin!" dedi.

Malik kılıcını sıyırdı. Sonra, onu tersine çevirdi[\[46\]](#) ve:

"Ey Hevâzin cemaati! Vallahi, ya bana itaat edersiniz, ya da kamımı yarıp sırtımdan ucu çıkıncaya kadar şu kılıcımın üzerine yüklenir, kendimi öldürürüm!" dedi.[\[47\]](#)

Bu hususta Düreyd b. Sımme'nin sözüne, görüşüne kulak asmalarını istemedi.[\[48\]](#)

Hevâzinler, birbirlerine gidip geldiler ve:

"Vallahi, Malik'i dinlemeyecek olursak, gençtir, kendisini öldürür. O zaman da, biz Düreyd ile kalırız.

Halbuki, o çok yaşlıdır, 160 yaşındadır!

Savaş için kendisinde iş kalmamıştır" diyerek, işlerini Malik'e havale etmek, rujlusunda üitleştUer[\[49\]](#)

Malik¹ e:

"Sana itaat ediyor, boyun eğiyoruz!" dediler.[\[50\]](#)

Düreyd b. Sımme, Hevâzinlerin kendisini dinlemediklerini görünce:[\[51\]](#)

"Bu öyle bir gündür ki, ben onda ne bulunuyorum, ne de bulunmuyorum!" dedi[\[52\]](#) ve o sırada duyduğu genç ve dinç olma özlemini bir beyitle dile getirdi.[\[53\]](#)

Hevâzin Ordularının Savaş Düzeni

1. Hevâzin ordularının en önünde süvariler,
2. Süvarilerin arkasında, piyade savaş erleri,
3. Piyade savaş erlerinin arkasında kadınlar ve çocuklar,
4. Kadınlar ve çocukların arkasında davarlar,
5. Davarların arkasında develer,
6. Develerin arkasında da, sığırlar bulunuyordu.[\[58\]](#)

Abdullah b. Ebi Hadrâd, Hevâzinlerin ordugâhlarında bir-iki gün kaldıktan sonra,[\[59\]](#) dönüp bütün gördüklerini, işittiklerini Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi.[\[60\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Ömer'i yanına çağırdı. Ona Abdullah b. Ebi Hadrâd'ın haber verdiği şeyleri anlattı.

Hz. Ömer:

"İbn Ebi Hadrâd yalan söylüyor!" dedi.

İbn Ebi Hadrâd:

"Ey Ömer! Sen şimdi beni yalanlıyorsun ama, vaktiyle sen Hakk'ı da yalanlamıştın!

Senin o zaman yalanladığın Zât, benden daha hayırlı idi!" dedi.

Hz. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! İbn Ebi Hadrâd'ın söylediğini işittin mi?" dedi.[\[61\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Doğru söylüyor![\[62\]](#)

Ey Ömer! Sen yolunu şaşırmıştın da, Allah sana doğru yolu göstermişti!" buyurdu.[\[63\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hevâzinlerle arpışmak Üzere Hazırlanmaya Başlaması

Peygamberimiz Aleyhisselam; Abdullah b. Ebi Hadrad'dan Hevâzinlerin haberini alınca, onlarla karşılaşmak üzere acele hazırlandı.

Safvan b. Ümeyye'nin yanında zırhlar bulunduğu, Peygamberimiz Aleyhisselama anılmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona haber saldı.

Safvan daha Müslüman olmamıştı, müşrikti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Yâ Ebâ Ümeyye! Yarın gidip düşmanımızla karşılaşacağız!

Şu silahlarınızı bize emanet olarak ver!" buyurdu.[\[64\]](#)

Safvan:

"Yâ Muhammedi Gasben, zorla alıp geri vermemek üzere mi istiyorsun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! Sana iade edinceye kadar bizde emanet olarak kalmak, kınlan ve yitirilenleri tazmin edilmek üzere istiyoruz!" buyurdu.[\[65\]](#)

Safvan:

"Öyle olunca, bunda bir sakınca yok!" dedi.

Yüz adet[\[66\]](#) zırh gömlekle, onlara yeteri kadar da silah verdi.[\[67\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, bunları savaş yerine kadar taşımayı üzerine almasını da ondan istedi.

Safvan, Peygamberimiz Aleyhisselamın bu isteğini de yerine getirmeyi kabul etti.[\[68\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, amcasının oğlu Nevfel b. Hâris'ten de, üç bin mızrak aldı.[\[69\]](#)

Attâb b. Esîd'le Muaz b. Cebel'in Mekke'de Görevlendirilişleri

Peygamberimiz Aleyhisselam Attâb b. Esîd'i, Mekke valiliğine;[\[70\]](#) Muaz b. Cebel'i de sünnet, fıkıh öğretmenliğine tayin etti.[\[71\]](#)

İslâm Askerlerinin Sayıları ve Mekke'den Yola Çıkışları

Peygamberimiz Aleyhisselam Şevval ayından altı gece geçtikten sonra, 5 Şevval Cumartesi günü,[\[72\]](#) iki bini Mekkeli olmak üzere 12.000 kişilik askerî bir kuvvetle Mekke'den Huneyn'e doğru yola çıktı.[\[73\]](#)

İslâm Ordusuna Katılan Mekkeliler ve Maksatları

Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte, Mekkelî müşriklerden bazıları da sefere katıldılar.[\[74\]](#)

Bunlar, 80 kişi idiler.[\[75\]](#)

Bunların içlerinde kadınlar da vardı.[\[76\]](#)

Aralarında Mekkelilerin ileri gelenlerinden bazıları da bulunan bu kişiler hangi tarafın galip geleceğine bakacaklar, elde edilecek ganimetlerden kendileri de yararlanacaklardı.

Bununla birlikte, onların hepsi, Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabının Hevâzinler tarafından bir yenilgiye uğratı İmaları m pek istemiyorlardı.[\[77\]](#)

Ebu Süfyan b. Harb İslâm askerlerinin arkasından geliyor, rastladığı her düşmüş kalkan, kılıç, mızrak veya meta'lan toplayıp devesine yükleyerek taşıyordu.

Salvan b. Ümeyye de İslâm mücahidlerine katılmıştı. Kendisi henüz Müslüman olmamış, Peygamberimiz Aleyhisselam ona bir düşünme müddeti tanımıştı.

Hakîm b. Hizam, Huvayüb b. Abduluzza, Süheyl b. Amr, Haris b. Hişam, Abdullah b. Ebi Rebia da "Hangi taraf galip gelecek?" diye merakla gözleyenler arasındaydılar.[\[78\]](#)

Mücahidler Tarafından Söylenen ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Hoşuna Gitmeyen Bir Söz

Ebu Vâkıdü'l-Leysî Haris b. Malik der ki:

"Peygamber Aleyhisselamla birlikte Huneyn'e giderken, bir gün, yolda Zât-ı Envat¹ denilen, büyük, yeşil bir ağaç gördük ki, yol tarafından bizi örtüyor, buruyordu!

'Yâ Rasûlallah! Zât-ı Envat gibi, bize de bir Zât-ı Envat ihdas etsen?'¹ diyerek seslendik.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Allahuekber! Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; siz de Musa'ya kavminin dedikleri gibi bir söz söylediniz!

Onlar:

'Ey Musa! Onların nasıl tanrıları varsa, sen de bize öyle bir tanrı yap!' demişler, Musa da:

'Siz ne kadar cahillik eden bir kavimsiniz!?' demişti.

O Zât-ı Envat geleneği, sizden öncekilerin geleneği idi.[\[79\]](#)

Musa Aleyhisselama kavmi de tıpkı böyle yapmıştı!' buyurdu ve bu davranışı Müslümanlara çok gördü![\[80\]](#)

Müslümanların yolda rastladıkları, gördükleri ağaç, sidr ağacı idi.[\[81\]](#)

Kureyş müşriki eriyle onlar dışındaki Arapların yeşil, kocaman bir ağaçları vardı ki, ona Zât-ı Envat denilirdi.

Müşrikler, her yıl onun yanına varırlar, silahlarını dallarına asarlar, yanında kurban keserler ve bir gün itikâfa girerlerdi.[\[82\]](#)

Hacca giderken de, ridalarını onun üzerine asarlar, Kâbe'ye-hürmeten-ridasız girerlerdi.[\[83\]](#)

Hatta, hacılar Zât-ı Envat'a saygılarından dolayı azıklarını biraz geride bırakırlar, onun yanına azık-sız girerlerdi.[\[84\]](#)

Zât-ı Envat ağacı, Mekke'nin yakınında idi.[\[85\]](#)

Adamın birisi de, Mücahidlerin sayısının çokluğuna bakarak:

"Artık, bundan sonra, sayımızın azlığından dolayı yenilmeyeceğiz!" demişti.

Bu söz, Peygamberimiz Aleyhisselama çok ağır geldi.[\[86\]](#)

Hevâzin Casuslarının Kendilerini Ürperten ve Titreten Müşahedeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam, Şevval ayından on gece geçince, Salı akşamı, Huneyn'e erişti.[\[87\]](#)

Hevâzin ve S aklî ordularının başkumandanı Malik b. Avf, adamlarından bazılarını casus olarak ileri sürmüştü.[\[88\]](#)

Bunlar üç kişi olup Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabını gözetleyecekler, İslâm ordugâhı arasına dağılacaklar.[\[89\]](#) Müslümanların durumu hakkında Malik b. Avf¹ a haberler getireceklerdi.[\[90\]](#)

Casuslar, asabları bozulmuş, titrer bir halde dönüp Malik'in yanına geldiler.

Malik b. Avf, onlara:

"Yazıklar olsun sizlere! Nedir bu haliniz?!" diye sordu.

Casuslar:

"Beyaz, parlak yüzlü, alaca atlar üzerinde öyle adamlar gördük ki, vallahi, gördüğün şu hale düşmekten kendimizi tutamadık![\[91\]](#)

Biz, yeryüzü halkı olarak onlarla çarpışamayız! Gök halkı olsaydık, çarpışırdık!

Onların gözleri, yürekleri yerinden oynatır!

Sen, bizi dinlersen, hemen kavminin yanına dön!

Eğer şu halk bizim gördüklerimiz gibi görececek olurlarsa, onlar da bizim uğradığımız hale uğrarlar!" dediler.[\[92\]](#)

Malik b. Avf:

"Üf sizlere! Hayır! Siz, ordugâhta, korkak bir cemaatsiniz!" dedi.[\[93\]](#)

Ordu içinde bunu yapıp da orduyu korkuya ve tefrikaya düşürmesinler diye, onları yanında tutukladı ve:

"Bana gözüpek bir adam gösteriniz?" dedi.

Böyle bir adam üzerinde ittifak ettiler.

O adam da, gittikten sonra, Malik'in yanına döndü.

Önceki gidip gelenler gibi, o da perişan bir hale düşmüştü.

Malik, ona:

"Ne gördün?" diye sordu.

Adam:

"Beyaz, parlak yüzlü, alaca atlar üzerinde öyle adamlar gördüm ki, onlara bakmaya bile takat getirilemez!

Vallahi, şu perişan hale düşmekten kendimi tutamadım!" dedi.

Casusların bu sözleri, Malik b. Avf'ı istediği şeyi yapmaktan alıkoyamadı, geri çeviremedi.[\[94\]](#)

Hevâzinlerin Müslümanlara Karşı Savaş Alanları ve Kumandanlara Verilen Emirler

Hevâzinlerin başkumandanı, akşam olunca, askerlerini Huneyn vadisinin iki yanındaki görünmez ve dar yerlere dağıtarak yerleştirdi.[\[95\]](#)

Böyle yapılmasını da Düreyd b. Sımme tavsiye etmiş ve Malik b. Avf'a:

"Sen askerlerinden bir kısmını pusuya yatır, gizle ki, onlar sana yardımcı olurlar.

Müslümanlar gelip sana saldırırlarsa, pusudakiler onların arkalarından gelirler, sen de yanındakil-erle birlikte hemen saldırıya geçersin.

Eğer yapılan saldırış onlardan kimseyi bozguna uğratmaz, kaçırmazsa, onların üzerine bir uğurdan umumî bir saldırış yapılır" demişti.[\[96\]](#)

Bunun için, Malik b. Avf da, kumandan ve askerlerine:

"Onları (Müslümanları) görür görmez, üzerlerine hep birden, bir uğurdan saldırınız!" diyerek emir verdi.[\[97\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mücahidleri Savaş Düzenine Koyuşu

Peygamberimiz Aleyhisselam, seher vakti, Müslümanları savaş düzenine koydu.

Bayraktar ve sancaktarlara bayrak ve sancaklarını verdi.

Muhacirlerin sancağını Hz. Ali, bayraklarını da Sa'd b. Ebi Vakkas'la Hz. Ömer taşıyordu.

Ensardan Hazrecîlerin sancağını Hubab b. Münzirveya Sa'd b. Ubâde;

Evsîlerin sancağını Useyd b. Hudayr taşıyordu.

Evsî ve Hazrecîlerin her kabilesinde ya sancak ya da bayrak bulunuyordu.[\[98\]](#)

Benî Abdüleşhellerin bayrağını Ebu Naile,

Benî Hâriselerin bayrağını Ebu Bürde b. Niyar,

Benî Zaferlerin bayrağını Katâde b. Numan,

Benî Muaviyelerin bayrağını Cebr b. Atik,

Benî Vâkıfların bayrağını Ebu Lübâbe b. Abdülmünzir,

Benî Sâidelerin bayrağını Ebu Useydü's-Sâidî,

Benî Malik b. Neccarların bayrağını Umâre b. Hazm,

Benî Adıyy b. Neccarların bayrağını Ebu Salî,

Benî Mazinlerin bayrağını Salî b. Kays,

Benî Gitarların bayrağını Ebu Zerri'l-Gıfârî,

Benî Dam releri e Leyslerve Sa'd b. Leyslerin tek bayrağını Ebu Vâkıdü'l-Leysîtaşıyordu.

Ka'b b. Amr'ların iki bayrağı olup, birini Bişr b. Süfyan, diğerini Ebu Şurayh,

Benî Müzeynelerin üç bayrağı olup, birini Bilal b. Haris, birini Numan b. Mukarrin, birini de Abdullah b. Amr b. Avf taşıyordu.

Cüheynelerin dört bayrağı olup, biri Rafi¹ b. Mekîs'in, biri Abdullah b. Zeyd'in, biri Ebu Zür'a b. Ma'bed b. Halid'in, birisi de Süveyd b. Sahr'ın yanında idi.

Benî Eşca'ların iki bayrağı olup, biri Numan b. Mes'ud'un, diğeri de Ma'kıl b. Sinan'ın yanında idi.

Benî Süleymlerin üç bayrakları olup, biri Abbas b. Mirdas'ta, biri Hufaf b. Nüdbe'de, birisi de Haccac b. Matta idi.

Eşlemlerin iki bayrağı olup, biri Büreyde b. Husayb'ın, diğeri de Cündüb b. A'cem'in yanında idi.

Evs ve Hazreclerin Cahiliye çağında bayrakları yeşil ve kırmızı idi. İslâmiyet devrinde de, öylece bırakıldı.

Muhacirlerin bayrakları siyah, sancakları beyazdı.[\[99\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; Süleymleri, Mekke'den çıkışından beri, öncü süvari birliği olarak İslâm ordularının önüne geçirmiş ve Halid b. Velid'i de başlarına kumandan yapmıştı. Ci'râneye gelinceye kadar da, bu düzeni değiştirmede.[\[100\]](#)

Ebu Abdurrahman el-Fihri der ki:

"Çok sıcak ve yakıcı bir günde yola devam edip ağaç gölgesine indik.

Güneş zevale erince, zırhımı giydim. Atıma binip Resûlullah Aleyhisselama gittim.

Kendisi, kıl çadır içinde idi.

'Esselâmü aleyke yâ Rasûlallahi ve rahmetullâh! Hareket zamanı geldi!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet!' buyurdu.

Semüre ağacının gölgesinde dinlenen Bilal'e:

'Yâ Bilal!' diye seslendi.

Bilal:

'Buyur! Ben sana feda olayım!¹ dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Katırımı benim için hemen eğerle!' buyurdu.

Bilal bir semer çıkardı ki, iki yanı hurma lifindendi. Gösterişli ve hoş gidecek bir semer değildi.

Katır semerlenince, Resûlullah Aleyhisselam onun üzerine bindi. Biz de hayvanlarımıza bindik.[\[101\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam bizi düşmanlara karşı o akşam ve gece savaş safları halinde düzenli bulundurdu.[\[102\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, o zaman, boz katırı Düldül'e binmiş, sırtına da iki kat zırh gömlek giymiş, başına giydiği takyesinin üzerine de miğfer geçirmişti.[\[103\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mücahidleri Öğütlemesi ve Zaferle Müjdelemesi

Peygamberimiz Aleyhisselam; mücahicileri çarpışmaya teşvik etti. Sadakat ve bağlılık gösterdikleri, güçlülere göğüs gererek sabır ve sebat ettikleri takdirde fetih ve zafere kavuşacaklarını onlara müjdeledi.

Huneyn vadisine sabahın alacakaranlığında, savaş düzeni halinde inilmeye başlandı.[\[104\]](#)

Hevâzinler, Huneyn vadisinin iki yanına gizlenmişler, pusu kurmuşlardı.[\[105\]](#)

Cabir b. Abdullah; Hevâzinlerin Huneyn'e önceden gelip vadinin gizli yollarını ve dar geçitlerini tuttuklarını, Müslümanları oralarda pusuya düşürmek için toplanmış, hazırlanmış, üslenmiş olduklarını ve birdenbire saldırılarına uğradıklarını söyler.[\[106\]](#)

Seleme b. Ekvâ da:

"Ben, ilerleyip bir yokuşa çıkıyordum.

Beni düşmandan biri karşıladı. Hemen ona bir ok attım. Benden gizlendi de, ne yaptığını bilemedim.

Hevâzinlere bakıp dururken, bir de ne göreyim: Onlar başka bir yokuştan ortaya çıkıvermişlerdi!" der.[\[107\]](#)

Hevâzinler; attıkları hiçbir oku boşa gidermeyecek kadar keskin nişancı ve atıcı idiler.

Hevâzinlerin İslâm askerlerinden ilk karşılaştıkları kimseler ise, genellikle, aceleci, zırhsız, silahsız veya pek az silahlı birtakım toy gençlerdi.[\[108\]](#)

Bununla birlikte, onlar karşılaşır karşılaşmaz Hevâzinlerin üzerlerine atılıp onları bozguna uğratmayı başarmışlardı.

Fakat, ganimet toplamaya koyuldukları zaman da, Hevâzinlerin çekirge sürüsü gibi ok yağmuruna tutuldular ve tutun a m ayarak bozuldular, dönüp kaçmak zorunda kaldılar.[\[109\]](#)

Bu öncü birliği içinden ilk ürküp kaçanlar da, suçları bağışlanmış ve kendiliklerinden İslâm mücahi-dleri arasına katılmış bulunan iki bin kadar Mekkelili idi.[\[110\]](#)

Enes b. Malik de; hiçbirzaman Hevâzinler kadar kalabalık ve çokluk bir topluluk görmediğini; sabah karanlığında, vadiye inerken, dar bir geçitte onların birdenbire saldırısına uğradıklarını ve ilk bozulup kaçanların Süleym süvarileri olduğunu ve Süleymleri Mekkelilerin, Mekkelileri de sair halkın takip ettiğini;[\[111\]](#) süvarilerin kaç a kaç a İslâm ordularının arkasına kadar çekilmiş olduklarını gördüklerini bildirir.[\[112\]](#)

Rivayete göre; yeni Müslüman olan Mekkelilerden bazıları, o sırada birbirlerine Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında:

"Onu yalnız bırakın! Tam sırasıdır, bozulun!" demişlerdi.[\[113\]](#)

Huneyn Savaşında İslâm Kadınlarının Kahramanlıkları

Ümmü Umâre der ki:

"Müslümanlar her tarafta bozguna uğradıkları zaman, benim elimde keskin bir kılıç vardı.

Ümmü Süleym beline bir hançer bağlamıştı! Kendisi, o zaman, Abdullah b. Ebu Talha'ya hâmile idi!

Ümmü Salât ile Ümmü Haris:

'Savaştan kaçmak size yaraşmaz!¹ diyerek Ensarı kınıyordu!

Hevâzinlerden boz bir deve üzerinde bir adam gördüm ki; yanında sancak taşıyor, Müslümanların arkasından devesini koşturuyordu.

Hemen onun önünü keserek devesinin bacaklarına kılıçla vurdum. Deve arkasının üzerine çöktüverdi. Adama saldırıp, öldürünceye kadar kılıç vurdum. Kendisinin kılıcını alıp, deveyi horuldar bir halde bıraktım!"

O sırada, Resûlullah Aleyhisselam, kılıcını sıyırmış, kılıcının kınını atmış, ayakta dikiliyor ve:

"Ey Bakara sûresinin ashabı!" diyerek sesleniyordu.

Ümmü Haris kocasının devesini tutuyor, deve yayılmak istiyor, fakat Ümmü Haris onu yanından ayırmıyor, ona:

"Ey hayvan! Sen de mi Resûlullah Aleyhisselamı bırakıp gideceksin?!" diyordu!

Ümmü Haris, Hz. Ömer'e:

"Nedir bu hal?" diye sordu.

H. Ömer:

"Allah'ın işidir!" dedi.

Ümmü Haris, Peygamberimiz Aleyhisselama da:

"Yâ Rasûlallah! Vallahi, şu kavmin (Benî Süleymlerle Mekkelilerden, halkın bozguna uğramalarına yol açanların) bugün bize yaptıkları gibi birşey yapanı, devemi geçeni görürsem, öldürürüm!" dedi.[\[114\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, orada Ümmü Süleym'i gördü ve:

"Ümmü Süleym! Sensin hâ!" buyurdu.

Ümmü Süleym:

"Evet! Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah![\[115\]](#)

Yâ Rasûlallah! Gördün mü, sana bey'at edip Müslüman olmuş bulunan şu cemaat, seni nasıl yalnız bırakıp kaçtılar?![\[116\]](#)

Yâ Rasûlallah! Suçlarını bağışladığın, senin ordunu bozguna uğratan şu Mekkelilerin[\[117\]](#) suçlarını bağışlama!

Allah fırsat verince,[\[118\]](#) seninle çarpışan şu müşrikleri geberttiğin gibi, onları da geberti.[\[119\]](#)

Çünkü, onlar bunu hak ettiler!" dedi.[\[120\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Ümmü Süleym! Allah bana yetmez mi?[\[121\]](#) Allah'ın affı çok geniştir![\[122\]](#)

Ey Ümmü Süleym! Gücün yetince, iyilik et!" buyurdu.[\[123\]](#)

Ümmü Süleym sözünü üç kere tekrarladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, her defasında:

"Allah'ın affı çok geniştir!" buyurdu.[\[124\]](#)

Ebu Talha, Ümmü Süleym'in belindeki hançeri görünce, ona:

"Ey Ümmü Süleym! Ne oluyor bu yanındaki?!" diye sordu.

Ümmü Süleym:

"Hançerdir ki; müşriklerden biri bana yaklaşacak olursa, onun kamını yarayım, deşeyim diye yanıma aldım!" dedi.

Ebu Talha:

"Yâ Rasûlallah! Duydun mu; Ümmü Süleym ne söylüyor?" dedi.[\[125\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Bozguna Uğrayıp Kaçışan Müslümanlara Seslenişi

Hevâzinler, bozguna uğrattıkları Müslümanları kovalayarak, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına kadar gelip dayandılar.[\[126\]](#)

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam, sağ yana çekilip kaçan Müslümanlara:

"Nereye gidiyorsunuz ey insanlar!

Bana doğru geliniz! Ben Resûlullahım!

Ben Muhammed b. Abdullah'ım![\[127\]](#)

Ey Allah'ın kullan! Ben Allah'ın kulu ve resûlüyüm!

Ey Muhacirler topluluğu! Ben Allah'ın kulu ve resûlüyüm ![\[128\]](#)

Ey Muhacirler! Ey Muhacirler!

EyEnsar! Ey Ensar!"[\[129\]](#) diyerek sesleniyor, develer birbirlerine giriyor, halk alabildiğine kaçıp gidiyordu!

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında Muhacir ve Ensardan bazı kişiler ile aile halkından başka kimse kalmamıştır.[\[130\]](#)

Muhacirler arasında Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer, aile halkı arasında da Hz. Ali, Hz. Abbas, Ebu Süfyan b. Haris ve oğlu Cafer, Hz. Abbas'ın oğlu Fadl, Hâris'in oğlu Rebia, Zeyd b. Hârise'nin oğlu Üsâme ve Ümmü Eymen'in oğlu Eymen[\[131\]](#) vardı.[\[132\]](#)

Rivayete göre, Huneyn günü kaçmayıp oldukları yerde sebat edenler yüz kişi idiler.[\[133\]](#)

Bunlardan otuzüçü Muhacirlerden, alünişyedisî Ensardandı.[\[134\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrılmayanların seksen kişi oldukları rivayeti de vardır.[\[135\]](#)

Hız. Ali ile Ebu Dücâne'nin Hevâzin Bayraktarlarından Birini Öldürmeleri

Hız. Ali ile Ebu Dücâne, kıızıl tüylü bir devenin üzerinde, uzun mızrağının ucuna siyah bir bayraktak-mış, Hevâzinlerin önünde Müslümanlardan birçoklarını mızraklayan bir adamın ardına düştüler.[\[136\]](#)

Hız. Ali, adamın arkasından yetişip devenin bacaklarına kılıçla vurunca, deve arkasının üzerine çöktü.

Ebu Dücâne, adamın üzerine yürüdü. Kılıçla vurup onun bacağının yansını kesti.

Kılıç, bacağı keserken, ses çıkardı.

Adam yere yuvarlandı.[\[137\]](#)

Diğer rivayete göre; Hız. Ali ile Ebu Dücâne adama saldırdılar. Hız. Ali onun sağ kolunu, Ebu Dücâne de sol kolunu kesti.

Hatta, kılıçlan birbiriyle tokuştu, ses çıkardı, körleşti.[\[138\]](#)

Ebu Katâde'nin Güçlü ve Azılı Bir Müşriki Öldürüşü

Ebu Katâde der ki:

"Huneyn günü, bir Müslümanla bir müşrikin çarpıştığını,[\[139\]](#) müşriklerden birisinin de Müslümana karşı arkadaşına yardım etmek için[\[140\]](#) Müslümanı yere yıkıp üzerine çıktığını gördüm.[\[141\]](#)

Hemen arkasından varıp boynunun köküne kılıçla vurdum. Zırhını kestim.

Müşrik bana doğru yöneldi.

Vurmak için kılıcını kaldırdığı zaman,[\[142\]](#) vurup bir elini kestim.

Adam öbür eliyle yakalayıp boynumu öyle bir sıktı ki, ölümün kokusunu almaya, ecel teri dökmeye başladım! Az kalsın beni öldürecekti.

Eğer adam kan kaybından zayıf düşüp yere yıkılmamış olsaydı, muhakkak, beni öldürürdü.[\[143\]](#)

Ölüm gelip ona yetişti de, beni bıraktı.[\[144\]](#)

Yere düştüğü zaman, kılıçla vurup adamın işini bitirdim."[\[145\]](#)

Mekke'ye Kadar Kaçan Mekkeli Müşriklerin Mekke'deki Müslümanları Üzüntüye Düşürmeleri

Huneyn'de bozguna uğrayıp kaçan Mekkelilerden bazıları Mekke'ye ulaştılar.[\[146\]](#)

Müslümanların bozguna uğradıklarını haber vererek Mekkeli müşrikleri sevindirdiler.

İçlerinden birisi:

"Artık Araplar atalarının dinine dönebilirler![\[147\]](#) Muhammed düşmüş, ashabı da dağılmıştır!" demişti.

Mekke valisi Attâb b. Esîd:

"Muhammed öldürüldü ise, Muhammed'in dini ayaktaadır. Muhammed'in ibadet etmiş olduğu Allah, Diridir ve Ölümsüzdür!" dedi.

Daha akşam olmamıştı ki, Allah'ın yardımıyla Peygamberimiz Aleyhisselamın Hevâzinleri yendiği haberi gelip, Attâb ile Muaz b. Cebel'i sevindirdi.

Bundan önce sevinenleri ise, Yüce Allah yüzlerinin üzerine düşürdü.[\[148\]](#)

Bazı Kureyşîlerin Kalblerindeki Açığa Vurmaları

Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte Huneyn'e gelip Müslümanların bozguna uğradıklarını gören bazı müşrikler, kalblerinde taşıdıkları kini ve düşmanlığı dile getirmekten kendilerini alamadılar.

Çantasında fal okları taşıyan Ebu Süfyan b. Harb:

"Artık, onların bu bozgunlukları denize (deniz sahiline) kadar bitmez![\[149\]](#)

Vallahi, Hevâzinler onları yenerler!" dedi.

Safvan b. Ümeyye ise:

"Ağzına taş, toprak dolsun!" diyerek Ebu Süfyan'ın bu temennisini reddetti.[\[150\]](#)

Eşlemlerden Ebu Makât de, Ebu Süfyan'a:

"Vallahi, senin öldürülmeni yasakladığını Resûlullah Aleyhisselamdan işitmemiş olsaydım, seni hemen öldürürdüm!" dedi.[\[151\]](#)

O sırada, Kureyşlilerden bir adam gelip, Safvan'a:

"Muhammed ile ashabının bozguna uğradığını sana müjdelerim! Vallahi, onlar bir daha düzelemez, savaşılamaz ve kimseyi yenecek hale gelemeyiz!" [\[152\]](#)

İyi biliniz ki; artık bugün sihir bozuldu, tesirsiz hale geldi!" diyerek bağırdı.

Bu adam; Safvan b. Ümeyye'nin ana bir kardeşi olan Kelede b. Hanbel'di. [\[153\]](#)

Safvan ona kızdı[\[154\]](#) ve:

"Sus! Allah senin dişlerini düşürsün!

Vallahi, bana Kureyşlilerden bir kimsenin hâkim ve sahip olması, Hevâzinlerden birinin hâkim ve sahip olmasından daha yeğ ve daha iyidir!" [\[155\]](#)

Eğer ben kendime bir rab (efendi) edinecek olsam, Kureyşlilerden bir kimseyi rab (efendi) edinmem, bana, Hevâzinlerden birisini rab (efendi) edinmekten daha sevimlidir!" dedi. [\[156\]](#)

Sonra, uşağını yanına çağırdı ve ona:

"Müslümanların parolalarını dinle, gel, bana bildir!" dedi.

Uşak, gidip geldi. Onların "Ey Abdurrahman oğulları!", "Ey Abdullah oğulları" dediklerini işittiğini bildirince, Safvan b. Ümeyye:

"Muhammed galip gelecektir! Bunlar, onların savaşta parolalarıdır!" dedi.[\[157\]](#)

Süheyl b. Amr da:

"Muhammed ve ashabı artık bir daha düzelemez, savaşılamaz!" dedi[\[158\]](#)

İkrime b. Ebu Cehil ise:

"Bu, yerinde bir söz değildir! İşler ancak Allah'ın Elindedir. Muhammed'in elinde birşey yoktur!

Bugün savaş onun aleyhine ise, yarın muhakkak onun lehine olacaktır!" dedi.

Süheyl b. Amr:

"Sen daha önce bu sözün aksini söylüyordun!?" dedi.

İkrime:

"Yâ Ebâ Yezid! Biz, vallahi, aykırı şeyler üzerinde duruyormuşuz!

Akıllarımızı kösteklemiş; yarar da, zarar da vermeyen birtakım taşlara tapmış durmuşuz!" dedi.[\[159\]](#)

Şeybe b. Osman'ın Peygamberimiz Aleyhisselama Suikaste Kalkışı ve Müslüman Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam Huneyn savaşına çıkarken, Şeybe b. Osman ile Salvan b. Ümeyye, birlikte çıkmak için sözleşmişlerdi.

Safvan'ın babası Ümeyye b. Halef Bedir savaşında, Şeybe'nin babası Osman b. Ebu Talha da Uhud savaşında öldürülmüştü.

Huneyn'de Müslümanlar yenilirlerse, bunlar, Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine saldırarak babalarının öçlerini alacaklardı.[\[160\]](#)

Müslümanların bozguna uğradıkları, halkın birbirlerine karıştıkları ve Peygamberimiz Aleyhisselamın da katırından yere indiği sırada, Şeybe b. Osman kılıcını sıyırdı, öcünü almak için[\[161\]](#) sağ tarafından Peygamberimiz Aleyhisselama doğru varmak istedi.

Hız. Abbas'ın ayakta dikildiğini ve ak gümüş gibi parlayan zırhının üzerinden tozları silmekte olduğunu görünce, kendi kendine:

"Amcası onu yardımsız bırakmaz! Onun yanından ayrılmaz!" dedikten sonra, sol yanından Peygamberimiz Aleyhisselama yaklaşmak istedi.

O tarafta da, Peygamberimiz Aleyhisselamın amcasının oğlu Ebu Süfyan b. Hâris'i gördü.

"Bu da, onun amcasının oğludur. Onu yardımsız bırakmaz!" deyip Peygamberimiz Aleyhisselama arka tarafından yaklaştı.

Kılıcını kaldırıp vurmaktan başka bir iş kalmamıştı ki, aralarında birdenbire yıldırım andıran bir ateş yalımı meydana geldi!

Yalımın kendisini yakıp helak etmesinden korktu, gözlerini elleriyle kapadı ve geri geri çekildi [\[162\]](#)

Şeybe b. Osman der ki:

"İşte o zaman anladım ki; o, benim tecavüzümden, muhakkak Allah tarafından korunuyor!"[\[163\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Şeybe b. Osman'a doğru başını çevirdi.[\[164\]](#) Gülümsedi[\[165\]](#) ve:

"Ey Şeybe! Anası ağlayasınca![\[166\]](#) Yanıma gel!" buyurdu.[\[167\]](#)

Şeybe titremeye başladı.

Yüce Allah onun kalbine korku ve iman sevgisi düşürdü[\[168\]](#)

Şeybe b. Osman Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelince, Peygamberimiz Aleyhisselam elini onun göğsüne koydu ve:

"Allah'ım! Bundan şeytanı defet, gider!" diyerek dua etti.[\[169\]](#)

Yüce Allah, Şeybe'nin kalbindeki bütün kin ve düşmanlıkları giderip kalbini imanla doldurdu.[\[170\]](#)

Şeybe, başını kaldırıp baktığı zaman, Peygamberimiz Aleyhisselama karşı içi sevgi ile doldu. Peygamberimiz Aleyhisselam, ona, gözünden, kulağından, kalbinden daha sevgili olmuştu!

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Şeybe! Artık kâfirlerle savaş!" buyurdu.[171]

Şeybe der ki:

"Hevâzinlerin Kureyşileri yenmesi, beni gayrete getirmişti.

'Yâ Rasûlallah! Ben, alaca atlı birçok süvariler görüyorum!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey Şeybe! Onları ancak kâfir olanlar görür!' buyurdu ve göğsümü eliyle sığayarak:

'Ey Allah'ım! Şeybe'ye doğru yolu göster!' diyerek üç kere dua etti.

Vallahi, üçüncüsünde, daha elini göğsümden kaldırmamıştı ki, Allah'ın yaratıklarından, bana, ondan daha sevgili bir kimse yoktu![172]

Resûlullah Aleyhisselamın önünde kılıç vurdum, savaştım.

Vallahi, canım ve herşeyimle onu korumak istiyordum[173]

O sırada, sağ olsaydı da babamla karşılaşıyordım, kılıcımınla vurup onu da öldürürdüm[174]

Hevâzinler bozguna uğrayıp yurtlarına kadar kaçtıkları zaman, Resûlullah Aleyhisselamın huzuruna vardım.

Bana:

'Hamd olsun Allah'a ki, O, senin hakkında, senin dilediğin şeyden daha hayırlısını diledi!¹ buyurdu ve kendisine yapmayı içimden geçirmiş bulunduğum herşeyi bana olduğu gibi haber verdi .[175]

Halbuki, ben onları hiç kimseye söylememiştim!

Hemen:

'Şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur!

Sen de, hiç şüphesiz, Resûlullahsın!

Benim için Allahtan mağfiret dile!' dedim.

'Allah seni mağfiret etsin, yarlıgasın!' buyurdu.

Halbuki;

'Araplardan ve Arap olmayanlardan Muhammed'e tâbi olmadık hiç kimse kalmasa, ben sana tâbi olmam!' diyordum." [176]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kaçışan Müslümanlara Seslenişi ve Hz. Abbas'ı Seslendirışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Müslümanların bozulup kaçıştıklarını görünce, boz katırının üzerinde, sağına soluna döne döne:

"Ey Allah'ın yardımcıları! Ben Allah'ın kulu ve resûlüyüm! Sabır ve sebat gösteriniz!" buyuruyordu.[\[177\]](#)

Hız. Abbas der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamla Huneyn harbinde bulundum.

Ebu Süfyan b. Haris b. Abdulmuttalib ile ben, Resûlullah Aleyhisselamın ardına düştük. Kendisinden hiç ayrılmadık.

Resûlullah Aleyhisselam, beyaz katırının üzerinde idi.

Müslümanlarla kâfirler karşılaştınca, Müslümanlar dönüp gerilediler.

Resûlullah Aleyhisselam ise, katırını kâfirlere doğru mahmuzlamaya başladı.

Ben Resûlullah Aleyhisselamın katırının geminden tutuyor, onu, koşmasını diye engelliyordum.

Resûlullah Aleyhisselam, bana:

'Ey Abbas! Ashâbu's-Semüre'ye seslen!¹ buyurdu.

Bunun üzerine, ben sesim çıkabildiğince:

'Yâ Eshâbessemüre! Ey semüre ağacının altında Resûlullah Aleyhisselama bey'at etmiş olan sahabiler! Nendesiniz?!' diyerek haykırdım.

Vallahi, sesimi işittikleri zaman yerlerine dönüşleri, ineğin yavrularına dönüşü gibi idi!

Ensara, önce genellikle:

'Ey Ensar cemaati! Ey Ensar cemaati!¹

Sonra, özellikle de:

'Ey Benî Haris b. Hazrec cemaati! Ey Benî Hazrec cemaati!' diye seslenilince, onlar

'Buyur! Buyur! Buyur!' diyorlar,[\[178\]](#) bindikleri develerini geri çevirmek istiyorlar, fakat geri çevirmeye güç yetiremiyorlar; hatta sırtlarındaki zırh gömleklerini çıkarıp develerinin boyunlarına attıkları halde, onları durduramıyorlardı. En sonunda, kılıçlarını, kalkanlarını alıp kendilerini develerinden aşağı atarak Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına koşuyorlardı![\[179\]](#)

Sa'd b. Ubâde, Hazrecîlere:

'Yetişiniz ey Hazrecîler! Yetişiniz ey Hazrecîler!'

Useyd b. Hudayr da:

'Yetişiniz ey Evsîler! Yetişiniz ey Evsîler!' diyerek seslendikleri zaman, arıların beylerinin başına toplandıkları gibi, her taraftan gelen Müslümanlar Hevâzinlerin üzerine öfkeyle atılmaya başladılar!

Muhacirler:

'Yâ Benî Abdurrahman!¹

Evsîler:

'Yâ Benî Ubeydullah! Ey Allah süvarileri!' diyerek hay kırıyorlardı. "[180]

Dönüp gelenler, Hevâzin müşriki eriyle çarpışmaya giriştiler.[181]

Peygamberimiz Aleyhisselamın çevresi, Müslümanlarla çarpışan Hevâzin müşrikleri tarafından sarılmıştı.[182]

Hz. Osman, Hz. Ali, Ebu Dücâne ve Eymen b. Ubeyd, Peygamberimiz Aleyhisselamın önünde çarpışıyorlardı.[183]

O gün, Hz. Ali, Peygamberimiz Aleyhisselamın önünde çarpışanların hızlısı, en hiddetli ve şiddetlisi idi.[184]

Ebu Süfyan b. Haris der ki:

"Allah biliyor ki, ben, Resûlullah Aleyhisselamın önünde ölmek istiyordum.

O sırada, Abbas b. Abdulmuttalib, Resûlullah Aleyhisselamın katırının gemini tutuyordu.

Ben de, öbür yanına geçip katırının geminden tutunca, Resûlullah Aleyhisselam:

'Kim bu?' diye sordu.

Yüzümden, miğferimi kaldırdım.

Abbas:

'Yâ Rasûlallah! (Süt) kardeşin ve amcanın oğlu Ebu Süfyan b. Hâris'tir. Ondan razı ol!¹ dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Öyle yaptım! Allah onun bütün düşmanlıklarını bağışlasın!' buyurdu.

Bunun üzerine, üzengideki ayağını öptüm.

Sonra, bana döndü de:

'Evet! (Süt) kardeşimdir!' buyurdu." [185]

Peygamberimiz Aleyhisselam, boz katırının üzerinde üzengilere basarak dikilip Müslümanların Hevâzinlere kılıçla giriştiklerini görünce:

"İşte, bu, tandırın tutuştuğu (savaşın kızıştığı) zamandır!" buyurdu.[186]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Yüce Allah'a Dua Edişı ve Müşriklerin Bozguna Uğrayışı

Müslümanlar bozguna uğrayıp da düşmanlar Peygamberimiz Aleyhisselama doğru yönelince,[\[187\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam katırından yere inip:[\[188\]](#)

"Peygamber, benim! Yalan yok!

Abdulmuttalib'in oğlu benim![\[189\]](#)

Allah'ım! Bize yardımını indir![\[190\]](#)

Ey Allah'ım!

Ben, Senden, bana olan (zafer) va'dini yerine getirmeni diliyorum![\[191\]](#)

Ey Allah'ım! Muhakkak ki Sen onların bize galip gelmelerini istemezsin!"[\[192\]](#) diyerek, Allah'tan yardım ve zafer diledi.[\[193\]](#)

"Ey Allah'ım! Hamd Sana mahsustur. Şikâyetler ancak Sana arzolunur. Yardım ancak Senden dilenir" diyerek dua edince, Cebrail Aleyhisselam gelerek:

"Sana telkin olunan bu kelimeler, arkasında Firavun bulunduğu ve kendisine deniz yarılıp yol açıldığı gün Musa'ya da Allah tarafından telkin olunmuştu!" dedi.[\[194\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam yerden aldığı bir avuç toprağı[\[195\]](#) veya kumu[\[196\]](#) müşriklerin yüzlerine doğru attı, saçtı.[\[197\]](#)

"Bu yüzler kara olsun!" dedi.[\[198\]](#)

Onlardan, Allah'ın yarattığı hiçbir kimse yoktu ki,[\[199\]](#) Yüce Allah, o bir avuç toprak veya kumla onların gözlerini doldurmamış,[\[200\]](#) kalblerine korku düşürmemiş olsun![\[201\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kabe'nin Rabbine andolsun ki; onlar bozguna uğradılar gittiler!" buyurdu.[\[202\]](#)

Cübeyr b. Mut'im, o sıradaki müşahedelerini şöyle anlatır:

"Hevâzinler, bozguna uğramadan, Müslümanlarla çarpıştıkları sırada, gökten simsiyah örtü gibi birşeyin gelip bizimle Hevâzinler arasına düştüğünü,[\[203\]](#) bu gökten gelip bizimle Hevâzinleri gölgeleyen ve ufku kaplayan siyah şemsiye gibi şeye[\[204\]](#) dikkatlice baktığım zaman, onun siyah karıncalar olduğunu,[\[205\]](#) vadiyi doldurduğunu,[\[206\]](#) Huneyn vadisinde karınca seli aktığını gördüm![\[207\]](#)

Onların meleklerden ibaret olduğunda,[\[208\]](#) bunun Allah tarafından bir yardım olup bizi onlarla desteklediğinde hiç şüphem kalmadı.

Nihayet, Hevâzinlerin bozguna uğramalarından başka birşey vuku bulmadı!"[\[209\]](#)

Bir mucize olarak, gökle yer arasında, demir taslar üzerine düşen demir parçalarının çıkardıkları sesler gibi çınlayan sesler de duyulmuştu![\[210\]](#)

Huneyn savaşında bulunmuş olan Süveyd (veya Büreyd) b. Âmir de, o zaman yüreklerine düşen korku soruldukça, eline çakıl taşları alır, onu bir tasın içine atarak sesler çıkarttırır ve:

"İşte, içimizde böyle sesler çınladığını duymuştuk!" derdi.[\[211\]](#)

Yine, Müslüman olan Hevâzinlerin anlattıklarına göre; birdenbire bozguna uğramışlar, arkalarına döndükçe, Müslümanlar tarafından takip edildiklerini görmüşler, her tarafa dağılmışlar, kaçıp kurtulabilenler ancak soluklarını yurtlarının en yüksek yerinde almışlardı ![\[212\]](#)

Haris b. Bedel de; Peygamberimiz Aleyhisselam yerden bir avuç toprak alıp Hevâzinlerin yüzlerine atınca bozguna uğradıklarını, her ağacı, her taşı, arkalarından gelen bir süvari sandıklarını söyler.[\[213\]](#)

Hz. Abbas da, bu husustaki müşahedelerini şöyle anlatır:

"Gidip baktığımda, savaş gördüğüm biçimde, aynı şiddette devam edip dururken,[\[214\]](#) vallahi, Resûlullah Aleyhisselamın kumları onlara atmasından sonradır ki, güçlerinin azaldığını, işlerinin tersine döndüğünü gördüm!

Nihayet, Allah onları bozguna uğrattı.

Resûlullah Aleyhisselamın da katırını tepip onları takip ettiğini hâlâ gözlerimle görür gibiyimdir!"[\[215\]](#)

Sakîflerden Öldürülenler ve Kaçıp Taif Kalesine Sığınanlar

Sakîflerden müttefiklerin bayrağı Karib b. Esved b. Mes'ud'un yanında idi. Hevâzinler bozguna uğrayınca, Karib, sancağı, bayrağı bir ağaca dayayarak; müttefiklerden amcasının oğullarıyla birlikte kaçtı.

Onlardan, iki kişiden başka, öldürülen olmadı.

Birisi Gıyerelerden Vehb, diğeri de Benî Kubbelerden Cûlah (Leclac) idi. Peygamberimiz Aleyhisselam, Cûlah'ın öldürüldüğünü işittiği zaman: "Bugün, Sakîf gençlerinin ulusu öldürülmüştür!" buyurdu.[\[216\]](#)

Hevâzin Savaşında Taifli Sakîflerden Öldürülenlerin Sayısı

Hevâzinler bozguna uğrayınca, Taifli Sakîflenden Malik oğullarının bayrağı altında yetmiş kişi,[\[217\]](#) Bedir savaşında Kureyşlilerden öldürülmüş olanlar kadar[\[218\]](#) adam öldürüldü.[\[219\]](#) Malik oğullarının bayrağını Zülhımar taşıyordu.

Zülhımar öldürülünce Osman b. Abdullah b. Rebia almış, çarpışırken o da öldürülmüştü.[\[220\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam, onun öldürüldüğünü işitince: "Allah kahretsin onu! Çünkü o Kureyşîlere çok kin beslerdi" buyurdu.[\[221\]](#) Osman b. Abdullah, bütün köleleri ve azadlıları ile birlikte savaşa katılmıştı. O gün, hepsi de öldürüldüler.[\[222\]](#)

Benî Riab veya Rebablardan Nasr oğulları da çok öldürüldüler. Abdullah b. Kays:

"Yâ Rasûlallah! Riab oğulları mahvoldular!" dedi. Peygamberimiz Aleyhisselam: "Ey Allah'ım! Onların musibet ve helaki arını iyileştir!" diyerek dua etti .[\[223\]](#)

Hevâzin Ordularının Etrafa Dağılışı ve Düreyd'in Öldürülüşü

Bozguna uğrayan Hevâzin ordularından bir kısmı Taife gittiler.[\[224\]](#) Bir kısmı Evtas'ta ordugâh kurdu. Bir kısmı Nafileyeye doğru yönelip gitti.

Nahle'ye doğru gidenler arasında Giyere (Aneze) oğullarından başkası bulunmuyordu.

Nahle'ye doğru giden halkı, İslâm süvarileri takip ettiler.

Fakat, onlardan, dağ yollarını tutanları takip etmediler.

Rebia b. Rüfey¹, Düreyd b. Sımme'ye yetişip devesinin yularından tuttu. Onu kadın sanıyordu.

Çünkü, deve üzerinde kadınların taşınmasına mahsus hevdecimsi bir mahfaza içinde bulunuyordu.

Rebia, onun içindekinin erkek olduğunu anlayınca, deveyi ıhdırdı.

Çok yaşlanmış bir adam olan Düreyd b. Sımme ile karşılaştı.

Henüz gençlik çağında bulunan Rebja, Düreyd'i hiç tanıımıyordu.

Düreyd, ona:

"Beni ne yapacaksın?" diye sordu.

Rebia:

"Öldüreceğim!" dedi.

Düreyd:

"Sen kimsin?" diye sordu.

Rebia:

"Ben Rebja b. Rüfey'ü's-Sülemf'yim!" dedikten sonra, ona kılıçla bir darbe indirdi. Fakat birşey yapamadı.

Düreyd:

"Anan seni ne kötü çıkarmış (doğurmuş)!"

Semerin arkasında, hevdecin içindeki kılıcı al da, bana onunla vur!

Kılıcı vururken de, kafa kemiğinin yukarisından dimağın aşağısına doğru indir!

Ben, adamları öldürürken, böyle vururdum!

Sonra, ananın yanına vardığın zaman, Düreyd b. Sımme'yi kendinin öldürdüğünü ona haber ver!

Vallahi, benim kadınlarınızı koruduğum, esirgediğim zamanlar olmuştur!" dedi.

Süleym oğulları, Rebja Düreyd'i kılıçla vurup yere düşürdüğü zaman, kışının açılıp çıplak atlara binmekten her iki budunun kılları dökülerek parlak, tüysüz hale geldiğinin görüldüğünü söylerler.

Rebia, yurduna dönüp Düreyd'i öldürdüğünü haber verince, anası:

"Amma, vallahi, o senin analarından üçünü[\[225\]](#) bir sabah babanın alnının saçını keserek azad etmiş, serbest bırakmıştı!" dedi.

Rebia:

"Ben bunu bilmiyordum!" dedi.[\[226\]](#)

Anası:

"O bize olan iyiliğini sana haber verince, onu öldürmekten vazgeçmeli ve böylece kendisine ikramda bulunmalı değil miydin?" dedi.

Rebia:

"Ben, Allah'ın ve Resûlünün rızasını kazanmak için, ona ikramda bulunmadım!" dedi.[\[227\]](#)

Düreyd b. Sımme ile birlikte kaçanlar, alûyüz kişilik bir cemaat idi.

Üçyüzü öldürülmüştü.[\[228\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kaçan Düşmanları Takip Etmelerini Mücahidlere Emredişi ve

Hevâzin Orduları Başkumandanının Taif Kalesine Sığınışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, kaçan düşmanları takip etmelerini Müslümanlara emretti.[\[229\]](#)

Hevâzin ordularının başkumandanı Malik b. Avf, bozguna uğradığı zaman, kavminin bazı süvarileriyle birlikte yolda iki dağ arasındaki yüksekçe bir yerde durup, arkadaşlarına:

"Zayıf olanlarınız gelinceye kadar bekleyiniz de, arkanızdakiler gelip size kavuşsunlar!" dedi.

O sırada, uzaktan İslâm süvarileri gözükünce, Malik b. Avf, arkadaşlarına:

"Bakınız, neler görüyorsunuz?" diye sordu.

Arkadaşları:

"Atlar üzerinde, mızraklarını atlarının kulakları arasına uzatmış, uzun bacaklı bir kavim görüyoruz!" dediler.

Malik b. Avf:

"Onlar, kardeşleriniz Süleym oğullarıdır!

Onlardan size zarar gelmez!"* dedi.

Vadinin içine girdikleri zaman, arkalarından, başka bir süvari birliğinin gelmekte olduğu görüldü.

Malik b. Avf, arkadaşlarına:

"Bakınız! Neler görüyorsunuz?" diye sordu.

Arkadaşları:

"Mızraklarını yanlamasına uzatmış, atları üzerinde, kendilerini belli etmeyen bir kavim görüyoruz!" dediler.

Malik b. Avf:

"Onlar, Evs ve Hazreclerdir.

Onlardan da size zarar gelmez!" dedi.[\[230\]](#)

Dağ yolunun dibine varınca, Benî Süleymlerin gittikleri yolu tuttular.

Orada birtakım atlılar görüldü.[\[231\]](#)

Malik b. Avf:

"Bakınız! Neler görüyorsunuz?" diye sordu.

Arkadaşları:

"Atlar üzerinde, heykeller gibi kimseler görüyoruz!" dediler.

Malik b. Avf:

"Onlar, Ka'b b. Lüeyylerdir!

Onlar sizinle çarpışırlar!" dedi.

Süvariler gelip sarınca, Malik b. Avf esir düşmekten korkarak hemen atından indi. Bir çalının içine saklandı.

Sonra, kaya aralarından, dağın tepesindeki hurma ağacının yanına kadar çıkıp canını kurtardı,

arkasından gelenlere yakalanmadı.[\[232\]](#)

Malik b. Avf, arkadaşlarına:

"Bakınız! Daha neler görüyorsunuz?" diye sordu.

Arkadaşları:

"Uzun bacaklı, mızraklarını omuzlarının üzerlerine koymuş, başlarına bez sarmış birtakım atlılar;[\[233\]](#) aralarında da, başına san sarık sarmış, mızrağı om uzunda, sert adımlarıyla yeri sarsa sarsa yürüyen bir adam görüyoruz!" dediler.

Malik b. Avf:

"İşte o, Safiyye'nin oğlu[\[234\]](#) Zübeyr b. Avvam'dır!

Lâfa yemin ederim ki; o, sizinle karşılaşacak![\[235\]](#) Sizi yerinizden ayıracaktır!" dedi.[\[236\]](#)

Gerçekten de, Zübeyr b. Avvam, onları görünce, bulundukları yerden indirip kaçırıncaya kadar saldırmaktan geri durmadı.[\[237\]](#)

Malik b. Avf kaçıp kendisine ait Liyye kalesine, oradan da Sakîflerin kalesine sığındı .[\[238\]](#)

Sa'd b. Bekr Oğullarından Bicad'ın Yakalanıp Esir Edilişı

Sa'd b. Bekr oğullarından Bicad ağır bir suç işlemiş.[\[239\]](#) bir müslümanı tutup azalarını kesmiş, sonra da kendisini ateşe atarak yakmıştı.

Bicad, suçunun ağırlığını bildiği için, kaçmıştı.[\[240\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sa'd b. Bekr oğullarından Bicad'ı yakalayabilirdeniz, onun elinizden kaçıp kurtulmasına meydan vermeyiniz!" buyurmuştu.

Müslümanlar onu yakaladılar[\[241\]](#) ve ev halkı ile birlikte esir ettiler.[\[242\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın sütkardeşi olan, Ben îSa'dlardan Şeymâ da, Bicad ve onun ev halkı ile birlikte esir edilmiş bulunuyordu.[\[243\]](#)

Şeymâ'nın Peygamberimiz Aleyhisselamla Konuşması

Şeymâ esirler arasında getirilirken yolda kendisine katı ve sert davranılınca:

"Biliniz ki; vallahi, ben sizin efendinizin sütkardeşiyim!" dedi.

Fakat, onun bu sözüne pek inanmadılar. Kendisini Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına getirdiler.[\[244\]](#)

Şeymâ:

"Yâ Muhammed![\[245\]](#) Yâ Rasûlallah![\[246\]](#) Ben senin sütkardeşinim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Buna alamet ve işaret nedir?[\[247\]](#)

Doğru söylüyorsan, benim tarafımdan sana yapılmış, belirsiz olmayan biriz gösterebilir misin?" diye sordu[\[248\]](#)

Şeymâ, kolunu açıp:

"Evet yâ Rasûlallah! Sen küçük iken, beni ısırmıştın! İşte, ısırık izi![\[249\]](#)

Arkamda, omuzumda bulunan ısırık izi ki, onu sen ısırmıştın!

O zaman, ben seni kucağıma almıştım![\[250\]](#)

Sirer vadisinde, ailemizin davarlarını otlatıyorduk.

O zaman, benim babam, senin de (süt) babandı.

Benim annem, senin de (süt) annendi.

Seni memeden ben ayırmıştım.

Hatırladın mı şimdi yâ Rasûlallah?" dedi.[\[251\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, ısırık izini görünce hatırladı ve tanıdı.

Ridasını yere serdikten sonra, Şeymâ'yı onun üzerine oturttu ve ona:

"Hoşgeldin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın gözleri yaşla doldu.[\[252\]](#)

Ona annesini ve babasını sordu.

Şeymâ, onların daha önce ölmüş olduklarını haber verdi.[\[253\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam, Şeymâ'ya:

"İstersen, sevgi ve saygı görerek yanımda otur![\[254\]](#)

İstersen, yararlanacağın mallar verip, seni kavim ve kabilenin yanına döndüreyim?

Ben sana bunu da yaparım" buyurdu.

Şeymâ:

"Olur! Sen bana mal ver[\[255\]](#) ve kavmimin yanına çevir" dedi.[\[256\]](#) Müslüman oldu.[\[257\]](#)

Allah ondan razı olsun!

Şeymâ, Bicad'ın karısının ricası üzerine, suçunun bağışlanmasını, serbest bırakılmasını,

Peygamberimiz Aleyhisselamdan diledi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Şeymâ Hatunun bu dileğini de yerine getirdi.

Şeymâ Hatuna, ailelerinden kimler kaldığını sordu.

Şeymâ Hatun, kız ve oğlan kardeşleri ile amcası Ebu Bürkan'ın sağ olduklarını haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Şeymâ Hatuna:

"Sen şimdi Ci'râne'ye dön!

Orada kavminle birlikte bulun.

Ben şimdi Taife gideceğim. Oradan Ci'râne'ye döneceğim" buyurdu, onu Ci'râneye yolladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Taif'ten Ci'râneye döndüğü zaman, Şeymâ Hatuna ve aile halkından sağ olanlara, deve ve davar verdi.[\[258\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Şeymâ Hatuna, ayrıca bir erkek ve bir de kadın köle verdi.

Şeymâ Hatun onları birbirleriyle evlendirdi.[\[259\]](#)

Mücahidlerin Kadın, Çocuk ve Köle Öldürmemeleri İçin Uyarılışı

Süleym oğulları öncü süvari birliğini teşkil ediyorlar, Halid b. Velid de onların kumandanı bulunuyordu.[\[260\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam bir kadın ölüsüne rastlamıştı ki, halk onun başına toplanmışlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Nedir bu?" diye sordu.

"Bir kadındır. Halid b. Velid öldürdü!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, orada bulunanlardan birisine:

"Halid'e yetiş! Ona:

'Resûlullah seni çocuk, kadın ve hizmetçi öldürmekten men ediyor!¹ de!" buyurdu.[\[261\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, başka bir kadın ölüsü gördü ve onu kimin öldürdüğünü sordu.

Bir adam:

"Yâ Rasûlallah!

Onu ben öldürdüm!

Kendisini terkime almıştım. O beni öldürmek isteyince, ben onu öldürdüm!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun gömülmesini emretti.[\[262\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, mücahidlerin çocukları da öldürmeye başladıklarını işitince, mücahi-dlere:

"Dikkat ediniz! Çocuklar öldürülmeyecektir!

"Dikkat ediniz! Çocuklar öldürülmeyecektir!

"Dikkat ediniz! Çocuklar öldürülmeyecektir!" buyurdu.

Useyd b. Hudayr

"Yâ Rasûlallah! Onlar, müşriklerin çocukları değiller mi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizin en hayırlılarınız da, müşriklerin çocukları değiller midir?

Her çocuk, İslâm yaratılışı üzere doğar, dili dönünceye kadar, öyle gider.

Ana ve babalan onu ya Yahudileştirir, ya da Hristiyanlaştırır!" buyurdu.[\[263\]](#)

Ebu Âmir el-Eş'arî'nin Evtas'ta Savaşması ve Orada Şehit Oluşu

Huneyn'de bozguna uğrayan Hevâzinlerden bir kısmı Evtas ordugâhında toplanmışlardı. Toplananların sayısı pek çoktu.[\[264\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir sancak bağlayarak, Ebu Âmir el-Eş'arî'yi Seleme b. Ekvâ ile birlikte Evtas'a gönderdi.

Evtas'ta üslenen müşrikler, kendilerini savundular.[\[265\]](#)

Hevâzinlerden bir adam, meydana çıkıp:

"Benimle çarpışacak kim var?" diyerek bağırdı.

Ebu Âmir ona karşı vardı.[\[266\]](#) Adam Ebu Âmir'e saldırdı.

Ebu Âmir onu İslâmiyete davet etti[\[267\]](#) ve:

"Ey Allah! Şahit ol ona! (Onu İslâmiyete davet ettiğime!)" dedi.[\[268\]](#)

Üzerine yürüdü. Onu öldürdü.

Sonra, ikinci bir adam çıkıp Ebû Âmir'e saldırdı.

Ebu Âmir, onu İslâmiyete davet etti ve:

"Ey Allah! Şahit ol ona! (Onu İslâmiyete davet ettiğime!)" dedi.

Vurup onu da öldürdü.

Hevâzinler birer birer meydana çıkıyor, Ebu Âmir'e saldırıyor, Ebu Âmir de onları önce İslâmiyete davet ediyor, sonra da üzerlerine yürüyüp onları öldürüyordu.

Ebu Âmir, böylece, onlardan dokuz kişi öldürdü.[\[269\]](#)

Dokuzuncusu, çarpışmak için alâmetienmiş, koşa koşa gelmişti.

Meydana çıkan onuncu adam, başına sarı bir sarık sanmıştı.[\[270\]](#)

Gelir gelmez, Ebu Âmir'e saldırdı.

Ebu Âmir de onun üzerine yürüdü.

Kendisini önce İslâmiyete davet etti ve sonra da:

"Ey Allah! Şahit ol ona! (Onu İslâmiyete davet ettiğime!)" dedi.

Adam:

"Ey Allah! Bana şahit olma!" deyince, Ebu Âmir ondan elini çekti, adam da kaçıp kurtuldu.

Kendisi, sonradan Müslüman oldu. İslâmiyet ameli eriyle Müslümanlığını güzelleştirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onu gördükçe:

"Bu, EbuÂmir'in kaçırdığıdır!" buyururdu.[\[271\]](#)

BenîCüşem b. Muaviyelerden Hâris'in oğulları Ali ile Evfâ, Ebu Âmir'e ok atarak, biri onu kalbinden, diğeri de dizinden vurdu.[\[272\]](#)

Ebu Musa el-Eş'arî der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam beni de amcam Ebu Âmirle birlikte göndermişti.

Savaş sırasında Ebu Âmirin dizine Cüşem kabilesinden birisi tarafından bir ok atılmıştı.
Okçu, okunu EbuÂmir'in dizkapağına saplamıştı.
Hemen, Ebu Âmir'in yanına koştum.
Ona:
'Ey amca! Oku sana kim attı?' diye sordum.
'İşte, ok atan katilim şudur!' diyerek onu gösterdi.
Ben hemen katile doğru koştum ve yetiştim.
Katil, beni görünce, dönüp kaçırmaya başladı. Ben de onun ardına düştüm.
Hem koşuyor, hem de:
'Sen kaçmaktan utanmıyor musun? Niçin durmuyorsun?' diyerek bağıırıyordum.
Adam, nihayet, kaçmaktan vazgeçti.
Her ikimiz kılıçlarımızla vuruşmaya başladık. En sonunda, ben onu öldürdüm.
Sonra, Ebu Âmir'in yanına gelip:
'Allah, adamını öldürdü!' dedim.
Amcam, bana:
'Şu oku dizimden çek, çıkar!'¹ dedi.
Ben de oku hemen çıkardım.
Fakat, okun yerinden pek çok su boşandı.
Amcam hayatından umudunu kesti ve bana:
'Ey kardeşimin oğlu! Peygamber Aleyhisselama benden selam söyle! Benim için Allahtan mağfiret dilesin!' dedi ve beni kendisinin yerine halkın üzerine kumandan tayin etti.[\[273\]](#)
Ebu Âmir sancağı Ebu Musa'ya verdi ve:
'Atımı, silahımı Peygamber Aleyhisselama teslim et'¹ dedi.[\[274\]](#)
Ebu Âmir, bir müddet sonra, şehit olarak vefat etti.[\[275\]](#)
Yüce Allah ondan razı olsun!
Ebu Musa el-Eş'arî, sancağı alınca, savaşımaya girişti.
Allah, fetih ve zaferi onun eliyle gerçekleştirdi. Evtas'ta toplanan halkı bozguna uğrattı.[\[276\]](#)
Onlar, Evtas'tan Taife kaçtılar.[\[277\]](#)
Ebu Musa el-Eş'arî der ki:
"Evtas'tan dönüp Peygamber Aleyhisselamın huzuruna girdim.[\[278\]](#)
Ebu Âmir'in silahını, atını ve sair eşyasını da yanımda götürdüm.[\[279\]](#)
Resûlullah Aleyhisselam, o sırada, hasırdan örülmüş, üstüne şilte serilmiş bir somya üzerinde yatıyordu.
Hasırın örgüleri, kendisinin sırtına ve böğürlerine iz yapmıştı.[\[280\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, bayrağı benim elimde görünce:

'Ey Ebu Musa! Yoksa Ebu Âmir öldürüldü mü?' diye sordu.[\[281\]](#)

Kendi haberimizi ve Ebu Âmir'in haberini ve:

'Resûlullah Aleyhisselam benim için Allah'tan mağfiret dilesin!' dediğini arzettim.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam, abdest suyu isteyip abdest aldı.[\[282\]](#)

İki rekat namaz kıldı.[\[283\]](#)

Sonra, ellerini kaldırıp:

'Ey Allah'ım! Kulcağzın Ebu Âmir'i yarlığa!' diyerek dua etti.

Dua ederken ellerini o kadar kaldırdı ki, koltuklarının beyazlığını gördüm!

Sonra:

'Ey Allah'ım! Onu, yarattığın insanlardan çoğuna, Kıyamet gününde mertebeye üstün kıl![\[284\]](#)

Cennette onu ümmetimin üstünlerinden eyle!' diye dua etti.[\[285\]](#)

'Yâ Rasûlallah! Biliyorum ki; Yüce Allah Ebu Âmir'i muhakkak yarlıgamış, kendisi şehit olarak da öldürülmüştür.

Yâ Rasûlallah! Benim için de Allahtan mağfiret dile!' dedim.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey Allah'ım! Abdullah b. Kays'ın günahını bağışla!

Kıyamet günü, onu da, girilecek üstün bir mertebeye girdir![\[286\]](#)

Onu da ümmetimin üstünlerinden eyle!' diyerek dua etti ve Ebu Âmir'in terikesini oğluna vermemi bana emir buyurdu, verdim."[\[287\]](#)

Huneyn ve Evtas Şehitleri

1. Eymen b. Ubeyd,
 2. Sürâka b. Haris,
 3. Ebu Âmir el-Eş'arî.[\[288\]](#)
 4. Rukaym b. Sabit,[\[289\]](#)
 5. Zeyd b. Rebia.[\[290\]](#)
- Allah onlardan razı olsun![\[291\]](#)

Halid b. Velid'in Yaralanışı ve Yarasının İyileştirilişı

Abdullah b. Ezher der ki:

"Halid b. Velid, Resûlullah Aleyhisselamın süvari birliğı kumandanı idi.

Kâfirleri bozguna uğrattığı zaman, Resûlullah Aleyhisselamı gördüm.

Müslümanlar konakyerlerine dönüyor, Resûlullah Aleyhisselam da Müslümanlar arasında bulunuyor ve:

'Bana Halid b. Velid'in konak yerini kim gösterir?'¹ diye soruyordu.

Hemen koşup Resûlullah Aleyhisselamın önüne vardım.

Bize Halid b. Velid'in konak yeri gösterildi.

O sırada, Halid b. Velid, hayvanının sırtına dayanmış, duruyordu.

Resûlullah Aleyhisselam onun yanına varıp yarasına baktı.[\[292\]](#) Yarası çok ağırdı.[\[293\]](#) Yarasının üzerine püskürdü.[\[294\]](#) Yarası hemen iyileşti.[\[295\]](#)

Huneyn Esirleriyle Ganimet Mallarının Ci'râne'ye GönderiliŖi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Huneyn'de alınan esirlerle ganimet mallarını biraraya toplattı ve bunların üzerine Mes'ud b. Amr el-Gıfârî'yi memur etti.

Esirlerle ganimet mallarının Ci'râne'ye götürölüp orada tutulması için emir verdi.[\[296\]](#) Esirlerin başına Ebu Süfyan b. Harb'in[\[297\]](#) veya Büdeyl b. Verkâ'nın dikildiğı de rivayet edilir.[\[298\]](#) Esirlerin pek çok olduğı gözönünde tutulursa, esirlerin başına her üçü de dikilmiş olabilir. Müslümanlar, aldıkları ganimetleri, memurtayın olununcaya kadar, bir yerde muhafaza etmekte idiler.

"Allah'a ve ahiret gününe inananlar, bölüştüröl üne ey e kadar, onlardan birşey almasınlar!" diyerek halka ilan edildi.[\[299\]](#)

Huneyn'de Tazelenen ve Hükme Bağlanan Bir Kan Dâvâsı

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir gün, öğle namazını kıldıktan sonra, bir ağacın gölgesine gidip oturmuştu.

Gatafanların başkanı Uyeyne b. Hısn ile Akra¹ b. Habis kalkıp Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vardılar:

Uyeyne b. Hısn, öldürülmüş olan Adbatu'l-Eşcâi'ye karşılık kısas edilmek üzere Muhallim b. Cessâme'nin kendilerine teslimini istiyor; Akra¹ b. Habis de Hındıf adına Muhallim b. Cessâme'nin savunmasını yapıyordu.[\[300\]](#)

Uyeyne b. Hısn:

"Vallahi yâ Rasûlallah! O benim kadınlarıma ölüm acısını tattırıp canlarını yaktığı gibi, ben de onun kadınlarına ölüm acısını tattırıp canlarını yakmadıkça, onun yakasını bırakmam!" dedi.[\[301\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Uyeyne b. Hısn'a:

"Onun (öldürülenin) diyetini (kan bedelini) alsan, olmaz mı?" buyurdu.

Uyeyne b. Hısn, Peygamberimiz Aleyhisselamın teklifini kabule yanaşmadı. Sesler yükseldi, gürültüler çoğaldı.[\[302\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! Bu seferimiz sırasında elli deve, dönüşümüzde elli deve diyet alacaksınız!" buyurdu.

Uyeyne b. Hısn, yine yanaşmadı.[\[303\]](#)

Mükeytel (veya Müleyser) adlı kısa boylu,[\[304\]](#) tam silahlı, eli kalkanlı[\[305\]](#) bir adam kalkıp:

"Yâ Rasûlallah! Doğrusu, ben, İslâmiyetin başında, böyle bir adam öldürme işine rastlamadım!

Önde gelen davar okla vurulunca, arkadaki ürker, kaçar!

Sen bugün kana kanla hüküm ver de, yarın istersen değiştir, diyet üzerine hüküm ver!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, elini kaldırarak:

"Hayır! Bu seferimiz sırasında, hemen elli deve, dönüşümüzde de elli deve diyet alacaksınız!" buyurdu.[\[306\]](#)

Akra¹ b. Habis; Uyeyne b. Hısn ve Kayslarla bir tarafa çekildi ve onlara:

"Ey Kays topluluğu! Siz, öldürülmüş bir kişi yüzünden halk arasında meydana gelen gerginliği gidermek isteyen Resûlullah Aleyhisselamın sizi lanetlemeyeceğinden, yahut Resûlullahın size kızmayacağından, onun kızmasıyla da Allah'ın size gazap etmeyeceğinden emin misiniz?!"

Akra'm varlığı Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; ya Resûlullah Aleyhisselam a boyun eğersiniz, o da bu hususta dilediğini yapar, ya da Benî Temimlerden adamınızın kâfir olarak öldürüldüğüne ve hiçbir zaman namaz kılmadığına şahadet edecek elli kişi getiririm de, onun ne öcü alınır, ne de ondan dolayı size bir diyet ödenir!" dedi.

Akra'm bu sözünü işitince,[\[307\]](#) diyet almayı kabul ettiler.[\[308\]](#)

O sırada, Muhallim b. Cessâme halkın yanında bulunuyor, ona:

"Git de, Resûlullah Aleyhisselam senin için Allah'tan mağfiret dilesin!"[\[309\]](#) diyorlar;

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanındaki kimseler de, Akra' b. Hâbis'e:

"Şu adamınız nerede ise gelse de, Resûlullah Aleyhisselam onun için Allahtan mağfiret dilese olmaz mı?" deyip duruyorlardı.[\[310\]](#)

Uzun boylu, hafif etli, üzerine yeni bir elbise giymiş, kısas olarak öldürülmek için hazırlanmış bir adam kalkıp Peygamberimiz Aleyhisselamın önüne oturdu.[\[311\]](#)

Adamın gözlerinden yaşlar akıyordu.

"Yâ Rasûlallah! İşitmiş olduğun işten dolayı, ben nedamet ve Allah'a tevbe ediyorum!

Sen benim için Allah'tan mağfiret dile!" dedi.[\[312\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"İsmin nedir?" diye sordu.

Adam:

"Ben Muhallim b. Cessâme'yim!" dedi.[\[313\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Demek, sen 'Allah'a iman ettim!' diyen bir adamı,[\[314\]](#) daha İslâmiyetin başlangıcında, silahınla öldürdün hâ?!" buyurdu.[\[315\]](#)

"Ey Allah'ım! Muhallim b. Cessâme'yi yarlıgama!

Ey Allah'ım! Muhallim b. Cessâme'yi yarlıgama!

Ey Allah'ım! Muhallim b. Cessâme'yi yarlıgama!" diyerek dua etti.[\[316\]](#)

Hasanü'l-Basrî'nin sözlerini yeminle te'kid ederek bildirdiğine göre; Muhallim b. Cessâme çok kalmadı, bir hafta sonra öldü!

Yer onun ölüsünü dışarı attı.[\[317\]](#)

Sonra, onu tekrar gömdüler.

Yer onu yine dışarı attı.[\[318\]](#)

Bunun üzerine, kavmi onun ölüsünü iki dağ arasına bıraktılar.[\[319\]](#) Vahşi hayvanlar onu yediler![\[320\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Muhallim b. Cessâme'nin akıbetini işitince:

"Vallahi, yer ondan daha kötüsünün üzerini örtmüştür.

Fakat, Allah, aranızdaki yasak (birbirinizin canına kıymamak) hakkında, gösterdiği şeyle size öğüt vermek istemiştir" buyurdu.[\[321\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'in Huneyn Savaşı Münasebetiyle Açıklaması

"Andolsun ki; Allah, birçok yerlerde ve Huneyn gününde, size yardım etmiştir. (O Huneyn gününde ki) çokluğunuz size kibir ve gurur vermişti[322] de, bu, size gelecek şeyden birşeyi gidermeye yaramamıştı. Yeryüzü, o genişliğine rağmen, başınıza dar gelmişti. (Düşman karşısında) bozguna uğrayarak gerisin geri dönüp gitmişsiniz. Sonra, Allah, Resûlü ile mü'minlerin üzerine sekînetini indirdi. Görmediğiniz ordularını indirdi ve kâfirleri azaplandırdı. Bu, o kâfirlerin cezası idi.

Sonra, Allah, bunun ardından kimi dilerse tevbesini kabul eder. Allah çokyarlıgayıcı ve esirgeyicidir." [323]

Tufeyl b. Amr'ın Zülkeffeyn Putunu Yıkmaya Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam Hevâzinleri bozguna uğratıp Taif üzerine yürümek istediği sırada,[\[324\]](#) Tufeyl b. Amr

"Yâ Rasûlallah! Beni Amr b. Hümeme'nin putu olan Zülkeffeyn'e gönder de, onu yıkayım?" dedi.[\[325\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olur!" buyurdu.[\[326\]](#)

Onu Zülkeffeyn'i yıkmaya, yok etmeye gönderdi.[\[327\]](#)

Kavminin İslâm ordusunu desteklemek üzere Taife gelip kavuşmalarını sağlamasını da ona emir buyurdu.[\[328\]](#)

Tufeyl b. Amr, acele kavminin yanına gitti.[\[329\]](#)

Zülkeffeyn; Huzâaların ve Devsîlerin putu idi.

Bunlar, hac yaptıktan sonra Zülkeffeyn'in yanına uğrayıp tazim vazifelerini yerine getirmediği, evlerine gelmezlerdi.[\[330\]](#)

Zülkeffeyn putu tahtadan yapılmıştı.[\[331\]](#)

Tufeyl b. Amr onu yıktı.[\[332\]](#) Kırdı.[\[333\]](#) Üzerinde ateş yaktı.[\[334\]](#) Ateş birden alevlenip tutuştu.[\[335\]](#)

Tufeyl b. Amr, onu böyle ateşe verip yakarken, şöyle diyordu:

"Ey Zülkeffeyn! Ben senin kullarından değilim.

Bizim doğumumuz, senin doğumundan daha eskidir!

Ben senin içine ateş doldurdum!"[\[336\]](#)

Zülkeffeyn yakılıp ortada tapılacak birşey kalmayınca, Devs kabilesi halkı topluca Müslüman oldular.[\[337\]](#)

Yüce Allah onlardan razı olsun!

Tufeyl b. Amr, yanına kavminden 400 kişi alarak acele yola çıktı.

Gelişinden dört gün sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama kavuştu.

Yanında, ağır savaş aracı olarak debbabe ile mancınık da getirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Ezd topluluğu! Bayrağınızı kim taşıyor?" diye sordu.

Tufeyl b. Amr:

"Bayrağı Cahiliye çağında Numan b. Zarâfe veya Bâziyetü'l-Lehbî adındaki kişi taşır idi" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ona taşıtmakta isabet etmişsiniz!" buyurdu.[\[338\]](#)

Taif'in Kuşatılması

Taif; rakımı yüksekçe, akarsulan, ekinlikleri, hurma bahçeleri, üzüm bağları bulunan, muz ve sair meyveler yetişen,[339] Mekke'nin doğusunda, Mekke'ye iki-üç merhalelik büyük bir şehirdir.[340]

Mekke'den Taife, yaya yürüyüşüyle bir günde çıkılır, oradan Mekke'ye yarım günde inilir.[341]

Evtas'ta tutunamayarak bozguna uğrayan Sakîfler, Taife sığınıp şehrin kapılarını üzerlerine kilitlemişler, savaşıma hazırlanmışlardı.[342]

Sakîfler, daha önce, kalelerini de onanmış, bir yıl kuşatılacak olsalar ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar gıda, erzak maddelerini de kale içinde depolamış bulunuyorlardı.[343]

Taif kalesi, şehrin üzerinde olup, iki kapılı idi.[344]

Sakîfler, debbabe, mancınık ve kalkan yapma sanatını öğrenmek üzere Urve b. Mes'ud ile Gaylan b. Seleme'yi, daha önce Cüreş'e göndermişlerdi.

Bunun için, bunlar, ne Huneyn savaşında, ne de Taif'in kuşatılmasında bulunmamı şıardır.[345]

Bunlar, bu sanatları öğrenince, Taif kalesinde görevlendirileceklerdi.[346]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Huneyn'den boşalınca, Taifte üslenen düşmanlar üzerine yürümeye hazırlandı.[347]

Halid b. Velid'i 1.000 kişilik bir kuvvetle[348] öncü birliği olarak önden yola çıkardı.[349]

Peygamberimiz Aleyhisselam önce Evtas karargâhına uğradı.[350]

Oradan Nahletü'l-Yemâniye üzerine doğru gitti.

Sonra Kam'a, sonra Müleyha'ya, sonra Liyye'nin Buhretü'r-Riga' mevkiine uğradı.

Peygamberimiz Aleyhisselam Liyye'de bir mescid yaptı ve mescidin içinde namaz kıldı.[351]

Mescidin duvar taşlarını ashab taşımış, duvarlarını Peygamberimiz Aleyhisselam örmüştür.[352]

Peygamberimiz Aleyhisselam, öğle namazını Liyye'de kıldığı zaman orada gördüğü bir köşkün kime ait olduğunu, Liyyelilerden sordu.

Liyyeliler:

"Bu, Malik b. Avfın köşküdür" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Malik b. Avf nerededir?" diye sordu.

"Onun şimdi Sakîflerin kalesinde olduğunu göreceksin!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Köşkün içinde kim var?" diye sordu.

Liyyeliler:

"Hiç kimse yok!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, mücahidlere:

"Yakınız onu!" buyurdu.

Köşk ögle vaktinden güneş batıncaya kadar yakıldı.

Müslümanlar Evtas'a yürüdükleri zaman Malik b. Avf Taife gitmişti.

Taiflilerin muhasara edileceklerini düşünerek hazırlandıklarını, kalelerini onarmış ve kalenin içine de yeteri kadar yiyecek toplamış olduklarını gören Mâlik b. Avf, bunun üzerine, Taifte oturmuştu.[\[353\]](#)

Beliyye'de, Ebu Uhayha Saîd b. Âs'ın mülkü ve bu mülkün yüksekçe bir tarafında da kabri bulunuyordu.[\[354\]](#)

Ebu Uhayha, müşrik olarak ölmüştü.[\[355\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam kabre doğru bakınca, Hz. Ebu Bekir:

"Allah bu kabrin sahibine lanet etsin!

Çünkü o, Allah'a ve Allah'ın Resûlüne meydan okuyanlardandı!" dedi.

O sırada, Ebu Uhayha'nın iki oğlu; Amr b. Saîd ile Eban b. Saîd, Peygamberimiz Aleyhisselam m yanında bulunuyorlardı.

Bunlar, Hz. Ebu Bekir'in sözüne karşılık olarak:

"Hayır! Allah Ebu Kuhâfe'ye lanet etsin! Çünkü, o misafirleri ağırlamaz, haksızlığa engel olmazdı!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ölüler hakkında-isterse onlar müşrik olsunlar-kötü söz söylemek onlara erişmez, fakat dirileri incitir!" buyurunca, Ebu Bekir de, Saîd b. Âs'ın oğulları da sustular.

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam Liyye'den ayrıldı.[\[356\]](#)

Liyye'den ayrılınca Dayka yolunu tuttu.[\[357\]](#)

"Bu yolun ismi nedir?" diye sordu.

"Dayka'dır!" denildi.[\[358\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! O, Yüsrâ'dır!" buyurdu.

Sonra, Nahb'e uğradı.

Sakîflerden bir adamın mülkünün yakınında bulunan, Sâdıra diye anılan sidre ağacının altına indi.

Sakafî'ye:

"Ya dışarı çıkarsın, ya da bahçenin duvarlarını üzerine yıkarız!" diye haber saldı.

Adam dışarı çıkmayınca, Peygamberimiz Aleyhisselam bahçe duvarlarının yıkılmasını,[\[359\]](#) içinde bulunan şeylerin de yakılmasını emir buyurdu.[\[360\]](#)

Ebu Rigal ve Onun Kabrinden Çıkarılan Altın Dal

Abdullah b. Amr b. As der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamla birlikte Taife giderken, bir kabre rastladık.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Bu kabir Ebu Rigal'in kabridir. Kendisi, Harem'de bulunur ve onunla korunurdu.

Harem'den çıkınca, kavminin uğradığı azaba o da uğrayıp öldü ve buraya gömüldü.

Buna alâmet de, kendisinin yanına gömülmüş olan altından bir daldır.

Kabri açarsanız, onun yanındaki altın dala rastlarsınız!¹ buyurdu.

Halk, hemen kabri açmaya giriştiler ve altın dalı bulup çıkardılar."[\[361\]](#)

Ebu Rigal, bu altın dala asa gibi dayanırdı.

Bu dalın ağırlığı yirmi rıtlıdan fazla idi.[\[362\]](#)

Rıtl; oniki ukiye, bir ukiye de kırk dirhem olduğuna göre, altın dalın ağırlığı bin dirhemi aşıyordu.

Rivayete göre; Ebu Rigal, Semûd kavminden olup, Sakîflerin atası idi.[\[363\]](#)

Ebu Rigal'in uğradığı azab ise, şundandı:

Salih Peygamber Aleyhisselam, onu Mekke tarafına zekat ve sadaka tahsildarı olarak göndermişti.

Ebu Rigal, yüz koyunlu bir adamın yanına vardı.

Ona:

'Beni sana Resûlullah gönderdi¹ dedi.

Adam:

'Resûlullahın elçisi, hoşgeldi, safa geldi. İsteddiğini al!' dedi.

Ebu Rigal, sütü koyunu aldı.

Adam:

'O, anasının ölümünden sonra sağ kalan şu çocuğundur! Onun yerine, on koyun al' dedi.

Ebu Rigal:

'Hayır!' dedi.

Adam:

'Yirmi koyun al!' dedi.

Ebu Rigal:

'Hayır!' dedi.

Adam:

'Elli koyun al!' dedi.

Ebu Rigal:

'Hayır!' dedi.

Adam:

'Şu sütlü koyundan başka, koyunların hepsini al!' dedi.[\[364\]](#)

Annesiz kalan çocuk, o bir koyunun süti ile beslenmekte idi.[\[365\]](#)

Ebu Rigal:

'Hayır!' dedi.

Bunun üzerine, adam:

'Eğer sen süt içmeyi seversen, ben de severim!' diyerek, ok çantasındaki okları yere serdi.

Sonra da:

'Ey Allah'ım! Sen şahit ol!' dedi. Yayına yerleştirip attığı bir okla Ebu Rigal'i öldürdü.

'Bunun haberi, Allah'ın peygamberine benden önce erişmesin!' dedi.

Salih Peygamberin yanına varıp Ebu Rigal'in yaptıklarını ona haber verdi.

Salih Aleyhisselam ellerini göğ'e kaldırdı ve üç kere:

'Ey Allah'ım! Ebu Rigal'e lanet et!' diyerek dua etti.[\[366\]](#)

Ebu Rigal'i öldüren, Kays b. Aylanlardan Münebbih b. Hevâzin'in oğlu Sakîf idi.[\[367\]](#)

Halid b. Velid'in Taiflilerle Konuşmak İsteyişi

Öncü birliği kumandanı Halid b. Velid, Taif kalesine yaklaşıp, onlara yüksek sesle:

"Ya sizden birisi yanınıza dönünceye kadar emanda olmak üzere yanıma insin, kendisiyle konuşayım; ya da, aynı şekilde, ben sizin yanınıza varıp sizinle konuşayım" diyerek seslendi.

Taifliler:

"Ey Halid! Ne bizden senin yanına bir adam inecektir, ne de sen bizim yanımıza geleceksin!

Muhakkak ki, senin sahibin, bizden başka, çarpışmayı iyi bilen bir kavimle karşılaşmamıştır!" dediler.

Halid b. Velid:

"Benim sözümü dinleyiniz! Yesrib'de, Hayber'de, kaleler ve kuvvetlere sahip olanlar, Resûlullah Aleyhisselama teslim oldular, boyun eğdiler!

Fedek'e bir tek elçi gönderdi. Onlarda, onun hükmüne boyun eğdiler.

Ben size Kurayza Yahudilerinin günlerce kuşatıldıktan sonra Resûlullah Aleyhisselama nasıl boyun eğmek zorunda kaldıklarını ve savaş erlerinin öldürölüp çoluk çocuklarının esir edildiklerini hatırlatır ve sizi uyarırım!

Resûlullah Aleyhisselam Mekke'yi fethetmiş, Hevâzinleri de mağlup ve esir etmiş bulunmaktadır.

Siz yeryüzünde ancak şu kalenizin içinde sıkışmış kalmış bulunuyorsunuz. Çevrenizde bulunanlar da, Müslüman olmuşlar, bırakılmışlardır..." dedi.

Taifliler:

"Biz dinimizden kat'iyyen ayrılmayız!" dediler.[\[368\]](#)

**Taiflilerin irkin Bir Tedbire Başvurmaları ve İslâm Mücahidlerine Ok
Yağdırmaları ve**

Karargâhın Başka Bir Yere Değiştirilmek Zorunda Kalınışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, İslâm mücahidleriyle birlikte ilerlemeye devam ederek Taif'in yanıbaşında bir yerde konakladı ve ordugâhını orada kurdu.[\[369\]](#)

O sırada, Taifliler sihirbaz bir karıyı kalenin üzerine çıkartmış, İslâm askerlerine karşı karının edeb yerini açtırıp Müslümanların yönlerini başka tarafa çevirttirmek suretiyle kalelerini korumak istemişlerdi!

Amr b. Ümeyyetü'd-Damrî der ki:

"Taif'te konakladığımız zaman, Allah bilir ki, Taifliler üzerimize çekirge sürüsü gibi ok yağdırdılar! Onlardan, kalkanlarımızla korunmaya çalıştık.

Hatta, Müslümanlardan bazıları yaralanarak şehit oldular.[\[370\]](#)

İslâm ordugâhı, Taif surlarına çok yakındı.

Taifliler çıkıp Müslümanları oka tutuyor ve hemen geri dönüp kapılarını kapatıyorlardı.

Müslümanlar ise, onların surundan içeriye girmeye güç yetiremiyorlardı.[\[371\]](#)

Ebu Mihcan'ı, kale üzerinde kargı gibi uzun okları atar ve attığını boşa gidermezken gördüm!

Resûlullah Aleyhisselam, Hubab b. Münzir'i yanına çağırdı ve ona:

'Şu kavimden uzakça ve yüksekçe bir yer araştır, bul!¹ buyurdu.

Hubab b. Münzir, karyenin dışında, Taif Mescidinin bulunduğu yere kadar gidip geldi ve orasının karargâh edinilmeye elverişli olduğunu bildirdi.[\[372\]](#)

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam ordugâhı oraya,[\[373\]](#) yani halen Taif Mescidinin bulunduğu yerin yanına kaldırdı.[\[374\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bulunan iki zevcesinden birisi Hz. Ümmü Seleme,[\[375\]](#) diğeri de Hz. Zeyneb idi.[\[376\]](#)

Onlar için de iki çadır kuruldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam namazlarını bu iki çadır arasında kılar ve orada otururdu.[\[377\]](#)

Sakîfler Müslüman olduktan sonra, Amr b. Ümeyye b. Vehb b. Muattib b. Malik Peygamberimiz Aleyhisselamın namaz kıldığı yere bir mescid yaptı.

İşte, Sariye diye anılan mescid budur.

Rivayete göre; bu mescidde sariye (direk) vardı ki, Allah'ın her günü, güneş doğarken ondan bir ses işitilir,[\[378\]](#) işitilen bu sesin Allah'ı bir teşbih olduğu sanılırdı.[\[379\]](#)

Taif'in Kuşatılışı ve Sakîfleri Boyun Eğdirmek İçin Bazı Tedbirlere Başvuruluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam Taif'i yirmi gecedan fazla[380] veya otuz gece veya buna yakın müddet kuşattı.[381]

Taif halkı olan Sakîflerle, günlerce, en şiddetli bir şekilde ok savaşı yapıldı.[382]

Sakîfler, on-ondokuz gece, Taif'ten Müslümanlara ok ve taş atarak savaştılar.[383]

Yezid b. Zem'a b. Esved, atının üzerinde ilerleyip konuşmak üzere Sakillerden eman vermelerini istedi.

Sakîfler em an verdiler.

Fakat, yanlarına varırken, onu okla vurup şehit ettiler.

Yezid b. Zem'ayı, Sakîflerden Hüzeyl b. Ebi's-Salt şehit etmiştir.

Hüzeyl b. Ebi's-Salt, kale kapısından çıkmıştı.

Kendisini hiç kimsenin görmediğini sanıyor, Yezid b. Zem'a'nın kardeşi Yakub b. Zem'a ise, onu yakalamak için, saklanıp fırsat kolluyordu.

Kaleden çıkınca, Hüzeyl'i yakaladı, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına getirdi ve:

"Yâ Rasûlalları! Bu, kardeşimi (eman verildiği halde) öldüren adamdır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam onun boynunu vurdurdu.[384]

Peygamberimiz Aleyhisselam; mancınık kurulup Taiflilerin taşa tutulması hususunu ashabıyla konuştu.

Selmânü'l-Fârisî:

"Ben de Sakîflerin kalelerine karşı mancınık kurulmasını uygun görüyorum.

Çünkü, biz Fars ülkesinde düşman kalelerine karşı mancınıklar diktiğimiz gibi, düşmanlarımız tarafından da bize karşı mancınıklar dikilirdi.

Biz düşmanlarımızı mancınıkla yenerdik. Onlar da bizi mancınıkla yenerdi.

Eğer mancınık olmazsa, uzun zaman oturmak zorunda kalırdık!" dedi.[385]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, mancınık yapılmasını em retti.[386]

Selmanül-Fârisî, bir mancınık yapıp, Taife karşı dikti.[387]

Tufeyl b. Amr'ın da, Zülkeffeyn putunu yıkıp[388] Taife debbâbe getirdiği rivayet edilir.[389]

Peygamberimiz Aleyhisselam kale dışında ordugâh çevresindeki yerlere hasek=hurma ağacından yapılmış, ayaklara batan çatal çengeller döşetti.[390]

Müslümanlardan bazıları, sığır derisinden yapılmış debbâbenin altına girdiler.[391]

Kalenin duvarını kazıp delmek için sürünerek kale duvarına yaklaştılar.

Sakîfler, onların üzerlerine ateşte kızdırılmış sapan demirleri ve şişler bırakarak debbâbeyi yardırlar, yaktılar.

Müslümanları debbâbenin altından çıkmak zorunda bıraktılar.

Kızgın şişlerden yanıp şehit olanlar şehit oldu, sağ kalanlardan bir kısmını da oklarla şehit ettiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Taif üzüm bağlarındaki asmaların kesilmesini[392] veya yakılmasını,[393] herkesin meyvesi yenmeyen ağaçlardan beşer tane kesmesini emretti.[394]

Bu, onları bezdirip boyun eğdirmek içindi.

Nitekim, Sakîfler:

"Mallan bozup dağıtıp mahvetmeyiniz!

Onlar ya bize kalır, ya da sizin olur!" diyerek seslendiler.[395]

Uyeyne b. Hısn, Ya'lâ b. Mürretü's-Sakafî'ye:

"Bunu kesmekte bana ecir mi var sanki?!" dedi.

Ya'lâ, Uyeyne'nin yanına gelip:

"Evet!" dedi.

Uyeyne:

"Sana ancak Cehennem var!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bunu işitince:

"Uyeyne Cehenneme Ya'lâ'dan daha lâıyk ve müstahaktır!" buyurdu.[396]

Müslümanlar, üzüm asmalarını kesmeye koyuldular.[397]

Hız. Ömer, Süfyan b. Abdullah es-Sakafî'ye:

"Vallahi, çoluk çocuğunun geçim babasını (üzüm asmalarını) keseceğiz!" diyerek seslendi.

Süfyan:

"Su ile toprağı da gideremezsiniz ya!" dedi.

Fakat, üzüm asmalarının kesilmeye başladığını görünce, dayanamadı ve:

"Yâ Muhammedi Mallarımızı ne için kesiyorsun?! Bizi yenersen, ya onu sen alırsın, ya da-dediğın gibi-Allah'ın rızasını ve akrabalık hakkını[398] gözetir, bize bırakırsın!" diyerek seslendi.[399]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben, üzüm bağınızı, Allah'ın rızasını ve akrabalık hakkını gözeterek bırakıyorum!" buyurdu ve üzüm asmalarını daha fazla kestirmekten vazgeçti.[400]

Ebu Süfyan b. Harb'le Muğîre b. Şube:

"Ey Sakîfler! Bize eman verirsiniz, sizinle konuşacağız!" diyerek seslendiler.

Kendilerine eman verilince, Kureyşîlerden ve Benî Kinanelerden oluşan kadınları, Taiften çıkıp kendilerinin yanına gelmeye davet ettiler.

Bu kadınların, savaş sonunda esir düşmelerinden korkuyorlardı.

Kadınlar, Taiften dışarı çıkmaya yanaşmadılar.

Onlardan birisi; Ebu Süfyan'ın kızı Âmine (İbn Hişam'a göre, Meymûne) olup, Urve b. Mes'ud'la veya Urve'nin oğlu Ebu Mürre ile evli idi.

Diğeri; Firâsiyye olup, Karib b. Esved'le evli idi.

Üçüncüsü de; Fukayma, Ümeyme idi.

Esved b. Mes'ud:

"Ey Ebu Süfyan! Ey Muğîre!

Bize iyilik için gelmiş olduğunuza göre, sizi bir iyiliğe kılavuzlayayım mı? Esved b. Mes'ud oğullarına ait mülklerden ne kadar güçlükle geçim sağlandığını biliyorsunuzdur[401] Eğer Muhammed onlardaki üzüm asmalarını kesecek olursa, artık onlar bir daha onanlamaz!

Kendisiyle konuşunuz: Ya bu bağlan kendisine alıkoysun, ya da, Allah nzası ve akrabalık hakkı için, bize bıraksın!

Onunla aramızda bir akrabalık vardır. Bu gerçek bilinmez olur mu?" dedi.[402]

Ebu Süfyan'la Muğîre b.  ube gelip Peygamberimiz Aleyhisselamla konu tular.[403]

Peygamberimiz Aleyhisselam Esved oğullarının üzüm bağlarını bıraktırdı, onlara dokundurmadı.[404]

Sakîflerden bir adam, kalenin üzerine dikilip:

"Gidin davar  obanlan!

Gidin Muhammed'in sürüleri!

Gidin Muhammed'in köleleri!

 z m asmalarımızı yok etmekle bizim yoksulluğa ve sıkıntıya d  eceğimizi mi sanıyorsunuz?!" diyerek bağırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Allah'ım! Onu Cehenneme gidici olarak gider!" diyerek dua etti.

Sa'd b. Ebi Vakkas hemen bir ok atıp onun boğazına sapladı!

Adam kaleden  l  olarak aşağı yuvarlandı ![405]

Ebu Süfyan'ın Kaleden Atılan Bir Okla Bir Gözünü Kaybedişi

Ebu Süfyan b. Harb, Taif savaşında, kaleden atılan bir okla gözünün birini kaybetti.[\[406\]](#)

Saîd b. Ubeydü's-Sakafî:

"Taif günü, Ebu Süfyan'ı bir bahçeye oturup meyve yerken gördüm. Ona bir ok atıp gözünden vurdum!" demiştir.[\[407\]](#)

Ebu Süfyan'ın oturup meyve yediği bahçe, İbn Ya'lâ'nın bahçesi idi. Ebu Süfyan, gözünden okla vurulunca, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vararak:

"Ya Rasûlallah! Bu gözüm, Allah yolunda kayboldu!" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İstersen dua edeyim, Allah gözünü eski haline çevirsin, istersen bunu Cennette yapsın?" buyurdu.

Ebu Süfyan b. Harb, bunun Cennette olmasını tercih etti.[\[408\]](#)

Halid b. Velid'in Sakîflere Meydan Okuyuşu

Halid b. Velid, Sakîflere:

"Kaleden dışarı çıkıp benimle çarpışacak kim var?" diyerek seslendi: Fakat, hiç kimse kaleden dışarı çıkmadı.

Halid b. Velid, tekrar onlara meydan okudu. Yine, kaleden dışarı çıkan olmadı. İbnYalil:

"Bizden hiçbiri, seninle çarpışmak için kaleden inmeyecektir! Biz kalemizde oturacağız! Çünkü, bizim yıllarca yetecek yiyeceklerimiz var! Eğer bu yiyecekler tükenir, sen de o zamana kadar beklersen, hepimiz kılıçlarımızı sıyırır, senin karşına çıkarız! Son erimiz ölünceye kadar seninle çarpışırız!" diyerek seslendi.[\[409\]](#)

Kaleden İnecek Kölelerin Hür Sayılacaklarının İlan Ettirilişİ

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ne zaman bir köle kaleden iner ve yanımıza gelirse, o hürdür!" diyerek ilan ettirdi.[\[410\]](#)

Bunun üzerine, kaleden bazı köleler inip Müslüman olunca, Peygamberimiz Aleyhisselam onları azad etti, hürriyetlerine kavuşturdu.[\[411\]](#)

Kaleden inen köleler, on-ondokuz kadardı.[\[412\]](#) Yirmibir kişi oldukları da bildirilmiştir.[\[413\]](#)

Köleler Müslüman oldukları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam, onları, yedirip içirtmeleri için, hali vakti yerinde olan bazı Müslümanların yanlarına verdi ve kendilerine Kur'an okutmalarını ve sünnetleri öğretmelerini de emretti.

Sakîfler Müslüman oldukları zaman, içlerinde Haris b. Kelede'nin de bulunduğu Sakîf eşrafı, gelip bu köleler hakkında Peygamberimiz Aleyhisselamla konuştular, onların kendilerine geri verilmelerini istediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onlar, Allah'ın azadlamış olduklarıdır! Kendilerini geri çevirmeye yol yoktur!" buyurdu.

Taifliler bunu işitince son derecede üzüldüler, bunaldılar, kölelerine kızdılar.[\[414\]](#)

Uyeyne b. Hısn'ın Taiflilerle Konuşmak Üzere Taif'e Gidişi

Uyeyne b. Hısn:

"Yâ Rasûlallah! Bana izin ver de, Taif kalesine gidip onlarla konuşayım!"[\[415\]](#) Belki Allah onlara hidayet nasip eder" dedi.[\[416\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da, Sakîflerle konuşmak ve onları İslâmiyete davet etmek üzere[\[417\]](#) ona izin verdi.[\[418\]](#)

Bunun üzerine, Uyeyne b. Hısn, Taiflilere:

"Bana eman verir misiniz, yanınıza geleyim?" diye sordu.

Taifliler:

"Evet!" dediler.

Ebu Mıhcan, onu görünce, tanıdı ve:

"Yaklaş!" dedi.

Uyeyne yaklaşıncı:

"İçeri gir!" dedi.

Uyeyne b. Hısn, yanlarına girdi ve onlara:

"Babam, anam sizlere feda olsun!

Vallahi, Muhammed hiçbir zaman sizin gibisiyle karşılaşmadı!

Kalenizde direnin! Sizin kaleniz sarp ve içinde korunmaya elverişlidir!

Silahınız çoktur! Bol akarsularınız vardır.

Kat'iyyen korkmayın![\[419\]](#)

Vallahi, biz köleden daha zayıfız!

Siz sakın ellerinizi verip teslim olmayın!

Şu ağaçların kesilmesi de size ağır gelmesin!" dedi.[\[420\]](#)

Uyeyne kaleden dışarı çıkınca, Sakîfler, Ebu Mıhcan'a:

"Biz onun içeri girmesinden hoşlanmadık!

O bizde ve kalemizde gördüğü bozuklukları Muhammed'e haber verir diye korkuyoruz!" dediler.

Ebu Mıhcan:

"Ben onu çok iyi tanırım: Bizim içimizde, Muhammed'e Uyeyne'den ve onunla birlikte bulunanlardan daha katı düşman olan bir kimse yoktur!" dedi.[\[421\]](#)

Uyeyne b. Hısn Taif'ten dönüp gelince, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Ey Uyeyne! Onlara ne söyledin?" diye sordu.[\[422\]](#)

Uyeyne b. Hısn:

"Onlara İslâmiyeti emr ve kendilerini Müslümanlığa davet ettim. Cehennemle korkuttum, Cennete kılavuzladım![\[423\]](#)

İslâmiyete giriniz! Vallahi, Muhammed yurdunuzun ortasında sizi teslim almadıkça geri durmayacaktır! Kendiniz için, ondan eman alınız!

Sizden önce, Kaynuka, NadiY, Kurayza ve Hayber Yahudileri gibi kaleliler, silahlar sahipleri meydanlarda ona teslim oldular!¹ dedim.

Gücümün yettiği kadar, onları horlaştırdım, yardımsızlaştırdım ve çaresizleştirdim!" dedi.

Uyeyne b. Hısn konuşurken, Peygamberimiz Aleyhisselam, susup duruyordu.

Uyeyne b. Hısn sözlerini bitirince, ona:

"Yalan söylüyorsun!

Sen onlara şöyle şöyle söyledin!" diyerek, onun söylemiş olduğu sözleri birer birer nakletti.[\[424\]](#)

Uyeyne b. Hısn:

"Doğru söyledin yâ Rasûlallah! Ben, bu sözlerimden dolayı[\[425\]](#) Allahtan mağfiret dilerim![\[426\]](#) Allah'a ve sana tevbe ederim" dedi.[\[427\]](#)

Hız. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! Bırak beni de, götürüp şunun boynunu vurayım?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! Ashabımı öldürüyorum diye, insanlar benim aleyhimde laf ederler!" buyurdu.

Hız. Ebu Bekir de, Uyeyne b. Hısn'a ağır sözler söyledi ve:

"Yazıklar olsun sana ey Uyeyne! Demek, sen temelli bâtil üzerinde direnip duracaksın hâ?!

Sen kaç kenedir; Benî Nadîr, Benî Kurayza ve Hayber günlerinde karşımıza çıktın! Üzerimize asker yığıldın! Kılıç çekip bizimle çarpıştın!

Sonra da, güya Müslüman oldun! (Müslüman olduğun halde) düşmanımızı bize kışkırtmaktan geri durmuyorsun!?" dedi.

Uyeyne b. Hısn:

"Ey Ebu Bekir! Allahtan yarlı ganim arını diliyor, O'na tevbe ediyorum! Ben bir daha bu kötülüklere dönmeyeceğim!" dedi.[\[428\]](#)

Taif Muhasarasının Kaldırılışı

Müslümanlar, Taif kalesine hep birden hücumla kalkmak için Peygamberimiz Aleyhisselamdan izin istediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu fethedeceğimizi sanmıyorum!

Onun fethi hakkında bize şimdilik izin verilmemiştir!" buyurdu.[\[429\]](#)

Ashabdan Ebu Bürde'nin bildirdiğine göre; insanların veya kabilelerin Peygamberimiz Aleyhisselama karşı en kinlisi ve hınçlısı Sakîflerle Benî HaniTeler idi.[\[430\]](#)

Ebu Mıhcan, Taif kalesinin üzerinde dikilerek, Müslümanlara:

"Ey Muhammed'in köleleri! Siz vallahi şimdiye kadar bizden başka iyi çarpışan kimselerle karşılaşmadınız ve en kötü bir yerde de tutulup kalmadınız!

Sizler, umduğunuz şeylere eremeden dönüp gideceksiniz!

Bizler çok katıyız ve katı kalbliyiz!

Bizim babalarımız da, katı ve katı kalbi idiler!

Vallahi, bizim size teslim olacak, boyun eğecek kabilemiz yok!

Taif'i sağlam ve sarp bir kale yapmışızdır!" diyerek bağırdı.

Hiz. Ömer:

"Ey İbn Habib! Sen bu deliğinden çıkıncaya kadar, geçimliklerini kesmeye devam edeceğiz!

Sen ancak er geç deliğinden çıkacak bir tilki gibisindir!" dedi.

Ebu Mıhcan:

"Ey İbn Hattab! Siz üzüm asmalarını keserseniz, su ve toprak ile onlar tekrar meydana gelmez mi?" dedi.

Hiz. Ömer:

"Sen suyun ve toprağın yanına gitmeye güç yetiremeyeceksin ki!

Sen içeride ölünceye kadar, biz senin deliğinin kapısından ayrılmayacağız" dedi.

Hiz. Ömer böyle söyleyince, Hiz. Ebu Bekir:

"Ey Ömer! Böyle söyleme! Çünkü, Resûlullah Aleyhisselama Taif i fethi daha izin verilmedi" dedi.

Hiz. Ömer:

"Bunu sana Resûlullah Aleyhisselam mı söyledi?" diye sordu.

Hiz. Ebu Bekir:

"Evet!" dedi.[\[431\]](#)

Osman b. Maz'un'un zevcesi Havle binti Hakîm de:

"Yâ Rasûlallah! Allah sana Taif i feth ettirirse, Bâdiye binti Gaylan'ın veya Fâria binti Akîl'in

ziynetlerini, takıntılarını bana ver!" dediği zaman,[\[432\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Hüveyle! Ya daha Sakîfi bana boyun eğdirmeye izin verilmedi ise, sana ne yapabilirim?" buyurmuştu.[\[433\]](#)

Havle:

"Yâ Rasûlallah! Taiflilere hücumla hazırlanmaktan seni alıkoyan nedir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bize şu ana kadar onlara galebe çalmaya izin verilmedi.

Taif'i şimdilik fethedeceğimizi sanmıyorum!" buyurdu.[\[434\]](#)

Havle bunu Hz. Ömer'e haber verdi.[\[435\]](#)

Hz. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselamın huzuruna girdi ve:

"Yâ Rasûlallah! Havle'nin kendisine senin söylediğini açıklayarak bana söylediği şeyi ona sen mi söyledin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onun söylediği şeyi ona ben söylemiştim!" buyurdu.[\[436\]](#)

Hz. Ömer:

"Demek, onlar üzerine galebe çalmaya izin verilmedi?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! İzin verilmedi" buyurdu.

Hz. Ömer:

"Öyleyse, göç etmeye hazırlanmaları halka haber verilecek mi?" diye sordu:

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" buyurdu.

Bunun üzerine, Hz. Ömer, göç etmeye hazırlanmalarını Müslümanlara ilan etti.[\[437\]](#)

Hz. Ömer:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Sakîfler aleyhinde Allah'a dua etsen olmaz mı?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah, Sakîfler aleyhinde dua etmeye de izin vermedi!" buyurdu.

Hz. Ömer:

"Öyleyse, aleyhlerinde dua etmeye izin vermediği bir kavmi ne için öldürdük?!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Siz hemen göç etmeye bakınız!

Siz hemen göç etmeye bakınız!" buyurdu.[\[438\]](#)

Dönüş için ilan yapılmış, Müslümanlar konuşmaya ve birbirlerine gidip gelmeye başladılar[\[439\]](#) ve:

"Taif'i fethetmeden nasıl dönüp gideriz?!"[440]

Allah bize buranın fethini nasip edinceye kadar buradan ayrılmayız!

Vallahi, bunlar, şimdiye kadar karşılaştıklarımızdan daha önemsiz ve daha azdırlar!

Mekkelilerin ve Hevâzinlerin topluluklarıyla karşılaştık.

Allah, o toplulukları dağıttı.

Bunlar ise, deliğine sinmiş tilkiden ibarettirler!

Eğer bunları kuşatmaya devam edecek olursak, şu kulübelerinde ölür giderler" dediler.

Aralarında konuşmalar, anlaşmazlıklar çoğaldı.

Hiz. Ebu Bekir'e gidip onunla konuştular.

Hiz. Ebu Bekir, onlara:

"Bu işi Allah ve Allah'ın Resûlü daha iyi bilir.

Emir Resûlullah Aleyhisselama gökten gelir!" dedi.

Hiz. Ömer'e gittiler.

Hiz. Ömer bu işe karışmaktan kaçındı ve:

"Biz, Hudeybiye hadisesini gördük!

Hudeybiye'de içime Allah'tan başkasının bilmediği şüphe girdi.

O gün, Resûlullah Aleyhisselama hiç yapmadığım sözlerle başvurdum.

Az kalsın ev halkım ve malım mahvolup gidecekti!

Onun Allah tarafından yaptığı işte bizim için hayır vardı.

Halk için, Hudeybiye barışından daha hayırlı bir fetih olmamıştır!

Resûlullah Aleyhisselamın peygamber olarak gönderildiği günden Hudeybiye'de barış yazısının yazıldığı güne kadar Müslüman olanlardan daha çok kimseler, kılıç kullanılmadan Müslüman oldular.

Resûlullah Aleyhisselamın yaptığında hayırvardır.

Ben, o işten sonra, hiçbir zaman, hiçbir iş hakkında ona dönüp itiraz edemem.

Bu iş, Allah'ın işidir. O, Peygamberine, dilediğini vahyeder!" dedi.[441]

Peygamberimiz Aleyhisselam, halkın dilini kesmek için, bazılarıyla konuştu.

Nevfel b. Muaviyetü'd-Di'li'ye:

"Ey Nevfel! Sen ne dersin, ne görüştesin?" diye sordu.

Nevfel:

"Yâ Rasûlallah! Deliğinde bulunan tilkiyi bekler durursan, yakalarsın!

Onu kendi haline bırakırsan, sana zarar vermez!" dedi.[442]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Taif'i fethine izin veyhimeyince:[443]

"İnşallah, yarın döneceğiz!" buyurdu.

Bu, Müslümanlara çok ağır geldi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Öyleyse, yarın sabah, çarpışmaya hazırlanınız!" buyurdu.

Sabahleyin, savaşılar ve yaralandılar![\[444\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İnşaallah, yarın döneceğiz!" buyurdu.

Bu, Müslümanların hoşuna gitti. Hemen yol hazırlığına giriştiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara bakıp gülümsedi.[\[445\]](#)

Müslümanların, böyle, Peygamberimiz Aleyhisselamın dönüş emri hakkındaki yararlılığı görerek kendi görüşlerini değiştirmeleri de, Peygamberimiz Aleyhisselamın hoşuna gitti.[\[446\]](#)

Sakîfler, Müslümanların Taif muhasarasını kaldırarak ayrılmaya başladıklarını görünce, Saîd b. Ubeyd es-Sakafî:

"Biliniz ki; Sakif kabilesi yerinde duruyor!" diyerek seslendi.

Uyeyne b. Hısn da:

"Evet! Öyledir! Vallahi, onlar şerefli ve kıymetli olarak yerlerinde duruyordur ve duracaklardır!" diye karşılık verdi, Saîd'in sözünü benimsedi.[\[447\]](#)

Müslümanlardan birisi,[\[448\]](#) ona:

"Allah seni kahretsin! Resûlullah Aleyhisselama karşı koyan müşrik bir kavmi mi övüyorsun!? Güya, sen Resûlullah Aleyhisselama yandı m a gelmiştin?!" diyerek çıkıştı.

Uyeyne b. Hısn:

"Vallahi, ben sizin yanınızda Sakfflerle çarpışayım diye gelmedim.

Fakat, Muhammed'in Taif'i fethetmesini, kendim için Sakîflerden bir kız ele geçirip onunla evleneyim de, o bana belki bir erkek çocuk doğurur diye arzu ettim. Çünkü, Sakîfler çok zeki ve cin fikirli bir kavimdir!" dedi.[\[449\]](#)

Hız. Ömer Uyeyne b. Hısn'ın bu sözlerini Peygamberimiz Aleyhisselama haber verince, Peygamberimiz Aleyhisselam gülümsedi.[\[450\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Taif'ten Ayrılacakları Sırada Müslümanlara Tavsiyesi ve Taifliler

Hakkındaki Duası

Peygamberimiz Aleyhisselam, Taif'ten ayrılacakları sırada, Müslümanlara: "'Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O, Birdir. Va'dini yerine getirmiş, kuluna yardım etmiş, biraraya toplanmış kabileleri tek başına bozguna uğratmıştır.

Bizler, inşaallah, tevbe edicileriz, Rabbimize ibadet ve hamd edicileriz¹ deyiniz!" buyurdu.[\[451\]](#)

Müslümanlar

"Yâ Rasûlallah! Sakîfler aleyhinde Allah'a dua etsen![\[452\]](#)

Onların okçuları canımızı yaktı!" dediler.[\[453\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Sakîflere doğru yolu göster. Onları bize[\[454\]](#) getir!" diyerek dua etti.[\[455\]](#)

Taif Savaşında Şehit Olan Sahabiler

1. Saîd b. Saîd b. Âs b. Ümeyye,
 2. Urfuta b. Cennab (veya Hubab),
 3. Abdullah b. Ebu Bekir,
 4. Abdullah b. Ebu Ümeyye b. Muğîre,
 5. Yezid b. Zem'a b. Esved
 6. Abdullah b. Âmir b. Rebiatü'l-Anezî,
 7. Sâib b. Haris b. Kays,
 8. Cüleyha b. Abdullah b. Muharibü'l-Leysî,
 9. Abdullah b. Haris b. Kays,
 10. Sabit b. Ceza¹,
 11. Haris b. Sehl b. Ebi Sa'saa.[\[456\]](#)
 12. Münzirb. Abdullah,[\[457\]](#)
 13. Rekîb b. Sabit b. Salebe b. Sevban b. Muaviye.[\[458\]](#)
- Yüce Allah hepsinden razı olsun![\[459\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mücahidlerle Birlikte Ci'râne'ye Gidişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Taiften ayrılarak Dahnâyı tuttu.[\[460\]](#) Dahnâ; Taif şehrinin sancaklarından olup, rivayete göre, toprağından Adem Aleyhisselamın yaratılmış olduğu yerdir.[\[461\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Dahnâ'dan sonra vardığı yer Kam-ı Menâzil idi.[\[462\]](#)

Kam-ı Menâzil, Necdlilerin ihrama girme yeridir.[\[463\]](#)

Ebu Zür'atü'l-Cühenî der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam, Karrvı Menâzil'den ayrılmak ve hayvanına binmek istediği zaman, devesi Kasvâ'yı Resûlullahın önüne hazırladım, Kasvâ'nın yularını elimde topladım.

Resûlullah Aleyhisselam onun üzerine binince, Kasvâ'nın yularını Resûlullah Aleyhisselamın eline verdim. Ben de terkisine bindim.

Resûlullah Aleyhisselam, yürütmek için, devenin arkasına kamçı ile vurdu.

Kamçıyı deveye her vuruşunda, kamçı bana değiyordu.

Sonra, bana dönüp:

'Yoksa kamçı sana mı değiyor?'¹ diye sordu.

'Evet! Babam, anam sana feda olsun!' dedim.

Ci'râne'ye inince, bir köşede davarlar bulunuyordu.

Ganimet malları memurundan, onlar hakkında birşeyler sordu. Memur da, sorulan şeyi haberverdi. Fakat, şimdi onu hatırlayamıyorum.

Bundan sonra, Resûlullah Aleyhisselam:

'Ebu Zür'a nerede?' diye seslendi.

Ben:

'İşte, buradayım!'¹ dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Al şu davarları! Akşamleyin sana değen kamçılara karşılık!'¹ buyurdu.

Saydığım da, o davarların 125 adet olduğunu gördüm.

Benim edindiğim ve yararlandığım en çok malım, bunlardı."[\[464\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Kam-ı Menâzil'den sonra, Nahle'ye geldi.[\[465\]](#)

Nahle'den sonra, Ci'râne'ye doğru yol almaya başladı.

O sırada, Ebu Rühmü'l-Gıfârî, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında, devesinin üzerinde gidiyor, ağır ayakkabısı da ayağında bulunuyordu.

Ebu Rühm'ün devesi Peygamberimiz Aleyhisselamın devesinin yanına yaklaşp sıkışınca, Ebu Rühm'ün ayakkabısının ucu, Peygamberimiz Aleyhisselamın bacağına çarptı ve çok acıttı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kamçısıyla onun ayağına vurup:

"Çek ayağını! Canımı acıttın!" buyurdu.[\[466\]](#)

Ebu Rühm der ki:

"İşlediğim suçtan dolayı, sanki geçmişteki ve gelecekteki herşey beni tutup sıktı! İşlediğim büyük suç hakkında Kur'ân'da âyet ineneğinden korktum.

Ci'râne'de sabahladığımız zaman, yük, binek hayvanlarını otlatmak sırası bende idi.

Resûlullah Aleyhisselam beni aratmış.

Bana:

'Resûlullah Aleyhisselam seni arıyor!' dediler.

Çekine çekine kendisinin yanına vardım.

Bana:

'Sen ayağınla çarpıp benim canımı acıtmıştın. Ben de 'Geri çek!¹ diyerek ayağına kamçı ile vurmuştum.

Bu vurmama karşılık olarak, al şu davarları!' buyurdu.

Resûlullah Aleyhisselamın benden hoşnut olması, bana, dünyadan ve dünyadakilerden daha sevgili ve makbuldü!"[\[467\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ebu Rühm'e verdiği, 80 koyundu.[\[468\]](#)

Sürâka b. Cu'sum'un Peygamberimiz Aleyhisselamla Buluşması ve Müslüman Olması

Sürâka b. Cu'sum der ki:

"Taif'ten Ci'râne'ye doğru indiği sırada Resûlullah Aleyhisselamla buluştum. Müslümanlar, Resûlullahın önünde, aralıklı, birbirlerinin ardısına, takım takım gidiyorlardı.

Ensardan 30-40 kişilik⁴⁶¹ bir süvari birliğinin arasına girdim.

Süvariler, saplamak için mızraklarını bana çevirdiler ve:

'Sen nereye gidiyor ve ne yapmak istiyorsun?!¹ dediler.[\[469\]](#)

Beni tanımadılar.

Resûlullah Aleyhisselamı görünce, tanıdım.

Sesimi işitecek kadar yanına yaklaştım.

Hicret sırasında Ebu Bekir'in benim için yazmış olduğu yazıyı, iki parmağımın arasında tutarak[\[470\]](#) kaldırdım.[\[471\]](#)

'Yâ Rasûlallah![\[472\]](#) Bu, benim için yazdığın (yazdırdığın) yazıdır!

Ben, Sürâka b. Cu'sum'um!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Bugün, verilen sözü yerine getirme ve iyilik yapma günüdür! Onu yanıma yaklaştırınız!¹ buyurdu.

Yanıma yaklaştırıldım, Müslüman oldum.[\[473\]](#)

'Yâ Rasûlallah! Kendi develerim için doldurduğum havuzlarımın başını, yitirilmiş develer sararlar. Havuzdan onları suvarırsam, bana ecir ve sevap var mıdır?' diye sordum.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet! Her ciğeri olanı suvarmakta ecir ve sevap vardır!' buyurdu.

Kendisine, bundan başka birşey sormadım.[\[474\]](#)

Sonra, mallarımın yanına döndüm. Mallarımın zekatını ayırıp Resûlullah Aleyhisselama gönderdim."[\[475\]](#)

Allah ondan razı olsun![\[476\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ci'râne'ye Geliş ve Orada Konaklayışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Müslümanlarla birlikte Ci'râne'ye geldi ve orada konakladı.[\[477\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ci'râne'ye Zilkade ayından beş gece geçince, Perşembe gecesi geldi ve Ci'râne'de onüç gece kaldı.[\[478\]](#)

Ci'râne; Mekke ile Taif arasında bir sudur. Mekke'ye Taif'ten daha yakındır.

Ci'râne'de, birbirine yakın kuyular vardır.

Irak yolundan, Ci'râne'nin Mekke'ye uzaklığı bir bürüd, yani 12 mildir.

Peygamberimiz Aleyhisselam ve mücahidler, Ci'râne'den Mekke'ye gelecekleri sırada, orada umre için ihrama girmişlerdir.[\[479\]](#)

Ci'râne'de Toplanan Harp Esirleri ve Ganimet Malları

Hevâzinlenden alınan harp esiri eriyle ganimet malları Ci'râne'de bulunduruluyordu. Ci'râne'de esirlerin güneşten korunmaları için gölgelikler, deve ve davarlar için de ağıllar yapılmıştı. Peygamberimiz Aleyhisselam Ci'râne'ye gelip gölgelikler görünce, bunların kimlere ait olduğunu sordu.

"Yâ Rasûlallah! Bunlar, Hevâzin esirleridir. Güneşten gölgeleniyorlar!" dediler.[\[480\]](#)

Hevâzinlerden alınan esir kadın ve çocukların sayısı 6.000 idi.[\[481\]](#)

Ganimet malları ise:

24.000 deve,

40.000'den fazla davar,

4.000 ukiyye gümüş idi.[\[482\]](#)

Esirlere Elbise GiydiriliŖi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Mekke'ye giderek elbise satın alıp esirlere giydirmesini, esir kadınların elbisesiz dıŖarı çıkmamalarını Büsr. Süfyani'1-Huzâf'ye emretti.

Büsr, kalkıp Mekke'ye gitti. Bütün esirler için elbise satın alıp geldi ve onlara giydirdi.[\[483\]](#)
Giydirilen elbiseler Mısır bezindendi.[\[484\]](#)

Nasipsiz Bir Bedevînin Küstahlığı

Ebu Musa el-Eş'ârî'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselamın Taif seferinden dönüşünde, Mekke ile Medine arasında, Ci'râne mevkiine gelip indiği ve yanında Bilal-i Habeşî'nin bulunduğu sırada gelen bir bedevî Arap, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"(Ganimet malını bölüştüreceğin hakkında) bana verdiğin sözü daha yerine getirmeyecek misin?!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ganimet malını yakında bölüştüreceğimi, biraz sabredersen sevap kazanacağımı sana müjdelerim!" buyurdu.

Bedevî Arap:

"Sen bana müjdeleri vere vere çoğalttın!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, asabil esir bir biçimde, Ebu Musa ile Bilal-i Habeşî'ye dönerek:

"Bu bedevî, verdiğim müjdeyi reddetti. Siz kabul ediniz!" buyurdu.

Ebu Musa ile Bilal-i Habeşî:

"Biz kabul ettik!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, içi su dolu bir kap istedi.

Bu kap içinde ellerini ve yüzünü yıkadı. Ağzına aldığı suyu da buna ekledikten sonra, Ebu Musa ile Bilal-i Habeşî'ye:

"Bu sudan içiniz! Yüzünüze ve göğsünüze de sürünüz! (Kazanacağınız sevapla) sizi müjdelerim!" buyurdu.

Ebu Musa ile Bilal-i Habeşî kabı aldılar ve Peygamberimiz Aleyhisselamın buyruğunu yerine getirdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcesi Hz. Ümmü Seleme, perde arkasından, Ebu Musa ile Bilal-i Habeşî'ye:

"Oğullarım! O sudan bu ananıza da ikram edin!" diyerek seslendi.

Onlar da. ona o sudan bir miktar ikram ettiler.[\[485\]](#)

Bedevî Müslümanların Ganimet Mallarını Bölüştürmesi İçin Peygamberimiz Aleyhisselâmı

Sıkıştırmaları ve Çekiştirmeleri

Bedevilerden birtakım halk, Peygamberimiz Aleyhisselâma:

"Yâ Rasûlallah! Deveden, davardan ganimetimizi bölüştür!" diyerek Peygamberimiz Aleyhisselâmı sıkıştırmaya ve ridasından çekiştirmeye başladılar.

O kadar ileri gittiler ki, bir semüre ağacına yaslanmak, dayanmak zorunda bıraktılar.

Hatta, Peygamberimiz Aleyhisselâmın ridasını sırtından çekip aldılar![\[486\]](#)

Rida, çekiştirilirken, yırtıldı.[\[487\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey insanlar! Ridamı bana veriniz![\[488\]](#) Siz, Allah'ın size nasip ettiği ganimeti aranızda bölüştürmeyeceğim diye mi korkuyorsunuz?![\[489\]](#) Vallahi, ganimet malları Tihâme'nin ağaçları sayısınca bile olsa, onları aranızda bölüştürürdüm! Ben ne cimriyim, ne korkağım, ne de yalanciyım! Siz bende böyle birşey bulamayacak, göremeyeceksiniz!" buyurdu.[\[490\]](#)

Sonra da; eline bir deve tüyü veya onun kadar birşey aldı.[\[491\]](#)

Yahut yanına vardığı devenin hörgücünden birtüy koparıp, onu iki parmağı arasında tutarak kaldırdı ve:

"Ey insanlar! Vallahi, sizin ganimetinizden bana beşte bir dışında şu tüy kadar bile geçmiş birşey yoktur!

Beşte bir pay da, gerektiğinde yine sizlere harcanıyor, iade ediliyor" buyurdu.[\[492\]](#)

Abdullah b. Mes'ud:

"Resûlullah Aleyhisselâmın Ci'râne'de Huneyn ganimetini bölüştürdüğü sırada üzerine yığılıp kendisini o kadar rahatsız ettiler ki, nihayet:

'Yüce Allah, kullarından bir kulunu, kavmine göndermişti.

Kavmi onu dövmüşler, başını da yarmışlardı.

O kul ise, alnından akan kanı eliyle siliyor, hem de:

'Yâ Rab! Kavmimi yarlığa! Çünkü, onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar!' diyerek dua ediyordu' buyurdu" demiştir.[\[493\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ganimet mallarından, elinizde, iğneden ipliğe varıncaya kadar,[\[494\]](#) büyük ve küçük[\[495\]](#) ne varsa getirip geri veriniz![\[496\]](#)

Ganimet mallarına hıyanet etmeyiniz![\[497\]](#)

İyi biliniz ki; ganimet malına hıyanet etmek, edenler için, Kıyamet gününde ayıpların en kötüsü ve Cehennem ateşi olacaktır!" buyurdu.[\[498\]](#)

Akîl b. Ebu Talib, zevcesi Fâtıma binti Şeybe b. Rebia'nın yanına varmıştı.

AkîTin kılıcında kan bulaşığı vardı.

Zevcesi, ona:

"Senin müşriklerle savaştığını biliyorum!

Müşriklerin ganimetlerinden ne elde ettin bakayım?" dedi.

Akıl:

"Al şu iğneyi! Onunla elbiseni dikersin! dedi ve o iğneyi ona verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın münadisinin:

"Ganimet mallarından kim birşey almışsa, getirip onu geri versin!" diyerek seslendiğini işitince, Akıl zevcesinin yanına döndü ve:

"Vallahi, sanıyorum ki, o iğnen de elden gidecektir!" dedi. İğneyi ondan alıp ganimet malları arasında attı.[\[499\]](#)

Ensardan bir zât da, kıldan eğirilmiş bir yumak ip getirdi[\[500\]](#) ve:

"Yâ Rasûlallah! Bu yumağı devemin sırtına çul yapayım diye almıştım.[\[501\]](#) Bunu bana bıraksanız olmaz mı?" dedi.[\[502\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Eğer bu şey benim hisseme[\[503\]](#) veya Abdulmuttalib oğullarının hisselerine[\[504\]](#) düşecek olursa, senin olsun!" buyurdu.[\[505\]](#)

Ensarî:

"Mademki iş buraya vardı. Artık bu yumak bana gerekmez!" dedi ve yumağı elinden, ganimet mallarının içine bıraktı.[\[506\]](#)

Abdullah b.Zeydül-Mâzinîde, müşriklere ok atmak için almış olduğu yayı getirip ganimet mallarının içine attı.

Başka bir adam da, gelip:

"Yâ Rasûlallah! Bu ipi düşmanlar bozguna uğradığı zaman bulmuştum. Devemin üzerindeki semeri onunla sıkılıyordum

Bu bende kalsa olmaz mı?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Eğer o benim hisseme düşerse, senin olsun!

Fakat Müslümanların hisselerine düşerse, ne yaparsın?" buyurdu.[\[507\]](#)

Ganimet Mallarının Sayılıp Hesaplanarak Mücahidler Arasında Bölüştürölüşü

Peygamberimiz Aleyhisselam; Müslümanları ve ganimet mallarını saymasını ve herkesin hissesini hesaplamasını Zeyd b. Sâbit'e emretti.[\[508\]](#)

Ganimetleri bölüştürmeye ve dağıtmaya da Ebu Cehm Huzeyfietü'l-Adevî'yi memur etti.[\[509\]](#)
Herkes'e hisselerini dağıttırdı:

Piyadelerden her birine; ya dörder deve, ya da bunların karşılığı olarak kırkar koyun; Süvarilere ise; ya on ikişer deve, ya da bunların karşılığı olarak yüzyirmişer koyun düştü. Yanlarında bir attan fazla at bulunduranlara, birden fazla at için hisse verilmedi.[\[510\]](#)

Kalbleri İslâmiyete Isındırılacak, Alıştırılacak Olanlara Yapılan İhsanlar

Peygamberimiz Aleyhisselam; ganimet mallarının Kur'ân-ı Kerîm'e göre (Enfâl: 41) kendisine teslim edilmiş olan beşte birinden Müellefe-i Kulûba (kalbleri İslâmiyete ısındırılacak, alıştırılacak olan-lara)[\[511\]](#) dağıtım yaptı ki, bunlar halkın eşrafından olup, hem kendilerinin, hem kavimlerinin İslâmiyete ısındırılıp alıştırılın alan, kazandırılmaları gerekiyordu.[\[512\]](#)

Zaten, bunlar, zekat ve sadaka verilecekler arasında bulunuyorlardı.[\[513\]](#)

Müellefe-i Kulûb:

1. Ebu Süfyan b. Harb,
2. Safvan b. Ümeyye,
3. Akra¹ b. Habis,
4. Uyeyne b. Hısn,
5. Abbas b. Mirdas,
6. Malik b. Avf,

7. Hakîm b. Hizam... gibi, Kureyşîlerin başkanlarından, Arapların ileri gelenlerinden olup kavimleri arasında nüfuzlu, güçlü ve birçok tabileri bulunan kişilerden idiler.

Müellefe-i Kulûb'dan bazıları gerçekten Müslüman olmuştu.

Bazıları, görünüşte Müslüman, fakat kalben münafık idiler.

Bazıları ise, Müsâlimîn'den (Müslümanlarla barış yapmış müşriklerden) idiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam bütün bunlara sadaka ve ganimetlerden vermek, güzel muamele etmekle, bazılarından gelebilecek kötülükleri önleyip Müslümanların gönüllerini rahatı aştırmayı, içlerinden Müslüman olanların İslâmiyette sebatlarını ve teb'alarının onlara uyarak Müslüman olmalarını sağlamayı, Müslümanlıkları henüz gelişmemiş, güzelleşmemiş olanların da Müslümanlıklarını geliştirip güzelleştirmeyi gerçekleştirmek istem iştir. [\[514\]](#)

Buna göre, Müellefe-i Kulûb üç gruptu:

Kalbleri İslâmiyete ısındırılmak, alıştırılmak için kullanılanlardı. Safvan b. Ümeyye ve benzerleri gibi.

Henüz Müslüman olup İslâmiyette sebatları sağlanmak üzere kullanılanlardı. Ebu Süfyan Sahr b. Harb ve benzerleri gibi.

Dıştan Müslüman, içten münafık olup; şerlerinden selamette kalınmak için kullanılanlardı Uyeyne b. Hısn, Abbas b. Mirdas, Akra¹ b. Habis ve benzerleri gibi.[\[515\]](#)

Tabiî ki, bu sıralama, başlangıçtaki duruma göre idi.[\[516\]](#)

Müellefe-i Kulûbdan sayılanların, Uyeyne b. Hısn'dan başka hemen hepsi, sonradan Müslümanlıklarını sağlamlaştırmış, güzelleştirmiş, ilim ve faziletleriyle tanınmışlardır.[\[517\]](#) Yüce Allah onlardan razı olsun![\[518\]](#)

Müellefe-i Kulûba Yapılan Dağıtım

1-3. İçinde 4.000 ukiyye gümüş de bulunan Huneyn ganimeti dağıtılmak üzere Peygamberimiz Aleyhisselamın önüne konulduğu sırada, Ebu Süfyan Sahr b. Harb gelip:

"Yâ Rasûlallah! Sen Kureyşîler içinde servetçe en zengini olarak sabahladın![\[519\]](#) Bugün Kureyşîlerin en zengini sensin!" dedi.[\[520\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam gülümsedi.[\[521\]](#)

Ebu Süfyan:

"Yâ Rasûlallah! Bu mallardan bana da versen olmaz mı?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Bilal! Ebu Süfyan için kırk ukiyye gümüş tart!

Kendisine, develerden de, yüz deve veriniz!" buyurdu.[\[522\]](#)

Ebu Süfyan:

"Bundan oğlum Yezid'e de versen?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Bilal-i Habeşî'ye:

"Ona da kırk ukiyye gümüş tartınız, yüz de deve veriniz!" buyurunca, Ebu Süfyan:

"Yâ Rasûlallah! Oğlum Muaviye için de versen?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Bilal! Ona (Muaviye b. Ebu Süfyan'a da) kırk ukiyye gümüş tart! Yüz de deve veriniz!" buyurdu.[\[523\]](#)

Ebu Süfyan; üçyüz deve ile yüzyirmi ukiyye gümüşü alınca.[\[524\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Babam, anam sana feda olsun! Sen ne kadar kerem ve iyilik sahibisin!

Seninle savaştığım zamanlarda, sen ne güzel savaşçı idin!

Seninle barış yaptığım zamanda da, sen ne güzel barışçı idin![\[525\]](#)

Senin bu yaptığın; keremin, iyiliğin son derecesidir![\[526\]](#)

Allah seni hayırla mükâfatlandırsın!" dedi.[\[527\]](#)

4. Hakîm b. Hizam der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamdan yüz deve istedim.

Yüz deve verdi.

Tekrar istedim.

Yüz deve daha verdi.

Tekrar istedim.

Yüz deve daha verdi.

Sonra da:

'Ey Hakîm b. Hizam! Bu mal çoktur ve güzeldir!

O, gönül cömertliği ile tutan kişi için, uğurlu ve bereketli olur!

Gönül pintiliği ile tutan kişi için de, uğursuz olur. Onu yer, bitirir de, yine kamı doymaz!

Üst el alt elden (veren el, alan elden) hayırlıdır!¹ buyurdu."

Rivayete göre; Hakîm b. Hizam, Peygamberimiz Aleyhisselam a:

"Seni hak ve gerçek dinle peygamber gönderen Allah'a andolsun ki; senden sonra hiçbir kimseden hiçbir şey almayacağım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın verdiği ilk yüz deveyi alıp, sonrakileri bıraktı.

Hakîm b. Hizam, Hz. Ebu Bekir'in halifeliği sırasında da, Hz. Ömer'in halifeliği sırasında da, kendisine verilmek istenilen hiçbir şeyi almaya yanaşmamış;[\[528\]](#) Hz. Ömer

"Ey Müslümanlar cemaati! Ey insanlar! Hakîm b. Hizam'ı hakkını almaya davet ettiğime, kendisinin ise bunu almaya yanaşmadığına, sizi şahit tutuyorum!

Ona şu ganimetten Allah'ın nasip ettiği hakkı arzettiğim halde, o bunu almaktan kaçınıyor!" diyerek şikâyetlenmiştir.[\[529\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; Huneyn ganimet mallarından kendisine ayrılmış bulunan beşte bir hisseden Müellefe-i Kulûba dağıtmaya devamla:

Nudayr b. Haris b. Kelede'ye yüz deve,

Süheyl b. Amr'a yüz deve,

Huvayt b. Abduluzza'ya yüz deve,

Alâ' b. Câriyetü's-Sakafiye yüz deve (Vâkıdî ve İbn Sa'd'a göre; elli deve),

Uyeyne b. Hısn'a yüz deve,

Akra' b. Hâbis'e yüz deve,

Malik b. Avfu'n-Nasrî'ye yüz deve,

Safvan b. Ümeyye'ye yüz deve verdi.[\[530\]](#)

Zayi olanların bedelleri ödenmek şartıyla Safvan b. Ümeyye'den emaneten yüz adet zırh gömlek ve gerekli silahlar alınmış ve bunların bazıları Huneyn ve Taif savaşlarında zayi olmuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselam onların bedellerini de ödemek istediği zaman, Safvan b. Ümeyye:

"Yâ Rasûlallah! Ben bugün Müslüman olmak istiyorum!" dedi.[\[531\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın ganimet malları arasında dolaştığı ve onlara göz gezdirdiği sırada, Safvan b. Ümeyye Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bulunuyor; develer, davarlar ve güdücüler-le dolu vadiye doğru bakıp duruyor; Peygamberimiz Aleyhisselam da onun halini gözucuyla süzüyordu.

Safvan b. Ümeyye vadinin içindeki mallara bakışını uzatınca, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Ebu Vehb! O vadi pek mi hoşuna gidiyor?" diye sordu.

Safvan b. Ümeyye:

"Evet!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O vadi de, içindekiler de senin olsun!" buyurdu.[532]

Bunun üzerine, Salvan kendisini tutamadı:

"Peygamber kalbinden başka hiçbir kimsenin kalbi, bu derece (mâsivadan) pâk ve üstün olmaz! [533]

Şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur!

Ve yine şehadet ederim ki; Muhammed, Allah'ın kulu ve resûlüdür!" dedi ve [534] hemen orada Müslüman oldu.[535]

Safvan b. Ümeyye der ki:

"Resûlullah bana bu ihsanda bulununcaya kadar, kendisi insanlar içinde en çok nefret ettiğim, en çok kin beslediğim bir kimse iken, nihayet, bana, insanların en sevgilisi oluv'ermiştii!" [536]

Safvan b. Ümeyye, Müslümanlığını İslâm amelleriyle geliştiren, güzelleştiren Kureyşîl erden di. Allah ondan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam; Huneyn ganimetinden kendisine ayrılan beşte bir hissedenden, Esîd b. Hârîse'ye yüz deve,

Haris b. Hişam'a yüz deve,

Kays b. Adıyy'e yüz deve,[537]

Abbas b. Mirdas'a yüz deve,[538]

Mahreme b. Nevfel'e elli deve,

Umeyr b. Vehbü'l-Cumahîye elli deve,

Hişam b. Amr'a elli deve,

Sâid b. Yenbu'a elli deve,

Adıyy b. Kays'a elli deve.[539]

Osman b. Vehb'e elli deve verdi.[540]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Huneyn ganimeti mallarından kendisine ayrılan beşte bir hissedenden Ci'râne'de her birine yüzden aşağı deve verdiği Müellefe-i Kulûb arasında şu kişiler de vardı:

23. Tulayk b. Süfyan b. Ümeyye,

24. Halîdb.Esîd,

Şeybe b. Osman b. Ebu Talha,

Ebu's-Senâbil b. Ba'kek,

İkrime b. Âmir,

Züheyr b. Ebu Ümeyye,

Halid b. Hişam b. Muğîre,

Süfyan b. Abdülesed,

Hişam b. Velid b. Muğîre,

Sâib b. Ebu's-Sâib,

Muti'b. Esved,
Ebu Cehm b. Huzeyfe,
Uhayha b. Ümeyye,
Nevfel b. Muaviye,
Alkame b. Ulâse,
Lebid b. Rebia,
Halid b. Hevze,
Harmele b. Hevze,[\[541\]](#)
Abbas b. Mirdas.[\[542\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; Abbas b. Mirdas'a, Muhacirve Ensar mücahidi eri gibi, dört deve vermişti.

Abbas b. Mirdas buna kızdı ve söylediği bir şiirde meal olarak şöyle dedi:

"Benim ganimetimle Ubeyd adındaki atımın ganimetini mi bölüştürdün Uyeyne ile Akra' arasında?! Hiçbir içtima yerinde ne Hısn, ne de Habis benim büyüğüm Mirdas'a üstün olmamışlardır!

Ben de şu iki kişiden aşağı kalır bir kimse değilimdir.

Bugün alçaltıları, bir daha yükseltilmez."[\[543\]](#)

Hiz. Ebu Bekir, Abbas b. Mirdas'ın söylediği beyitleri Peygamberimiz Aleyhisselama okudu.[\[544\]](#)

Abbas b. Mirdas Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelince,[\[545\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Benim ganimetimle Ubeyd adındaki atımın ganimetini mi bölüştürdün Akra' ile Uyeyne arasında?' beytini sen mi söyledin?" diye sordu.[\[546\]](#)

Hiz. Ebu Bekir:

"Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah! Bu beyit, senin okuduğun gibi değildir!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Böyle değil de, nasıldır?" diye sordu.

Hiz. Ebu Bekir, beyti, Abbas'ın söylediği gibi okudu.[\[547\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İkisi de birdir![\[548\]](#) Önce ha Akra'dan başlamışsın, ha Uyeyne'den! Sana ne zararı var?" buyurdu.

Hiz. Ebu Bekir:

"Babam, anam sana feda olsun! Sen ne şairsin, ne nâkilsin! Ne de böyle olmak sana yaraşır."[\[549\]](#)

Şehadet ederim ki; Yüce Allah'ın, 'Biz ona şiir öğretmedik! Bu, ona yakışmaz' [Yâsîn: 69] buyurduğu gibisin" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Abbas b. Mirdas için:

"Götürünüz! Kesiniz dilini!" buyurduktan sonra:[\[550\]](#)

"Ey Bilal! Haydi götür, kes onun dilini! Kendisine bir de elbise ver!" buyurdu.

Bilal-i Habeşî onu elinden tutup götürürken, Abbas b. Mirdas:

"Yâ Rasûlallah! Dilimi mi kesecek?! Ey Muhacirler topluluğu! Dilimi mi kesecek?!" diyerek seslendi durdu.[\[551\]](#)

Müslümanlardan bazıları:

"Abbas b. Mirdas'ın dilinin kesilmesi emredildi!" dediler ve korkmaya başladılar.[\[552\]](#)

Bilal-i Habeşî, Abbas b. Mirdas'ı çekip götürürken Abbas feryadı çoğaltınca, Bilal-i Habeşî:

"Resûlullah Aleyhisselam sana elbise giydirip bununla dilini kesmemi, tutmamı bana emretti" dedi.

Götürüp ona bir elbise verdi.[\[553\]](#) Abbas b. Mirdas'a, hoşnut oluncaya kadar, deve de verildi.[\[554\]](#)

Rivayete göre, kendisine elli veya yüz deve verilmiştir.[\[555\]](#)

Cuayl b. Sürâka'nın Ahirette Kendisi İçin Hazırlanmış Olan Üstün Mükâfatla Başbaşa Bırakılışı

Peygamberimiz Aleyhisselam Ci'râne'de Müellefe-i Kulûba bol bol ihsanlarda bulunduğu zaman,[\[556\]](#) Sa'd b. Ebi Vakkas:[\[557\]](#)

"Yâ Rasûlallah! Cuayl b. Sürâka'yı bıraktın da, Uyeyne b. Hısn ile Akra¹ b. Hâbis[\[558\]](#) ve benzerler-ine[\[559\]](#) yüzer yüzer[\[560\]](#) develer[\[561\]](#) verdin!?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; Uyeyne ve Akra¹ gibi kişilerle yeryüzü dolup tassa, Cuayl b. Sürâka onların tümünden daha hayırlıdır! Fakat, ben bunları İslâmiyete ısrındırmak, alıştırmak için kolluyor, Cuayl b. Sürâkayı ise sımsıkı bağlı olduğu Müslümanlığına ve ahirette kendisine hazırlanmış üstün mükâfatlara havale etmiş bulunuyorum!" buyurdu.[\[562\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun![\[563\]](#)

Ganimet Dağıtımına Yapılan İtirazlar

1. Peygamberimiz Aleyhisselam Huneyn ganimetini dağıttığı sırada Benî Temimlerden Zülhuvaysıra gelip Peygamberimiz Aleyhisselamın başucuna dikilmiş ve:

"Yâ Muhammedi Ben bugün yaptığın şeyi gördüm!" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Nasıl gördün?" diye sorunca;

Zülhuvaysıra:

"Senin adalet yapmadığını gördüm![\[564\]](#) Adalet yap yâ Rasûlallah!" dedi.[\[565\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam kızdı.[\[566\]](#)

Ona:

"Yazıklar olsun sana! Ben adalet yapmazsam, kim adalet yapar?![\[567\]](#) Ben adalet yapmış olmasaydım umduğuma ermezdim; sen de, bana tâbi olduğun için, ziyan etmiş, eli boşa çıkmış gitmiştin!" buyurdu.

Hiz. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! İzin ver! Onun boynunu vurayım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! Bırak onu![\[568\]](#) Onun birtakım taraftarları olacaktır ki,[\[569\]](#) dinde derinleşecekler![\[570\]](#) Herhangi biriniz, onların namazı yanında kendi namazını, onların oruçları yanında kendi orucunu küçümseyecek!

Onlar Kur'ân da okuyacaklar! Fakat, okudukları Kur'ân köprücük kemiklerinden ileri geçmeyecek![\[571\]](#)

Onlar, okun yaydan çıktığı gibi, dinden, İslâmiyetten fırlayıp çıkacaklar!

Öyle ki, çıkan okun demirine bakılır, onda hiçbir şey, hiçbir iz bulunmaz!

Sonra, okun yaya giriş yerine bakılır, orada da hiçbir şey bulunmaz!

Sonra, okun ağaç kısmına bakılır, orada da hiçbir şey bulunmaz!

Sonra, okun yelesine bakılır, orada da hiçbir şey bulunmaz!

Halbuki, ok atılanın bağırmı delip geçmiş, fakat oka birşey bulaşmamıştır![\[572\]](#)

Onlar, Müslümanlar tefrikaya düştüğü zaman ortaya çıkacaklardır![\[573\]](#)

Bir adam görürsün ki;[\[574\]](#) onun iki elinden birisi kadın memesine, yahut gidip gelen bir et parçasına benzer!" buyurdu.[\[575\]](#)

E bu Saâdi'l-Hudrî:

"Ben bunu Resûlullah Aleyhisselamdan işittiğime şühadet ederim.

Yine şühadet ederim ki; Ali b. Ebu Talib onlarla çarpışmıştır:

Ben onun yanında idim. Bu adamın aranmasını emretmişti.

Adam bulunup getirildi.

Ona baktım: Kendisi, Resûlullah Aleyhisselamın tarif ettiği şekilde idi!" demiştir.[576]

2. Peygamberimiz Aleyhisselamın Ebu Süfyan, Uyeyne b. Hısn, Akra¹ b. Habis ve Süheyl b. Amr gibi[577] bazı nüfuzlu kişilere kendisine ait beşte bir hissedenden bolca ihsanlarda bulunup Ensara bu beşte birden birşey vermemesi, onların gönüllerinde bir üzüntü, bir kırgınlık meydana getirdi ve bazılarına yer siz ve ağır laflar ettirdi:

"Artık vallahi Resûlullah Aleyhisselam kavmine kavuştu, başkalarını neyapsın![578]

Savaşmayanlara veriyor da, savaşanlara vermiyor![579]

Vallahi, doğrusu bu şaşılacak şeydir!

Onların kanları kılıçlarımızdan damlıyor! Ganimetlerimiz ise onlara veriliyor!?[580]

Resûlullah Aleyhisselam bizim ganimetlerimizi öyle bir cemaate veriyor ki, bizim kanlarımız onların kılıçlarından, onların kanları da bizim kılıçlarımızdan damlıyor![581]

Allah Resûlünü yarlıgasın! O Kureyşilere veriyor da, bizleri bırakıyor![582]

Savaş zamanı geldi mi, onun ashabı biz oluyoruz!

Fakat, ganimet bölüşümü zamanı gelince, onun kavmi ve kabilesi önde tutuluyor!?[583]

Sıkışıldığı zaman biz çağırılıyor! Ganimet ise bizden başkalarına dağıtılıyor!?"[584] diyecek kadar ileri gittiler.

Bu sözleri, Ensarın söz ve görüş sahibi olanları değil, yaşlan küçük gençleri söylemişlerdi.[585]

Abdullah b. Mes'ud der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamın Huneyn ganimetini bölüştürdüğü sırada,[586] Ensar[587] münafıklarından[588] bir adam,[589] Muattib b. Kuşeyr de:[590]

'Bu dağıtımda Allah'ın nzası gözetilmiyor!¹ dedi.[591]

Ona:

'Vallahi, bu söylediğini, Resûlullah Aleyhisselama ulaştıracağım!' dedim[592] ve Resûlullah Aleyhisselama gidip haberverdim.

Resûlullah Aleyhisselamın yüzünün rengi değişti.[593]

Kendisini üzen bu haberi getirdiğime pişman oldum.[594]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Allah Musa'ya rahmet etsin! Kendisine bundan daha çok ezâ edildiği halde, o bunlara sabredip katlanmıştı.[595]

Bir peygamber de kavmine Allah'ın emirlerini getirip tebliğ ettiği zaman, kavmi onu yalanladılar ve onun başını da yardılar!

O Peygamber ise, eliyle hem yüzünün kanını siliyor, hem de:

'Allah'ım! Kavmimi yarlığa! Çünkü, onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar!¹ diyerek dua ediyordu' buyur-du."[596]

Ensarin ileri gelenlerinden Sa'd b. Ubâde de, Peygamberimiz Aleyhisselamın huzuruna girerek:

"Yâ Rasûlallah! Şu Ensar kabilesi, aldığın ganimeti bölüştürürken senin kavmine ve sair Arap kabilelerine bol bol dağıtıp Ensara ise ondan birşey vermemek suretiyle yaptığın uygulamadan, sana karşı kainlerinde kırgınlık ve üzüntü duymaktadırlar!" dedi.[\[597\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Sa'd! Bu hususta sen neredesin? Ne görüştesin?" diye sordu.

Sa'd b. Ubâde:

"Yâ Rasûlallah! Ben de ancak kavmimden bir ferdim. Benim bundan başka bir sıfatım yok!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Öyleyse, haydi, benim için kavmini şu çevrede, çitin içinde topla!" buyurdu.[\[598\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ensarla Konuşması

Sa'd b. Ubâde, gidip Ensarı topladı.[599]

Ensarın ileri gelenleri, deriden bir çadır içinde toplandılar.[600]

Oraya Muhacirlerden bazıları da gelip girdiler.

Başka gelenleri, geri çevirdiler.

Ensar toplanınca, Sa'd b. Ubâde, gelip Peygamberimiz Aleyhisselama:

"İşte, Ensar kabilesi, senin için toplanmış bulunuyor!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların yanına vardı[601] ve:

"İçinizde kendinizden olmayan var mı?" diye sordu.

"Kızkardeşimizin oğlundan başka, yabancı bir kimse yok!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bir kavmin kızkardeşinin oğlu da o kavimden sayılır!" buyurup[602] Allah'a lâayık olduğu üzere hamd ü senada bulunduktan sonra:

"Ey Ensar cemaati! Sizin tarafınızdan söylenmiş olup bana haber verilen yersiz ve ağır sözlerin sebebi nedir?

Bana karşı, kalblerinizde ne için kırgınlık ve üzüntü d uyuyorsun uz?[603]

Sizler şöyle şöyle mi söylediniz?" diye sordu.

Ensar:

'Evet!" dediler.[604]

Ensarın anlayışlı olanları ise:

"Yâ Rasûlallah! Bizim söz ve görüş sahibi olanlarımız, başkanlarımız, birşey söylemediler.

Amma, yaşlan küçük bazı gençlerimiz:

'Allah Resûlünü yarlıgasın! O bizi bırakıyor da, Kureyşîlere ihsanda bulunuyor! O Kureyşîlere ki, daha kılıçlarımızdan onların kanlan damlamakta!' demişler" dediler.[605]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Ensar cemaati! Ben sizi dalâlete düşmüş kimseler olarak bulmadım mı?[606]

Sizleryollarını şaşırılmış kimseleriken, ben sizin yanınıza gelmedim mi? Allah'ın hidayeti, size benim yüzümden erişmedi mi?

Sizler yoksul iken Allah benim yüzümden sizleri zengin kılmadı mı?

Sizler birbirinize düşmanlar iken, Allah kalbi erinizi benim yüzümden birleştirip ısındırmadı mı?[607]

Sizler parçalanmış, darmadağın olmuş bir durumda iken, Allah sizleri benim yüzümden derleyip toparlamadı mı?" diye sordu.[608]

Ensar:

"Yâ Rasûlallah! Sen bizi karanlıklar içinde buldun! Allah bizi senin sayende nura, aydınlığa çıkardı!

Sen bizi bir ateş çukurunun başında buldun! Allah bizi senin sayende ondan kurtardı!

Sen bizi dalâlet ve şaşkınlık içinde buldun! Allah bizi senin sayende doğru yola kavuşturdu.

Biz Allah'ı Rab, İslâmiyeti din, Muhammed'i de peygamber olarak kabul etmiş bulunuyoruz!

Yâ Rasûlallah! Sen ne istersen yap![\[609\]](#)

Allah ve Resûlünün üzerimizdeki minnet ve nimetleri üstündür!

Allah'a ve Resûlüne minnettarız!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Ensar cemaati! Siz benim sorulanma neden benim istediğim gibi cevap vermiyorsunuz?" diye sordu.

Ensar:

"Sana başka ne cevap verelim yâ Rasûlallah?

Kavuşmuş olduğumuz bütün nimet ve ihsanlar Allah'tandır ve Allah'ın Resûlü yüzündendir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Vallahi, siz, isteseydiniz:

'Sen bize yalanlanmış olarak gelmiştin! Biz seni doğruladık!

Sen terkedilmiş olarak bize gelmiştin! Biz sana yardımcı olduk!

Sen yurdundan sürülmüş olarak gelmiştin! Biz seni barındırdık!

Sen bize yoksul olarak gelmiştin! Biz sana kendimiz gibi verdik, baktık!" deseydiniz, muhakkak ki, doğru söylemiş ve benim tarafımdan da doğrulanmış olurdunuz!

Ey Ensar cemaati! Ben sizleri sımsıkı bağlı bulduğunuz Müslümanlığınıza ve sizin için ahirette hazırlanmış bulunan üstün mükâfatlara havale edip,[\[610\]](#) küfür çağına çok yakın olan yeni Müslüman olmuş veya olmak üzere bulunan birtakım adamların[\[611\]](#) kalblerini İslâmiyete ısındırmak, alıştırmak maksadıyla kendilerine dünyalık verdiğimden dolayı ne diye kalblerinizde kırgınlık ve üzüntü duyuyor-sunuz?![\[612\]](#)

Ey Ensar cemaati! Birtakım insanlar aldıkları dünyalıklar, davarlar ve develerle çıkıp giderlerken, sizler Resûlullah ile birlikte yurduza dönüp gitmeye razı değil misiniz?[\[613\]](#)

Vallahi, sizin Resûlullahla birlikte dönüp gitmeniz, onların dünyalıklarla dönüp gitmelerinden daha hayırlıdır!" buyurdu.[\[614\]](#)

Ensar:

"Evet yâ Rasûlallah! Biz buna razıyız!" dediler.[\[615\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizler hassınız (seçkin ve olgun kişilersiniz)!

Sair insanlar ise, avam (halk) takımındırlar.[\[616\]](#)

Muhakkak ki, sizler, benden sonra, yakın bir gelecekte, başkalarının sizlere üstün tutulacağını da göreceksiniz!

Allah'a ve Resûlüne kavuşuncaya kadar, sizler buna da sabredip katlanınız!" buyurdu.[\[617\]](#)

Ensar:

"Sabredip katlanacağız!" dediler.[\[618\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kıyamet günü, ben Havuz başında bulunacağım![\[619\]](#)

Sizinle buluşma yerimiz Havuz başı olsun!

Benden sonra Bahreyn hasılatının herkesten ayrı olarak size tahsisi için Bahreyn'e yazacağım!

O zaman, o, sizin için fetihten daha üstündür!" buyurdu.

Ensar:

"Yâ Rasûlallah! Senden sonra, bize dünya gerekmez!" dediler.[\[620\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Muhammed'in varlığı Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; eğer hicret fazileti olmasaydı,[\[621\]](#) Yüce Allah bana Muhacirlerden biri olmak ismini vermeseydi, Ensardan bir fert olmayı ister.[\[622\]](#) Ensardan bir fert olurum![\[623\]](#)

Eğer bütün halk bir yol tutup gitse, Ensar da bir yola yönelse, hiç şüphesiz, Ensarın yöneldiği yolu tutardı m![\[624\]](#)

Ey Allah'ım! Ensarın oğullarına, onların oğullarının oğullarına rahmet et!" diyerek dua etti.[\[625\]](#)

Ensar, hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladılar!

Onların gözlerinden akan yaşlar sakallarını ıslattı![\[626\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da onlarla birlikte ağladı.[\[627\]](#)

Ensar:

"Biz, ganimet hissesi olarak Resûlullah'a razıyız!" dediler.

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam konakyerine döndü.

Ensar da dağıldılar.[\[628\]](#)

Yüce Allah onlardan razı olsun![\[629\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'in Huneyn Ganimetiyle İlgili Açıklaması

Huneyn ganimeti dağıtımına yapılan itirazlar üzerine, Yüce Allah tarafından indirilen âyetlerde şöyle buyuruldu:

"Onlardan, sadakaların taksimi hususunda seni ayıplayacaklar da vardır.

Çünkü, onlardan kendilerine diledikleri verilirse hoşlanırlar, diledikleri verilmezse kızarlar. Onlar, Allah ve Resûlü kendilerine ne verdiyse, ona razı olsalardı da:

'Bize Allah yeter! Yakında bize lutf u kereminden Allah da verir, Resûlü de verir. Biz ancak Allah'a rağbet edicileriz!¹ deselerdi ne olurdu!

Sadakalar; Allahtan bir farz olarak ancak fakirlere, miskinlere, sadaka tahsildarlarına, kalbleri Müslümanlığa alıştırılmak, ısındırılmak istenilenlere, esirlere, borçlulara, Allah yolunda harcamalara, yolda belde kalmış olanlara mahsustur.

Allah herşeyi hakkıyla bilendir. Her yaptığı yerli yerince yapandır."[\[630\]](#)

Müellefe-i Kulûb Yahudiler ve Hıristiyanlardan da olsalar, zengin de olsalar, kendilerine sadaka ver-ilebilir.[\[631\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; beşte bir ganimet hissesinden artan malların Merru'z-zahran'daki Mecenne nahiyesinde tutulmasını emretti.[\[632\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onları, belki, Mekke-Medine arasında oturan çöl Araplarından rastladıklarına-İslâmiyete ısındırmak ve alıştırmak için-dağıtacaktı.[\[633\]](#)

Nudayr b. Hâris'in Müslüman Oluşu

Nudayr b. Haris der ki:

"Ben, Fetih yılına kadar, heryerde Kureyşîlerin yanında bulunmuştum.

Muhammed Aleyhisselam Huneyn gazasına çıktığı zaman, biz de birlikte gitmiştik.[\[634\]](#)
Muhammed Aleyhisselam bozguna uğrayacak olursa, biz de ona baskın yapmak istiyorduk.[\[635\]](#)

Fakat, bu bizim için mümkün olmadı.

Dönülüp Ci'râne'ye gelindiği sırada da vallahi aynı düşüncede iken, Resûlullah Aleyhisselam anlamış olmalı ki, gülerek beni karşıladı ve:

'Nudayr! Sen misin?¹ dedi.

'Buyur!' dedim.

Bana:

'Ben seni Huneyn günü yapmak istediğin, fakat Allah'ın yapmak istediğin şeyle senin arana gerilip sana yaptırmadığı şeyden daha hayırlısına kılavuzlasam olur mu?' diye sordu.

Yanına varınca, bana:

'İçinde bulunduğu şeyin boşluğunu göreceğin zaman daha gelmedi mi?' diye sordu.

İyice anladım ki; Allah ile birlikte başka ilahlar da bulunsaydı, herhalde onların bana bir yararı dokunurdu.

'Şehadet ederim ki; Allah'tan başka ilah yoktur!

O, Birdir. O'nun eşi, ortağı yoktur!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Allah'ım! Onun sebatını arttır!' diyerek dua etti.

Resûlullahı hak ve gerçek dinle peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; kalbim dinde sebatla bir kaya gibi sapasağlam durur ve beni destekler oldu.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam:

'Hamd olsun Allah'a ki, ona doğru yolu gösterdi!' buyurdu."[\[636\]](#)

Dil oğullarından bir adam Peygamberimiz Aleyhisselamın Nudayr b. Hâris'e yüz deve vereceğini müjdeleyince, Nudayr b. Haris Müslümanlığı rüşvetle kabul etmiş olmamak için önce bunu almaktan kaçınmış, sonra kendisinin bu hususta hiçbir talebi olmadığını ve bunun bir ihsan olabileceğini düşünerek kabul etmiş, on devesini de müjdeleyiciye bağışlamıştır.[\[637\]](#)

Nudayr b. Haris; kendisine Müslümanlığı nasip edip, atalarının üzerinde ölüp gittikleri, kardeşiyle amca oğullarının öldürüldükleri şey üzerinde öldürmediği için, Yüce Allah'a çok çok şükrederdi.[\[638\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun![\[639\]](#)

Ebu Mahzûre'nin Müslüman ve Mekke Müezzini Oluşu

Ebu Mahzûre der ki:

"On genç arasında, Peygamber Aleyhisselamla birlikte Huneyn'e gitmiştik.

O zaman, kendisi bize insanların en nefret edileni, istenilmeyeni ve hoşlanılmayanı idi.[\[640\]](#)

Huneyn'den dönüşünde, yolda Resûlullah Aleyhisselama rastladık.[\[641\]](#)

Ci'râne'de[\[642\]](#) Resûlullah Aleyhisselamın müezzini namaz için kalkıp ezan okudu.

Müezzinin sesini işitince, bizler, gizlenmiş olarak,[\[643\]](#) onlarla alay etmiş olmak için, ezanı yüksek sesle tekrarladık.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Getiriniz bana şu gençleri!¹ buyurdu.[\[644\]](#)

Getirildik, önünde durduk.[\[645\]](#)

Bize:

'Haydi, ezan okuyunuz!' buyurdu.

Okuduk.

Okuyanların birisi, sonuncusu ben idim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Sesini en çok yükselttiğini işittiğim, içinizden hanginizdir?' diye sordu.

Arkadaşlarımdan hepsi birden bana işaret ettiler ve beni doğruladılar.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam onları saldı, beni orada tuttu, alıkoydu.[\[646\]](#)

'Bunun, işitmiş olduğum sesi, ne güzeldir![\[647\]](#)

Kalk, namaz için ezan oku!' buyurdu.

O zaman, bana, Resûlullah Aleyhisselamdan da, onun emrettiği şeyden de daha sevimsiz gelen birşey yoktu!

Resûlullahın önünde ayağa kalktım.

Ezan okumayı bana kendisi öğretti ve ezberletti:[\[648\]](#)

"Allâhu Ekber! Allâhu Ekber!

Allâhu Ekber! Allâhu Ekber!

Eşhedü en lâ ilahe illallah! Eşhedü en lâ ilahe illallah!

Eşhedü enne Muhammederresûlullâh! Eşhedü enne Muhammederresûlullâh!

Hayye alessalâh! Hayye alessalâh!

Hayye alelfelâh! Hayye alelfelâh!

Allâhu Ekber! Allâhu Ekber!

Lâ ilahe illallah!' de!' dedi.

'Sabahın ilk ezanını okuduğun zaman da:

'Hayye alelfelah'tan sonra:

'Essalâtu hayrun minennevm! Essalâtu hayrun minennevm!'

İkamet getireceğin zaman da:

'Kad kâmetissalâh! Kad kâmetissalâh!' de! Duydun mu?[649]

'Allâhu Ekber!' ve 'Eşhedü en lâ ilahe illallah!' derken sesini yükselt!

'Eşhedü enne Muhammederresûlullâh!' derken sesini kıs!" buyurdu.[650]

Sonra, beni çağırdı. Ezanı okuttuğu zaman, bana bir kese gümüş para verdi. Elini alnıma koydu. Yüzümü, gözümü, sırtımı sığadı ve:

'Allah senin hakkında hayırlı ve mübarek kılsın!' buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! Mekke'de benim müezzinlik yapmamı emretsen?' dedim.

'Senin Mekke'de müezzinlik yapman için emir veriyorum![651] Git! Mekkelilerin ezanını oku![652] Attâb b. Esîd'e, 'Mekkelilerin ezanını okumamı, bana Resûlullah emretti' de!' buyurdu.[653]

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselama karşı, içimdeki bütün sevgisizlikler gidip, yerine sevgi doldu!

Mekke valisi Attâb b. Esîd'in yanına vardım.

Resûlullah Aleyhisselamın emriyle, namaz ezanlarını okumaya başladım."[654]

Ebu Mahzûne, Huneyn'den dönüşte, Ci'râne'de Müslüman oldu.[655]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Ebu Mahzûre, önceleri, ezanı Bilal-i Habeşî ile birlikte okurdu.[656]

Kendisi, ezan okuyanların en gür ve güzel seslisi idi.[657]

Mekke Mescid-i Haram müezzinliği, Peygamberimiz Aleyhisselamın Ebu Mahzûre'yi tayin edişinden başlayarak, oğuldan oğula geçe geçe sürüp gitmiştir.[658]

Ebu Mahzûre, Peygamberimiz Aleyhisselamın eli değdi diye saygısından dolayı, alnının saçını hiç kestirmemiştir.[659]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Umre Yapmak Üzere Ci'râne'de İhrama Girişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Ci'râne'de onüç gece kaldıktan sonra, Zilkade ayının bitmesine oniki gece kala, Çarşamba gecesi, Ci'râne'den ayrılacağı sırada,[660] Ci'râne'de kaldığı müddetçe namazlarını içinde kıldığı, vadinin alt tarafındaki yamaçta bulunan mescide vardı.[661]

Orada, Allah'ın dilediği kadar namaz kıldı.[662]

Sonra, umre için ihrama girdi.[663] Ci'râne vadisini ihramsız geçmedi.[664]

Bunun için, Mekkelilerle çevresindekilerin Ci'râne'de ihrama girip umre yapmaları efdal sayılmıştır.[665]

Peygamberimiz Aleyhisselam, devesine bindi.[666]

Ci'râne'den, geceleyin, umreye niyetlenmiş olarak ayrıldı.[667]

Batn-ı Şerife doğru yönelip Medine yoluna kavuşuncaya kadar ilerledi.[668]

Mekke'ye geceleyin girdi.[669]

Beytullah'ı görünceye kadar, tel biyeyi kesmedi.

Kabe'nin BenîŞeybe kapısında devesini indirdi ve Mescid-i Haram'a girdi.[670]

Geceyi Mekke'de geçirmiş gibi sabahladı.[671]

Ashabıyla birlikte Kabe'yi tavafa başlamadan önce, omuz ihramının bir ucunu sağ koltuğu altından alarak sol omuzu üzerine attı.

Tavafın üç devresini, adımlarını kısaltmak, omuzlarını silkelemek suretiyle hızlı ve çalımlı olarak, tavafın dört devresini ise sükûnetle, ağır ağır yürüyerek yaptı.[672]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Safa ile Merve arasında dört gidiş üç gelişten ibaret olan sa'yi de deve üzerinde yaptı ve yedinci devresinde Merve yanında başının saçını kazıttı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın başının saçını kazıyan, Benî Beyâzaların kölesi Ebu Hind veya Hıraş b. Ümeyye idi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu umrelerinde kurban kesmedi.[673]

Attâb b. Esîd'in Mekke Valiliğine Tekrar Tayin Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, umresini yapıp, Medine'ye dönmek üzere Mekke'den ayrılacağı sırada, Attâb b. Esîd'i Mekke'ye tekrar vali olarak tayin etti.[\[674\]](#)

Zaten, Huneyn gazasına çıkarken de, onu Mekke'de vali olarak görevlendirmişti.[\[675\]](#)

Attâb b. Esîd:

"Yâ Rasûlallan! Beni niçin arkanda bırakıyor (yanında götürmüyor)sun?" dedi.[\[676\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Attâb! Benim seni kimlerin üzerine vali tayin ettiğimi biliyor musun?" diye sordu.[\[677\]](#)

Attâb:

"Allah ve Allah'ın Resûlü daha iyi bilir!" dedi.[\[678\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben seni Yüce Allah'ın ev halkı üzerine vali tayin ediyorum![\[679\]](#)

Sen buna razı değil misin?[\[680\]](#)

Eğer onlar için senden daha hayırlı olanını bilseydim, bulsaydım, onların üzerine onu tayin ederdim!" buyurdu.[\[681\]](#)

Attâb b. Esîd; gerçekten salih, bilgili, faziletli,[\[682\]](#) son derecede verâ ve takva sahibi, Allah adamı idi.[\[683\]](#)

Kendisi, vali tayin edildiği zaman, yirmi yaşlarında bulunuyordu.[\[684\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam ona günlük iki dirhem valilik maaşı (geçimliği) bağladı.[\[685\]](#)

Attâb b. Esîd, Mekke halkına; Peygamberimiz Aleyhisselamın kendisini günlük iki dirhem geçimlikle Mekke valiliğinde görevlendirdiğini, geçim hususunda hiç kimseye muhtaç olmadığını bildirmiş, "İki dirhemle açlığını gideremeyen kimsenin kamını, Allah acıktırsın!" demiştir.[\[686\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun![\[687\]](#)

Muaz b. Cebel'in Mekke'de Fıkıh ve Kur'ân-ı Kerîm Öğretmenliğine Tayin Edilişı

Peygamberimiz Aleyhisselam; Attâb b. Esîd'i Mekke valiliğine tayin ettiğı zaman, Muaz b. Cebel'i de, Mekkelilere fıkıh ve Kurân-ı Kerîm öğretmek üzere, Mekke'de bıraktı.[\[688\]](#)

Muaz b. Cebel ile birlikte Ebu Musa el-Eş'ar'nin de Mekke'de Kur"ân ve fıkıh öğretmek üzere bırakıldığı rivayeti de vardır.[\[689\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye Dönüşü

Peygamberimiz Aleyhisselam, Mekke'den Ci'râne'ye dönüp, geceyi Ci'râne'de geçirmiş gibi sabahladı.[\[690\]](#)

Perşembe günü, Müslümanlarla birlikte Ci'râne'den yola çıkıp Batn-ı Şerife, oradan da Merru'z-zahran'a giden yolu tutarak Merruz-zahran'a geldi.[\[691\]](#)

Zilkade ayının kalanında,[\[692\]](#) Zilkade ayından kalan altıncı gecede[\[693\]](#) Medine'ye geldi.[\[694\]](#)

Hevâzin Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Esir Edilen Çoluk Çocukları ve İğtinam Edilen Malları

Hakkında Peygamberimiz Aleyhisselama Başvurmaları

Peygamberimiz Aleyhisselam ganimet mallarıyla esirlerin mücahidler arasında bölüştürülmesi işini, Hevâzin temsilcilerinin gelmeleri için[695] on gecedan fazla bekletip dundu.[696]

Hevâzin temsilcilerinin gelmeleri gecikince, onların esirlerini Müslümanlar arasında bölüştürdü[697]

Nihayet, Hevâzin temsilcileri Medine'ye geldiler ve Müslüman oldular.[698]

Genlerindeki kavimlerinin de Müslüman oldukları haberini getirdiler.[699]

Onlar, başlarında Ebu Sured Züheyr b. Sured olmak üzere ondört kişi idiler.[700]

Peygamberimiz Aleyhisselamın sütannesi Halime Hatun tarafından amcası olan Ebu Burkan da aralarında bulunuyordu.[701]

Hevâzin temsilcileri:

"Yâ Rasûlalları! Biz, köklü bir kabileyiz![702]

Sana meçhul olmadığı üzere, biz bu musibete uğramış bulunuyoruz.[703]

Allah'ın sana lütuf ve ihsanda bulunduğu gibi, sen de bize karşı lütuf kâr ol!" dediler.

Benî Sa'd b. Bekr oğullarından Ebu Sured Züheyr ayağa kalktı ve:

"Yâ Rasûlallah! Şu gölgeliklerde bulunanlar, senin süt halaların, teyzelerin ve sana süt emzirip bakmış olan kadınlardır!

Eğer biz Şam kralı Haris b. Ebi Şimr'i veya Irak kralı Numan b. Münzirl emzirmiş ve şimdiki duruma düşüp de kendisinin şefkat ve ihsanlarını dilemiş olsaydık, bize esirgemezlerdi.

Halbuki, sen süt emzirilip bakılanların en hayırısısın!" dedi.[704] Bu hususta bir de şiir söyledi.[705]

Hevâzin temsilcileri, mallarının ve esirlerinin kendilerine geri verilmesini istediler.[706]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben sizin gelmeyeceğinizi sanıncaya kadar işi bekletmiş, geciktirmiştim.

Fakat, siz çok geç kaldınız.

Esirler, mücahidler arasında bölüştürülmüş bulunuyor.[707]

Bana sözün en sevimli, en güzel olanı, doğru olanıdır.[708]

Görüyorsunuz ki; yanımda bunca Müslümanlar var!

Onların hepsini, haklarından vazgeçirmekzordur.[709]

Şimdi, siz, iki şıkkın birisini; ya esirleri, ya da mallan tercih ediniz!" buyurdu.[710]

"Size çocuklarınızla kadınlarınız mı, yoksa mallarınız mı daha sevgilidir? diye sordu.[711]

Temsilciler, kendilerine ancak ikisinden birisinin verilebileceğini anlayınca:[712]

"Yâ Rasûlallah! Sen bizi mallarımızla çoluk çocuklarımız arasında muhayyer, onlardan birini seçmekte serbest bıraktın!

Biz, kadınlarımızı ve çocuklarımızı tercih ediyoruz![713]

Sen bize kadınlarımızı ve çocuklarımızı geri ver!

Çünkü onlar, bizim yanımızda, maldan daha sevgilidir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim hisseme ve Abdulmuttalib oğullarının hisselerine düşenleri size bağışladım.

Halka öğle namazını kıldırduğım zaman, sizler ayağa kalkıp:

'Biz çocuklarımız ve kadınlarımız hakkında Resûlullahın Müslümanlar katında, Müslümanların da Resûlullah katında şefaati diliyoruz!' dersiniz.

Bunun üzerine, ben de:

'Bana ve Abdulmuttalib oğullarına düşenleri bağışladım!' derim.

Müslümanlardan da, sizin için istekte bulunurum!" buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam Müslümanlara öğle namazını kıldırınca, Hevâzin temsilcileri, Peygamberimiz Aleyhisselamın kendilerine emrettiği üzere, ayağa kalktılar ve:

"Biz, çocuklarımız ve kadınlarımız hakkında Resûlullahın Müslümanlar katında, Müslümanların da Resûlullah katında şefaati diliyoruz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim hisseme ve Abdulmuttalib oğullarının hisselerine düşenler, sizin olsun" buyurdu.

Bunun üzerine, Muhacirler:

"Biz de, hisselerimize düşenleri Resûlullah Aleyhisselam için bağışladık!" dediler.

Akra' b. Habis:

"Ben ve kabilem olan Temim oğulları adına, hayır! Bağışlamayız!" dedi.

Uyeyne b. Hısn:

"Ben ve kabilem olan Fezâre oğulları adına, hayır! Biz bağışlamayız!" dedi.

Abbas b. Mirdas es-Sülemî:

Ben ve kabilem olan Benî Süleymler adına, hayır! Biz bağışlamayız!" dedi.[\[714\]](#)

Fakat, her iki kabile halkı (Temim oğulları ile Süleym oğulları), Akra' ile Abbas'ın:

"Hayır! Bağışlamayız!" sözleri üzerine, onlara:

"Hayır! Sen yalan söylüyorsun! Esirler Resûlullah Aleyhisselama bağışlanmıştır!" dediler.[\[715\]](#)

Süleym oğulları:

"Biz hissemize düşenleri Resûlullah Aleyhisselama bağışladık!" dedikleri zaman, Abbas b. Mirdas

"Siz beni küçük düşürdünüz!" diyerek onlara çıkıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kalkıp Müslümanlara bir hutbe irad buyurdu.[\[716\]](#)

Hutbesinde, Yüce Allah'a lâayk olduğu üzere hamd ü senada bulunduktan sonra:

"İmdi, şu kardeşleriniz, tevbe ve nedamet ederek, Müslüman olarak bize geldiler.

Ben de, esirlerini geri vermeyi uygun gördüm.

Sizden her kim esirlerini gönlünden koparak, karşılıksız geri vermeyi arzu ederse, bunu yapsın!

Sizden herkim de, kendi hissesini tutmak, karşılıksız vermemek isterse,[717] Allah'ın bize ihsan edeceği ilk ganimet malından[718] ona üçü dört yaşına, üçü de beş yaşına basmış[719] altı deve verilecektir.[720] O da, bağışını bu şartla yapsın![721]

Şu insanlara, çocuklarını ve kadınlarını geri veriniz!" buyurdu.[722]

Müslümanlar

"Resûlullahın hatırı için, onlara bu esirlerini gönlümüzden koparak bağışlıyoruz!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizlerden buna kimlerin nzası var, kimlerin rızası yok, bilemeyiz. Siz hemen dönüp gidiniz de, bize muvafakati arın iz ı işbilir kişilerin gelip arzetsin!" buyurdu.

Müslümanlar konak yerlerine döndüler.

İşbilir kişiler, kabileleri halkı ile konuştuktan sonra, geri gelip Peygamberimiz Aleyhisselama her bir kabile halkının Hevâzin esirlerini geri vermeye muvafakat ettiklerini ve bundan hoşnutluk duyduklarını bildirdiler.[723]

Zeyd b. Sabit de, Ensan birer birer dolaşarak, onlara:

"Esirleri teslim edecek misiniz?" diye sordu.

Hiçbiri itiraz etmedi. Hepsi de teslim etmeye razı oldular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Ömer'i de Muhacirlere gönderdi.

O da, esirleri teslim etmelerini onlardan istedi. Hiçbir itiraz eden olmadı. Hepsi muvafakat ettiler.

Ebu Rühmü'l-Gıfârî de, Arap kabilelerini dolaştı.

Onlar da, teslim etmeye razı olmak hususunda birleştiler.

Ellerinde bulunan esirleri Hevâzin temsilcilerine teslim ettiler.

Abdurrahman b. Avf'a düşen kadın ise, kalmak veya kavminin yanına dönmekte serbest bırakıldı.

O da, kavminin yanına gitmek istedi ve gönderildi.

Sa'd b. Ebi Vakkas'ın elindeki kadın ise, onun yanında kalmayı tercih etti.

Hz. Ali, Hz. Osman, Hz. Talha ve Safvan b. Ümeyye'nin hissesine düşen kadınlar kavimlerine teslim edildiler.[724]

Hz. Ömer, kendisine düşen kadını oğlu Abdullah'a bağışlamıştı. Abdullah da onu Benî Cumahlardan dayılarının yanına göndermişti.

Hevâzinler, sonradan gelip onu da aldılar, götürdüler.[725]

Uyeyne b. Hısn Hevâzin esirleri arasından koca bir karıyı seçip alırken:

"Sanırım ki; bu ya bir kabile anasıdır, ya da kabilede soylu bir kadındır. Herhalde bunun kurtulmalık akçesi de büyük olur!" demişti.[726]

Uyeyne b. Hısn; esirlerin Hevâzin temsilcilerine geri verilisi sırasında, bu koca kadını Peygamberimiz Aleyhisselam tarafından ileride altı deve verilmek üzere Hevâzinlere teslim etmeye

yanafmadı.[727]

Koca kadının genç oğlu, Uyeyne'nin yanına varıp:

"Sana bu anam için yüz deve versem olmaz mı?" diye sordu.

Uyeyne:

"Hayır! Olmaz!" dedi.

Genç geri döndü. Uyeyne'yi kendi haline bıraktı.

Koca kadın, oğluna:

"Sen yüz deveyi nereden bulup peşin peşin vereceksin?!

Bırak onu kendi haline, acele etme!

O, beni kurtulmalılıksız da bırakacaktır!" dedi.

Uyeyne, koca kadının bu sözünü işitince:

"Ben bugünkü gibi bir hile görmedim!

Vallahi, o beni bununla ne aldatabilir, ne de benden kurtulabilir!

Vallahi, seni kendimden asla ayırmayacağım!" dedi.

Uyeyne, koca kadının oğluna rastlayıp:

"Bana teklif ettiğin develer karşılığında, alır mısın onu?" diye sordu.

Genç oğul:

"Sana elli deveden fazla veremeyeceğim!" dedi.

Uyeyne:

"Yapamam!" dedi.

Bir müddet sonra, tekrar gencin yanına uğradı.

Genç, Uyeyne'den yüzünü çevirdi.

Uyeyne, gence:

"Bana teklif ettiğin develer karşılığında, onu alır mısın? diye sordu.

Genç oğul:

"Sana yirmibeş deveden fazla veremeyeceğim!" dedi.

Uyeyne:

"Vallahi yapamam! Yüz deveden sonra, yirmibeş deveye in h?! dedi.

Uyeyne, Hevâzinlerin yurtlarına dağılıp gitmelerinden korkunca, tekrar gencin yanına vardı ve:

"Onu (ananı) bana teklif ettiğin develer karşılığında alır mısın?" diye sordu.

Genç:

"Sana onun karşılığında on deve versem olur mu?" dedi.

Uyeyne:

"Vallahi yapamam!" dedi.

Hevâzinler gidecekleri sırada, Uyeyne, koca kadının oğluna:

"İstiyorsan, onu teklif ettiğin on deve karşılığında alır mısın?" diyerek seslendi.

Genç oğul:

"Sen onu salsan da, sana bir kuzu versem olmaz mı?" diye sordu.

Uyeyne:

"Bana senin kuzun gerekmez! Ben bugünkü gibi bir iş görmedim!" diye kendi kendine söylenerek ve kendisini kınayarak dönerken, koca kadının oğlu:

"Bunu kendine sen yaptın! Çok yaşlı, koca bir kadını almaya yöneldin!

Halbuki, onun ne süt gelir memeleri, ne çok doğurur kamı, ne latif dudakları, ne de ardından ona üzülecek, onu arayacak kocası var!

Sen, gördüklerinin arasından, işte böylesini seçip aldın!?" dedi.[\[728\]](#)

Bunun üzerine, Uyeyne b. Hısn, ileride Peygamberimiz Aleyhisselam tarafından verileceği vaad buyurulan altı deveye razı olmaktan başka çare bulamadı.[\[729\]](#)

Koca kadının oğlu:

"Ey Uyeyne! Resûlullah Aleyhisselam esirlere elbise giydirmiştî.

Yoksa, aranızda, bunun elbisesi hakkında bir yanlışlık mı yapıldı? Sen buna elbisesini giydirmedin mi?" diye sordu.

Uyeyne:

"Hayır! Vallahi, buna ait yanımda birşey yok!" dedi.

Genç:

"Gel, sen böyle yapma!" dedi.

Halbuki, Uyeyne koca kadın için vücudunun her tarafını kaplayacak kadar geniş bir elbise ayırıp almış bulunuyordu![\[730\]](#)

Hevâzinlerin Başkanı ve Başkumandanı Malik b. Avf'ın Müslüman Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hevâzin esirleri ve mallan bölüşülürken, Hevâzinlerin başkanı ve başkumandanı Malik b. Avf'ın ev halkı ile mallarını bölüştürme dışında tutmuş, ev halkının da Mekke'de onların halaları olan Ümmü Abdullah binti Ebu Ümeyye'nin yanında bir müddet tutuklu bulundurulmalarını emretmişti.[731]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hevâzin temsilcilerine:

"Malik b. Avf ne yapıyor?" diye sormuştu.[732]

Temsilciler:

"O, kaçıp Taif kalesine girdi.[733] Şimdi Sakîflerin yanında bulunuyor!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Malik'e haber veriniz ki; eğer Müslüman olur, yanıma gelirse, kendisine ev halkını ve malını geri verir, ayrıca da yüz deve ihsan ederim" buyurdu.[734]

Malik b. Avf, Peygamberimiz Aleyhisselamın yaptığı vaadleri ve kavmi hakkında yapılanları, kendisinin ev halkı ile mallarının tutulduğunu ve korunduğunu haber alınca,[735] Peygamberimiz Aleyhisselamın söylediklerini Taifliler, Sakîfler öğrenirler de kendisini tutuklar!ar diye korktu.

Adamlarına, devesini hazırlamalarını emretti.[736] Dahnâ'da devesini hazırladılar.[737]

Atını getirmelerini emretti, geceleyin atı Taife getirildi.

Gece Taif kalesinden çıktı. Atına binip, devesinin bulundurulmasını emrettiği yere kadar, atını koşturdu.[738] Dahnâ'da[739] devesine bindi. Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi. Müslüman oldu. İslâm ibadetleriyle Müslümanlığını güzeli eştirdi.

Yüce Allah ondan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona ev halkı ile mallarını geri verdi. Ayrıca da, yüz deve ihsan etti. Kendisini, kavminden Müslüman olan kabilelere;[740] Sümale, Selime[741] ve Fehm kabilelerine vali ve kumandan tayin etti.[742]

Bu kabileler, Taif ve çevresinde oturmakta idiler.[743]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Malik b. Avf'a bir de sancak bağlayıp verdi.[744]

Malik b. Avf, Müslüman olduğu zaman söylediği bir şiirinde:

"Bütün insanlar arasında Muhammed'in bir benzerini daha ne görmüş, ne de işitmişimdir!

Kendisinden birşey istenildi mi, o onu fazlasıyla verir!

Ne zaman istersen, o sana yarın vukua gelecek şeylerden de haber verir!" demiştir.[745]

Malik b. Avf, kendisine bağlı kabileleri yanına alarak[746] müşrik olan kabilelerle,[747] hususan Sakillerle savaştı.[748] Onlara baskınlar yaptı.[749] Sakîflerin sağmal develerini, Taif surlarının dışındaki yaylın yerlerine çıkamaz etti. Dışarı çıkan yaylın hayvanlarını baskın yapıp ele geçirdi.[750]

Nitekim, Taiflilerin yaylımlarına yaptığı bir sabah baskınında 1.500 davarlarını ele geçirmişti.[751]

Malik b. Avf'ın baskınları, Sakîflere çok sıkıcı gelmeye başladı.[752]

Hatta, Ebu Mıhcan, bu husustaki bir şiirinde şöyle yakınmaktan kendini alamamıştır

"Düşmanlar bizden korkar, uzaklaşırlarken, şimdi Benî Selimeler üzerimize yürümeye, bizimle savaşmaya başladılar!

Malik, ahdini bozarak, onlarla birlikte üzerimize yürüdü! Konak yerlerimize kadar geldiler.

Halbuki, onlar ahdi bozanları cezalandırıcı idiler."[\[753\]](#)

[\[1\]](#) Vâkıdî, c. 1 , s. 6, İbn Sa'd, c. 2, s. 149, İbn Esir, c. 2, s. 261.

[\[2\]](#) Vâkıdî, c. 3, s. 889, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 150, Zehebf, Megâzî, s. 477, Ebu'l-Fidâ, el-Bîdâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 322.

[\[3\]](#) Vâkıdî, c.3,s. 889, İbnSa'd.c.2, s. 150, Kastalânî, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 208.

[\[4\]](#) İbn Sa'd, c. 2, s. 150, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 365.

[\[5\]](#) İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 8, s. 21.

[\[6\]](#) Taberî, Tefsir, c. 10, s. 100.

[\[7\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 85, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 895.

[\[8\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 85, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 364.

[\[9\]](#) Taberî, Târîh, c. 3, s. 125.

[\[10\]](#) Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 5.

[\[11\]](#) Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c.6, s. 549, c. 7, s. 199, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 313.

[\[12\]](#) Taberî, Târîh.c.3, s. 125,126, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 45.

[\[13\]](#) Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 804,806.

[\[14\]](#) Vâkıdî, c. 3, s. 885, İbn Sa'd, c. 2, s. 149.

[\[15\]](#) İbn Esîr, c. 2, s. 261.

[\[16\]](#) Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 885-886.

[\[17\]](#) Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 420.

[\[18\]](#) Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 816, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 2, s. 313.

[\[19\]](#) İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 80, Vâkıdî, c. 3, s. 885, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 149-150, Taberî, Târîh, c.3, s. 126.

[\[20\]](#) Vâkıdî, c. 3, s. 885, İbn Sa'd, c. 2, s. 150, Taberî, c. 3, s. 126.

[\[21\]](#) Vâkıdî, c. 3, s. 885.

[\[22\]](#) İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 80, Taberî, c. 3, s. 126.

[\[23\]](#) Vâkıdî, c. 3, s. 886.

[\[24\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 80, Taberî, c. 3, s. 126.

[\[25\]](#) İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 3, s. 34.

[\[26\]](#) Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 886.

- [27] Vâkıdî, c. 3, s. 889, Taberî, c. 3, s. 127.
- [28] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 80, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 885, Taberî, Târîh, c.3, s. 126.
- [29] Vâkıdî, c. 3, s. 886-887, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-k übrâ, c. 2, s. 150.
- [30] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 80, Taberî, c. 3, s. 126.
- [31] Vâkıdî, c. 3, s. 886.
- [32] Yâküt, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 281.
- [33] Zemahşerf, Keşşaf, c. 2, s. 1 82.
- [34] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 80-81, Vâkıdî, c.3, s. 887, Taberî, c. 3, s. 126.
- [35] İbn İshak, İbn Hişam ,c. 4, s. 81, Vâkıdî, c. 3, s. 887-888, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 1, s. 133, Taberî, c. 3, s. 126, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 122-123, İbnEsîr, Kâmil, c. 2, s. 261.
- [36] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 81, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 888, Taberî, Târîh, c. 3, s. 126, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c.1, s. 133, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 122-123, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 261.
- [37] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 81, Taberî, c. 3, s. 126, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 1 , s. 133, Beyhakî, c. 5, s. 123.
- [38] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 1, s. 133.
- [39] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 81-82, Vâkıdî, c.3, s. 888, Taben , c. 3, s. 126-127, İbn Abdi Rabbih, c. 1, s. 133, Beyhakî, c. 5, s. 122, İbn Esîr, c. 2, s. 262.
- [40] Vâkıdî, c. 3, s. 888.
- [41] İbn İshak, İbn Hişam, c.4, s. 82, Vâkıdî, c.3, s. 888, İbn Abdi Rabbih, c. 1, s. 133, Taberî, c.3, s. 1 27, İbn Esîr, c.2, s. 262.
- [42] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 888.
- [43] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82.
- [44] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 1,s.133.
- [45] Vâkıdî, c. 3, s. 888, Taberî, c. 3, s. 127, İbn Esîr, c. 2, s. 262.
- [46] Vâkıdî, c. 3, s. 888.
- [47] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 82, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 888, Taberî, Târîh, c. 3, s. 127, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 123, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 262.
- [48] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82, Vâkıdî, c.3, s. 888, Taberî, c. 3, s. 127, İbnEsîr, c.2, s. 262.
- [49] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 888-889.
- [50] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 82.
- [51] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 889.
- [52] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82, Vâkıdî, c.3, s. 889, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 1, s. 1 33, Taberî, c. 3, s. 127.
- [53] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 1, s. 131,134, Taberî, c. 3, s. 127.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/17-23.

[54] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82, Taberî, c. 3, s. 127, Beyhaki, c. 5, s. 121.

[55] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 893, Beyhaki, c. 5, s. 121.

[56] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82, Taberî, c. 3, s. 127, Beyhaki, c. 5, s. 121.

[57] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 893.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/23-24.

[58] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 157, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 63.

[59] Hâkim, Müstednek, c. 3, s. 49, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 1 21, Halebî, c. 3, s. 63.

[60] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 82-83, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 893, Taberî, Târih, c. 3, s. 127.

[61] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 83.

[62] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 893.

[63] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 83, Vâkıdî, c. 3, s. 893, Taberî, c. 3, s. 127.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/24-25.

[64] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.4, s. 83, Taberî, Târih, c. 3, s. 127, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 262.

[65] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 83, Taberî, c. 3, s. 127, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 49, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 121, İbnEsîr, c. 2,5.262.

[66] Veya 400 adet idi (İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 238).

[67] İbn İshak, İbn Hişam , c. 4, s. 83, Taberî, c. 3, s. 127, Beyhakî, c. 5, s. 121, İbn Esîr, c.2, s. 262, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 189, Zehebî, Megâzî, s. 475476, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 324, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 207.

[68] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 83, Vâkıdî, c. 3, s. 890, Taberî, c. 3, s. 1 27, İbn Seyyid, c.2, s. 189, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 324, İbn Kayyım, c. 2, s. 207.

[69] Süheylf, Ravdu'l-ünüf, c. 5, s. 354, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 63, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 7.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/25-26.

[70] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 83, Vâkıdî, c. 3, s. 889, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 365, Taberî, c. 3, s. 127-128, Beyhakî, c. 5, s. 121, İbn Haan, Cevâmiu's-sîre, s. 238, İbn Esîr, c. 2, s. 262, İbn Seyyid, c. 2, s. 189, Zehebî, s. 476, E bu'l-Fidâ, c. 4, s. 325, İbn Kayyım, c. 2, s. 208 İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 45.

[71] Vâkıdî, c. 3, s. 889, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 365.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/26.

[72] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 889, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 2, s. 150, Zehebî, Megâzî, s. 477, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 322.

[73] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 83, Vâkıdî, c. 3, s. 889, İbn Sa'd, c. 2, s. 1 50, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 365, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 62, Taberî, Târih, c. 3, s. 127, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 121,124, İbn Haim, Cevâmiu's-sîre, s. 238, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 262, İbn Seyyid,

Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 189, Zehebî, Megâzî, s. 476, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 324, İbn Kayy m, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 208, İbn Haldun, Târîlî, c. 2, ks. 2, s. 46, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 209, Diyarbekrî, Târftu'l-hamfs, c. 2, s. 100, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 63.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/26.

[74] Vâkidi, Megâzî, c. 3, s. 890.

[75] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 63-64.

[76] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 130.

[77] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 894-895, Be'atıakf, Delâil, c. 5, s. 130.

[78] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 895.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/26-27.

[79] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 85, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 890-91, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 218, Ezrakî, Mekke, c. 1, s.130.

[80] Vâkıdî, c. 3, s. 891, Ezrakî, c. 1, s. 130.

[81] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 218.

[82] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 84, Vâkıdî, c.3, s. 890, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 218, Ezrakî, c.1, s. 129-130.

[83] Vâkıdî, c. 3, s. 891, Yâküt, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 273.

[84] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 130.

[85] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 273.

[86] Zehebî, Megâzî, s. 478.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/27-28.

[87] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 892, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 150. 87.

[88] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82, Taberî, c. 3, s. 1127, İbn Esîr, c. 2, s. 262.

[89] Vâkıdî, c. 3, s. 892, Halebî, c. 3, s. 63, Zürkânf, c. 3, s. 7.

[90] Taberî, Tâîh.c.3, s. 1 27.

[91] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82, Vâkıdî, c.3, s. 892, Taberî,c.3, s. 127, İbn Esîr, c. 2, s. 262, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.2, s.189, Zehebi, s. 478.

[92] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4,s.82, Vâkidi, Megâzî, c. 3, s. 892, Taberî, Târih, c.3, s. 127, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 262, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 189, Zehebî, Megâzî, s. 478, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 323.

[93] Vâkıdî, Megâzf, c.3,s.892-893, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 7.

[94] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82, Vâkıdî, c. 3, s. 893, Taberî, c. 3, s. 127, Beyhakî, c. 5, s. 1 23, İbn Esîr, c. 2, s. 262, İbn Seyyid, c.2, s. 189.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/28-29.

[95] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 895, Halebî, İnsan, c. 3, s. 64.

[96] Hal ebf, İnsan, c. 64.

- [97] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 82, Taberî, c. 3, s. 127, İbn Esîr, c. 2, s. 262.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/30.
- [98] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 897, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 150.
- [99] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 897.
- [100] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 897, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 150.
- [101] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 156, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 286, Taberî, Tefar, c. 10, s. 1 02, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 141.
- [102] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 156, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 286, Taben, Tefsir, c. 10, s. 102.
- [103] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 897, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 1 50.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/30-32.
- [104] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 897.
- [105] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 239.
- [106] İbn İshak, İbn Hisam , Sîre, c. 4, s. 85, Ahmed b. Hanbel,c.3, s. 376, Taberî, Târih, c. 3, s. 1 28, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 262-263, İbn Seyyid, Uvûnu'l-eser, c. 2, s. 189-190, Zehebî, Megâzî, s. 479, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 326, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 208, Heysemî, Meanau'z-zevâid, c. 6, s. 179, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 101.
- [107] Müslim, Sahîh, c. 3, s. 1402.
- [108] Müslim, Sahîh, c. 3, s. 1400-1401.
- [109] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 281 Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 99, Müslim , c. 3, s. 1 401.
- [110] Taben, Tefsir, c. 10, s. 100.
- [111] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 897, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 1 51.
- [112] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 1 51.
- [113] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 65, Zürcânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 10.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/32-34.
- [114] Vâkidi, Megâzî, c. 3, s. 902-903, 904.
- [115] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4,s. 88, Taberî, Târih, c. 3, s. 129.
- [116] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 88, Serahsf, Siyeru'l-kebîr Şerhi, c. 1, s. 185, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 904.
- [117] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 279.
- [118] Serahsi, Siyeru'l-kebîr Şerhi, c. 1, s. 185, Vâki cîf, Megâzî, c. 3, s. 904.
- [119] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 88, Vâkıdî, c. 3, s. 904.
- [120] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 89.
- [121] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 89, Vâkıdî, c. 3, s. 904, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 279.
- [122] Serahsi, Siyeru'l-kebîr Şerhi, c. 1, s. 185, Vâkıdî, c. 3, s. 904.

[123] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 279.

[124] Serahsi, Siyeru'l-kebir Şerhi, c. 1, s. 185.

[125] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 89, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 903-904, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 279, Taberî, Târih, c. 3, s. 129.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/34-36.

[126] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 906.

[127] İbn İshak, İtan Hişam, c. 4, s. 85, Taberî, c. 3, s. 128, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 263, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 190, Zehebî, Megâzî, s. 479, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 208.

[128] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 286.

[129] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 157.

[130] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 85, Taberî, c. 3, s. 128, İbn Esîr, c. 2, s. 263.

[131] Ümmü Eymen'in oğlu Eymen b. Ubeyd, Hazrecflerden Ubeyd b. Anr'ın Ümmü Eymen'den doğma oğlu olup, Üsâme b. Zeyd'in anne bir kardeşi idi (İbn Sa'd, c. 2, s. 152, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 189). Huneyn'de Peygamberimiz Aleyhisselamın çevresinde onu canla başla korumaya çalışan sayılı ashab arasındaydı (İbn İshak, c. 4, s. 85-86). Kendisi, Peygamberimiz Aleyhisselamın ibriğini taşır, gerektiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam a verirdi (İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 189). Allah ondan razı olsun.

[132] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 85-86, Vâkıdî, c. 3, s. 900, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 365, Taberî, c. 3, s. 128, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 127, İbn Esîr, c. 2, s. 263, İbn Seyyid, c. 2, s. 190, Zehebî, s. 479, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 326.

[133] Vâkıdî, c. 3, s. 901, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 365, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 11.

[134] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 901.

[135] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 901, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 142, Zehebî, Megâzî, s. 484, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 180, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 102, Halebî, İnşânu'l-uyûn, c. 3, s. 64.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/36-37.

[136] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 88, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 902, Taberî, Târih, c. 3, s. 129, Heysemî, Meonau'z-zevâid, c. 1, s. 179.

[137] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 88, Taberî, c. 3, s. 129.

[138] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 902.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/37.

[139] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 90, Vâkıdî, c. 3, s. 908, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 306, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 101.

[140] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 90, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 306.

[141] Vâkıdî, c. 3, s. 908, Buhârî, c. 5, s. 100.

[142] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 100-101.

- [143] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 90, Vâkıdî, c.3, s. 908, Ahmed b. Hanbel, t 5, s. 303.
- [144] Buhâri, Sahih, c. 5, s. 1 00.
- [145] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 90. Vâkıdî, c.3, s. 900, Ahmed b. Hanbel, t 5, s. 306.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/38.
- [146] Serahsi, Siyeru'l-kebir Şerhi, c. 3, s. 1009, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 70, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 12.
- [147] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 70, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 1 2.
- [148] Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 12.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/38-39.
- [149] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 86, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 910, Taberî, Târih, c. 3, s. 128, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 263, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 190, Zehebî, Megâzî, s. 479, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 4, s. 327, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 208.
- [150] Diyarbekrî, Târihu'l-hamîs, c. 2, s. 1 02, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 70.
- [151] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 910.
- [152] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 70.
- [153] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 86, Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 910, Taberî, c.3, s. 128, İbn Esîr, c. 2, s. 263, İbn Seyyid, c. 2, s. 190, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 327, İbn Kayyım, c. 2, s. 208.
- [154] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 131 , Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 70, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 12.
- [155] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 86, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 910, Taberî, Târih, c. 3, s. 128, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 128, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 263, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 190, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 180.
- [156] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 895, Beyhakî, c. 5, s. 128, İbn Esîr, c. 2, s. 263, Heysemî, c. 6, s. 180, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 71, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 12.
- [157] Zehebî, Megâzî, s. 481 .
- [158] Vâkidi, Megâzî, c. 3, s. 910-911.
- [159] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 911, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 70.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/39-41.
- [160] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 909.
- [161] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 71.
- [162] Vâkicif, Megâzî, c. 3, s. 909-910, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 145, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c.4, s. 333.
- [163] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 87, Taberî, Târih, c. 3, s. 128, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 334.
- [164] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 910, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 334.
- [165] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 71.
- [166] Mus'abu'z-Zübeyrf, Nesebi Kureyş, s. 253.

[167] Vâkıdî, c. 3, s. 910, M us'abu'z-Zübeyrf, s. 253, Beyhakî, D elâ il, c. 5, s. 145.

[168] M us'abu'z-Zübeyrf, s. 253.

[169] Vâkıdî, c. 3, s. 910, M us'abu'z-Zübeyrf, s. 253 Heysemî, Mecınu'z-zevâid, c. 6, s. 184.

[170] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 366.

[171] Vâkıdî, c. 3, s. 910, Beyhakî, c. 5, s. 1 45, Zehebî, s. 489, Heysemî, c. 6, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 333.

[172] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 146, Zehebî, Megâzî, s. 486, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 333.

[173] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 910, İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 191, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 208.

[174] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 191, İbn Kayyım, Zâd, c. 2, s. 208.

[175] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 910, İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 191.

[176] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 191, İbn Kayyım, Zâd, c. 2, s. 208-209.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/41-43.

[177] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 897-898.

[178] Zührî, Megâzî, s. 92, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 898, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 380, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 207, Müslim , Sahîh, c. 3, s. 1 398, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 1 37-1 38.

[179] İbn İshak, İbn Hişam, S ire, c. 4, s. 87, Vâkıdî, c. 3, s. 898-899, Taberî, Târih, c. 3, s. 128-129, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 239, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 120, İbn E ar, Kâmil, c. 2, s. 264, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 192, Zehebî, Megâzî, s. 480, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 209, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 12.

[180] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 903-904.

[181] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1,s.207, Müslim, Sahîh, c. 3, s. 1399.

[182] Taberî, Târih, c. 3, s. 129.

[183] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 902.

[184] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 180, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 252.

[185] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 67.

[186] Zührî, Megâzî, s. 92-93, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 87, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 899, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 380, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2. 151, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 207, Müslim, Sahîh, c. 3, s. 1399, Taberî, Târih, c. 3, s. 129, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 138-139, İbn Esîr, Kâm il, c. 2, s. 264, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 192, Zehebî, Megâzî, s. 483, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 330. İbn Kayyım , Zâdu'l-mead, c. 2, s. 209, Heysemî, Meonau'z-zevâid, c.6,s.10.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/43-46.

[187] Müslim, Sahih, c. 3, s. 1401.

[188] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 902, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1401 , Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 328.

[189] Vâkıdî, c. 3, s. 902, İbn Sa'd, c. 2, s.1 51, Ahmed b.Hanbel, c. 5, s. 280, Buhârî, Sahih, c. 3, s. 208,Müslim, c. 3, s. 1401 , Taberî, Târih, c. 3, s. 129, Beyhakî, Sünenü 'l-kübrâ, c. 7, s. 43, İbn Hazm, Cevâm iu's-Sîre, s. 151, İbn Esîr, c. 2, s. 264, İbn Seyyid, c.2,s.192,Zehebî, s. 482, İbn Kayyım, c. 2, s. 209, Heysemî, c. 6, s. 182.

[190] Vâkıdî, c. 3, s. 901-902, Müslim, c.3, s. 1 401, Zehebî, s. 482, İbn Kayyım, c. 2, s. 209, Heysemî, c. 6, s. 182.

[191] Vâkıdî, c. 3, s. 899, Taberî, Tefsir, c. 10, s. 100, Beyhakî, c. 5, s. 131, Halebî, c. 3, s. 69.

[192] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 69.

[193] Vâkıdî, c. 3, s. 902, Buhârî, Sahih, c. 3, s. 233, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1401, Beyhakî, c. 5, s. 135.

[194] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 901-902, Zürcânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 11.

[195] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 286, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1402, Taberî, Târih, c. 3, s. 130, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve.c. 4, s. 140, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 264, Zehebî, Megâzî, s. 483, 484, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n -ni hâye, c. 4, s. 331-332, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 209.

[196] Zührî, Megâzî, s. 93, Vâkıdî, c. 3, s. 899, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 380, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 151 , Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 207, Müslim, c. 3, s. 1398.

[197] Zührî, Megâzî, s. 93, Vâkıdî, c. 3, s. 899, Abdurrezzak, c. 5, s. 380, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 207, c. 5, s. 286, Müslim , c.3, s. 1399.

[198] Vâkıdî, c. 3, s. 899, İbn Sa'd, c. 2, s. 151 , Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 286, Müslim, c. 3, s. 142, Beyhakî, c. 5, s. 140, İbn Seyyid,Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 192, Zehebî, s. 483484, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 331, İbn Kayyım, c. 2, s. 209.

[199] Müslim, c. 3, s. 1402, Zehebî, s. 483484, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 331, İbn Kayyım, c. 2, s. 209.

[200] İbn Sa'd, c. 2, s. 151 , Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 153, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 47.

[201] Müslim, c. 3, s. 1402, Zehebî, s. 484.

[202] Zührî, s. 93, Abdurrezzak, c. 5, s. 380, İbn Sa'd, c. 2, s. 151, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 207, Müslim, c. 3, s. 1399.

[203] İbn İshak.İbnHişam, Sîre.c.4, s. 91, Taberî, Târih, c. 3, s. 129, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 146, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 334.

[204] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 905, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 183.

[205] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 91, Vâkıdî, c. 3, s. 905, Taberî, c. 3, s. 129, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 334.

[206] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 91, Vâkıdî, c. 3, s. 905, Taberî, c. 3, s. 129, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 334.

[207] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 905.

[208] İbn İshak.İbnHişam, c. 4, s. 91, Taberî, c. 3, s. 129.

[209] İbn İshak.İbnHişam, c. 4, s. 91, Vâkıdî, c.3, s. 905, Taberî, c. 3, s. 129, Beyhakî, c. 5, s. 146.

[210] İbn Sa'd, c. 2, s. 156, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 286, Heysemî, c. 6, s. 182.

[211] . Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 906, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 183, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4,s. 251.

[212] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 906-907.

[213] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 143, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 181.

[214] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1,s.207, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1399.

[215] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1,s.207, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1399.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/46-49.

[216] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 93, Vâkıdî, c. 3, s. 907, Taberî, c. 3, s. 129.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/49.

[217] Yüze yakın rivayeti de vardır (Vâkidi, Megâzî, c. 3, s. 907).

İbrî İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 92, Taberî, c. 3, s. 130.

[218] İbn Sa'd, c. 2, s. 154, Beyhakî, c. 5, s. 142, Heysem f, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 182.

[219] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 92, İbn Sa'd, c. 2, s. 154, Taberî, c. 3, s. 130, Beyhakî, c. 5, s. 142, Heysemî, Mecmau'z-zevâid,c.6, s. 182.

[220] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 92, Taberî, Târih, c. 3, s. 130.

[221] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 92, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 912, Taberî, c. 3, s. 130.

[222] Vâkıdî, Megâzî,c.3,s. 911.

[223] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 97, Vâkıdî, c. 3, s. 916, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 1 52.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/49-50.

[224] İbn İshak, İtan Hişam, c. 4, s. 95, Vâkıdî, c.3, s. 914, İbn Sa'd, c. 2, s. 151.

[225] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 95-96, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 914-915, Taberî Târih, c.3, s. 130-131.

[226] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 915.

[227] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 72.

[228] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 6, s. 1 79.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/50-52.

[229] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 912, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 151.

* Süleym oğulları, aralan n da, "Analarınızın oğullarını öldürmekten el çekiniz!" diyerek el çekmişlerdi (Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 912, 913, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, o. 2, s. 1 51).

[230] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 97-98, Vâkıdî, Megâzî, o. 3, s. 916-917.

[231] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 98.

[232] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 917.

[233] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 98, Vâkıdî, c.3, s. 917.

[234] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 917.

[235] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 99.

[236] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 917.

[237] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 99, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 917.

[238] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 917.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/52-54.

[239] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 100, Vâkıdî, c.3,s. 913.

[240] Vâkıdî, c. 3, s. 913.

[241] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 100, Vâkıdî, c. 3, s. 913.

[242] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 100.

[243] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 100.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/54.

[244] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 100-101, Vâkıdî, c. 3, s. 913, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1,s. 193, Taberî, Târih, c. 3, s. 131, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 344.

[245] Vâkıdî, c. 3, s. 913, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 344.

[246] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 101, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 199.

[247] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 101, Vâkıdî, c. 3, s. 913, Taberî, Târih, c. 3, s. 131, İbn Hacer, c. 4, s. 344.

[248] Beyhakî, Delâil.c.5, s. 199, Zehebî, Megâzî, s. 507, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 364.

[249] Beyhaki, Delâil, c. 5, s. 199, Zehebî, Megâzî, s. 507.

[250] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 100-101, Vâkıdî, c. 3, s. 913, Taberî, c. 3, s. 131-132 İbn Hacer, c. 4, s. 344.

[251] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 913.

[252] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.4, s. 101, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 913.

[253] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s.: 913.

[254] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 101, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 91 3.

[255] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 1 01, Taberî, Târih, c. 3, s. 132, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 364, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 344.

[256] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 101, Vâkıdî, c. 3, s. 913, Taberî, c. 3, s. 132, E bu'l-Fidâ, c. 4, s. 364, İ bn Hacer, c. 4, s. 344.

[257] Vâkıdî, c. 3, s. 913, İbn Hacer, c. 4, s. 344.

[258] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 913-914.

[259] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 101, Vâkıdî, c. 3, s. 913, Belâzurî, Ensâb, c. 1,s.93.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/54-56.

- [260] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 100, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 912.
- [261] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 912.
- [262] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 905, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 435.
- [263] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 915.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/57-58.
- [264] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 915, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c, 2, s. 151-152.
- [265] Vâkıdî, c. 3, s. 915, İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 357.
- [266] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 99.
- [267] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 99, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 915.
- [268] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 99.
- [269] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 99, Vâkıdî, c.3, s. 915.
- [270] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 915.
- [271] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 99-100, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 338.
- [272] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 100.
- [273] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 01-1 02, Taben, Târih, c. 3, s. 131.
- [274] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 916.
- [275] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 02.
- [276] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 97, Vâkıdî, c. 3, s. 91 6, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 358.
- [277] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 365.
- [278] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 02.
- [279] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 916, İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 358.
- [280] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 02.
- [281] İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 8, s. 35.
- [282] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 02.
- [283] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 916.
- [284] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 02.
- [285] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 916, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 358.
- [286] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 102.
- [287] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 916.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/58-61.
- [288] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 101, Vâkıdî, c. 3, s. 922, İbn Hazin, Cevâmiu's-Sîre, s. 241, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 154-155, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 193, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 340, Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 189-1 90, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks.2, s. 47, Diyarbekrî, Târih, c. 2, s. 109.

- [289] Vâkidi, c. 3, s. 922, İbn Seyyid, c. 2, s. 193, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 24.
- [290] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 189.
- [291] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/61.
- [292] Zührî, Mecazî, s. 93, Abdumezzak, Musannef, c. 5, s. 380-381, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 88.
- [293] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 384.
- [294] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 88.
- [295] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 284.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/62.
- [296] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 101, Taberî, Târih, c. 3, s. 132.
- [297] Zührî, Megâzî, s. 93, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 381.
- [298] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 923.
- [299] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 917-918.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/62-63.
- [300] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 275, Vâkıdî, c.3,s. 919, Ahmed b.Hanbel, Müsned, c. 5, s. 112.
- [301] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 276, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 112.
- [302] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 919.
- [303] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 276, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 112.
- [304] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 276, Vâkıdî, c.3,s. 919, Ahmed b.Hanbel, c. 5, s. 112.
- [305] Vâkıdî, Megâzî, c.3,s. 919.
- [306] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 276, Vâkıdî, c.3,s. 920, Ahmed b.Hanbel, c. 5, s. 112.
- [307] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 3, s. 277.
- [308] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 277, Vâkıdî, c. 3, s. 920.
- [309] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 920.
- [310] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 276, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 112.
- [311] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 276, Vâkıdî, c.3,s. 920.
- [312] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 920.
- [313] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 276, Vâkıdî, c. 3, s. 920, Ahmed b.Hanbel, c.S.s. 112, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 385.
- [314] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 386.
- [315] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 920.
- [316] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 276, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 920, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 112.
- [317] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 277.

[318] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 921.

[319] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 277, Vâkıdî, c. 3, s. 921.

[320] Vâkidi, Megâzî, c. 3, s. 921.

[321] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 277.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/63-65.

[322] Müslümanlardan bazıları , "Biz artık azli k sebebiyle mağlup olur değiliz!" diyerek, çoklukları yla gururlanmış! ardı (İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 87).

[323] Tевbe: 9/25-27.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/66.

[324] Vâkıdî, c. 2, s. 870, c. 3,s.923,İbn Sa'd, c. 2, s. 157, c. 4,5.239.

[325] Vâkıdî, c. 3, s. 923, İbn Sa'd, c. 2, s. 157.

[326] Vâkıdî, c. 3, s. 923, İbn Sa'd, c. 2, s. 157, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 200.

[327] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 318-319.

[328] İbn Sa'd, c. 4, s. 239, İbn EsTr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 80.

[329] Vâkıdî, c. 3, s. 923, İbn Sa'd, c. 2, s. 157.

[330] İbn Sa'd, c. 4, s. 239-240.

[331] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 24, İbn Sa'd, c. 4, s. 239.

[332] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 762.

[333] İbn İshak, İbn Hişam , c. 2, s. 24-25, Vâkıdî, c. 2, s. 870, c. 3, s. 923, Ebu'l-Müniir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 37, Ezrakî, Ahbâru Mekke, t 1, s. 131, İbn Sa'd, c. 2, s. 157, c. 4, s. 240, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 762.

[334] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 240.

[335] Vâkidi, c. 3, s. 923, İbn Sa'd, c. 2, s. 157-158, İbn Seyyid, Uyûn.c. 2, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 215.

[336] Vâkidi, c. 3, s. 923, İbn Sa'd, c. 2, s. 157-158, İbn Seyyid, Uyûn.c. 2, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 215.

[337] Vâkidi, c. 3, s. 923, İbn Sa'd, c. 2, s. 157-158, İbn Seyyid, Uyûn.c. 2, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 215.

[338] Vâkidi, c. 3, s. 923, İbn Sa'd, c. 2, s. 157-158, İbn Seyyid, Uyûn.c. 2, s. 200, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 215.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/66-67.

[339] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 8-9.

[340] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 214.

[341] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 8.

[342] İbn İshak, İbn Hişam, Sine, c. 4, s. 1 21, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 924, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 158, Taberî, Târih, c.3,s.132.

[343] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 924, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 1 58, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 200-201.

[344] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 924.

[345] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 121, Vâkıdî, c. 3, s. 924, Taberî, Târih, c. 3, s. 132.

[346] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 924.

[347] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 121, Taben, c. 3, s. 132.

[348] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 110.

[349] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 158, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 200.

[350] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 924.

[351] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 124, Vâkıdî, c. 3, s. 924, Taberî, c. 3, s. 133.

[352] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 924.

[353] Belâzuî, Fütûhu'l-buldan, c. 1, s. 65.

[354] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 925, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 368.

[355] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 368.

[356] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 925, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 368.

[357] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s.: 125, Vâkıdî, c. 3, s. 925, Taberî, c. 3, s.: 133.

[358] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 125, Taberî, c. 3, s. 133.

[359] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 125, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 925, Taberî, Târîh, c. 3, s. 133.

[360] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 925.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/67-70.

[361] Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 181,182, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 6, s. 156, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 347, Suyûtî, Hasâisu'l-kübrâ, c. 2, s. 98-99.

[362] Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 30.

[363] Ffruzâbâdf, Kâmüsu'l-muhft, c. 3, s. 396-397.

[364] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1007-1008.

[365] Yâ küt, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 53.

[366] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1008.

[367] İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 41.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/71-72.

[368] Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 29.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/72-73.

[369] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 125, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 925, Taberî, Târîh, c. 3, s. 133.

[370] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 925-926.

[371] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 125, Taberî, Târih, c. 3, s. 133.

[372] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 926.

[373] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s.: 125, Vâkıdî, c. 3, s.: 926, Taben, c. 3, s.: 133.

[374] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s.: 926.

[375] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s.: 926.

[376] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s.: 928, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s.: 158.

[377] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s.: 125, Vâkıdî, c. 3, s.: 927, İbn Sa'd.c. 2, s.: 158 Taberî, Târih, c. 3, s.: 133.

[378] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 125, Vâkıdî, c. 3, s. 927, Taberî, c. 3, s. 133, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 158, Zehebî, Megâzî, s. 495, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 347, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 219.

[379] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 927.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/73-75.

[380] İbn Hişam'a göre; 17 gece (İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 124, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 243, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 201, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 347).

İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 124, Taberî, c. 3, s. 133, İbn Haim, Cevâmiu's-Sîre, s. 243, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 201, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 347.

[381] Zehebî, Megâzî, s. 495.

[382] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 125, Taberî, c. 3, s. 133.

[383] Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 84.

[384] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 926-927.

[385] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 937.

[386] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 367.

[387] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 927.

[388] Vâkıdî, c. 3, s. 923, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 157-158 İbn Seyyid, UyÛn, c. 2, s. 200.

[389] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 927.

[390] Vâkıdî, c. 3, s. 927, İbn Sa'd, c. 2, s. 158, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 367.

[391] Vâkıdî, c. 3, s. 927, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 81.

[392] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 126, Vâkıdî, c. 3, s. 927-928, Taberî, c. 3, s. 133.

[393] Vâkıdî, c. 3, s. 928, İbn Sa'd, c. 2, s. 158.

[394] Vâkıdî, c. 3, s. 928, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 84.

[395] Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 84.

[396] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 928-929.

[397] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 126, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 928, Taberî, Târih, c. 3, s. 133.

[398] Peygamberimiz Aleyhisselamın annesi Hz. Âmine'nin annesi Berre; Berre'nin annesi ÜmmüHabib; Ümmü Habib'in annesi Berre; Berre'nin annesi Kılâbe; Kılâbe'nin annesi Ümeyme; Ümeyme'nin annesi Dübb olup, Dübb'ün annesi Âtike Sakfflerdendi (İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 60).

[399] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 928.

[400] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 928, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 158.

[401] Bu mülkler Taife epeyce uzakta idi (İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 48).

[402] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 126, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 929.

[403] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 929.

[404] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 126, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 929.

[405] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 929-930.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/75-79.

[406] Mus'abu'z-Zübeyrf, Nesebi Kureyş, s. 132, Belâzurî, Fütühu'l-büldân, c. 1, s. 66, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 215, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamfs, c. 2, s. 112.

[407] Zübeyr b. Bekkâr'dan naklen İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 49-50.

[408] İbn Asâkfr, Târîh, c. 6, s. 408, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 179, Alâüddin Ali, Kenzu'l-ummâl, c. 10, s. 554, Suyuti, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 97, Halebî, İnsânu'l-uyün, c. 3, s. 77, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 33-34.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/79.

[409] Halebî, İnsânu'l-uvûn, c. 3, s. 80.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/80.

[410] Taifliler, bunu işitince son derecede üzüldüler, bunaldılar, kölelerine kızdılar.[410]

Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 931, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 158-159, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 248, İbn Seyyid, Uyünu'l-eser, c. 2, s. 201, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 347, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 219, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 31.

[411] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 127.

[412] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 3, s. 931, İbnSa'd, Tabakât, c. 2, s. 159, İbn Kayyım, c. 2, s. 219.

[413] Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 102, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 348, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 215, Halebî, İnsân, c. 3, s. 81, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 32.

[414] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 931-932.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/80-81

[415] Vâkıdî, c. 3, s. 932, Ebu Nuaym , c. 2, 531, Zehebî, s. 493.

[416] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 531 , Zehebî, Megâzî, s. 493.

[417] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 348.

- [418] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 4, s. 81.
- [419] Vâ ki cif, Megâzî, c. 3, s. 932.
- [420] Ebu Muaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 531, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 163.
- [421] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 932.
- [422] Vâkıdî, c. 3, s. 932-933, E bu Nuaym-Delâil, c. 2, s. 531, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 163, Zehebî, Megâzî, s. 493, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 349.
- [423] Ebu Muaym, c. 2, s. 531, Beyhakî, c. 5, s. 163, Zehebî, s. 493, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 349.
- [424] Vâki d f, Megâzf, c. 3, s. 933, E bu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 531, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 163, Zehebî, Megâzî, s. 493, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 349.
- [425] Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 531, E bu'l-Fidâ, c. 4, s. 349.
- [426] Vâki cif, Megâzî, c. 3, s. 933.
- [427] Ebu Muaym, Delâil, c. 2, s. 531, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 163, Zehebî, Megâzî, s. 493, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 349.
- [428] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 933.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/81-83.
- [429] Beyhakî Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 84.
- [430] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 420.
- [431] Vâkidi, Megâzî, c. 3, s. 935.
- [432] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 127, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 935, Taberî, Târih, c. 3, s. 134, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 170.
- [433] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 127, Vâkıdî, c. 3, s. 935, Taberî, c. 3, s. 134.
- [434] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 168, Zehebî, Megâzî, s. 491.
- [435] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 127, Vâkıdî, Megâzf, c. 3, s. 935, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 170, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 267 Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 350.
- [436] Vâkıdî, Megâzf, c. 3, s. 935, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 170.
- [437] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 935, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 350.
- [438] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 159.
- [439] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 936.
- [440] Vâkıdî, c. 3, s. 936, İbn Sa'd, c. 2, s. 159, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 102, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1403.
- [441] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 936.
- [442] Vâkıdî, Megâzf, c. 3, s. 937, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 159, Taberî, Târih, c. 3, s. 133, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 267, İbn Seyyid, Uyünu'l-eser, c. 2, s. 201, Zehebî, Megâzî, s. 496, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 350.
- [443] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 937, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 159.

[444] Vâkıdî, c. 3, s. 936-937, İbn Sa'd, c. 2, s. 159, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 102, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1403.

[445] Vâkıdî, c. 3, s. 937, İbn Sa'd, c. 2, s. 159, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 11, Buhârî, c. 5, s. 102, Müslim, c. 3, s. 1402, İbn Seyyid, c. 2, s. 202, Ebu'l-Fidâ, c. 4, 350.

[446] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 215, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 82.

[447] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 127, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 937, Taberî, Târih, c. 3, s. 134, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 267.

[448] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 127, Taberi, c. 3, s. 134, İbn Esîr, c. 2, s. 267.

[449] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 127, Vâkıdî, c. 3, s. 937, Taberî, c. 3, s. 134, İbn Esîr, c. 2, s. 267.

[450] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 937.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/83-88.

[451] Vâkıdî, c. 3, s. 937, İbn Sa'd, c. 2, s. 159, İbn Seyyid, c. 2, s. 202 Kastalânf, c. 1, s. 26.

[452] İbn İshak.İbn Hişam, c. 4, s. 131, Vâkıdî, c. 3, s. 937, İbn Sa'd, c. 2, s. 159, İbn Seyyid, c. 2, s. 202, İbn Kayyım, c. 2, s. 215, Kastalânf, c. 1, s. 216 .

[453] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 729, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 350.

[454] Müslüman olarak (İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 202).

[455] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 131, Vâkıdî, c. 3, s. 937, İbn Sa'd, c. 2, s. 159, İbn Esîr, c. 2, s. 267, İbn Seyyid, c. 2, s. 202, İbn Kayyım, c. 2, s. 219-220.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/89.

[456] İbn İshak.İbnHişam, c. 4, s. 129, Vâkıdî, c. 3, s. 938, İbn Hazm, s. 244.

[457] İbn İshak.İbn Hişam, c. 4, s. 129, İbn Hazm, s. 244, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 507, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 235, Zehebî, s. 496, E bu'l-Fidâ, c. 4, s. 351.

[458] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 6, s. 190.

[459] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/89-90.

[460] İbn İshak.İbn Hişam, c. 4, s. 130, Vâkıdî, c.3, s. 939, Taberî, Târih, c. 3, s. 134.

[461] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 444.

[462] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 939.

[463] Mâlik, Muvatta¹, c. 1, s. 330, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 333, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 141 -142.

[464] Vâkidi, Megâzî,c.3,s. 940.

[465] Vâki dr, Megâzî, c.3, s. 939.

[466] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 939, Taberî, Târih, c. 3, s. 138, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 355.

[467] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 939-940.

[468] Taberî, Târih, c.3, s. 138, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 355.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/90-92.

[469] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 941.

[470] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 135, Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 941.

[471] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 941.

[472] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 941.

[473] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s.: 135.

[474] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s.: 135, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s.: 941, İbn Esîr, Us:du'l-gâbe, c. 2, s.: 332.

İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Vâkıdî, c. 3, s. 941.

[475] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 135.

[476] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/92-93.

[477] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.4, s. 130, Taberî, Târih, c. 3, s. 134.

[478] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 958, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 154.

[479] Yâkût. Mu'cemu'l-büldân. c. 2. s. 142.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/93.

[480] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 943.

[481] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 131, Vâkıdî, c.3,s. 943, Ebdurrezzak, Musannef, c. 6, s. 381, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 152.

[482] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 943, İbn Sa'd, c. 2, s. 152, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 193, İbn Kaybım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 209-210, Kastalânî, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 216.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/93-94.

[483] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 944.

[484] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 2. s. 154.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/94.

[485] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 103, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 360.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/94-95.

[486] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 135, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 84, Taberî, Târih, c. 3, s. 136.

[487] Serahsf, M ebsût, c. 10, s. 18.

[488] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 135, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 84, Taberî, Târih, c. 3, s. 136.

[489] Mâlik, Muvatta¹, c. 2, s. 457.

[490] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Mâlik, c. 2, s. 457, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 84.

[491] Mâlik, Muvatta¹, c. 2, s. 458.

[492] Mâlik, c. 2, s. 458, İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Ahmed b. Hanbel, c. 316, Taberî, c.

3, s. 136.

[493] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1456.

[494] Mâlik, c. 2, s. 458, İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Ahmed b. Hanbel, c. 316, Taberî, c. 3, s. 136.

[495] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 316.

[496] Mâlik, c. 2, s. 458, İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 316 Taberî, c. 3, s. 136.

[497] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 316.

[498] Mâlik, c. 2, s. 458, İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Ahmed b. Hanbel, c. 5, 316, Taberî, c. 3, s. 136.

[499] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 135, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 918.

[500] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Vâkıdî, c. 3, s. 918, Taberî, Târih, c. 3, s. 136.

[501] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Taberî, c. 3, s. 136.

[502] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 918.

[503] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 918, Taberî, c. 3, s. 136.

[504] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 918.

[505] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Vâkıdî, c. 3, s. 918, Taberî, c. 3, s. 136.

[506] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 135, Taberî, c. 3, s. 136.

[507] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 918.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/95-98.

[508] Vâkıdî, c. 3, s. 949, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 153, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 194.

[509] Vâkıdî, c. 3, s. 954, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 282.

[510] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 949, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c.2, s. 153, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 194, İbn Kaybîn, Zâdu'l-meâd, c.2, s. 210.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/98.

[511] Vâkıdî, c. 3, s. 498, İbn Sa'd, c. 2, s. 153, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 283, İbn Hazırî, Cevâmiu's-Sîre, s. 245.

[512] İbn İshak İbn Hişam, c. 4, s. 135, Taberî, Târih, c. 3, s. 136.

[513] Tevbe: 9/60.

[514] Kâsânî, c. 2, s. 44-45.

[515] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 114, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 89.

[516] Halebî, c.3, s. 85.

[517] İbn Hazm, s. 248-249.

[518] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/98-100.

- [519] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 944, Zürcânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 41.
- [520] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamfs, c. 2, s. 114.
- [521] Vâkıdî, c. 3, s. 944, Diyarbekrî, c. 2, s. 114, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 41.
- [522] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 944.
- [523] Vâkıdî, c. 3, s. 944-945, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 152, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 1 93, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 210, Diyarbekrî, c. 2, s. 114, Halebî, İnsanu'l-uyûn, c. 3, s. 84. 51 5.
- [524] Diyarbekrî, c. 2, s. 114, Halebî, c. 3, s. 84. 51 6.
- [525] Vâkıdî, c. 3, s. 945, Halebî, c. 3, s. 84. 51 7.
- [526] Diyarbekrî, c. 2, s. 114, Halebî, c. 3, s. 84. 51 8.
- [527] Vâkıdî, c. 3, s. 945, Diyarbekrî, c. 2, s. 114, Halebî, c. 3, s. 84. 51 9.
- [528] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 945, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 84.
- [529] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 946.
- [530] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 135-136, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 945-946.
- [531] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 401.
- [532] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 854-855, İbn Asâkfr, Târih ,c.6, s. 430, 431, Alâüddin Ali.Kenzu'l-ummâl.c. 10, s. 506.
- [533] Vâkı cîf, c. 3, s. 855, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 362, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 720.
- [534] Vâkıdî, c. 3, s. 855, Belâzuî, c. 1, s. 362, İbn Abdilberr, c. 3, s. 720, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 24, Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 407.
- [535] Vâkıdî, c. 3, s. 855, Belâzurî, c. 1, s. 362.
- [536] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 449, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 401, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 24.
- [537] Vâkı cîf, c. 3, s. 946, İbn Sa'd, c. 2, s. 152-153.
- [538] Vâkıdî, c. 3, s. 946-947.
- [539] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 136, Vâkıdî, c. 3, s. 946, İbn Sa'd, t 2, s. 153, Taberî, Târîh, c. 3, s. 136-137.
- [540] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 946, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 153.
- [541] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 246.
- [542] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 137-138, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 246-247.
- [543] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 136-137, Vâkıdî, c. 3, s. 946-947, İbn Sa'd, c. 4, s. 272.
- [544] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 947.
- [545] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 137.
- [546] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 137, Vâkıdî, c. 3, s. 947, İbn Sa'd, c. 4, s. 272.

- [547] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 947, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 272.
- [548] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 137, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 947, İbn Sa'd, c. 4, s. 273.
- [549] Vâkıdî, c. 3, s. 947, İbn Sa'd, c. 4, s. 273.
- [550] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 137, Vâkıdî, c. 3, s. 947, İbn Sa'd, c. 4, s. 272-273.
- [551] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 273.
- [552] Vâkıdî, c. 3, s. 947, İbn Sa'd, c. 4, s. 273.
- [553] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 273.
- [554] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 137.
- [555] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 947, İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 273.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/100-106.
- [556] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 246.
- [557] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 948, İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 246.
- [558] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 139, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 948, İbn Sa'd, c. 4, s. 246, Taberî, Târih, c. 3, s. 137.
- [559] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 246.
- [560] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 139, Vâkıdî, c. 3, s. 948, İbn Sa'd, c. 4, s. 246, Taberî, c. 3, s. 137.
- [561] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 246.
- [562] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 139, Vâkıdî, c. 3, s. 948, İbn Sa'd, c. 4, s. 246, Taberî, c. 3, s. 137.
- [563] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/106.
- [564] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 139, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 219, Taberî, c. 3, s. 137.
- [565] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 948, Müslim, Sahih, c. 2, s. 744.
- [566] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 139, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 219, Taberî, c. 3, s. 137.
- [567] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 139, Vâkıdî, c. 3, s. 948, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 219, Müslim, c. 2, s. 744, Taberî, c. 3, s. 137.
- [568] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 139, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 948, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 219, Müslim, Sahih, c. 2, s. 744, Taberî, Târih, c. 3, s. 137.
- [569] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 139, Vâkıdî, c. 3, s. 948, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 219, Müslim, Sahih, c. 2, s. 744.
- [570] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 139, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 219, Taberî, c. 3, s. 137.
- [571] Vâkıdî, c. 3, s. 948, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 219, Müslim, c. 2, s. 744.
- [572] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 139, Vâkıdî, c. 3, s. 948, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 219, Müslim, c. 2, s. 744, Taberî, c. 3, s. 137.
- [573] Vâkıdî, c. 3, s. 948, Müslim, c. 2, s. 744.

- [574] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 948.
- [575] Vâkıdî, c. 3, s. 948, Müslim, c. 2, s. 744.
- [576] Müslim, Sahih, c. 2, s. 745. Taberî, Tefsir, c. 10, s. 157.
- [577] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 246.
- [578] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 140-141, Vâkıdî, c. 3, s. 956, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 76, Taberî, c. 3, s. 138.
- [579] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 157.
- [580] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 169-249, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 221.
- [581] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 201.
- [582] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 04, Müslim, Sahih, c. 2, s. 733.
- [583] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 957.
- [584] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 06.
- [585] Buhârî, c. 5, s. 104, Müslim, c. 2, s. 734.
- [586] Vâkıdî, c. 3, s. 949, Buhârî, c. 5, s. 105.
- [587] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 05.
- [588] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 949.
- [589] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 05.
- [590] Vâkıdî, c. 3, s. 949.
- [591] Vâkıdî, c. 3, s. 949, Buhârî, c. 5, s. 106.
- [592] Vâkıdî, c. 3, s. 949.
- [593] Vâkıdî, c. 3, s. 949, Buhârî, c. 5, s. 106.
- [594] Vâkıdî, c. 3, s. 949.
- [595] Vâkıdî, c. 3, s. 949, Buhârî, c. 5, s. 106.
- [596] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 453.
- [597] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 141-142, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 76, Taberî, Târih, c. 3, s. 138.
- [598] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/106-110.
- [599] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 142, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 957, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 76, Taberî, c. 3, s. 138.
- [600] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 246, Müslim, Sahih, c. 2, s. 734.
- [601] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 142, Vâkıdî, c. 3, s. 957, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 76.
- [602] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 246, Heysemî, Mecmau'i-zevâid, c. 10, s. 31.
- [603] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 142, Vâkıdî, c. 3, s. 957, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 76, Taberî, c. 3, s. 138.
- [604] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 246.

- [605] Buhârî , Sahih, c. 5, s. 1 04, Müslim, Sahih, c. 2, s. 734.
- [606] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 42, Buhârî, c. 5, s. 104.
- [607] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 142, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 957, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 76, c. 4, s. 42, Taberî, Târih, c. 3, s. 138.
- [608] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 42, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 104.
- [609] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 10, s. 31.
- [610] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 142, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 958, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 76, Taberî, Târih, c. 3, s. 138, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 271.
- [611] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 04, Müslim, Sahih, c. 2, s. 734.
- [612] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 142, Vâkıdî, c. 3, s. 958, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 76, Taberî, c. 3, s. 138, İbn Esîr, c. 2, s. 271.
- [613] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 142, Vâkıdî, c. 3, s. 958, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 76, 246, Buhârî, c. 5, s. 104, Müslim, c. 2, s. 734, Taberî, c. 3, s. 138, İbn Esîr, c. 2, s. 271.
- [614] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 1 04, Müslim, Sahih, c. 2, s. 734.
- [615] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 188, Buhârî, c. 5, s. 1 05, Müslim, c. 2, s. 734.
- [616] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 246.
- [617] Vâkidi, c. 3, s. 958, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 42, Müslim, c. 2, s. 734.
- [618] Müslim, Sahih, c. 2, s. 734.
- [619] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 42, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 104, Müslim, Sahih, c. 2, s. 734.
- [620] Vâkıdî, Megâif, c. 3, s. 958, İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 8, s. 41-42.
- [621] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 1 42, Vâkıdî, c. 3, s. 958, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 77, c. 4, s. 42, Taberî, Târih, c. 3, s. 138.
- [622] Heysemi, Mecmau'z-zevâid, c. 10, s. 31.
- [623] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 142, Vâkıdî, c. 3, s. 958, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 77, c. 4, s. 42, Taberî, c. 3, s. 138.
- [624] İbn İshak, İbn Hişam , c. 4, s. 142-143, Vâkıdî, c. 3, s. 958, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 77, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 105-106, Müslim, Sahih, c. 2, s. 735, Heysemî, c. 10, s. 31.
- [625] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 143, Vâkıdî, c. 3, s. 958, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 2, s. 154, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 77, Taberî, c. 3, s. 138.
- [626] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 143, Vâkıdî, c. 3, s. 958, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 77, Taberî, c. 3, s. 138.
- [627] Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 10, s. 31.
- [628] İbn İshak, İbn Hişam , c. 4, s. 143, Vâkıdî, c. 3, s. 958, İbn Sa'd, c. 2, s. 154, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 76-77, Taberî, c. 3, s. 138, İbn Esîr, c. 2, s. 272.
- [629] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/110-114.

[630] Tevbe: 58-60, Taberî, Tefsir, c. 10, s. 157.

[631] Taberî, Tefsîr, c. 10, s. 162.

[632] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 143, Taberî, Târih, c. 3, s. 139, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 203, Zehebî, Megâzî, s. 508, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 368.

[633] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 368.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/115.

[634] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 558.

[635] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 365.

[636] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 365, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 558.

[637] İbn Abdilberr, c. 4, s. 1525, İbn Esir, c. 5, s. 323, İbn Hacer, c. 3, s. 558.

[638] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 323, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 364.

[639] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/115-117.

[640] Abdurrezzak, Musannef, c. 1, s. 457458, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 408.

[641] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 409.

[642] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 176.

[643] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 409.

[644] Abdurreizak.Musannef, c. 1,s.458, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 409.

[645] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 409.

[646] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 409.

[647] Abdurreizak, Musannef, c. 1, s. 458, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 408.

[648] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 409.

[649] Abdurrezzak, c. 1, s. 458, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 408.

[650] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 408-409.

[651] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 409, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1 753.

[652] Abdurreizak, Musannef, c. 1, s. 458, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 408.

[653] Abdurrezzak, Musannef, c. 1, s. 458.

[654] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 409, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1 753-1754.

[655] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1752, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 279.

[656] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 450.

[657] Abdurrezzak, Musannef, c. 1, s. 458.

[658] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 450, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 3, s. 78.

[659] Abdurrezzak. Musannef. c. 1. s. 458459. Ahmed b. Hanbel. Müsned. c. 3. s. 408.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/117-119.

[660] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 958, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 154.

[661] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 958-959, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 217, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamfs, c. 2, s. 117.

[662] Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 206.

[663] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 959, E bu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 206.

[664] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 959.

[665] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 142.

[666] Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 206.

[667] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 427, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 274.

[668] Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 206.

[669] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 427, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 274.

[670] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 959.

[671] Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 206.

[672] Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 367.

[673] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 959.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/119-120.

[674] İbn İshak.İbnHişam, Sire.c.4, s. 143, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 959.

[675] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 83.

[676] Takıyyüddin Muhammed b. Ahmed, Ikdu's-simfn, c. 6, s. 4.

[677] Vakidi.c3, s.959,İbnSa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 446, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 556, Zehebî, Megâzî, s. 508, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 60.

[678] Vâkıdî, c. 3, s. 959, İbn Sa'd, c. 5, s. 446, İbn E sfr, c. 3, s. 556.

[679] Vâkıdî, c. 3, s. 959, İbn Sa'd, c. 5, s. 446, İbn E sfr, c. 3, s. 556, Zehebî, s. 508.

[680] Takıyyüddin Muhammed, Ikdu's-simm, c. 6, s. 4.

[681] İbn Esîr, c. 3, s. 556, Zehebî, s. 508.

[682] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1024, İbn E sfr, c. 3, s. 556.

[683] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 249, İbn Haldun, Tâîh, c. 2, ks. 2, s. 49.

[684] İbn Esîr, c. 3, s. 556, Zehebî, s. 508, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 49.

[685] İbn Esîr, c. 3, s. 556, Zehebî, s. 509, Halebî, c. 3, s. 60.

[686] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 143, İbn Esîr, c.3,s. 556, Zehebî, s. 509, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye re'n-nihâye, c. 4, s. 368, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 117, Halebî, c. 3, s. 42, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniyeŞeiti, c. 3, s. 42.

[687] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/121-122.

[688] İbn İshak, İbn Hişam, Sire, c. 4, s. 1 43, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 959, Taberî, Târî-i, c. 3, s. 139, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 270, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 203, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 272, Zehebî, Megâzî, s. 508, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 4, s. 368, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 49,

Diyarbakrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 117, Ezrakî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 41.

[689] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 958, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 42.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/122.

[690] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 959, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 426-427, Ezrakî, Ahtaâru Mekke, c. 2, s. 207, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 274.

[691] Vâkıdî, c. 3, s. 959, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 2, s. 154.

[692] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 143, Beyhakî, c. 5, s. 230, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 368.

[693] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 144, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 248, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 49.

[694] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 143, Vâkıdî, c. 3, s. 960, Abdurrezzak, Musannef, t 5, s. 382.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/122.

[695] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 944, İbn Sa'd, Tabakât, c. s. 152.

[696] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 326, Buhârî, Sahîh, c. 3, s. 62.

[697] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 950.

[698] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 131, Vâkıdî, c.3,s. 949, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 153.

[699] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 950.

[700] Vâkıdî, c. 3, s. 950, İbn Sa'd, c. 2, s. 153.

[701] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 152.

[702] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 131, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 115, Taberî, Târih, c. 3, s. 114.

[703] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 131, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 950.

[704] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 131, Vâkıdî, c. 3, s. 950, Taberî, c. 3, s. 134.

[705] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 950.

[706] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 326.

[707] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 951, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 114.

[708] Vâkıdî, c. 3, s. 951, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 381, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 326, Buhârî, Sahih, c. 3, s. 62.

[709] Vâkıdî, c. 3, s. 951, Abdurrezzak, c. 5, s. 381, İbn Sa'd, c. 1, s. 115.

[710] Zührî, Megâzî, s. 93, Abdurrezzak, c. 5, s. 381, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 326, Buhârî, c. 3, s. 62.

[711] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 131, Vâkıdî, c. 3, s. 951, İbn Sa'd, c.1, s. 115, Taberî, c. 3, s. 135.

[712] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 326, Buhârî, c. 3, s. 62.

[713] Zührî, Megâzî, s. 93, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 381.

[714] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 131-132, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 951-952, İbn Sa'd,

Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 115, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 326, Buhârî, Sahîh, c. 3, s. 62.

[715] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 184.

[716] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 132, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 952, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 218, c. 4, s. 326, Buhârî, Sahîh, c. 3, s. 62, Taberî, Târih, c. 3, s. 135.

[717] Zührî, Megâzî, s. 93, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 381 Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 327, Buhârî, c. 3, s. 62.

[718] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 132, Vâkıdî, c. 3, s. 952, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 154-155, Taberî, c. 3, s. 135.

[719] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 952.

[720] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 132, Vâkıdî, c. 3, s. 952, İbn Sa'd, c. 2, s. 154-155 Taberî, c. 3, s. 135.

[721] Abdurrezzak, c. 5, s. 381 -382, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 326.

[722] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 132, Taberî, c. 3, s. 135.

[723] Abdurrezzak, c. 5, s. 382, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 327, Buhârî, c. 3, s. 62.

[724] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 952.

[725] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 132-133, Taberî, Târih, c. 3, s. 135.

[726] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 133, Vâkıdî, c. 3, s. 952-953, Taberî, c. 3, s. 135.

[727] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 133, Taberî, c. 3, s. 135.

[728] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 953.

[729] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 133, Taberî, Târih, c.3, s. 138.

[730] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 954.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/123-130.

[731] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 954-955.

[732] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 133, Vâkıdî, c. 3, s. 954, Taberî, c. 3, s. 135.

[733] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 954.

[734] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 133, Vâkıdî, c. 3, s. 954.

[735] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 955.

[736] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 133, Vâkıdî, c. 3, s. 955, Taberî, c. 3, s. 135-136.

[737] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 955.

[738] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 133-134, Vâkıdî, c. 3, s. 955, Taberî, c. 3, s. 136.

[739] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 955.

[740] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c.3, s. 955, Taberî, c. 3, s. 136.

[741] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 134, Taberî, c. 3, s. 136.

[742] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 134, Taberî, c. 3, s. 136.

[743] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c. 3, s. 956, Taberî, c. 3, s. 136.

[744] Vâkıdî, Megâzı, c. 3, s. 955.

[745] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c.3,s. 956, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 361.

[746] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c. 3, s. 955, Taben, Târih, c. 3, s. 136.

[747] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 955.

[748] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c. 3, s. 955.

[749] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 955.

[750] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c. 3, s. 955, Taberî, Târih, c. 3, s. 136.

[751] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 955.

[752] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 134, Taben, c. 3, s. 136.

[753] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s.: 134, Vâkıdî, c. 3, s. 956, Taberî, c. 3, s.: 136.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/130-132.

HEYETLER YILI

**Amr b. Âs'ın Umman Hükümdarı Ceyfer ile Kardeşi Abd b. Cülendâ'ya
Gönderilişi**

Gönderiliş Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Amr b. Âs'ın Umman'a gönderiliş, Hicretin 8. yılında, Zilkade ayında idi.[1]

Umman; Yemen-Hind denizi sahilinde, Basra körfezinin darlaştığı yerdeki Arap şehirlerinin büyüklerinden olup, Hecer'in doğusundadır.[2]

Amr b. Âs'ın Umman kralı Ceyfer'le kardeşi Abd'e gönderilişinin sebebi, onları İslâmiyete davet etmektir.[3]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Kur'ân-ı Kerîm'i en iyi okuyan EbuZeyd el-EnsârPyi de, Amrb. Âs'la birlikte gönderdi.[4]

Kral Ceyfer ile kardeşi için[5] Übeyy b. Ka'b'a yazdırdığı[6] bir mektubu da ellerine verdi. [7]

Mektupta şöyle buyurdu:

"B ismi İlâhırahmânırahmân

Allah'ın Resûlü[8] Muhammed b. Abdullah'tan, Cülendâ'nın oğulları Ceyfer ve Abd'e!

Hidayete uyanlara, doğru yolu tutanlara selam olsun!

Bundan sonra, derim ki:

Ben sizin her ikinizi İslâm davetiyle Müslümanlığa davet ediyorum: Müslüman olunuz da selamete eriniz!

Ben, sağ olanları ahiret azabıyla korkutayım, kâfirler hakkında da Allah'ın emirlerini uygulayayım diye Allah'ın bütün insanlara gönderdiği peygamberiyim.

Eğer siz İslâmiyeti kabul ve ikrar ederseniz, sizi yine hükümdar yaparım!

Eğer İslâmiyet] kabul etmekten kaçınırsanız, muhakkak, hükümdarlığınız elinizden gidecek, süvariler meydanlarınızı çiğneyecek ve peygamberliğim mülk ve saltanatınıza galebe çalacaktır!" [9]

Amr b. Âs ile Ebu Zeyd'in Umman'da Yapacağı İşler

Umman halkı kelime-i şehadet getirmeyi kabul ederek Allah'a ve Resûlüne boyun eğecek olurlarsa, Amrb.Âs orada yönetim işleriyle uğraşacak;[\[10\]](#)

Yani Müslüman zenginlerden sadaka ve zekatlarını toplayacak, onların yoksullarına dağıtacak, Mecusilerden (ateşe tapanlardan) cizye alacak, [\[11\]](#)

Müslümanlar arasındaki dâvaları da halledecekti.

Ebu Zeyd ise; namaz kıldırarak, halka İslâmiyet] anlatacak, Kur'ân-ı Kerîm'i ve sünnetleri öğretecekti.

Amr b. Âs ile Ebu Zeyd, Umman'a gittiler.

Ceyfer ile kardeşi Abd'i, deniz sahilindeki Suhar panayırında buldular. [\[12\]](#)

Suhar; Umman'ın her yıl Recep ayının başında açılıp beş gece süren panayırı idi. [\[13\]](#)

Amr b. Âs der ki:

"Umman'a vardığım zaman, önce Abd b. Cülendâ ile buluşmak istedim.

Çünkü, o, iki adamdan en uslusu idi. [\[14\]](#)

Ona:

'Ben sana ve senin kardeşine Resûlullah Aleyhisselamın gönderdiği elçisiyim!' dedim.

Abd:

'Kardeşim yaşça ve saltanatça benden önce gelir. Ben seni onunla görüştüreyim. Mektubunu o okusun!¹ dedi. [\[15\]](#)

Sonra da:

'Sen nelere davet ediyorsun?¹ diye sordu.

'Ben seni Bir olan, eşi ortağı olmayan Allah'a iman ve ibadet etmeye, O'ndan başkasına tapmayı bırakmaya, Muhammed'in de O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehadet getirmeye davet ediyorum!' dedim.

Abd b. Cülendâ:

'Ey Amr! Sen kavminin ulu kişisi olan bir kişinin oğlusun.

Senin baban bu hususta nasıl davrandı, ne yaptı?

Şüphe yok ki; o bize bu yolda bir misal, bir örnek olabilir!' dedi.

'O, Muhammed Aleyhisselama iman etmeden ölüp gitti.

Ben onun da Müslüman olmasını ve Muhammed Aleyhisselamı doğrulamasını çok arzu ederdim!

Ben de önceleri onun görüşünde idim.

Nihayet, Allah beni İslâmiyete hidayet etti¹ dedim.

Abd:

'Sen ona ne zaman tâbi oldun?' diye sordu.

'Necaşî'nin yanında!' dedim ve Necaşî'nin ne zaman Müslüman olduğunu haber verdim.

Abd:

'Necaşî'nin kavmi, onun hükümdarlığı hakkında ne yaptı?' diye sordu.

'Hükümdarlığında bıraktılar ve ona tâbi oldular!' dedim.

'Uskuflar* ve ruhbanlar da ona tâbi oldular mı?' diye sordu.

'Evet!' dedim.

Abd:

'Ey Amr! Söylediğin şeye dikkat et! Adam için, yalan söylemekten daha ayıp, daha kötü bir huy yoktur!' dedi.

'Ben ne yalan söylerim, ne de dinimizde yalanı helâl sayarız!' dedim.

Abd:

'Herakliyus, Necaşî'nin Müslüman olduğunu öğrenebilmiş mi idi?' diye sordu.

'Evet!' dedim.

Abd:

'Bu, nasıl ve hangi şeyle öğrenilebilmiş?' dedi.

'Necaşî, Herakliyus'a haraç gönderirmiş. Müslüman olduğu, Muhammed Aleyhisselamın peygamberliğini doğruladığı zaman:

'Hayır! Vallahi, benden bir tek dirhem bile istemiş olsa, ona vermem!' demiş.

Herakliyus onun bu sözünü haber alınca, kardeşinin oğlu Yennak:

'Senin dinine aykırı, sonradan ortaya çıkan bir dini din edinen kulunun yaptıklarını yanına bırakacak mısın?!' demiş.

Herakliyus da:

'Adam kendisi için bir din seçmişse, ben ona ne diyebilirim?

Vallahi, ben de, esirgeyip cimrilik etmeseydim, muhakkak onun yaptığı gibi yapardım!' demiş' dedim.

Abd:

'Ey Amr! Neler söylediğine dikkat et!' dedi.

'Vallahi, sana doğru söylüyorum!' dedim.

Abd:

'Peygamberiniz neleri emrediyor? Nelerden de sakındırıyor? Onları da bana haber ver?' dedi.

'Yüce Allah'ın buyruklarına boyun eğmeyi emrediyor. Ona asi olmaktan, karşı koymaktan sakındırıyor. İyiliği, akraba haklarını gözetmeyi emrediyor. Zulümden, haksızlıktan, zinadan, içkiden, taşlara, putlara, salibe tapmaktan sakındırıyor' dedim.

Abd:

'Onun davet etmiş olduğu bu şeyler ne kadar güzeldir!

Kardeşim beni dinlese, bana uysa da, gidip Muhammed'e iman ve onun getirdiklerini doğrulasak ne iyi olurdu.

Fakat, kardeřim saltanata dűřkűn ve onu elden bırakmakta cimridir!' dedi.

'Eęer o Műslűman olursa, Resűlullah Aleyhisselam yine onu kavmine hűkűmdar yapar. Zenginlerinden sadakalarını alır, fakirlerine, yoksul olanlarına verir' dedim.

Abd:

'Hię řűphesiz, bu da gűzel ahlűktır!¹ dedi ve 'Sadaka dedięin nedir?' diye sordu.

Mallar hakkında farz ki İman zekat ve sadakanın nev' ve miktarlarını ona haber vere vere develerin zekatına geldiğim zaman, Abd, bana:

'Ey Amr! Aęaęlardan, otlardan yayılan ve sulanmak ięin su bařlarına sűrűlen yaylım hayvanlarımızdan da mı zekat ve sadaka alacaksın?¹ diye sordu.

'Evet!' dedim.

Abd:

'Vallahi, yurtlan uzak, sayıları da pek ęok olan kavmimin bunu benimseyeceklerini pek sanmıyorum!' dedi. [\[16\]](#)

Kapısında gűnlerce bekledim. [\[17\]](#)

Abd, kendisine verdiğim haberlerin hepsini kardeşine ulaştırdı. [\[18\]](#)

Sonra, bir gűn, Ceyfer beni ęaęırdı. Yanına girdim. [\[19\]](#)

Ceyfer'in adamları, hemen kollarımı tuttular.

Ceyfer:

'Bırakınız onu!' deyince, bıraktılar.

Oturmak için ileri vardım. Beni oturtmadılar.

Ceyfer'e baktım.

Bana:

'Dileğini getir!' dedi. [\[20\]](#)

Műhűrlű mektubu kendisine sundum.

Açıp sonuna kadar okuduktan sonra, kardeşine verdi.

O da, Ceyfer gibi okudu.

Kendisini, kardeři Ceyfer'den daha uslu ve műlayım gűrdűm. [\[21\]](#)

Ceyfer:

'Bana haber ver: Kureyřűler bu hususta ne yaptılar? Nasıl davrandılar?' diye sordu.

'İslűmiyeti benimseyerek de, kılıę korkusu ile de tűbi oldular!¹ dedim.

Ceyfer:

'Onun yanında bulunanlar kimlerdir?' diye sordu.

'Allah'ın hidayetiyle akılları bařlarına gelip dalűlet ięinde bulunduklarını anlamıř, İslűmiyete can

atmış ve Resûlullahı başka herşeye tercih etmiş, üstün tutmuş olanlardır.

Şu çıkış yeri bulunmayan vadilerde senden başkasının kaldığını bilmiyorum!

Sen bugün Müslüman olmaz, Resûlullah'a uymazsan, süvarilere çiğnenirsin. Cemaatin de perişan ve darmadağın olur.

Müslüman ol, selamete er! Yine, kavminin üzerine hükümdar olursun!

Senin üzerine ne süvariler, ne de piyadeler gelir!¹ dedim. [22]

Ceyfer:

'Sen bugün beni kendi halime bırak da, yarın yanıma dön!' dedi. [23]

Ceyfer'in kardeşinin yanına döndüm. Bana

'Ey Amr! Eğer saltanatı esirgemez, cimriliği tutmazsa, kendisinin Müslüman olacağını umanm' dedi.

Ertesi gün olunca, tekrar Ceyfer'e gittim.

Ceyfer, içeri girmeme izin vermeye yanaşmadı.

Ceyfer'in kardeşi Abd'in yanına döndüm. Ceyfer'le buluşamadığımı ona haber verdim.

Bunun üzerine, beni götürüp Ceyfer'le buluşturdu. [24]

Ceyfer:

'Ben senin davet ettiğin şey üzerinde düşündüm:

Eğer ben elimdeki saltanatımı başka bir adama bırakırsam, Arapların en zayıfı ve düşkünü durumuna düşerim! [25]

Onun süvarileri, buralara kadar gelip ulaşamazlar.

Eğer gelir, ulaşırlarsa, ortada kimi bulup da savaşırlar?¹ dedi. [26]

'Öyleyse, ben yarın çıkıp gideceğim!' dedim.

Ceyfer benim gideceğime kanaat getirince, [27] kardeşi onunla gizlice konuştu:

'Biz bu hususta ona üstün gelemeyiz!

Kendilerine haber saldı her hükümdar, davetine icabet etti!' dedi. [28]

Ceyfer, ertesi günü, sabahleyin, bana haber saldı.

Huzuruna varınca, [29] kendisine:

'Ey Cülendâ! Sen her ne kadar bizden uzakta bulunuyorsan da, Allah'tan uzakta değilsindir.

Seni tek başına yaratmış olan Allah, ibadeti yalnız Kendisine tahsis etmene ve O'nun seni yaratırken işe karıştırmadığını senin de ibadette O'na ortak tutmamana lâyıktır.

İyi bil ki; sen ölü bir halde iken, O seni diri kıldı.

Seni yine eski haline çevirecek, öldürecek, sonra da diriltecektir.

Bak! Şu ümmî peygamber sana dünya ve ahiret mutluluğunu sağlayacak bir din getirmiştir.

Ahiretecirve mükâfatını isteyen, ondan yararlanır.

Nefsine uyan ise, onu bırakır.

Sonra bak! İyi düşün ki; o, insanların getirdiği şeylere hiç benziyor mu?

Eğer benzemiş olsaydı, belli olur, açıkça görülürdü.

Sen bu haber üzerinde muhayyersin:

Bu, kullarınkine benzemiyorsa, Allah tarafından olduğunu ve söylenen şeyi kabul et!

Eğer işe önem vermez, aldırış etmezsen, va'd edilen şey başına gelir!' dedim. [30]

Ceyfer:

'Vallahi, sen beni o ümmî peygambere kılavuzladın ki, onun hayır ve iyilik adıyla emredeceği şeyleri tutacak, yerine getirecek olanların ilki ben olacağım!

Onun kötülük adıyla yasaklayacağı şeyleri bırakacak olanların ilki de ben olacağım!

Yenince sevinme ve kibirlenme, yenilince de üzülme ve daralma olmayacak!

Verilen söz üzerinde durulacak, verilen söz yerine getirilecek!

Vâkıf olunan sırda da, sır sahibiyle bir olunmaktan geri durulmayacak!

Ben şahadet ederim ki; o, peygamberdir!¹ dedi. [31]

Ceyfer de, kardeşi de, böylece İslâmiyeti kabul ve Muhammed Aleyhisselamın peygamberliğini tasdik ettiler. [32]

O bölgede bulunan bütün Arapları da Müslümanlığa davet ettiler.

Onlarda, davete icabet edip Müslüman oldular. [33]

Zekat ve sadakaları toplamak, aralarında hüküm vermek vazifeleriyle beni başbaşa bıraktılar.

Bana aykırı davrananlara karşı da, bana yardımcı oldular. [34]

Zenginlerden zekat ve sadakalarını alıp yoksullarına dağıttım . [35]

Resûlullah Aleyhisselamın vefatı haberi bize ulaşınca kadar, Ummanlıların yanında oturmaktan ayrılmadım." [36]

Ceyfer'in de, söylediği bir şiirde:

Amr b. Âs'ın gelip hakkı bildirdiğini, öğütlediğini, kendisinin de Allah için Müslüman olduğunu, bunu bağıra bağıra açıkladığını ifade ettiği görülür.[37]

Yüce Allah hepsinden razı olsun![38]

Alâ' b. Hadramî'nin Münzir b. Sâvâ'ya Gönderilişi

Gönderiliş Tarihi, Mevkii ve Sebebi

Alâ¹ b. Hadramî'nin Bahreyn'de Münzir b. Sâvâ'ya gönderilişi, Hicretin 8. yılında, Zilkade ayının sonuna, Ci'râne'den sonraki günlere rastlar. [39]

Bahreyn; Hindistan'la Basra ve Umman arasında, deniz sahilindeki memleketlerin hepsinin adıdır.

Bol kaynakları, akarsulan bulunan geniş bir ülkedir. [40]

Her yıl Cumâde'l-âhire ayının başında açılıp ay sonuna kadar süren Müşakkar panayırı Hecer'de kurulurdu. [41]

Bahreyn, Fars memleketlerinden olup, Arapların Abdulkays, Bekr b. Vâil ve Temim kabilelerinden birçok halk, Bahreyn kırlarında oturmakta idiler.

Münzir b. Sâvâ, Farslar tarafından Bahreyn'deki Araplar üzerine tayin edilmişti.

Münzir; Hecer veya Esbez köyünden ve Abdullah b. Zeydül-Esbezî oğullarındandı.

Esbezîler, atlara taparlardı.

Bahreyn halkından kimi Mecusî, kimi Yahudi, kimisi de Hristiyan di. [42]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Alâ¹ b. Hadramî'yi, Bahreyn hükümdarı Münzir b. Sâvâ'yı İslâmiyete davet etmek üzere gönderdi. [43]

Alâ¹ b. Hadramî'nin yanına Ebu Hureyre'yi de kattı.

Kendilerine hayır tavsiyesinde bulundu.

Alâ¹ b. Hadramî için, deve, sığır, davar, meyve ve sair malların zekatları hakkında bir yazı da yazdırdı.

Alâ¹ b. Hadramî bu yazıyı Müslüman olan halka okuyacak ve zekatlarını ona göre toplayacaktı. [44]

Alâ¹ b. Hadramî, Bahreyn halkını İslâmiyete davet edecek, yanaşmadıkları takdirde cizye (vergi) ödemelerini kendilerine teklif edecekti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Münzir b. Sâvâ'ya ve Hecer'in Mecusî din başkanı Sîbuht'a birer mektup göndererek, İslâmiyeti kabule yanaşmadıkları takdirde cizye (vergi) ödemeye kendilerini davet etti . [45]

Peygamberimiz Aleyhisselam, mektubunda şöyle buyurdu:

"B ismi İlâhırrahmânırrahîm

Muhammed Resûlullah'tan Münzir b. Sâvâ'ya!

Hidayete uyanlara selam olsun!

Bundan sonra, derim ki:

Ben seni İslâmiyete davet ediyorum. Müslüman ol, selamete er!

Allah senin iki elinin altındaki şeyi (hükümdarlığını) yine sende bırakır.

Şunu da iyi bil ki; benim dinim, develerin ve atların gidebilecekleri yerlere kadar uzanacak, hakim olacaktır!" [46]

Alâ¹ b. H adramî, Münzir b. Sâvâ'nın yanına vardı ve ona:

"Ey Münzir! Şüphe yok ki, sen dünya işlerinde büyük bir akla sahipsin! Onu ahiret işlerinde küçültme!

Şu Mecusîlik (ateşe tapıcılık) kötü bir dindir.

Onda, ne Arapların, ne de Ehl-i Kitab bilginlerinin iyi göreceği birşey yoktur!

Onda, evlenilmelerinden utanılanlaria (kendileriyle evlenilmemesi gerekenlerle) evlenirler!

Yenilmesi uygun olmayanları yerler!

Kıyamet günü kendilerini yiyecek, yakacak olan ateşe dünyada tapar dururlar!

Sen ne aklı kıt, ne de görüşsüz bir kimsesin!

Bak! İyi düşün!

Hiç yalan söylemeyen bir kimseyi doğrulamaman, hiç hıyanet etmeyen bir kimseye güvenmemen, verdiği sözden hiç caymayan bir kimseye itimad etmemen, inanmaman sana yakışır mı?!

İşte, böyle olan o ümmî peygamberdir ki, vallahi, aklı başında olan kimse, hiçbir zaman onun emrettiği şeyin yasaklanması veya onun yasakladığı şeyin emredilmesi gerekeceğini söyleyemeyeceği gibi, onun affederken affını biraz arttırması veya cezalandırırken cezasını biraz kısması gerekeceğini de söyleyemez!

Akıll, fikir ve basiret sahiplerince, bu böyledir!" dedi.

Münzir b. Sâvâ:

"Elimdeki, önümdeki şu saltanatıma baktım; onu ahiret dışında ve yalnız dünyaya elverişli buldum!

Sizin dininize baktım, onu hem ahirete, hem dünyaya elverişli buldum!

Kendisinde yaşama ve öldükten sonra yaşamaya dönüş umudu bulunan bir dini kabul etmeme ne engel var?" dedi. [\[47\]](#)

Münzir b. Sâvâ da, Mecusî din başkanı Sîbuht da Müslüman oldu. [\[48\]](#)

Münzir b. Sâvâ, İslâm ibadet ve amelleriyle Müslümanlığını güzelleştirdi. [\[49\]](#)

Yüce Allah onlardan razı olsun![\[50\]](#)

Münzir b. Sâvâ'nın Peygamberimiz Aleyhisselamın Mektubuna Cevap Yazısı

Münzir b. Sâvâ, Peygamberimiz Aleyhisselamın mektubuna yazdığı karşılıkta, Müslüman olduğunu ve Peygamberimiz Aleyhisselamın peygamberliğini doğruladığını bildirdikten sonra,[\[51\]](#) şöyle dedi:

"Bundan sonra, arz olunur ki:

Yâ Rasûlallah! [\[52\]](#) Mektubunu[\[53\]](#) Bahreyn, [\[54\]](#) Hecerhalkına okudum. [\[55\]](#)

Onlardan, İslâmiyetten hoşlanıp Müslüman olmak isteyenler, İslâmiyete girdiler.

Bazıları ise, Müslüman olmak istemediler.

Ülkemde, kendi dinlerinde kalan Mecusîler ve Yahudiler de vardır. Bu hususta ne yapacağımı da bana bildir!" [\[56\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Münzir b. Sâvâ'ya Cevabı

"Muhammed Resûlullah'tan Münzir b. Sâvâ'ya!

Allahın selamı üzerine olsun!

Ben, sana olan hidayet nimetinden dolayı hamd ederim O Allah'a ki, Kendisinden başka hiçbir ilah yoktur![\[57\]](#)

Ben, Allahtan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şehadet ederim[\[58\]](#)

İmdi, mektubun bana geldi. [\[59\]](#) Okutup içindekileri dinledim. [\[60\]](#)

Ben sana Yüce Allah'ı ve O'nun buyruklarına göre hareket etmeni hatırlatırım!

Muhakkak ki, öğüt veren kişi, onunla kendisi de öğütlenmiş, sevabından yararlanmış olur.

Elçilerime itaat eden ve onların buyruklarına uyan kişi, bana uymuş ve itaat etmiş olur. Onların öğütlerini dinleyen, beni dinlemiş olur.

Elçilerim seni bana övdüler ve hayırla andılar.

Senin kavmin hakkındaki iltimasını, şefaatin kabul ettim.

Onlardan, Müslüman olanları, Müslüman oldukları şeylere bırak!

Günahkâr olanların geçmişteki suçlarından, geç. Onları geçmişlerinden suçlu tutma!

İyi bil ki; sen iyi davrandıkça, seni işinden uzaklaştırmayız, sen vekilimiz olarak orada kalırsın![\[61\]](#)

Her kim bizim namazımızı kılar, bizim Kiblemize yönelir, bizim kestiklerimizi yerse, o Müslümandır. [\[62\]](#) Ona Allah'ın ve Resûlünün himayesi vardır. [\[63\]](#) Kendisi, Müslümanların sahip oldukları haklara sahip ve onların mükellef bulundukları vazifelerle mükellef olur.

Bunu yapmayan kimsenin, Maâfirî elbisesi kıymetine göre cizye olarak bir dinar ödemesi gerekir.

Selam ve Allah'ın rahmeti senin üzerine olsun. Allah seni yarıgasın!" [\[64\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Münzir b. Sâvâ'ya Hecerliler hakkındaki mektuplarında da şöyle buyurdu:

"İslâm'ı onlara arz ve teklif et! [\[65\]](#) Kendilerini İslâmiyete davet et!

Eğer Müslüman olurlarsa, bizim sahip olduğumuz haklara onlarda sahip ve bizim mükellef bulunduğumuz vazifelerle onlar da mükellef olurlar. [\[66\]](#)

Eğer Müslüman olmaktan kaçınırlarsa, kendilerinden cizye (vergi) alınır.

Onların ne kestikleri yenir, ne de kendileriyle evlenilir." [\[67\]](#)

"Müslüman olmayanlardan, arazi sahibi olmayan herkesi, dört dirhem ile bir aba ödemekle mükellef kıl!" [\[68\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Münzir b. Sâvâ'ya gönderdiği başka mektuplarında, şöyle buyurdu: "Allah'a hamd ü senadan sonra, derim ki: Elçilerimseni bana övdüler.

Hiç şüphesiz, sen böyle iyi oldukça, ben de sana iyi davranacak ve işine göre, seni mükâfatlandıracağım!

Allah'a ve Resûlüne bağılılıkta devam et! Selam olsun sana!"

"Allah'a hamd ü senadan sonra, derim ki:

Ben sana Kudâme (b. Maz'un) ile Ebu Hureyre'yi gönderdim.

Ülkene ait cizye (vergi)lerden, yanına toplamış olduklarını, bunlara teslim et! Vesselam!" [\[69\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Bahreyn halkı için yazdırdığı mektupta da şöyle buyurdu:

"Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra, derim ki:

Siz namazınızı kılar, zekatınızı verir, Allah'a ve Resûlüne iman ve itaat eder, meyve mahsullerinden uşr, hububatınızdan yarım uşr verir, çocuklarınızı Mecusîleştirmez iseniz, Müslüman olurken sahip bulunduğunuz size kalacak, ateşgede malları Allah'a ve Resûlüne ait olarak bunun dışında tutulacaktır.

Eğer buna yanaşmazsanız, size cizye (vergi) salınacaktır." [\[70\]](#)

Bahreyn Hecer Halkından Müslüman Olmayanlarla Anlaşma Yapılışı

Münzir b. Sâvâ, Peygamberimiz Aleyhisselamın mektubunu H ecer halkına okudu.

Onlardan bir kısmı Müslüman oldular. [71]

Gerek Münzir b. Sâvâ'nın ve gerek Mecusî din başkanı Sîbuht'un yanlarında bulunan Araplarla o bölgedeki bütün Araplardan ve Arap olmayanlardan da bazı kimseler Müslüman oldular.

Mecusî, Yahudi ve Hıristiyan halkı ise, Müslüman olmak istemediler. Cizye ödemeye razı oldular. Alâ¹ b. Hadramî ile anlaşma yaptılar. Alâ' b. Hadramî aralarında bir de anlaşma yazısı yazdı.

Yazılan yazıda şöyle denildi:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Bu, Alâ' b. Hadramî'nin Bahreyn halkıyla üzerinde anlaşma yaptığı hususun belgesidir.

Alâ' b. Hadramî, bizi işe el sürdurmeyecekler ve hurma mahsulünü bizimle bölüşecekler, diye onlarla muahede yapmıştır.

Kim buna riayet etmezse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun!

Amma cizyeye gelince; o, erginlik çağına basan, ustura tutmaya başlayan her erkek başına bir dinar, [72] yahut her yıl 24 dirhem alınır. [73]

Çocuktan, kadından, [74] âmâdan, son derece yaşlanmıştan, bunaktan, oturak olandan alınmaz. [75]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Alâ' b. Hadramîye gönderdiği mektupta şöyle buyurdu:

"Allah'a hamd ü senadan sonra, derim ki:

Münzir b. Sâvâ'ya iki kişi gönderdim. Onlar, Münzir'in yanına toplamış olduğu cizyeleri kendisinden teslim alacaklardır.

Sen bu işi çabuklaştır.

Zekat ve aşardan senin yanına topladıklarını da onlarla birlikte gönder, vesselam!" [76]

Alâ¹ b. Hadramî, Bahreynlilerin Müslüman olanlarından uşr (aşar), müşrik olanlarından da cizye almakta, toplamakta idi. [77]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Umman Hükümdarlarından Olup Bahreyn'de Oturan İki Zât ile

Onlardan Olanlara Mektubu

Peygamberimiz Aleyhisselam; Umman hükümdarlarından olup Bahreyn'de oturan Esbezli Abdullah adındaki iki zâtla onlardan olanlara da bir mektup göndermiş ve mektubunda şöyle buyurmuştu:

"Allah'ın Resûlü Muhammed Peygamberden Umman hükümdarları Esbezli Abdullah'lar ile, onlardan Bahreyn'de bulunanlara:

Onlar; iman ederler, namazı kılarlar, zekatı verirler, Allah'a ve Resûlüne itaat ederler, Peygamberin hakkını verirler, mü'minlerin yaptıkları gibi, kurbanlarını keserler ise, hiç şüphesiz mü'mindirler. Müslüman olurken sahip bulundukları şeyler, kendilerine kalacaktır.

Beytü'n-nar=ateşgede malları, Allah'a ve Resûlüne ait olarak, bunun dışında tutulacaktır.

Hurmadan uşr, hububattan yarım uşr zekat olarak alınacaktır.

Müslümanlar onlara yardım etmek ve öğüt vermekle mükellef bulundukları gibi, onlar da Müslümanlara böyle yapmakla mükelleftirler.

Onların değirmenleri kendilerine ait olup, onlar oralarda unlarını istedikleri gibi öğüteceklerdir."[\[78\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Sîbuht b. Abdullah'ın Mektubuna Cevabı

Peygamberimiz Aleyhisselam Sîbuht b. Abdullah'ın mektubuna verdiği cevapta şöyle buyurdu:

"Akra¹ mektubunu bana getirdi. Kavmin hakkındaki şefaath dileğini de bildirdi.

Şefaathini kabul ettim.

Kavmin hakkında Akra'm söylediklerini doğru buldum.

İstediklerini benden istemene, memnun oldum.

Fakat, ben onu iyice tanımamı ve senin benimle görüşmeni uygun gördüm.

Eğer yanımıza gelersen, sana ikramda bulunurum.

Gelemez, bulunduğun yerde oturursan, yine de, sana ikram ederim.

Sonra, derim ki: Ben hiç kimseden armağan istemem. Fakat, bana sen armağan verirsən, kabul ederim.

Valilerim senin tutum ve davranışından memnundurlar.

Namaz, zekat ve mü'minleri ağırlamak gibi yapmakta olduğun ibadet ve faziletlere en güzel şekilde devam etmeni sana tavsiye ederim.

Senin kavmine 'Benî Abdullah' ismini verdim.

Namaz kılmayı, güzel amellerin en güzellerini işlemeyi onlara emret!

Seni ahiret mükâfatıyla müjdelerim!

Sana ve mü'min olan kavmine selam olsun!"[\[79\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Bahreyn Hecer Halkına Uyarı Mektubu

"Bismiîlâhirrahmânirrahîm

Peygamber Muhammed'den, Hecerlilere!

Sizler, selamette olasınız!

Sizlere hidayet nasip ettiğinden dolayı hamd ederim O Allah'a ki, O'ndan başka hiçbir ilahyoktur![\[80\]](#)

İmdi, doğru yola kılavuzlandıktan sonra sapmamanızı, doğru yola ulaştırıldıktan sonra yoldan çıkmamanızı, Allah ve öz canlarınız için, sizlere ehemmiyetle tavsiye ederim!

Elçileriniz yanıma geldiler.

Onlar, sizin yanınıza, sevinçli olmaktan başka bir suretle de gitmediler.

Sizin üzerinizdeki bütün hak ve yetkilerimi kullanmış olsaydım, sizi Hecer'den sürer çıkarırdım!

Halbuki, sizin burada bulunmayanlarınız hakkındaki şefaati kabul ettim.

Burada bulunanlara da, câizelerverdim.

O halde, Allah'ın üzerinizdeki nimetini anınız!

Sonra, iyi biliniz ki; sizin yaptıklarınızın haberi de bana gelmiş bulunuyor!

İçinizden iyi olanlar kötü olanların kötülüklerinden sorumlu tutulmayacaktır!

Buyruk sahiplerim size geldiği zaman, onlara itaat ediniz!

Allah'ın emri üzere, O'nun yolundaki vazifelerinde kendilerine yardımcı olunuz! İçinizden, iyi ve yararlı iş yapanın bu hizmeti, ne Allah katında, ne de benim katımda zayi olacaktır." [\[81\]](#)

Bahreyn'den Medine'ye Gönderilen Malların Müslümanlara Dağıtılışı

Alâ' b. Hadramî'nin Bahreyn'den Peygamberimiz Aleyhisselama gönderdiği para 80.000 dirhem idi.

Medine'ye ne bundan önce, ne de bundan sonra, bu kadar çok para gelmemiştir. [82]

Peygamberimiz Aleyhisselamın emriyle, onlar Mescidde hasırlar üzerine döküldü.

Namaz için ezan okundu. [83]

Peygamberimiz Aleyhisselam namaza çıktı. Hasır üzerine dökülen paralara hiç bakmadan, mihraba geçti.

Namazı kıldırdıktan sonra, geldi, [84] paraların başına dikildi.

Müslümanlarda geldiler, hasır üzerindeki paraları gördüler. [85]

Peygamberimiz Aleyhisselam oturdu.

Gördüğü herkese [86] avuçlayıp avuçlayıp [87] vermeye başladı . [88]

O sırada, Hz. Abbas da geldi ve:

"Yâ Rasûlalları! Bundan bana da ver! [89]

Çünkü, ben Bedir günü [90] hem kendim için, [91] hem de malsız olan [92] (yeğenim) Akîl için kurtulmalık vermiştim" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen de al!" buyurdu.

Hz. Abbas hemen üzerindeki cübbesini çıkarıp içini malla (para ile) doldurdu. Gitmek için, sırtına kaldırmaya davrandı, kaldıramadı! [93]

Başını Peygamberimiz Aleyhisselama çevirdi ve:

"Yâ Rasûl ali ah! Şunu sırtıma kaldırır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, gülerek:

"Malın bir kısmını geri bırak da, kaldırabileceğin kadarıyla kendin kalk!" buyurdu. [94]

Hz. Abbas:

"Yâ Rasûl ali ah I Bari şunlardan birine emret de, bunu sırtıma o kaldırsın!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olmaz!" buyurdu.

Hz. Abbas:

"Öyleyse, sen kaldır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olmaz!" buyurdu.

Bunun üzerine, Hz. Abbas malın birazını döktükten sonra kaldırmaya davrandı ve kaldıramayınca:

"Yâ Rasûl ali ah I Birine emret de, bunu sırtıma kaldırsın!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olmaz!" buyurdu.

H. Abbas:

"Bari, sırtıma sen kaldır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olmaz!" buyurdu.

H. Abbas onun birazını daha dökü. Sonra da, kaldırıp sırtına yüklenerek gitti.

Peygamberimiz Aleyhisselam H. Abbas'ın mala karşı gösterdiği bu aşın arzusuna şaşı, arkasından baktı durdu. [\[95\]](#)

H. Abbas ise, sırtladığı malla Mescidden çıkıp giderken:

"Allah, bize yaptığı iki va'dinden birisini bugün yerine getirdi.

Yani, 'Eğer Allah'ın ezelî ilmine göre yüreklerinizde bir hayır, bir iman ve ihlas varsa, o Allah, sizden alınandan daha hayırlısını size verir ve sizi yarıgar da!' [Enfal: 70] buyurmuştu ki, bu aldığım mal, benden alınmış olan (kurtulmalık)dan daha hayırlıdır.

Amma Allah'ın yarlıgamak hususundaki va'dine gelince, doğrusu onu ne yapacağını pek bilemiyorum!" diyordu. [\[96\]](#)

İnşaallah o va'd de yerine gelmiştir. [\[97\]](#)

Şair Ka'b b. Züheyr'in Müslüman Oluşu

Ka'b b. Züheyr'in Kimliği ve Kişiliği

Ka'b b. Züheyr, Müzeynelerdendir.

Ka'b'ın dedesi, Ebu Sülma Rebia'dır. [98]

Müzeynelerin yurtları, Gatafanların yurtları içinde idi. [99]

Züheyr'in, Ka'b ve Büceyr adında iki oğlu vardı . [100]

Ka'b büyük şairdi. Ka'b'ın babası da, kardeşi de büyük şair idiler.

Ka'b, şairlikte, kardeşi Büceyr'den üstündü. Babaları Züheyr ise, oğlunun her ikisinden de üstündü. [101]

Ka'b b. Züheyr; Peygamberimiz Aleyhisselamı şiirle hicveden ve Mekke'nin fethi üzerine öldürülmemek için başını alıp kaçanlardandı. [102]

Büceyr Peygamberimiz Aleyhisselamla görüşüp Müslüman olduğu zamanl [103] Ka'b ona çok kızmış, [104] gönderdiği birşiirde: "Yazıklar olsun sana!

Demek, sen ananda, babanda görmediğin bir dine girdin hâ?!

Oysa ki, kardeşin de o dinde değildir!

Demek, sen Ebu Bekir ve Me'mun'la [Resûlullah Aleyhisselam denilmek isteniliyor] kandırıcı iki kadeh içtin, kendi dininden vazgeçtin hâ?!

Eğer sen böyle yapmadığını, dininde sebat ettiğini bize açıklarsan, sana üzülmeyeceğim!" dedi. [105]

Büceyr, Ka'b'ın şiirini gizlemeyi uygun görmeyerek Peygamberimiz Aleyhisselama okudu. [106]

Peygamberimiz Aleyhisselam Ka'b'ın kanının dökülmesini helâl saydı [107] ve:

"Kim rastlarsa, Ka'b'ı öldürsün!" buyurdu. [108]

Büceyr bunu Ka'b'a yazdı:

"Başının çaresine bak!" dedi. [109]

Ka'b'ın kendisi hakkında yazdığı şiire şiirle verdiği cevapta da şöyle dedi:

"Benim şu söylediklerimi Ka'b'a kim ulaştırır ola?

Ey Ka'b! Bâtlı, boş diye yediğin bu dinden daha gerçeği, daha sağlamı var mı sende? Sen, kurtulmak istediğin zaman, Uzzâ'ya ve Lâfa değil, Bir olan Allah'a yönel ve teslim ol ki, kurtulabilesin!

Kıyamet gününde, kaçılamayacak olan Cehennem ateşinden, Müslüman ve temiz kalbli insanlardan başkası kurtulamayacaklardır!

Züheyr'in dini-ki, onun dini hiçbir şey değildir-boştur!

Züheyr'in babası Ebu Sülma'nın dini de bana haramdır!" [110]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Taif gazasından döndüğü sırada da, Büceyr, kardeşi Ka'b'a biryazı yazmış ve o yazısında şöyle demişti:

"Resûlullah Aleyhisselam, kendisini hicvedip yermiş, üzmüş olan Mekkelilerden bazılarını

öldürttü.

Kureyş şairlerinden sağ kalan İbn Zibârâ ile İbn Ebi Vehb ise başlarını alıp kaçtılar.

Eğer canın sana gerekli ise, Resûlullah Aleyhisselamın yanına acele gel!

Çünkü, o, yaptığına pişman olarak yanına gelen kimseyi öldürmez[111]

İyi bil ki; Resûlullah Aleyhisselamın yanına hiçbir kimse gelmemiştir ki, kendisi Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehadet etsin de, Resûlullah onun Müslümanlığını kabul etmiş olmasın!

Bu mektubum sana eriştiği zaman, Müslüman ol, hemen gel! [112]

Eğersen bu dediğimi yapmayacak olursan, yeryüzünden, sığınıp kurtulabileceğin yere kadar başını al, git, kurtul!" [113]

Büceyr'in mektubu Ka'b b. Züheyr'e ulaşınca, dünya onun başına dar geldi. Hayatından korkmaya başladı.

Düşmanları da:

"O, artık, öldürülmüş demektir!" diyerek yaygaraya ve onu büsbütün korkutmaya koyuldular. Bunun üzerine, Ka'b Medine yolunu tutmaktan, Müslüman olmaktan başka çare bulamadı.

Medine'de, Cüheynelerden, aralarında tanışıklık ve dostluk bulunan bir adamın evine indi.

Adam ertesi gün sabah namazı vaktinde Ka'b'ı Peygamberimiz Aleyhisselama götürdü. [114]

Peygamberimiz Aleyhisselam o sırada Mescidinde halka halka oturan ashabının arasında bulunuyor, kâh dönüp o ta rafta ki I eri e, kâh dönüp bu ta rafta ki I eri e konuşuyordu.

Ka'b b. Züheyr devesini Mescidin kapısında ıhdınıp içeri girdi.

Kendisi Peygamberimiz Aleyhisselamı gıyaben, sıfatlarıyla tanıyordu. [115]

Müzenî, Peygamberimiz Aleyhisselama eliyle işaret ederek:

"İşte Resûlullah! Haydi, yanına var, kendin için eman dile!" dedi.

Ka'b b. Züheyr Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına kadar vardı, önüne oturdu.

Elini Peygamberimiz Aleyhisselamın elinin üzerine koydu.

Peygamberimiz Aleyhisselam Ka'b'ı tanımıyordu.

Ka'b:

"Yâ Rasûlallah! Ka'b b. Züheyr, yaptıklarına pişman ve Müslüman olarak senden eman dilemeye gelmiş bulunuyor!

Ben onu sana getirsem, ona eman verir, kendisinin tevbesini ve Müslümanlığını kabul eder misin?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" buyurdu. [116]

Ka'b b. Züheyr:

"Şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! Sen de, O'nun Resûlüsün!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen kimsin?" diye sordu.

Ka'b:

"Ben Ka'b b. Züheyr'im!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Demek şu beyti söyleyen sensin hâ?!" buyurup Hz. Ebu Bekir'e dönerek:

"Ey Ebu Bekir! Ne demişti?" diye sordu.

Hz. Ebu Bekir, Ka'b'ın o beytindeki Me'mun kelimesini Me'mur diye okuyunca, Ka'b b. Züheyr:

"Yâ Rasûlallah! Ben bu beyti böyle söylememiştim" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Ya sen nasıl söylemiştin?" diye sordu:

Ka'b b. Züheyr:

"Ben onu ancak şöyle söylemiştim!" deyip, Memur sözünü Me'mun şeklinde düzelterek okudu.

Peygamberimiz Aleyhisselam beyitte kendisinden "Me'mun=Güvenilir kişi" diye bahsedildiğini görünce:

"Evet! Vallahi, Me'mundur, Emîn'dir!" buyurdu. [\[117\]](#)

Ka'b b. Züheyr "Yâ Rasûlallah! Ben Ka'b b. Züheyr'im!" diyerek kendisini tanıttığı zaman, Ensardan birisi sıçrayıp ayağa kalktı ve:

"Yâ Rasûlallah! Beni bırak da, şu Allah düşmanının boynunu vurayım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Vazgeç ondan! O, üzerinde bulunduğu halden pişman ve hakka dönmüş olarak gelmiştir!" buyurdu.

Ka'b b. Züheyr, Ensarın sözüne kızdı. Sonra da, "Bânet Suad" diye anılan uzun kasidesini Peygamberimiz Aleyhisselamın huzurunda okumaya başladı. Ka'b b. Züheyr, bu kasidesinde:

Sevgilisi Suad'ın boyunu boşunu, huyunu suyunu, vefasızlığını, bir sabah uzaklara çekip gittiğini, giderken de kendisinin kalbini birlikte alıp götürdüğünü... yana yakıla anlattıktan ve kendisini ona ulaştıracak yürüyen devenin üstün vasıflarını birer birer saydıktan sonra, asıl konuya şöyle giriş yaptı:

"Suad'ın ayrılığı yetmiyormuş gibi, iki tarafa söz taşıyan rakipler, bana:

'Ey Ebu Sülma'nın oğlu! Sen artık kendini ölmüş bil, say!' dediler.

Kendilerine güvendiğim ve başvurduğum her dost da:

'Biz seninle uğraşamayız! Kendin, başının çaresine bak!' dediler.

Ben de onlara:

Öyleyse, dedim, siz beni serbest bırakınız!

Rahman olan Allah her neyi takdir etmişse, o olur!

İnsanoğlu, ne kadar uzun yaşasa da, günün birinde ölür, teneşir tahtasının üzerine de taşınır.

Resûlullahın beni öldüreceği bana haber verildi.

Resûlullah katında, bağışlanmak da umulur.

Ben Allah'ın Resûlüne özür dileyerek geldim.

Resûlullahın katında mazeretler kabul olunur.

İlahî hidayetle, içi öğütler ve en yüce gerçeklerle dolu Kur'ân'ı sana indiren Allah hakkı için bana eman ver!

Beni rakiplerimin dedikodusu ile muaheze etme!

Hakkımda pek çok söylentiler olmuşsa da, ben pek o kadar suçlu değilimdir.

Ben şimdi öyle bir makamda bulunuyorum ki; burada gördüğüm ve işittiğim şeyleri bir fil görüp işit-seydi, muhakkak titrerdi!

Burada beni ancak Allah'ın izniyle Peygamberin affına nail olmaktan başka birşey kurtaramaz!

Ben yüce Peygambere karşı hiçbir itirazda bulunmadan, sağ elimi onun adaletli eline uzatıyorum.

Şimdi, söz, O'nun sözüdür!

Bence, en korktuğum şey; kendisiyle konuştuğum zaman, bana 'Sen suçlusun! Sen sorumlusun!' denilmesidir.

Bu arslan, arslanlar yurdu Asser ormanında yer yer sıralanan arslan yataklarının iç kesimindeki haşmetli yurdunda hüküm sürmektedir!

Bu öyle bir arslandır ki; erkenden ava çıkar, çifte yavrusunu yerlere parça parça serilmiş insan etleriyle besler!

Kendi akranıyla boğuştuğu zaman da, hasmını yerlere sermedikçe meydanı terketmeyi nefsine haram sayar!

Onun heybetinden, çölün yırtıcı arslanlarının sesleri kısılır!

Onun dolaştığı yerlerde insanlar dolaşamaz! Onun yaşadığı vadide, gücüne kuvvetine güvenen nice babayiğitlerin silah ve elbiseleri paralanmış, kendileri kurda kuşa yem olmuştur!

Şüphe yok ki; Resûlullah doğru yolu gösteren bir nur, kötülükleri yok etmek için Allah'ın sıyrılmış keskin, yalın kılıçlarından bir kılıçtır!" [\[118\]](#)

Ka'b b. Züheyr "Bânet Suad" kasidesini sonuna kadar okuyup bitirdiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam, sırtındaki bürdesini (hırkasını) çıkarıp ona giydirdi.[\[119\]](#)

Hırka-i Şerîfin Tarihçesi ve Tavsifi

Rivayete göne; Muaviye b. Ebu Süfyan, halifeliği sırasında Ka'b b. Züheyr'e:

"Resûlullah Aleyhisselamın hırkasını bize sat!" diye haber saldı[120] ve kendisine 10.000 dirhem gönderdi. [121]

Ka'b b. Züheyr:

"Ben Resûlullahın hırkasını giymek hususunda hiç kimseyi kendime tercih edemem!" diyerek, Muaviye b. Ebu Süfyan'ın dileğini reddetti.

Ka'b b. Züheyr vefat ettiği zaman, Muaviye b. Ebu Süfyan, onu Ka'b'ın oğullarından 20.000 dirheme satın aldı. [122]

Bu mübarek hırka, halifeden halifeye tevarüs edile edile geçti. [123]

Emevî saltanatının çöküşünden sonra, ilk Abbasî halifesi Seffah Abdullah b. Muhammed (vefatı: Hicrî 136) tarafından 300 altına satın alındı. [124]

Bayramlarda halifeler tarafından giyilirdi. [125]

Halife Muktedir öldürüldüğü zaman, (Hicrî 320) kanı bulaşarak, bu mübarek hırka kiri endi. [126]

Abbasîler, Mısır'a gelirken onu yanlarında getirdiler.

Yavuz Sultan Selim Mısır'ı alıp halife olduğu zaman, Mısır'daki mübarek emanetler arasında o da İstanbul'a getirildi. [127]

İbn Esîr'in (vefatı: Hicrî 630) zamanına kadar halifeler, [128] Kastalânî'nin (vefatı: Hicrî 923) zamanına kadar da sultanlar nezdinde bulunagelen[129] ve bugün İstanbul'da Hırka-i Saadet Dairesinde Müslümanlar tarafından ziyaret olunan bu mübarek hırka hakkında,

Sağ kolunda da eksiklik vardır.

Yer yer haraptır.

Uzun yıllardan beri kumaşlar üzerinde devam eden tedkiklerimiz, bu kumaşın o devre ait olduğu kanaatini vermektedir.

Hırka-i Saadet; müteaddit bohçalara sarılmış olduğu halde, 0,57 x 0,45 x 0,21 ebadında üstten açılır çifte kapaklı altın bir çekmece içindedir.

Bunun üzerinde, Sultan Aziz tarafından yaptırılan ve şefaath talebini hâvi uzunca bir kitabe de bulunmaktadır. Topkapı Sarayı Müdürü Tahsin Özbey şöyle der:

"1,24 metre boyunda, geniş kollu olup, siyah yünlü kumaştan yapılmıştır.

İçi, kaba dokunmuş, krem renk yünlü kumaş kaplıdır.

Önünde sağ tarafında 0,23 x 0,30 metre ebadında bir parçası noksandır.

İşbu çekmece, ayrıca bohçalar içinde olarak büyük bir altın sandukaya konulur ki, bu da Sultan Aziz tarafından yaptırılmış olup, üzerinde "Lâ ilahe illallahu el melikül hakkul mübîn muhammedün resûlullah sâdikul va'dil emîn" yazılıdır.

Dört ayaklı kaidesi de altın kaplamalıdır.

Not: Hırka-i Saadetin bu ebadda Sultan III. Murad tarafından yaptırılmış olan altın bir mahfazası

daha mevcuttur.

Bu, sanat itibarıyla fevkalâde olup, ayrıca zümrütlerle de bezenmiştir.

Fakat, Sultan Aziz yeni mahfazayı yaptırınca, birinci boş kalmış ve şimdi Hazinesinin üçüncü salonunda teşhiredir." [\[130\]](#)

Benî Sa'lebe Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Kendilerinin ve Kabilelerinin Müslüman Olduklarını Haber Vermeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam Hicretin 8. yılında Ci'râne'den Medine'ye döndükten sonra, Benî Sa'lebelerden Medine'ye dört kişi gelerek Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Bizler, gerimizdeki kavmimizin elçileriyiz.

Biz de, kavmimiz de İslâmiyeti kabul ve ikrar etmiş bulunuyoruz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bunların ağırlanmalarını emretti.[\[131\]](#) Elçiler, Remle binti Hâris'in konağına indirildiler.

Bilal-i Habeşî, onlara süt ve tereyağından yapılmış bir çanak tirit götürdü, yediler. Öğle namazında Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bulundular ve:

"Hicret etmeyen kimse için, İslâmiyet de yoktur!" hadisi hakkında ne buyurursunuz?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Siz nerede olursanız olun Allah'tan korktunuz mu, size zarar vermez!" buyurdu. [\[132\]](#)

Benî Sa'lebelerin temsilcileri, birkaç gün oturduktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama veda etmeye geldiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Bilal-i Habeşî'ye:

"Heyetlere caizeler verdiğimiz gibi, bunlara da caize ver!" buyurdu.

Bilal-i Habeşî, erimiş gümüş madeninden getirip, her birine beşer ukiyye* gümüş verdi.

O zaman, bunlar, dirhem diye hiçbir şeye sahip değildiler.

Memnun olarak yurtlarına döndüler. [\[133\]](#)

Yüce Allah, onlardan ve kavimlerinden razı olsun.[\[134\]](#)

Benî Suda' Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları ve Kavimleri Adına da İslâmiyet Üzerine Bey'at Etmeleri

Benî Suda'ların Medine'ye gelişi, Hicretin 8. yılında Peygamberimiz Aleyhisselâmın Ci'râne'den Medine'ye dönüşünden sonraya rastlar.[\[135\]](#) Benî Suda'lar büyükçe bir kabile idi. [\[136\]](#) Küfür ve şirkte devam ediyorlardı. [\[137\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselâm, Yemen'e askerî birlikler gönderirken, hazırladığı bir birliğin başına Kays b. Sa'd b. Ubâde'yi kumandan tayin edip kendisine beyaz bir sancak bağlamış, ona ayrıca siyah bir bayrak da vermişti. [\[138\]](#)

Kays b. Sa'd, Kanat nahiyesinde toplanan 400 kişilik birliğiyle Yemen taraflarına gidip Benî Suda'ları yola getirecekti.

Ashabdan Ziyad b. Haris es-Sudâî, bu birliğin nereye gitmeye hazırlandıklarını sorup kendisine Benî Suda'lar üzerine gidecekleri bildirilince, acele, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldi ve:

"Yâ Rasûlallah! Kavmimin üzerine asker salmak istediğini öğrendim. Ben gerimdeki kavmimin elçisi olmak üzere sana geldim. Askerleri geri çevir. Ben kavmimi senin yanına getirmeye söz veriyorum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselâm:

"Ey Suda'lardan olan kardeş! Sen kavminin içinde sözü dinlenir bir kimse misin?" diye sordu.

Ziyad b. Haris:

"Allah ve Resûlü sayesinde, evet!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselâm, Kays b. Sa'd'ı ve birliğini Kanattan geri çevirdi. [\[139\]](#)

Ziyad b. Haris de, hemen, kavmi olan Benî Suda'lara gitti. [\[140\]](#)

Onbeş gün sonra, [\[141\]](#) onbeş kişilik bir heyetle Medine'ye geldi. [\[142\]](#)

Sa'd b. Ubâde:

"Yâ Rasûlallah! Bırak da, onlar benim evime insinler, konuğum olsunlar!" dedi.

Benî Suda' heyeti, Sa'd b. Ubâde'nin evine indiler.

Sa'd b. Ubâde onlarla dost oldu. Kendilerine elbise giydirdi, ikramda bulundu.

Bundan sonra, Benî Suda' heyeti, Peygamberimiz Aleyhisselâmın yanına geldiler. [\[143\]](#)

"Biz, gerimizdeki kavmimiz adına da sana bey'at ediyoruz!" dediler.

Hem kendileri, hem kavimleri adına Peygamberimiz Aleyhisselâma bey'at edip Müslüman oldular.

Dönüp yurtlarına gittiler. İslâmiyet, böylece, Benî Suda'lar arasında da yayıldı. [\[144\]](#)

Yüce Allah onlardan razı olsun! [\[145\]](#)

Bâhile, Benî Sümâle ve Benî Huddan Temsilcilerinin Müslüman Olmaları, Kavimleri Adına da İslâmiyet Üzerine Bey'atta Bulunmaları

1- Bâhile elçisi Mutarrif'in Medine'ye gelişi; Mekke'nin fethinden sonra idi. [\[146\]](#) Bâhileler, Bîşe vadisinde otururlardı. [\[147\]](#)

Bîşe; Yemen tarafındadır. [\[148\]](#)

Bâhilelerden Mutarrif b. Kâhin, kavmi adına elçi olarak Medine'ye geldi, Müslüman oldu ve kavmi için de Peygamberimiz Aleyhisselamdan bir emannâme aldı . [\[149\]](#)

"Yâ Rasûlallan! Biz Müslüman olup selâmete erdik.

İslâmiyetin Allah'ın semavî dini olduğuna, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şهادet ettik.

Bizim için bir yazı yaz!" dedi. [\[150\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da, Mutarrif ve onun kavminden Müslüman olanlar için, malların zekat] hakkında bir yazı yazdırdı. [\[151\]](#)

Yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

"Bu, Muhammed Resûlullah tarafından, Mutarrif b. Kâhinü'l-Bâhilî ile Bîşe'de oturan Bâhilîler için yazılan yazıdır.

Kim üzerinde develerin çöktüğü, gecelediği ölü bir araziye* ihya ve imar ederse, orası onun olur. Bâhilîler;

Her 30 sığırda yetişmiş 1 dana,

Her 40 davarda 1 davar,

Her 5 devede yaşlı 1 davar zekat olarak vermekle mükelleftirler.

Zekat tahsildarları, bu zekatları ancak onların yaylım yerlerinde teslim alacaklardır.

Bâhileler, Allah'ın emanıyla emniyet ve selamettedirler." [\[152\]](#)

Mutarrif söylediği bir şiirle Peygamberimiz Aleyhisselamı övmüş, bununla da Bâhilîlerin imanlarını güçlendirmiştir. [\[153\]](#)

Allah ondan razı olsun!

2- Mutarrif'ten sonra, Bâhilelerden, Nehşel b. Malikü'l-Vâilî de, kavminin elçisi, temsilcisi olarak Peygamberimiz Aleyhisselama geldi. Müslüman oldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Osman'a, Nehşel ve kavminden Müslüman olanlar için, içinde şariat hükümlerinden bazıları bildirilen bir yazı yazdırdı. [\[154\]](#)

Yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

"Allah'ım! Senin isminle başlarım!

Bu, Muhammed Resûlullah'ın Benî Vâillerden Müslüman olup namazı kılan, zekatı veren, Allah ve Resûlüne itaat eden, ganimetlerden Allah'ın ve Resûlünün (beşte bir) hissesini veren, Müslümanlığına şهادet getiren ve müşriklerden ayrılan kimseler için yazdırdığı yazıdır.

Onlar, Allah'ın emanıyla emniyet ve selamettedirler.

Muhammed, onlara kıymaktan tamamıyla uzaktır.

Onlar için ne toplanma, ne de kendilerinden uşr alınma vardır.

Onların âmilleri, zekat tahsildarları da kendilerinden olacaktır." [\[155\]](#)

Benî Sümâlelerle Benî Huddanların temsilcilerinin Medine'ye gelişi Hicretin 8. yılında, Mekke'nin fethinden sonra idi. [\[156\]](#)

Benî Sümâlelerle Benî Huddanlar, Ezd-i Şenûelerden iki küçük **kabile**dir. [\[157\]](#)

Benî Sümâle ve Huddan kabilelerinden Abdullah b. Alesü's-Sümâlî ile Müsliye b. Hizzanü'l-Huddânî, kavimlerinden bir heyet içinde gelerek Müslüman oldular ve kavimleri adına da bey'at yaptılar.

Allah onlardan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam; bunların mallarından ödemeleri gereken zekat miktarları hakkında da, Sabit b. Kays b. Şemmas'a bir yazı yazdırdı.

Sa'd b. Ubâde ile Muhammed b. Mesleme de, şahit oldular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

"Bu, Muhammed Resûlullah tarafından deniz sahillerindeki kırlarda ve kırların hizasındaki vahalarda oturanlara verilen yazıdır:

Onlara, hurma mahsulleri için ne ağaç üzerinde tahminleme, ne de ayarlı bez ölçekle ölçme vardır.

Onlar, hurmalar kurutma yerine konulduğunda, her on veskte bir veskini zekat olarak vermekle mükelleftirler." [\[158\]](#)

Hicazlılara göre; 1 vesk 60 sa'dır. Bu da, 320 ntl, Iraklılara göre ise 430 ntl tutar. [\[159\]](#) 1 ntl da 12 ukiyyedir. 1 ukiyye de 40 dirhemdir. [\[160\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Oğlu Hz. İbrahim'in Doğuşu

Hız. İbrahim, Hicretin 8. yılında Zilhicce ayında Hz. Mâhye'den doğdu. [\[161\]](#)

Hız. Mâriye; Mısırlılar katında yüksek mevkili bir aileye mensuptu. [\[162\]](#)

İskenderiye kralı Mukavkıs tarafından Peygamberimiz Aleyhisselama hediye edilmiş, Peygamberimiz Aleyhisselam da onu kendisi için örtündümnüstü. [\[163\]](#)

Hız. Mâriye'ye; Medine'nin Avâlf diye anılan yukarı kısımlarında, Benî Nadfr Yahudilerinden, Müslüman olan ve Uhud'da şehit düşen Muhaynk'ın Peygamberimiz Aleyhisselama teslim edilmesini vasiyet ettiği yedi hurma bahçesinden Meşrebe adındaki hurma bahçesi tahsis edilmişti.

Hız. Mâriye bu hurma bahçesinde oturur, hurma mahsulü ile ilgilenirdi. [\[164\]](#)

Hız. İbrahim bu bahçede dünyaya geldi. [\[165\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. İbrahim'in doğduğuna çok sevindi. [\[166\]](#)

Hız. İbrahim'in doğum ebeliğini yapan, [\[167\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamın azadlılarından Ebu Râfi'in zevcesi Selma Hatun da, Hz. Mâhye'den Peygamberimiz Aleyhisselamın bir oğlan çocuğu doğduğunu Ebu Râfi'e haber verdiği, o da gidip bunu Peygamberimiz Aleyhisselama müjdelediği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam ona bir köle bağışladı. [\[168\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu gece benim bir oğlum doğdu. Ona atam İbrahim'in ismini koydum!" buyurdu. [\[169\]](#)

Hız. İbrahim doğduğu zaman, Cebrail Aleyhisselam gelip:

"Esselâmü aleyke yâ Ebâ İbrahim !=Selam olsun sana ey İbrahim'in babası!" diyerek selamladı. [\[170\]](#)

Emzikli Ensar kadınları, Peygamberimiz Aleyhisselama olan sevgi ve saygılarından dolayı, Hz. İbrahim'i Hz. Mâhye'den alıp emzirmek için yarışıyorlardı. [\[171\]](#)

Ümmü Eiürde Havle binti Münzir gelip, Hz. İbrahim'i Benî Mazin b. Neccarlar içinde kendi çocuğunun sütü ile emzirip annesine geri verme hususunu Peygamberimiz Aleyhisselamla konuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. İbrahim'e sütannelik edecek olan Ümmü Bürde Hatuna da bir hurmalık tahsis etti. [\[172\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kuf mevkiinde yayılan bir miktar davarıyla Zülcedr otağında yayılan sağmal develeri olup, her gece onlardan sağılan sütler Medine'ye getirilirdi.

Getirilen sütlerden Peygamberimiz Aleyhisselam içer, hem de Hz. İbrahim'e gönderip içirirdi. [\[173\]](#)

Hız. İbrahim, vefatına kadar, sütannesi Ümmü Bürde Hatunun yanında kal di. [\[174\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hz. İbrahim'in doğumunun yedinci günü, doğum kurbanı olarak bir koç kestirdi.

Hız. İbrahim'in başının saçını kazıttırıp saçının ağırlığına gümüşü yoksullara dağıttırdı.

Kesilen saçların yere gömülmesini de emretti. [\[175\]](#)

Hız. İbrahim'in başının saçını Ebu Hind kazıdı. [\[176\]](#)

Enes b. Malik der ki:

"Ben ev halkına Resûlullah Aleyhisselamdan daha şefkatli olan bir kimse görmedim. İbrahim, Medine'nin Avâlî'sinde, sütannenin yanında bulunuyordu.

Resûlullah Aleyhisselam çocuğunu görmeye giderken, biz de yanında giderdik. İbrahim'in sütbabası bir demirci idi.

Onun evi dumanlandırılmış bir halde iken, Resûlullah Aleyhisselam içeri dalar, oğlunu alır, öper, sonra dönerdi. [\[177\]](#)

Yine, bir gün, Resûlullah Aleyhisselam, oğlunun yanına gitmek için yola çıkmıştı. Ben de kendisinin arkasından gittim.

Ebu Seyf'in evine varıp kavuştuğumuz zaman, o, körüğüne asılıp duruyor, evin içi de dumana boğulmuş bulunuyordu.

Ben hemen Resûlullah Aleyhisselamın önünden hızla ilerleyip Ebu Seyf'in yanına vardım ve ona: 'Ey Ebu Seyf! Körüğünü tut, durdur! Resûlullah Aleyhisselam geldi!' dedim.

Durdurdu.

Resûlullah Aleyhisselam çocuğu getirtti, bağrına bastı." [\[178\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescidine Minber Yapılmadan Önce Hutbe İrad Ederken Bir Hurma Kütüğüne Dayanışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Mescidde hutbe irad edeceği zaman, hutbesini ayakta irad eder ve ayakta dikilişinin uzaması da kendisine zahmet verirdi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselamın dayanması için bir hurma kütüğü getirilip, bir ucu yere gömülmek suretiyle dikilmişti.[\[179\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cuma günleri veya herhangi bir gün mühim bir hadise üzerine halka hitap ederken arkasını Mesciddeki bu kütüğe dayar, [\[180\]](#) elindeki asasına da dayanırdı. [\[181\]](#) Bu kütük, gölgelik olarak[\[182\]](#) Mescidin duvarında dikili olup[\[183\]](#) iki yerinden çatlaktı [\[184\]](#) ve Kible tarafında idi.

Peygamberimiz Aleyhisselam namazını da onu doğru kılardı. [\[185\]](#)

Mescid-i Nebevî Minberinin Tarihçesi

Peygamberimiz Aleyhisselam Cuma günü hutbesini ayakta dikilerek irad buyururken:

"Ayakta dikilmek bana zahmet veriyor!" buyurunca, [\[186\]](#) ashabdan birisi:

"Yâ Rasûlallah! Sana Cuma günü üzerine dikileceğin, halkın seni görebileceği ve hutbelerini işitebileceği birşey yapsak olmaz mı?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olur!" buyurdu. [\[187\]](#)

Ensar kadınlarından birisi de:

"Yâ Rasûlallah!

Benim marangoz kölem var.

Ona senin için üzerinde oturacağın birşey yaptırsam olur mu?" diye sormuş, Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Yaptırmak istiyorsan, yaptır!" buyurmuştu. [\[188\]](#)

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, bu kadına haber salarak:

"Benim için marangoz kölene emret de, halka hitap ederken üzerine oturabileceğim, tahtadan birşey yapsın!" buyurdu. [\[189\]](#)

Sehl b. Sa'd; Peygamberimiz Aleyhisselamın haber saldığı, filanca dediği kadının ismini de açıklamıştır. [\[190\]](#)

Temim ed-Dârî de:

"Yâ Rasûlallah! Senin için, gövdeni üzerinde taşıyacak bir minber sağlasam, [\[191\]](#) Şam'dayapıldığını gördüğüm gibi, sana bir minber yapsam olmaz mı?" diye sormuş; [\[192\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Olur!" buyurmuş [\[193\]](#) ve minber edinme hususunu Müslümanlara danışmış, [\[194\]](#) onlar da bunu uygun ve yerinde görmüşlerdi. [\[195\]](#)

Hiz. Abbas:

"Benim kölem Kilab, halkın, bunu en iyi yapıcısıdır" demiş, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Öyleyse, bunu yapmasını ona emret!" buyurmuştur. [\[196\]](#)

Medine'ye gidergelir bir adam da, Peygamberimiz Aleyhisselamın ayakta dikilerek yanındaki hurma kütüğüne dayandığını görünce, yanında bulunan kişilerden birisine:

"Muhammed (Aleyhisselam)ın memnun kalacağını bilsem, kendisi için, üzerine oturmak istedikçe oturmasına, ayakta durmak istedikçe ayakta durmasına elverişli bir oturma yeri yapardım" demişti. [\[197\]](#)

Medine'de bir tek marangozdan başka marangoz yoktu. [\[198\]](#)

Mescid Minberinin Yapılışı

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescidine minber Hicretin 8. yılında yapılmıştır. [\[199\]](#)

İslâm'da ilk yapı lan minber budur. [\[200\]](#)

Ensar kadını, marangoz kölesine emir verdi. [\[201\]](#)

Sehl b. Sa'd, marangozla birlikte, Medine'nin doğusunu, batısını dolaştılar. [\[202\]](#) Gâbe mevkiine kadar gittiler. [\[203\]](#)

Gâbe; Şam tarafından Medine'ye 12 millik uzaklıkta ağaçlık bir yer olup, orada Medinelilerin birçok malları vardı. [\[204\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın minberinin tahtasını Gâbe'deki esi, [\[205\]](#) tarîa' ağacından kestiler, yonttu I ar. [\[206\]](#)

Esi, dört çeşidi bulunan sert ılğın ağacı olup, bunun bodur olanına tarîa' denir. [\[207\]](#)

Marangoz; minberi, Gâbe'nin tarîa' ağacından, üç basamaklı olarak yaptı. [\[208\]](#)

Minberin üçüncü basamağı oturma yeri idi. [\[209\]](#)

Minber yapılıp bitirildiği zaman Ensârî hatun Peygamberimiz Aleyhisselama haber salınca, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu bana gönder!" buyurdu.

Minber getirildiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam onu götürüp halen minberin bulunduğu yere koydu. [\[210\]](#)

Minberin Planı

Minberin yüksekliği iki zira (arşın), genişliği bir zira kadar olup, dört köşesi birbirine eşitti. Peygamberimiz Aleyhisselamın oturacağı yer, iki karış dört parmak kadardı. Basamakların genişliği iki karış, yüksekliği bir karıştı. Arka yandan uzunluğu iki karıştan biraz fazla idi.

Minberin "Müsterah" denilen kürsüsünün arkasında, ağaçtan, dayanılacak üç sütun vardı. Hicretin 198. yılında, sütunlardan birisi kırıldı. Kınlan sütun, Sultan Davud b. İsa'nın emriyle yenilendi.[\[211\]](#)

Seleme b. Ekvâ'nın bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselamın minberi ile Kible (mihrab) arasındaki açıklık, bir koyunun geçebileceği kadardı.[\[212\]](#)

Minberin Fazileti

Minber yapılıp yerine konulduğu gün, Peygamberimiz Aleyhisselam minberin üzerine çıkıp ayakta durdu ve:

"Evimle minberimin arası, Cennet bahçelerinden bir bahçedir![\[213\]](#)

Şu minberim, Havuzumun[\[214\]](#) ve Cennet kapılarından bir kapının üzerinde bulunuyordur!" buyurdu. [\[215\]](#)

Kul hakları hakkında yapılacak yeminlerin minber yanında yapılmasını sünnet kıldı. [\[216\]](#)

"Kim bu minberimin yanında yalan yere yemin ederek Müslüman bir kimsenin malını helâlleştirmek isterse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun! Allah, onun ne tevbesini, ne de fidyesini kabul eder!" buyurdu.[\[217\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Namazı Nasıl Kıldığını Ashaba Öğretmek İçin Minber Üzerinde

Namaz Kılışı

Minber yapılıp yerine konulduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam onun üzerine çıktı. Kibleye dönmüş olarak iftitah (namaza giriş) tekbirini aldı.

Cemaat da, tekbir alıp, Peygamberimiz Aleyhisselamın arkasında namaza durdular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Kur'ân-ı Kerîm okuyup rükû yaptı.

Cemaat da, arkasında rükû yaptılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam rükûdan başını kaldırıp doğruldu.

Yüzünü Kibleden ayırmaksızın gerisin geri gerileyip minberden indi, yerde secde yaptı.

Sonra, yine minbere çıktı.

Kur'ârı Kerîm okuyup rükû yaptıktan ve doğrulduktan sonra, önceki gibi geriledi ve yerde secde yaptı.

Namazdan çıkınca, halka döndü ve:

"Ey Müslümanlar! Bu gördüğünüz şeyleri, bana uyasınız ve benim namazımı öğrenesiniz diye yaptım!" buyurdu. [218]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescidde Dayandığı Kütüğün Ağlayışı

Peygamberimiz Aleyhisselam yapılan minberin üzerine çıkıp hutbesini irada başlayınca, Peygamberimiz Aleyhisselamın evvelce hutbe sırasında dayanmış olduğu hurma kütüğünden, gebe veya yavrusundan ayrılan devenin inlemesine benzer sesler gelmeye başladı!

Peygamberimiz Aleyhisselam minberden inip elini kütüğün üzerine koydu. [219]

Cemaat kütüğün başına üşüştiler, inlemesinden rikkate gelip ağlaştılar. [220]

Kütük, çatlayıp parçalanıncaya kadar inledi! [221]

Kütüğün öküz gibi böğürmesinden, Mescid çalkandı. [222]

Cemaatin kalbine korku düştü. [223]

Peygamberimiz Aleyhisselam, yanına varıp kütüğü kucakladı . [224]

Ona:

"Nedir senin bu halin? İstersen Yüce Allah'a dua edeyim. [225] Seni eskiden bittiğin yere geri çevireyim. [226] Seni oraya dikeyim de, [227] sen orada yeniden köklenip yeşer, yapraklan ve meyve ver! [228]

İstersen seni Cennete dikeyim de, [229] Cennet ırmaklarından ve kaynaklarından sulan, orada güzelce yetiş, [230] meyve ver de, Allah'ın sevgili kulları senin meyvenden, hurmandan temelli yesinler dursunlar! [231]

Sen nasıl istersen öyle yapayım?" buyurdu. [232] Sonra, ona doğru eğildi.

Kendisinin:

"Beni Cennete dik de, orada Allah'ın sevgili kulları benden yesinler!" dediğini işitti. [233]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olur! Öyle yapayım ! [\[234\]](#) Olur! Öyle yapayım!" buyurdu. [\[235\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bulunanlar, Peygamberimiz Aleyhisselamın:

"Olur! Öyle yapayım!" buyurduğunu işitince, [\[236\]](#) niçin böyle buyurduğunu sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Cennete dikmemi seçti. [\[237\]](#) Temelli yurt olan ahireti, gelip geçici yurt olan dünyaya tercih etti!" buyurdu. [\[238\]](#)

Kütük, bir çocuk gibi, hıçkırığa hıçkırığa sustu, sesini kesti. [\[239\]](#)

O günden sonra, kütüğün bir daha iniltisi duyulmadı. [\[240\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu kütük, yanında yapılan zikrullahı dinlemekten uzak kaldığı için ağlamıştı. [\[241\]](#)

Muhammed'in varlığı Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; [\[242\]](#) eğer kucaklayıp sustur-masaydım, muhakkak, o Kıyamet gününe kadar böyle inler dururdu!" buyurdu. [\[243\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir çukur kazılıp kütüğün oraya gömülmesini emretti. [\[244\]](#)

Minberin altına gömüldü. [\[245\]](#)

Kütük, Peygamberimiz Aleyhisselamın zamanından Hz. Ömer'in devrinde kadar, minberin altında kaldı.

Mescid Hz. Osman'ın devrinde yeniden yapılmak üzere [\[246\]](#) yıkılıp temizlendiği sırada, kütüğü Übeyy b. Ka'b aldı. Güvelenip ufalanıncaya, toz toprak haline gelinceye kadar, onun yanında, evinde kaldı. [\[247\]](#)

Kuru kütüğün bu ağlaması, inlemesi hadisesi, Mescidde bulunan bütün cemaatin gözleri önünde cereyan etmiş bir hadise olup, Sahîh sahipleri bu husustaki meşhur, münteşir ve mütevatir haberleri, aralarında Übeyy b. Ka'b, Cabir b. Abdullah, Enes b. Malik, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Sehl b. Sa'd, Ebu Safd el-Hudrî, Büreyde b. Husayb, Muttalib b. EbiVedâa ile Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcelerinden Hz. Ümmü Seleme'nin de bulunduğu ondokuza yakın sahabiden aynı mânâda rivayet etmişlerdir. [\[248\]](#)

Hasan-ı Basrî, bu kütüğün ağlaması hadisini rivayet ettikçe ağlar ve:

"Ey Allah'ın kullan! Duygu ve saygı sahibi olmayan kuru bir kütük Resûlullah Aleyhisselamın bulunduğu yere yakın olmak, uzak kalmamak özlemiyle inlemektedir!

Siz ise, ona kavuşma özlemine daha lâyıksınız! [\[249\]](#)

Vallahi, kuru kütük inlemişti!

Sübhânallah! İşitip durdukları halde, milletin kalbleri, acaba ne diye yarılmaz, parçalanmaz ki?!" derdi. [\[250\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Cuma ve Bayram Hutbelerini Minber Üzerinde İrad Buyuruşu

Peygamberimiz Aleyhisselam; Cuma ve Bayram günlerinde altı arşın uzunluğundaki Yemen kumaşından, üç arşın bir karısıyla belinden yukarısını bürür, dört arşın bir karış uzunluğundaki Umman dokuması kumaşından iki arşın bir kanşı ile de, belinden aşağısını sarar, namazı kıldırdıktan sonra, bunları dürer, kaldırır.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cuma günü, Minbere çıkınca, cemaate selam verirdi.

Oturduğu zaman, müezzin ezan okurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam minber üzerinde iki hutbe irad buyururdu.

Halka hitab ederken, asaya dayanır, şehadet parmağıyla işaretler yapar, halkın göz kulak kesilmelerini sağlardı. [\[251\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, hutbesini ayakta irad buyurduktan sonra, otururdu.

Sonra, kalkıp ayakta ikinci hutbesini irad buyururdu.

Hutbesinde Kufârvı Kerîm okur, halka Allah'ı hatırlatırdı. [\[252\]](#)

Minber yapıldıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam ra hatla şm işti. [\[253\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, minberin üçüncü basamağına kadar çıkar, oraya oturur, ayaklarını ikinci basamağa koyardı.

Hz. Ebu Bekir, halifeliği sırasında, minberde ikinci basamakta oturur, ayaklarını birinci basamağa koyardı.

Hz. Ömer, birinci basamağa oturur, ayaklarını yere koyardı.

Hz. Osman da, altı yıl, Hz. Ömer gibi yaptı.

Sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam in oturduğu üçüncü basamağa çıkıp oturmaya başladı. [\[254\]](#)
Kendisi, son zamanlarında, yaşlılık dolayısıyla titremeye tutu I muştı. [\[255\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Minberinin Yerinden Sökölüp Şam'a Götürölmeğe Kalkışılması

1- Muaviye b. Ebu Süfyan, halifeliği sırasında, Medine'de bulunan Metvan b. Haketn'e adatın saldı.Ona:

"Resûlullah Aleyhisselamın minberini bana gönder!" diye yazı yazdı. Minberin sökölüp kendisine gönderilmesini emretti.

Mervan Mescide gidip minberi yerinden sökölünce, Medine'ye birden karanlık çöktü ve şiddetli bir fırtına koptu! Güpegündüz gökte yıldızlar görünmeye başladı! Göz gözü görmez, adam adamı tanıyamaz oldu!

Bunun üzerine, Mervan, halkın yanına vanp:

"Ey Medineliler! Siz, mü'minler emîrinin Resûlullah Aleyhisselamın minberinin sökölüp kendisine gönderilmesi için adam ve haber saldığını sanıyorsunuz ve söylüyorsunuz!

Halbuki, mü'minler emîri Resûlullah Aleyhisselamın minberinin konulduğu yerden değiştirilemeyeceğini daha iyi bilir.

O bana ancak minberi yerden yükseltmemi ve onun şerefini gözetmemi emretmişti.

Mescidin cemaati çoğaldığı için, minberin basamaklarını arttırıp onu yükselttim!" dedi.

Marangozları çağırıp, minbere alt tarafından altı basamak daha ekleyerek basamakları dokuza çıkarttı .[\[256\]](#)

Başka rivayete göre; Muaviye b. Ebu Süfyan, Hicretin 50. yılında hacca gelmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselamın minberini söktürüp[\[257\]](#) Medine'den Şam'a nakletmek istedi ve:

"O, Peygamber Aleyhisselamın asası, Medine'de bırakılamaz! Medineliler Osman'ın katilleridir!" dedi.

Sa'd'ül-Kuraz'ın yanında bulunan asayı istetti. [\[258\]](#)

Minber söktürölünce, güneş tutulup gökte yıldızlar görünmeye başladı ! [\[259\]](#)

Medineliler bundan son derecede telaşa düştüler.

Cabir b. Abdullah ile Ebu Hureyre, Muaviye b. Ebu Süfyan'a gidip:

"Ey mü'minler emiYi! Resûlullah Aleyhisselamın minberinin konulmuş olduğu yerden sökölüp götürölmesi de, asasının Şam'a nakledilmesi de doğru olmaz!" dediler. [\[260\]](#)

Bunun üzerine, Muaviye minberi götürmekten vazgeçip yerinde bıraktı[\[261\]](#) ve:

"Ben ona güve düşmüş olmasından korkmuştum da, söktürüp altına bakmak istemiştım!" diyerek, [\[262\]](#) yaptığı şeyden dolayı[\[263\]](#) Medinelilerden özür diledi. [\[264\]](#)

2- Emevî halifelerinden Abdulmelik b. Mervan da, Peygamberimiz Aleyhisselamın minberini yerinden sökölüp götürölmeğe kalkışmıştı. [\[265\]](#)

Kabîsa b.Züeyb, ona:

"Yapacağın işten dolayı, sana Allah'ı hatırlatırım!

Muaviye onu yerinden kaldırıncı, güneş tutuldu!

Resûlullah Aleyhisselam:

'Minberimin üzerinde günahkâr olarak yemin eden kişi, Cehennemdeki yerine hazırlansın! O, Medine'de, Medinelilerin yanında hukuku kesip atmıştır!' buyurdu" deyince, Abdulmelik minberi yerinde bıraktı.

3- Abdulmelik'in oğlu Velid de, hacca geldiği zaman bunu yapmaya kalkışınca, Saîd b. Müseyyeb, Ömer b. Abdulaziz'e:

"Adamınla konuş! Ne Mescide, ne de Allah'a saldırmassın! Yoksa gazaba uğrar!" diye haber gönderdi.

Ömer b. Abdulaziz gidip onunla konuşunca, Velid minberi yerinde bıraktı.

4- Süleyman b. Abdulmelik hacca geldiği zaman ise, Ömer b. Abdulaziz Velid'in minber hususunda yapmak istediği şeyi söz arasında ona anlatmıştı.

Süleyman:

"Ben bunun ne mü'minler emîri Abdulmelik, ne de Velid hakkında anılmasını arzu edici değilim!

Onlara ait şey bizi ne ilgilendirir?!

Biz dünyayı yakaladık! İşte, o elimizde ve önümüzdedir!

Bir de, kalkıp İslâm'ın alâmetlerinden bir alâmeti heyet salarak nakletmeyi mi isteyelim?!

Hayır! Vallahi ben böyle birşey yapmam!

Hem bu hiç de doğru birşey olmaz!" dedi. [266]

Minber Üzerinde Yapılan Değişiklikler

Mervan b. Hakem, Muaviye b. Ebu Süfyan'ın emriyle Peygamberimiz Aleyhisselamın minberinin basamaklarına alt tarafından altı basamak daha eklemiş, ondan önce veya sonra, hiç kimse bunu arttırmam ıştır.

Basamak tahtalarının oynamaması için, minberin çevresine de, Mervan tarafından on direk yaptırılmıştı. [267]

Peygamberimiz Aleyhisselamın minberinin birinci ve ikinci basamakları dört tarafından ince abanus tahtasıyla kaplanmış, üçüncü basamağa da, kimsenin oturmaması için, abanustan bir levha geçirilip üzerine bir de kubbe yapılmıştı.

Halk, minbere ellerini sokup sürerler, onunla teberrük ederlerdi.

Minber, bu şekilde uzun zaman devam etti.

Bazı Abbasî halifeleri zamanında minberin eskiyip yenilenen direklerinin enkazından, teberrüken taraklar yapıl irdi. [268]

Halife Mehdi'nin Minberi İlk Haline Koymak İsteyişi

Halife Mehdi, Hicretin 161. yılında Medine'ye geldiği zaman, Malik b. Enes'e:

"Ben Peygamber Aleyhisselamın minberini eski haline çevirmek (yani Mervan'ın yaptırdığı ek basamakları sökmek) istiyorum!" demişti.

Malik b. Enes:

"Bu, tarfa'dan, ılgın ağacından yapılmış ve şu sakız ağacından direklere çakılıp sağlamlaştırılmıştır.

Sen ne zaman onu çakıldığı direklerden söküp ayırırsan, korkarım ki, birbiri ardınca harap olur gider!

Ben onda değişiklik yapmayı uygun göremiyorum!" deyince, Mehdi minber üzerinde değişiklik yapma kararından vazgeçmiştir.[\[269\]](#)

Minberin Son Şekli ve Bunun da Vuku Bulan Yangında Yanıp Kül Oluşu

Fakih Muhammed b. Cübeyfin Hicrî 573 yılında bizzat görüp anlattığına göre; o zaman, minberin yerden yüksekliği bir adam boyu kadardı veya bundan biraz fazla idi. Genişliği beş karıştı. Basamaklarının sayısı sekizdi.

Minberin kapısının uzunluğu dörtbuçuk karış olup; kilitlenir, Cuma günü açılırdı.

Hicretin 654. yılında Mescid yanıp bu minber de yanınca, halk, onun bereketinden de mahrum ve uzak kaldı.[\[270\]](#)

Bu yangın, 654 yılı Ramazan'ının başında, [\[271\]](#) Cuma gecesi ve gecenin ilk sıralarında, [\[272\]](#) halk uykuya dalmadan önce vuku bulmuştu. [\[273\]](#)

Mescidin kayyımlarından Ebu Bekir b. Evhad, minarelerin kandillerine yağ ve fitillerini çıkarmak üzere, Mescidin eşya deposuna inmişti. Elinde, kandil kafeslerinden, içinde keten bulunan bir kafes vardı.

Kayyımın meşgul ve gafil bulunduğu sırada, kafesin içindeki ateş parladı.

Kayyım onu söndüremedi.

Mahzendeki sergiler, kafesler, kirişler tutuştu! [\[274\]](#) Alevler Mescidin tavanını sardı. [\[275\]](#) Direklerden bazıları yıkıldı. Kurşunlar eridi!

Yangın, Mesciddeki hücrelerin tavanına da yayıldı. Hücrelerden bazıları yi kıldı. [\[276\]](#)

Halk yangını söndürmekten âciz kaldı.

Mescidin ahşap olan herşeyi, minberi, kapılan, mahzenleri, şebekeleri, maksureleri, sandukaları ve içlerindeki kitaplar, onbir hücre yanıp kül oldu![\[277\]](#)

Yanan Minberin Yerine Kurulan Minberler

Minber yandıktan sonra, Yemen hükümdarı Muzaffer, Hicretin 656. yılında, sandal ağacından bir minber yaptırıp gönderdi ve Peygamberimiz Aleyhisselamın minberinin yerine dikildi.

On yıl, bu minberin üzerinde hutbe okundu.

Hicretin 666. yılında Mısır hükümdarı Zahir Rüküddin Baybars, yeni bir minber gönderdi.

Yemen hükümdarının minberi söktürölüp Mescidin mahzenine kaldırıldı. Onun yerine, yeni minber dikildi. Yeni minberin yüksekliği dört arşın, başından eşiğe kadar uzunluğu da yedi arşından biraz fazla idi.

Oturma yeri ile birlikte basamakları dokuzdu.

Minberin iki kanatlı bir kapısı ve kapının her kanadında gümüşten birer rummânesi (topu) vardı.

Sol kanadının topunda 'Yapıcısı E bu Bekir Yusuf Neccar" yazılı idi.

Kendisi, salih ve hayırlı mü'minlerin büyüklerindendi.

Minberi kendisi getirip, sanat ve maharetini gösteren en güzel bir şekilde yerine yerleştirmiş ve kendisi de Medine'de kalmıştı.

Zahir Baybars'ın minberi üzerinde, Hicretin 666. yılından 797. yılına kadar hutbe okundu.

Bu minberi de güveler yemeye başlayınca, Mısır hükümdarı Zahir Berkuk, Hicretin 797. yılının sonunda yeni bir minber yaptırıp gönderdi.

Zahir Baybars'ın minberi sökülüp, yerine yeni gelen minber dikildi.

Mısır hükümdarı Müeyyid Şah, Hicretin 820. veya 822. yılında yeni bir minber yaptırıp gönderince, eski minberin yerine yeni minber konuldu.

Bu minber de, Hicretin 886. yılı Ramazan'ında Mescidin ikinci kez yanışında yandı.

Bunun üzerine, halk, minberin yerini temizleyip, kerpiçten bir minber yaparak onu alçı ile sıvadılar.

Hicretin 888. yılı Recep ayına kadar, bu minber üzerinde hutbe okundu.

Recep ayının dördünde, ak taştan, mermerden bir minber yapılmak üzere kerpiç minber yıkılıp yeri adam boyuna yakın derinlikte kazı İdi.[\[278\]](#)

Mescidin ikinci yanışı da, Hicretin 886. yılı Ramazan ayının onüçüncü gecesı ve gecenin üçte ikisi geçtikten sonra vuku bulmuştu:

Mescidin başmüezzin ve başmüderrisi Şemsüddin Muhammed b. Hatfb kalkıp tevhid okumak üzere Mescidin doğusunda ve sağ tarafında bulunan minareye, öteki müezzinler de diğer minarelere çıkmışlardı.

Gök, bulutla kaplı idi. Derken, gök gürlemeye başlamış, şiddetli gök gürlemeleri uykudakileri uyandırmıştı.

O sırada, düşen yıldırımlardan bazısı minarenin hilaline isabet etti. Minarenin tepesi yarıldı. Başmüezzin, olduğu yere cansız düştü, sesi çıkmadı!

Öteki minarelerde bulunan müezzinler, kendisine seslendilerse de, cevap alamadılar.

Bunun üzerine, bazıları onun yanına çıktılar, kendisini ölmüş buldular.

Mescid tavanının tepesiyle baş minare arasında ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Ravza'sının kubbesine düşen yıldırımdan, kalkan gibi bir ateş parlamıştı.

Mescid hademesi, mutad açılış ve kandil yakılış vaktinden önce, Mescidin kapılarını açtılar.

Mescidde yangın çıktığı ilan edildi.

Medine valisi, halk, Mescidde toplandılar.

İçlerinden, cesaretli ve becerikli kişiler, yangını söndürmek için, yanlarına aldıkları sularla Mescidin damına çıktılar.

Alevler iki tavan üzerinde hızlandı. Şimal ve garp taraflarını sardı.

Yangını söndürmekten âciz kaldılar.

Alınan her tedbir, yangını arttırmaktan ve daha çok alevlendirmekten başka bir işe yaramıyordu. Mescid bir ateş ve alev denizi gibi dalgalanıyordu!

Onu önleyip durdurmak için, Mescidin ön kısmının tavanlarından bazısını yıkmayı düşündüler ve bunu acele yapmaya giriştiler.

Mescid, dumanla dolmuştu.

Mescidin içine girmiş olanlar, içeride duramadılar.

Mescidin damında bulunanlar da, şimal taraflarına doğru kaçarak, yanlarındaki su kovalarının ipleriyle sarkıp Mescid dışındaki büyük kovalar ve evler üzerine inmeye başladılar.

İçlerinden bazıları düşüp öldüler. Bazıları da Mescide merdivenle indiler. İnenlerden bazıı yandı, kalanlar ise, Mescidin sahanlığına sığındılar.

Ateş onlarla Mescidin kapılan arasına gerilmişti.

Ûfî diye tanınan Şeyh Şemsüddin Muhammed b. Miskin, dumandan boğularak öldü.

Mescid hadimlerinden, yangın ve yıkıntı altında kalan fakirlerden can verenler, ondokuz kadardı. [\[279\]](#)

Hicretin 888. yılında Mısır sultanı Kayıtbay'ın gönderdiği minber, yıkılan kerpiç minberin yerine dikildi.

Hicretin 998. yılında Sultan Murad tarafından İstanbul'da mermerden oniki basamaklı bir minber yaptırılıp Medine'ye gönderildi.

Mısır sultanının minberi de, Küba Mescidine nakledildi.

Bugün, Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescidindeki yepyeni minber, işte o zaman Sultan Murad'ın İstanbul'dan göndermiş olduğu minberdir. Zeminden kapısına üç basamakla çıkılan dokuz basamaklı bu minberin külahı yaldızlı ve alemi gümüşten olduğu gibi, örtüsü kırmızı çuhadan, kapısının perdesi de yeşil atlastandı. [\[280\]](#)

Müslüman Kabilelere Valiler ve Zekat Tahsil Memurları Gönderilişİ

Peygamberimiz Aleyhisselam Ci'râne'cien Medine'ye döndükten ve Zilkade ayının kalan son günleriyle Zilhicce ayını da geçindikten sonra,[\[281\]](#) Hicretin 9. yılı[\[282\]](#) Muharrem ayının hilalini görünce, [\[283\]](#) İslâm beldelerinden bazılarına valiler[\[284\]](#) ve zekat tahsil memurları gönderdi . [\[285\]](#)

Gönderilenlerden Bazılarının Kimler Olduğu ve Nerelere Gönderildikleri

1. Muhacir b. Ebu Ümeyye b. Muğîre, San'a'ya,
2. Ensardan Benî Beyâzaların kardeşi Ziyad b. Lebid Hadramevt'e, [286]
3. Büreyde b. Husayb veya Ka'b b. Malik Eslem ve Gıfârlara,
4. Abbâd b. Bişr el-Eşhelî Süleymlerie Müzeynelere,
5. Râfi¹ b. Mekîs Cüheynelere,
6. Dahhâk b. Süfyanü'l-Ka'bî Benî Kilablara,
7. Büsr b. Süfyanü'l-Ka'bî Benî Ka'blara,
8. İbn Lübiyyetü'l-Ezdî Benî Zübyanlara,
9. Sa'd b. Hüzeymlerden birzât Sa'd b. Hüzeymlere, [287]
10. Malik b. Nüveyre Benî Hanzalelere, [288]
11. Amr b. Âs Fezârelere gönderildi. [289]

Dahhâk b. Süfyan; Benî Kilabların içlerinde dolaşarak, kendilerini Allah'a ve Allah'ın Resûlüne imana davet etti. Allah'ın Kitabını ve Resûlullahın sünnetini anlatıp kendilerinin bunlara bağlanmalarını sağladı. Zenginlerinden zekatlarını toplayıp fakirlerine dağıttı. [290]

Uyeyne b. Hısn'ın Büsr b. Süfyan'a Engel Olan Benî Temimleri Takibe Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Büsr b. Süfyanü'l-Ka'bî'yi, zekat tahsili için Huzâalardan Benî Ka'blara göndermişti.

Gönderirken de; halkın kusurları hakkında müsamahakâr davranılmasını ve zekat olarak malların en iyilerini seçip almaktan da sakınılmasını! emir ve tavsiye buyurmuştu.

Benî Tem imlerden BenîCehm ve BenîAmrb. Cündüb b. Uteyrler, Zâtü'l-Eştat'a konup orada Benî Ka'blara ait sudan birlikte yararlanmakta idiler.

Nuaym b. Abdullah en-Nahhâmü'l-Adevî; Huzâalan Zâtü'l-Eştat'ta veya Usfan üzerinde buldu. Zekatları teslim alınmak üzere davar, sığır, deve gibi hayvanların toplanmasını onlara emretti.

Huzâaların zekatları toplandı.

Benî Temimler bundan hoşlanmadılar ve:

"Bu nasıl iş?! Mallarınız boş yere elinizden alınıyor?! [291] Ne diye mallarınızı onlara veriyorsunuz?!" dediler. [292]

Savaşmak için toplandılar, yaylarını boyunlarına astılar, kılıçlarını sıyırdılar! [293]

Büsr b. Süfyan'ı zekat mallarını toplamaktan men ettiler. [294]

Huzâalar.

"Biz İslâm dinine girmiş Müslüman bir cemaatiz. Bu zekat dinimizin esaslarındandır. [295] Dinimize göre, mallarımızın zekatını vermek gerekmektedir" dediler.

Benî Temimler ise:

"Vallahi, biz, bir tek devenin bile yanımızdan ayrı rıh p götürülmesine meydan vermeyeceğiz !

[296]

Vallahi, zekat memuru hiçbir zaman zekat almak için develerin yanına yanaşamayacaktır!" dediler.

Zekat tahsil memuru, Benî Temimlerin bu tutum ve davranışlarını görünce, onlardan korkarak geri döndü.

O zaman, İslâmiyet Araplar arasında tamamıyla yayılmamış bulunuyordu.

Araplardan, henüz Müslüman olmayan kabileler vardı.

Bununla birlikte, onlar, Peygamberimiz Aleyhisselamın Mekke ve Huneyn'de yaptığına bakarak, kılıçtan geçirilmekten korkuyorlardı.

Zekat tahsil memuru Büsr, Medine'ye dönüp durumu Peygamberimiz Aleyhisselama arzetti ve:

"Yâ Rasûlalları! Ben üç kişinin başında bulunuyordum.

Huzâalar, Benî Temimlerin üzerine yürüdüler ve:

'Eğer akrabamız olmasaydınız, kolay kolay yurdunuza dönemezdiniz, kavuşamazdınız!

Siz, Resûlullahın mallarımızın zekatlarını alacak memuruna engel olmaya kalkışmakla Muhammed Aleyhisselamın düşmanlığını hem bizim üzerimize, hem kendi üzerinize çekeceksiniz!¹ diyerek onları kendi yurtlarından çıkardılar.

Bunun üzerine, Benî Temimler dönüp kendi yurtlarına gittiler" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yapılmayacak birşeyi yapan şu kavmin hakkından kim gelir?" buyurdu ve ilk görüştüğü kişi Uyeyne b. Hısn oldu.

Uyeyne b. Hısn:

"Vallahi, ben onlara yeterim!

Hemen onların arkalarına düşer, (Yebrin'e) ulaşırsalar bile, inşaallah onları bulur, sana getiririm!

Sen de, ya haklarında dilediğini işlersin, ya da onlar Müslüman olur, kurtulurlar!" dedi. [297]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, onu Hicretin 9. yılında, Muharrem ayında elli süvarinin başına geçirip Benî Temimleri takibe gönderdi. [298]

Gönderilen süvariler arasında ne bir Muhacir, ne de bir Ensarî vardı.

Uyeyne b. Hısn; yanındaki süvarilerle geceleri gidiyor, gündüzleri gizleniyordu. [299]

Rekûbeye ve oradan da Arc'a varıp ulaştı. [300]

Yebrin; Benî Sa'd yurtlarının en yukarılarıdır. [301]

Rekûbe de; Mekke ile Medine arasında bir yokuş olup, Arc'ın yanındadır. [302]

Uyeyne b. Hısn, Arc'da Benî Temimlerin Süleym oğulları toprağına geçtiklerini haber alınca, arkalarından gitti, onları Süleym oğulları yurdunda buldu.

Benî Temimleryüklerini çözmüşler, hayvanlarını salmışlardı.

Çadırlar bozuk düzendi. Çadırların içlerinde kadın ve çocuklardan başka kimse yoktu. [303]

O sırada, Benî Temimlerden bir cemaat gördüler. [304]

Hemen onlara saldırdılar. [\[305\]](#) Onbir kişi yakaladılar.

Orada onbir kadınla otuz çocuk da bulup esir aldılar ve Medine'ye döndüler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, esirlerin Remle binti Hâris'in konağında tutulmalarını emretti.
[\[306\]](#)

Esir alınan kadınlar arasında:

1. Esmâ binti Malik,
2. Ke's binti Eriyy,
3. Necve binti Nehd,
4. Cümey'a binti Kays,
5. Amre binti Matar bulunuyordu.[\[307\]](#)

Medine'ye Gelen Benî Temim Heyetinin Hitabet ve Şürde Peygamberimiz Aleyhisselamın Hatip ve Şairleriyle Yarışmaya Kalkışmaları

Uyeyne b. Hısn'ın te'dib baskını yapıp onlardan aldığı esirlerle Medine'ye dönüşünden sonra, Benî Temimlerden doksan veya seksen kişilik bir heyet Medine'ye geldi. [\[308\]](#)

Çok kalabalık olan Benî Temim heyetinin içinde eşraf ve liderleri de bulunuyordu. [\[309\]](#) Benî Temim heyetinden bazı kişilerin isimleri:

1. Utarid b. Hâcib b. Zürâre,
2. Akra¹ b. Habis,
3. Zibrikan b. Bedir,
4. Amr b. Ehtem. [\[310\]](#)
5. Habbab (Hutat) b. Yezid, [\[311\]](#)
6. Nuaym b. Yezid (Sa'd),
7. Kays b. Haris,
8. Kays b. Âsım, [\[312\]](#)
9. Riyah b. Haris b. Mücaşi', [\[313\]](#)
10. Rebia b. Ruf ey¹,
11. Sebre b. Amr,
12. Ka'ka' b. Ma'bed,
13. Verden b. Muhriz,
14. Malik b. Amr,
15. Firas b. Habis... [\[314\]](#)

Benî Temim heyeti, öğleden önce gelip Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescidine girdiler.

Mescide girince, esirlerin durumunu sordular. Kendilerine haber verildi. Götürülüp esirler gösterildi.

Kadınlar ve çocuklar, onları görünce, ağlamaya başladılar.

Benî Temim heyeti, tekrar Mescide döndü.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Âişe'nin odasında bulunuyordu. [\[315\]](#)

Bilal-i Habeşî, öğle ezanını okudu. Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescide gelmesini bekliyorlardı. [\[316\]](#)

Heyet, Peygamberimiz Aleyhisselamın gecikmesinden, sabırsızlanmakta idiler [\[317\]](#) ve Peygamberimiz Aleyhisselamın odalarının arkasından: [\[318\]](#)

"Ey Muhammedi Çık artık yanımıza!" diyerek bağırıyorlardı. [\[319\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların bu bağırıp çağırmalarından rahatsız oldu. [\[320\]](#)

Bunun üzerine, inen âyette şöyle buyuruldu:

"Hücrelerin arkasından sana bağıranlar ki, muhakkak, onların çoğu akli ermeyenlerdir." [321]

Bilal-i Habeşî, onların yanına vardı ve:

"Resûlullah Aleyhisselam şimdi çıkacaktır!" dedi.

Benî Temim heyeti seslerini yükseltmeye, ellerini birbirine çarpmaya başladılar. [322]

Peygamberimiz Aleyhisselam, heyetin yanına çıktı. [323]

Bilal-i Habeşî, hemen kamet getirmeye başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, heyetin yanında ayakta durup, Bilal-i Habeşî kameti bitirince namaza yöneldi.

Beni Temim heyeti:

"Bizi dinleyesin diye, sana hatibimizi ve şairimizi getirmiştik!?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam gülümsedi. Müslümanlara öğle namazının farzını kıldırıp hücrelerine döndü. [324]

Akra' b. Habis:

"Yâ Muhammedi Yâ Rasûlallah!" diye bağırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselam cevap vermedi.

Akra' b. Habis:

"Yâ Rasûlallah! Haberin olsun ki, benim övüşüm süsler, yerişim de kusurlar!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Böyle olan, ancak Yüce Allah'tır! Onun övdüğü aziz, yediği de zelil olur!" buyurdu. [325]

İki rekat namaz kıldıktan sonra, çıkıp Mescidin avlusunda oturdu. [326] Benî Temim heyetine:

"Siz ne istiyorsunuz?" diye sordu.

H eyet:

"Biz Temim halkındanız! Seninle şiir ve övünme yarışı yapalım diye şairimizi ve hatibimizi getirdik!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Biz ne şiirle gönderildik, ne de övünmekle emrolunduk!

Fakat, haydi, neyiniz varsa getirin de görelim?" buyurdu. [327]

Benî Temim heyeti:

"Yâ Muhammedi Biz seninle övünme yansı yapmak üzere geldiğimize göre, şairimize ve hatibimize izin ver!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hatibinize izin verdim, konuşsun bakalım!" buyurdu.

Bunun üzerine, Utarid b. Hâcib ayağa kalktı ve:

"Üzerimizde fazi u keremi bulunan Allah'a haımd olsun; ki, O buna layı kür.

O bizi hükümdar yapmış, bize pek çok mal ve servet bağışlamıştır.

Biz onlarla iyi işler yapıyoruzdur.

O, bizi doğu halkının en güçlüsü, sayıca en çoğu, savaşa da en kolay, en çabuk hazırlananı kılmiştir.

Halk içinde, bizim gibi kim var?

Halkın reisleri ve faziletlileri biz değil miyiz?

Bizimle fazilet yarışına çıkacak kim ise, saydıklarımızın bir benzerini saysın döksün bakayım?

Biz, isteseydik, sözümüzü daha da uzatabilirdik.

Fakat, biz, bize verilenler üzerinde sözü uzatmaktan utanırız!

Ben bu sözü sözümüz gibi bir söz, işimizden daha üstün bir iş varsa, getirin de görelim diye söylüyorum!" dedikten sonra, oturdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ensardan Sabit b. Kays b. Şemmas'a:

"Kalk da, şunun hutbesine karşılık ver!" buyurdu. [328]

Sabit b. Kays, Benî Temim hatibine karşı ne söyleyeceğini bilmiyordu.

Söyleyeceği şey hakkında, önceden hiçbir hazırlığı yoktu. [329]

Hemen ayağa kalktı ve:

"Hamd Allah'a yaraşır.

Ben O'na hamd eder ve O'ndan yardım dilerim. Ona inanır ve güvenirim.

Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve O'nun Bir olup, eşi ortağı olmadığına şehadet ederim.

Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna da şehadet ederim! [330]

Hamd olsun O Allah'a ki, gökleri ve yeri yaratan, göklerde ve yerde hükmünü yürüten O'dur!

O'nun kürsiyy-i ilmi herşeyi kuşatmıştır.

Hiçbir şey yoktur ki, O'nun fazi u kereminin eseri olmasın!

Bizim hakim oluşumuz da, O'nun kudreti eseridir.

O, yarattıklarının en hayırlısını seçerek peygamber göndermiştir ki, o Peygamber, baba soyu yönünden insanların en şerefli, söz yönünden en doğru sözlüsü, ana soyu yönünden de en üstünüdür!

Allah ona Kitabını indirmiş, onu kullarının emîni ve güvencesi, cihanın da güzidesi ve seçkini kılmiştir!

Sonra, o Peygamber, insanları Allah'a imana davet etmiştir.

Allah'ın Resûlüne, ilk önce, kavminden ve akrabasından, soy sopça insanların en şerefli, şekil ve suretçe en güzeli, iş ve gidişatça insanların en hayırlısı, [331]akılca da insanların en büyüğü ve üstünü olan [332] Muhacirler iman etmişlerdir.

Bundan sonra, Resûlullah Aleyhisselamın davet ettiği ve davetine icabet eden insanların ilki de biz olmuşuzdur.

Biz, Allah'ın yardımcıları ve Resûlünün vezirleriyizdir! [333]

Hamd olsun Allah'a ki, bizleri Kendisinin yardımcıları, Resûlünün vezirleri, dininin de yayılma

ve yerleşme vasıtası kılınmıştır! [\[334\]](#)

Biz, Allah'a iman ettirinceye, 'Lâ ilahe illallah!' dedirtinceye kadar, insanlarla çarpışacağız!

Allah'a ve Resûlüne iman eden, malını ve canını bizden korumuş olur!

Kâfirlik yolunu tutanlar ile ise, bu yolda, Allah yolunda sonuna kadar savaştığımız!

Öylelerini öldürmek, bize göre, kolaydır!

Ben bu sözü söyler, Allah'tan kendim ve bütün erkek kadın mü'minler için yarlıganmak dilerim!
[\[335\]](#)

Selam olsun size!" dedi. [\[336\]](#)

Benî Temim heyeti:

"Yâ Muhammedi Şairimize de izin ver, şiirini okusun!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam izin verdi. [\[337\]](#)

Zibrikan b. Bedir, ayağa kalkıp sekiz beyitlik şiirini okudu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hassan b. Sabit'e:

"Kalkyâ Hassan! Şu adamın şiirine karşılıkver! [\[338\]](#)

Yüce Allah, Resûlünü savunurken, Hassân'ı muhakkak destekler!" buyurdu. [\[339\]](#)

Hassan b. Sabit ayağa kalkıp aynı vezin ve kafiyede söylediği uzunca bir şiirle Zibrikan'a karşılık verdi. [\[340\]](#)

Sabit b. Kays'ın Benî Temimlerin hatibini bastıracak derecede hutbe irad ve Hassan b. Sabit'in de Benî Temimlerin şairini bastıracak derecede şiir inşad etmesi, Peygamberimiz Aleyhisselamı ve Müslümanları sevindirdi. [\[341\]](#)

Hassan b. Sabit şiirini okuyup bitirdiği zaman, Akra' b. Habis, Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında:

"Bu zât, muhakkak, muvaffak olacaktır! [\[342\]](#)

Vallahi, o, Allah tarafından da destekleniyordur! [\[343\]](#)

Onun hatibi, bizim hatibimizden daha iyi hatibdir.

Onun şairi, bizim şairimizden daha iyi şairdir! [\[344\]](#)

Onlarınkinin sesleri, bizimkilerin seslerinden daha yüksek, daha gürdür! [\[345\]](#)

Bizim hatibimiz konuştu. Onların hatibi, daha gür ve yüksek sesli idi.

Bizim şairimiz, şiirini inşad etti. Onların şairi, daha gür ve yüksek sesli ve daha güzel sözlü idi.

Ben bu işin ne olduğunu anlayamadım!" dedi ve Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına yaklaştı ve:

"Şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! Sen de Allah'ın Resûlüsün!" diyerek Müslüman oldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bundan önceki tutum ve davranışın sana zarar vermez!" buyurdu. [\[346\]](#)

Benî Temim heyetinin hepsi Müslüman oldular. [347]

Yüce Allah onlardan razı olsun! [348]

Benî Temim Heyetine Bahşış Verilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Temim heyetinin bahşışlerinin verilmesini emretti.

Her biri, Bilal-i Habeşî'den caizelerini (bahşışlerini) aldılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizden, caizesini vermediğimiz bir kimse kaldı mı?" diye sordu.

"Ağırlıkların yanında bir genç kaldı" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu da gönderiniz, caizesini alsın!" buyurdu. [349]

Kays b. Âsim:

"Yâ Rasûlallah! O, ağırlıklarımızın yanında kalan bir çocuktur. [350] Şeref ve mevki sahibi değildir!" dedi. [351]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olsun! O, heyet ile gelmiştir. Bahşış almaya hakkı vardır!" buyurdu. [352]

Bu genç, Amr b. Ehtem idi. [353]

Amr b. Ehtem; söylediği bir şiirde, Kays b. Âsım'ı kendisi hakkındaki sözü ve davranışından dolayı kınamış ve yermiştir. [354]

Benî Neccar kadınlarından birisi:

"O gün, Bilal-i Habeşî'den onikişer buçuk ukiyye caizelerini alırlarken, Benî Temim heyetine bakıyordum.

Onların en küçüğü olan bir gence de, o zaman, beş ukiyye verildiğini gördüm" demiştir. [355]

Hız. Ebu Bekir ile Hız. Ömer'in Allah Tarafından Uyarılışı

Hız. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Bunlara Ka'ka¹ b. Zürrâreyi vali ve kumandan tayin buyursan?" dedi.

Hız. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Hayır! Sen onlara Akra¹ b. Hâbis'i vali ve kumandan tayin buyur!" dedi.

Hız. Ebu Bekir, Hız. Ömer'e:

"Sen bana ancak muhalefet etmek istiyorsun" deyince, Hız. Ömer:

"Hayır! Ben sana muhalefet etmek istemiyorum" dedi ve birbirleriyle tartışmaya başladılar ve hatta, sesleri yükseldi.

Az kalsın, ikisi de helak olacaktı. [356]

Haklarında inen âyetlerde şöyle buyuruldu:

"Ey iman edenler! Allah'ın ve Resûlünün huzurunda, sözde ve işte öne geçmeyiniz! Allah'tan korkunuz!"

Çünkü, Allah, herşeyi hakkıyla işiten ve bilendir.

Ey mü'minler! Seslerinizi Peygamberin sesinden üstün çıkarmayınız! Birbirinize bağırdığınız gibi, ona sözle bağırmayınız!

Yoksa, haberiniz olmadan, amelleriniz boşa gider!"[357]

Bu hadiseden sonra, Hz. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselamın huzurunda konuştuğu zaman sesini o kadar kısırdı ki, Peygamberimiz Aleyhisselam onun sözünü işitemez, ne söylediğini kendisine sorardı.[358]

Hâris b. Dırâr el-Huzâî'nin Medine'ye Gelişi, Müslüman Oluşu ve Benî Mustalıkların da Müslüman Olmalarını Sağlayışı

Haris b. Dırâr'u'l-Huzâî, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelmiş, Peygamberimiz Aleyhisselam kendisini İslâmiyete davet edince Müslüman olmuş ve:

"Yâ Rasûlallah! Beni kavmimin yanına geri çevir de, onları İslâmiyete davet edeyim ve Müslüman olanların zekatlarını toplayıp filan zaman sana göndereyim!" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, onu, zekatlarını toplamak üzere Benî Mustalıklara göndermişti.[359]

Benî M ustalıklar, Huzâalardan bir oymak olup, Ezdîve Kahtânî idiler. [360]

Benî Mustalıklar Müslüman oldular, meydanlarında mescidleryaptılar. [361]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Haris b. Dırâr, Benî Mustalıklardan, mallarının zekatlarını topladı.

Gönderme zamanı geldiği halde Peygamberimiz Aleyhisselamın elçisinin gelmediğini görünce, bu hususta Allah ve Resûlünü kızdıracak bir hadise çıktı sandı.

Kavminin ileri gelenlerini toplayıp, onlara:

"Resûlullah Aleyhisselam bana bir vakit tayin etmiş ve o zaman elçisini gönderip yanımdaki zekatı aldıracağını söylemişti.

O vakit gelmiş olduğu halde, Resûlullah Aleyhisselamın elçisi gelmemiştir.

Resûlullah Aleyhisselam sözünden döner değildir.

Kendisinin, elçisini yanında tutup salmayacağını da sanmıyorum.

Herhalde, bu iş yüzünden bir kızma vardır.

Geliniz, Resûlullah Aleyhisselamın yanına gidelim" dedi.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam, Velid b. Ukbe b. Muayt'ı Haris b. Dırâr'ın yanındaki zekat mallarını teslim almak üzere, Benî Mustalıklara göndermişti. [362] Ki, bu, Hicretin 9. yılında idi. [363]

Benî Mustalıklar, Velid b. Ukbe'nin geldiğini işitince, sevindiler.

İçlerinden yirmi kişi, onu develer ve davarlarla karşılamaya çıkular. [364] Fakat, ne deve, ne de davar teslim edilecek bir kimse göremediler! [365]

Velid b. Ukbe, Benî M ustalıkların irtidad ettiklerini, Müslümanlıktan döndüklerini ve zekat vermekten kaçındıklarını haber almış, onların kendisini silahlı olarak karşılamaya çıktıklarını

görünce de, korkmuştu. [366] Şeytan, kalbine, Benî Mustalıkların kendisini öldürmek istedikleri şüphesini, korkusunu da düşürmüştü. [367]

Benî Mustalıkların karşılayıcılarını uzaktan görür görmez, daha yanlarına varmadan, izi sıra geri döndü.

Benî Mustalıkların silahlandıklarını ve kendisinin zekatı toplamasına engel olduklarını Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi. [368]

"Yâ Rasûlallah! Haris beni zekat toplamaktan men etti ve öldürmek istedi. [369]

Benî Mustalıklar seninle çarpışmak için toplanmışlar!" dedi. [370]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Beni Mustalıklara göndermek üzere askerî bir birlik hazırladı. [371]

Benî Mustalıklar bunu haber alınca, Velid b. Ukbe'yi karşılamış olan heyet acele Medine'ye geldi. [372]

Medine'de, kendilerine gönderilmek üzere bulunan İslâm birliğiyle karşılaştılar.

İslâm birliği, Haris b. Dırâr'ı görünce:

İşte, Haris!" dediler.

Haris b. Dırâr, onlara:

"Sizler kimlerin üzerine gönderiliyorsunuz?" diye sordu.

"Senin üzerine!" dediler.

Haris b. Dırâr

"Ne için benim üzerime gönderiliyorsunuz?" diye sordu.

"Resûlullah Aleyhisselam sana Velid b. Ukbeyi göndermişti.

Onun söylediğine göre; sen onun zekatı toplamasına engel olmuş ve kendisini de öldürmek istemişsin!" dediler.

Haris b. Dırâr

"Hayır! Muhammed'i hak din ve Kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; ben kat'iyyen ne onu (Velid b. Ukbe'yi) gömmüşümdür, ne de o benim yanıma uğramıştır!" dedi.

Haris b. Dırâr Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına girdiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Sen zekatın toplanmasına engel olmuşsun, elçimi de öldürmek istemişsin, öyle mi?" diye sordu.

Haris b. Dırâr

"Hayır! Seni hak din ve Kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; ben ne elçini görmüşümdür, ne de o benim yanıma uğramıştır! Benim şimdi gelişim, ancak, Resûlullahın elçisinin bize gönderilmeyişinden ve bunun da Yüce Allah ve Resûlünün gazabından ileri gelmiş olmasından korktuğum içindir!" dedi. [373]

Benî Mustalık heyeti de:

"Yâ Rasûlallah! Sor o elçine! Bakalım bizimle hiç konuşmuş mudur?" dediler.

Benî Mustalık heyetiyle konuştuğu sırada, Peygamberimiz Aleyhisselamı vahiy hali bürüdü!

Hucurat sûresinin inen 6. âyetinde şöyle buyuruldu:

"Ey mü'minler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse, onu tahkik ediniz!

Yoksa, bilmeyerek bir kavme sataşırsınız da, yaptığınıza pişman olursunuz!"

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Mustalık heyetine:

"Sizin yanınıza kimi göndermemi istersiniz?" diye sordu.

Benî Mustalık heyeti:

"Abbâd b. Bişr'i gönder!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Abbâd! Onlarla birlikte git! Onlardan, mallarının zekatlarını al! Mallarının en iyilerini seçip almaktan sakın!" buyurdu.

Abbâd b. Bişr, Benî Mustalıkların yanında on gün kaldı. Onlara Kufân-ı Kerîm okuttu. İslâm şariatlarını öğretti.

Ne hakkı zayi ettirdi, ne de onların hakkına tecavüz etti.

Sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına döndü. [\[374\]](#)

Benî Esed b. Huzeymelerin Müslüman Oluşu

Benî Esedler Huzeyme b. Müdrikelerden birçok oymakları bulunan büyük bir kabile olup, yurtları Necd bölgesinde Kerec'e doğru uzanmakta idi.

Tayyi¹ kabilesine komşu idiler. [\[375\]](#)

Benî Esed b. Huzeymeler toplanıp Peygamberimiz Aleyhisselama bir heyet göndermeyi kararlaştırdılar. [\[376\]](#)

Hicretin 9. yılının başında (Muharrem ayında) Benî Esedlerden on kişilik bir heyet Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi. [\[377\]](#)

İçlerinde:

1. Hadramî b. Âmir,
2. Dırâr b. Ezver,
3. Vâbısa b. Ma'bed,
4. Katâde b. Kâif,
5. Seleme b. Hubeyş,
6. Tulayha b. Huveylid,
7. Nekâde b. Abdulmelik b. Halef, [\[378\]](#)
8. Ebu Muk'îd [\[379\]](#) ile Benî Zeyne (Benî Maliklerden de bazı kimseler bulunuyordu. [\[380\]](#) Hadramî b. Âmir, Benî Zeynel erdendi. [\[381\]](#)

Kavminin ulusu, lideri, [\[382\]](#) Benî Esed heyetinin de başkanı idi. [\[383\]](#) Kendisi şairdi. [\[384\]](#)

Dırâr b. Ezver de, Benî Zeynel erdendi. [\[385\]](#) Tanınmış süvarilerden, babayiğitlerden ve şairlerdendi. Yayılır 1.000 devesi vardı. [\[386\]](#)

Vâbısa b. Ma'bed, yufka yürekli, gözü yaşlı bir adamdı. Çok ağlar, gözünün yaşını tutamazdı. [\[387\]](#)

Tulayha b. Huveylid, Benî Esedlerin namılı süvarilerinden, babayiğitlerinden idi. Benî Esedler, onun başında toplanırlardı. [\[388\]](#)

Katâde b. Kâif bâdiyede oturur, Hicaz halkından sayılırdı. [\[389\]](#)

Benî Esed heyeti Medine'ye geldiği sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam Mescidde ashabıyla birlikte oturuyordu. [\[390\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselama selam verdiler [\[391\]](#) ve:

"Yâ Rasûlallah! Biz, Allah'ın Bir olduğuna, eşi ortağı olmadığına, senin de O'nun kulu ve resûlü olduğuna şahadet ediyoruz!" dediler. [\[392\]](#)

Hadramî b. Âmir:

"Yâ Muhammed! [\[393\]](#) Yâ Rasûlallah! [\[394\]](#) Sen bize hiçbir elçi, hiçbir askerî birlik salmam işken, biz şu kıtlık yılında, karanlık gecelerde yolculuk ederek kendiliğimizden sana geldik! [\[395\]](#)

Yâ Rasûlallah! Başka Araplar seninle çarpıştılar, biz çarpışmadık! [\[396\]](#)

Biz, gerimizdekilerin de temsilcileriyiz! [\[397\]](#)

Biz Huzeymeler, senin için toplanmışızdır ve sendenizdir.

Bizim koruyuşumuz, çok koruyucudur.

Bizim kadınlarımız, kocalarına sevgi gösterirler.

Oğullarımız da, çok iyi binici ve çok babayiğit ve kahramandırlar" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Esed heyetini İslâmiyete davet etti.

Benî Esed heyeti:

"Mallarımızın zekat ve sadakalarını kendi fakirlerimize vermek, yurtlarımızda kuraklık ve kıtlık olduğuna göre, başka yerlere göçmek üzere Müslüman oluyoruz!" dediler, Müslüman oldular, Peygamberimiz Aleyhisselama bey'at ettiler. [\[398\]](#)

Dırâr b. Ezver, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Uzat elini de, sana İslâmiyet üzerine bey'at edeyim!" dedi . [\[399\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, heyet içinde Benî Zeynelerden olanlara, "Sizler kimsiniz?" diye sordu.

Onlar:

"Biz, Zeyne (At Çulları) oğullarıyız!" dediler. [\[400\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların isimlerini değiştirmek istedi. [\[401\]](#)

"Siz, Rişde oğullarısınız!" buyurdu.

Zeyne oğulları:

"Biz, babamızın ismini bırakmayız! Benî Muhavvele gibi olmak istemeyiz!" dediler. [\[402\]](#)

Akıllarının kısılgı yüzünden, Peygamberimiz Aleyhisselamın teklifine yanaşmadılar. [\[403\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Benî Abduluzâ b. Gatafanların ismini Benî Abdullah b. Gatafanlar olarak değiştirdiği zaman, Zeyne oğulları:

"Onlar, Muhavvele oğulları!" diyerek ayıplamış ve kınamışlardı. [\[404\]](#)

Benî Esed Heyetinin Peygamberimizden İyafet ve Kehanetin Hükümünü Sormaları

Benî Esed heyeti; iyafet, kehanet ve taşlan işaretleyip onları avuçlarında sallayarak mânâlar çıkarmak... gibi şeyler hakkında ne Duyurulduğunu Peygamberimiz Aleyhisselamdan sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onları bütün bunlardan nehiy ve men etti.[\[405\]](#)

İyafet; kuşları "Kışt!" diye azarlayarak kışleyip, onların isimlerinden, seslerinden, iniş ve geçişlerinden uğurlulukveya uğursuzluk çıkarmaya çalışmak demektir ki, bu, Arapların çokça yapageldikleri âdetlerindendi. [\[406\]](#)

Kehanet; gaybdan haber vermek, falcılık ve bakıcılık yapmak; [\[407\]](#)

Kâhin de; gelecek zamanda olacak şeylerden haber veren ve kâinatın sırlarına, gayb ilmine vâkıf olduğunu iddia eden kimse demektir. [\[408\]](#)

Kâhinler; kendilerinin cinlerden tabileri bulunduğunu, onların görünüp kendilerine haberler getirdiklerini söylerlerdi. [\[409\]](#)

Benî Esed heyeti:

"Biz, Cahiliye devrinde bütün bu işleri yapardık! Geri kalan şey hakkında ne buyurursun?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Nedir o geri kalan şey?" diye sordu.

Benî Esed heyeti:

"Hat (remil atma) ilmi!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu, peygamberlerden bir peygamber çizirdi. Kimin çizgisi onunkine uyarsa, isabet edebilir" buyurdu. [\[410\]](#)

Benî Esed Heyetine Kur'ân-ı Kerîm Öğretilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Benî Esed heyetine Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenmelerini emretti. Onlarda, Kur'ân'ı,[\[411\]](#) farzları[\[412\]](#) öğrenmek için, günlerce oturdular. [\[413\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hadramî b. Âmir'e Abese ve A'lâ sûrelerini kendisi öğretti. [\[414\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kendisine Başıslanan Deve ve Onu Başıslayan ve Getiren Hakkındaki Bereket Duası

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Esed heyetinden Nekâde b. Abdullah'a:

"Ey Nekâde! Kendim için, binmeye elverişli, sütli, yanında yavrusu bulunmayan bir deve istiyorum" buyurmuştu.

Nekâde, kendi develeri arasında böylesini araştırdı, bulamadı. Amcasının oğlu Sinan'ın yanında buldu. Sürüp Peygamberimiz Aleyhisselama getirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, devenin memesini eliyle sığadı ve Nekâde'yi çağırdı, deveyi sağmasını ona emretti.

Nekâde deveyi memesinde biraz süt kalıncaya kadar sağdı.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Nekâde! Bırak, hepsini sağma! Biraz kalsın ki, o, arkada kalan sütün inmesini sağlar!" buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, sağılan süttten içti. Peygamberimiz Aleyhisselamın ashabı da içtiler. Artanını da Nekâde içti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Allah'ım! Develer içinde bu deveyi ve onu başıslayanı mübarek kıl!" diyerek dua edince, Nekâde:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Onu getireni de duana kat!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu getireni de mübarek kıl!" duasını da duasına ekledi.[\[415\]](#)

Benî Esed Heyetinin Uyarılışı

Benî Esed heyetinden bazılarının kendiliklerinden gelip savaşız Müslüman olduklarını Peygamberimiz Aleyhisselamın başına kakmaları Yüce Allah tarafından hoş karşılanmamış, kendileri şöyle uyarılmışlardır:

"Onlar, İslâm'a girdiklerini senin başına kakıyorlar!

Onlara de ki: 'Müslümanlığınızı benim başıma kakmayınız! Bilakis, sizi imana muvaffak kıldığı için, Allah sizi minnet altında bırakır; eğer siz 'İnandık!' demenizde sadık kişiler iseniz!'"[416]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kudâî b. Amr'ı Benî Esedlere Vali Tayin Edişi ve Benî Esedler

İçin Bir Yazı Yazdırışı

Peygamberimiz Aleyhisselam; Benî Uzrelerden olan Kudâî b. Amr'ı Benî Esedlere vali tayin etti.

Benî Esedler için de bir yazı yazdırdı ve o yazıda şöyle buyurdu:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Muhammed Peygamberden Benî Esedlere!

S elam ün aleyküm.

Size olan nimetinden dolayı Allah'a hamd ederim ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur.

Bundan sonra, derim ki:

Siz, Tayyi' kabilesinin sularına ve topraklarına yaklaşmayacaksınız! Çünkü, onların sularına ve topraklarına girmeniz size helâl değildir. Ancak, kendilerinin içeri alacakları kimseler, bundan müstesnadır.

Muhammed'in emrini dinlemeyen kimseler, onun himayesinden uzak kalırlar.

Benî Esedlerin işlerine Kudâî b. Amr baksın!

Bu yazıyı Hal id b. Saîd yazdı ."[417]

Urve b. Mes'ud'un Müslüman Olup Taiflileri Müslümanlığa Davet Edişı ve Şehit Edilişı

Peygamberimiz Aleyhisselam Taiflileri kuşattığı sırada, Urve b. Mes'ud ile Gaylan b. Seleme, Taif savunması için debbâbe, mancınık vesaire yapma sanatını öğrenmek üzere Cüreş'te bulunuyordu. [\[418\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Taif'ten ayrıldıktan sonra Urve b. Mes'ud Taife dönmüş; bir müddet, debbâbe, büyük küçük mancınıklar yapmakla uğraşmış; [\[419\]](#) nihayet, Yüce Allah onun kalbine İslâmiyet sevgisi düşürmüştü. [\[420\]](#)

Urve b. Mes'ud, Hicretin 9. yılı Rebiülevvel ayında Medine'ye, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gel di . [\[421\]](#) Müslüman oldu. [\[422\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun Müslüman oluşuna çok sevindi.

Urve b. Mes'ud, Medine'de Hz. Ebu Bekir'in evine inmişti.

Muğîre b. Şube, amcasını, kendi evine götürülünceye kadar, bırakmadı. [\[423\]](#)

Muğîre b. Şube, Urve b. Mes'ud'un yeğeni idi. [\[424\]](#)

Urve b. Mes'ud:

"Yâ Rasûlalları! Bana izin ver de, kavmimin yanına gidip onları İslâmiyete davet edeyim.

Vallahi, ben gelip geçmiş dinler içinde bunun gibisini görmedim! Ben ashab ve kavmimin yanına öyle hayırlı bir varışla varacağım ki, hiçbir kimse hiçbir zaman kavmine benim varışım gibi varmayacaktır!" dedi. [\[425\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Taif halkının öteden beri onurlanıp büyüklenip Müslümanlıktan kaçındıklarını bildiği için: [\[426\]](#)

"Onlar seni öldürürler!" buyurdu. [\[427\]](#)

Urve b. Mes'ud:

"Yâ Rasûl ali ah! Ben onlara öz evlatlarından daha sevgiliyimdir!" dedi. [\[428\]](#)

Gerçekten de, Urve b. Mes'ud, Taif halkı içinde sevilir, sayılır, sözü dinlenir bir zât idi. [\[429\]](#)

Onu Kureyş müşrikleri de böyle kabul ederlerdi.

Kur'ân-ı Kerîm'de açıklandığına göre, Kureyş müşrikleri:

"Şu Kur'an (indirilecekse) iki memleketin birinden, büyük bir adama indirilmeli değil miydi?" demişlerdi. [\[430\]](#)

İki memleketin biri Mekke, diğeri Taif'ti.

Kureyş müşriklerinin büyük adamlardan maksatları da, Mekke'deki Velid b. Muğîre ile Taifteki Urve b. Mes'ud gibi kişilerdi. [\[431\]](#)

Urve b. Mesud, simaca, İsa Aleyhisselamı andırırdı. [\[432\]](#)

Urve b. Mes'ud, Taiflileri İslâmiyete davet için izin verilmesi hakkındaki dileğini tekrarladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, yine:

"Onlar seni öldürürler! [\[433\]](#) Onlar seni öldürürler diye korkuyorum!" buyurdu. [\[434\]](#)

Urve b. Mes'ud:

"Yâ Rasûlallah! Onlar, beni uykuda bulsalar uyandırmaz, uyandırmaya kıyamazlar!" dedi. [435]
Onların yanlarına gitmek üzere üç kez için istedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Eh, gitmek istiyorsan, git!" buyurdu. [436]

Urve b. Mes'ud, aralarındaki mevki sebebiyle Taiflilerin kendisine aykırı davranmayacaklarını, karşı koymayacaklarını umuyordu. [437]

Urve b. Mes'ud kalkıp Taife doğru yola çıktı. Beş gün gittikten sonra akşamleyin kavmine ulaştı, hemen evine girdi. [438]

Taifliler, Urve'nin Rabbe putuna uğramadan, onu ziyaret etmeden evine girişinden hoşlanmadılar, ondan kuşkulandılar.

Sonra da, kendi kendilerine:

"Yolculuk hali onu bundan alıkoymuş olabilir!" dediler. [439]

Sakîf kavmi Urve'nin evine geldiler, onu Cahiliye ve müşriklik devrinin selamıyla selamladılar. [440]

Urve b. Mes'ud, onlara karşı müşriklik selamını tanımayan, ondan hoşlanmayanların ilki oldu [441] ve:

"Bana 'Esselâmü aleyküm!' diyerek, [442] Cennetliklerin selamıyla selam vermenizi size tavsiye ederim" dedi. [443]

Sonra da, onları Müslümanlığa davet etti:

"Ey kavmim! Siz beni herhangi bir kötülükle suçlayabilir misiniz?

Siz, benim soy sopça en seçkininiz, servetçe en zengininiz, cemaatçe de en güçlünüz olduğumu biliyor değil misiniz?

Beni, İslâmiyete girmeye sevkeden, ancak, başkalarının göremediği şeyi benim onda görmüş olmamdır!

Gelin, öğüdümü dinleyin! Bana aykırı davranmayın!

Vallahi, benim size getirip sunduğum şeyden daha üstününü, hiçbir elçi kavmine getirip sunmam ıştır!" dedi.

Fakat, Sakîfler ona hakaret ettiler.

Onun çevresini sardılar ve:

"Lâfa andolsun ki; zaten senin Rabbe'ye yaklaşmadığın ve onun yanında saçını kazıtmadığın zaman, dininden ayrılmış olduğun bizim içimize doğmuştu!" dediler. [444]

Urve b. Mes'ud onlara karşı çok yumuşak davrandı.

Taifliler ise, toplanıp onun hakkında yapacakları şeyi kararlaştırmak üzere yanından ayrıldılar.

Urve b. Mes'ud, tanyeri ağarmaya başladığı zaman, [445] köşkünün üzerine çıktı. [446]

Namaz için ezan okudu. [447]

Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed Aleyhisselamın Resûlullah olduğuna[448] şahadet etti. [449]

Kendisinin Müslüman olduğunu açıkladı ve Taif halkı olan Sakîfleri İslâmiyete davet etti. [450]

Taifliler, her köşeden, ona doğru vardılar. [451] Her taraftan, onu oka tuttular. [452]

Benî Maliklerden Benî Salim b. Malik'in kardeşi Evs b. Avfın attığı ok, Urveye isabet etti.

Oku Ahlâftan Benî Attâb b. Maliklerden Vehb b. Cabir adındaki kişinin attığı da sanılmıştır. [453] Urve b. Mes'ud da Ahlâftan (yani Sakîflerin başka kabilesinden) idi. [454]

Atılan ok Urve b. Mes'ud'un bilek damarını kesti. Kan dindirilemedi.

Okun Evs b. Avf tarafından atıldığı gerçekleştiği için; [455] Gaylan b. Seleme, Kinane b. Abdi Yal il, Hakem b. Amr ve Ahlâfın diğer ileri gelenleri silahlandılar, çarpışmak için yığınak yaptılar ve:

"Ya Benî Maliklerin başkanlarından on kişi öldürüp Urve'nin öcünü alacağız, ya da en son fendimize kadar öleceğiz!" dediler. [456]

Urve b. Mes'ud'un Kanını Bağışlayıp Kabile Arasındaki Kan Dâvâsını Önleyişi ve Yakınlara Vasiyeti

Urve b. Mes'ud'a:

"Kanın hakkında ne yapılmasını uygun görürsün?" diye soruldu. [457]

Urve b. Mes'ud, iki tarafın yapmaya kalkıştıkları şeyi görünce, kendi kavim ve kabilesine:

"Sakın benim yüzümden çarpışmaya kalkmayınız!

Çünkü, ben bu hususta aranız düzelsin diye kanımı bağışlamış bulunuyorum. [458]

Bu bir şereftir ki; Allah beni bununla şereflendirmiştir!

Bu bir şehitliktir ki, bunu bana Allah göndermiştir. [459]

Ben şahadet ederim ki; Muhammed, Allah'ın Resûlüdür!

O, sizin beni öldüreceğinizi de bana önceden haber vermişti!" dedi. Sonra da, yakınları olan cemaate: [460]

"Resûlullah Aleyhisselamın yanında şehit olup, yanınızdan ayrılmadan önce Taif dışına gömülmüş bulunan şehitlerin yanına beni de gömmenizden başka, hakkımda yapacağınız birşey yoktur!" dedi. [461]

Urve b. Mesud'u, vasiyeti üzerine, Taif şehitlerinin yanına gömdüler.

Yüce Allah ondan razı olsun!

Urve b. Mes'ud'un şehit edildiği haberi erişince, [462] Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onun kavmi ile olan hali, Yâsîn sahibinin kavmi arasında olan haline benzer! [463]

Yâsîn sahibi kavmini Yüce Allah'a imana davet etmişti de, kavmi onu öldürmüşlerdi. [464]

Hamd olsun o Allah'a ki, ümmetim içinde Yâsîn sahibi gibi birini bulundurdu!" buyurdu. [465]

Yasin sahibi, Antakya halkından Habib b. Müreyy idi. Kendisi, yular yapma işiyle uğraşırdı.

Hastalıklı bir zâttı. Cüzzam, miskîn hastalığına tutulmuştu.

Kendisinin evi, şehir kapılarının yanında, şehirden uzakça bir yerde idi.

Kendisi, mü'min, eli hayra açık bir zâttı. Kazancını akşamleyin biraraya toplar, ikiye böler, kazancının yansıyla çoluk çocuklarını geçindirir, yarısını da yoksullara tasadduk eder, dağıtırdı.

Hastalığı, zayıflığı ve işi kendisini ibadetten alıkoymaz, minarede Allah'a gizlice ibadet ederdi.

Habib, kavmi olan Antakya halkının kendilerine gönderilmiş elçileri öldürmeye söz birliği ettiklerini haber aldığı zaman koşup yanlarına varmış, onlara Allah'ı hatırlatmış, kendilerini öğüüemiş, elçilere uymaya davet etmişti.

Antakya halkı ise, onu taşa tutmuşlar, ayaklarının altına alıp çiğnemişler, ve kendisi:

"Ey Allah'ım! Kavmime doğru yolu göster!

Ey Allah'ım! Kavmime doğru yolu göster!

Ey Allah'ım! Kavmime doğru yolu göster!" diyerek dua ede ede can vermişti . [\[466\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun!

Antakya halkı, Cebrail Aleyhisselamın bir bağırışıyla yok olmuştur.

Antakya şehrinin putperest halkına gönderilen elçiler ise İsa Aleyhisselamın üç havarisi olup, birisi Şem'un idi.

Bunlar, ilk önce, Habib'e rastlamışlardı.

Habib, onların kim olduklarını ve ne için geldiklerini sorup öğrendikten ve kerametlerini gördükten sonra, onlara hemen iman etmişti. [\[467\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'in Yâsîn Sahibi Hakkındaki Açıklaması

Yasin sahibi hakkında Kufân-ı Kerîm'de şöyle Duyurulur:

"Onlara, o şehir (Antakya) yaranını misal getir!

Hani, oraya elçiler gelmişti. Biz, ozaman, kendilerine iki elçi göndermiştik de, onları yalanlamışlardı. Biz de, bir üçüncü ile bunları desteklemiştik.

'Biz size gönderilmiş hak elçileriz!¹ demişlerdi.

Onlar (Antakya halkı):

'Siz bizim gibi insandan başka kimseler değilsiniz!

Hem, Rahman hiçbir şey (ne vahiy, ne risalet) indirmemiştir.

Siz ancak yalan söyler adamlarsınız!' dediler.

Elçiler de:

'Rabbimiz biliyor ki; biz gerçekten size gönderilmiş elçileriz!

Bizim üzerimize düşen vazife, açıkça tebliğden başka birşey değildir¹ dediler.

Şehir halkı ise

'Doğrusu, biz sizin yüzünüzden uğursuzlandık. Eğer vazgeçmezseniz, andolsun ki, sizi mutlaka taşlarız! Bizden size muhakkak acıklı bir işkence de dokunur!' dediler.

Elçiler de:

'Sizin uğursuzluğunuz kendinizdedir. Size öğüt verilirse mi uğursuzluk olur?!

Hayır! Siz haddi aşanlar güruhusunuzdur!' dediler.

O şehrin en ucundan koşarak bir adam (Habib) geldi de:

'Ey kavmim! Uyunuz o gönderilmiş olanlara!

Uyunuz sizden hiçbir ücret istemeyen o kimselere ki, onlar hidayete ermiş zâtlardır!' dedi *

'Ben, beni Yaratana ne diye kulluk etin eyecekmi işim?

Siz, hepiniz, O'na döndürüleceksiniz!

Ben O'ndan başka ilahlar edinir miyim hiç?!

Eğer O çok esirgeyici Allah bana bir zarar yapmak isterse, iddia ettiğiniz şeylerin hiçbiri bana fayda vermez. Onlar beni asla kurtaramazlar.

Şüphesiz ki, ben o takdirde muhakkak apaçık bir sapkınlık içindeyim demektir.

Gerçek, ben Rabbinize iman ettim! İşte, bunu benden duyunuz!' dedi**

Ona (Habib'e), 'Gir Cennete!' denildi.

O da:

'Ne olurdu, kavmim, Rabbinin beni Cennetle ikram edilenlerden kıldığını bilselerdi!' dedi.

Ondan sonra, onun kavminin üzerine gökten hiçbir ordu indirmedik, indiriciler de değildik.

Onların (Antakya halkının) akıbeti, bir tek sayhadan (Cebrail'in bağırışından) başka birşey

değildi.

Artık, hemen sönüp gidiverdiler!"[468]

Urve b. Mes'ud'un Oğlu ile Yeğenin Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Urve b. Mes'ud şehit edilince, oğlu Ebu Müleyh ile kardeşinin oğlu Karib b. Esved b. Mes'ud, Taif halkına:

"Siz Urveyi öldürdünüz! Artık biz sizinle hiçbir zaman hiçbir şey üzerinde söz ve iş birliği yapmayacağız!" diyerek Taiften ayrıldılar. Medine'ye geldiler.[469] Muğîre b. Şûbe'nin evine indiler. [470]

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vanp Müslüman oldular.

Yüce Allah onlardan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Kimi isterseniz, kendinize müttefik ve yardımcı edininiz!" buyurdu.

Onlar:

"Biz Allah'ı ve Allah'ın Resûlünü velî edindik!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ebu Süfyan b. Harb dayımanızdır. Onunla müttefik olunuz!" buyurdu. [471]

Onlar:

"Evet! Ebu Süfyan b. Harb dayımanızdır!" dediler. [472]

Onun müttefiki oldular.[473] Hicretin 9. yılı Ramazan'ında Sakıt" heyeti Medine'ye gelinceye kadar, Medine'de oturdular. [474]

Benî Uzre Heyetinin Medine'ye Gelmeleri ve Müslüman Olmaları

Benî Uz re b. Sa'd b. Hüzeymler, Kudâalardan olup, [\[475\]](#) Yemen kabilelerindendi. [\[476\]](#) Hicretin 9. yılında Safer ayında Benî Uzrelenden oniki kişilik bir heyet, Medine'ye gelip, [\[477\]](#) Remle binti Hâris'in konağına indiler. [\[478\]](#)

1. Cemre b. Numan
2. Süleym b. Malik,
3. Sa'd b. Malik,
4. Malik b. Ebi Riyah, gelen heyet içinde bulunuyordu. [\[479\]](#)

Cemre b. Numan, Benî Uzrelerin ulusu ve lideri idi. [\[480\]](#)

Benî Uzre heyeti, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelince, Peygamberimiz Aleyhisselama Cahiliye devri selamıyla selam verdiler. [\[481\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Siz, kimlersiniz?" diye sordu. [\[482\]](#)

Benî Uzre heyetinin konuşmacısı:

"Biz, bilmediğin kimseler değiliz! [\[483\]](#)

Biz, Kusayy'ın anne bir kardeşi [\[484\]](#) ve yardımcısı olan Uzre'nin oğullarındanız! [\[485\]](#)

Biz, Huzâalarla Benî Bekrleri Mekke vadisinden uzaklaştırmıştık.

Aramızda akrabalık ve hısımlık vardır" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Hoşgeldiniz! Safa geldiniz!" buyurduktan sonra, [\[486\]](#) onlara:

"Siz beni tanımadınız mı? Bana İslâm selamıyla selam vermekten sizi ne alıkoydu?" diye sordu. [\[487\]](#)

Benî Uzre heyeti:

"Yâ Muhammedi Biz henüz atalarımızın üzerinde bulundukları şey üzerinde bulunuyoruz.

Kendimiz [\[488\]](#) ve kavmimiz adına birtakım isteklerin dile getiricisi olarak yanına geldik!" dediler. [\[489\]](#)

"Sen nelere davet ediyorsun?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben bütün insanları Bir olan, Kendisinin hiçbir eşi, ortağı olmayan Allah'a ibadet ve benim de O'nun resûlü olduğuma şahadet etmeye davet ediyorum!" buyurdu.

Benî Uzre heyetinin konuşmacısı:

"Bunun arkasından, yapılacak ne var?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Abdestlerini güzelce alıp vakitleri içinde kılacağınız beş vakit namaz vardır! Çünkü, bu, ibadetlerin üstünüdür" buyurdu ve kendilerine oruç, zekat ve hac gibi farzların geri kalanını da anlatıp

sözünü bitirdi. [\[490\]](#)

Benî Uzre heyeti, Peygamberimiz Aleyhisselamdan, dinî birçok şeyler sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam onların sorularını cevaplandırdı . [\[491\]](#)

Benî Uzre heyeti Müslüman oldu. [\[492\]](#)

Yüce Allah onlardan razı olsun!

Benî Uzre heyeti:

"Yâ Rasûlallah! Aramızda kâhin bir kadın var.

Kureyşîler ve başka Araplar onun yanına varıp muhakeme olunur, yargılanırlar.

İçinden çıkamadığımız işlerimizi ondan soralım mı?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ondan birşey sormayınız!" buyurdu. [\[493\]](#) Onları kâhin kadına birşey sormaktan, [\[494\]](#) putlar adına [\[495\]](#) kestikleri hayvanların etlerini yemekten men etti. [\[496\]](#)

Ancak, Allah'ın ismini anarak kesecekleri hayvanların etlerini yemenin kendilerine haram olmadığını haber verdi. [\[497\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Şam'ın fethedileceğini ve Herakliyas'un ülkesinden çıkıp korunabileceği bir yere kaçacağını da Benî Uzre heyetine müjdeledi. [\[498\]](#)

Benî Uzre heyeti, Remle binti Hâris'in konağında iki gün oturdu. [\[499\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; başka heyetlere verildiği gibi, Benî Uzre heyetine de bahşişlerinin verilmesini emretti. [\[500\]](#) Bahşişleri verildi. [\[501\]](#) Heyetten her birine, birer bürüd, elbise de verildi. [\[502\]](#)

Benî Uzre heyeti, ev halklarının yanına, [\[503\]](#) yurtlarına döndüler. [\[504\]](#)

Benî Uzrelerden Cemre b. Numan'ın Zekat Memurluğuna Atanışı ve Kendisine Arazi de Verilişı

Benî Uzre heyetinden Cemre b. Numan, Hicaz halkından, Benî Uzrelerin zekat ve sadakalarını toplayıp Peygamberimiz Aleyhisselama getiren ilk kişi idi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona, Vâdi'l-kurâ'da, enine boyuna atının koşup yorulduğu yerden attığı kamçısının ulaştığı yeri yurt olarak sınırladı ve verdi.[\[505\]](#)

Cemre b. Numan, oraya konup, vefatına kadar orada oturdu. [\[506\]](#)

Benî Uzrelerden Zeml b. Amr'ın Müslüman Oluşu ve Kendisine Sancak ve Yazı Verilişi

Benî Uzrelerden Zem I b. Amr'ı tapmakta olduğu putun içinden işittiği bir ses uyarmış, gelip bunu Peygamberimiz Aleyhisselama haber vermişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O, cinlerden bir mü'mindir!" buyurdu. [\[507\]](#)

Zeml, Müslüman oldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir sancak bağlayıp, onu kavminin sancaktan yaptı. [\[508\]](#)

Zeml için bir de yazı yazdırdı. [\[509\]](#) Yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

"B ismi İlâhırahmânırahm

Allah'ın Resûlü Muhammed tarafından Zeml b. Amr'a ve yanında bulunan Müslüman kişilere hususî olarak yazılmıştır

Ben onu bütün kavmine gönderdim.

Müslüman olan, Allah cemaatine dahil olmuş bulunur; Müslümanlıktan kaçınanlara ise, iki ay eman verilmiştir.

Buna, Ali b. Ebu Talib ve Muhammed b. Meslemetü'l-Ensarî şahittir." [\[510\]](#)

Kutbe b. Âmir'in Has'amlara Gönderilişi

Has'amlar, Enmar b. Nizar b. Maadd b. Adnan'ın oğlu Akyel (Has'am)'ın soyundan olup, birçok oymaklara aynim ıslardı. [\[511\]](#)

Has'amların kardeşleri Becîlelerle birlikte yurtlan, Yemen ve Hicaz'ın hac yollarından Tebâle'ye kadar uzanmakta idi. [\[512\]](#)

Tebâle; Yemen yolunda ve Tihâme toprağındadır. [\[513\]](#)

Has'amların Türebe yakınındaki Bîşe nahiyesinde bulundukları rivayet edilir. [\[514\]](#)

Türebe; Serat'tan başlayan, Necran'da biten bir vadidir. [\[515\]](#)

Has'amlar, İslâm'ın fetih günleri sırasında etrafa dağılmışlar, kendilerinin bellibaşlı bir yurtları kalmamış, Bîşe ile Türebe arasına gelip konmuşlardı. [\[516\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hicretin 9. yılında Saferayında [\[517\]](#) Kutbe b. Âmir'i yirmi kişilik askerî bir birliğin başına geçirip, Has'amlardan, Tebâle nahiyesinde bulunan bir kabileye gönderdi. [\[518\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; birlik kumandanı Kutbe b. Âmir'e gündüzleri gizlenip geceleri gitmelerini, yemeklerini de yürürken yemelerini, [\[519\]](#) Has'amlara baskın yapacakları zaman, birliğini her taraftan saldıracak biçimde ayırmasını emretti.

Mücahidler, binmek üzere yanlarına on deve alıp yola çıktılar. [\[520\]](#) Silahlarını gizlediler.

Yollarına devam ederek Fetak'ı (Fütuk'u) tuttular. Mesha¹ vadisine ulaştılar. [\[521\]](#)

Fetak, Fütuk; Taifin bir karyesidir. [\[522\]](#)

Mesha' da; Mekke ile Medine arasında, Taifin veya Mekke'nin büyük kasabalarındandır. [\[523\]](#)

Mücahidler Mesha'da bir adam yakalayıp kendisini sorguya çekmek istedi iseler de, adam hiçbir şey söylemez, susarken, su başlarında konaklamış bulunan halka bağırmaya başlayınca, [\[524\]](#) kendisinin boynunu vurdular.

Su başındaki cemaatin uyumalarını beklediler.

Has'amlar uykuya daldıkları zaman, mücahidler birliklerini ayırdılar.

Her taraftan birden baskın yaptılar.

İki taraf arasında şiddetli çarpışma başladı.

Kutbe b. Âmir ve arkadaşları, kendileriyle çarpışan Has'am erkeklerinden öldürebildiklerini öldürdüler, kadınları esir aldılar. İğtinam ettikleri deve ve davarları Medine'ye doğru sürdüler. [\[525\]](#)

Has'amlar hemen derlenip toparlandılar, hayvanlarına atlayıp mücahidi erin ardlarına düştüler.

O sırada, Yüce Allah büyük bir sel gönderdi. [\[526\]](#)

Gelen sel, Has'amlarla Müslümanların arasına gerildi. [\[527\]](#)

Has'amlar Müslümanlara yetişmeye yol bulamadılar. [\[528\]](#) Seli bir türlü geçemediler. Mücahidler deve, davarı sürüp aldıkları esirlerle birlikte giderlerken, arkalarından bakakaldılar. [\[529\]](#)

Ganimet mallarının beşte biri çıkarıldıktan sonra, kalanı mücahidler arasında bölüştürüldü.

Her birinin hissesine dörder deve düştü. Bir deve, on davara denk sayıldı. [\[530\]](#)

Bunun üzerine, Has'amlardan, içlerinde As'as b. Zahr ve Enes b. Müdrîk'in de bulunduğu bir heyet gelip:

"Biz, Allah'a ve Allah'ın Resûlüne ve Allah'tan gelenlere iman ettik.

Sen bize bir yazı yaz da, o yazıda olanlara tâbi olalım!" diyerek Müslüman olduklarını açıkladılar. [\[531\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da, Has'amlardan, Bîşe çölünde oturanlardan isteyerek yahut istemeyerek Müslüman olanlar hakkında yazdırdığı yazıda, kendilerinin Cahiliye devrinde işlemiş oldukları cinayetlerin kaldırıldığını, her yıl ne gibi mahsullerden ne nisbette zekat ödenmesi gerektiğini bildirdi. [\[532\]](#)

Abdullah b. Avsece'nin Hârîse b. Amr b. Kurayt Oğullarına Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hicretin 9. yılında, Saferveya Rebiülevvel hilali görününce, ashab-dan Abdullah b. Avsecetü'l-Becelî'yi, Harise b. Amr b. Kurayt oğullarına gönderdi. [\[533\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; orada, Sim'an b. Amr b. Kurayt b. Ubeyd b. Ebu Bekir b. Kilab'a [\[534\]](#) veya Ri'yetü's-Suhaymîye verilmek üzere, [\[535\]](#) kırmızı deri üzerine [\[536\]](#) bir yazı yazdırdı.

Yazısında, onları İslâmiyete davet etti. [\[537\]](#)

Harise b. Amr b. Kurayt oğulları, Peygamberimiz Aleyhisselamın mektubunu aldılar. İslâmiyete girmeyi kabul etmediler. Mektubun yazısını yıkadılar.

Yazının derisiyle de, kovalarının yırtılan dibini yamadılar! [\[538\]](#)

Bunun için, kendilerine "Benu'r-Râkı -Yamacı Oğulları" denildi. [\[539\]](#)

Onlar, bu kötü tutum ve davranışlarıyla, Peygamberimiz Aleyhisselamın mektubunu

önemsemediklerini göstermiş, tahkir etmiş oluyorlardı. [540]

Sim'an'ın[541] veya Rıyetü's-Sühaymî'nin[542] kızı:

"Sanıyorum ki; senin başına çok büyük bir musibetten başka birşey gelmeyecek!

Sana Arapların efendisi ve ulusunun mektubu geldi.

Sen de tuttun, onu kovana yama yaptın hâl?" dedi. [543]

Rı'yetü's-Sühaymî'nin kızı Benî Hilallerden birisiyle evli olup, kendisi de, kocası da Müslüman olmuştu. [544]

Âmir b. Halid b. Amr b. Kurayt'ın kızı Ümmü Habib de, söylediği kısa bir şiirde:

"Kendilerine Muhammed'den bir âyet, alâmet geldiği zaman, onlar onu kuyu suyu ile yıkayıp yok ettiler!

Halbuki, o, kendileri için bir güç ve sığınak idi!" diyerek, kavminin kötü tutum ve davranışlarını kınamaktan kendisini alamamıştı.

Benî Kilablar Peygamberimiz Aleyhisselamın mektubuna yapılmayacak şeyi yaptıkları zaman, [545] Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Nedir bunların hali?! Allah onların akıllarını mı gidermiş? Gidersin!" buyurmuştu.

Onlar, vücutları titrer, acele acele konuşur, sözlerini birbirine kanştırır, ne dedikleri anlaşılmaz bir kavim oldular! [546]

Dahhâk b. Süfyan'ın Kurataları Te'dibe Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hicretin 9. yılında Rebiülevvel ayında [\[547\]](#) Kuratalar üzerine askerî bir birlik saldı.

Dahhâk b. Süfyanü'l-Kilabîyi de, bu askerî birliğe kumandan tayin etti. [\[548\]](#)

Dahhâk b. Süfyan, Arapların bahadırlarından, babayiğitlerinden idi. Kendisi, yüz süvariye denk sayılırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselamin başucunda-kendiliğinden-yalın kılıç dikilir, nöbet tutardı. [\[549\]](#)

Mücahidler Kuratalara, Lâve Züccü'nde rastladılar. [\[550\]](#)

Önce, onları İslâmiyete davet ettiler.

İslâmiyeti kabule yanaşmayınca, onlarla çarpışmaya tutuştular, onları bozguna uğrattılar.

Mücahidler arasında bulunan Asyad b. Seleme, babası Seleme b. Kurt'a, Zücc'de bir su çukurunun üzerinde yetişti.

Seleme at üzerinde bulunuyordu.

Asyad babasını İslâmiyete davet etti ve kendisine eman verdi.

Seleme ise, oğluna ve İslâmiyete sövdü.

Bunun üzerine Asyad, babasının atının iki bacağına kılıçla vurdu.

At arkası üzerine çöktüğü ve Seleme su çukurunun içine düştüğü zaman, onu mücahidlerden birisi gelip öldürünceye kadar, suyun içinde mızrağıyla tuttu, bırakmadı. [\[551\]](#) Babasını, edebinden ötürü, [\[552\]](#) kendisi öldürmedi. [\[553\]](#)

Mücahidler, Kurataların ele geçirebildikleri mallarını iğtinam ettiler. [\[554\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın kırmızı deri üzerine yazdırıp Abdullah b. Avsece ile gönderdiği mektubunu alıp kovaşına yama yapmış olan Rı'yetü's-Sühaymî'nin dinlenen, yayılan hayvanlarından, ev halkından ve mallarından hiçbir şey bırakmaksızın hepsini ele geçirdiler.

Rı'yetü's-Sühaymî ise çırılçıplak atına atlayıp kaçtı!

Benî Hilallerden birisi ile evli bulunan kızının evine ulaştı.

Rı'yenin kızı da, kızının kocası da Müslüman olmuşlardı.

Benî Hilallerin oturma yerleri, Rıye'nin kızının evinin yanında idi.

Rı'ye, kızının evine arka taraftan girdi.

Kızı, onu çırılçıplak görünce, giymesi için üzerine bir elbise attı ve:

"Ne oldu sana?!" dedi.

Rı'ye:

"Daha ne olacak? Babanın başına her kötülük geldi!

Kendisine ne dinlenen, ne yayılan bir hayvan, ne ev halkı, ne de bir mal bırakıldı! Hepsi elinden alındı!" dedi.

Kızı:

"Sen İslâmiyete davet edilmiştin. Ne diye Müslüman olmadın?" dedi.

Rı'ye:

"Kocan nerede?" diye sordu.

Kızı:

"Develerin yanındadır!" dedi.

Develerin yanından gelen damadı, Rı'yeye:

"Sana ne oldu?" diye sordu.

Rı'ye:

"Daha ne olacak? Başa her kötülük geldi!

Kendisine ne dinlenen, ne yayılan bir hayvan, ne ev halkı, ne de bir mal bırakıldı! Hepsi elinden alındı.

Ev halkım ve mallar askerler arasında bölüşülmeden önce, Muhammed'in yanına yetişmek istiyorum!" dedi.

Damadı:

"Binek hayvanımı al, ona binip git!" dedi.

Rı'ye:

"Senin binek hayvanın bana gerekmez!" dedi.

Yaylım develerinden iki yaşında bir deve tuttu. Yolculuk için gereken azığı ve suyu aldı.

Yüzünü üzerindeki elbisesiyle бүrüdүğü zaman, arkası açıldı. Arkasını бүrüdүğü zaman da, yüzü açıldı.

Tanınmak istemiyordu.

Rı'ye Medine'ye geldi. Devesinin dizini bağladı.

Sabah namazını kıldırıldığı sırada Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına doğru vardı, hizasında durdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam namazı kıldırınca, Rı'ye:

"Yâ Rasûlalları! Ellerini uzat da, sana bey'at edeyim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam elini ona doğru uzattı.

Rı'ye, elini Peygamberimiz Aleyhisselamın eline koyup bey'at etmek istediğı zaman, elini geri çekti ve bunu üç kere yaptı.

Üçüncüsünde, Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Sen kimsin?" diye sordu.

Rı'ye:

"Rı'yetü's-Sühaymî'yim!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam hemen onun kolunu tutup yukarı kaldırdıktan sonra:

"Ey Müslümanlar cemaati! Bu, kendisine yazı yazmış olduğum Rı'yetü's-Sühaymî'dir ki, yazımı

alıp kovaşına yamamıştı!

Şimdi ise, kendisi, Müslüman olmaya ve kendisinden alınmış bulunanları dilemeye gelmiştir!" buyurdu.

Rı'ye:

"Yâ Rasûlallah! [\[555\]](#) Ailem, malım ve çocuklarım baskına uğratılmıştır" dedi. [\[556\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Malın bölüştürülmüş bulunuyor. [\[557\]](#) Eğer malların Müslümanlar arasında bölüştürülmeden önce gelip yetişmiş olsaydın, yetiştiğin malı geri almaya lâıyk ve müstahak idin. [\[558\]](#)

Ev halkına gelince; onlardan kimi bulursan, al, götür!" buyurdu.

Rı'ye, hemen gitti.

Rı'ye'nin oğlu, babasının bindiği hayvanı tanımış, onun yanında dikilip duruyordu.

Rı'ye, acele, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına döndü ve:

"İşte, şu, benim oğlumdur!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Bilal-i Habeşî'ye:

"Ey Bilal! Onunla birlikte git!

Oğlana:

'Bu, senin baban mıdır?' diye sor!

Eğer 'Evet!' derse, onu Rı'ye'ye teslim et!" buyurdu.

Bilal-i Habeşî oğlanın yanına vardı.

Ona:

"Bu, senin baban mıdır?" diye sordu.

Oğlan "Evet!" deyince, onu babasına teslim edip Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına döndü ve:

"Yâ Rasûl alları! Ben efendisi için gözyaşı döken bir kimse görmemişimdir!" dedi. [\[559\]](#)

Beliyy Heyetinin Medine'ye Gelişi ve Müslüman Oluşu

Rüveyfi' b. Sabitü'l-Belevfnin bildirdiğine göre; Hicretin 9. yılında, Rebiülevvel ayında, Medine'ye Beliyylerden bir heyet gel di. [\[560\]](#)

Geldiklerini haber alınca, Rüveyfi¹ onları Benî Cedîle mahallesindeki evine indirdi.

Sabahleyin de, [\[561\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına götürdü. [\[562\]](#) O sırada Peygamberimiz Aleyhisselam evinde ashabıyla birlikte oturuyordu. [\[563\]](#)

Rüveyfi¹ b. Sabit, Beliyy heyetini Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Yâ Rasûlallah! Bunlar benim kavmim dendir" diyerek takdim etti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen de, kavmin de hoşgeldiniz!" buyurdu. [\[564\]](#)

Heyetin yaşlısı ve büyüğü olan Ebu'd-Dıbab* varıp Peygamberimiz Aleyhisselamın önüne oturdu ve konuştu. [\[565\]](#)

Beliyy heyetinin hepsi Müslüman oldular. [\[566\]](#)

Yüce Allah onlardan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hamd olsun o Allah'a ki, sizi İslâmiyete hidayet etti.

İslâmiyetten başka dinde ölen herkes Cehennemdedir!" buyurdu. [\[567\]](#)

Heyetin büyüğü ve yaşlısı olan zât:

"Yâ Rasûlallah!

Ben konuklan ağırlamaya düşkün bir adamım.

Bundan dolayı bana ahirette bir ecir ve sevab var mıdır?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Zengine veya fakire yapacağın her iyilik sadakadır, hasenedir!" buyurdu. [\[568\]](#)

Heyet başkanı:

"Yâ Rasûlallah! Konukluğun müddeti ne kadardır?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Üç gündür! Yanında üç günden fazla oturmak, konuklar için helâl olmaz-çıkıp gidinceye kadar!" buyurdu.

"Yâ Rasûlallah! Yeryüzünün kırlarında bulduğum davarlar hakkında ne buyurursun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O ya senindir, ya kardeşinindir, ya da kurdundur!" buyurdu. [\[569\]](#)

Abdullah b. Amr da:

"Yâ Rasûlallah! Yitik davar hakkında ne buyurursun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O ya senindir, ya kardeşinindir, ya da kurdundur!

Yitiği kardeşin için tut!" buyurdu. [\[570\]](#)

Heyet başkanı:

"Ya o deve olursa, ne Duyurulur?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O ne senindir, ne de kardeşinindir! Sahibini buluncaya kadar, bırak onu, gitsin!" buyurdu. [\[571\]](#)

Beliyy heyeti, dinleri hakkında daha başka sorular da sordular ve cevaplarını aldılar. [\[572\]](#)

Sonra kalktılar, Rüveyfi'in evine döndüler. [\[573\]](#)

Beliyy heyeti Rüveyfi'in evine döneceği sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam getirdiği hurmayı Rüveyfi'e verip:

"Konukları ağırlarken, bu hurmadan da yararlan!" buyurdu.

Beliyy heyeti de, başkaları da bu hurmadan yediler durdular.

Beliyy heyeti Medine'de üç gün oturdu. [\[574\]](#)

Üç günden sonra, vedalaşmak üzere, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldiler. Peygamberimiz Aleyhisselam, daha önceki heyetlere bahşişler verildiği gibi, bunlara da bahşişler verilmesini emretti. [\[575\]](#) Verildi. [\[576\]](#) Yurtlarına döndüler. [\[577\]](#)

Esmâ (Ümeyme) binti Numanu'l-Kindî'nin Zevceliğe Kabul Olunmasının Peygamberimiz Aleyhisselama Teklif Edilişi ve Medine'ye Getirilişi

Hicretin 9. yılında, Rebiülevvel ayında, [\[578\]](#) Numan b. Ebi'l-Cevn b. Esvedü'l-Kindî Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına Müslüman olarak gelmişti. Kendisi Necd'de otururdu. [\[579\]](#)

Numan b. Ebi'l-Cevn, kral hanedanındandı. [\[580\]](#)

Numan b. Ebi'l-Cevn:

"Yâ Rasûlallah! Amcasının oğlu ile evli iken onun ölümü ile dul kalıp sana varmayı arzu eden, Araplar içinde en güzel bir dulu sana nikahlayayım mı?" diyerek, kızını Peygamberimiz Aleyhisselama zevce olarak vermeyi teklif etti.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, onunla evlenmek için, oniki buçuk ukiyye mehir verdi.

Numan b. Ebi'l-Cevn:

"Yâ Rasûlallah! Esmâ (Ümeyme)'nin mehrini kısıma!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben ne kadınlarımdan hiçbirine bundan üstün mehir verdim, ne de kızlarımdan hiçbirine hiçbir kimse bundan üstün mehir verdi" buyurdu.

Numan b. Ebi'l-Cevn:

"Yâ Rasûlallah! Aileni yanına getirmek üzere bir adam gönder! Ben de göndereceğin adamla birlikte gideyim. Aileni sana onun yanında göndereyim" dedi. [\[581\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, ashabından Ebu Useydü's-Sâidî'yi Numan b. Ebi'l-Cevn'le birlikte gönderdi.

Numan b. Ebi'l-Cevn kızı Esmâ (Ümeyme) Hatunun yurduna vardığı zaman, o, evinde oturuyordu.

Yanına girmesi için, Ebu Useyd'e izin verildi.

Ebu Useyd:

"Resûlullah Aleyhisselamın kadınlarını, erkeklerden hiçbir erkek göremez. [\[582\]](#)

Senin mahremi olmayan erkekler, seninle ancak perde arkasından konuşabilirler!" dedi.

Esmâ (Ümeyme) Hatun öyle yaptı.

Ebu Useyd, orada üç gün kalıp dinlendikten sonra. [\[583\]](#) Esmâ binti Numan'ı deve üzerinde, hevdeç içinde, [\[584\]](#) ebesi olan dadısı da yanında olduğu halde [\[585\]](#) oradan alıp Medine'ye getirdi ve Benî Sâidelerin köşküne indirdi.

Bu köşk, Zübab dağının arkasındaki Şavtta, [\[586\]](#) Şavt diye anılan hurma bahçesinin içinde idi. [\[587\]](#)

Benî Sâide kadınları, Esmâ (Ümeyme) binti Numan Hatunun yanına girerek:

"Hoşgeldin!" dediler.

Esmâ Hatunun yanından çıkanlar, hep, onun güzelliğinden bahsediyorlardı. [\[588\]](#)

Ebu Useydü's-Sâidî, Esmâ (Ümeyme) Hatunu getirdiğini, o sırada Benî Amr b. Avfların yanında bulunan Peygamberimiz Aleyhisselama gidip haber verdi. [\[589\]](#)

Hz. Ömer'in kızı ve Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcesi olan Hz. Hafsâ, Hz. Âişe'ye:
"Sen onu kınala! Ben de onun saçını tarayayım!" demiş ve böyle yapmışlardı.

Sonra, bunlardan birisi Esmâ Hatunun yüzünün ve vücudunun güzelliğini kıskanarak, ona:
"Peygamber Aleyhisselam, yanına girdiği kadının:

'Senden Allah'a sığınırım!' demesinden hoşlanır! [\[590\]](#)

Sen kral hanedanındansın.

Resûlullah Aleyhisselam senin yanına girip senden hazlanmak isteyince, ondan Allah'a sığın!

O zaman sen kendisinin hoşuna gidersin, makbulü olursun!" diyerek telkinde bulundu. [\[591\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam ashabıyla birlikte Şavt bahçesine kadar yürüyerek gittiler. Oradaki iki bahçenin yanına eriştikleri zaman, ikisinin arasında oturdular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Siz şurada oturunuz!" buyurduktan sonra, kendisi, kendisi için getirilmiş olan Esmâ (Ümeyme) Hatunun Şavt'ta konuklandığı eve gitti.

O sırada Esmâ (Ümeyme) Hatunun dadısı da yanında bulunuyordu. [\[592\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Esmâ Hatunun yanına girdi. [\[593\]](#) Kapıyı kapattı. [\[594\]](#)

Esmâ Hatuna:

"Kendini bana bağışla!" buyurdu.

Esmâ Hatun:

"Bir kraliçe, kendisini, uydusunu hiç bağışlar mı?!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun hırçınlığını yatıştırmak için, elini onun üzerine koymak istedi. [\[595\]](#)

Esmâ Hatun, hoşlanmıyomnuş gibi davranarak: [\[596\]](#)

"Senden Allah'a sığınırım!" dedi. [\[597\]](#)

Yüzünü elleriyle kapatı. [\[598\]](#) Gömleğini yüzüne çekti. Peygamberimiz Aleyhisselamdan gizlendi. [\[599\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Demek sen benden Allah'a sığınıyorsun hâ?!" buyurdu.

Esmâ Hatun sığınma sözünü üç kere tekrarladı. [\[600\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen pek Büyük bir Makama sığındın! [\[601\]](#)

Sen pek Büyük bir Makama sığındın! [\[602\]](#)

Sen pek Büyük bir Makama sığındın! [\[603\]](#)

Allah'a sığınan emîn olur! [\[604\]](#)

Git, ev halkına kavuş!" buyurdu. [\[605\]](#)

Hemen ondan yüzünü çevirdi. [\[606\]](#)

Sahabilerinin yanına vardı ve:

"Ey Ebu Useyd! Râzife denilen beyaz keten kumaşından yapılmış iki elbise giydirip, onu ev halkına götür, kavuştur!" buyurdu. [\[607\]](#)

Ebu Useyd, Peygamberimiz Aleyhisselamın emrini yerine getirdi . [\[608\]](#)

Esma Hatun dönüp yanlarına vardığı zaman, kavmi bağrıştılar

"Sende muhakkak bir yaramazlık var! [\[609\]](#)

Senin başına ne felaket geldi?" dediler.

Esma Hatun:

"Aldatıldım! (Tuzağa düşürüldüm!) [\[610\]](#) Bana şöyle şöyle denildi" diyerek kendisine söylenenleri birer birer anlatınca, [\[611\]](#) ev halkı Esma Hatuna:

"Sen bizi Araplar içinde teşhir ettin, dillere düşürdün!" dediler.

Esma Hatun, Ebu Useydü's-Sâidî'ye:

"Olan oldu artık! Ben şimdi ne yapayım? Sen bana onu söyle?" dedi.

Ebu Useydü's-Sâidî:

"Sen evinde otur! Mahrem olmayana örtülü bulun!

Resûlullah Aleyhisselamdan sonra, hiçbir talip de seninle evlenmeyi umamaz!

Çünkü, sen Resûlullah Aleyhisselamın kadınlarından, mü'minlerin analarındansındır!" dedi.

Hiz. Esma; Necd'deki ev halkının yanında, Hiz. Osman'ın halifeliği zamanında vefat edinceye kadar oturdu.

Hiçbir yabancıya görünmedi.

Hiçbir talip de, kendisiyle evlenme talebinde bulunamadı . [\[612\]](#)

Hiz. Esma; Peygamberimiz Aleyhisselama karşı-aldatılarak-yapmış olduğu çirkin hareketinden dolayı:

"Beni 'Sakıyye=bedbaht kadın!' diyerek çağırınız!" derdi. [\[613\]](#)

Yüce Allah ona rahmet ve mağfiret ihsan buyursun![\[614\]](#)

Alkame b. Mücezziz'in İskelede Oturan Bir Cemaate Gönderilişi

Hicretin 9. yılında, Rebiülâhir ayınca[615] Cüdde (Cidde) [616] Şuaybe iskelesi halkının[617] Habeşlerden bir cemaatin[618] gemiler içinde[619] Mekke yakınlarına kadar[620] geldiklerini gördükleri haberi alınınca, Alkame b. Mücezzizü'l-Müdlîcî 300 kişilik askerî bir birlikle yola çıkarıldı.

Mücahidler, denizdeki adaya kadar ilerlediler. [621]

Adada Habeşliler eğleşirlerdi. [622]

Mücahidler adaya çıkmak ve adalılarla karşılaşmak istedikleri sırada[623] çıkan rüzgâr denizi dalgalandırmaya ve kabaran dalgalar kendilerine doğru gelmeye başlayınca, geri dönüp dalgalardan kaçtılar, adaya çıkmaktan vazgeçtiler. [624]

Alkame ve arkadaşları, hiçbir düşmanla karşılaşp çarpışmadılar. [625]

Medine'ye doğru dönüldüğü ve bazı konak yerlerinde bulunduğu sırada, mücahidlerden bazıları, ailelerinin yanına daha çabuk dönmek için Alkame'den izin istediler.

Alkame de, onlara izin verdi. [626]

Abdullah b. Huzâfe, dönmekte acele edenler arasında idi. [627]

Alkame onu evlerine çabucak dönmek isteyenlere kumandan tayin etti.

Abdullah b. Huzâfe şakacı bir zâttı.

Abdullah b. Huzâfe'nin arkadaşları, yolun bir kesiminde bulundukları sırada, ateş yakmışlardı. [628] Onunla hem ısınıyorlar, hem de üzerinde yemek pişiriyorlardı. [629]

Abdullah b. Huzâfe, arkadaşlarına:

"Beni dinlemek, bana itaat etmek, size düşen bir vazife değil midir?" diye sordu.

"Evet! Seni dinlemek ve sana itaat etmek bizim vazifemizdir!" dediler.

Abdullah b. Huzâfe:

"Ben size neyi emredersem, onu muhakkak yapar mısınız?" diye sordu.

"Evet! Yaparız!" dediler. [630]

Abdullah b. Huzâfe:

"Öyleyse, ben şu yaktığınız ateşin içine sıçrayıp girmenizi, size kesin bir emirle emrediyorum!" dedi.

Bazıları, arkadaşlarının kendilerini ateşin içine atacıklarını sanarak onları elbiselerinden tutup geri çekmek, kendilerinin ateşe girmelerine engel olmak için ayağa kalktılar.

Bunun üzerine, Abdullah b. Huzâfe:

"Oturun! Ben size şaka yapmıştım!" dedi. [631]

Yerine Getirilmesi Günah Olan Emirlerin Yerine Getirilmemesi Gerektiği

Medine'ye gelinip Abdullah b. Huzâfe'nin işi anlatılınca, Peygamberimiz Aleyhisselam: "Kim size bir masiyet, günah olan birşey emrederse, onun bu husustaki emrini dinlemeyiniz! [Yerine getimneyiniz 1) [\[632\]](#)

Eğer ateşe girmiş olsaydınız, Kıyamet gününe kadar onun içinden çıkamazdınız [\[633\]](#) Allah'a masiyet teşkil eden emirler hakkında, amire itaat etmek yoktur. [\[634\]](#) Amire itaat, ancak meşru olan emirler hakkındadır!" buyurdu. [\[635\]](#)

Hz. Mâriye Hakkındaki Dedikodunun Yersizliğinin Hz. Ali'nin Müşahedesiyle Sabit Oluşu

Hz. Aişe'nin bildirdiğine göre; Mâliye Hatun Medine'ye geldiği zaman, Harise binti Numan'ın konağında konuklan m işti.

Kendisi, Peygamberimiz Aleyhisselamın kadınlarını kiskandıracak derecede güzeldi. Peygamberimiz Aleyhisselam sık sık onun yanına uğrardı.

Mâriye Hatun, Âliye mevkiindeki Meşrebe'ye taşındığı zaman Peygamberimiz Aleyhisselam oraya da gidip gelmeye başlamış; bu, Peygamberimiz Aleyhisselamın kadınlarının canını sıkıyordu.

Hz. İbrahim'in Mâriye Hatundan doğuşu ise, üzerindeki kıskançlığı büsbütün artırmıştı. [\[636\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, halkın "Onun yanına bir yabancı girip çıkıyor?!" diyerek dedikoduya başladıklarını işitince, Hz. Ali'yi oraya gönderdi.

Hz. Ali, Meşrebe'de tatlı su kuyusunun başında dedikodusu yapılan Kıbtîye (Mısırlı köleye) rastlayıp kılıcını sıyrarak üzerine doğru varınca, Kıbtî elindeki su kırbasını atarak hurma ağacına tırmandı. Korkusundan, üzerindeki atkısı yere düştü. Kendisinin erkeklik uzvunun bulunmadığı, hadım olduğu görüldü!

Hz. Ali hemen kılıcını kınına sokup, Mısırlı uşakta gördüğü şeyi Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Gittiğine isabet ettin. Şahit, gaibin göremediğini görür!" buyurdu. [\[637\]](#)

Hz. Ali'nin Fûls Putunu Yıkmaya Gönderilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hicretin 9. yılında Rebiülâhir ayında Hz. Ali'yi Ensarın ileri gelenlerinden 150 kişilik askerî bir birlikle Tayyi¹ kabilesinin putu olan Fûls'ü yıkmaya gönderdi.

Mücahidlerin ellisi atlı, yüzü develi idi. Yanlarında siyah bir bayrakla beyaz bir sancak da bulunuyordu.[\[638\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, bayrağı Sehl b. Huneyf'e, sancağı da Cebbar b. Sahrû's-Sülemî'ye verdi. [\[639\]](#)

Baskın yapılacağı zaman, birliğin dağılıp, her taraftan birdenbire baskın yapılmasını emretti. [\[640\]](#)

Fûls; Tayyi¹ kabilesiyle Tayyi'e bağlı olup Selma ve Eca¹ dağlarında oturanların putu idi. [\[641\]](#) Necd'de, Feyd yakınında bulunuyordu. [\[642\]](#) Eca¹ dağının göğsünde, tıpkı insan şeklinde olan Fûls'e tapılır, hediyeler sunulur, kurbanlar kesilirdi.

Kovulanlar, kovalananlar, onun yanına sığınınca, bırakılırlardı.

Korkanlar, onun yanında emniyet ve selamete kavuşmuş sayılırdı.

Fûls'ün bakıcıları, Selvan oğulları idi.

Belvan, Fûls'e tapmayı başlatan ilk kişi idi.

Fûls'ün en son bakıcısı da, Belvan oğullarından Sayfî adında birisi idi.

Tayyi¹; Kehlânî ve Kahtanîl erden gelme kabilelerden olup, cömertliği dillere destan olan Hâtemü't-Tâî Tayyi¹ kabilesinden idi.

Tayyi¹ kabilesinin yurtları Yemen'de idi.

Tayyi'ler, Ezdilerin ardından Hicaz'a gelip Sümeyr'e ve Feyd'e konmuşlar, Eca¹ ve Selma dağlarını ele geçirmişlerdi.

Hicaz'da, Şam'da ve Irak'ta, ovaları ve dağları dolduran cemaatler haline gelmişlerdi. [\[643\]](#)

Sümeyr, bir dağ; [\[644\]](#) Feyd de Mekke yolunda bir yer olup, Eca¹ ve Selma dağlarına yakındır.

Feyd ile Vâdi'l-kurâ arası altı geceliktir. [\[645\]](#)

Medine'den Yola Çıkış

Atlar yanlara, yedeklere alınıp develere binildi.

Benî Esedlerden Hureys isminde bir zâtın kılavuzluğuyla yola çıkıldı.

Kılavuz, Feyd yolunu tutturdu. Bir müddet ilerledikten sonra:

"Karşılaşmak istediğiniz o kavim ile aranızda tam bir günlük yol vardır. Sizi onlara gündüz götürürsem, onlardan bir cemaati ve çobanlarını baskına uğratabiliriz, ama kabile halkına haber verirler, onlar da etrafa dağılır giderler. Onlardan, istediklerinizi ele geçirmek mümkün olmaz.

Fakat, biz bu günümüzde burada akşama kadar oturalım. Sonra, geceleyin, atlarımızın sırtlarında gidelim.

Sabah karanlığında, onlara birden baskın yapalım" dedi.

Mücahidler:

"Yerinde ve uygun görüş budur!" dediler.

Orada karargâh kurdular; develeri yayılmaya saldırlar, yemeklerini pişirdiler.

Çevrelerinde dönüp dolaşmak, çevreyi gözetlemek üzere, Ebu Katâde, Hubab b. Münzirve Ebu Nâile'yi vazifelendirdiler.

Bunlar, atlarının üzerinde karargâhın çevresini dolaşmaya başladılar.

Eşlem adında kara bir uşak yakaladılar.

Ona:

"Sen burada ne yapıyorsun?" diye sordular.

Eşlem:

"Yitiğimi arıyorum!" dedi.

Kendisini Hz. Ali'nin yanına getirdiler.

Hz. Ali, ona:

"Sen necisin?" diye sordu.

Eşlem:

"Yitik arayıcı siyi m!" dedi.

Mücahidler üzerine yürüyünce, Eşlem korkup:

"Ben Tayyi¹ kabilesinden Benî Nebhanlardan bir adamın uşağıyım! Onlar benim bu yerde durmamı bana emrettiler ve:

'Muhammed'in süvarilerini görürsen, acele yanımıza gel, bize haber ver!¹ dediler.

Ben yakalanıp esir olacağımı bilemedim.

Sizi gördüğüm zaman, onların yanına gitmek istedim. Sonra, kendi kendime:

'Acele etmeyeyim de, adamlarıma sizin sayınızı, süvarilerinizin ve yayalarınızın sayısını açıkça bildiren haberi götüreyim, başıma gelecek musibetten korkmayayım¹ dedim.

Meğer, ben senin için bağlanmış kalmışım.

Nihayet, gözcüleriniz beni yakaladı!" dedi.

Hız. Ali:

"Arkanda ne varsa, haydi, bize dosdoğru haber ver?" dedi.

Eşlem:

"Tayyi¹ kabilesinin öncülerine, uzun bir gece gidilince erişilebilir!

Sizin süvarileriniz onlara ancak yarın sabah kavuşabilir ve baskın yapabilir!" dedi.

Hız. Ali, arkadaşlarına:

"Siz bu hususta ne görüştesiniz? Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

Cebbar b. Sahr:

"Bizim görüşümüz; bütün gece atlarımızın sırtında gitmemiz, yurtlarında o kavimle sabahlayıp, kendilerini gafil iken baskına uğratınamızdır!

Biz geceleyin bu kara uşakla gider, Hureys'i askerle gerimizde bırakırız. İnşallah, onlar da arkamızdan gelir, kavuşurlar" dedi.

Hız. Ali:

"Yerinde görüş budur" dedi.

Eşlemle birlikte gittiler.

Uşak, bağlı olarak sıra ile süvarilerin terkisinde gidiyor, birinin terkisinden inip diğerinin terkisine biniyordu.

Gündüze erişilip Eşlem'in gece yalan söylediği meydana çıkınca, Eşlem:

"Ben yolu şaşırdım! Onları arkamda bırakım!" dedi.

Hız. Ali:

"Nerede yanılmaya başladıysa, dön oraya!" dedi.

Eşlem, bir mil veya bir milden fazla geri döndükten sonra:

"Ben yanlış yoldayım!" dedi.

Hız. Ali:

"Biz seni hep hile ve aldatma üzerinde buluyoruz.

Sen ancak Tayyi' kabilesinden bizi uzaklaştırmak istiyorsun!

Getirin şunu! Sen ya bize doğruyu söylersin, ya da senin boynunu vuracağız!" dedi.

Eşlem getirilip başının üzerinde kılıç sıyrıldı!

Eşlem işin sıkı tutulduğunu, kellesinin uçurulacağını görünce:

"Eğer size doğruyu söylersem bana yararı dokunur mu dersiniz?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Eşlem:

"Benim size gördüğünüz şeyi yapmam, Tayyi¹ halkının bana rastlayacak olanlarından utandığımdan ileri geliyordu.

Kendi kendime:

'Şu kavmi karşılayıp iman edeyim de, sıkılmaksızın ve haksız olmaksızın Tayyi' kabilesi halkının bulundukları yeri kendilerine göstereyim!¹ demiştim.

Bağlanmam gibi, sizden görmem ekliğim gereken şeyi görünce, beni öldüreceksiniz diye korktum. İşte, benim için olan özür, mazeret, bundan ibaret! Artık ben sizi yola çıkarayım!" dedi.

Mücahidler:

"Bize doğru söyle!" dediler.

Eşlem:

"Tayyi¹ kabilesi hemen yakınınızdadır" dedi ve Mücahidlerle birlikte gitti.

Tayyi¹ kabilesine o kadar yaklaştılar ki; köpeklerin ürümelerini, ağıllarda develerin, davarların kımıldanışlarının seslerini bile işittiler.

Eşlem:

"Tayyi' cemaati bir fersah uzaklıktadır" dedi.

Mücahidler, birbirlerine baktılar ve Eşlem'e:

"Hatim hanedanı nerede?" diye sordular.

Eşlem:

"Onlar cemaatin ortasındadırlar!" dedi.

Mücahidler, birbirlerine:

"Eğer biz bu kavmi bağırıp korkutursak, onlar da bağırırlar, birbiri erini korkuturlar, gecenin karanlığı içinde cemaatlerini kaybeder, bizden uzaklaşırlar.

Fakat, biz tanyeri ağarıncaya kadar bekleyelim.

Tanyeri ağaracağı sırada, onlara birden baskın yapalım.

O zaman, birbirlerini haberdar etseler bile, nereyi tutup gittikleri bizden gizli kalmaz.

Bu kavimde, üzerlerine atlayıp kaçacakları atlar yoktur.

Biz ise, atlarımızın üzerinde bulunur, onları takip ederiz!" dediler.

"Yerinde olan görüş, bu işaret edilen görüştür!" diyerek bu şekilde hareket etmeyi benimsediler.[\[646\]](#)

Mücahidler, tanyeri ağarırken, birliklerini her taraftan saldıracak şekilde dağıtıp Hatim ailesinin konak yerine birden baskın yaptılar. [\[647\]](#) Öldürülenler öldürüldü, esir edilenler de esir edildiler.

Mücahidlere, Tayyi'lerden hiçbiri gizli kalmadı. [\[648\]](#)

Adiyy b. Hâtim'in Medine'de bulunan casusu Hz. Ali'nin Tayyi'lere doğru çıkıp gittiğini bildirince, [\[649\]](#) Adiyy b. Hatim Şam'a kaçmış bulunuyordu. [\[650\]](#)

Tayyi' kabilesinden alınan esirler, içlerinde Adiyy b. Hâtim'in kızkardeşi Seffâne de bulunduğu halde, bir köşeye ayrıldı.

İğtinam edilen deve ve davarlar da biraraya toplandı.

Esirlerin üzerine Ebu Katâde, ganimet hayvanları vesaire üzerine de Abdullah b. Atîku's-Sülemî memur edildi.[\[651\]](#)

Füls Putunun Yıkılışı ve Tahrip Edilişı

Hz. Ali ve arkadaşları, Füls putunun yanına vanp onu yıktılar ve tahrip ettiler. Füls'ün deposunda; Rebu, Mihzem ve Yemânî adlarında üç kılıçla üç zırh gömlek bulundu.[\[652\]](#) Kılıçlardan ilk ikisi Haris b. Ebi Şimr el-Gassânî tarafından Füls putuna hediye edilmiş, [\[653\]](#) Füls'ün üzerine asılmıştı. [\[654\]](#)

Mücahidler, Tayyi'lerin yurdundan ayrılarak, Rekek'te konakladılar. [\[655\]](#) Rekek; Tayyi'lerin iki dağından birisi olan Selma dağının bir mahaliidi r. [\[656\]](#) Hz. Ali orada kılıçları geleneğe göre Safiyy (başkumandan hakkı) olarak Peygamberimiz Aleyhisselama ayırdıktan ve ganimetlerin beşte birini de çıkardıktan sonra-Hâtim ailesini taksim dışında tutup-ganimet malları ve esirlerin beşte dördünü mücahidler arasında bölüştürdü. Medine'ye geldiler. [\[657\]](#)

Adiyy b. Hâtîm'in Şam'a Kaçışı ve Yanına Gelen Kızkardeşiyle Görüşüp Müslüman Olmaya Niyetlenişi

Adiyy b. Hatim der ki:

"Araplar arasında, Resûlullah Aleyhisselamın ismini eşitliği zaman, benim hoşlanmadığım kadar hoşlanmayan bir kimse yoktu.

Ama, ben şerefli bir kimse idim. Hristiyan idim. Kavmimin içinde, ganimetlerin dörtte birini alırdım. İçimden, Hristiyanlık dinine bağlı bulunuyordum. Kavmimin kralı idim. Krallara yapılan şey, bana da yapılırdı.

Resûlullah Aleyhisselamın zuhur ettiğini işitince, hoşlanmadım.

Benim Araplardan bir uşağım vardı, develerimi yayardı.

Ona:

'Sen develerimden semiz ve uysal olanlarını hazırla, benim yanımda tut!

Muhammed'in askerlerinin bu beldelere ayak bastığını işitir işitmez, bana haber ver!¹ dedim.

Öyle yaptı. Bir sabah yanıma geldi ve:

'Ey Adiyy! Muhammed'in süvarileri seni sardığı zaman ne yapacak idiysen, şimdi onu hiç durmadan yap!

Çünkü, ben bayraklar görüp onların kimler olduğunu sordum.

'Bu, Muhammed'in askerleridir, dediler' dedi.

Ona:

'Develerimi hemen yanıma getir!' dedim.

Yanıma getirince, onlara ailemi ve oğlumu bindirdim.

Kendi kendime:

'Şam'daki dindaşlarımın yanına varır, kavuşurum!' dedim.

Cevşiye'ye doğru çıkıp gittim.

Hâtîm'in kızını (kızkardeşimi) arkamda, kabilemin yanında bıraktım.

Şam'a vanp orada oturdum.

Benden sonra, Resûlullah Aleyhisselamın süvarileri gelip baskın yapmışlar, esir ettikleri kimseler arasında, Hâtîm'in kızını (kızkardeşimi) da esir etmişlerdi.

O, Tayyi¹ kabilesi esirleriyle birlikte, Resûlullah Aleyhisselama götürülmüştü.

Resûlullah Aleyhisselam, benim Şam'a kaçtığımı işitmişti." [658]

Hâtîm'in kızı Seffâne, Mescidin kapısında bir odaya* konulmuştu. [659] Kendisi vakarlı, onurlu ve akıllı bir kadındı.

Resûlullah Aleyhisselam onun yanına uğradı.

Seffâne ayağa kalktı ve:

"Yâ Rasûlallah! Baba öldü. Ziyaretçi ortadan kayboldu. Sen beni bağışlayıp serbest bırak! Allah da seni bağışlasın!" dedi.

Resûlullah Aleyhisselam, ona:

"Senin ziyaretçin kim?" diye sordu.

Seffâne:

"Adiyy b. Hatim!" dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Demek, o Allah ve Resûlünden kaçtı!" buyurduktan sonra gitti ve Seffâne'yi kendi haline bıraktı.

Ertesi gün, Seffâne'nin yanına tekrar uğradı.

Seffâne, Resûlullah Aleyhisselama önce söylemiş olduğu sözü tekrarladı.

Resûlullah Aleyhisselam, üçüncü gün, Seffâne'nin yanına yine uğradı.

Seffâne, Resûlullah Aleyhisselamın kendisini serbest bırakacağından umudunu kesmiş bir halde, oturup duruyordu.

Ali b. Ebu Talib de, Resûlullah Aleyhisselamın arkasında idi.

Seffâne'ye:

"Kalk da, Resûlullah Aleyhisselamla konuş!" diye işaret edince, Seffâne ayağa kalktı ve:

"Yâ Rasûlallah! Baba öldü! Ziyaretçi de ortadan kayboldu!

Sen beni bağışlayıp serbest bırak! Allah da seni bağışlasın! [\[660\]](#)

Yâ Muhammedi Beni serbest bırakmayı uygun görmez misin?

Benim Arap kabileleri içinde kavmimin seyyidinin kızı olduğumu bilmiyor musun?!

Benim babam aileleri korur, esirlerin esaret bağlarını çözer, açları doyurur, çıplakları giydirir, konukları ağırlar, yemekler yedirir, selamlaşmayı yayar, dileyicilerin dileklerini reddetmezdi.

İşte, ben o Hâtimü't-Tâî'nin kızayım!" dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Ey kadın! Bunlar, gerçekten mü'minlerin sıfatlandır.

Keşke baban Müslüman olsaydı da, onu rahmetle ansaydık! [\[661\]](#)

Ben senin istediğin şeyi yapacağım! Sen gitmek için acele etme!

Kavminden seni yurduna ulaştıracak, senin için güvenilir kişiler buluncaya kadar, bekle! Bulduğun zaman, bana haber ver!" buyurdu. [\[662\]](#)

Seffâne Müslüman oldu. Müslümanlığını İslâm amelleriyle güzelleştirdi. [\[663\]](#) Seffâne; Beliyy veya Kudâalardan bir bölük süvari gelinceye kadar, Medine'de oturdu.

Şam'a gidip kardeşi Adiyy b. Hâtim'i getirmek istiyordu.

Resûlullah Aleyhisselamın yanına geldi ve:

"Yâ Rasûlallah! Kavminden bazı kişiler gelmişlerdir. Kendileri, benim için, güvenilir ve beni yurduma ulaştırır kişilerdir" dedi.

Resûlullah Aleyhisselam, Seffâneye giyimlik, binit ve yol azığı verdi.

Seffâne adamlarıyla birlikte yola çıktı ve Şam'a vardı.

Adiyy b. Hatim der ki:

"Vallahi, ben ailemin içinde oturuyordum.

Bir de ne göreyim?! Deve üzerinde, hevdeç içinde bir kadın, bana doğru yönelmiş, geliyordu!

Kendi kendime:

'Bu, Hâtim'in kızı olmasın?! Odur! Odur!¹ dedim.

Gelip yanımda durunca, bana:

'Ey kardeşlik bağını koparan zâlim!

Sen karını ve oğlunu bindirip gittin de, babandan kalan bir haremni geride bıraktın değil mi?!" diyerek çıkıştı.

Kendisine:

'Ey kızkardeşim! Sen bana iyi sözlerden başkasını söyleme!

Vallahi, benim sana karşı ileri sürebileceğim bir sözüm yok!

Ne yazık ki, ben dediğin şeyi yapmışım dır!" dedim.

Sonra, deveden indi ve yanımda kaldı.

Kendisi, akıllı bir kadındı.

Ona:

'Şu zât (Muhammad Aleyhisselam) hakkındaki görüşün nedir?' diye sordum. [\[664\]](#)

'Vallahi, hemen onun yanına varmanı uygun görürüm!

Eğer kendisi gerçekten peygamberse, ona tâbi olmakta başkalarını geçmen, senin için bir fazilet ve üstünlük olur!

Eğer bir hükümdarsa, onun sayesinde, Yem en'deki saltanatını kaybetmez, hor ve hakîr bir duruma düşmezsin!

Artık, kararvermek sana aittir, sana!" dedi.

Kendisine:

'Vallahi, yerinde olan görüş budur!¹ dedim." [\[665\]](#)

Habeş Necaşî'si Ashama'nın Vefat Edişi ve Kendisi İçin Gıyâbî Olarak Medine'de Cenaze Namazı Kılınışı

Habeş Necaşî'si Ashama; Hicretin 9. yılında, Recep ayında vefat etti.[\[666\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; arada acısu denizi bulunduğu ve karadan da günlerce gidilecek yerde olduğu halde, [\[667\]](#) Necaşî'nin vefatını, vefat ettiği gün ashabına haber verdi, duyurdu[\[668\]](#) ve:

"Arzınızın dışında vefat eden kardeşinizin cenaze namazını kılınız!" buyurdu.

Sahabiler.

"Yâ Rasûlallah! Kimdir o?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Necaşî Ashama'dır! [669] Bugün, Allah'ın salih kulu Ashama vefat etti! [670] Kardeşiniz için Allah'tan mağfiret dileyiniz!" buyurdu. [671]

Ashabıyla birlikte namazgâha [672] veya Bakiyy kabristanına gitti. [673]

Ashaba:

"Geliniz! Arkamda saf olunuz!" buyurdu. [674]

Ashab, Peygamberimiz Aleyhisselamın arkasında saf oldular. [675]

Necaşî'nin Habeş ülkesindeki tabutu, Peygamberimiz Aleyhisselama görününceye kadar, yukarı kalktı. [676]

Rivayete göre; aradaki engeller kalkarak, sahabiler de onun tabutunu gördüler. [677]

Peygamberimiz Aleyhisselam ileri doğru vardı. [678] Cenaze üzerine kıldığı namaz gibi, [679] Necaşî'nin namazını da dört tekbirle kıldırdı. [680] Onun için Allah'tan mağfiret diledi. [681]

Sonradan gelen haberler, Necaşî'nin cenaze namazı kılındığı gün vefat etmiş olduğunu doğrulamıştır. [682]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Necaşî'den başka hiç kimse için, gıyabî olarak cenaze namazı kıldırınamıştır.

Sanıldığına göre, bu, Necaşî'nin Hristiyanlar arasında vefat etmiş, yanında da kendisi için cenaze namazı kılacak bir kimse bulunmamış olmasından ileri gelmişti. [683]

Peygamberimiz Aleyhisselam Necaşî için cenaze namazı kılınmasını emrettiği zaman, münafıklar:

"Şu bir yabancı olan Necaşî'ye mi cenaze namazı kılmamızı emrediyor?!" diyerek, nifaklarını belli ettiler. [684]

Necaşî'nin Kabrinde Bir Nurun Görünüşü

Rivayete göre; Necaşî vefat edip gömüldüğü zaman, kabrinin üzerinde bir nur görünmüş durmuştur! [685]

Habeş Necaşî'si Ashama'nın Ülkesine Sığınan Müslümanları Barındırışı, Koruyuşu ve Müslüman Oluşu

Habeş Necaşî'si Ashama; ülkesine sığınan Muhacirler arasında bulunan Hz. Cafer'le görüşükten ve ondan İslâmiyet ve Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında bilgi aldıktan sonra:

"Ben şahadet ederim ki; o, kendisini İncil'de yazılı bulduğumuz Resûlullah'tır.

O, geleceğini İsa b. Meryem'in müjdelediği resûldür!

Siz, ülkemde nereyi isterseniz, orada konaklayınız!

Vallahi, ben onunla aynı ülkede olsaydım, yanına gider, onun ayakkabılarını taşır, ayaklarını yıkardım!" diyerek Hristiyanlığı bırakıp Müslüman olmuş ve fakat kavminin tepkisinden çekindiği için bunu gizli tutmuş, açıklamamıştı. [686]

Necaşî; Mekkeli müşriklerin işkencelerine dayanamayarak Habeş ülkesine sığınan Muhacirlerin

cezalandırılmak üzere geri çevrilmeleri için yapılan istekleri ve verilen rüşvetleri reddedip onları Hicretin 7. yılına kadar ülkesinde barındıran, ağırlayan ve Peygamberimiz Aleyhisselamın isteği üzerine gemilere bindirip Medine'ye yollayan, adaletli, hamiyetli bir kraldı. [687]

Kendisi, Müslümanlığını gizli tutan ve hicret etmeyen sahabilerden sayıldığı gibi; Peygamberimiz Aleyhisselamla bizzat görüşem ettiği ne göre de, Tabiînden sayılmıştır. [688]

Yüce Allah ondan razı olsun! [689]

[1] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 262, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 116.

[2] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 150.

[3] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 254 İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 262, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1.S.92.

[4] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1 , s. 92.

[5] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 262.

[6] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 267, İbn Kayyım , Zâdu'l-m ead, c. 3, s. 73, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 294.

[7] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 262, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 92.

[8] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1 , s. 294.

[9] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 267, İbn Kayyım, Zâd, c. 2, s. 3, s. 73, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 294, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 301, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 352-353.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/133-134.

[10] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 92.

[11] Taberî, Târih, c. 3, s. 139, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 272.

[12] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 92.

[13] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 265.

[14] İbnSa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c.1, s. 262, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.2,s. 267-268, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 73, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 294.

[15] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 262, İbn Cevzf, Vefa, c. 2, s. 741 , İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 267-268, İbn Kayyım, Zâd,c.3,s.73, Kastalânf, M evâhib, c. 1, s. 29 4.

* Hristiyan din bilgini ve başkanı (İbn Esir, Nihâye, c. 2, s. 379).

[16] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 267-268, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 73-74, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1 , s. 294-295, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 301-302, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 353-354.

[17] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 263, İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, Zâd, c. 3, s. 73, Kastalânf, Mevâhib, c. 1, s. 295.

[18] İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 302, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 354.

[19] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 263, İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, Mevâhib, c. 1, s. 295.

[20] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 302.

[21] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 263, İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 302.

[22] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 628.

[23] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 263, İbn Cevzf, Vefa, c. 2, s. 741, İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, Zâd, c. 3, s. 74, Kastalânf, Mevâhib, c. 1, s. 925, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 303.

[24] İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 303.

[25] İbn Sa'd, c. 1, s. 263, İbn Cevzf, Vefa, c. 2, s. 741-742, İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 303.

[26] İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 303.

[27] İbn Sa'd, c. 1, s. 263, İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 303.

[28] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 303.

[29] İbn Sa'd, c. 1, s. 263, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, Vefa, c. 2, s. 742, İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 303.

[30] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 521.

[31] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 521, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 262.

[32] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 263, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, Vefa, c. 2, s. 742, İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 74, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 295, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 303.

[33] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 92.

[34] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 263, İbn Seyyid, c. 2, s. 268, İbn Kayyım, c. 3, s. 74, Kastalânf, c. 1, s. 295, Halebî, c. 3, s. 203.

[35] İbn Sa'd, c. 1, s. 263, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 742.

[36] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 263.

[37] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 262.

[38] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/134-141.

[39] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 263.

[40] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 346-347.

[41] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 265.

[42] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 95.

[43] İbn İshak. İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 254, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 263.

- [44] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 263.
- [45] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 95, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 348, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 215.
- [46] İbn Tolon'dan naklen M. Hamidullah, el-Vesâik, s. 79-80.
- [47] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 519-520, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 300-301 , Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s.351-352.
- [48] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 95, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 348.
- [49] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 222, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 267, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 300.
- [50] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/141-143.
- [51] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 263.
- [52] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 267, İbn Kayyım , Zâdu'l-mead, c. 3, s. 73, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 293, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 301.
- [53] İbn Sa'd, c. 1, s. 263, İbn Seyyid, c. 2, s. 267, İbn Kayyım, c. 3, s. 73.
- [54] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 267, Kastalânf, Mevâhib, c. 1, s. 293, Halebî, c. 3, s. 301.
- [55] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 263.
- [56] İbn Sa'd, c. 1, s. 263, İbn Seyyid, c. 2, s. 267, İbn Kayyım, c. 3, s. 73, Kastalânf, c. 1, s. 293-294, Halebî, c. 3, s. 301 .
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/144.
- [57] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 131 , Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 30, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 98, Taberî, Târîh, c. 3, s. 1 02, İbn Seyyid, c. 2, s. 267, İ bn Kayyım, c. 3, s. 73, Kastalânf, c. 1 , s. 294.
- [58] İbn Seyyid, c. 2, s. 267, İbn Kayyım, c. 3, s. 73, Kastalânf, c. 1, s. 294,Halebî, c. 3, s. 300.
- [59] Belâzurî, Fütûh, c. 1, s. 98, Taberî, c. 3, s. 102.
- [60] Musa b. Ukbe'den naklen Belâzurî, Fütûh, c. 1, s. 98.
- [61] İbn Seyyid, c. 2, s. 267, İbn Kayyım, c. 3, s. 73, Kastalânf, c. 1, s. 294,Halebî, c. 3, s. 300.
- [62] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 131 , Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 30, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 98, Taberî, Târîh, c. 3, s. 102.
- [63] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 131, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 30.
- [64] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 131.
- [65] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 263.
- [66] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 97.
- [67] İbn Sa'd, c. 1, s. 263, Abdurrezzak, Musannef, c. 1, s. 326, Ebu Ubeyd, s. 44, Belâzurî, Fütûh, c. 1, s. 97, Taberî, c. 3, s. 102-103.
- [68] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 460, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 352.
- [69] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 276.

- [70] Belâzurî, Fütûhu'l buldân, c. 1, s. 95-96
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/144-147.
- [71] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 275.
- [72] Belâzurî, Fütûhu'l-taüldân, c. 1, s. Yâküt, Mu'cemu'l-büldân, c. 1 , s. 348.
- [73] Abdurrezzak, Musannef, c. 6, s. 71 .
- [74] Abdurrezzak, Musannef, c. 10, s. 329.
- [75] Serahsî, Mebsût, c. 10, s. 79.
- [76] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 276
- [77] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 96.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/147-148.
- [78] Ebu Ubeyd, Kitâbu'l -emval, s. 30.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/148.
- [79] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 1 . s. 275.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/149.
- [80] Belâzun, Fütûhu'l-taüldân, c. 1, s. 96.
- [81] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 276, E bu Ubevî, Kitâtu'l-emvâl, s. 286-287, Belâurf, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 96-97, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 82.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/149-150.
- [82] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 15, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 92.
- [83] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 15-18.
- [84] Buhân, Sahih, t 1 ,s.108.
- [85] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 16.
- [86] Buhân, Sahih, c. 1,s.1Ü8.
- [87] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 16.
- [88] Buhân, Sahih, c. 1, s. 108.
- [89] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 16, Buhân, Sahih, c. 1, s. 108.
- [90] İbn Sa'd, Tabakât, c. 4, s. 16.
- [91] İbn Sa'd, c. 4, s. 16, Buhârî, c. 1, s. 108.
- [92] İbn Sa'd, c. 4, s. 16.
- [93] İbn Sa'd, c. 4, s. 16, Buhârî, c. 1, s. 108.
- [94] İbn Sa'd, c. 4, s. 16.
- [95] Buhân, Sahih, c. 1,s.108.
- [96] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 4, s. 16.
- [97] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/150-152.

- [98] İbn Hazm, Cemher, s. 201.
- [99] İbn Abdilberr, İ stiâb, c. 3, s. 1313.
- [100] İbn Hazm, Cemhere, s. 201.
- [101] İbn Abdilberr, İ stiâb, c. 3, s. 1313-1315.
- [102] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 121, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 233.
- [103] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 579, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1314, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 4, s. 207-208, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 274, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 208, Zehebî, Megâzî, s. 510, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 368-369.
- [104] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 238.
- [105] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 144-145, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 579-583, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 207-208, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 274, İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 208, Zehebî, Megâzî, s. 510, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 368-369.
- [106] İbn İshak. İbn Hişam, c. 4, s. 145, İbn Seyyid, c. 2, s. 208, Zehebî, s. 511, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 369.
- [107] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 579, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 208, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 475.
- [108] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 579, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 208, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 372, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 221, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 121.
- [109] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 579.
- [110] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 145-146, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 582-583, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 208-209, Zehebî, Megâzî, s. 511, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 369.
- [111] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 144, Hâkim, c. 3, s. 583, İbn Seyyid, c. 2, s. 208, Zehebî, s. 510, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 368, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 392.
- [112] Hâkim, c. 3, s. 579, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 208, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 476, Zehebî, s. 512.
- [113] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 144, Hâkim, c. 3, s. 583, İbn Seyyid, c. 2, s. 208, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 368, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 392-393.
- [114] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 146, Hâkim, c. 3, s. 583-584, İbn Seyyid, c. 2, s. 209, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 369, Heysemî, c. 9, s. 392-393.
- [115] Hâkim, c. 3, s. 579-580, Beyhakî, c. 5, s. 208, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 476, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 372.
- [116] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 146, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 584, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 209, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 369, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 392-393.
- [117] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 580, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 476, Zehebî, Megâzî, s. 512.
- [118] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 146-156, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 580-582, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 209-211, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 209-212, Zehebî, Megâzî, s.

512-515, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 370-372, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 394.

[119] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/152-158.

[120] İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 276.

[121] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 222, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 121, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 240, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 60.

[122] İbn Esîr, c. 2, s. 276, Kastalânf, c. 1, s. 222, Diyarbekrî, c. 2, s. 121, Halebî, c. 3, s. 240, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 60.

[123] İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 49.

[124] Ebu'l-Fidâ'dan naklen Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 240.

[125] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 296.

[126] Ebu'l-Fidâ'dan naklen Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 240.

[127] Corci Zeydan, Medeniyet-i İslâmiye Târihi, Türkçe terceme, c. 1, s. 110.

[128] İbnEsîr,Kâmil,c.2,s.276.

[129] Kastalâni, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 222.

[130] Tahsin Öz, Hırka-i Seâdet Dairesi Emânât-ı Mukaddese, s. 23-24.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/158-160.

[131] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 298.

[132] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 248. * Bir ukiyye kırk dirhemdir (İbn Esîr, Nihâye, c. 5, s. 56).

[133] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 1. s. 298.

[134] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/160.

[135] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 326, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 254-255, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 60.

[136] İbn Hazm, Cemhere, s. 413.

[137] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 168-169.

[138] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 255, İbn Kayyım, Zad, c. 3, s. 60.

[139] İbn Sa'd, c. 1, s. 326-327, İbn Seyyid, c. 2, s. 255, İbn Kayyım, c. 3, s. 60.

[140] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 255, İbn Kayyım, Zad, c. 3, s. 60.

[141] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 217.

[142] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s.326, İbn Seyyid, c. 2, s. 255, İbn Kayyım, c. 3, s. 60.

[143] İbn Seyyid, c. 2, s. 255, İbn Kayyım, c. 3, s. 60.7

[144] İbn Sa'd, c. 1, s. 326, İbn Seyyid, c. 2, s. 255, İbn Kayyım, c. 3, s. 60.

[145] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/161-162.

[146] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 307, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 423.

[147] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 284.

[148] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 529.

[149] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 307.

[150] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 423.

[151] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 307.

* İmam Ebu Yusufa göre; ölü arazi, üzerinde bina, ziraat eseri, kabristan, odunluk, hayvan otlağı, hayvan ağılı bulunmayan, hiç kimsenin malı olmadığı gibi, kimsenin elinin altında da tutmadığı, boş, boz, otsuz arazi demektir (Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 63).

[152] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 284, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 423.

[153] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 423.

[154] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 307.

[155] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 284.

[156] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 353.

[157] Kalkasandî, Nihâyetü'l-ereb, s. 199-228.

[158] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 353-354.

[159] İbn Esîr, Nihâye, c. 5, s. 189 .

[160] Ffruzâbâdi, Kâmûsu'l-muhft, c. 3, s. 396.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/162-165.

[161] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1,s.13S, c. 8, s. 12, Taberî, Târih, c. 3,s.139,İbn Abdilberr, İstiâb, d, s. 56.

[162] İbn Sa'd, c. 1, s. 260, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 266, İbn Kaybın, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 72, İbn Hacer, el-İsâbe, c.3, s. 531, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 293, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 37, Halebî, İnsânu'l-uyün, c. 3, s. 297, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 350.

[163] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s, s. 212-214, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 449.

[164] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1,3.134.

[165] İbn Abdilberr, İsti âb, c. 1, s. 54, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 49.

[166] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 49.

[167] İbn Sa'd, c. 1, s. 135, c. 8, s. 21 2, İbn Atodiltaerr, c. 1, s. 54, c. 4, s. 1862, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1,3.49, c. 7, s. 147.

[168] İbn Sa'd, c. 1, s. 135, İbn Abdilberr, c.1 , s. 54, İbn Esîr, c. 1, s. 49.

[169] İbn Sa'd, c. 1, s. 135-136, Ahmed b. Hanbel, M üsned, c. 3, s. 194, Müslim , Sahih, c. 4, s. 1807, İbn Abdilberr, c. 1 , s. 55, İbn Esîr, c. 1, s. 49.

[170] İbn Sa'd, c. 1, s. 135, c. 8, s. 21 4.

[171] İbn Sa'd, c. 1, s. 136, c. 8, s. 21 2.

[172] İbn Abdilberr, İsti âb, c. 1, s. 55-56, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 49-50.

[173] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 55.

[174] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 56.

[175] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 ,s.135, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 54, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 49.

[176] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 54, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 291.

[177] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 136-137, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1808.

[178] İbn Sa'd. Tabakât. c. 1 .s. 136. Ahmed b. Hanbel. Müsned. c. 4. s. 194. Müslim . Sahîh. c. 4. s. 1 807.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/165-167.

[179] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 23, Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 389.

[180] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 109.

[181] Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 1 85.

[182] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1,s.252, Ahmed b. Hanbel, c. 5,s.137,İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 454.

[183] Abdurrezzak ,Musannef, c. 3, s. 1 86, Ahmed b. Hanbel, c. 295.

[184] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 250.

[185] İbn Sa'd. c. 1.S.252.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/167-168.

[186] İbn Sa'd, c. 1, s. 249-250.

[187] İbn Sa'd, c. 1, s. 252, Ahmedb. Hanbel, c. 5, s. 1 37, İbn Mâce.c.1, s. 454.

[188] Ahmedb. Hanbel, c. 3, s. 300, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 116.

[189] İbnSa'd,c. 1, s. 252, Ahmedb. Hanbel, c. 5, s. 339, Buhârî, c. 1, s. 115,116,120, Müslim, Sahih, c. 1,s.386, EbuDâvud, Sünen, c.1, s. 283.

[190] İbn Sa'd, c. 1, s. 252, Buhârî, c. 1, s. 220, Müslim, c. 1, s. 386, E bu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 283.

[191] EbuDâvud, Sünen, c, c.1, s. 284.

[192] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 250.

[193] İbn Sa'd, c. 1,s.250,Ebu Dâvud, c.1, s. 284.

[194] Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 1 86, İbn Sa'd, c. 1, s. 250.

[195] Abdurrezzak, c. 3, s. 186.

[196] İbn Sa'd, c. 1,s.250.

[197] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 23, Semhûdf, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 389.

[198] İbn Sa'd. c. 1. s. 251 .

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/168-169.

[199] İbn Ear, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 30, B. Avnf, Umdetu'l-kârf, c. 6, s. 215, İbn Hacer, Fethu'l-

bârf, c. 2, s. 330, Semhüdf, Verâ, c. 2, s. 397-398.

[200] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 30.

[201] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 339, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 220, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 283.

[202] İbn Sa'd, c. 1, s. 251 .

[203] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 330.

[204] Yâküt, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 182.

[205] İbn Sa'd, c. 1, s. 251 , İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 455.

[206] İbn Sa'd, c. 1, s. 252, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 339, Buhârî, c. 1, s. 220, Müslim, c. 1, s. 300, Ebu Dâvud, c. 1, s. 203.

[207] Firuzâbâdf, Kâmûs, Türkçe terceme, c. 3, s. 657.

[208] Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 183, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 252, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 339, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 220, Müslim, Sahih, c. 1, s. 386, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 283.

[209] İbn Sa'd, c. 1, s. 250, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 403.

[210] Buhârî, Sahih, c. 3, s. 1 29, Semhüdf, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 392.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/169-170.

[211] Semhüdf, Vefâu'l-vela, c. 2, s. 400-402.

[212] İbn Sa'd, c. 4, s. 307, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 54, Ebu Dâvud, c. 1, s. 284.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/170-171.

[213] Mâlik, Muvatta¹, c. 1, s. 197, Abdurrezzak, c. 3, s. 182, 183, İbn Sa'd, c. 1, s. 250-253, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 236, Buhârî, c. 2, s. 57, Müslim, c. 2, s. 1 011.

[214] Mâlik, c. 1, s. 197, İbn Sa'd, c. 1, s. 250-253, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 236, 360, c. 3, s. 389, c. 5, s. 335, Buhârî, c. 2, s. 57, Müslim, c. 2, s. 1011.

[215] İbn Sa'd, c. 1, s. 250, 253, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 260, c. 5, s. 335, c. 3, s. 389.

[216] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 250.

[217] NesâPden naklen Semhüdf, Vefâu'l-vefa, c. 2, s. 427.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/171.

[218] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 252-253, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 339, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 99-100, 220.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/171-172.

[219] İbn Sa'd, c. 1, s. 188, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 137, Buhârî, c. 1, s. 220, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 379, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 454, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 23-24.

[220] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 251 .

[221] İbn Sa'd, c. 1, s. 252, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 1 37, İbn Mâce, c. 1, s. 454, Dârimî, c. 1, s. 24.

- [222] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 24.
- [223] Abdurreizak, Musannef, c. 3, s. 1 86, Semhüdf, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 393.
- [224] Abdurreizak, c. 3, s. 186, İbn Sa'd, c. 1, s. 252, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 109, Tirmizî, c. 2, s. 379, Dârimî, c. 1, s. 24-25, Nesâf, Sünen, c. 3, s. 1 02.
- [225] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 400.
- [226] Kadı İyaz, eş-Şifâ,c.1, s. 254, Semhüdf, c. 2, s. 390, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1,s.478.
- [227] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 23, Semhüdf, c. 2, s. 390.
- [228] Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 254, Semhüdf, c. 2, s. 390.
- [229] Dârimî, c. 1, s. 23, Kadı İyaz, c. 1 , s. 254, Semhüdf, c. 2, s. 390, Kastalânf, c. 1, s. 478.
- [230] Darimf, Sünen, c. 1, s. 23, Semhüdf, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 389.
- [231] Dârimî, c. 1, s. 23, Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 254, Semhüdf, c. 2, s. 389.
- [232] Dârimî, c. 1, s. 23, Sem hüdf, c. 2, s. 389.
- [233] Kadı İyaz, c. 1, s. 254, Semhüdf, c. 2, s. 390, Kastalânf, Merâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 478.
- [234] Dârimî, c. 1, s. 23, Kadı İyaz, c. 1 , s. 255, Semhüdf, c. 2, s. 389, Kastalânf, c. 1 , s. 478.
- [235] Dârimî, c. 1, s. 23, Sem hüdf, c. 2, s. 309.
- [236] Kadı İyaz, c. 1, s. 255, Semhüdf, c. 2, s. 390, Kastalânf, c. 1, s. 478.
- [237] Dârimî, c. 1, s. 23, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 401, Semhüdf, c. 2, s. 389.
- [238] Kadı İyaz, c. 1, s. 255, Semhüdf, c. 2, s. 390, Aliyyü'l-Kârf, Şifâ Şerhi, c. 1, s. 351.
- [239] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 300, Semhüdf, c. 2, s. 388.
- [240] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 251, Semhüdf, c. 2, s. 393.
- [241] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 300, Buhârî, Sahîh, c. 4, s. 173, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 400, Zehebî, Târîhu'l-islâm , s. 354.
- [242] Dârimî, c. 1, s. 26, Ebu Nuaym, c. 2, s. 401.
- [243] İbn Sa'd, c. 1, s. 252, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 306, Dârimî, c. 1, s. 26, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 455.
- [244] Dârimî, c. 1, s. 24, Sem hüdf, c. 2, s. 390.
- [245] İbn Sa'd, c. 1, s. 251 , Sem hüdf, c. 2, s. 391.
- [246] Semhüdf, Vefâu'l-viefâ, c. 2, s. 393.
- [247] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ,c. 1, s. 252, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 1 37,138, Dârimî, Sünen, c. 1, s.24, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 454, Semhüdf, Vefâu'l-vefa, c. 2, s. 393.
- [248] Kadı İyaz, eş-Şifâ, c. 1, s. 253.
- [249] Kadı İyaz, c. 1, s. 255, Semhüdf, c. 2, s. 390, Aliyyü'l-Kârf, Şifâ Şerhi, c. 1, s. 301.
- [250] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 25.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/172-175.

[251] İbn Sa'd. Tabakât. c. 1. s. 250.

[252] Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 187, Müslim , Sahih, c. 2, s. 589 Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 286, İbn Mâce, Sünen, c. 1 , s. 351, Nesâf, Sünen, c. 4, s. 110.

[253] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 23, Semhûdf, c. 2, s. 389.

[254] Semhûdi, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 398.

[255] Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 1 88-1 89.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/175-176.

[256] Semhûdi, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 399-400.

[257] Şemhûclî, Vefa, c. 2, s. 398, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 68-69.

[258] İbn Esîr, Kâmil, c. 3, s. 463464.

[259] İbn Esîr, Kâmil, c. 3, s. 464, Semhûdf, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 398.

[260] İbn Esîr, Kâmil, c. 3, s. 464.

[261] İbn Esîr, Kâmil, c. 3, s. 464, Semhûdf, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 399.

[262] Semhûdf, c. 2, s. 398, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 68.

[263] İbn Esîr, Kâmil, c. 3, s. 464.

[264] İbn Esîr, c. 3, s. 464, Semhûdf, c. 2, s. 398.

[265] İbn Esîr, c. 3, s. 464, Semhûdf, c. 2, s. 399, Diyarbekrî, c. 2, s. 69.

[266] İbn Esîr, c. 3, s. 464, Semhûdf, c. 2, s. 399.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/176-178.

[267] Semhûdi, Vetâu'l-vetâ, c. 2, s. 398-401.

[268] Semhûdi, Veta, c. 2, s. 405406.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/178-179.

[269] Semhûdf. Vefa. c. 2. s. 400.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/179.

[270] Semhûdf, Vefa, c. 2, s. 405.

[271] Zehebî, el-İber, c. 5, s. 216, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 375.

[272] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 375.

[273] Zehebî, el-İber, c. 5, s. 216.

[274] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 375.

[275] Zehebî, el-İber, c. 5, s. 216, Diyarbekrî, c. 2, s. 375.

[276] Zehebî, el-İber, c. 5, s. 216.

[277] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 375.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/179-180.

[278] Semhûdi, Vefau'l-vefa, c. 2, s. 407, 408, 411 .

[279] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 375-376.

[280] Eyyub Sabri Paşa, Mir'at-ı Medfne, c. 2, s. 422-424.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/180-183.

[281] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 973.

[282] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 160, İbn Ka'ım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 224.

[283] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 2, s. 160, İbn Kayyım, c. 2, s. 224.

[284] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 246.

[285] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 246.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/183.

[286] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 246-247, İbn Kayyım, c. 2, s. 224.

[287] Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 2, s. 160, İbn Kayyım, c. 2, s. 224.

[288] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 247, İbn Kayyım, c. 2, s. 224.

[289] Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 2, s. 160.

[290] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 300.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/183-184.

[291] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 973-974.

[292] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 118, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 216.

[293] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 974.

[294] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 118, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 216.

[295] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 974.

[296] Diyarbekrî, c. 2, s. 118, Halebî, c. 3, s. 216.

[297] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 973-975.

[298] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 382.

[299] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 975, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 160-161.

[300] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 975.

[301] Yâ küt, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 427.

[302] Yâ küt, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 64.

[303] Vâkidî, Megâzî, c.3, s. 975.

[304] Vâki dr, Megâzî, c. 3, s. 975, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 161.

[305] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 161.

[306] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 975, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 161.

[307] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.4, s. 270, Taberî, Târîh, c.3, s. 173.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/184-187.

- [308] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 293-294.
- [309] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 206.
- [310] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 206, Vâkıdî, c.3, s. 975, İbn Sa'd.c.1, s. 294, c. 2, s. 161, Taberî, c. 3, s. 150.
- [311] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 206-207, Taberî, c. 3, s. 150.
- [312] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s.: 206-207, Vâkıdî, c. 3, s. 975, İbn Sa'd, c.1, s. 294, c. 2, s. 161.
- [313] Vâkıdî, c. 3, s. 975, İbn Sa'd, c. 1, s. 294, c. 2, s. 161.
- [314] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 207, Taberî, c. 3, s. 173.
- [315] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 975.
- [316] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 975, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 294.
- [317] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 975, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 161.
- [318] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 207, Taberî, Târîh, c. 3, s. 150.
- [319] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 207, Vâkıdî, c. 3, s. 975, İbn Sa'd, c. 1, s. 294, c. 2, s. 161, Taberî, c.3, s. 150, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 287.
- [320] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 207, Taberî, c. 3, s. 150, İbn esfr, c. 2, s. 287.
- [321] Hucurât: 4.
- [322] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 975-976.
- [323] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 207, Vâkıdî, c. 3, s. 976, İbn Sa'd, c. 1, s. 294, c. 2, s. 161, Taberî, c. 3, s. 150.
- [324] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 976.
- [325] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 488.
- [326] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 976.
- [327] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 128.
- [328] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 207, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 976, Taberî, Târîh, c. 3, s. 150-151, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 287-288.
- [329] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 976.
- [330] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 128.
- [331] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 208, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 976, Taberî, Târîh, c. 3, s. 151 , İbn Esîr, Kâmil, c.2, s. 288.
- [332] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 128.
- [333] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 208, Vâkıdî, c. 3, s. 976, Taberî, c. 3, s. 151, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 288.
- [334] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 288.
- [335] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 208, Vâkıdî, c. 3, s. 976-977, Taberî, c. 3, s. 151.

- [336] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 208, Taberî, c. 3, s. 151 .
- [337] Vâkıdî, c. 3, s. 977, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 294, Taberî, c. 3, s. 151.
- [338] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 208-209, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 977, Taberî, c. 3, s. 151, İbn Esîr, Kâm il, c. 2, s. 288.
- [339] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 979.
- [340] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 309-312, Vâkıdî, c. 3, s. 977-978, Taberî, Târîh, c. 3, s. 151-152.
- [341] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 979.
- [342] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 212, Taberî, c. 3, s. 152.
- [343] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 979.
- [344] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 212, Vâkıdî, c. 3, s. 979, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 294, Taberî, c. 3, s. 153.
- [345] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 212, Taberî, c. 3, s. 152.
- [346] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 130.
- [347] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 212, Taberî, c. 3, s. 152.
- [348] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/187-193.
- [349] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 979.
- [350] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 282-283.
- [351] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 213, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 979. İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 213, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 979.
- [352] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 979.
- [353] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 213, Vâkıdî, c. 3, s. 975, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 294.
- [354] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 213, Vâkıdî, c. 3, s. 979-980.
- [355] Vâkıdî, c. 3, s. 980, İbn Sa'd, c. 1, s. 294
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/193-194.
- [356] Vâkidi , c. 3, s. 979, İbn Sa'd, c. 1, s. 294.
- [357] Hucurât: 1-2.
- [358] Ahmet Hanbel, Müsned, c. 4, s. 6, Buhârî, Sahı Vı, c. 5, s. 116, c. 6, s. 4647.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/194.
- [359] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 279, Züritânf, Mevâhibü'l-ledünnive Şerhi, c. 3, s. 47.
- [360] Kalkaşandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 72.
- [361] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 980, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 161 .
- [362] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 279, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 47.
- [363] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 119.

- [364] Vâki dr, c. 3, s. 980, İbn Sa'd, c. 2, s. 161.
- [365] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 980.
- [366] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1553.
- [367] Taberî, Tefsir, c. 26, s. 123, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 218.
- [368] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 980, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 161 .
- [369] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 279, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 47.
- [370] Taberî, Tefsir, c. 26, s. 124.
- [371] Vâkıdî, c. 3, s. 980, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 61, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 279.
- [372] Vâkıdî, c. 3, s. 980, İbn Sa'd, c. 2, s. 161.
- [373] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 279.
- [374] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 980-981, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 161-162, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 279.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/194-198.
- [375] Kalkaşandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 37-38.
- İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 428.
- [376] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31 .
- [377] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 292.
- [378] İbn Sa'd, c. 1, s. 292, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 234.
- [379] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31 .
- [380] İbn Sa'd, c. 1, s. 292, İbn Ear, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31.
- [381] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31 .
- [382] İbn Hazm, Cemhere, s. 1 93.
- [383] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye vie'n-nihâye, c. 5, s. 88.
- [384] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31 .
- [385] İbn Hazm, Cemhere, s. 1 93, .
- [386] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 52.
- [387] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s.428.
- [388] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 773.
- [389] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 572.
- [390] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 250, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 271.
- [391] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 95, İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 250.
- [392] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 95, İbn Seyyid, Uyun, c. 2, zs.250, İbn Kayyım, Zâd, c. 3, s. 56.
- [393] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31.

[394] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 250.

[395] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 292, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31.

[396] Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 219-220, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 271.

[397] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 95, İbn Seyyid, c. 2, s. 250, İbn Kayyım, c. 3, s. 56.

[398] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31.

[399] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 79.

[400] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 341.

[401] İbn Hazm, Cemhere, s. 1 93.

[402] İbn Sa'd, c. 1, s. 292, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31, İbn Hacer, c. 1, s. 341.

[403] İbn Hazm, Cemhere, s. 1 93.

[404] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31 .

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/198-200.

[405] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 250, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 56.

[406] İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s. 330, Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft, c. 3, s. 185.

[407] Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft, c. 3, s. 185.

[408] İbn Esîr, Nihâye, c. 4, s. 214, Seyyid, Ta'rifât, s. 122.

[409] İbn Esîr, Nihâye, c. 4, s. 214.

[410] İbn Seyyid, c. 2, s. 250-251, İbn Kayyım, c. 3, s. 56, Halebî, c. 3, s. 272.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/200-201.

[411] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31 .

[412] Halebî, İnsânu'l-uvûn, c. 3, s. 272.

[413] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 31, Halebî, c. 3, s. 272.

[414] İbn Hacer. el-İsâbe. c. 1 . s. 341.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/201-202.

[415] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 293, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 88.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/202.

[416] Hucurât: 17, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 292, Taberî. Tefsir, c. 26, s. 145, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 287, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 95, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 250, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 88.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/202-203.

[417] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 269-270

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/203.

[418] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 121, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 924.

[419] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 960.

- [420] Vâkıdî, c. 3, s. 960, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 503.
- [421] İbn Sa'd, Tabakât, c. 5, s. 503.
- [422] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 128, Vâkıdî, c. 3, s. 960, İbn Sa'd, c. 5, s. 503.
- [423] İbn Sa'd, Tabakât, c. 5, s. 503.
- [424] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 615.
- [425] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 960.
- [426] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, Taberî, Târih, c. 3, s. 140.
- [427] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, Vâkıdî, c. 3, s. 960, İbn Sa'd, c. 5, s. 503.
- [428] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, Vâkıdî, c. 3, s. 960, İbn Sa'd, c. 5, s. 503, Taberî, c. 3, s. 140.
- [429] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, Taberî, c. 3, s. 140.
- [430] Zuhuf 31 .
- [431] Taberî, Tefsir, c. 5, s. 65-66, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1067.
- [432] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 41, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 528, Müslim, Sahih, c. 1 , s. 153.
- [433] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 960.
- [434] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 615-616, Heysemî, Meonau'z-zevâid, c. 9, s. 386, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 477.
- [435] Vâkıdî, c. 3, s. 960, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 503, Hâkim , c. 3, s. 616, Heysemî, c. 9, s. 386, İbn Hacer, c. 3, s. 477.
- [436] Vâkıdî, c. 3, s. 960, İbn Sa'd, c. 1, s. 312.
- [437] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, Taberî, Târih, t 3, s. 140, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1066.
- [438] Vâkıdî, c. 3, s. 960, İbn Sa'd, c. 1, s. 312.
- [439] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 960.
- [440] Vâkıdî, c. 3, s. 960-961, İbn Sa'd, c. 5, s. 503. Vâkıdî, c. 3, s. 960-961, İbn Sa'd, c. 5, s. 503.
- [441] Vâkıdî, c. 3, s. 961.
- [442] İbn Sa'd, c. 5, s. 504.
- [443] Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, c. 1, s. 312, c. 5, s. 504.
- [444] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 961.
- [445] Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 504.
- [446] İbn İshak, İbn Hişam Sîre, c. 4, s. 182, Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, c. 5, s. 504.
- [447] Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, c. 5, s. 504, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 616.
- [448] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 386.

[449] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 616, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 386.

[450] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, Taberî, c. 3, s. 140, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 283.

[451] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 504.

[452] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, İbn Sa'd, c. 1, s. 312, Taberî, c. 3, s. 140, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1 066.

[453] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, Vâkıdî, c. 3, s. 961, Taberî, c. 3, s. 140.

[454] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 961.

[455] Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, c. 5, s. 504.

[456] İbn Sa'd, Tabakât, c. 5, s. 504.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/203-207.

[457] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 182, Taberî, Târih, t 3, s. 140, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1066, İbn E ar, c. 2, s. 283.

[458] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 312, c. 5, s. 504.

[459] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, c. 1, s. 312, c. 5, s. 504, Taberî, c. 3, s. 140.

[460] Vâkıdî, c. 3, s. 961 İbn Sa'd, c. 5, s. 504.

[461] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 182, Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1066, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 283.

[462] Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, c. 5, s. 504.

[463] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 182, Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, c. 5, s. 504, Taberî, c. 3, s. 140, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1067, İbn Esir, c. 2, s. 283.

[464] Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, c. 5, s. 504, Taberî, c. 3, s. 140, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1067, İbnEaV, c. 2, s. 83.

[465] Vâkıdî, c. 3, s. 961, İbn Sa'd, c. 1, s. 312, c. 5, s. 504, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 616, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 386.

[466] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 386.

[467] Zemahşerf, Keşşaf, c. 3, s. 317, Kurtubf, Tefar, c. 15, s. 18.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/207-209.

[468] * Antakya halkı, Habfc'e, "Demek sen de onların dinindesin ha?!" dediler (Kurtubf, Tefsir, c. 15, s. 18). ** Antakya'nın müşrik halkı onu öldürdüler (Taberî, Tefsir, c. 22, s. 158-161). 461. Yâ an: 13-29.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/209-211.

[469] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 186-187, Vâkıdî, c. 3, s. 962, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 5, s. 504.

[470] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 962, İbn Sa'd, Tabakât, c. 5, s. 504.

[471] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 186-187, Vâkıdî, c. 3, s. 962, İbn Sa'd, c. 5, s. 504.

- [472] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 187.
- [473] Vâkıdı, Megâzî, c. 3, s. 962.
- [474] Vâkıdı, Megâzî, c. 3, s. 962, İbn Sa'd, Tabakât, c. 5, s. 504-505.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/211.
- [475] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 366, Kalkaşandî, Nihâyetü'l-ereb, s. 359.
- [476] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 272.
- [477] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 331, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 251, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 56, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 33, Halebî, c. 3, s. 272.
- [478] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 331 .
- [479] İbn Sa'd, c. 1, s. 331 , İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 33.
- [480] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 349, İbn Hacer, c. 1, s. 243.
- [481] İbn Sa'd, c. 1, s. 331 , Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 272.
- [482] İbn Seyyid.c. 2, s. 251-252, İbn Kayyım, c. 3, s. 56, Halebî, c. 3, s. 272.
- [483] İbn Seyyid.c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 56.
- [484] İbn Sa'd, c. 1, s. 331 , İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım , c. 3, s. 56-57, Halebî, c. 3, s. 272.
- [485] İbn Seyyid.c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57 Halebî, c. 3, s. 272.
- [486] İbn Sa'd, c. 1, s. 331 , İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım , c. 3, s. 57.
- [487] İbn Sa'd, c. 1, s. 331 , İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım , c. 3, s. 57.
- [488] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 272.
- [489] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 331.
- [490] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 272.
- [491] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 331.
- [492] İbn Sa'd, c. 1, s. 331 , İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım , Zâdu'l-mead, c. 3, s. 57, Halebî, c. 3, s. 272.
- [493] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 272-273.
- [494] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57, Halebî, c. 3, s. 273.
- [495] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 272.
- [496] İbn Seyyid.c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57, Halebî, c. 3, s. 273.
- [497] İbn Seyyid.c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57.
- [498] İbn Seyyid.c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57, Halebî, c. 3, s. 272.
- [499] İbn Sa'd, c. 1, s. 332, İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım , c. 3, s. 57.
- [500] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 332.
- [501] İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57.

- [502] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 332, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 273.
- [503] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 332.
- [504] İbn Sa'd, c. 1, s. 332, İbn Seyyid, c. 2, s. 252, Halebî, c. 3, s. 273.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/212-214.
- [505] İbrî Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 349, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 243.
- [506] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 243.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/214.
- [507] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 332.
- [508] İbn Sa'd, c. 1, s. 332, İbn Abdilberr, c. 2, s. 564, İbn E ar, c. 2, s. 260.
- [509] İbn Adilberr, c. 2, s. 564, İbn E ar, c. 2, s. 260.
- [510] M. Hamidullah, el-Vesâiku's-ayâsiyye, no: 79.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/215.
- [511] İbn Hazm, Cemhere, s. 390-391.
- [512] Kalkaşandî, Nihâyetü'l-eneb, s. 172.
- [513] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 9.
- [514] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 162, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 120.
- [515] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 21.
- [516] Yâkût, c. 2, s. 21, Kalkaşandî, s. 172.
- [517] İbn Sa'd, c. 2, s. 162, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 380, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 218.
- [518] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 981, İbn Sa'd, c. 2, s. 162, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 206, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 226.
- [519] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 981.
- [520] Vâkıdî, c. 3, s. 981, İbn Sad, t 2, s. 162, İbn Seyyid, c. 2, s. 206, İbn Kayyım, c. 2, s. 226.
- [521] Vâkidi, Megâzî, c.3, s. 981.
- [522] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 235.
- [523] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 125.
- [524] Vâkıdî, c. 3, s. 981, İbn Sa'd, c. 2, s. 162, İbn Seyyid, c. 2, s. 206, İbn Kayyım, c. 2, s. 226.
- [525] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 162, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 206, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 226, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 218-219, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 120.
- [526] İbn Seyyid, Uyûn, c. 2, s. 206, İbn Kayyım, Zâd, c. 2, s. 226.
- [527] İbn Sa'd, c. 2, s. 162, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 380, İbn Seyyid, c. 2, s. 206.
- [528] İbn Sa'd, c. 2, s. 162, İbn Seyyid, c. 2, s. 206, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 221.
- [529] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 226.

[530] İbn Sa'd, c. 2, s. 162, İbn Seyyid, c. 2, s. 206, Kastal ânf, c. 1 , s. 219, Diyarbekrî, c. 2, s. 120.

[531] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 348.

[532] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 286.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/215-217.

[533] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 983, İbn E sfr, Usdu'l-gâbe, c.3, s.358, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 355, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 120, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 48.

[534] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 280.

[535] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 285, İbn E sfr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 223.

[536] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 285.

[537] Vâkıdî, c. 3, s. 982, İbn E sfr, c. 3, s. 358, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 255, Diyarbekrî, c. 2, s. 120, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 48.

[538] Vâkıdî, c. 3, s. 982, İbn Sa'd, c. 1, s. 280, İbn E sfr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 358, İbn Hacer, c. 2, s. 355, Diyarbekrî, c. 2, s. 120, Zürkânî, c.3, s. 48.

[539] İbn Sa'd, c. 1.S.280.

[540] Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 48.

[541] İbn Sa'd, c. 1, s. 281 .

[542] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 285, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 507, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 223.

[543] İbn Sa'd, c. 1, s. 281 , İbn Esîr, c. 2, s. 223.

[544] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 285, İbn Abdilberr, c. 2, s. 507, İbn Esîr, c. 2, s. 223.

[545] Vâkıdî, Megâif, c. 3, s. 982-983.

[546] Vâkıdî, c. 3, s. 983, İbn Esfr, c. 3, s. 358, İbn Hacer, c. 2, s. 355, Diyarbekrî, c. 2, s. 120, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 48.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/218-219.

[547] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 982, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 162, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 382.

[548] Vâkıdî, c. 3, s. 982, İbn Sa'd, c. 2, s. 162-163, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 227.

[549] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 743, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 47.

[550] Vâkıdî, c. 3, s. 982, İbn Sa'd, c. 2, s. 163, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 133, İbn Kayyım, c. 2, s. 227.

[551] Vâkıdî, c. 3, s. 982, İbn Sa'd, c. 2, s. 163, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 206-207, İbn Kayyım, c. 3, s. 227, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 222.

[552] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1 , s. 53.

[553] Vâkıdî, c. 3, s. 982, İbn Sa'd, c. 2, s. 163, İbn Seyyid, c. 2, s. 207, İbn Kayyım, c. 2, s. 227, İbn Hacer, c. 1,s.53.

[554] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 219, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 120, Zûrkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s.49.

[555] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 285-286.

[556] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 507, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 223.

[557] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 286, İbn Abdilberr, c. 2, s. 507, İbn Esîr, c. 2, s. 223.

[558] İbn Sa'd, c. 1, s. 281 , İbn Abdilberr, c. 2, s. 507, İbn Esîr, c. 2, s. 223.

[559] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 286.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/219-222.

[560] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 330, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 252, İbn Kaybın, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 57, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 111.

[561] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 330.

[562] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Seyyid,c.2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57.

[563] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 330.

[564] İbn Seyyid,c.2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57.

* Veya Ebu'd-Dâbis (İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 111).

[565] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 330.

[566] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım , c. 3, s. 57.

[567] İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57.

[568] İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57, İbn Hacer, c. 4, s. 111.

[569] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 252, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 57.

[570] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 58.

[571] İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 252, İbn Kayyım, Zâd, t 3, s. 57.

[572] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 330.

[573] İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57.

[574] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57.

[575] İbn Sa'd, c. 1, s. 330.

[576] İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım, c. 3, s. 57.

[577] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Seyyid, c. 2, s. 252, İbn Kayyım , c. 3, s. 57.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/223-225.

[578] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 145, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 457, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 185, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 234.

[579] İbn Sa'd, Tab akât, c. 8, s. 143, Zehebî, Siyeru a'l â m i 'n-n übelâ, c. 2, s. 184.

[580] İbn Sa'd, c. 8, s. 144, Ahm ed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 498, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 1664.

[581] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 143.

- [582] İbn Sa'd, c. 8, s. 143-144, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 184.
- [583] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 144.
- [584] İbn Sa'd, c. 8, s. 144, Zehebî, c. 2, s. 185.
- [585] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 498, Buhârî, c. 6, s. 164, Bedrüddin Aynf, Um detü'l-kârf, c. 20, s. 231.
- [586] Aynı kaynaklar.
- [587] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 488, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 163.
- [588] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 144, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 185.
- [589] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 144.
- [590] İbn Sa'd, c. 8, s. 144-146, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 457, Zehebî, c. 2, s. 185.
- [591] İbn Sa'd, c. 8, s. 144-146, Belâzurî, c. 1, s. 457, Zehebî, c. 2, s. 185, İbn Hacer, c. 4, s. 234.
- [592] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 498, Buhârî, c. 6, s. 163-164, Bedrüddin Aynf, c. 20, s. 231.
- [593] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 146, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 498, Buhârî, c. 6, s. 164.
- [594] İbn Sa'd, c. 4, s. 146, İbn Hacer, c. 4, s. 234.
- [595] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 498, Buhârî, c. 6, s. 164, İbn Hacer, c. 4, s. 234.
- [596] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 164, Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 20, s. 232.
- [597] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 146, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 498, Buhârî, c. 6, s. 164, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 456, Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 86.
- [598] Belâzurî, c. 1, s. 458, Yâkubî, c. 2, s. 86.
- [599] İbn Sa'd, c. 8, s. 146, Belâzurî, c. 1, s. 458 Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 185, B. Aynf, c. 20, s. 232, İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 9, s. 313.
- [600] Belâzurî, c. 1, s. 458, Yâkubî, c. 2, s. 86, B. Aynf, c. 20, s. 232.
- [601] İbn Sa'd, c. 8, s. 146, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 498, Buhârî, c. 6, s. 164, Belâzurî, c. 1, s. 458.
- [602] İbn Sa'd, c. 8, s. 146, Belâzurî, c. 1, s. 458, Bedrüddin Aynf, c. 20, s. 232, İbn Hacer, c. 9, s. 313.
- [603] Belâzurî, c. 1, s. 458, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1786, İbnEsîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 17, Bedrüddin Aynf, Umde, c. 20, s. 232.
- [604] İbn Sa'd, c. 8, s. 145, Belâzurî, c. 1, s. 456.
- [605] İbn Sa'd, c. 8, s. 145, Belâzurî, c. 1, s. 456-458, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1786.
- [606] Belâzurî, c. 1, s. 456-457, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1786.
- [607] İbn Sa'd, c. 8, s. 146, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 498, Buhârî, c. 6, s. 164, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 234.
- [608] İbn Sa'd, c. 8, s. 146.
- [609] İbn Sa'd, c. 8, s. 146, Belâzurî, c. 1, s. 457, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 234.

- [610] İbn Sa'd, c. 8, s. 146, İbn Hacer, c. 4, s. 234.
- [611] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 146.
- [612] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 146, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 234.
- [613] İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 146, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 185, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 234.
- [614] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/225-229.
- [615] Vâkıdî, Megâzî, c. 1, s. 7, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 163, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 382.
- [616] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 163.
- [617] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 983.
- [618] Vâkıdî, c. 3, s. 983, İbn Sa'd, c. 2, s. 163, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 222, Zürkânî, Merâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 49.
- [619] Vâkıdî, c. 3, s. 983, Belâzurî, c. 1, s. 382.
- [620] Belâzurî, c. 1, s. 382.
- [621] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 983, İbn Sa'd, c. 2, s. 163, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 207, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 2, s. 227.
- [622] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 120.
- [623] Zürkânî, Merâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 50.
- [624] Vâkıdî, c. 3, s. 983, İbn Sa'd, c. 2, s. 163, İbn Seyyid, c. 2, s. 207, İbn Kayyım, c. 2, s. 227.
- [625] İbn İshak.İbn Hişâm, Sîre, c. 4, s. 289, Vâkıdî, c. 3, s. 983, Belâzurî, c. 1, s. 382, Diyarbekrî, c. 2, s. 120.
- [626] Vâkıdî, c. 3, s. 983, İbn Sa'd, c. 2, s. 163.
- [627] İbn Sa'd, c. 2, s. 163, İbn Seyyid, c. 2, s. 207, İbn Kayyım, c. 2, s. 221.
- [628] İbn İshak.İbn Hişâm, c. 4, s. 289, Vâkıdî, c. 3, s. 983, İbn Sa'd, c. 2, s. 163, İbn Kayyım, c. 2, s. 227.
- [629] Vâkıdî, c. 3, s. 983, İbn Sa'd, c. 2, s. 163, İbn Seyyid, c. 2, s. 207.
- [630] İbn İshak, İbn Hişâm, c. 4, s. 289.
- [631] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/229-231.
- [632] İbn İshak, İbn Hişâm, Sîre, c. 4, s. 289, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 983-984, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 163, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 207, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 2, s. 227.
- [633] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 82, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1469.
- [634] Buhârî, Sahih, c. 8, s. 135, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1469, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 2, s. 227.
- [635] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 82, Buhârî, c. 8, s. 135, Müslim, c. 3, s. 1469, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 120.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/231.

[636] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 12-13.

[637] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 8. s. 214-215.

* F, L, S bu üç harfli sözün üç türlü okunuşu vardır

1- Fûls (İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s. 470).

2- Fils (Ffruzâbâdf, Kâm üsu'l-muhit, c. 2, s. 246).

3- Fels (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 273).

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/231-232.

[638] Vâkıdı, c. 3, s. 984, İbn Sa'd, c. 2, s. 164, İbn Seyyid, c. 2, s. 207.

[639] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 985.

[640] Vâkıdî, c. 3, s. 984, İbn Sa'd, c. 2, s. 164, İbn Sevyid, c. 2, s. 207, İbn Kayyım, c. 2, s. 227.

[641] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 89.

[642] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 316, İbn Hazm, Cemhere, s. 493.

[643] Ebu'l-Münzir Hişam, s. 59-60, Yâküt, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 273.

[644] Yâ küt, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 257.

[645] Yâ küt, Mu'cemu'l-büldân, c. 282.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/232-233.

[646] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 984-987.

[647] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 164, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 207, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 227.

[648] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 987.

[649] Vakıdî, Megâzî, c. 3, s. 988.

[650] İbn Sa'd, c. 2, s. 164, İbn Seyyid, c. 2, s. 207, İbn Kayyım, c. 2, s. 227.

[651] Vâkıdî, c. 3, s. 987-988, İbn Sa'd, c. 2, s. 164, İbn Seyyid, c. 2, s. 207, İbn Kayyım, c. 2, s. 227-228.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/233-237.

[652] Vâkıdî, c. 3, s. 988, İbn Sa'd, c. 2, s. 164, İbn Seyyid, c. 2, s. 207.

[653] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnam, s. 61-62, Taberî, Târih, c. 3, s. 148.

[654] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 285.

[655] Vâkıdî, c. 3, s. 988, İbn Sa'd, c. 2, s. 164, İbn Seyyid, c. 2, s. 207.

[656] Yâ küt, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 64.

[657] Vâkıdî, c. 3, s. 988, İbn Sa'd, c. 2, 164, İbn Seyyid, t 2, s. 207-208, İbn Kayyım, c. 2, s. 227-228.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/237-238.

[658] İbnİshak,İbnHişam, Sîre, c. 4, s. 225, Taberî, Târih, c. 3, s. 237, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 63-64, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 237, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 228. * Veya Remle binti Hâricin konağına (Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 988).

[659] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 226, Taberî, c. 3, s. 149.

[660] İbn İshak, İbn Hişam.Sîre, c. 4, s. 226, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 989, Taberî, TâriTı, c. 3, s. 149, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 237-238, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 64, İbn Kayyım , Zâdu'l-mead, c. 2, s. 228.

[661] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 224.

[662] İbn İshak, İbn Hisam, c. 4, s. 226, Taberî, Târih, c. 3, s. 149.

[663] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 143.

[664] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s.: 225-226, Taberî, Târih, c. 3, s.: 149.

[665] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 226-227, Taberî, Târih, c. 3, s. 149, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 285-286, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s.: 64.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/238-241.

[666] Taberî, Târîh, c. 3, s. 154, Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 262, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 318, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 109, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 139.

[667] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 11.

[668] Mâlik, Muvatta', c. 1, s. 226, Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 479, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 71, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre,s. 30, Süheyli, Ravd, c. 3, s. 262.

[669] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 400, c. 4, s. 7.

[670] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 319, Buhârî, c. 4, s. 246, Müslim, c. 2, s. 657.

[671] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 363, Buhârî, c. 4, s. 246, Müslim, c. 2, s. 657.

[672] Mâlik, c. 1, s. 226, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 438-439, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 21 2.

[673] İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 490, İbn Hazm, s. 30.

[674] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 295.

[675] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 295, İbn Mâce, Sünen, c. 1 , s. 490.

[676] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 262.

[677] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 1 39.

[678] İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 490.

[679] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 529.

[680] Mâlik, c. 1, s. 226-227, Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 479, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 289, 438439, Buhârî, c. 2, s. 71 , Müslim, c. 2, s. 657, E bu Dâvud, c. 3, s. 212.

[681] İbn İshak, İbn Hisam, c. 1, s. 365, Zehebî, c. 1 , s. 316, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 77.

[682] İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 11.

[683] Zehebî, c. 1, s. 306, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 78.

[684] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 3, s. 262, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1 , s. 109.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/241-243.

[685] İbn İshak, İbn Hişam Sîre.c. 1, s. 364, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-Vefâ, c. 2, s. 736, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s.82,Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 308,

315, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 77, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 209.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/243.

[686] İbn Hazm, Cevâmiu's-aYe, s. 30, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 3, s. 69.

[687] İbnİshak, İbn Hişam, Sine, c. 1, s. 344-362, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 203-204,207, İbn Esn-, Kâmil, c. 2, 76-81 , İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 1, s. 115-120, Ebu'l-Fidâ, c. 3, s. 67-77.

[688] Zehebî, Siyem a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 306.

[689] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/243-244.

PEYGAMBERİMİZ ALEYHİSSELAMIN ZEVCELERİNDEN BİR AY İNZİVAYA ÇEKİLİŞİ

Hicretin 9. yılında,[\[1\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam, zevcelerinin kendisine karşı takındıkları bazı uygunsuz tutum ve davranışlarından dolayı, bir ay yanlarına uğramamaya yemin etmişti.[\[2\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamin inzivaya çekildiği sıradaki zevceleri:

1. Hz. Âişe binti Ebi Bekr,
2. Hz. Hafsâ binti Ömer,
3. Hz. Safiyye binti Huyey,
4. Hz. Şevde binti Zem'a,
5. Hz. Ümmü Habibe binti Ebu Süfyan,
6. Hz. Ümmü Seleme binti Ebu Ümeyye,
7. Hz. Zeyneb binti Caş,
8. Hz. Meymûne binti Haris,
9. Hz. Cüveyriye binti Hârisü'l-Mustalakî idi.[\[3\]](#)

Ümmü'l-Cülendâh gibi bazı münafık kadınlar da, Peygamberimiz Aleyhisselamin kadınları ile düzenini bozmaya çalışmaktan geri durmuyorlardı.[\[4\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamdan Zevcelerinin İstedikleri Şeyler

Zevcelerinin Peygamberimiz Aleyhisselamdan istedikleri:

- a) Dünya yaşantısı ve geçim bolluğu, [\[5\]](#)
- b) Giyim kuşam [\[6\]](#)
- c) Dünya mutluluğu, [\[7\]](#)
- d) Bol nimetler içinde gösterişli yaşantı idi. [\[8\]](#)

Deniliyor ki; Peygamberimiz Aleyhisselamın zevceleri bir gün biraraya gelerek: "Biz Peygamber Aleyhisselamdan başkasıyla evli olsaydık, herhalde bizim de itibarımız, elbiselerimiz ve ziynetlerimiz olurdu!" diyecek kadar ileri gittiler.

Peygamberimiz Aleyhisselamdan her biri birtakım şeyler istediler. Bu cümleden olarak:

1. Hz. Ümmü Seleme, damgalı kumaştan yapılmış kısa bir elbise,
2. Hz. Meymûne, pahalı Yemen kumaşından yapılmış, altlı üstlü iki parça elbise (etek, ceket),
3. Hz. Zeyneb, Yemen kumaşından yapılmış bir elbise,
4. Hz. Ümmü Habibe, ak bezden yapılmış pamuklu bir elbise,
5. Hz. Hafsâ, Mısır işi bir elbise,
6. Hz. Cüveyriye, bir başörtüsü,
7. Hz. Şevde, Hayber kadifesi istemiş;
8. Hz. Âişe bir şey istememişti. [\[9\]](#)
9. Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Muhammed'in ev halkının rızkını, yetecek kadar ver!" diyerek dua etmiş bulunuyordu. [\[10\]](#) Kendisi, Medine'ye gelişinden Rabbine kavuşuncaya kadar, üç gün arka arkaya doyasıya buğday ekmeği bile yemediği gibi, ev halkının da ardarda iki-üç gün doyasıya arpa ekmeği yedikleri olmamıştır. Bazan, bir ay ateş yakmadan dururlar da, [\[11\]](#) ocaklarının tüttüğü görülmezdi. [\[12\]](#) Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselamın zevceleri iki gruba ayrılmışlardı. Gruplardan birisinde:

1. Hz. Âişe,
2. Hz. Hafsâ,
3. Hz. Safiyye,

Diğer grupta da:

1. Hz. Ümmü Habibe,
2. Hz. Ümmü Seleme,
3. Hz. Zeyneb,
4. Hz. Meymûne,
5. Hz. Cüveyriye bulunuyordu. [\[13\]](#)

Hz. Âişe ile Hz. Hafsâ, Peygamberimiz Aleyhisselama karşı birbirlerini desteklemekte,

birbirlerine arka çıkmakta idiler. [\[14\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Hafsâya bir sırrı söylediği ve gizli tutmasını da sıkı sıkı tenbih eylediği halde, o bunu Hz. Âişe'ye söylemişti.

Bu hadise de, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklandı:

"Hani, Peygamber, kadınlarından birine gizli birşey söylemişti de, o kadın bunu habervermiş; Allah da Peygamberine açıklayınca, Peygamber, bunun ancak bir kısmını ona bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti.

Peygamber bunu kendisine söyleyince, kadın:

'Bunu sana kim haber verdi?' diye sordu.

Peygamber de:

'Bana, herşeyi bilen, herşeyden haberi olan Allah haber verdi!' dedi. [\[15\]](#)

Bazı rivayete göre; Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Hafsâya, kendisinden sonra Hz. Ebu Bekir'in, ondan sonra da Hz. Ömer'in halife olacağını haber vermişti. [\[16\]](#)

Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselama indirdiği âyette, Peygamberimiz Aleyhisselama karşı birbirlerini destekleyen Hz. Âişe ile Hz. Hafsâ'yı şöyle uyardı:

"Eğer her ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, ne âlâ!

Gerçekten, sizin kalbleriniz kaymıştır.

Yok! Onun aleyhinde birbirinize arka olursanız, hiç şüphesiz, Allah bizzat onun yardı m asıdır!

Cebrail de, mü'minlerin salih olanları da, bunların ardından bütün melekler de, ona yardımcı dır." [\[17\]](#)

Hz. Âişe der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam, tatlıyı ve balı severdi.

İkindi namazını kılıp dönünce, kadınlardan birinin yanına varırdı.

Hafsâ'nın odasına varıp onun yanında herzamanki kalışından daha çok kalınca, [\[18\]](#) kışkandım. [\[19\]](#)

Resûlullahın Hafsâ'da bu kadar kalışının sebebini sordum.

Hafsâ'ya kavminden bir kadın küçük bir tulum bal hediye etmiş, o da bu baldan şerbet yapıp Resûlullaha içirmiş!

Kendi kendime:

'Biz de, vallahi, ona bir tedbir düşünürüz!¹ dedim.

Bunu Şevde binti Zem'aya anlattım ve dedim ki:

'Resûlullah yakında senin yanına gelecektir. Yanına gelince, ona:

'Yâ Rasûlallah! Megâfir mi yedin?' dersin.

O, sana:

'Hayır!' diyecektir.

Bunun üzerine, sen ona:

'Ya bu koku nedir?'¹ dersin.

[Resûlullah Aleyhisselam, üzerinde böyle ağır koku bulunmasından hiç hoşlanmazdı.]

Tabî ki, sana:

'Hafsâ bana bir bal şerbeti içirmişti' diyecektir.

Sen de o zaman:

'Demek o balın arısı urfut* ağacından yayılmış, bal toplamış!' dersin.

Ona ben de böyle diyeceğim!

Safiyye'ye de:

'Ey Safiyye! Sen de ona böyle dersin!' dedim.

Şevde:

'Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki; Resûlullah Aleyhisselam yanıma geldiğinde, ey Âişe, söylememi istediğin sözü, senden korktuğum için, Resûlullah Aleyhisselam daha kapıda iken, neredeyse s öyleyi verecektim!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam yanına gelince, Şevde:

'Yâ Rasûlallah! Megâfir mi yedin?' diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Hayır!' buyurdu.

Şevde:

'Ya bu koku nedir?'¹ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Hafsâ bana bir bal şerbeti içirmişti' buyurdu.

Şevde:

'Demek ki, o balın arısı urfiyt ağacından yayılmış, bal toplamış' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam benim yanıma geldiği zaman, ben de kendisine böyle söyledim.

Sonra, Safiyye'nin yanına vardı.

O da bunun gibi söyledi.

Resûlullah Aleyhisselam Hafsâ'nın yanına varınca, Hafsâ:

'Yâ Rasûlallah! Sana şu bal şerbetinden yine içireyim mi?' diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Hayır! Artık onun bana gereği yok!' buyurdu.

Hafsâ, bana:

'Sübânallah! Vallahi, onu bal şerbetinden mahrum ettin!?' dedi.

Ben de, ona:

'Sus, sesini çıkarma!' dedim." [20]

Hiz. ÂiŖe, Hafsâya karŖı yaptığı bu iŖin açığa çıkmasından korktu. [21]

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevceleri, gerek birtakım dünyalıklar isteyip durmalarıyla, gerek birbirlerini kıskanmalarıyla, Peygamberimiz Aleyhisselamı üzmüşlerdi. [22]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, kadınlarının odalarından ayağını çekip, Meşrebe diye anılan çardakta 29 gece yalnız başına oturdu. [23]

Sabah akşam, yemeğini orada tek başına yedi. [24]

Peygamberimiz Aleyhisselam, evvelce, attan hurma kütüğü üzerine düşüp sağı yan bacağı sıyrıldığı zaman da [25] Meşrebe'ye çekilmişti. [26]

Sahabileri kendisini orada ziyaret etmişler, Peygamberimiz Aleyhisselam orada oturarak namaz kılmış ve ki İdi rm işti. [27]

Kadınlarından bir aylık inzivasını da bu Meşrebe'de geçirdi.

Burası, Peygamberimiz Aleyhisselama, [28] Hiz. ÂiŖe'ye aitti. [29]

Hiz. Ömer der ki:

"Vallahi, biz Cahiliye çağında kadınları hiçbir işte hesaba almazdık.

Yüce Allah onlar hakkında indirdiğini indirinceye ve kendilerine verdiği payı verinceye kadar, [30] biz Kureyş cemaati, kadınlara hakim durumda bir kavim idik.

Medine'ye geldiğimiz zaman, orada bir kavim bulduk ki, kadınları onlara hakim bulunuyor.

Nihayet, bizim kadınlarımız da, onların kadınlarından öğrenerek, bize tahakküme başladılar.

Medine'deki evim, Avâlî mevkiinde Benî Ümeyye b. Zeyd mahallesinde idi.

Bir gün [31] bir iş üzerine kendi kendime düşünürken, karım işe karışarak 'Şöyle şöyle yapsana?' dedi. [32]

Onun böyle işime karışmasından, bana itirazımsı karşılık vermesinden hoşlanmadım, kızdım, kendisini azariadım: [33]

'O iş seni ne ilgilendirir?! Benim yapmak istediğim bir işte sen hangi hakla bana teklifte bulunmaya kalkışıyorsun?!' dedim.

Karım:

'Şaşılır sana ey İbn Hattab! Sen kendine itirazımsı karşılık verilmesinden hoşlanmıyor, [34] beni azarlıyorsun ama, vallahi Peygamber Aleyhisselamın kadınları bile ona itirazımsı karşılık veriyor, söyleniyorlar.

Hem onlardan herhangi biri, o gün, geceye kadar, kendisinin yanına da uğramıyor. [35] Hatta, senin kızın bile Resûlullah Aleyhisselama itirazımsı karşılık veriyor, sesleniyor da, Resûlullahın o gününü öfkeli geçirtiyor!' dedi . [36]

İçimden:

'Onlardan, bunu yapan kadın, muhakkak hüsrana uğrar!' dedim. [37]

Hemen kalkıp yerime vardım. Ridamı üzerime aldım, yola çıktım. Hafsâ'ya kadar gittim.

Ona:

'Ey kızcağızım! [38] Sen Resûlullah Aleyhisselama itirazımsı karşılık veriyor, söyleniyor, [39] hatta kendisinin o gününü öfkeli geçirtiyormuşsun, öyle mi?' diye sordum. [40]

Hafsâ:

'Evet! Vallahi, hepimiz ona karşılık verir, söyleniriz!¹ dedi. [41]

'Sizlerden herhangi birinizin o gün geceye kadar Resûlullah Aleyhisselamın yanına uğramadığı da oluyor mu?' diye sordum.

'Evet!' dedi.

'İçinizden her kim böyle yaparsa, muhakkak o hüsrana ciüşer! [42]

Ey kızcağızım! Bilirsin ki; ben seni Allah'ın azabından ve Resûlünün gazabından sakındırır dururum. [43]

Herhangi biriniz, Allah'ın kendisine Resûlünün gazabından dolayı gazab etmeyeceğinden emin mi bulunuyor?

Allah'ın gazab ettiği ise helak olur gider.

Sen sakın Resûlullah Aleyhisselama karşı itiraz yollu karşılık verme, söylenme!

Kendisinden de birşey istemeye kalkma!

Neye ihtiyacın olursa, onu benden iste! [44]

Ey kızcağızım! [45] Sakın şu komşun[46] arkadaşın-olan Âişe'nin senden daha güzel ve Resûlullaha senden daha sevgili olması dolayısıyla nazlanması, itiraz yollu karşılık vermesi seni aldatmasın!' dedim. [47]

Resûlullah Aleyhisselama karşı böyle cephe aldıkları zaman, Resûlullahın kadınlarına:

'Eğer o sizi boşayacak olursa, onun Rabbinin ona sizin yerinize sizden daha hayırlılarını vermesi memuldur¹ dedim.[48]

Hafsâ'nın yanından ayrılıp, akrabam olan Ümmü Seleme'nin yanına vardım. Ona da, söyleyeceklerimi söyledim.

Ümmü Seleme:

'Şaşarım sana ey İbn Hattab! Sen herşeye girdin, karıştın durdun!

Resûlullah Aleyhisselamla kadınları arasına da girmek istiyorsun?!" dedi.

Bu söz beni öyle bir tutuş tuttu ki, içimde duyduğum endişe ve üzüntüden bir kısmını kırdı, dağıttı . [49]

Ensardan bir komşumla birlikte Benî Ümeyye b. Zeydlerin yurdunda oturdum. [50] Resûlullah Aleyhisselamın yanına bu komşumla nöbetleşe inerdik. Bir gün o iner, bir gün ben inerdim. Ben, indiğim zaman, o gün vahiy vesairenin haberini komşuma getirirdim. O indiği zaman da, böyle yapardı. [51]

O sırada, Gassan hükümdarlarından birinin üzerimize yürümek istediğini ve bizimle savaşmak için atlarını nallatmakta olduklarını haber almıştık. [52]

Yüreklerimiz, onların endişesiyle dolu bulunuyordu. [53]

Arkadaşım iniş nöbeti günlerinden birinde idi ki, [54] yatsı vakti bana geldi. [55] Birdenbire

kapımı hızlı hızlı çalmaya, [56] 'Aç! Aç!' [57] diyerek seslenmeye başladı. [58]

Çok korktum. Hemen yanına çıktım.

Bana:

'Çok büyük bir hadise oldu!' dedi. [59]

'Nedir o hadise? [60] Yoksa Gassanlar mı geldi?' dedim.

Arkadaşım:

'Hayır! Ondan daha büyük, daha ağır! [61]

Resûlullah Aleyhisselam kadınlarından inzivaya çekilmiş! [62] Kadınlarını boşamış!' dedi. [63]

İçimden:

'Hafsâ ile Âişe'nin bumu sürüldü! Hafsâ hüsrana uğradı!

Ben zaten böyle birşey olacağını zan ve tahmin edip duruyordum!¹ dedim." [64]

Hiz. Ömer, bu haberi alınca başına toprak saçmış ve:

"Allah, Ömer'i ve kızını ayıplamaz mı?" demişti. [65]

Hiz. Ömer, hadiseyi anlatmaya devamla şöyle der:

"Sabah namazını kılınca, giyinip kuşandım. Sonra, Medine'ye indim.

Hafsâ'nın yanına vardım. Ağladığını gördüm. [66]

Mü'minlerin diğer analarının odalarına da uğradım. Hepsinde ağlamalar vardı. [67]

Mescide girdiğim zaman da, gördüm ki; halk, canlarının sıkıntısından, üzüntülerinden, çakıllı yerid üşüşüyorlar ve:

'Resûlullah Aleyhisselam kadınlarını boşamış!' diyorlardı.

Kendi kendime:

'Ben bu işi muhakkak öğrenirim!¹ dedim.

Hemen Âişe'nin yanına varıp, ona:

'Ey Ebu Bekir'in kızı! Demek sen işi Resûlullah Aleyhisselama eziyet verecek dereceye vardırınd hâ?Medim.

Âişe:

'Ey Hattab'ın oğlu! Benim seninle ne işim var?! (Benim işim seni ne ilgilendirir?!) Sen kendi heybenle (kızınla) ilgilen!¹ dedi.

Bunun üzerine, Ömer'in kızı Hafsâ'nın yanına vardım.

Ona da:

'Ey Hafsâ! Demek sen işi Resûlullah Aleyhisselama eziyet verecek dereceye vardırınd hâ?!

Vallahi, sen de pekâlâ bilirsin ki; Resûlullah Aleyhisselam seni sevmiyondur!

Ben olmasam, seni muhakkak boşardı!' dedim.

Hafsâ, son derecede ağlamaya başladı. [68]

Ona:

'Sen ne diye ağlıyorsun? Ben seni bundan sakındırmamış mı idim?' dedim. [69]

Ona:

'Resûlullah Aleyhisselam sizleri boşadı mı?' diye sordum.

Hafsâ:

'Bilmiyorum!' dedi. [70]

Ona:

'Resûlullah Aleyhisselam nerede?' diye sordum. [71]

Hafsâ:

'O, şuradaki Meşrebe'de! [72] Meşrebe gilarında [hücresinde] [73] inzivaya çekilmiş bulunuyor!' dedi.

Hemen oraya varınca, karşıma Resûlullah Aleyhisselamın kölesi Rebah çıkmaz mı!

Kendisi, Resûlullah Aleyhisselamın Meşrebe'ye çıkar, Meşrebe'den inerken, merdiven basamağı gibi üzerine bastığı kütüğe de ayaklarını dayamış, oturuyordu.

Bu zenci köleye: [74]

'Ey Rebah! Yanındaki Resûlullah Aleyhisselamın huzuruna girmek için bana kendisinden izin iste!' diyerek seslendim.

Rebah bir içeri baktı, bir de bana baktı. Fakat birşey söylemedi. [75]

Dönüp Mescide gittim.

Minberin çevresinde birtakım kimseler oturmuşlardı. Bazıları ağlıyorlardı.

Orada ben de biraz oturdum. İçimde duyduğum endişe ve üzüntü bana galebe çaldı. Tekrar kölenin yanına vardım ve:

'Ömer'in içeri girmesi için izin iste!' dedim.

Köle, içeri girdikten sonra, yanıma çıktı ve:

'Seni kendisine söyledim, sustu, birşey söylemedi' dedi.

Yine, dönüp Mescide gittim. Minberin yanında oturdum.

İçimde duyduğum endişe ve üzüntü bana galebe çaldı da, tekrar kölenin yanına vardım. [76]

Sesimi yükselterek:

'Ey Rebah! Resûlullah Aleyhisselamın huzuruna girmem için izin iste!

Herhalde Resûlullah Aleyhisselam benim Hafsâ için geldiğimi sanıyor!

Vallahi, Resûlullah Aleyhisselam onun boynunu vurmamı bana emrederse, boynunu da vururum!' diye seslendim. [77]

Köle, içeri girdikten sonra, yanıma çıktı.

'Seni kendisine söyledim. Sustu. Birşey söylemedi' dedi.

Bunun üzerine geri dönüp giderken, köle beni çağırdı ve:

'Gir içeri! Sana izin verdi!' dedi.

İçeri girdim. Resûlullah Aleyhisselama selam verdim.

Gördüm ki; Resûlullah Aleyhisselam bir hasırın üzerine uzanmış!

Hasırın örgüleri kendisinin böğründe iz yapmıştı ! [78]

Hasırla bedeni arasında birşey (bir döşek) de bulunmuyordu!

Başının altında, içine hurma lifi doldurulmuş bir (ot) yastık vardı. [79] Ben oturunca, Resûlullah Aleyhisselam

izarını (yorgan gibi) üzerine çekti.

Zaten, üzerinde ondan başka da birşey yoktu! [80]

Resûlullah Aleyhisselamın hücreğine (gılarına) göz gezdirdiğim zaman, gördüm ki; avuçla avuçlanacak kadar azıcık, bir sa'a* yakın arpa. [81] Ayaklarının yanına da, onun kadar (deri dabaklan-masında kullanılan) gazez (selem ağacı posası) dökülmüş! Başucunda ise, dabaklanması tamamlanmamış bir posteki asılı idi.

Resûlullah Aleyhisselamın böğründeki hasır izlerini görünce, gözlerimin yaşını tutamamaya ağlamaya başladım. [82]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey İbn Hattab! Neye ağlıyorsun?' diye sordu. [83]

'Ey Allah'ın Peygamberi! Ben ne diye ağlamayayım ki; üzerine uzandığın şu hasır senin böğründe izler yapmış! Şu da senin yatıp kalktığın tamtakır hücren ki, içinde birkaç şeyden başka birşey göremiyorum ! [84]

Vallahi, çok iyi biliyorum ki, sen Allah katında Kısra ve Kayser'den daha şerefli ve kıymetlisin ! [85]

Halbuki yâ Rasûlallah! Kısra ve Kayser, bulundukları refahlı yaşantı içinde dem sürüyor! [86] Nimetler ve nehirler içinde yüzüyorlar! [87]

Sen ise, yâ Rasûlallah! Görmüş olduğum yerde ve şu haldesin!? [88] Sen ki, Allah'ın Resûlü [89] ve en seçkin kulusun!

Hal böyle iken, işte şu hücren tamtakır!' dedim. [90]

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam, bana:

'Ey İbn Hattab! Sen dünyanın onlara, ahiretin de bize ait olmasına razı değil misin?' diye sordu.

Ben de:

'Evet! Razıyım!' dedim. [91]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Öyleyse, bu iş böyledir ve böyle olacakür!' buyurdu. [92]

'Yâ Rasûlallah! Bari Allah'a dua et de, ümmetine geçim bolluğu versin!

Allah'a ibadet etmezlerken, Allah onlara (gayrimüslimlere) geçim bolluğu vermiştir!' dedim.

Ben böyle söyleyince, Resûlullah Aleyhisselam, doğrulup oturdu ve:

'Ey İbn Hattab! Yoksa sen şüphe içinde misin?!

Onlar hazları, nasipleri dünya hayatında tez elden verilip geçirilen bir kavimdir!' buyurdu. [93]

'Öyleyse yâ Rasûlallah! Benim için Allah'tan mağfiret dile!' dedim. [94]

'Yâ Rasûlallah! Yüzünde gazab eseri görüyorum.

Yoksa, kadınlarının sana karşı takındıkları tutum canını mı sıkıyor?

Şayet sen onları boşarsan, Allah seninledir.

Allah'ın melekleri Cebrail, Mikâil, ben, Ebu Bekir ve mü'minler de seninledir!' dedim . [95]

Kimlere ve neler söylediğimi Resûlullah Aleyhisselama birer birer anlatıp, Ümmü Seleme'nin haberine geldiğim zaman gülümsedi. [96]

'Yâ Rasûlallah! [97] Kadınlarını boşadın mı?' diye sordum. [98]

Resûlullah Aleyhisselam başını bana doğru kaldırıp: [99]

'Hayır!' buyurdu.

'Allâhuekben!' dedim. [100]

'Yâ Rasûlallah! Ben Mescide gindiğimde Müslümanlar üzüntülerinden çakılları dürtüp kanştınıyonlan, 'Resûlullah Aleyhisselam kadınlarını boşamış!' diyorlardı.

İneyim de, boşamadığımı onlara haberveneyim mi?' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Haber vermek istiyorsan, evet! Haber ver!' buyurdu.

Yüzünden gazabı açılıncaya kadar, konuşmaya devam ettim.

Nihayet, şenlendi, güldü.

Sonra, Meşrebe'den indi, ben de indim.

Ben basamaklı kütüğe tutunarak inmiştim.

Resûlullah Aleyhisselam ise, sanki yeryüzünde yürür gibi inmiş, inerken de eliyle bir yere dokunmamış, tutunmamıştı.

'Yâ Rasûlallah! Hücrede 29 gün kaldın!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Bu ay 29 gündür!' buyurdu.

Mescidin kapısına dikilip en yüksek sesimle:

'Resûlullah Aleyhisselam kadınlarını boşamam ıştır!' diyerek bağırdım.

Bunun üzerinedir ki, Yüce Allah Tahyir âyetlerini indirdi.[101] ve o âyetlerde şöyle buyurdu:

'Ey Peygamber!

Allah'ın sana helâl kıydığı şeyi, kadınlarının hoşnutluğunu arayarak, sen ne diye haram edersin?

Bununla birlikte, üzülme! Allah çokyarlıgayıcı, çok esirgeyicidir.'" [102]

"Ey Peygamber! Kadınlarına de ki:

'Eğer siz dünya yaşantısı ve onun ziynetini istiyorsanız, geliniz, size boşanma bedellerini vereyim de, hepinizi güzellikle salıvereyim.

Eğer Allah'ı, Allah'ın Resûlünü ve ahiretyurdunu istiyorsanız, şüphe yok ki, Allah sizlerden, güzel hareket edenler için, büyük bir mükâfat hazırlamıştır." [103]

Hiz. Âişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam zevcelerini ya dünyayı ve dünya ziynetini, ya da Allah'ı ve Allah'ın Resûlünü ve ahiret yurdunu tercih etmeleri hususunda serbest bırakmakla emrolunduğu zaman, Hiz. Âişe'nin yanına varmıştı. [104]

Hiz. Âişe:

"Yâ Rasûlallah! Yanımıza bir ay uğramamaya yemin etmiştin. Sen ise, aydan 29 gün geçince uğradın. Ben onları (geçen günleri) sayıp duruyordum" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu ay, 29 gündür. [105]

Ey Âişe! Ben sana bir iş açıklayacağım ki, onu ana ve babana danışıncaya kadar cevaplamakta acele etmemende sana bir vebal yoktur" buyurdu. [106]

Hiz. Âişe:

"Nedir o yâ Rasûlallah!" diye sordu. [107]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ahzâb sûresinin inen 29. âyetlerini okudu.

Hiz. Âişe:

"Aaâ! Ben bu hususta mı ana ve babama danışacağım?!

Ben, elbette ki, Allah'ı, Allah'ın Resûlünü ve ahiret yurdunu tercih ediyor ve diliyorum! [108]

Ben bu hususu ne Ebu Bekir'e, ne de Ümmü Rûman'a danışırım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam güldü, gülümsedi. [109]

Hiz. Âişe:

"Benim seni tercih ettiğimi (öteki) kadınlarına haber vermen[110]

Sana söylediklerimi, öteki kadınlarından hiçbirine haber vermemeni isterim" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onlardan, sorana, muhakkak haber vereceğim ! [111]

Çünkü, Allah beni tebliğ edici olarak gönderdi. Güçlük çıkarıcı, sıkıntı verici ve bunu arzu edici olarak göndermedi. [112] Fakat, öğretici ve kolaylaştırıcı olarak gönderdi" buyurdu. [113]

Hiz. Âişe der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamın diğer kadınları da, benim yaptığımı yaptılar. Allah'ı, Allah'ın Resûlünü ve ahiret yurdunu tercih ettiler." [114]

Yüce Allah hepsinden razı olsun![115]

Abdullah Zülbicâdeyn'in ve Vâsile b. Eskâ'nın Müslüman Olmaları

Abdullah Zülbicâcieyn Müzeynelenden olup, eski adı Abduluzzâ idi.

Babası, oğluna hiçbir mal bırakmaksızın ölmüştü.

Abdullah malsız bir yetimdi.

Zengin olan amcası onu yanına alıp büyütmiş ve mal sahibi yapmıştı.

Kendisinin devesi, davan ve hatta kölesi bile vardı. [\[116\]](#)

Abdullah, Müzeynelerin dağlarından Verka¹ dağında otururdu. [\[117\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Medine'ye hicret ettiği zaman Abdullah Müslüman olup kendisini şirkten kurtarmak istemişse de, buna, müşrik amcası yüzünden, muvaffak olamamıştı.

Yıllar, bütün savaşlar geldi geçti.

Peygamberimiz Aleyhisselam Mekke'yi fethedip Medine'ye döndüğü zaman, Abdullah amcasına:

"Ey amca! Ben senin Müslüman olmanı hep bekledim durdum.

Senin hâlâ Muhammedi arzu ettiğini göremiyorum! Bari benim Müslüman olmama izin versen?" dedi.

Amcası:

"Eğer sen Muhammed'e tâbi olacak olursan, üzerindeki elbisene varıncaya kadar, sana vermiş olduğum şeylerden hiçbirini senin elinde bırakmam, hepsini senden çeker alırım!" dedi.

Abdullah:

"Ben, vallahi, Muhammed'e tâbi ve Müslüman oldum, taş, puta tapmayı bıraktım bile!

Ellerimdeki şeyleri geri alırsan, al!" dedi.

Amcası, Abdullah'ın elindeki herşeyi geri aldı. Hatta, üzerindeki elbiseyi de soydu.

Abdullah, çıplak, anasının yanına gitti.

Anası; yollu, kalın kilimini iki parçaya ayırdı.

Abdullah, onun yarısını belinden yukarısına, yarısını da belinden aşağısına tutundu. [\[118\]](#)

Abdullah, kendisinin Müslümanlığına engel olmak için kendisini sıkıştırmaya kalkan kavminden de yakasını kurtararak Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına kaçtı. [\[119\]](#)

Medine'ye gelince, seher vaktine kadar Mescidde yattı. [\[120\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, sabah namazını kıldırdı.

Cemaat arasındakilere göz gezdirip evine döneceği sırada, Abdullah'ı gördü.

Ona:

"Sen kimsin?" diye sordu. [\[121\]](#)

Abdullah, kendisinin kimlerden olduğu haber verdi. [\[122\]](#)

"Ben Abduluzzâ'yım!" dedi. [\[123\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen Abdullah Zülbicâdeyn'sin (iki parça kilimlisin)! Bana yakın yerde bulun! [\[124\]](#) Sık sık yanıma gel, git!" buyurdu. [\[125\]](#)

Abdullah Zülbicâdeyn; Medine'de evi barkı bulunmayan, Mescidin Suffasında yatıp kalkan Ashab-ı Sultadandı. [\[126\]](#)

Abdullah Zülbicâdeyn; konuklar arasında bulunur, Kur'ân-ı Kerîm öğrenirdi.

Kur'ârı Kerîm'den birçok sûreleri okuyup ezberlemişti.

Kendisi, gür sesli idi. [\[127\]](#)

Kıraatta, [\[128\]](#) teşbih ve tekbirlerde [\[129\]](#) sesini yükseltirdi. [\[130\]](#)

Hz. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! Şu bedevîyi görmüyor musun? Kufân'ı okurken sesini nasıl yükseltip halkın kıraatı-na engel oluyor?!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bırak onu kendi haline ey Ömer! O, Allah'a ve Allah'ın Resûlüne Muhacir olarak çıkıp gelmiştir! [\[131\]](#)

O, ewâh'lardan; [\[132\]](#) Allah'a çok yalvarıcı olan, Allah aşkıyla yanıp duranlardan [\[133\]](#) biridir!" buyurdu. [\[134\]](#)

Ukbe b. Âmirü'l-Cühenî de:

"Peygamber Aleyhisselam, Abdullah Zülbicâdeyn hakkında:

'O, evvâh'tır!' buyurmuştu.

Çünkü, o, Kur'ân okurken Yüce Allah'ı çok anan, duada sesini yükselten bir kimse idi" demiştir. [\[135\]](#)

Abdullah Zülbicâdeyn, Tebük seferine hazırlanıldığı sırada gelip Müslüman olmuş ve Tebük seferine de katılmıştır.

"Yâ Rasûlallah! Bana şehitlik nasip etmesi için, Allah'a dua et!" diye rica edince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Allah'ım! Onun kanını kâfirlere haram kıl!" diyerek dua etti.

Abdullah Zülbicâdeyn:

"Yâ Rasûlallah! Ben öyle istememiştim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen, Allah yolunda gazaya çıkar, humma (sıtma) tutup seni öldürürse, sen şehitsindir!

Hayvanın seni düşürüp boynunu kırarsa, sen yine şehitsindir!

Gam çekme! Bunlardan hangisi olursa, şehitlik için sana elverir, yeter!" buyurdu. [\[136\]](#)

Buyurduğu gibi de, Tebükte hummaya tutulup Hakkın rahmetine kavuştu. [\[137\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun! [\[138\]](#)

Vâsile'nin Soy Kütüğü

Vasile b. Eskâ¹, b. Abduluzzâ, b. Abdi Yalil, b. Naşib, b. Giyere, b. Sa'd, b. Leys, b. Bekr, b. Abdi Menat, b. Kinane'dir.

Künyesi, Ebu Kırsâfe'dir. [\[139\]](#)

Vasile b. Eskâ¹; Peygamberimiz Aleyhisselama Arap kabilelerinden heyetler ve elçiler gelmekte bulunduğ[\[140\]](#) ve

İbn Sad, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 305.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Tebük seferi hazırlıklarla uğraştığı sırada (Hicretin 9. yılında) Medine'ye gelmiş ve Mescidde Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte sabah namazını kılmıştı. [\[141\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, sabah namazını kıldırdıktan sonra ashabına göz gezdirip Vâsile'yi görünce, ona:

"Sen kimsin?" diye sordu.

Vasile kim olduğunu haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Sen ne için geldin? [\[142\]](#) Hacetin, dileğin nedir?" diye sordu.

Vasile:

"Allah'a ve sana iman[\[143\]](#) ve bey'at edeyim diye geldim" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bunu yapmaya gücün yetecek midir?" diye sordu.

Vasile:

"Evet!" dedi. [\[144\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Öyleyse, benim sevdiğim şeyi sen de sevmek, benim sevmediğim şeyi sen de sevmemek üzere bana bey'at et!" buyurdu. [\[145\]](#)

Vasile, buna göre bey'at yapıp ev halkının yanına döndü. [\[146\]](#) Durumu onlara haber verdi. [\[147\]](#)

Vâsile'nin babası, Vasile'nin haline baktı ve:

"Demek sen böyle yaptın hâ?!" dedi.

Vasile:

"Evet!" deyince; [\[148\]](#)

"Vallahi, seninle hiçbir zaman konuşmayacağım!" dedi. [\[149\]](#)

Bunun üzerine, Vasile, amcasının yanına gitti.

Kendisi sırtını güneşe vermiş, ısıtıyordu. Ona selam verdi.

O da, Vâsile'ye:

"Demek sen böyle yaptın hâ?!" dedi.

Vasile:

"Evet!" deyip, ona İslâmiyeti anlattı.

Amcası Vâsile'yi babasınınkinden daha hafif bir kınayışla kınadı ve:

"Bir işte bizi ileri geçmen sana yakışmazdı!" dedi.

Vâsile'nin kızkardeşi ise Vâsile'nin söylediklerini dinledi ve yanına vanp onu İslâm selamıyla selamladı.

Vasile:

"Ey kızkardeşçiğim! Senin bana böyle selam verişinin sebebini pek anlayamadım?" dedi.

Kızkardeşi:

"Ben senin ve amcanın söylediklerinizi dinledim" dedi.

Vasile; amcasına anlattığı gibi, İslâmiyeti, kızkardeşine de anlattı.

İslâmiyet onun çok hoşuna gitti ve hemen Müslüman oldu.

Bunun üzerine, Vasile:

"Ey kızkardeşçiğim! Allah senin hayrını ve iyiliğini diledi, Müslüman oldun!

O halde, bu kardeşini, gazi cihazıyla cihazlandır. Yol azığı koy!

Çünkü, Resûlullah Aleyhisselam sefere kanatlanmak, gazaya çıkmak üzeredir!" dedi.

Kızkardeşi, Vâsileye yol azığı olarak kova içinde bir müd undan hamur yoğurdu. Kendisine bunu bir miktar hurma ile birlikte verdi.

Vasile, azığı alınca, Medine'ye geldi.

Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselamı iki gün önce mücahidlerle birlikte Tebük'e doğru hareket etmiş buldu.

Geride, ancak, yolda belde gelmekte olan kabileler kalmıştı. [\[150\]](#)

Vâsile'yi sırtında taşıyacak birşey (binit) de bulunmuyordu. [\[151\]](#)

Hemen, Kaynuka oğulları çarşısına gitti. [\[152\]](#)

"Beni hayvanına nöbetleşe bindirecek kim var?" [\[153\]](#) diyerek seslendi.

Kendisi, yaya olarak yürümeye dayanamaz bir kimse idi.

Ka'b b. Ucre, onu çağırdı. [\[154\]](#)

"Ben seni gecede gündüzde nöbetleşe, yemede içmede ortaklaşa olmak üzere hayvanıma bindireyim!" dedi.

Vasile:

"Olur!" dedi. [\[155\]](#)

Ka'b b. Ucre, Tebük'e vanp Peygamberimiz Aleyhisselamla buluşuncaya kadar, Vâsile'yi hayvanına bindirdi. [\[156\]](#)

Yüce Allah ikisinden de razı olsun![\[157\]](#)

[1] İbn EsTr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 30, Semhüdf, Vefâu'l-vefâ, c. 1, s. 316, Diyarbekrî, TârıViu'l-hamfs, c. 2, s. 122.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 33, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 229, Müslim, Sahih, c. 2, s. 763.

[3] Taberî, Tefsir, c. 21, s. 157, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 464, Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 19, s. 117.

[4] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 437.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/245.

[5] Taberî, Tefsir, c. 21, s. 156, Neysabûrf, Esbâbu'n-nüzûl, s. 240.

[6] Zemahşerî, Keşşaf, c. 3, s. 258.

[7] Neseff, Medârik, c. 3, s. 301.

[8] Beyzavî, Envârul-tenzil, c. 2, s. 243-244.

[9] Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 19, s. 117.

[10] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 446, Müslim, Sahih, c. 4, s. 2281, Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 580, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1387.

[11] Müslim, Sahih, c. 4, s. 2281 -2282.

[12] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 237.

[13] Buhârî, Sahih, c. 3, s. 132.

[14] Buhârî, Sahih, c.6, s. 69,70,71.

[15] Tahrim: 3.

[16] Fahu'r-Râzf, Tefsir, c. 30, s. 43, Beyzavî, Tefsîr, c. 2, s. 486, Ebu'l-Fidâ, Tefsir, c. 4, s. 390.

[17] Tahrim: 4.

[18] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 85, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 59, Buhârî, Sahih, c. 6, s.167, Müslim, Sahih, c.2, s.1101.

[19] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 167.

*Urfut; talh diye anılan bir ağaçtır (İbn E ar, Nihâye, c. 3, s. 218). Büyük dikenli mugaylan ağaçlarınsındır (Ffruzâbâdf, Kâm üs, c. 2, s. 287). Bu ağaçtan, tatlı ve fakat kokulu bir zamk çıkar. Balansı o ağaçtan yayılırsa, kokusu bala siner (İbn Esîr, Nihâye, c. 3, s. 218).

Urfut ağacının tatlı ve fakat pis kokulu zamkına da, megâfir denir (Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 20, s. 245).

[20] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 85, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 59, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 167 Müslim, Sahih, c.2, s.1101-1102.

[21] Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 20, s. 245, İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 9, s. 333.

[22] Zemahşerf, Keşşaf, c. 3, s. 258, Meseff, Medârik, c. 3, s. 301, Hâzin, Tefsir, c. 3, s. 464.

- [23] Buhârî, Sahih, c. 7, s. 230.
- [24] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 406.
- [25] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 110, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 100, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 164.
- [26] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 100, Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 164.
- [27] Ahmedb. Hanbel, c.1 ,s.110,c.3, s. 200, Buhârî, c. 1, s. 100, E bu Dâvud, c. 1, s. 164.
- [28] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 200, Buhârî, c. 1,s. 100.
- [29] Ebu Dâvud, Sünen, c. 1, s. 164.
- [30] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 69, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1108.
- [31] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1111, Tirmizî, c. 5, s. 421.
- [32] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 69, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1108.
- [33] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1112, Tirmizî, c. 5, s. 421.
- [34] Buhârî, c. 6, s. 69, Müslim, c. 2, s. 1108.
- [35] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1111.
- [36] Buhârî, c. 6, s. 69, Müslim, c. 2, s. 1108, Tirmizî, c. 5, s. 421.
- [37] Tirm izf, Sünen, c. 5, s. 421.
- [38] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 69, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1109.
- [39] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 1 , 33, s. Buhârî, Sahih, c. 6, s. 69, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1109, Tirmizî, c. 5, s. 421.
- [40] Buhârî, c. 6, s. 69, Müslim, c. 2, s. 1109, Tirmizî, c. 5, s. 422.
- [41] Ahmedb. Hanbel c. 1, s. 33, Buhârî, c. 6, s. 69, Müslim, c. 2, s. 1109.
- [42] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1111, Tirmizî, c. 5, s. 422.
- [43] Buhârî, c. 6, s. 69, Müslim, c. 2, s. 1109.
- [44] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1111, Tirmizî, c. 5, s. 422.
- [45] Buhârî, c. 1,s.69, Müslim, c. 2, s. 1109.
- [46] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1109.
- [47] Ahmedb. Hanbel, c.1 ,s.33, s. Buhârî, c. 6, s. 69, Müslim, c. 2, s. 1109, Tirmizî, c. 5, s. 422-423.
- [48] Buhârî, c. 6, s. 71.
- [49] Buhârî, c. 6, s. 69, Müslim, c. 2, s. 1109.
- [50] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 31 , Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 461.
- [51] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 33, Buhârî, c. 1, s. 31, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1112, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 421.
- [52] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1112.
- [53] Buhârî, c. 6, s. 70.

- [54] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Buhârî, c. 1,s.31 Tirm izf, c. 5, s. 421 .
- [55] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1112, Tirmizî, c. 5, s. 421.
- [56] Buhârî, c. 1,s.31.
- [57] Buhârî, c. 6, s. 70, Müslim, c. 2, s. 1109.
- [58] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1112.
- [59] Buhârî, c. 1,s.31.
- [60] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1112.
- [61] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Buhârî, c. 6, s. 70, Müslim, c. 2, s. 1109, 1112, Tirmizî, c. 5, s. 421 .
- [62] Buhârî, c. 6, s. 70, Müslim, c. 2, s. 1109.
- [63] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1112, Tirmizî, c. 5, s. 421.
- [64] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1112.
- [65] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 163, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 273.
- [66] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1112, Tirmizî, c. 5, s. 421.
- [67] Müslim, c. 2, s. 1110.
- [68] Müslim, Sahih, c. 2, s. 1105-1106.
- [69] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 405.
- [70] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 33, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1112.
- [71] Müslim, Sahih, c. 2, s. 1106.
- [72] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c.1 , s. 33, Müslim, c. 2, s. 1106.
- [73] Müslim, Sahih, c. 2, s. 1106.
- [74] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 33, Müslim, c. 2, s. 1112, Tirm izf, Sünen, c. 5, s. 421.
- [75] Müslim, Sahih, c. 2, s. 1106.76. Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 33, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1112, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 421.
- [76] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 33, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1112, Tirmizi, Sünen,c. 5, s. 421
- [77] Müslim, Sahih, c. 2, s. 1106.
- [78] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 33-34, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 70, Müslim, c. 2, s. 1106, 1112, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 422.
- [79] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 1 39-1 40, Buhârî, c. 6, s. 70, Müslim, c. 2, s. 1109.
- [80] Müslim, Sahih, c. 2, s. 1106.
- *DâvudPye göre: Peygamberimiz Aleyhisselam m sa'ı: orta büyüklükteki avuçja dört kocam avuç dolusu alan ölçektir(Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft, c. 3, s. 55).
- [81] Müslim, Sahih, c. 2, s. 1108.

- [82] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 70, Müslim, c. 2, s. 1106-1109,1110.
- [83] Ahmedb. Hanbel, c. 3, s. 1 40, Buhârî, c. 6, s. 70.
- [84] Müslim, Sahih, c. 2, s. 1107.
- [85] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 140.
- [86] Ahmedb. Hanbel, c. 3, s. 1 40, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 70, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1110.
- [87] Müslim, Sahih, c. 2, s. 1107.
- [88] Aynı kaynaklar.
- [89] Buhârî, c. 6, s. 70, Müslim, c. 2, s. 1107, 1110.
- [90] Müslim, c. 2, s. 1107.
- [91] Ahmedb. Hanbel, c. 3, s. 1 40, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1107.
- [92] Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 1 40.
- [93] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 34, Müslim, c. 2, s. 1113, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 423.
- [94] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 34, Müslim, c. 2, s. 1113.
- [95] Müslim, c. 2, s. 1107.
- [96] Buhârî, c. 6, s. 70.
- [97] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 34, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1112, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 422.
- [98] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 34, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 31, Müslim, c. 2, s. 1112, Tirmizî, c. 5, s. 422.
- [99] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 34, Buhârî, c. 1,s.31, Müslim, c. 2, s. 1112.
- [100] Ahmedb. Hanbel, c.1, s. 34, Buhârî, c. 1,s.31, Müslim, c. 2, s. 1112, Tirmizî, c. 5, s. 422.
- [101] Müslim, c. 2, s. 1107-1108.
- [102] Tahrim: 1.
- [103] Ahzâb: 28-29.
- [104] Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 23, Müslim, Sahih, c. 2, s. 1103.
- [105] Müslim, Sahîh, t 2, s. 1113.
- [106] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 78, 248, Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 23, Müslim, c. 2, s. 1103.
- [107] Ahmedb. Hanbel, c. 6, s. 78, 248, Buhârî, c. 6, s. 23, Müslim , c. 2, s. 1105.
- [108] Ahmedb. Hanbel, c. 6, s. 78, 248, Buhârî, c. 6, s. 23, Müslim , c. 2, s. 1113, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 423.
- [109] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 452.
- [110] Müslim, c. 2, s. 1113, Tirmizî, c. 5, s. 423.
- [111] Müslim, c. 2, s. 11 05.
- [112] Müslim, c. 2, s. 1113, Tirmizî, c. 5, s. 423.

- [113] Müslim, c.2,s.1105.
- [114] Ahmed b. Hanbel. c. 6. s. 248. Buhârî. c. 6. s. 23. Müslim, c. 2. s. 1113.
- [115] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/246-261.
- [116] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1013, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 524-525.
- [117] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamfs, c. 2, s. 129.
- [118] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1013, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 525.
- [119] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 172, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 122.
- [120] Vâkıdî, c. 3, s. 1013, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 525, Diyarbekrî, c. 2, s. 122.
- [121] Vâkıdî, c. 3, s. 1013, Ebu Nuaym, c. 2, s. 525, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 228.
- [122] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1013.
- [123] Ebu Nuaym, Delâil ü'n-nübüvve, c. 2, s. 525, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 228, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamfs, c. 2, s. 129.
- [124] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1013, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 525.
- [125] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 228.
- [126] Belâzurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 272, Ebu Nuaym, Hilyetu'l-evliyâ, c. 2, s. 21, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 1564, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 428.
- [127] Vâkıdî, c. 3, s. 1013-1014, Ebu Nuaym, Delâil, c. 3, s. 525.
- [128] Vâkıdî, c. 3, s. 1014, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 525, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 228.
- [129] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 228.
- [130] Vâkıdî, c. 3, s. 1013, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 228.
- [131] Vâkıdî, c. 3, s. 1014, Ebu Nuaym, c. 2, s. 525, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamfs, c. 2, s. 129.
- [132] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 228.
- [133] İbn Esîr, Nihâye, c. 1, s. 82.
- [134] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 228.
- [135] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 159.
- [136] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1014, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 525-526, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamfs, c.2, s. 129.
- [137] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 171, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1014, Ebu Nuaym, Delâil, c. 2, s. 526, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1074, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 228, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 118.
- [138] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/261-264.
- [139] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1563-1564, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 428.
- [140] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 305.
- [141] Vâkıdî, c. 3, s. 1028, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 305, Ebu Nuaym, Hilyetu'l-evliyâ, c. 2, s. 21.

- [142] Vâki dr, Megâzî, c. 3, s. 1128, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 305.
- [143] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 305.
- [144] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1028.
- [145] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 305.
- [146] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1028, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1,s.305.
- [147] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 305.
- [148] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1028.
- [149] Vâkıdî, c. 3, s. 1028, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 305.
- [150] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1028.
- [151] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 428.
- [152] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1028-1029.
- [153] Vâkıdî, c. 3, s. 1029, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 305, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 428.
- [154] Vâkıdî, c. 3, s. 1029.
- [155] Vâkıdî, c. 3, s. 1029, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 428.
- [156] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 305.
- [157] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/264-266.

PEYGAMBERİMİZ ALEYHİSSELAMIN VEFATI

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ecelinin Yaklaşması ve Ahiret Yolculuğuna Hazırlanması

Peygamberimiz Aleyhisselam, Nasr sûresinin inişinden beri, ecelinin yaklaştığını öğrenmiş ve:

"Ey Allah'ım! Seni teşbih eder (eksik sıfatlardan uzak tutar) ve Sana hamd ü sena ederim!

Ey Allah'ım! Beni yarlığa! Şüphe yok ki, tevbeleri en çok kabul eden ve merhametli olan Sensin Sen!"

diyerek Allah'a hamd, teşbih ve istiğfara koyulmuş bulunuyordu.[\[1\]](#)

Hz. Âişe der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam son zamanlarında:

'Sübhanallah ve bihamdihi, estağfirullahe ve etûbü ileyhi=Allah'ı her türlü noksanlardan uzak tutar, O'na Kendi hamdi ile hamd ederim. Allah'tan yarlıganmamı diler ve O'na tevbe ederim¹ sözünü çoğaltınca:

'Yâ Rasûlallah! Ben ne diye 'Sübhanallah ve bihamdihi' sözünü çoğalttığını görüyorum?

Sen bundan önce hiç böyle yapmazdın?' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Yüce Rabbim bana ümmetimde bir alâmet göreceğimi haber vermişti ki, o alâmeti gördüğüm zaman, Kendisine çok çok teşbih ve hamdiyle istiğfarda bulunacaktım.

İşte o alâmeti gördüm:

'Allah'ın yardımı ve fetih gelince, sen de insanların fevc fevc Allah'ın dinine gireceklerini görünce, hemen Rabbini hamdiyle teşbih et, O'nun yarlıgamasını dile! Şüphe yok ki, O, tevbeleri çok kabul edendir!' [Nasr: 1-3] buyurdu."[\[2\]](#)

İbn Abbas der ki:

"Ömer b. Hattab beni meclisine Bedir savaşına katılmış yaşlı sahabilerle birlikte alırdı.

Bazısı buna içerlemiş olacak ki, kendisine:

'Bunu niçin bizimle birlikte alıyorsun?! Bizim onun kadar oğullarımız var!' demiş.

Ömer de:

'O, bildiğiniz kimselerden değil!' cevabını vermiş.

Yine bir gün, beni çağırıp onlarla birlikte meclise almıştı.

Sonradan anladım ki; o gün beni onlara göstermek için çağırılmıştı.

'Yüce Allah'ın 'İzâ câe nasrullâhi vel feth...' kelâmı hakkında ne dersiniz?' diye sordu.

Bazıları:

'Bize yardım ve fetih ihsan edildiğinde Allah'ı hamd ve istiğfar etmemiz emrolunmustur' dediler

Bazısı da sustu, birşey söylemedi.

Bana:

'Sen de mi böyle söylüyorsun ey İbn Abbas?¹ diye sorunca, ben:

'Hayır!' dedim.

'Ya ne diyorsun?¹ diye sordu.

'Bu, Resûlullah Aleyhisselamın ecelidir. Ona bunu bildiriyor. 'Allah'ın yardımı ve fetih geldiği vakit, o, senin ecelinin alâmetidir. Artık Rabbini hamd ile tesbit et, O'nun yarlıgamasını dile! Şüphe yok ki, O, tevbeleri çok kabul edendir!' buyuruyor' dedim.

Ömer

'Benim bildiğim de, ancak senin söylediğindir' dedi.[3]

Nasr sûresi Allah tarafından bir davetçi idi, Resûlullahın dünyaya vedası idi." [4]

"Bugün size dininizi ikmâl..." (Mâide: 3) mealli âyet nazil olduğu zaman Hz. Ömer ağlamış,

"Ne için ağlıyorsun!" diye sorulunca:

"Bu, kemâlden sonra noksan ifade eder! Bu, Peygamber Aleyhisselamın vefat edeceğini anlatıyor gibidir!" demişti.[5]

Peygamberimiz Aleyhisselam bir gün Hz. Fâtıma'ya gizlice:

"Cebrail heryıl Kur'ân'ı benimle bir kere mukabele ederdi. Bu yıl ise, iki kere mukabele etti.

Öyle sanıyorum ki, ecelim yaklaşmıştır!" buyurdu.[6]

Cebrail Aleyhisselamın Kur'ân-ı Kerîm'i Peygamberimiz Aleyhisselamla mukabele edişi, Ramazan aylarında idi.

Cebrail Aleyhisselam Ramazan ayında her gece iner, Kur'ân-ı Kerîm'i Peygamberimiz Aleyhisselamla başından sonuna kadar mukabele ederdi.[7] Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatından önceki yılın Ramazan'ında ise, bu mukabele iki kere yapılmıştı.[8]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Veda Haccında Müslümanlarla vedalaştı.[9]

Veda Haccından dönerken, Gadîr-i Humm'daki hutbesinde de:

"Ey insanlar! Haberiniz olsun ki; ben de ancak bir insanım!

Çok sürmez, Yüce Rabbimin elçisi bana gelecek, ben de onun davetine icabet edeceğim!" buyur-mustu.[10]

Hz. Abbas, bir gün:

"Vallahi, ben Resûlullah Aleyhisselamın içimizde ne zamana kadar sağ kalacağını öğreneceğim!" dedi ve ona.

"Yâ Rasûlallah! [11] Görüyorum ki; halk seni hem bizzat, hem de ayaktozlarıyla rahatsız ediyorlar! [12]

Sen üzerine çıkıp oturacağın birşey, [13] bir taht, [14] halkın tozundan toprağından ve düşmanlardan seni koruyacak [15] bir çardak [16] edinsen, [17] halka oradan konuşma yapsan olmaz mı?" diye sordu.[18]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Vallahi, [19] çok sürmez, [20] onları çağıracağım. [21]

Onlar benim sırtımdan ridamı çekecekler.[\[22\]](#) Ökçeme basacaklar. Beni onların tozları bürüyecek. Nihayet Allah beni onlardan rahata erdirecektir!" buyurdu.

Hz. Abbas:

"Resûlullahın içimizde pek az kalacağını anladım.[\[23\]](#)

Uyurken, rüyamda arzı semaya iple sımsıkı bağlanıp çekilir gibi görmüş, bunu Resûlullah Aleyhisselama anlatmışım.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Bu, senin kardeşinin oğlunun vefatıdır!' buyurdu" demiştir.[\[24\]](#)

Abdullah b. Mes'ud da:

"Peygamberimiz ve Sevgilimiz, vefatından bir ay önce bize vefatını haber verdi.[\[25\]](#)

'Yâ Rasûlallah! Senin ecelin ne zaman?' diye sorduk.

'Ecel yaklaşmış; Allah'a, Cennetü'l-Me'vâ'ya, Sidretü'l-Müntehâ'ya, RefTku'l-AHâ'ya, Kandırıcı Doluya, N asib'e, mutlu ve kutlu yaşantıya dönüş yaklaşmış bulunmaktadır!' buyurdu.[\[26\]](#)

'Yâ Rasûlallah! Seni kim yıkasın?' diye sorduk.

'Ev halkımdan, yakınlık sırasına göre en yakın olanlar!¹ buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! Biz seni neyin içine sarıp kefenleyelim?' diye sorduk.

'İsterseniz, şu elbisemin içine, yahut Mısır bezine veya kumaşına sarınız!' buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! Senin üzerine cenaze namazını kim kılsın?' diye sorduk ve ağladık.

Kendisi de ağladı ve:

'Allah size rahmet etsin! Sizi peygamberinizden dolayı hayırla mükâfatlandırsın![\[27\]](#) Siz, beni yıkadığınız ve kefenlediğiniz zaman şu şeririmin üzerine ve şu evimin içindeki kabrimin kenarına koyunuz!

Sonra, bir müddet benim yanımdan çıkıp gidiniz!

Çünkü, benim üzerime, ilk önce iki dostum, Cebail ve Mikâil, sonra İsrail, sonra da yanında melek ordularıyla birlikte ölüm meleği Azrail namaz kılacaktır![\[28\]](#) Bundan sonra, takım takım giriniz, üzerime namaz kılınız ve salât ü selam getiriniz!

Fakat, överek, bağırp çağırarak beni rahatsız etmeyiniz![\[29\]](#)

Üzerime namaz kılmaya önce ev halkımın erkekleri başlasın!

Sonra, onların kadınları kılsın!

Onlardan sonra da sizler kılsınız![\[30\]](#)

Ashabımdan burada bulunmayanlara selam söyleyiniz!

Kıyamet gününe kadar şu kavmimden ve dinime, bana tâbi olacak olan kimselere de benden selam söyleyiniz!

'Yâ Rasûlallah! Seni kabrine kimler koyacak?' diye sorduk.

'Ev halkımla birlikte birçok melekler ki, onlar sizi görürler, fakat siz onları göremezsiniz!¹ buyurdu."[\[31\]](#)

Vasile b. Eskâ' der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam, yanımıza çıkıp:

'Sanır mısınız ki, ben vefatça sizin sonuncunuzum?

Haberiniz olsun ki; ben vefatça sizden önceyimdir!

Sizler ardanda birbirinizi öldürür cemaatler halinde beni takip edeceksiniz!" buyurdu.[\[32\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Bakiyy Kabristanında Gömülü Mü'minler ve Uhud Şehitleri İçin Dua Edişi

Yüce Allah tarafından, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Git de, Bakiyy kabristanı halkı için dua et!" buyuruldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam dua edip dönünce:

"Git de, Bakiyy kabristanı halkı için tekrar dua et!" buyuruldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam gitti, onlar için:

"Ey Allah'ım! Bakiyy kabristanı halkını yarlığa!" diye dua etti.

Bakiyy kabristanından dönünce:

"Uhud şehitleri için de dua et!" buyuruldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam Uhud'a gidip, Uhud şehitleri için de dua etti.[\[33\]](#)

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam bir gece ridasını ve ayakkabısını çıkarıp ayak ucuna koydu.

İzarının bir kısmını döşeginin üzerine serip uzandı.

Biraz kestirdikten sonra, ridasını yavaşça aldı, ayakkabısını yavaşça giydi, kapıyı açıp dışarı çıktı, yavaşça uzaklaştı.

Hz. Âişe de hemen başörtüsüyle başını örttü, izarıyla büründükten sonra Peygamberimiz Aleyhisselamın arkasından gitti.

Bakiyy kabristanına kadar Peygamberimiz Aleyhisselamı takip etti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir müddet ayakta durduktan sonra, ellerini kaldırdı:[\[34\]](#)

"Selam olsun size ey mü'minler diyarı!

Sizler, bizden önce gitmiş bulunuyorsunuz!

İnşaallah, biz de size katılacağız!

Ey Allah'ım! Onların ecirlerinden bizi mahrum etme!

Onlardan sonra bizleri fitnelere uğratma!" diyerek dua etti.[\[35\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam bir müddet durdu, sonra ellerini kaldırdı, el kaldırışını üç kere tekrarladıktan sonra geri döndü.

Peydam berim iz Aleyhisselam hızlı hızlı yürümeye başladı.

Hz. Aişe de hızlı yürüdü.

Peygamberimiz Aleyhisselam koşmaya başladı.

Hz. Âişe de koşmaya başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam eve yaklaştı.

Hz. Âişe, Peygamberimiz Aleyhisselamdan önce eve girip yatağına uzandı.

Sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam içeri girdi. Girince, Hz. Âişe'ye:

"Ey Âişe! Neyin var? Ne için kuşkulandın?" diye sordu.

Hz. Âişe:

"Birşeyyokyâ Rasûlallah!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ya bana sen haber verirsin, ya da Latîf ve Habîr (herşeyden haberdar) bulunan Rabbim bana haber verecektir!" buyurdu.

Hz. Âişe:

"Baban, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah! Onu sen bana haber ver!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen benim önümde bulunan karaltıyı gördüm mü?" diye sordu.

Hz. Âişe:

"Evet! Sırtıma vurup canımı acıttı!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Cebrail Aleyhisselam bana gelip senden habersizce ayrılmam için bana seslendi. Ben de, senin yanına varmadan habersizce ayrılmayı kabul ettim.

Sen elbiseni çıkarınca, seni uyudu sandım, uyandırmak istemedim. Sen korkarsın diye çekindim.

Yüce Rabbin Bakiyy kabristanındaki halka gidip kendileri için mağfiret dilemeni sana da emrediyor!" buyurdu.

Hz. Âişe:

"Yâ Rasûlallah! Ben oraya gidip ne diyeyim?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Selam ve Allah'ın rahmeti bu diyara bizden önce, bizden sonra gelen mü'min ve Müslümanların üzerine olsun!

İnşaallah, bizler de gelip size katılacağız!' de!" buyurdu.[\[36\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam gecenin sonuna doğru Bakiyy kabristanına gidip:

"Selam olsun size ey mü'minler diyarı! İnşaallah, biz de size katılacağız!

Ey Allah'ım! Bakiyyu'l-Garkad halkını yarlığa!" diye dua etmeye başladı.[\[37\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın azadlısı Ebu Nüveyhibe der ki:

"Resûlullah Aleyhisselama Bakiyy kabristanında gömülü Müslümanlar için Allahtan mağfiret dilemesi emrolununca, üç kere geceleyin gidip mağfiret diledi.

İkinci gecede,[\[38\]](#) Resûlullah Aleyhisselam geceyansı adam gönderip beni çağırttı.[\[39\]](#)

Bana:

'Ey Ebu Nüveyhibe! Hayvanımın semerini vur![\[40\]](#)

Şu Bakiyy kabristanında gömülü halk için Allah'tan mağfiret dilemekliğim bana emrolündü. Sen de benimle git!' buyurdu.[\[41\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam hayvanına bindi, ben de yürüyerek[42] kendisiyle birlikte gittim.[43]

Bakiyy kabristanına varınca hayvanından indi, ben de hayvanını tuttum.[44]

Resûlullah Aleyhisselam, onların arasında durup:

'Esselâmü aleyküm ey kabirler halkı !'[45]

İnsanların içinde sabahladığı şeylerden, sizin içinde sabahladığınız şey, sizin için daha mutludur![46]

Allah'ın sizleri ondan kurtarmış olduğunu bir bilseydiniz![47]

Birbiri ardınca kıt'alargibi karanlık geceler geliyor!

Onların sonradan gelenleri, öncekilerinden de kötü[48] ve baskındır!' buyurdu.[49]

Sonra bana dönüp:

'Ey Ebu Nüveyhibe! Bana dünya hazinelerinin anahtarları ve dünyada temelli kalmak, sonra da Cennet verildi!

Ben bununla Rabbime kavuşmak ve Cennet arasında muhayyer kıldım.

Bunlardan birisini tercih etmekte serbest bırakıldım.[50]

Ben de, Rabbime kavuşmayı ve Cenneti tercih ettim!' buyurdu.[51]

Kendisine:

'Babam, anam sana feda olsun! Sen dünya hazinelerinin anahtarlarını ve dünyada temelli kalmayı, sonra da Cenneti seçip alsaydın!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Hayır! Vallahi ey Ebu Nüveyhibe! Ben Rabbime kavuşmayı ve Cenneti tercih etmiş bulunuyorum!' buyurdu.

Bakiyy kabristanında gömülü Müslümanlar için Allah'ın mağfiretini diledikten sonra, döndü."[52]

Hiz. Âişe de der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamdan:

'Dünya ile ahiret arasında muhayyer kılınıp birini seçmekte serbest bırakılmadıkça hiçbir peygamber vefat etmez!' buyurduğunu hep işitir dururdum.

Peygamber Aleyhisselamın ahiret âlemine alınmasına sebep olan buhha'ya tutulup nefes borusunun tıkanığı ve sesinin kalınlaştığı zaman:

'...Allah'ın kendilerine nimetlerverdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehitlerle, salihlerle birlikte! Onlar ne iyi arkadaşlardır!' [Nisa: 69] mealli âyeti okuduğunu Peygamber Aleyhisselamdan işittim.

Sanırım ki; Peygamber Aleyhisselam o zaman[53] dünya ile ahiret arasında[54] muhayyer kılınmış, ikisinden birini tercihte serbest bırakılmıştı."[55]

Bakiyyü'l-Garkad'da gömülü Müslümanlar için dua ettiği gibi,[56] Uhud şehitleri için de dua ve istiğfar etmesi, Peygamberimiz Aleyhisselama Allah tarafından emredilmişti.[57]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir gün Uhud'a gitti, Uhud şehitleri için dua etti.[58]

Sonra, dönüp minbere çıktı.[59]

Ölülere ve dirilere veda eder gibi,[60] buyurdu ki:

"Ben, sizin Kevser havuzuna ilk erişeniniz, karşılayanınız olacağım ![61]

Kevser havuzunun genişliği Eyle ile Cuhfe arasındaki mesafe gibidir.[62]

Sizinle buluşma yerimiz, Havuzdur![63]

Ben sizin hakkınızda şehadet edeceğim!

Ben şu anda havuzumu görüyorum![64]

Şu anda bana yerin hazineleri, yerin anahtarları verildi!

Vallahi,[65] ben sizin için, benden sonra müşriklere dönersiniz diye korkmam!

Fakat, ben sizin için[66] dünyaya kapılır ve onun üzerinde[67] birbirinizi kıskanırsınız,[68] birbirinizi öldürürsünüz ve sizden öncekilerin yok olup gittikleri gibi siz de yok olup gidersiniz diye korkanım!" buy urdu.[69]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hastalığını Hz. Âişe'nin Evinde Geçirmesine Muvâfakat Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Meymûne'nin evinde yedi gün oturdu.[\[70\]](#)

Bir gün, bütün zevcelerini yanına çağırdı.[\[71\]](#) Hastalığını Hz. Aişe'nin evinde geçirmesi için kendilerinden muvafakat istedi.[\[72\]](#)

Onlara:

"Ben yarın neredeyim?" diye sordu.

Nerede olacağını haber verdiler.

Bazıları da:

"Resûlullah Aleyhisselam ancak Ebu Bekir'in kızının gününü ister!" dediler ve muvafakat ettiler ve:

"Yâ Rasûlallah! Sana helâldir, bizler ancak kızkardeşleriz! (Bu hususta kıskançlık etmeyiz!)" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Sizler, böyle yapmamı (hastalığımı Âişe'nin evinde geçirmemi) bana helâl ediyor musunuz?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam ridasını omuzuna aldı.[\[73\]](#)

Hz. Âişe der ki:

"Peygamber Aleyhisselamın hastalığı ağırlaşp da ağrısı şiddetlendiği zaman, benim evimde bakılmak üzere zevcelerinden izin istedi, onlar da izin verdiler.

Bunun üzerine, Peygamber Aleyhisselam birtarafında Abbas, diğer tarafında da başka biri[\[74\]](#) olduğu halde ayakları yerde sürünerek çıktı.[\[75\]](#) Peygamber Aleyhisselamın benim evimde kalacağını işitince, acele kalkıp evime çekildim.

O sırada bir hizmetçim de bulunmuyordu.

Peygamber Aleyhisselam için, yastığının içi ızdır otundan doldurulmuş bir döşek serdim.[\[76\]](#)

Peygamber Aleyhisselam eve gelip de ağrısı şiddetlendikten sonra:[\[77\]](#)

'Muhtelif yedi kuyu suyundan[\[78\]](#) üzerime, ağız bağları çözülmedik yedi kırba su dökünüz! Böylelikle, vücudumda biraz hafiflik bulup belki halka vasiyette bulunabilirim' buyurdu.

Bunun üzerine, Peygamber Aleyhisselam zevcesi Hafsâ'nın malı olan bir leğen içine oturtuldu.

Sonra, o kırbaların suyunu üzerine dökmeye başladık.

Nihayet:

'Artık yetişir!' diye bize işaret buyurdu."[\[79\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hastalığının Ne Zaman Başlayıp Ne Kadar Sürdüğü, Hastalığının

Ne Gibi Hastalıklar Olduğu

Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı Safer ayının son gecesinde,[80] Çarşamba günü,[81] Bakiyyu'l-Garkad kabristanına gidip evine döndükten sonra başağrısı ile başlamıştır.[82] Hz. Âişe der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam Bakiyy kabristanından dönünce, beni de başı ağrır bir halde bulmuştu.[83] Ben:

'Vay başım!¹ diyordum Resûlullah Aleyhisselam:

'Vallahi yâ Âişe! Vay başım, diye ben demeliyim!' buyurdu." [84] Resûlullah Aleyhisselamın başağrısı gittikçe ilerliyordu.[85] Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı onüç gün sümnüştür.[86] Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalıkları:

Zehirlenme

Humma (şiddetli sıtma),

Buhha (nefes borusunun tıkanıp sesin kalınlaşması ve boğuklaşması) idi.

Hz. Âişe, Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı sırasında kendisine:

"EyÂişe! Hayber'de tatmış olduğum zehirli etin acısını zaman zaman duyuyorum. Şu anda kalbimin damarının koptuğunu duymaktayım!" dediğini haber vermiştir.[87]

Enes b. Malik de:

"Resûlullah Aleyhisselamın küçük dili üzerinde bu zehrin izini ve tesirini görür dururdum" demiştim. [88]

Ümmü Bişr b. Berâ' da der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam vefatlarıyla sonuçlanan hastalığa tutuldukları zaman, yanına varmışım.

Kendisi humma nöbeti geçiriyordu.

Alnına elimle dokundum ve:

'Yâ Rasûlallah! Ben seni hiç kimsenin tutulmadığı hummaya tutulmuş görüyorum!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Bize verilecek ecir ve mükâfat kat kat olduğu gibi, ibtilâlalar da bize böyle kat kat olur!' buyurdu ve:

'Halk benim hastalığıma ne diyor?¹ diye sordu.

'Halk, Resûlullahtaki hastalıkzâtülcenptir, diyorlar¹ dedim.

Resûlullah:

'Allah bana o hastalığı musallat kılmış değildir.

Bu, ancak halka şeytanın bir telkin ve vesvesesidir' buyurdu.[89]

'Yâ Rasûlallah! Sen bu hastalığın neden ileri geldiğini sanıyorsun?

Ben oğlumun ölümünün ancak Hayber'de seninle birlikte yemiş olduğu zehirli koyun kebabından ileri geldiğini sanıyorum' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey Ümmü Bişr! Ben de bu hastalığının ancak ondan ileri geldiğini sanıyorum!'[\[90\]](#)

Hayber'de oğlunla tatmış olduğum zehirli etin acısından şu anda kalb damarımın koptuğunu duymaktayım.[\[91\]](#)

Zaman zaman onun ağrısını, sızısını duyuyorum dur!' buyurdu."[\[92\]](#)

Ebu Ubeyde'nin halası ve Huzeyfe'nin kızkardeşi Fâtıma Hatun da der ki:

"Kadınlarla birlikte Resûlullah Aleyhisselamın hastalığını yoklamaya gitmiştik.

Resûlullahı humma hararetinin şiddetinden sanki asılı bir sudan üzerine hep su damlıyormuş gibi buldum!

'Yâ Rasûlallah! Şifa bulman için Allah'a dua etsen!' dedik.

Resûlullah Aleyhisselam:

İnsanların en ağır ibtilâya uğrayanları peygamberlerdir.

Sonra, derecelerine göre, onlardan sonra gelenlerdir' buyurdu."[\[93\]](#)

Ebu Saîd el-Hudrî de, Peygamberimiz Aleyhisselamı hastalığı sırasında ziyarete gelmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerinde bir şilte örtülü idi.

Ebu Saîd el-Hudrî şiltenin üzerine elini koyduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselamın vücudunun hararetini şiltenin üzerinden hissedip:

"Humman ne kadar da şiddetlidir!?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bize ibtilâ böyle ağırlştırılır, ecrimiz de kat kat verilir!" buyurdu.

Ebu Saîd el-Hudrî:

"İnsanların en ağır ibtilâya uğrayanları kimlerdir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Peygamberlerdir!" buyurdu.

Ebu Saîd el-Hudrî:

"Sonra kimlerdir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Salihlerdir!" buyurdu.[\[94\]](#)

Abdullah b. Mes'ud da:

"Peygamber Aleyhisselamın hastalığında vücudu hummanın hararetinden şiddetle sarsıldığı sırada yanına varmıştım.

'Yâ Rasûlallah! Sen çok şiddetli bir hummaya tutulmuşsun!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet! Ben sizden iki kişinin humması gibi hummaya tutuldum!' buyurdu.

'Şüphe yok ki, sana iki ecir var!¹ dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet, öyledir. Hastalığa tutulan hiçbir Müslüman yoktur ki, Allah onun kusur ve günahlarını ağacın yapraklarının döküldüğü gibi dökmesin!' buyurdu" demiştir.[\[95\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Bir Yazı Yazdırmak İçin Kalem ve Kağıt Getirilmesini İstemesi

Saîd b. Cübeyr der ki:

"İbn Abbas:

'Perşembe günü! Nedir Perşembe günü?¹ dedi. [\[96\]](#)

Sonra da ağlamaya başladı.

Gözyaşlarının inci taneleri gibi iki yanağına döküldüğünü gördüm. [\[97\]](#)

Kendisine:

'Ey İbn Abbas! Nedir bu Perşembe günü?¹ diye sordum. [\[98\]](#)

İbn Abbas:

'Resûlullah Aleyhisselamın hastalığının şiddetlendiği gündür! [\[99\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, hastalandığı ve evinde de Ömer b. Hattab gibi bazı zâtlar bulunduğu sıra-da: [\[100\]](#)

'Bana kalem ve kağıt getiriniz de, size bir yazı yazayım ki, bundan sonra hiçbir zaman dalâlete düşmeyezsiniz, doğru yoldan sapmayasınız!' buyurmuştu. [\[101\]](#)

Ömer b. Hattab:

'Resûlullah Aleyhisselam a hastalığı baskın gelmiştir.

Yanınızda Kur"ân var! Allah'ın Kitabı bize yeter!' dedi.

Bunun üzerine ev halkı anlaşmazlığa düştüler ve tartışmaya başladılar. [\[102\]](#)

Kadınlardan birisi:

'Resûlullah Aleyhisselama istediğini getiriniz!' dedi.

Ömer b. Hattab:

'Sus! Siz onun sahibelerisiniz!

O hastalandığı zaman gözlerinizi sıkar, yaş çıkarırsınız! Sıhhatli olduğu zaman da boynundan tutarsınız (boğazını sıkarsınız)!' dedi. [\[103\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcesi Zeyneb de:

'Size bir ahid yazdırmak isteyen Peygamber Aleyhi sselamı ne diye dinlemiyorsunuz?¹ dedi. [\[104\]](#)

Kimisi:

'Resûlullah Aleyhisselam sizin için yazacağını yazsın! [\[105\]](#) Kalem ve kâğıdı kendisine yaklaştırmaz! [\[106\]](#)

Sizin için bir yazı yazsın da, hiçbir zaman yolunuzu şaşımayasınız!¹[\[107\]](#) diyor, kimisi de:

'Ömer'in dediği yerindedir!' diyordu. [\[108\]](#)

Resûlullah Aleyhisselamın yanında[\[109\]](#) anlaşmazlığı çoğaltıp sözleri birbirlerine karıştırdı klan[\[110\]](#) ve Resûlullah Aleyhisselama baygınlık getirdikleri zaman, [\[111\]](#) Resûlullah Aleyhisselam:

'Yanımdan kalkınız! [\[112\]](#)

Benim yanımda niza olmaz! [\[113\]](#)

Beni kendi halime bırakınız!

Benim şu içinde bulunduğum hal, sizin beni davet ve meşgul ettiğiniz şeylerden hayırlıdır!' buyurdun [\[114\]](#)

Ne büyük musibettir o musibet ki; anlaşmazlıklara düşmek ve sözler birbirine karıştırılmak yüzünden Resûlullah Aleyhisselamla onlar için yazacağı yazı arasına girilmiştir. [\[115\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ali'ye Yazdırmak İsteddiği Şeyler

Hz. Ali der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam, ağırlaştığı zaman:

'Ey Ali! Bana bir kürek kemiği getir de, benden sonra ümmetimi doğru yoldan saptırmayacak şeyi onun içine yazayım' buyurdu. [\[116\]](#)

Resûlullah Aleyhisselamın başı kollarımın arasında bulunuyordu. [\[117\]](#)

Gidip gelinceye kadar kendisini kaybetmekten korktuğum için: [\[118\]](#)

'Ben, buyuracaklarını ezberimde tutarım!' dedim. [\[119\]](#)

'Namaz kılmaya, zekat vermeye devam etmenizi, ellerinizdeki kölelerin haklarını gözetmenizi tavsiye ederim!' buyurdu. [\[120\]](#)

'Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve resûluh' diyerek şهادette bulunmayı da emretti.

'Bu iki gerçeğe şهادette bulunana, Cehennem ateşi haram olur' buyurdu." [\[121\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Osman'la Gizli Konuşması

Peygamberimiz Aleyhisselam, ziyaretine gelen Hz. Osman'ı görünce, ona:

"Yakınıma gel!" buyurdu.

Hz. Osman, yaklaşıp Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine eğildi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona gizlice birşey söyledi.

Hz. Osman başını kaldırınca, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sana söylediğim şeyi anladın mı?" diye sordu.

Hz. Osman:

"Evet!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona tekrar

"Yakınıma gel!" buyurdu.

Hz. Osman, Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine tekrar eğildi.

Peygamberimiz Aleyhisselam yine ona gizlice birşey söyledi.

Hz. Osman başını kaldırınca, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Sana söylediğim şeyi anladın mı?" diye sorunca, o da:

"Evet, onu kulağım işitti, kalbim de ezberledi!" diye cevap verdi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Haydi git!" buyurdu.[\[122\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ebu Bekir Hakkında Yazı Yazdırmak İstemesi

Peygamberimiz Aleyhisselam, rahatsızlığı ağırlaştığı sırada, Abdurrahman b. Ebu Bekir'e:

"Bana kalem kağıt getir de, Ebu Bekir için bir yazı yazayım (yazdırayım) ki, onun üzerinde anlaşmazlığa düşülmesin!" buyurdu.

Abdurrahman b. Ebu Bekir kalem kağıt getirmek için kalkınca:

"Otur! Ebu Bekir üzerinde anlaşmazlığa düşülmesine Allah da, Müslümanlar da razı olmaz!" buyurdu.[\[123\]](#)

Sonra, Hz. Âişe'ye:

"Bana baban Ebu Bekir'i ve senin kardeşini çağır, bir yazı yazayım, yazdırayım.

Çünkü, ben bir heveslinin heveslenip:

'Ben bu işe herkesten önce gelirim!' demesinden korkuyorum! [\[124\]](#)

Oysa ki, Allah da, mü'minler de Ebu Bekir'den başkasına razı olmaz!" buyurdu. [\[125\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam "Bana Ebu Bekir'i çağırınız" buyurduğu zaman, Hz. Ömer'i çağırılmışlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ayılınca tekrar:

"Bana Ebu Bekir'i çağırınız!" buyurdu.

Yine Hz. Ömer'i çağırdılar.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Herhalde sizler de Yusuf Aleyhisselam m sahibeleri olan kadınlar takımındansınız!"* buyurdu. [\[126\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Bir Uyarısı

Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı sırasında yanında konuşulurken, Hz. Ümmü Seleme ile Hz. Ümmü Habibe, Habeş ülkesinde içinde suretler bulunan bir kilise gördüklerini anlattılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Gerçekten de onlar içlerinde iyi bir kimse bulunur da ölürse, onun kabri üzerine bir mescid yaparlar, o suretleri bu mescide asarlardı.

Onlar, Kıyamet gününde Allah katında yaratıkların en kötüleridir!" buyurdu. [\[127\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, vefatından beş gün önce, 8 Rebiülevvel Perşembe günü de:

"Dikkat ediniz! Sizden önceki kimseler, peygamberlerinin ve salih kişilerinin kabirlerini mescidler haline getirirlerdi.

Sizler sakın kabirleri mescid haline getirmeyiniz!

Ben sizi böyle şeyden men ederim! [\[128\]](#)

Allah'ın laneti Yahudilerle Hıristiyanlara olsun ki, onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler. [\[129\]](#)

Allah peygamberlerinin kabirlerini mescidler edinen kavmi kahretsin! [\[130\]](#) Arap yanmadasında, [\[131\]](#) Arap toprağında [\[132\]](#) iki din bırakılmayacaktır!" buyurdu. [\[133\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Müslümanlara Son Hitap ve Tavsiyeleri

Ensardan Numan b. Beşir'in bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı ağırlaştığı zaman, halk: "Ondan sonra bu işi kim yönetecek?" diye konuşmaya başladılar.

Kimisi: "Ebu Bekir yönetir!"

Kimisi de: "Übeyy b. Ka'b yönetir!" dediler.

Numan b. Beşir, Übeyy b. Ka'b'ın yanına varıp, ona: "Ey Übeyy! Halk Ebu Bekir'i Resûlullah Aleyhisselamın yerine halife yapmak istiyorlar!?"

Hemen gidip bu işin ne olacağına bakalım!" dedi.

Übeyy b. Ka'b: "Benim bu hususta Ensar hakkında birşey işitmişliğim yoktur!

Allah onu vefat etti rincey e kadarda ben bunu kendisine anıcı değilim!" dedikten sonra, Numan b. Beşir'le birlikte gittiler.

Sabah namazından sonra kendisine çanak içindeki çorbadan yudumlattıkları sırada Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına girdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, çorbasını içmekten boşalınca, Übeyy'e dönüp: "Bu sana ne söylemişti?" diye sordu.

Übeyy b. Ka'b: "Bizi (Muhacirlere) tavsiye buyur!" dedi. [\[134\]](#)

Hiz. Ebu Bekir'le Hiz. Abbas, Ensar meclislerinden bir meclise uğramışlardı. Ensarın ağladıklarını görünce, onlara: "Niçin ağlıyorsunuz?" diye sordular.

Onlar da: "Resûlullah Aleyhisselamın huzurunda bulunduğumuz günleri hatırladık!" dediler.

Hiz. Ebu Bekir'le Hiz. Abbas gelip bunu Peygamberimiz Aleyhisselama haberverdiler. [\[135\]](#)

"Ensarın kadınları erkekleri Mescidde ağlıyorlar!" denildi.

Peygamberimiz Aleyhisselam: "Onlar niçin ağlıyorlar?" diye sordu. "Sen öleceksin diye korkuyorlar!" dediler. [\[136\]](#) O sırada, Fadl b. Abbas Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına girmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona: "Ey Fadl! Şu sarığı başıma sar!" buyurdu.

Fadl b. Abbas sarığı sarınca, [\[137\]](#) ona: "Tut elimden!" buyurdu. O da, Peygamberimiz Aleyhisselamın elinden tuttu. [\[138\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, büyük bir ridayı sarınıp bürünmüş ve başını da boz bir sank ile bağlamış olduğu halde [\[139\]](#) minbere oturdu; [\[140\]](#) ki bu, Peygamberimiz Aleyhisselamın minbere son oturduğu idi. [\[141\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam bu günden sonra bir daha minbere çıkmadı. [\[142\]](#) Minbere çıkınca, Fadl b. Abbas'a:

"Halka seslen!" buyurdu. Fadl b. Abbas seslenince, Müslümanlar Mescidde toplandılar. [\[143\]](#) Mescid Müslümanlarla doldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kelime-i şehadet getirdikten sonra: [\[144\]](#)

"Ey insanlar! Ben size olan nimetinden dolayı O Allah'a hamd ederim ki, Kendisinden başka hiçbir ilah yoktur!" diyerek [\[145\]](#) Allah'a hamd ü seneda bulundu. [\[146\]](#)

Her zaman yaptığı gibi, Uhud günü şehit düşen Müslümanlar için de Allah'tan mağfiret diledi. [\[147\]](#) Sonra: "Ey insanlar! Yakınıma geliniz!" buyurdu. Müslümanlar Peygamberimize doğru geldiler. [\[148\]](#)

"Ey insanlar! Bana haber verildiğine göre sizler, Peygamberinizin vefat edeceğinden korkuyormuş-sunuz!

Benden önce gönderilip ümmeti içinde temelli kalmış bir peygamber var mıdır ki, ben de içinde temelli kalayım?! İyi biliniz ki; ben Rabbime kavuşacağım! O'na siz de kavuşacaksınız! İlk Muhacirlere karşı hayırlı olmanızı, onların da aralarında birbirlerine karşı hayırlı olmalarını tavsiye ederim!

Yüce Allah:

'Asra andolsun ki, muhakkak insan kesin bir ziyandadır!

Ancak iman edenlerle güzel ve yararlı amellerde bulunanlar, bir de, birbirlerine hakkı tavsiye, sabrı tavsiye edenler böyle değildir' [Asr: 1-3] buyurmuştur.

Muhakkak ki, bütün işler Yüce Allah'ın izniyle cereyan eder. Geç olacak şeyleri acele istemeniz birşey sağlamaz! Çünkü, Yüce Allah hiç kimsenin acele etmesiyle acele etmez!

Allah, Kendisini yenmeye kalkanı yener, mahveder! Aldatmaya kalkanı da zararlı çıkarır!

'Demek, idareyi ve hâkimiyeti ele alırsanız hemen yeryüzünde fesat çıkaracak, akrabalık münasebetlerini bile keseceksiniz, öyle mi?!' [Muhammed: 22] [\[149\]](#)

Hiçbir peygamber, arkasında bir cemaat bırakmadıkça vefat etmemiştir. Ben de, sizin içinde Ensarı bıraktım.

Allah'tan sakınmanızı ve onlara karşı iyi davranmanızı tavsiye ederim. Bilirsiniz ki, onlar mallarını sizinle bölüştiler! Size darlıkta da, bollukta da iyilik ve yardım ettiler! Onların hakkını tanıyınız! [\[150\]](#)

Çünkü, onlar sizden önce Medine'yi yurt ve iman evi edinmiş ve siz Muhacirlere iyilik etmiş olan kimselerdir. Onlar, meyve ve mahsullerini sizinle bölüşmediler mi? Onlar size yurtlarında yervermediler mi?

Kendileri muhtaç oldukları halde, sizi kendilerine tercih etmediler mi? [\[151\]](#) Ey Muhacirler cemaati! Siz çoğalmış olduğunuz halde sabaha çıktınız! Ensar ise çoğalmamış olarak sabaha çıktılar. [\[152\]](#) Ey Muhacirler cemaatin [\[153\]](#) İyi biliniz ki, Ensar cemaati gitgide azalacaklar, [\[154\]](#) hatta yemek içindeki tuz gibi olacaklar! [\[155\]](#) Sizler ise çoğalacaksınız! [\[156\]](#) Başka insanlar da çoğalacaklar! [\[157\]](#)

Ensara karşı iyi davranmanızı size tavsiye ederim [\[158\]](#) Çünkü onlar benim sırdaşlarım, [\[159\]](#) sığınağım ve barınağım oldular. [\[160\]](#) Onlar, üzerlerine aldıkları yardım vazifesini tamamıyla yerine getirmişlerdir. Kendilerine ancak mükâfat verilmesi kalmıştır. [\[161\]](#)

Sizden, [\[162\]](#) Muhammed ümmetinden herkim bir iş başına geçer de bir kimseye zarar veya yarar vermeye gücü yetecek hale gelirse, [\[163\]](#) Ensardan iyilik edenlerin iyiliğini kabul, kötülük edenlerin de kötülüğünü affetsin! [\[164\]](#) Onların iyilerine iyilik ediniz! Kötülüklerinden de geçiniz! [\[165\]](#) İyi biliniz ki, ben sizden önce gidecek, sizi bekleyeceğim! Siz de gelip bana kavuşacaksınız! Dikkat ediniz! Sizinle buluşma yerimiz Havuz başıdır! Yarın benimle buluşmak isteyen, elini ve dilini günden önce çeksin! Ey insanlar! Günah, nimetlerin değiştirilmesine sebep olur. Halk iyi olduğu zaman,

yöneticileri de iyi olur. Halk kötü olduğu zaman, yöneticileri de kötü olur. [166]

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, [167] ben şu saatte Havuzumun üzerinde duruyor, [168] şu bulunduğum yerden Havuzuma bakıyorumdur! [169]

Sânı yüce olan [170] Allah, bir kulunu dünya ile, [171] dünya zineti ile, [172] istediği [173] dünya nimetlerini kendisine vermekle [174] Kendi katındaki nimetler arasında muhayyer ki İdi. Bunlardan birisini seçmekte serbest bıraktı. O kul da [175] ahireti, [176] Allah katında olanı tercih etti, seçti" buyurdu. [177] Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselamın kendisinden bahsettiğini anladı. [178] Cemaat içinde Hz. Ebu Bekir'den başka hiç kimse Peygamberimiz Aleyhisselamın maksadını anlayamadı. [179] Hz. Ebu Bekir ağlamaya başladı. [180] Gözleri yaşla doldu. [181] Ağlayarak: [182] "Babam, anam sana feda olsun [183] yâ Rasûlallah! Sana babalarımızı, analarımızı, [184] canlarımızı, m allarımızı, [185] evlatlarımızı [186] feda ederiz!" dedi. [187] Mescidde bulunan Müslümanlar, Hz. Ebu Bekir'in ağladığını görünce:

"Resûlullah Aleyhisselam dünya hayatıyla Rabbine kavuşma arasında Rabbi tarafından muhayyer kılınan ve Yüce Rabbine kavuşmayı tercih eden salih bir kişiden bahsederken, şu şeyhin ağlama haline şaşmaz mısınız?!" dediler. Halbuki o, Resûlullah Aleyhisselamın söylediği sözün mânâsını onlardan daha iyi biliyordu. [188]

Ebu Saîd el-Hudrî der ki: "Ben kendi kendime: 'Allah'ın bir kulunu dünya nimetiyle ahiret nimetleri arasında muhayyer bırakmasında, onun da ahireti tercih etmesinde ne var ki, şu şeyhi ağlatıyor?!" demiş, [189] ona: "Ey Ebu Bekir! Sen bir kulun dünya ile ahiret arasında muhayyer kılınıp onun da ahireti tercih edişine ne diye ağlıyorsun?" diye sormuştum. [190] Meğer, muhayyer kılınan kul Resûlullah Aleyhisselammış! Bunu, Ebu Bekir bizden daha iyi biliyormuş! [191]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ebu Bekir'e bakıp: [192] "Ey Ebu Bekir! Ağlama [193]

Ey insanlar! [194] İnsanlardan; [195] canında, [196] malında, [197] arkadaşlığında [198] bana karşı Ebu Bekir b. Ebu Kuhâfe'den daha fedakâr ve cömert davranan bir kimse yoktur. [199]

Eğer, Rabbimden başka, [200] insanlardan dost tutmuş olsaydım, muhakkak ki Ebu Bekir'i dost tutardım! Fakat, İslâm kardeşliği [201] daha üstündür! [202] Haberiniz olsun ki, [203] sahibiniz, Yüce Allah'ın dostudur! [204] (Evlerinizden) şu Mescide açılan kapıları kapatınız! Yalnız Ebu Bekir'in kapısı açık kalsın! [205] Ben Ebu Bekir'in kapısının üzerinde bir ışık, başka kapıların üzerinde ise karanlık görüyorum! [206] Nihayet, ben de bir insanım! [207] Aranızdan bazı kimselerin hakları bana geçmiş olabilir! [208] Ben kimin malından ne almışsam, işte malım, o da gelsin alsın! İyi biliniz ki; benim katımda sizin en önde geleniniz, [209] en sevgili olanınız, [210] varsa hakkını benden alan veya hakkını bana helâl eden [211] kişidir ki, Rabbime onun sayesinde helâlleşmiş olarak, [212] gönül hoşluğu ve rahatlığı ile [213] kavuşa-cağımdır! [214]

Hiç kimse 'Resûlullahın kin ve düşmanlık beslemesinden korkarım!' diyemez! [215] İyi biliniz ki; [216] kin ve düşmanlık beslemek asla benim huyumdan ve halimden değildir! [217] Ben aranızda durup bu sözümü tekrarlamaktan kendimi müstağni göremiyorum!" buyurduktan sonra, sözlerini tekrarlardı. [218]

Bunun üzerine, bir adam ayağa kalktı: [219] "Senden bir isteyici istekte bulununca, sen ona üç dirhem vermemi emretmiştin, ben de vermiştim" dedi. [220]

Peygamberimiz Aleyhisselam: "Doğru söylüyorsun dur! Ey Fadl b. Abbas! Buna üç dirhem ver!" buyurdu. [221]

"Ey Allah'ım! Ben ancak bir insanım! Müslümanlardan hangi kişiye ağır bir söz söylemiş, veya bir kamçı vurmuş, veya lanet etmişsem, Sen bunu onun hakkında temizliğe, ecre ve rahmete ermesine vesile kıl! [\[222\]](#)

Allah'ım! Ben hangi mü'mine ağır bir söz söylemişsem, Sen o sözümü Kıyamet gününde o mü'min için Sana yakınlığa vesile kıl!" diye dua etti. [\[223\]](#)

Sonra da: "Ey insanlar! Kimin üzerine geçmiş bir hak varsa, o, onu hemen ödesin, dünyada rüsvay olurum demesin! İyi biliniz ki; dünya rusvaylığı ahiret rusvaylığımdan hafiftir" buyurdu. [\[224\]](#)

Bunun üzerine, bir adam ayağa kalktı ve: 'Yâ Rasûlallah! Ben Allah yolunda savaş ganimetine hıyanet etmiş, üzerime üç dirhem geçirmiştin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona: "Sen bu hıyaneti ne için yaptın?" diye sordu.

Adam: "Ona ihtiyacım vardı" dedi. Peygamberimiz Aleyhisselam "Ey Fadl b. Abbas! Bu kişiden Beytü'l-mâl (hazine) hesabına üç dirhem teslim al!" buyurdu. [\[225\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam: "Ey insanlar! [\[226\]](#) Nefsinden korkan varsa, ayağa kalksın da, kendisi için dua edeyim!" buyurdu. Bunun üzerine, bir adam ayağa kalktı: [\[227\]](#) "Yâ Rasûlallah! Ben çok pintiyim, korkağım, çok da uykucuyum! Allah'a dua et de, benden pintiliği, korkaklığı ve uykuculuğu gidersin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona dua etti. [\[228\]](#) Sonra, bir adam ayağa kalktı ve: "Yâ Rasûlallah! Ben çok yalancıyım! Çirkin sözlü, çirkin işliyim! Hem de uykucuyum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam: "Ey Allah'ım! Ona doğru sözlülük ve iman olgunluğu nasip et! Uyumak istedikçe, kendisinden uykuyu gider!" diye dua etti.

Daha sonra, bir adam ayağa kalktı ve: "Vallahi yâ Rasûlallah! Ben de çok yalancıyım! Hem de münafıkım! Benim işlemediğim hiçbir kötülük yoktur!" dedi.

Hz. Ömer, ona: "Be adam! Kendini rezil ve rüsvay ettin!" dedi. Peygamberimiz Aleyhisselam: "Ey İbn Hattab! Dünya rusvaylığı ahiret rusvaylığımdan hafiftir!" buyurdu ve adam için de: "Ey Allah'ım! Ona doğru sözlülük ve iman olgunluğu nasip et! Kendisinin kötü işlerini hayra çevir!" diyerek dua etti. [\[229\]](#)

Sonra, bir kadın ayağa kalkıp: "Bende şöyle şöyle haller var! Allah'a dua et de, benden bu halleri gidersin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona: "Sen Âişe'nin evine git!" buyurdu. [\[230\]](#) Sonra, minberden indi. [\[231\]](#) Hz. Âişe'nin evine dönünce, kadının başına asasını koyduktan sonra, ona dua etti. Hz. Âişe, kadın daha yanından ayrılmadan Peygamberimiz Aleyhisselamm duasının tesirini gördüğünü söyler. [\[232\]](#)

Mescide Açılan Kapılardan Hz. Ebu Bekir'in Kapısının Bırakılıp Başkalarının Kapatılışı

Mescidin çevresindeki evlerin kapılarından Hz. Ebu Bekir'in kapısından başkaları kapatıldı.
[\[233\]](#) Hz. Ömer:

"Yâ Rasûlallah! Benim kapımı bırak, kapattırma da, onu açıp senin namaza çıktığına bakayım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır!" buyurdu.

Hz. Abbas:

"Yâ Rasûlallah! Adamların kapılarını mescide ne için kapadın?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Abbas! Ben ne kendiliğimden açtım, ne de kendiliğimden kapattım!" buyurdu.[\[234\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Evinde Kıldırđı En Son Namaz

Peygamberimiz Aleyhisselam in hastalığı sırasında kıldırđı en son namaz, akşamı namazı idi.

Hz. Abbas'ın zevcesi Ümmü'l Fadl binti Haris:

"Resûlullah Aleyhisselam, elbisesini giyinmiş olduğu halde Ve'l-Mürselât suresini okuyarak evinde akşam namazı kıldırđı.

Bundan sonra, ahiret âlemine alınıncaya kadar bir daha namaz kıldırmadı . [\[235\]](#)

Resûlullah Aleyhisselamdan akşam namazında okurken dinlediğim, Ve'l-Mürselât suresi idi" [\[236\]](#)
 demiştir. [\[237\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Bazı Sahabilerini Yanına Çağırışı

Hz. Aişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam hastalığı sırasında: "Bana Ali'yi çağırınız!" buyurdu. Hz. Âişe:

"Sana Ebu Bekir'i de çağıralım mı?" diye sordu. Peygamberimiz Aleyhisselam: "Onu da çağırınız!" buyurdu. Hz. Hafsâ:

"Yâ Rasûlallah! Ömer'i de çağıralım mı?" diye sordu. Peygamberimiz Aleyhisselam: "Onu da çağırınız!" buyurdu.

Çağırılanlar toplandı klan zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam başını kaldırıp baktı. Hz. Ali'yi göremeyince, sustu. Hz. Ömer: "Resûlullah Aleyhisselamın başından kalkınız, dağılınız!" dedi. [\[238\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ebu Bekir'i Namaz Kıldırmaya Memur Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatıyla sonuçlanan hastalığı sırasında namaz vakti gelmiş, ezan da okunmuş bulunuyordu. [\[239\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İnsanlar namazı kıldılar mı?" diye sordu.

"Hayır yâ Rasûlallah! Seni bekliyorlar!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, tekrar:

"Öyleyse, benim için leğene su koyunuz!" buyurdu.

Leğene su koydular, gusledip yıkandı. Ayağa kalkmaya davranırken bayıldı.

Sonra ayı İdi ve yine:

"İnsanlar namazı kıldılar mı?" diye sordu.

"Hayır yâ Rasûlallah! Seni bekliyorlar!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, yine:

"Benim için leğene su koyunuz!" buyurdu.

Oturup gusletti. Sonra ayağa kalkmaya davranınca yine bayıldı.

Sonra ayı İdi.

Yine:

"İnsanlar namazı kıldılar mı?" diye sordu.

"Hayır yâ Rasûlallah! Seni bekliyorlar!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim için leğene su koyunuz!" buyurdu, tekrar oturup guslettikten sonra kalkmaya davrandı, yine bayıldı, sonra ayıldı.

Ayılınca:

"İnsanlar namazı kıldılar mı?" diye sordu.

"Hayır yâ Rasûlallah! Seni bekliyorlar!" dediler.

O sırada Müslümanlar Mescidde Peygamberimiz Aleyhisselamı yatsı namazına bekleyip duruyorlardı . [\[240\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, namaz kıldırmaya kendisinde takat bulamayınca:

"Ebu Bekir'e söyleyiniz de, insanlara namazı kıldırınsın!" buyurdu.

Hz. Âişe:

"Yâ Rasûlallah! Ebu Bekir yufka yürekli, [\[241\]](#) zayıf, ince sesli, Kur'ân okurken çok ağlayan bir zâttı r! [\[242\]](#)

Ağlamaktan, sesini işittiremez!

Senin makamına durup da insanlara namaz kıldırmaya dayanamaz! [\[243\]](#)

Ömer'e emret de, insanlara namazı o kıldırın!" buyurdu. [244]

Hiz. ÂiŖe, Hiz. Hafsâ'ya:

"Sen de Resûlullah:

'Ebu Bekir senin makamında durursa, ağlamaktan, kıraatim insanlara işittiremez!

Ömer'e emret de, insanlara namazı o kıldırın!" de!" dedi.

Hiz. Hafsâ da Peygamberimiz Aleyhisselama böyle söyleyince, [245] Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Sus! [246] Muhakkak ki, sizler de Yusuf (Aleyhisselam)ın sahibeleri takımından kadınlar gibisinizdir. [247]

Ebu Bekir'e söyleyiniz diyorum! Namazı insanlara o kıldırın!" buyurdu.

Hiz. Hafsâ'nın Hiz. ÂiŖe'ye canı sıkıldı ve:

"Zaten senden bana hayır gelecek değildi ya!" dedi. [248]

Hastalığın baygınlığı geçince, Peygamberimiz Aleyhisselam Hiz. ÂiŖe'ye:

"İnsanlara namazı kıldırması için Ebu Bekir'e söyledin mi?" diye sordu.

Hiz. ÂiŖe:

"Yâ Rasûlallah! Ebu Bekir hem yufka yürekli, hem de insanlara sesini işitti rem ey e c ek derecede ince, zayıf sesli bir adamdır!

Ömer'e emir buyursaydınız ya!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Muhakkak ki, sizler de Yusuf (Aleyhisselam)ın sahibeleri takımından kadınlar gibisinizdir!

Ebu Bekir'e söyleyiniz, insanlara namazı o kıldırın!" buyurdu.

Hiz. ÂiŖe:

"Vallahi, ben böyle söylemekle bu işin babam Ebu Bekir'e verilmesinden vazgeçirmek istemiştim!

Çünkü kendi kendime diyordum ki, 'Resûlullah Aleyhisselamın makamında duracak kimseyi halk hiçbir zaman sevemeyecek! Çünkü, vuku bulacak her hadisede onu uğursuz sayacaklardır!"

Bunun için, bu işin babama verilmesinden vazgeçirmek istemiştim!" demiş; [249] Hiz. Ebu Bekir'in imam olmaması için Peygamberimiz Aleyhisselama iki-üç kere müracaat edişinin böyle düşünmesinden ve sanmasından ileri geldiğini açıklamıştır. [250]

Peygamberimiz Aleyhisselam, namazı kıldırması için Hiz. Ebu Bekir'e adam gönderdi.

Adam:

"Resûlullah Aleyhisselam insanlara namazı kıldırmanı sana emretti!" dedi.

Hiz. Ebu Bekir:

"Ey Ömer! İnsanlara namazı sen kıldır!" dedi.

Hiz. Ömer:

"Buna sen daha lâıyksın!" dedi. [251]

Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz Aleyhisselamın mihrabına geçti. Geçince, kendisini ağlama tuttu. Ağlaya ağlaya mihrabdan ayrıldı.

Arkasındaki cemaat de Peygamberimiz Aleyhisselamı önlerinde bulamadıkları için ağlaştılar.

Hz. Ebu Bekir'in durumunu Peygamberimiz Aleyhisselama habervermek ve cemaate namazı kimin kıldıracağını öğrenmek üzere müezzini gönderdiler.

O sırada Peygamberimiz Aleyhisselam baygın bir halde bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcesi Hz. Hafsâ:

"Resûlullah Aleyhisselam ayılınca kadar Ömer'e söyleyiniz de, namazı kıldırınsın!" dedi. [\[252\]](#)

Abdullah b. Zem'a gidip cemaat arasında Hz. Ebu Bekir'i göremeyince, Hz. Ömer'e:

"Kalk ey Ömer! İnsanlara namazı kıldır!" dedi. [\[253\]](#)

Hz. Ömer cemaate namazı kıldırmaya durdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam ayılıp Hz. Ömer'in namaz tekbirlerini işitince:

"Tekbirinin sesini işittiğim kimdir? [\[254\]](#) Ömer'in sesi değil mi bu?" diye sordu. [\[255\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevceleri: [\[256\]](#)

"Evet yâ Rasûlallah! [\[257\]](#) Ömer b. Hattab'ın sesidir!

Müezzin gelip Ebu Bekir'in ağlamakyüzünden mihrabdan ayrıldığını ve cemaate namazı kıldırması için Peygamber Aleyhisselamın birisine emir buyurmasını istediklerini söylediler.

Hafsâ da, 'Ömer'e söyleyiniz de insanlara namazı kıldırınsın!' dedi," dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Muhakkak ki, sizler de Yusuf Aleyhisselamın sahibeleri takımından kadınlar gibisinizdir! [\[258\]](#)

Ebu Bekir nerede?

İşin böyle olmasına ne Allah, ne de Müslümanlar razı olur!

İşin böyle olmasına ne Allah, ne de Müslümanlar razı olur! [\[259\]](#)

Hayır! Hayır! Hayır![\[260\]](#)

İbn Ebi Kuhâfe nerede? İbn Ebi Kuhâfe nerede?

İnsanlara namazı İbn Ebi Kuhâfe kıldıracaktır! [\[261\]](#)

Ebu Bekir'e söyleyiniz! İnsanlara namazı kıldırınsın!

Peygamberin vekil bırakmadığına insanlar itaat eder mi hiç?!" buyurdu. [\[262\]](#)

Hz. Hafsâ:

"Yâ Rasûlallah! Hasta olunca mihraba ne için Ebu Bekir'i geçirdin?" diye sorunca, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu mihraba ben geçirmiş değilim, fakat Allah geçirmiştir!" buyurdu. [\[263\]](#)

Hz. Ömer'in Abdullah b. Zem'a'ya Sitemlenişi

Abdullah b. Zem'a der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamın ağırları şiddetlendiği zaman, ben de Müslümanlardan bazılarıyla birlikte yanlarında bulunuyordum.

Bilal, Resûlullah Aleyhisselamı namaza çağırınca, Resûlullah Aleyhisselam:

'İnsanlara namaz kıldırması için birisine söyleyiniz!¹ buyurdu.

Ben gidip baktığımda halkın içinde Ömer'i gördüm. Ebu Bekir oralarda yoktu.

'Ey Ömer! Kalk! İnsanlara namazı kıldır!¹ dedim.

O da kalktı, tekbir getirip namazı kıldırdı.

Ömer gür sesli bir kimse idi. [\[264\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, onun sesini işitince:

'Bu, Ömer'in sesi değil mi?' diye sordu.

'Evet yâ Rasûlallah! Onun sesidir!' dediler. [\[265\]](#)

'Ebu Bekir nerededir?

Buna ne Allah razı olur, ne de Müslümanlar!

Buna ne Allah razı olur, ne de Müslümanlar!' buyurdu.

Haber salındı, Ebu Bekir gelip Ömer'in kıldırduğu namazdan sonra halka namaz kıldırdı.

Ömer bana:

"Yazıklar olsun sana ey Zem'a'nın oğlu! Ne yaptın bana!

Vallahi bana namaz kıldırmanı emrettiğin zaman, bunu ancak Resûlullah Aleyhisselamın emrettiğini sanmıştım!

Böyle olmasaydı, insanlara namazı ben kıl di rm azdı m!' dedi.

Ona:

'Vallahi Resûlullah Aleyhisselam bana bunu senin kıldırmanı emretmedi.

Fakat, Ebu Bekir'i göremeyince, hazır bulunanların içinde halka namaz kıldırmaya en lâîk seni görmüştüm!' dedim. [\[266\]](#)

Hz. Ömer:

Keşke insanlara bu namazı ben kıldırmaış olsaydım!' dedi." [\[267\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescidde Namaz Kılan Cemaati Son Defa Seyredişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Pazartesi günü[268] sabah namazında[269] Hz. Aişe'nin kapısının perdesini açıp Mesciddeki cemaate baktı. [270]

Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerinde nakışlı bir elbise vardı. [271] Cemaat, Hz. Ebu Bekir'in arkasında saf olmuşlardı. [272]

Peygamberimiz Aleyhisselamın yüzü mushaf gibi[273] bembeyazdı. [274]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Müslümanların saflarını görünce, gülümsedi.

Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselamın cemaate namaz kıldırmak istediğini sanarak, ökçesinin üzerinde geriledi. [275]

Cemaat de, Peygamberimiz Aleyhisselam a sevinmelerinden dolayı, az kalsın namazdan çıkacaklardı.[276]

Peygamberimiz Al eyhisselam, onlara:

"Olduğunuz yerde durunuz! [277] Namazınızı tamamlayınız!" diye eliyle işaret buyurdu. [278]

"Ey insanlar! Muhakkak ki, Müslümanın göreceği veya ona gösterilecek salih, sadık rüyadan başka, peygamberliğin gönüllere sevinç verecek müjdecilerinden hiçbir şey kalmamıştır!

Haberiniz olsun ki; ben rükû ve secde halinde Kur'ân okumaktan nehyolundum.

Rükûda Yüce Rabbi tazim ediniz!

Secdede ise dua etmeye çalışınız!

Çünkü, secde halinde duanızın kabul olunması umulur!" buyurdu. [279]

Perdeyi indirdi. [280]

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın yüzünü bir daha göremediler. [281]

**Peygamberimiz Aleyhisselamın Fakirlere Dağıtılmasını İstedığı Birkaç Dinar
Dağıtılmadıkça**

Uyuyamayışı ve Kızı ile Halasına Yaptığı Bir Uyarısı

Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat ettiği günde,[\[282\]](#) Hz. Aişe'nin yanında altı veya yedi dinar (altın lira) bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam onları fakirlere dağıtmasını Hz.Âişe'ye emretmişti.

Hiz. Âişe ise, Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığıyla oyalandığı için, onları daha fakirlere dağıt-tamamıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Âişe'ye:

"Altı yedi dinarı ne yaptın? Fakirlere dağıttın mı?" diye sordu.

Hiz. Âişe:

"Hayır! Vallahi, senin hastalığın beni meşgul etti, oyaladı!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam onları isteyip getirtti, avucuna aldı ve:

"Allah'ın Peygamberi Muhammed, bunları fakirlere dağıtmadığı, yanında bulundurduğu halde Rabbine kavuşacağını sanır değildir!" buyurdu.[\[283\]](#)

Onların hepsini Ensar fakirlerinden beş ev halkına bölüştürdükten sonra:

"İşte şimdi rahatladım!" buyurdu ve uyudu. [\[284\]](#)

Bu münasebetle İmam Kastalânî der ki:

"Peygamberler ulusu, Rabbü'l-âlemîn'in sevgilisi, geçmişteki ve gelecekteki kusurları bağışlanmış bulunan Peygamberimiz Aleyhisselam böyle yaparsa, üzerlerinde Müslümanların kanları ve kendilerine haram olan mal hakları bulunduğu halde Allah'a kavuşanların halleri nice olur, bir düşün!" [\[285\]](#)

H. Abbas'ın Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkındaki Bir Teşhisi ve H. Ali'ye Bir Tavsiyesi

H. Ali Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından çıkınca, halk:

"Ey Ebu'l-Hasan! Resûlullah Aleyhisselam bu gece nasıl sabahladı?" diye sordular.

H. Ali:

"Allah'a hamd olsun! Hastalığından iyileşti!" dedi.

H. Abbas, H. Ali'nin elinden tuttu ve:

"Ey Ali! Vallahi, sen üç gün sonra abdül-asâ (=emirkulu, başkasına tâbi) olacaksın. [\[286\]](#)

Allah'a yemin ederim ki; ben Abdulmuttalib oğullarının yüzlerinde ölümü görüp anladığım gibi, Resûlullah Aleyhisselamın yüzünde de ölümü gördüm, anladım!

Gel de, Resûlullah Aleyhisselama gidelim. Eğer bu iş bizde ise, onu öğrenmiş oluruz!

Eğer bizden başkasında olacaksa, bizi insanlara tavsiye etmesini kendisinden isteyelim!" dedi.

H. Ali:

"Vallahi, ben bunu [\[287\]](#) yapmam ! [\[288\]](#)

Vallahi, Resûlullah Aleyhisselam bizi bundan men edecek olursa, artık Resûlullah Aleyhisselamdan sonra hiç kimse bunu bize vermez! [\[289\]](#)

Vallahi, ben bunu Resûlullah Aleyhisselama hiçbirzaman somnam!" dedi. [\[290\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hastalığının Şiddetlenişi

Hz. Aişe der ki:

"Ağrının, hiç kimseye Resûlullah Aleyhisselama olduğu kadar ağır olduğunu görmedim! [291]

Ölümün Resûlullah Aleyhisselama olan şiddetinden sonra, ölümü şiddetli bulunan mü'mine imrenmekten de geri kalmadım.[292]

Hiçbirzaman hiçbir kimse için de şiddetli ölümü sevimsiz bulmadım!" [293]

Resûlullah Aleyhisselamın yanında kadeh içinde su bulunduruluyor, Resûlullah Aleyhisselam suyun içine elini sokup suyu yüzüne sürüyor, sonra da:

"Ey Allah'ım! Ölümün akılları gideren acı ve sıkıntılarına karşı bana yardım et!" diyerek dua ediy-or, [294]

"Yanıma yaklaştıysana ey Cebrail!" buyuruyordu. [295]

Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı bir ara büsbütün şiddetlenince, zevcesi Hz. Ümmü Seleme feryad etmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sus! Kâfirden başkası fieryad etmez!" buyurdu. [296]

Yine Hz.Âişe derki:

"Resûlullah Aleyhisselam, hastalandığı zaman, Muavvizeteyn (Felak ve Nâs) sûrelerini okuyup bedenine üfler ve vücudunu eliyle mesheder, sığardı.

Resûlullah Aleyhisselamın hastalığı şiddetlendiği zaman ben de ona Muavvizeteyn sûrelerini okumaya ve elinin bereketini umarak kendi eliyle kendisine meshetmeye başladım. [297]

Cebrail'in Resûlullah Aleyhisselama hastalığında okumuş olduğu[298] istiâze duasını da:

'Ey insanların Rabbi! Şu hastalığı gider! Şifa ancak Senin elindedir!

Senden başka şifa verici yoktur!

Sen öyle bir şifa ver ki, hiçbir hastalık bırakmasın!' diyerek okudum.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Üzerimden elini kaldır! Bu okuman bana yarar vermez! Ben müddetimi bekliyorum!' buyurdu. [299]

Peygamber Aleyhisselam, bundan önce ne zaman hastalansa, Allahtan sıhhat ve afiyet dilerdi.

Fakat, vefatıyla neticelenen hastalığa tutulduğu zaman şifa için hiç dua etmedi ve:

'Ey nefis! Sana ne oldu ki, her sığınılacak yere sığınmıyor, herşeyden medet umuyorsun?!¹ diyerek nefisini kınadı." [300]

Yine Hz.Âişe derki:

"Resûlullah Aleyhisselamın yanında oturuyordum. [301]

Resûlullah Aleyhisselam Fâtıma'yı çağırttı . [302]

Fâtıma yürüyerek geldi. Onun yürüyüşü Resûlullah Aleyhisselamın yürüyüşünü andırdı. [303]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Merhaba=Hoşgeldin kızım!' buyurduktan ve onu sağına veya soluna oturtuktan sonra, kendisine gizlice birşey söyledi. Fâtıma ağladı.

Sonra ona gizlice birşey daha söyledi. Bu defa Fâtıma güldü. [\[304\]](#)

Ben, bu günkü gibi, gülmenin ağlamaya, sevinmenin üzülmeye bu derece yakın olduğunu görmemiştim ! [\[305\]](#)

Fâtıma'ya, bu ağlamasının ve gülmesinin sebebini sordum.

'Tutulduğu hastalığı neticesinde vefat edeceğini haberverdi. Buna ağladım. Sonra, ev halkının kendisine ilk kavuşup katılanının ben olacağımı haber verince de güldüm!' dedi." [\[306\]](#)

Hız. Ali ile İki Oğlunun Peygamberimiz Aleyhisselamı Ziyaretleri

Abdullah b. Abbas der ki:

"Abbas, Peygamber Aleyhisselamı hastalığından ziyarete gelmişti.

Peygamber Aleyhisselamı kaldırıp şeririnin üstüne oturttu.

Peygamber Aleyhisselam, ona:

'Ey amca! Allah da seni yükseltsin!¹ diyerek dua etti.

Abbas:

'Ali içeri girmek için izin istiyor!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Girsin!' buyurdu.

Ali, Hasan ve Hüseyin'le birlikte, Abbas:

'Yâ Rasûlallah! Bunlar senin evlatlarıdır!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey amca! Onlar senin de evlatlarıdır!' buyurdu.

Abbas:

'Ben onları severim!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Senin onlan sevdiğin gibi, Allah da seni sevsin!' buyurdu." [\[307\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Son Defa Misvak Kullanışı

Hz. Aişe der ki:

"Allah'ın bana ihsan ettiği nimetlerden birisi, Resûlullah Aleyhisselamın benim evimde, benim günümde ve başı benim göğsümde olduğu halde vefat etmesidir! [308]

Bir de, hamd olsun ki, onun dünyada bulunduğu günlerin son gününde, [309] ahiret gününün başında, [310] benim tükürüğümle onun tükürüğünü birarada birleştirmesidir! [311]

Resûlullah Aleyhisselamın başını göğsüme yasladığım sırada kardeşim Abdurrahman elinde bir misvakla eve girmişti. [312]

Resûlullah Aleyhisselam ona ve elindekine baktı . [313]

Misvakı istediğini ani adı m. [314]

'Yâ Rasûlallah! Bu misvakı [315] senin için alıp [316] sana vermemi arzu eder misin?¹ diye sordum.

Başıyla 'Evet!' diye işaret buyurdu. [317]

Ben de misvakı yumuşatıp kendisine verdim. [318]

Resûlullah Aleyhisselamın hiçbir zaman misvakla dişlerini bu derece şiddetli, [319] bu kadar güzel [320] oğuşturduğunu görmemiş gibiyim.

Sonra misvakı bıraktı, misvak elinden düştü." [321]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ümmetine Son Tavsiyeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam, ayıldıkça: "Aman! Aman! Ellerinizdeki kölelerinize iyi davranınız! Onların sırtlarına elbise giydiriniz! Karınlarını doyurunuz! Onlara yumuşak söz söyleyiniz! [\[322\]](#) Namaza, namaza devam ediniz!

Ellerinizdeki köleleriniz hakkında da Allah'tan korkunuz!" buyurmuştur. [\[323\]](#) Son nefesinde bile: "Namaza! Namaza! Ellerinizdeki kölelerinize..." diye tavsiyede bulunmaktan geri durmamakta idi. [\[324\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın En Son Uyarısı

Peygamberimiz Aleyhisselamın en son uyarısı:

"Kadınlarınız ve ellerinizdeki köleleriniz hakkında Allahtan korkunuz!" buyruğu idi. [\[325\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Son Dakikaları ve Dilekleri

Rebiülevvel ayının onikinci[326] veya onüçüncü[327] Pazartesi günü, [328] kaba kuşluk vakti, [329] -güneş zevale (batıya kaymaya) doğru yaklaşıyorken-[330] Peygamberimiz Aleyhisselam son dakikalarını yaşıyordu. [331]

Peygamberimiz Aleyhisselamın başı Hz. Âişe'nin göğsüne yaslı bulunuyor ve Hz. Âişe:

"Ey insanların Rabbi! Hastalığı gider, kaldır!

Gerçek tabib Sensin! Gerçek şifa verici Sensin!" diyerek şifa diliyor. [332] Peygamberimiz Aleyhisselam ise:

"Hayır! [333] Ben Allahtan Refik-i A'lâ zümresine* katı İm ayı; [334] Cebrail, Mikâil ve İsrail ile birlikte olmayı dilerim! [335]

Ey Allah'ım! Beni yarlığa! Beni Refik-i A'lâ zümresine kavuştur! [336]

Ey Allah'ım! Beni yarlığa! Bana rahmetini ihsan et! Beni Refik-i A'lâ zümresine kavuştur!" diyerek duaya devam ediyordu. [337]

Hz. Âişe derki:

"Resûlullah Aleyhisselamdan, sıhhatte iken, birçok defalar

'Hiçbir peygamber yoktur ki, ruhu, Cennetteki durağını görmedikçe alınmaz!

Sonra, durağına gitmesi arzusuna bırakılır!¹ buyurmuştu.

Kendisi, hastalanıp ruhu alınmak zamanı gelince, başı benim dizimde bulunduğu halde, üzerine bir baygınlık geldi. Ayılınca, gözü açılıp evin tavanına doğru dikildi ve:

'Allah'ım! Refik-i A'lâ zümresine kat!'dedi.

Ben o zaman:

'Resûlullah bizi tercih etmiyor!' dedim.

Anladım ki; Resûlullahın bu temennisi, vaktiyle sıhhatli zamanında bize söyleyip durduğu bir haberin kendisinde gerçekleşmesidir!" [338]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Fâtıma'ya Tavsiyesi

Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı ağırlaşınca Hz. Fâtıma, Peygamberimiz Aleyhisselamı bağına basıp:

"Vay babamın çektiğı ıztıraba!" diyerek ağlamaya başlamıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Bugünden sonra, babanın üzerinde hiç ızbrap kalmayacak[339]

Ey kızım!

Sakın ağlama!

Ben öldüğüm zaman İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn!¹ de!" buyurdu. [340]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Baygınlıktan Ayıldığı Zaman Okuduğu Âyet

Peygamberimiz Aleyhisselam, tutulduğu hastalığın baygınlığından ayıldığı zaman, Al-i İmran sünesinin:

"Muhammed bir resûlden başka birşey değildir. Ondan önce de resûller gelip geçmiştir.

Şimdi o ölür veya öldürülürse ökçenizin üzerinden gerisin geriye mi döneceksiniz?

Kim böyle iki ökçesinin üzerinde ardına dönerse, elbette ki Allah'a hiçbir şeye zarar vermiş olmaz!

Allah, şükür ve sebat edenlere mükâfat verecektir!" mealli 144. âyetini okudu. [\[341\]](#)

Cebrail Aleyhisselamın Peygamberimiz Aleyhisselamı Ziyareti

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselamın eceline üç gün kaldığı ilk günde gelip:

"Ey Ahmed! Yüce Allah sana ikram olarak beni gönderdi. Sana soracağı şeyi senden daha iyi bildiği halde, sana 'Kendini nasıl buluyorsun?'¹ diye soruyor" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Cebrail! Kendimi baygın birhalde buluyorum!

Ey Cebrail! Kendimi sıkıntılı bir halde buluyorum!" buyurdu.

İkinci gün, Cebrail Aleyhisselam tekrar inip:

"EyAhmed! Yüce Allah sana ikram olarak beni gönderdi. Sana soracağı şeyi senden daha iyi bildiği halde, sana 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Cebrail! Kendimi baygın birhalde buluyorum!

Ey Cebrail! Kendimi sıkıntılı bir halde buluyorum!" buyurdu.

Üçüncü gün (Pazartesi günü) olunca, Cebrail Aleyhisselam indi.

Cebrail Aleyhisselamın yanında ölüm meleği (Azrail) de inmişti.

Cebrail Aleyhisselam:

"EyAhmed! Yüce Allah sana ikram olarak beni gönderdi. Sana soracağı şeyi senden daha iyi bildiği halde, sana 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Cebrail! Kendimi baygın birhalde buluyorum!

Ey Cebrail! Kendimi sıkıntılı bir halde buluyorum!" buyurdu.

Bundan sonra ölüm meleği (Azrail) içeri girmek üzere izin istedi.

Cebrail Aleyhisselam:

"EyAhmed! Bu ölüm meleği senin yanına girmek için izin istiyor!

Halbuki, o, senden önce hiçbir Âdem oğlunun yanına girmek için izin istememiştir!

Senden sonra da hiçbir Âdem oğlunun yanına girmek için izin istemeyecektir!

Kendisine izin ver!" dedi.

Ölüm meleği içeri girip Peygamberimiz Aleyhisselamın önünde durdu ve:

"Yâ Rasûlallah! Yâ Ahmed! Yüce Allah beni sana gönderdi[342] ve senin her emrine itaat etmemi de bana emretti!

Sen istersen ruhunu alacağım!

İstersen, ruhunu sana bırakacağım!" dedi. [343]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey ölüm meleği! Sen böyle yapacak mısın?" diye sordu.

Ölüm meleği:

"Ben bu hususta emredeceğin herşeyde sana itaatle emrolundum!" dedi.

Cebrail Aleyhisselam:

"EyAhmed! Yüce Allah seni özlüyor!" dedi. [344]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah katında olan, daha hayırlı ve daha devamlıdır! [345]

Ey ölüm meleği! Haydi, emrolunduğun şeyi yerine getir! [346]

Ruhumu, canımı al!" buyurdu. [347]

Peygamberimiz Aleyhisselam, yanındaki su kabına iki elini batırıp ıslak ellerini yüzüne sürdü ve:

"Lâ ilahe illallah! Ölümün de, akılları başlardan gideren ızdırıp ve şiddetleri var!" buyurduktan sonra, elini kaldırdı, [348] gözlerini evin tavanına dikti ve:

"Ey Allah'ım! [349] Refik-i A'lâya!" [350] diye diye mübarek ruhunu teslim etti. Eli yanına, [351] yanındaki suyun içine düştü. [352]

Allâhümme sallı alâ nebiyyinâ ve seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihi ve sellim!

Cebrail Aleyhisselam:

"Selam olsun sana ey Allah'ın Resûlü! Bu, senin için yeryüzüne ayak basışlarımdan sonuncusudur!" dedi. [353]

Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine bir örtü örttüler, çevresine oturup ağlaştılar. [354]

Peygamberimiz Aleyhisselamın ev halkı, o sırada hiçbir şahıs görmedikleri ve sezmedikleri halde:

"Selam ve Allah'ın rahmet ve bereketleri üzerinize olsun!" diyerek kendilerine selam verildiğini ve taziye de bulunduğunu işittiler. [355]

Ehl-i Beyt de, selama aynı şekilde karşılık verdiler. [356]

Nereden geldiği bilinmeyen ses şöyle konuştu:

"Her can ölümü tadacaktır. Kıyamet günü size ecirleriniz tamamen verilecektir." (Âl-i İmran: 185) [357]

"Kim ateşten uzaklaştırılıp Cennete sokuldu ise, artık o muhakkak muradına ermiştir." (Âl-i İmran: 185) [358]

"İyi biliniz ki; her musibetin Allah katında birtesellîsi, her ölenin bir halefi, yerine geçeni, her vefat edenin de bedeli vardır.

Allah'a sarılınız ve umacağınızı O'ndan umunuz!

Asıl musibete uğrayan, sevaptan mahrum kalandır!

Selam ve Allah'ın rahmet ve bereketleri üzerinize olsun!" [359]

Abdullah b. Ömer:

"Bu sözleri Ehl-i Beytin hepsi, Mescidde bulunanlar ve yoldakiler de işittiler!" demiştir. [360]

H. Ali:

"Bu seslenenin kim olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu.

"Hayır, bilmiyoruz!" dediler.

Hız. Ali:

"Bu, Hızır'dır. [\[361\]](#) Peygamberinizden dolayı sizi taziye ediyor!" dedi. [\[362\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Yaşı

Peygamberimiz Aleyhisselam Hicretin 11. yılında Rebiülevvel ayının onikinci Pazartesi günü vefat ettiği zaman, [\[363\]](#) altmışüç yaşında idi. [\[364\]](#)

Hız. Fâtıma'nın Peygamberimiz Aleyhisselama Ağıtı

Peygamberimiz Aleyhisselam vefat edince, Hz. Fatma:

"Ey Rabbine kendisinden daha yakını bulunmayan babam ! [\[365\]](#)

Ey makamı Findevs cennetinde olan babam!

Ey Rabbin davetine icabet eden babam!

Ey vefatı bize Cebrail'ce haber verilen babam!" diyerek ağladı. [\[366\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Dadısı Ümmü Eymen Hatunun Hz. Ebu Bekir'le Hz. Ömer'i Ağlatması

Enes b. Malik'in bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatından sonra, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer'e:

"Haydi Ümmü Eymen'e gidelim de, Resûlullah Aleyhisselam onu nasıl ziyaret ediyor idiye biz de ziyaret edelim!" demiş, gitmişler;

Ümmü Eymen ağlayınca, ona:

"Sen ne diye ağlıyorsun? Allah katındaki makamı Resûlullah Aleyhis selam için daha hayırlıdır!" [\[367\]](#) demişler;

Ümmü Eymen'in:

"Ben Resûlullah Aleyhisselam için Allah katındaki mertebesinin daha hayırlı olduğunu bilmiyorum diye ağlamıyorum!"

Fakat, onun ölümüyle semadan vahiy kesildi de, ona ağlıyorum!" demesi Hz. Ebu Bekir'le Hz. Ömer'i son derecede rikkate getirmiş, onlar da kendisiyle birlikte ağlamaya başlamışlardır. [\[368\]](#)

Medine'nin En Aydınlık ve En Karanlık Günleri

Enes b. Malik:

"Ben hiçbir zaman Resûlullah Aleyhisselamla Ebu Bekir'in Medine'ye gelip girdikleri günden daha ziyalı ve daha güzel olan bir gün görmedim!

Resûlullah Aleyhisselamın vefatı gününü de gördüm!

Kendisinin içinde vefat ettiği günden daha karanlık, daha hayırsız, daha sevimsiz bir gün de görmedim[369]

Resûlullah Aleyhisselamın Medine'ye gelip girdiği gün Medine'nin herşeyi aydınlanmış, vefat ettiği gün de Medine'nin herşeyi kapkaranlık olmuştur!" [370] diyerek, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatından duyulan derin acıyı dile getirmiştir.[371]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Vefatı Üzerinde Müslümanların Tereddüde ve Anlaşmazlığa Düşmeleri

Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat ettiğini işitince, Hz. Aişe'nin evinde toplandılar ve:

"Peygamberinize bir bakınız! Kendisi, bu durumu ile göğ'e urûc ettirilmiş olabilir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselamın kamına varıncaya kadar baktılar ve:

"Nasıl ölmüş olabilir ki?! O, bizim üzerimize şahit dikilecek, biz de insanların üzerine şahit olacağız!

O, ölürse, halk üzerine nasıl galebe çalar?

Hayır! Vallahi o ölmemiştir!

Fakat, İsa b. Meryem gibi semaya kaldırılmıştır, geri dönecektir!" dediler ve:

"Ölmüştür!" diyenleri tehdit ettiler.

Hiz. Âişe'nin evinin içinde ve kapısının önünde:

"Onu gömmeyiniz! Çünkü Resûlullah Aleyhisselam ölmemiştir!" diyerek seslendiler. [\[372\]](#)

Hiz. Osman da:

"Resûlullah Aleyhisselam ölmemiştir! Fakat İsa b. Meryem Aleyhisselam gibi semaya ref'olunmuş, kaldırılmıştır!" diyordu. [\[373\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında kimi "Vefat etti," kimisi de "Vefat etmedi" diyerek anlaşmazlığa düşünce; Esmâ binti Umeyy, elini Peygamberimiz Aleyhisselamın iki küreği arasına koyup:

"Resûlullah Aleyhisselam vefat etmiştir! Çünkü onun iki küreği arasındaki peygamberlik hâtemi* kaldırılmıştır!" dedi. [\[374\]](#)

Müslümanların Mescidde Ağlaşmaları ve Hz. Ömer'in Konuşması

Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatı üzerine Müslümanlar Mescidde ağlamaya başladılar.

Hiz. Ömer'le Muğire b. Şube izin alıp Peygamberimiz Aleyhisselamın yattığı odaya girdiler. [375]

Hiz. Ömer:

"Yâ Rasûlallah!" diyerek seslendi.

Hiz. Âişe:

"Bir saatten beri bayılmış bir haldedir!" dedi. [376]

Peygamberimiz Aleyhisselamın yüzünü açtılar.

Hiz. Ömer:

"Vah! Bayılmış! Resûlullah Aleyhisselamın baygınlığı ne kadarda ağır!" dedi. [377]

Sonra yüzünü örttü.

Muğire b. Şube ise hiç konuşmadı. [378]

Kalktılar.

Kapının eşiğine gelince, Muğire b. Şube, Hiz. Ömer'e:

"Ey Ömer! Vallahi, Resûlullah Aleyhisselam vefat etmiştir!" dedi.

Hiz. Ömer:

"Yalan söylüyorsun! Resûlullah Aleyhisselam vefat etmemiştir! [379]

Münafıklar yok olmadıkça [380] Resûlullah Aleyhisselam vefat etmez!

Zaten sen fitneden ürperen, ürken bir adamsın!" dedi [381]

Münafıklar ise:

"Eğer Muhammed gerçekten peygamber olsaydı, ölmezdi!" diyorlardı.

Hiz. Ömer:

"Hiç kimseden 'Muhammed Aleyhisselam öldü!' dediğini işitmeyeyim! Yoksa kılıcımı onun boynuna vururum! [382]

Resûlullah Aleyhisselam, Musa Aleyhisselamın bayıldığı gibi bayılmıştır! [383]

Musa'nın ruhunun urûc ettiği gibi, Resûlullah Aleyhisselamın ruhu da urûc etmiştir! [384]

Münafıklardan birtakım adamlar Resûlullah Aleyhisselamın öldüğünü iddia ediyorlar.

Vallahi Resûlullah Aleyhisselam ölmemiştir!

Fakat, Musa b. İmran'ın kırk gece kavminden ayrılıp Rabbine gittiği gibi, o da Rabbine gitmiştir!

Vallahi Resûlullah Aleyhisselam da Musa gibi dönecek, öldüğünü iddia edenlerin elleri kesilecektir. [385]

Vallahi ben Allah'ın Resûlullah Aleyhisselamı 'Öldü' diyen münafık adamların dillerini kestirinceye kadar yaşatacağını umuyorum!" [386] diyerek konuşmaya devam etti, konuşa konuşa ağzı köpürdü. [387]

Hz. Abbas'ın Konuşması

Hz. Abbas kalkıp:

"Ey insanlar! [\[388\]](#) Resûlullah Aleyhisselamın vefat etmeyeceği hakkında, sizden herhangi birinizde bize söylenecek bir ahdi, sözü var mıdır?" diye sordu.

"Yoktur!" dediler. [\[389\]](#)

Hz. Abbas:

"Ey Ömer! Bu hususta sende de bir bilgi var mıdır?" diye sordu.

Hz. Ömer:

"Yoktur!" dedi. [\[390\]](#)

Bunun üzerine, Hz. Abbas:

"Şahit olunuz ki; yalancıdan başka hiç kimse, Peygamber Aleyhisselamın vefat etmeyeceği hakkında kendisine söylediği bir sözü bulunduğu, vefatından sonra şehadet edemeyecektir!

Kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki; Resûlullah Aleyhisselam ölümü tatmış bulunmaktadır! [\[391\]](#)

Bunu, aranızda bulunduğu zaman Allah ona:

'Sen de muhakkak öleceksin, onlar da öleceklerdir!

Sonra, hiç şüphesiz, hepiniz Rabbinizin huzurunda muhakemeye duruşacaksınız!¹ [\[Zümer. 30-31\]](#) buyurup haber vermiştir. [\[392\]](#)

Ey kavim ! [\[393\]](#) Biliniz ki, Resûlullah Aleyhisselam vefat etmiştir! [\[394\]](#)

Sizin her biriniz bir kez ölürken, o iki kere mi ölsün?!

O, Allah katında böyle olmaktan üstün ve uzaktır! [\[395\]](#)

Vallahi, [\[396\]](#) o, doğru ve apaçık bir yol, [\[397\]](#) kesin deliller[\[398\]](#) bırakmadıkça; [\[399\]](#) helâli helâl, [\[400\]](#) haramı haram kılmadıkça; [\[401\]](#) evlenme, boşanma, savaş ve barış hükümlerini bildirmediği vefat etmem iştir! [\[402\]](#)

Ey kavim ! [\[403\]](#) Sahibinizi bekletmeden gömünüz! [\[404\]](#)

Çünkü Resûlullah Aleyhisselamın na'sı da herkesin na'sı gibi bozulabilir! [\[405\]](#)

Sahibimizle bizim aramızdan çekiliniz! (Onu gömmemize engel olmayınız!)[\[406\]](#)

Eğer İbn Hattab'ın dediği,[\[407\]](#) sizin dediğiniz[\[408\]](#) doğru çıkarsa, Allah onun kabrinin üzerindeki toprağını giderip kendisini yanımıza çıkarmaktan âciz değildir. [\[409\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam vefat etmiştir! Çünkü o da nihayet bir beşerdir, insandır" dedi. [\[410\]](#)

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat ettiğine kanaat ettiler ve Ehl-i Beytin Peygamberimiz Aleyhisselamı yıkamalarına ve kefenlemelerine engel olmaktan vazgeçtiler. [\[411\]](#)

Hz. Ebu Bekir'in Peygamberimiz Aleyhisselamın Vefatını Haber Alıp Medine'ye Gelişi

Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat ettiği günde Hz. Ebu Bekir Medine'nin doğusundaki Sünuh'ta, [\[412\]](#) Ensar bahçelerinden birinde bulunan zevcesi Binti Hârice'nin yanında idi.

Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselamın rahatlaştığını görünce, kendisinden izin alıp oraya gitmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselamda gördüğü iyileşmenin ölüm rahatlığı olduğunu anlayamamıştı.

Sabahleyin halkın birşeyler konuştuklarını görünce, konuşulanları dinleyip haberini kendisine getirmesi için bir uşak gönderdi.

Uşak, döndüğü zaman:

"Onlardan işittim ki, Muhammed vefat etti!" der demez, Hz. Ebu Bekir beyninden vurulmuşa döndü. [\[413\]](#)

Salim b. Ubeyd de Sünuh'a gidip Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat ettiğini Hz. Ebu Bekir'e haber verdi. [\[414\]](#)

Hz. Ebu Bekir hemen atına binip Medine'ye geldi. [\[415\]](#) Mescide girdi.

O sırada, Hz. Ömer halka hitab ediyordu.

Hz. Ebu Bekir orada durmayıp Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat ettiği eve, Hz. Âişe'nin evine vardı. [\[416\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına girmek için izin istedi.

"Bugünden sonra Resûlullah Aleyhisselamın yanına girmeye izin yok!" dediler.

Hz. Ebu Bekir:

"Doğru söylediniz!" dedi, hemen içeri girdi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine çizgili bir kumaş örtülmüştü.

Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselamın yüzünü açıp baktı, ağlayarak alnından öptü ve:

"Vallahi, Resûlullah vefat etmiş! Innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn=Bizler Allah'ınız! Allah'ın kullarıyız! Ve bizler O'na dönücüleriz!

Babam, anam sana feda olsun!

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; Allah sana hiçbirzaman iki kere ölüm acısı tattı rmayacak! [\[417\]](#)

Vallahi, Allah senin üzerinde iki ölümü birleştirmeyecektir! [\[418\]](#)

Sen bir kere ölmüş ve mukadder olan ölüm geçidini geçmiş bulunuyorsun! Bundan sonra senin için bir daha ölmek yoktur! [\[419\]](#)

Vâh benim peygamberim!" dedi, eğilip Peygamberimiz Aleyhisselamın yüzünü öptü.

Başını kaldırdıktan sonra:

"Vâh benim dostum!" dedi, alnından öptü.

"Vâh benim güzidem, seçkinim!" dedi, tekrar alnından öptü ve:

"Sen sağ iken de güzeldin, ölü iken de güzelsin! Senin sağlığın da, ölülüğün de ne güzeldir!" diyerek Peygamberimiz Aleyhisselamın yüzünün örtüsünü örttükten sonra, dışarı çıktı. [\[420\]](#)

Hız. Ebu Bekir'in Mesciddeki Konuşması

Hız. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrılıp, Mesciddeki halkın yanına vardı.

Hız. Ömer, hâlâ, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat etmediğı hakkındaki konuşmasını sürdürüyordu.

Hız. Ebu Bekir, ona:

"Otur artık ey Ömer!" dedi.

Hız. Ömer oturmaya yanaşmadı.

Hız. Ebu Bekir, sözünü iki üç kere tekrarladı , [\[421\]](#) cemaate de seslendi; oturdular ve sustular. [\[422\]](#)

Hız. Ebu Bekir kalkıp şehadet getirmeye başlayınca, cemaat Hız. Ömer'in konuşmasını bırakarak Hız. Ebu Bekir'e yöneldiler. [\[423\]](#)

Hız. Ebu Bekir şöyle konuştu:

"Yüce Allah, Peygamberine daha aranızda iken ölüm haberini vermişti.

Sizlerin de (eceliniz gelince) öleceğınızı haber vermiştir.

Resûlullah Aleyhisselam ölmüştür!

Sizlerden de-Yüce Allahtan başka-hiçbir kimse sağ kalmayacaktır.

Nitekim, Yüce Allah, '...Allah'ın Zâtından başka herşey helak ve yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve sizler ancak O'na döndürölüp götürüleceksiniz!¹ [Kasas: 8]

'Herşey fânidir, ancak ululuk ve ikram sahibi olan Rabbinin Zâtı bakidir!' [Rahman: 2&>27]

'Her can ölümü tadıcıdır. Yaptıklarınızın karşılığı, Kıyamet günü size muhakkak verilecektir!' [Âl-i İmran: 185] buyuruyor.

Ey insanlar! [\[424\]](#) Dikkat ediniz! Sizlerden[\[425\]](#) kim Muhammed'e tapıyor ise, bilsin ki Muhammed (Aleyhisselam) ölmüştür! [\[426\]](#)

Sizlerden[\[427\]](#) kim de Allah'a ibadet ediyorsa, hiç şüphesiz Allah Hayydır, ölümsüzdür! [\[428\]](#)

Yüce Allah:

'Ey Resûlüm! Elbette sen de öleceksin, onlar da öleceklerdir!¹ [Zümer 30]

'Muhammed bir resûlden başka birşey değildir. Ondandır nice resûller gelmiş geçmiştir. Şimdi o ölür yahut öldürölürse ökçenizin üzerinde gerisin geriye mi döneceksiniz?!¹ [Âl-i İmran: 144] [\[429\]](#)

'Kim böyle iki ökçesi üzerinde ardına dönerse, elbette ki Allah'a hiçbir şeyle zarar vermiş olmaz! Allah şükür ve sebat edenlere mükâfat verecektir¹ [Âl-i İmran: 144] buyurmuştur." [\[430\]](#)

Cemaat, Hız. Ebu Bekir'den dinledikleri âyetlerden sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat ettiğine artık iyice kanaat getirdiler. [\[431\]](#)

Bu âyetler okununcaya kadar, Müslümanlardan birçokları onların nazil olduğunu bilmiyor gibiydi-er.[\[432\]](#)

Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer'e:

"Ey Ömer! Yoksa dininde kuşkun mu var?!"

Yüce Allah'ın 'Ey Resûlüm! Muhakkak ki sen de öleceksin, onlar da öleceklerdir!' buyurduğunu işitmedin mi?" dediği zaman, Hz. Ömer

"Vallahi o günümünden önce o âyetleri sanki hiç işitmemiş gibiydim! [\[433\]](#)

Onları Ebu Bekir'den dinler dinlemez, dizlerimin bağı çözüldü, yere çöktüm.

Artık iyice kanaat getirdim ki, Peygamber Aleyhisselam vefat etmiştir!" dedi. [\[434\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine eğilip alnından öptü ve ağladı. [\[435\]](#)

Hz. Ebu Bekir konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Yüce Allah, Muhammed Aleyhisselamı, Allah'ın dinini ayakta durduracak, Allah'ın emrini açıklayıp hâkim kılacak, tebliğ vazifesini yerine getirecek ve Allah yolunda savaşacak kadar ömür verip yaşattıktan sonra vefat ettirmiştir!

Resûlullah Aleyhisselam sizi açık delilden sonra şekavet üzerine helak olanlardan başkası helak olmayacak bir yol üzerinde bırakmıştır.

Ey insanlar! Allah'tan korkunuz! Dininize sımsıkı sarılınız! Rabbinize mütevekkil olunuz!

Allah'ın dini (İslâmiyet) yaşayacaktır!

Allah'ın Kelimesi tamamlanmıştır!

Allah, dinine yardım edenlerin ve dinini üstün tutanların yardımcısıdır!

Aramızda Allah'ın Kitabı bulunmaktadır!

O bir nurdur ve şifadır!

Allah Muhammed Aleyhisselamı doğru yola onunla iletmiştir!

Allah'ın helâl ve haram kıldığı şeyler onun içindedir!

Vallahi, Allah'ın yaratıkları içinden bize sataşacak olanlarından kaygılanmayız!

Bundan sonra, Allah'ın sıyrılmış kılıçlarını ellerimizden bırakmayacak; Resûlullah Aleyhisselamın yanında savaştığımız gibi, bize aykırı davrananlarla savaşacağız!

İsyan eden, başkaldıranlar, ancak kendilerine yazık ederier!" [\[436\]](#)

Hz. Ömer'in Peygamberimiz Aleyhisselama Ağıtı

Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir'in konuşmasından sonra Peygamberimiz Aleyhisselama şöyle hitap ederek ağladı:

"Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah!

Üzerine dayandığın hurma kütüğü, çoğalan halka hutbeni işittirmek için minber edindiğin zaman, senin ayrılığına dayanamayarak inlemeye başlamış; elini onun üzerine koyunca susmuştu.

Oysa ki, ümmetin senin ayrılığına ağlayıp sızlamaya ondan daha lâyıktırlar!

Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah!

Senin Rabbin sana itaati Kendisine itaat saymak; 'Resûlullaha itaat eden Allah'a itaat etmiş olur¹ buyurmakla, Rabbinin katındaki üstünlüğünü son dereceye ulaştırmıştır!

Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah!

Allah, seni peygamberlerin sonuncusu olarak gönderdiği halde, sana iman ve yardım etmeleri hakkında* önceki peygamberlerden ahd ve mîsak aldığını anmakla, senin Allah katındaki faziletini son dereceye ulaştırmıştır!

Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah!

Cehennem halkının azab edilirlerken 'Eyvah! Keşke Allah'a itaat etseydik, Resûlullaha itaat etseydik!' [Ahzâb: 66] diyerek sana itaati özlemeleri, senin Allah katındaki faziletini son dereceye ulaştırmıştı r!" [\[437\]](#)

Halifelik Hususunda Müslümanlar Arasındaki Anlaşmazlıklar ve Girişimler

Peygamberimiz Aleyhisselamdan sonra kimin halife olacağı meselesi bütün ağırlığıyla ortaya çıktı.

En başta Hâşimîler bu işi benimsemekte idiler.

Nitekim, daha Peygamberimiz Aleyhisselam hayatta iken, Hz. Abbas Hz. Ali'yi bu işi Peygamberimiz Aleyhisselamdan sorup öğrenmeye teşvik etmiş, fakat Hz. Ali menfi bir cevap alınması takdirinde bu kapının kendilerine temelli kapanmasına sebebiyet verilmiş olacağını ileri sürerek buna yanaşmamıştı . [\[438\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ebu Bekir'i mihraba geçirmek hususundaki ısrarı, [\[439\]](#) mescide açılan kapıların kapatılarak ancak Hz. Ebu Bekir'in kapısının açık bulundurulması , [\[440\]](#) Hz. Ebu Bekir için bir yazı yazdırmak istemesi [\[441\]](#) gibi vakıalar ise, Peygamberimiz Aleyhisselamın bu husustaki temayülünü gösteriyordu.

Fakat, hemen herkes rahat rahat düşünüp karar verebilecek durumda değildi.

Halbuki, Ömer gibi birzât bile ne yapacağını şaşırılmış, Ebu Ubeyde b. Cerrah'a giderek:

"Uzat elini; sana bey'at edeyim! Çünkü, Resûlullah Aleyhisselamın işittiğim buyruğu üzere, sen bu ümmetin emmisin!" demişti [\[442\]](#)

Ebu Ubeyde b. Cerrah ise:

"Ben, bundan önce, Müslüman olduğun günden beri, böylesine zayıf bir görüşünü görmedim!

İçimizde Sıddîk, ikinin ikincisi* olan [\[443\]](#) ve Resûlullah Aleyhisselamın imam olmasını emir buyurduğu, bize imamlık yapmış bulunan birzât varken ve kendisi de ölmemişken onun önüne mi geçeceğim?! [\[444\]](#) Bana mı bey'at edeceksin?!" demişti. [\[445\]](#)

Evs ve Hazrec diye anılan ve aralarında yıllarca süren düşmanlıklar İslâmiyefle unutturulmuş bulunan Ensara [\[446\]](#) gelince; bu iki kardeş kabile, İslâm davası uğrunda yapılan savaşlarda Kureyş müşriklerinin birçok ileri gelenlerini öldürmüş bulundukları için, fırsat bulunca-Cahiliye gayretine kapılarak-kendilerinden öç almaya kalkışılabilceği endişesi içindeydiler. [\[447\]](#)

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselamdan sonraki yönetimde, hiç değilse Kureyşîlere eşit bir yetkiye sahip olmak istiyorlar

"Bir emir bizden, bir emir de sizden olsun!" diyorlardı. [\[448\]](#)

Ama, kendi aralarında da bu hususta anlaşabilmiş değillerdi.

Hazrecîler Sa'd b. Ubâde'nin çevresinde, [\[449\]](#) Evsîler ise Useyd b. Hudayrin çevresinde toplanmış; [\[450\]](#) Ensar cemaati böylece ikiye bölünüp, aralarında yeniden rekabet başlamış bulunuyordu. [\[451\]](#)

Ensarın Benî Sâide Örtmesinde Sa'd b. Ubâde'ye Bey'ata Hazırlanmaları

Benî Sâide'nin örtmesinde toplanan Ensar: "Muhammed Aleyhisselamdan sonra bu işe Sa'd b. Ubâde'yi vekil yapalım!" dediler.

Sa'd b. Ubâde'yi hasta olduğu halde oraya getirdiler.

Sa'd b. Ubâde, oğluna veya amcasının oğullarından bazılarına: "Ben söyleyeceklerimi hastalığımın dolayısıyla cemaatin hepsine söyleyip işittiremeyeceğim! Fakat, benim sözümü işiten onu işitemeyenlere ulaştırırsın!" dedi. Sa'd b. Ubâde konuştuğu, konuşmasını, birisi ezberleyip sesini yükselterek Sa'd b. Ubâde'nin adamlarına duyuracaktı.

Sa'd b. Ubâde Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra şöyle konuşmaya başladı:

"Ey Ensar cemaati! Arap kabilelerinden dinde sizin gibi kідeme ve İslâm'da üstünlüğe sahip bir kabile yoktur!

Muhammed Aleyhisselam kavminin içinde on küsur yıl kalıp onları Rahmân'a ibadete, putlardan ayrılmaya davet etti. Kendisine, kavminden pek az kimselerden başkası iman etmedi.

İman edenlerise, ne Resûlullah Aleyhisselamı, ne onun dininin şerefini, ne de kendilerini zulüm ve işkencelerden koruyabildiler! Allah sizi üstün kılmayı dileyince, size ikramda bulunup nimetini tahsis etti; Kendisine ve Resûlüne inanmayı, Resûlullah ile ashabını korumayı, Resûlullahı ve dinini güçlendirmeyi, düşmanlarıyla savaşmayı size nasip etti!

İnsanlar içinde, O'nun düşmanlarına karşı sizden daha şiddetlisi, düşmanları üzerinde sizden daha ağır basanı yoktur! Araplar ister istemez Yüce Allah'ın emriyle düzeldiler, yola geldiler. En uzaktakiler bile İslâmiyetin hükmüne boyun eğdiler. Nihayet, Yüce Allah Resûlünü yeryüzüne sizin sayenizde hakim kıldı. Arapları Resûlüne sizin kılıçlarınızla yaklaştırdı. Allah, Resûlünü, sizden hoşnut ve gözünün içi güler bir halde vefat ettirdi. Öyleyse, bu işe herkesten önce siz el atmalı, siz başlamalısınız!

Çünkü bu iş herkesten önce size aittir!" Benî Sâide sakîfesinde (örtmesinde) toplananların hepsi Sa'd b. Ubâde'nin teklifini kabul ettiler, görüşünü muvafık ve sözlerini yerinde buldular.

Ona: "Biz seni bu işe vekil yapmak hususundaki görüşümüzden vazgeçmeyeceğiz!

Çünkü sen bizim içimizde mü'minlerin razı olmalarına en elverişli bir zâtsın!" [452] dedikten sonra, aralarında ileri geri konuştular: "Eğer Kureyş muhacirleri kabul etmeye yanaşmazlar ve 'Biz Muhacirleriz! Resûlullahın ilk sahabileriyiz! Onun kabilesiyiz ve dostlarıyız! Onun vefatından sonra bu işte bizimle niçin tartışıyorsunuz?!¹ derlerse ne diyelim?" dediler.

İçlerinden bazıları: "Biz de, 'Öyleyse bir emir bizden, bir emir de sizden olsun!' deriz ve bu işten başkasına hiçbir zaman razı olmayız!" dediler.

Sa'd b. Ubâde, bunu işitince: "İşte bu, gevşekliğin başlangıcıdır!" dedi. [453]

Peygamberimiz Aleyhisselam Pazartesi günü kaba kuşluk[454] veya zeval vaktinde (öğleye yakın bir vakitte) vefat etmişti. [455]

O gün, bir Müslüman Hz. Ömer'in kapısını çalıp: "Ömer b. Hattab!" diyerek seslendi.

H. Ömer: "Biz şimdi meşgulüz!" dedi ve: "Ne istiyorsun?" diye sordu.

Kapıyı çalan zât: "Senin muhakkak benim yanıma çıkman gerektir! İnşallah, yine geri

döneceksin!" dedi.

Hiz. Ömer dışarı çıktı . [\[456\]](#)

Gelen zât "Şu Ensar kabilesinden Sa'd b. Ubâde ile birlikte olanlar Benî Sâidelerin suffasında (örtmesinde) toplandılar. Eğer halkın işiyle sizler ilgilenecek iseniz, onlar işlerini büyütmeden, Resûlullah Aleyhisselâmın

evinde techiz-tekfin işinden boşalmayı beklemeden önce, onların yanına yetişiniz!" dedi. [\[457\]](#)

Hiz. Ömer bu haber üzerine hemen Peygamberimiz Aleyhisselâmın evine vardı. O sırada Hiz. Ebu Bekir orada bulunuyor, Hiz. Ali de Peygamberimiz Aleyhisselâmın techiz ve tekfini işiyle uğraşıyordu:

Hiz. Ömer, Hiz. Ebu Bekir'e: "Yanıma çıkıver!" diye haber gönderdi.

Hiz. Ebu Bekir: "Ben şimdi meşgulüm!" dedi. Hiz. Ömer "Ortaya çok önemli bir iş çıktı! Kendisinin muhakkak bulunması lâzım!" diye içeriye tekrar haber saldı. Bunun üzerine, Hiz. Ebu Bekir dışarı çıktı. [\[458\]](#)

Hiz. Ömer: "Haberin olsun ki; Ensar bu işi (halifelik işini) Sa'd b. Ubâde'ye tevdi etmek üzere toplanmışlar. Sa'd b. Ubâde'nin onlara söylediği sözlerden birisi de, 'Bir emir bizden, bir emir de Kureyşten olsun!' sözü imiş! [\[459\]](#)

Haydi, sen şimdi bizi şu Ensar kardeşlerimizin yanına götür!

Kendileri ne üzerinde duruyorlar, bir bakalım!" dedi. [\[460\]](#)

Acele onlara doğru yollandılar. Yolda Ebu Ubeyde b. Cerrah'a rastladılar. [\[461\]](#)

Hiz. Ebu Bekir, Hiz. Ömer ve Ebu Ubeyde b. Cerrah, üçü birlikte yürüyüp Benî Sâidelerin suffasına erişmek üzere gittiler. [\[462\]](#)

Yolda, Ensardan iki salih zâta, Benî Aclanların kardeşi Uveym b. Sâide ile Ma'n b. Adiyy'e rastladılar.

Bunlar, Hiz. Ebu Bekir ve arkadaşlarına: "Ey Muhacirler cemaati! Sizler nereye gitmek istiyorsunuz?" diye sordular. Onlar da: "Şu Ensar kardeşlerimizin yanına gitmek istiyoruz!" dediler.

Uveym ile Ma'n: "Ey Muhacirler cemaati! Onların yanına varmanız size tavsiye edilmez!

Onlara yaklaşmayınız ve işinizi kendi kendinize hallediniz!" [\[463\]](#)

Hiz. Ebu Bekir'e de: "Yüce Allah fitne kapısını seninle kapatacak ve temelli de açılmayacaktır!

Ensar, şu Sa'd b. Ubâde'ye Beni Sâidelerin suffasında bey'at etmek istiyor!" dediler. [\[464\]](#)

Hiz. Ömer: "Vallahi, onların yanına gideceğiz!" dedi ve gittiler.

Beni Sâidelerin suffasına vardılar. Hiz. Ebu Bekir ve arkadaşları, Beni Sâidelerin suffasına vardıkları zaman, bir adamın [\[465\]](#) sergi üzerinde, bir yastığa dayanmış, [\[466\]](#) elbisesine bürünmüş olduğunu gördüler.

Hiz. Ömer: "Kim bu?" diye sordu. "Sa'd b. Ubâde'dir!" dediler.

Hiz. Ömer: "Onun nesi var?" diye sordu. "Hastadır!" dediler. [\[467\]](#)

Sa'd b. Ubâde hummaya tutulmuştu. [\[468\]](#) Oturdular. [\[469\]](#)

Hiz. Ebu Bekir: "Bu toplantıdan maksudınız nedir?" diye sordu. [\[470\]](#)

Ensarin hatibi ayağa kalkıp şehadet getirdikten ve Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra:

"Bizler, Allah'ın dininin yardımcıları ve derli-toplu İslâm askerleriyiz!

Ey Muhacirler cemaati! Sizler ise, bize nazaran azıcık bir cemaatsiniz! Ağır yürüyüşlünüz ve sayıca azınlıksınız! Hale bakınız ki; böyle bir cemaat bize ait bir işi ele geçirmek istiyor!" dedi ve sustu.

Hiz. Ömer cevap vermeye davranınca, Hiz. Ebu Bekir "Yavaş ol ey Ömer!" dedi.

Hiz. Ömer, Hiz. Ebu Bekir'in kendisinden daha ağırbaşlı , [\[471\]](#) daha bilgili. [\[472\]](#) daha yaşlı [\[473\]](#) olduğunu bildiği için sustu. [\[474\]](#)

Hiz. Ebu Bekir, Sa'd b. Ubâde'ye: "Ey Ebu Sabit! Sen ne görüştesin?" diye sordu.

Sa'd b. Ubâde: "Ben de onlardan bir adamım!" dedi. ("Ben de onların görüşündeyim," demek istedi.) [\[475\]](#) Hubab b. Münzir: [\[476\]](#) "Bir emir bizden, bir emir de sizden olsun! [\[477\]](#)

Ensarin dinî hizmeti yanında Muhacirlerin hizmeti az birşey kalır!" dedi.

Hiz. Ömer: "Asıl Muhacirlerin dinî hizmeti yanında Ensarin hizmeti az birşey kalır!" dedi.

Hubab b. Münzir, Hiz. Ömer'in sözünü reddetti. [\[478\]](#)

Hiz. Ömer: "Ey Ensar cemaati! Resûlullah Aleyhisselamın halka namaz kıldırmağa Ebu Bekir'i memur ettiğini bilmiyor musunuz?" diye sordu. Ensar "Evet!

Biliyoruz!" dediler.

Hiz. Ömer: "Bundan sonra, Ebu Bekir'in önüne geçmeye hanginizin gönlü razı olur?" dedi.

Ensar: "Ebu Bekir'in önüne geçmekten Allah'a sığınırız!" dediler. [\[479\]](#)

Beşir b. Sa'd: "Bu iş bizim aramızda üblüme gibi iki eşit parçadır!" dedi.

Hiz. Ömer, ona: "Demek sen de böyle düşünüyorsun?! Allah aşkına! Resûlullah Aleyhisselamdan, 'İmamlar Kureyş'tendi r!' buyurduğunu sen işitmedin mi?" diye sordu.

Beşir b. Sa'd: "Vallahi evet! İşittim. Benim bumumu indirdin!" dedi.

Hiz. Ömer: "Öyleyse, sen ne diye öyle konuşuyorsun?!" diyerek ona çıkıştı. [\[480\]](#)

Ensarin hatibi Sabit b. Kays, kalkıp Ensarin faziletlerini dile getirdi. [\[481\]](#)

Hiz. Ebu Bekir, Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra: "Ey insanlar! Biz Muhacirler, insanların İslâmiyeti ilk kabul edenleri, soy-sopça en şereflieleri, yurtça en üstünleri, yüzce güzelleri, Araplar içinde döl-döşçe insanların çokluk olanları ve akrabalık yönünden de Resûlullah Aleyhisselama en yakın bulunanlarıyız.

Biz, sizden önce Müslüman olmuşuzdur! Nitekim, Yüce Allah, İslâm'da birinci dereceyi kazanan Muhacirler ve Ensar ile onlara güzellekle tâbi olanlar yok mu?' buyurmuş ve Kufân'da sizden önce anılmışızdır. Biz, Muhacirleriz! Sizler de, dinde bizim kardeşlerimiz, ganimetlerde bizim ortaklarımız, düşmanlara karşı da yardımcılarımızsınız! Bizi sizler barındırdınız, bize iyilikler ettiniz!

Allah sizleri hayırla mükâfatlandırsın! Biz emîrlerez, sizler de veziMersiniz! [\[482\]](#)

Ey Ensar cemaati! [\[483\]](#) Yüce Allah taştan yontulmuş, ağaçtan yapılmış türlü türlü putlara tapan ve onları Allah katında kendileri için şefaatchi ve yararlı sayan insanları Allah'a ibadet ettirmek ve

O'nun birliğine inandırmak için Muhammed Aleyhisselamı peygamber ve ümmeti üzerine şahit olarak gönderdi. İsterseniz okuyunuz! [\[484\]](#) 'Onlar, Allah'ı bırakıp, kendilerine ne bir zarar, ne de bir yarar veremeyecek olan şeylere taparlar! Bir de 'Bunlar Allah yanında şefaathçilerim izdir!' derler.' [Yunus: 18]

"...Biz bunlara ancak bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye tapıyoruz!' derler' [Zümer3]."
[\[485\]](#)

Hız. Ebu Bekir, konuşmasına şöyle devam etti: "Atalarının dinini bırakmak Araplara çok ağır geldi.

Yüce Allah, Resûlünün kavminden, Resûlünü tasdik ve ona imanı, maddî hiçbir karşılık beklemeksizin iyilik etmeyi, kavminin en ağırzulüm ve işkencelerine ve yalanlamalarına onunla birlikte katlanmayı ilk olarak Muhacirlere tahsis ve nasip etti.

Onlar, Resûlullah ile görüşmelerine bütün halk muhalif oldukları, kendilerine kin ve düşmanlık besledikleri ve aleyhlerinde birleştikleri halde, sayıca az oluşlarından korkmadılar!

Yeryüzünde hiçbir şeyi şerik koşmadan Allah'a ilk ibadet olan, Allah'a ve Resûlüne ilk iman eden onlardı! Onlar, Resûlullahın dostları ve kabile halkıdır! Resûlullahtan sonra da, bu işe, insanların en çok lâıyk ve müstahak olanıdır! Onlarla bu hususta çekişmeye ancak zalim ve haksız olanlar kalkışabilirler!" dedi.[\[486\]](#) ve Ensar hakkında inen âyetlerden ve Peygamberimiz Aleyhisselamın onlar hakkındaki hadislerinden okumadık âyet ve hadis bırakmayarak: "Resûlullah Aleyhisselamın; 'Bütün insanlar bir vadi yolunu tutup gitseler, Ensar da bir vadi yolunu tutsa, ben Ensarın tuttuğu vadi yolunu tutarım!' buyurduğunu biliyorsunuzdur! [\[487\]](#) Ey Sa'd! Resûlullah Aleyhisselamın yanında oturduğun sırada,

'Kureyşîler bu işin yöneticileridir! İnsanların iyileri, iyilerine uyarlar! Kötüleri de, kötülerine uyarlar!¹ buyurduğunu sen de biliyorsun!" dedi.

Sa'd b. Ubâde: "Doğru söyledin! Biz vezirleriz, sizler de emîrlersiniz!" dedi. [\[488\]](#)

Hız. Ebu Bekir, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Ey Ensar cemaati! Ensarın dindeki hizmet üstünlüğünü ve İslâmiyeti kabulde yarışa girişlerinin büyüklüğünü hiç kimse inkâr edemez! Allah, dinine ve Resûlüne yardım

eden sizlerden razı olmuş ve Resûlünü size hicret ettirmiş, zevcelerini ve ashabını içinizde ululamışır! İlk Muhacirlerden sonra, bizim katımızda sizden başka üstün mevkilisi yoktur! Biz emirleriz, sizler de vezirlersiniz! Biz size danışmayı kaçırmaz ve hiçbir işi sizsiz yapmayız! [\[489\]](#)

Ey Ensar cemaati! [\[490\]](#) Sizler, dile getirdiğiniz hayır ve iyiliklerin ehlisiniz! Fakat, bütün Araplar bu işe şu Kureyş kabilesinden başkası için hak tanımazlar! [\[491\]](#) Kureyşîler soy-sopları ve yurt kutsallığı bakımından Arapların eftialı ve üstünüdürler. [\[492\]](#) Akrabalıkyönünden de Resûlullah Aleyhisselama daha yakındırlar! [\[493\]](#) Araplar ancak şu Kureyş kabilesi için dine girmişlerdir! [\[494\]](#) Sizin ileri gelenleriniz, Resûlullah Aleyhisselamın 'İmamlar Kureyş'tendir!¹ buyurduğunu biliyorlardır!

Peygamber Aleyhisselam: 'Bu iş benden sonra Kureyş'tedir!' buyurmuştur. Sizler İslâm'da bizim kardeşlerimiz, dinde ortaklanmızsınız! Sizler bize yardım ve iyilik ettiniz! [\[495\]](#) Bizi barındırdınız, kendinize ortak yaptınız! [\[496\]](#) Sizler bize insanların en sevgilisisiniz!" dedi.

Hubab b. Münzir: "Biz sizi de, üstünlüğünüzü de biliyoruz! [\[497\]](#) Ben, Ensarın kaşınıp rahatlayacakları dayanağı, yararlanacakları meyvalı budağıyım dır! Başları derde girdikçe, onlar

bana başvurur; benim görüş, tedbir ve yardımlarımla rahata kavuşurlar! [498] Ey Kureyş cemaati ! [499] Bizden bir emîr, sizden de bir emîr olacaktır!" dedi. [500]

H. Ömer: "Bir kında iki kılıç iyi olmaz! Emirler bizden, vezirler sizde [501] Bir kında iki kılıç birleşmez!" dedi [502]

H. Ebu Bekir: "Hayır! Biz emîrleriz, sizler de vezirlersiniz!" dedi.

Hubab b. Münzir "Hayır! Vallahi, bu dediğini kabul etmeyiz! [503] Ey Ensar cemaati! Siz emîrinizi kendinizden seçiniz! İçinizde, gölgenizdeki insanlar size aykırı davranmaya cesaret edemeyeceklerdir! Hatta, sizin görüşünüz dışında hareket etmeyeceklerdir! Çünkü, sizler izzet, servet, sayı, kuvvet, tecrübe, cesaret, yiğitlik., gibi birçok üstün vasıflara sahipsizsiniz! Halk ancak sizin ne yaptığınıza bakacaktır! Sakın bu hususta anlaşmazlığa düşmeyiniz ve görüşlerinizi bozmayınız! Onlar, ancak 'Bir emîr bizden, bir emîr de sizden!' dediğinizi işitsinler! [504] Ey Ensar cemaati! Elinizdekine sahip olunuz! Şunun (H. Ebu Bekir'in ve H. Ömer'in) ve arkadaşlarının sözlerini dinlemeyiniz! Onlar sizin bu işteki nasibinizi gideriyorlar! Onların sizden istediklerini kabule yanaşmayınız! Kendilerini bu beldelerden sürünüz! Onlara bırakacağınız bu işe, vallahi siz onlardan daha çok lâayık ve müstahaksınız!" dedi. [505]

H. Ömer, ona: "Allah seni kahretsin!" dedi.

Hubab b. Münzir "Hayır, seni kahretsin!" diye karşılık verdi. [506] H. Ömer Peygamberimiz Aleyhisselamın sağığında Hubab b. Münzir'le çekişmiş, Peygamberimiz Aleyhisselam da onunla çekişmekten kendisini men etmişti.

H. Ömer bir daha ona kötü söz söylememeye yemin etmiş bulunuyordu. Bunun için, Hubab b. Münzir'e söyleyecek söz bulamadı. [507]

H. Ebu Bekir: "Sizler, Muhacir kardeşlerinize Allah'ın fazlından ihsan ettiğı şeyi kıskanmaya kalkışmayınız ! [508] Size yaraşan, böyle yapmamaktır!" dedi. [509]

Hubab b. Münzir: "Ey cemaat! Vallahi, biz bu işin size verilmesini kıskanıyor değiliz! Fakat, biz babalarını ve kardeşlerini öldürmüş olduğumuz cemaatin iş başına geçirilmesinden korkuyoruz! [510]

Biz ne seni kıskanıyoruz, ne de arkadaşlarını!

Fakat, idare öldürmüş bulunduğumuz kavmin eline geçer de, onlar bize karşı kin ve düşmanlık beslerler diye korkuyoruz!" dedi. [511]

Ensarın hatipleri ayağı kalkarak: "Ey Muhacirler cemaati! Resûlullah Aleyhisselam sizlerden birini bir yere gönderdiği zaman, bizden de bir adamı onun yanına katardı. Biz, bu işin de iki kişiye verilmesi gerektiğini sanıyoruz. Bir adam bizden, bir adam da sizden olsun!" dediler.

Ensardan Zeyd b. Sabit kalkıp: "Resûlullah Aleyhisselam, Muhacirlerdendi. Biz de, Resûlullah Aleyhisselamın yardımcıları idik. Onun yerine geçirilecek olanın da yardımcısıyız!" dedi.

H. Ebu Bekir: "Allah sizleri hayırla mükâfatlandırсын! Ey Ensar cemaati! Bu sözünüzde sebat ediniz! Vallahi, bundan başka türlü söylerseniz, sizinle anlaşamayız!" dedi. [512]

Ebu Ubeyde b. Cerrah: "Ey Ensar cemaati! Sizler, yardım edenlerin, barındıranların ilki olmuştunuz! Sakın bunu değıştirenlerin de ilki olmayınız!" diyerek seslendi. [513]

Ensardan Ebu Numan Beşir b. Sa'd ayağı kalkıp: "Ey Ensar cemaati! Bizim vallahi bu dini kabulde yarışmaktan ve din yolunda müşriklerle çarpışmaktan maksadımız ancak Rabbimizin rızasını ve Peygamberimiz Aleyhisselama itaat faziletini kazanmaktır. Bize bu yolda ne insanlara hâkim olmak,

ne de dünya ve dünya malı yaraşır! Allah bize bu hususta velinimet ve nimettir. Biliniz ki; Muhammed Aleyhisselam Kureyş'tendir. Onun kavmi de, bu işe herkesten daha çok lâyıktır ve önce gelir! Vallahi hiçbir zaman bu işte Allah beni onlarla niza eder, çekişir halde görmeyecektir! Allah'tan sakının! Onlara ne aykırı davranın, ne de onlarla çekişin!" dedi. [\[514\]](#)

O sırada, Ensardan Numan b. Beşir, Übeyy b. Ka'b'a giderek kapısını çaldı. Übeyy b. Ka'b elbisesine bürünmüş olarak dışarı çıktı.

Numan b. Beşir "Ben seni ne diye evinin kapısını üzerine kapatıp evinde oturmuş görüyorum!? Halbuki şu senin kavmin Benî Sâidelerin içinde bulunuyor ve Muhacirlerle çekişip duruyorlar?! Haydi, hemen kavminin yanına git!" dedi.

Übeyy b. Ka'b hemen çıkıp Beni Sâidelerin suffasında toplanmış bulunan Ensarın yanına vardı.

Onlara: "Vallahi siz bu yönetim işinden hiçbir şeye müstahak değilsiniz! Bu iş, sizin dışınızda, (Hz. Ebu Bekir'le Hz. Ömer'e eğilerek) şu iki zâta aittir! Sonra üçüncüsü öldürülecek, yönetim çekilip alınarak orada olacak!" dedi ve "orada" derken de eliyle Şam tarafına işaret etti. [\[515\]](#)

Hz. Ebu Bekir'e Bey'at EdiliŖi

Hz. Ebu Bekir'in sağında Ebu Ubeyde b. Cerrah, solunda da Hz. Ömer bulunuyor. [516] kendisi ikisinin arasında oturuyordu. [517]

Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer'le Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın ellerinden tutarak: [518]

"Ŗu iki adamdan hangisini isterseniz ona bey'at ediniz! [519] Razıyım [520]

İŖte Ömerb. Hattab!

Resûlullah Aleyhisselam onun hakkında 'Ey Allah'ım! Dini onunla aziz kıl!' diyerek dua etmiŖtir.

İŖte Ebu Ubeyde b. Cerrah! [521]

Peygamber Aleyhisselama bir kavim gelmiŖ; onlar, 'Bizimle birlikte emîn bir kimse gönder!' demiŖlerdi.

Resûlullah Aleyhisselam da:

'Sizinle birlikte hakkıyla emîn bir kimseyi göndereceğim!¹ buyurmuŖ ve onlarla birlikte Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı göndermiŖti.

Ben, sizin için, Ebu Ubeyde'ye bey'atınıza da razıyım! [522]

Resûlullah Aleyhisselam, onun hakkında, 'Bu, bu ümmetin emînidir!¹ buyurmuŖtur" dedi. [523]

Ebu Ubeyde b. Cerrah:

"Hayır! Vallahi hayır! Bu işte biz sana bey'at edeceğiz!

Çünkü sen Muhacirlerin üstünü ve mağarada ikinin i ki ne i s i s i n d i r! [524] Resûlullah Aleyhisselam m namaz kıldırma yetkili kıldığı halifesisindir!

Namaz ise, dininde en üstün ibadettir! [525]

Senin önüne geçmeye veya sana karşı bu işi üzerine almaya daha lâıık kim vardır? [526]

Vallahi, biz bu hususta senin önüne geçici değiliz!

Sen, Resûlullahın arkadaŖı ve ikinin ikincisisin!" dedi. [527]

Hz. Ömer de, aynı Ŗekilde konuŖup, Hz. Ebu Bekir'e: [528]

"Sen bizim ulumuzsun! Sen bizim hayırlımızsın!

Sen bizim Peygamberimiz Aleyhisselam a sevgili olanımızsın! [529]

Resûlullah Aleyhisselamın koymuŖ olduğu makamından seni sağ iken geri çekecek bir kimse bulunamaz!" [530]

Ensara da:

"Peygamber Aleyhisselamın ileri sürdüğü onun iki ayağını geri çekmeye hanginizin gönlü razı olur?" dedi.

Abdurrahman b. Avf, kalkıp:

"Ey Ensar cemaati! Siz, fazilet ve üstünlük davasındasınız ama, içinizde Ebu Bekir, Ömer ve Ali gibi bir kimse yoktur!" dedi.

Münzir b. Erkam kalkıp:

"Andığın zâtların fazilet ve üstünlüğünü inkâr etmiyoruz.

Onların içinden bu işi o, yani Ali b. Ebu Talib istemiş olsaydı, ona hiç kimse itiraz etmezdi" dedi. [\[531\]](#)

Ensardan bazıları da:

"Biz Ali'den başkasına bey'at etmeyiz!" dediler. [\[532\]](#)

Hiz. Ömer:

"Uzat elini ey Ebu Bekir! [\[533\]](#) Bey'at edeyim sana!" dedi.

Hiz. Ebu Bekir:

"Hayır ey Ömer! Ben sana bey'at etmeliyim! Çünkü sen bu iş için benden daha güçlüsün!" dedi.

Birbirlerinin elini açmak ve bey'at etmek istediler. [\[534\]](#)

Nihayet Hiz. Ömer, Hiz. Ebu Bekir'in elini tuttu, [\[535\]](#) açtı ve:

"Benim gücüm, senin içindir ve senin gücünün yanındadır!" diyerek ona bey'at etti. [\[536\]](#)

Beşir b. Sa'd ise daha önce davrandı ve bey'at etti. [\[537\]](#)

Bunun üzerine halk Hiz. Ebu Bekir'in başına yığılıp bey'at etmeye koyuldular.

Az kalsın Sa'd b. Ubâde'yi döşeginde çiğneyeceklerdi! [\[538\]](#)

Sa'd b. Ubâde'nin adamlarından birisi:

"Sa'd b. Ubâde'yi öldürdünüz!" dedi. [\[539\]](#)

Hiz. Ömer:

"O, fitne sahibidir!" dedi. [\[540\]](#)

Ensardan, Sa'd b. Ubâde'den başka, Hiz. Ebu Bekir'e bey'at etmeyen kalmadı. [\[541\]](#)

Beşir b. Sa'd bey'at ettiği zaman, Hubab b. Münzir ona:

"Ey Beşir b. Sa'd! Sen bunu amcanın oğlunun emîrliğini kışkandığın için yaptın!" diyerek seslendi.

Beşir b. Sa'd:

"Hayır! Vallahi ben Allah'ın Kureyşlere bahşettiği bir hak üzerinde onlarla çekişmemi hoş bulmadım!" dedi.

Beşir b. Sa'd'ın işi Kureyş'e bıraktığını, Hiz. Ebu Bekir'e bey'at ettiğini görünce, içlerinde Akabe Bey'at] temsilcilerinden Useyd b. Hudaýr"ın da bulunduğu Evsîler, birbirlerine:

"Vallahi, Hazrecîler üzerinize bir kere hâkim olacak olurlarsa, bu fazileti kendilerine temelli tahsis ve sizi ondan mahrum ederler.

Kalkın, Ebu Bekir'e bey'at edin!" dediler, bey'at ettiler.

Sa'd b. Ubâde ve Hazrecîler, hayal kırıklığına uğradılar. [\[542\]](#)

Eşlemlerin cemaati de, sokakları doldura doldura gelip bey'at ettiler. Hiz. Ömer onları görünce yardım göreceklerine kanaat getirdi.

Sa'd b. Ubâde:

"Beni bu yerden kaldırıp götürünüz!" dedi.

Onu kendi evine taşıdılar. [\[543\]](#)

Hz. Ömer der ki:

"Biz, vallahi, Ebu Bekir'e bey'at işinden daha sağlamını bulamadık, göremedik.

Ensar kavminin yanından bey'at yapmadan aynlsaydık, bizden sonra kendi kendilerine bey'at yapacaklarından korktuk.

Biz, onlara bey'at etseydik, arzu etmediğimiz birşey üzerine bey'at yapmış olacaktık.

Karşı koysaydık, ortaya fitne ve fesat çıkacaktı ." [\[544\]](#)

Ensar Hz. Ebu Bekir'e bey'ata başlayınca, Hubab b. Münzir kalkıp kılıcını aldı. Ensar hemen onun üzerine üşüşüp kılıcını elinden aldılar. Bey'at bitinceye kadar yüzünü elbisesiyle örttüler.

Hubab b. Münzir:

"Ey Ensar cemaati! Siz böyle yaptınız ama, vallahi sanıyorum ki sizin oğullarınız onların oğullarının kapıları önünde duracaklar, onlara el açıp dylenecekler! Onlar ise su bile içemeyeceklerdir!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Ey Hubab! Bizden mi korkuyorsun?!" diye sordu.

Hubab b. Münzir:

"Ben senden korkuyor değilim! Fakat senden sonra gelecek kimselerden korkuyorum!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Sana ve arkadaşlarına öyle yapıldığı zaman, bize itaat etmeniz size gerekmez!" dedi.

Hubab b. Münzir:

"Heyhat! Ey Ebu Bekir! Ben de, sen de o zaman geçmiş gitmiş bulunuruz. Senden sonra gelecekler, bize serbestçe zulüm ve haksızlık ederler!" dedi. [\[545\]](#)

Hz. Ebu Bekir'e Umumî Bey'at Yapılışı

Ensar Beni Sâidelerin örtmesinde Hz. Ebu Bekir'e bey'at ettikten sonra, ertesi (Salı) günü Hz. Ebu Bekir Mescidin minberine çıkıp oturdu.

Konuşmaya başlamadan önce, Hz. Ömer ayağa kalktı.

Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra:

"Ey insanlar! Ben dün size bazı sözler söylemiştim.

Onları Allah'ın Kitabında bulamadığım gibi, Resûlullah Aleyhisselamın da bana o hususta bir sözü yoktu.

Fakat ben Resûlullah Aleyhisselamın bizden sonraya kalacağını ve işlerimizi kendisinin çekip çevireceğini sanıyordum.

Oysa, Yüce Allah Resûlullah Aleyhisselama doğru yolu gösteren bir Kitabı sizin içinizde bırakmış bulunmaktadır ki, ona sımsıkı sanlırsanız Allah onunla Resûlüne doğru yolu gösterdiği gibi size de doğru yolu gösterir!

Allah, halifelik işinizi sizin hayırlınız ve Resûlullah Aleyhisselamın arkadaşı, mağarada ikinin ikincisi olan zât üzerinde topladı, yoluna koydu.

Kalkınız; ona bey'at ediniz!" deyince, Mesciddeki halk Hz. Ebu Bekir'e umumî bey'at ettiler. [\[546\]](#)

Hz. Ebu Bekir'in Konuşması

Hz. Ömer'den sonra, Hz. Ebu Bekir şöyle konuştu:

"Hamd olsun Allah'a ki, ben O'na hamd eder, gizli açık her işte O'ndan yardım dilerim.

Gecede gündüzde gelecek kötülüklerden de O'na sığınırız!

Şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur!

O, Birdir; O'nun eşi ve ortağı yoktur!

Şehadet ederim ki; Muhammed Aleyhisselam, O'nun kulu ve resûlüdür!

Onu Kıyametten önce hak ile beşîr ve nezîr olarak göndermiştir.

Ona itaat eden doğru yolu bulur, ona isyan eden de helak olur! [\[547\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, önceki yılda, şu durduğum yerde dikilmişti.

(Hz. Ebu Bekir, kendisini tutam ayarak ağladı. Sonra da, Resûlullahın o zaman söylediklerini tekrarladi:)

'Size doğru yolu tavsiye ederim. Doğruluktan ayrılmayınız.

Çünkü, doğruluk iyilikle bir aradadır, ikisi de cennettir.

Yalandan sakınınız. Çünkü, yalan kötülükle bir aradadır, ikisi de cehennemdedir.

Allah'tan af ve afiyet dileyiniz. Çünkü, hiç kimseye, yakînden sonra, af ve afiyetten daha hayırlısı verilmemiştir.

Birbirinizi kıskanmayınız. Birbirinizle düşmanlık etmeyiniz! Birbirinizle ilişkinizi kesmeyiniz!

Ey Allah'ın kullan! Kardeş olunuz¹ buyurmuştu "[\[548\]](#)

Hz. Ebu Bekir konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Bundan sonra, bilesiniz ki ey insanlar! Ben sizin en hayırlınız olmadığım halde size emîr oldum. [\[549\]](#)

Fakat, bize Kur"ân ve Peygamber Aleyhisselamın sünnetleri öğretildi de, biz bu sayede bilgi sahibi olduk. [\[550\]](#)

İyi biliniz ki, bana yapılan bey'atı düşünmeden kabul ediverişim, ümmet arasında bir fitne ve fesat çıkmasından korktuğum içindir!

Allah'a yemin ederim ki; ben, hiçbir gün veya gece, bunun ne üzerine düşmüş, ne isteklisi olmuş, ne de bu hususta Allah'tan gizlice veya açıkça bir dilekte bulunmuşumdur!

Emirlik hizmetinde benim için hiçbir rahatlık yoktur!

Gücüm yetmeyen bir işi elimde olmayarak boynuma takmış bulunuyorum!

Benim yerime daha güçlü bir insanın seçilmiş olmasını ne kadar arzu ederdim!

Size Allah'tan sakınmayı tavsiye ederim ! [\[551\]](#)

İyi biliniz ki; akıllılığın akıllılığı, Allah'tan son derece sakınmaktır! Akılsızlığın akılsızlığı da, günaha dalmak, haktan yan çizmektir!

Ey insanlar! Ben ancak Resûlullahın izine uyucuyum! Dinde kendiliğimden birşey ihdas ve icad

edici değilim! [\[552\]](#)

Eğer bir vazifemi iyi yaparsam, bana yardım ediniz!

Eğer kötölüğe saparsam beni doğrultunuz! [\[553\]](#)

Doğruluk emanettir, yalancılık da hıyanettir! [\[554\]](#)

İnşaallah, içinizdeki en zayıfınız, kendisinin hakkını alıncaya kadar, benim yanımda en güçlünüz olacaktır!

İnşaallah, içinizdeki en güçlünüz de, üzerine geçirdiği hakkı kendisinden alıncaya kadar, benim yanımda en zayıfınız olacaktır! [\[555\]](#)

Ey insanlar! İyi biliniz ki; [\[556\]](#) Allah'ın zillete müstahak kıldığı kavimden başka hiçbir kavim, Allah yolunda cihadı, savaşı bırakmaz!

Hiçbir kavmin kötülükleri yaygın hale gelmedikçe de, Allah o kavmin ibtilâ ve musibetini yaygın hale getimmez! [\[557\]](#)

Ey insanlar! Allah'ın Kitabını talep ve öğütlerini kabul ediniz!

Kullarının tevbesini kabul ve günahlarını affeden, ne yaparsanız bilen O Allah'tır!

Öyle bir günden korkunuz ki; 'Yürekler gırtlığa dayanmış olarak korku ile dolmuş bulunur! Zalimler için ne yakın bir dost vardır, ne de dinlenebilecek bir kayırmacı vardır!' [Mü'min: 18]

Bugün, her amel sahibi gücünün yettiği ve kendisini Yüce Allah'a yaklaştıracak ameli, onu işlemeye güç yetinemeyeceği gün gelmeden önce işlemeye baksın! [\[558\]](#)

Ben Allah'a ve Resûlüne itaat ettikçe, siz de bana itaat ediniz!

Allah'a ve Resûlüne asi olduğum zaman sizin bana itaat etmeniz gerekmez! [\[559\]](#)

Kendim ve sizin için Allah'tan mağfiret, yarııganmak dilerim. [\[560\]](#)

Haydi, namazınızı kılmaya kalkınız! [\[561\]](#)

Allah sizlere rahmet etsin!" dedi. [\[562\]](#)

Hz. Ali'nin Halifelğe ve Savaşıa Teşvik Edilişı

Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat ettiğı ve Hz. Ebu Bekir'in Hz. Ömer tarafından dışarı çağrılarak Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından çıkıp gittiğı sırada, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında Hz. Ali, Hz. Abbas ve Zübeyr b. Avvam kalmıştı . [\[563\]](#)

Hz. Abbas, Hz. Ali'yle başbaşı kalınca, ona:

"Resûlullah Aleyhisselamın bu halifelik işini senden başkasına vasiyet ettiğine dair birşey biliyor musun?" diye sordu.

Hz. Ali:

"Vallahi, hayır! Bu hususta birşey bilmiyorum!" dedi. [\[564\]](#)

Bunun üzerine, Hz. Abbas gidip Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve daha başkalarıyla buluşarak, onlara:

"Resûlullah Aleyhisselam size birşey vasiyet etti mi?" diye sordu.

Onlar:

"Hayır!" dediler.[\[565\]](#)

Hz. Abbas, Hz. Ali'nin yanına döndü[\[566\]](#) ve ona:

"Uzat elini! Sana bey'at edeyim ! [\[567\]](#)

'Resûlullah Aleyhisselamın amcası Resûlullah Aleyhisselamın amcasının oğluna bey'at etmiş!' denir, Ehl-i Beytin sana bey'at eder! [\[568\]](#) Halk da bey'at eder!" dedi. [\[569\]](#)

Hz. Ali:

"Allah senin iyiliğini versin ey amca! Bu işi bizden başka kim ister? [\[570\]](#) Bunu bizden başka kim umar ki?!" dedi.

Hz. Abbas:

"Sanırım ki, vallahi uman olacaktır!" dedi. [\[571\]](#)

Hz. Ebu Bekir'e Mescidde bey'at edildiğı sırada, tekbir sesi işittiler. Hz. Ali:

"Nedir bu?" diye sordu. [\[572\]](#)

Hz. Abbas:

"Bu, seni davet ettiğim, senin ise yanaşmadığın şeydir!" dedi.

Hz. Ali:

"Öyle şey olur mu?!" dedi. [\[573\]](#)

Hz. Abbas:

"Hiçbirzaman, bunun gibisi görülmemiştir! [\[574\]](#)

Ben böyle olacağını sana söylemedim mi?" dedi. [\[575\]](#)

Müslümanların Hz. Ebu Bekir'e bey'at etmek üzere toplandıkları sırada, Ebu Süfyan b. Harb de:

"Vallahi, ben kandan başkasıyla söndürülemeyecek birtoz-duman görüyorum!

Ey Abdi Menaf hanedanı! Size ait işleri Ebu Bekir'e mi bırakıyorsunuz?

Neredeler o iki zayıflar?!

Neredeler o iki zeliller?! Ali ve Abbas'lar?!

Ey Hasan'ın babası! Uzat elini, bey'at edeyim sana! [\[576\]](#)

Sizler, İbn Ebi Kuhâfe'nin yönetim işini üzerine almasına nasıl razı oluyorsunuz? [\[577\]](#)

Bu iş Kureyşîlerin içinde küçük bir kabileye nasıl verilebilir?! [\[578\]](#)

Vallahi, isterseniz, ben onun üzerine her taraftan süvarileri ve piyadeleri doldururum!" dedi. [\[579\]](#)

Hz. Ali:

"Ben asla böyle birşeyi ister değilim!

Yazıklar olsun sana ey Ebu Süfyan!

Müslümanlar, birbirlerinin evlerine ve akrabalarına gelirlerse, nasihat eder, hayırlı öğüt verirler.

Münafıklar da, birbirlerinin yurtlarına ve akrabalarına yaklaşırlarsa, hainlik ve yaramazlık eder, ortalığı karıştırırlar! [\[580\]](#)

Ey Ebu Süfyan! Vallahi sen bununla ancak fitne ve fesat çıkarmak istiyor, İslâmiyete ve Müslümanlara düşmanlığını sürdürüp duruyorsun!

Fakat, sen bununla onlara hiçbir zarar veremeyeceksin!

Senin öğüdün bize gerekmez! [\[581\]](#)

Biz bu işe Ebu Bekir'i yeterli görüyor ve buluyoruz! [\[582\]](#) Biz onu bu işle başbaşa bıraktık, araya girmedik!" dedi. [\[583\]](#)

İrtidad Hareketleri

Hz. Aişe der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamın ruhu kabzolununca, Araplar irtidad etti, nifak kabardı. Babamın üzerine çöken sabit dağların üzerine çökseydi, muhakkak onları ufaltırdı !" [\[584\]](#)

Ebu Hureyre de:

"Eğer Ebu Bekir olmasaydı, Muhammed Aleyhisselamın vefatından sonra ümmet-i Muhammed helak olurdu!" demiştir. [\[585\]](#)

Hz. Âişe:

"Babam Arapların irtidad ettikleri günlerde kılıcını sıyırıp devesine binince, Ali b. Ebu Talib yanına vardı, devesinin yularından tuttu ve:

'Sana Resûlullah Aleyhisselamın Uhud savaşı gününde söylediğini söylüyorum. [O, sana]:

Sok kınına kılıcını da, kendini tehlikeye atıp bizi acı içinde bırakma!

Vallahi, senin başına bir felaket gelecek olursa, senden sonra arbk İslâmiyet temelli düzelmez!¹ dedi" demiştir. [\[586\]](#)

Yine Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatı üzerine Arap kabilelerinden birçokları irtidad ettiler. Yahudilik, Hıristiyanlık ve münafıklık ortaya çıkmaya başladı.

Müslümanlar, kış gecesinde yağmura tutulup dağılan koyunlara döndüler.

Hatta, o sırada Mekkelilerin çoğu İslâmiyetten dönmeye hazırlandılar.

Mekke valisi Atfâb b. Esîd gizlendi. [\[587\]](#)

Süheyl b. Amr, Kabe'nin kapısına dikilerek Mekkelilere seslendi.

Başına toplanınca:

"Ey Mekkeliler! Siz, Müslüman olanların sonuncusu oldunuz! Sakın irtidad edenlerin, Müslümanlıktan dönenlerin ilki olmayınız!

Vallahi, Yüce Allah, Resûlullah Aleyhisselamın buyurduğu gibi, bu işi muhakkak tamamlayacaktır!

Ben, onun (Peygamber Aleyhisselamın) şu bulunduğum yerde tek başına dikilerek:

'Benimle birlikte lâ ilahe illallah deyiniz de, size bakarak Araplar dine girip, Arap olmayanlarda size cizye ödesin!

Vallahi Kısra'nın ve Kayser'in hazineleri Allah yolunda harcanacaktır!¹ buyurduğunu işitmişim dir!

Alay edenlerin zekat ve sadaka tahsildarı olduğunu gördünüz!

Vallahi, geri kalan va'dleri de vuku bulacaktır! [\[588\]](#)

Vallahi, ben iyi biliyorum ki, güneşin batması ve doğması devam ettiği müddetçe, bu din devam edecektir!

Aranızdaki o kişi sizi aldatmasın!

Benim bildiğim bu işi o kişi de biliyor, fakat Hâşimoğullarına olan kıskançlığı onun kalbini mühür-lemiştir! [\[589\]](#)

Ey insanlar! Ben Kureyşîlerin karada ve denizde en çok taşıtları bulunanıyım!

Siz emîrinize itaat ediniz ve zekatlarınızı ona ödeyiniz!

Eğer İslâmiyet sonuna kadar devam etmezse, ben sizin zekatlarınızı size geri vermeye kefilim!" dedi ve ağladı.

Bunun üzerine halk yatıştı. [\[590\]](#)

Süheyl b. Amr yaptığı tesirli konuşma ile Mekkelileri irtidaddan vazgeçilince, Mekke valisi Attâb b. Esîd ortaya çıkabildi.

Süheyl b. Amr Bedir savaşına müşriklerle birlikte katılıp esir edildiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ömer'e onun hakkında:

"Yermeyeceğin, hoşlanacağın bir makamda dikilip halka hitapta bulunması da me'muldür!" hadisi ile haber verdiği hoşa gidecek makamdaki konuşmasından maksadının ve konuşması ve hizmetinin ne olduğu anlaşıldı. [\[591\]](#)

Hz. Ömer de, Süheyl'in konuşmasını işittiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselamın onun hakkında söylemiş olduğu sözü hatırlamış ve:

"Ben şahadet ederim ki; sen muhakkak Resûlullahsın!" demekten kendini alamamıştır. [\[592\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Yıkanişı ve Kefenlenişı

Peygamberimiz Aleyhisselam Pazartesi günü kaba kuşluk[593] veya zeval vaktinde (öğleye yakın vakitte) vefat etmişti. [594]

Hız. Ömer gibi bazı sahabiler, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat etmediğini, etmeyeceğini söylüyor, vefat etti diyenleri tehdit ediyor; [595] bazıları da "Resûlullah Aleyhisselamı gömmeyiniz, çünkü o vefat etmemiştir" diye sesleniyor!ar;[596] Hız. Abbas'ın uyarıları ve Peygamberimiz Aleyhisselamı gömmeye^ engel olmamaları hususundaki çabalan tesirsiz kalıyordu. [597]

Âyetlere dayanan uyarı ve öğütleriyle halkı Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatına inandırmış ve yatıştırmış olan Hız. Ebu Bekir ise, Hazrecîlerin BenîSâide örtmesinde halifelik işini kendileri için gerçekleştirme girişiminde bulundukları haberini alınca, Peygamberimiz Aleyhisselamın na'sının yanından ayrılarak Beni Sâide suffasına gidip onları yatıştırmak, hem onlardan hem de Mescidde toplanan Müslümanlardan bey'atlarını almakla uğraşmıştı.

Pazartesi günü öylece öğleden akşama kadar Müslümanlar arasındaki anlaşmazlıkları ve tefrikaları gidermek çabaları ile geçirilmişti . [598]

Peygamberimiz Aleyhisselamı yıkama, kefenleme ve gömme işi de ertesi güne kalmıştı. [599]

Peygamberimiz Aleyhisselamı yıkamak üzere evde toplananlar, Peygamberimiz Aleyhisselamın aile halkından:

Hız. Ali,

Hız. Abbas,

Fadl b. Abbas,

Kuşem b. Abbas,

Üsâme b. Zeyd,

Peygamberimiz Aleyhisselamın azadlı kölesi Şükran (Salih) idi . [600]

Başkalarını içeri almamak için kapıyı kilitlediler.

Ensardan bazıları da, dışarıdan:

"Biz Resûlullah Aleyhisselamın dayılarıyız! İslâmiyette de belirli bir yerimiz vardır!" diyerek seslendiler.

Hız. Ebu Bekir:

"Ey Müslümanlar cemaati! Her kavmin kendi cenazelerine başkalarından ziyade öncelik hakkı vardır. Size onlar adına and veriyorum: Siz girerseniz onları Resûlullah Aleyhisselamın hizmetinden geriletirsiniz! Vallahi, çağrılardan başka hiç kimse içeri girmeyecek!" diyerek bağırdı.

Ensar:

"Bizim içeri girmeye hakkımız vardır! Çünkü o bizim kızkardeşimizin oğludur! İslâmiyette de bizim belirli bir yerimiz vardır!" dediler ve Hız. Ebu Bekir'le görüşmek istediler.

Hız. Ebu Bekir:

"Ensarın Ali ve Abbas ile görüşmeleri daha yerinde olur. Çünkü, onların yanına ancak kendilerinin istedikleri kimseler girebilir!" dedi. [601]

Benî Avf b. Hazreclerden ve Bedir savaşına katılmış olan sahabilerden Evs b. Havlî, Hz. Aliye: "Ey Ali! Allah aşkına, Resûlullah Aleyhisselamın hizmetinden bizi de nasiplendir!" diyerek yalvardı.

Hz. Ali, ona:

"İçeri gir!" dedi.

Evs b. Havlî içeri girip oturdu, Peygamberimiz Aleyhisselamın yıkanişında bulundu. [602]

Peygamberimiz Aleyhisselamı yıkamaya başlamak istedikleri zaman:

"Vallahi ne yapacağımızı bilmiyoruz! Ölülerimizin elbisesini soyduğumuz gibi, Resûlullah Aleyhisselamı da soyalım mı; yoksa elbisesi üzerinde bulunduğu halde mi yıkayalım?" dediler, anlaşmazlığa düştüler.

O zaman Allah onlara bir uyuklama verdi.

Onlardan, uyuklaya uyuklaya çenesi göğsüne düşmeyen kalmadı. [603]

Evin bir köşesinden, kim olduğunu anlayamadıkları birisinin:

"Peygamberimizi üzerinde elbisesi bulunduğu halde yıkayınız! [604]

Peygamberinizin gömleğini soymayınız!" diyerek seslendiğini işittiler. [605]

Hemen yıkamaya kalktılar. [606]

Peygamberimiz Aleyhisselam, hastalığı sırasında Hz. Ali'ye:

"Öldüğüm zaman beni sen yıka!" buyurmuştu.

Hz. Ali:

"Yâ Rasûlallah! Ben hiç ölü yıkamadım ki?" demiş, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yıkama işi sana hazırlanacak, kolaylaştırılacak! [607]

Beni senden başkası yıkamasın!

Benim edeb yerimi hiç kimse görmesin!

Aksi takdirde onun gözünün nuru söner!" buyurmuştu. [608]

Peygamberimiz Aleyhisselamı yıkamak için Sa'd b. Haysemelerin Kuba'daki Gars kuyusundan su getirilmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam o kuyunun suyunu içerdi.

Evs b. Havlî testiyle su taşıyor; [609] Hz. Abbas[610] ile Üsâme ve Şükran Peygamberimiz Aleyhisselamın gömleğinin üzerine su döküyordu. [611]

Fadl b. Abbas ile Üsâme, gözleri bağlı olarak Hz. Ali'ye su veriyorlardı. [612]

Hz. Ali de, eline bir bez sarmış olduğu halde, [613] gömlek üzerinden oğuşturarak Peygamberimiz Aleyhisselamı yıkıyordu. [614]

Peygamberimiz Aleyhisselamın kamı sığandığı zaman, evin içine mis kokusu, [615] bir benzerini daha görmedikleri güzel bir koku yayıldı. [616]

Ölülerde görülegelen şeylerden hiçbiri Peygamberimiz Aleyhisselam da görülmedi.

Hz. Ali:

"Babam, anam sana feda olsun! Sen diri iken de, ölü iken de ne kadar temizsin!" dedi. [\[617\]](#)

Hz. Ali, Peygamberimiz Aleyhisselamı bağrına bastı. Hz. Abbas'la oğulları Fadl ve Kuşem de, bir yandan öbür yana çevirdiler. [\[618\]](#)

Hz. Ali:

"Resûlullahı yıkama işinden boşalıncaya kadar hiçbir uzuv tutmadım ki, onu benimle birlikte otuz kişi de tutup bir yandan bir yana çeviriyordu sanki!

Fadl b. Abbas ise, Resûlullahı kucakladığı zaman:

'Ya Ali! Aman acele et! Belim kırıldı ! [\[619\]](#) Kalbimin damarını kopardın!' demiştir." [\[620\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamı, gömleği üzerinde olduğu halde, su ve sidr ile*[\[621\]](#) üç kere[\[622\]](#) yıkadılar. [\[623\]](#)

İlkinde yalnız tatlı su ile, ikincisinde su ve sidr ile, üçüncüsünde ise su ve kâfur ile yıkandı. [\[624\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamı böylece yıkadıktan sonra kuruladılar. Sonra da, ölümlere yapılagelen şeyleri Peygamberimiz Aleyhisselama da yaptılar. [\[625\]](#)

Hz. Ali'nin yanında misk kokusu bulunuyordu. Onunla kokulanmasını tavsiye etti. [\[626\]](#)

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselamı gömlek ve sarık hariç-ki bunlar sünnettir-pamuktan dokunmuş, sühûliye diye anılan üç parça beyaz Yemen bezine sardılar. [\[627\]](#)

Ki bunlar:

İzar,

Lifâfe gibi baştan ayağa kadar bedeni örten örtü ile,

Ridâ gibi yakasız, yensiz, etrafı dikişle bastırılmamış ve göğüs tarafı açılmamış gömlekten ibaret ti. [\[628\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamı kefene sarma işi Hz. Ali, Hz. Abbas, Fadl b. Abbas ve Şükran (Salih) tarafından yapıldı. [\[629\]](#)

Ölüyü Kefene Sarma ve Kokulama Usûlü

Lifâfe uzunlamasına yere serilir.

Lifâfenin üzerine izaryayılır.

(Varsa) ölüye gömlek giydirilir.

Ölünün başının saçına, sakalına koku sürülür.

Ölünün secde âzâlan olan gözlerine, ağzına, alınına, bumuna, iki ellerine, diz kapaklarına ve ayaklarına kâfur konur.

İzarın sol taraftaki ucu sağ tarafa atılır, ölünün başından ayağına kadar bedeni sarılır.

İzarın sağ tarafı da sol tarafına doğru atılarak sarılır.

Lifâfe de, böyle sol tarafından sağ tarafına, sonra sağ tarafından sol tarafına atılarak sarılır.

Kefenin açılmasından korkulursa, bir kuşakla bağlanır. Fakat, ölü kabre konulunca bu bağ çözülür.

[\[630\]](#)

Bilal-i Habeşî'nin Mescid Cemaatini Ağlatan Son Ezanı

Bilal-i Habeşî, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatından sonra ve gömülmesinden önce ezan okurken "Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah" dediği zaman, Mescid ağıttan çalkandı. Peygamberimiz Aleyhisselam gömüldükten sonra, Bilal-i Habeşî ezan okumayı bıraktı. [\[631\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Üzerine Namaz Kılınışı

Salı günü[632] öğleye doğru[633] yıkama ve kefene sarma işi tamamlanınca, Peygamberimiz Aleyhisselam şeririnin üzerine konuldu. [634]

Peygamberimiz Aleyhisselamin namazını önce melekler kıldılar. [635]

Hz. Ali:

"Hiç kimse 'Resûlullah Aleyhisselamın üzerine imamsız cenaze namazı kılınabilir mi?'¹ diye şüphelenmesin!

Resûlullah Aleyhisselam sağ iken de, ölü iken de imamınızdır!" dedi ve Peygamberimiz Aleyhisselamın hizasında ayakta durarak:

"Ey Peygamber! Selam, Allah'ın rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun!

Ey Allah'ım! Biz onun kendisine Tarafından indirilmiş olanları tebliğ ettiğine ve ümmetine nasihatta bulunduğu, Allah'ın dinini üstün kılıncaya ve Kelimesini tamamlayıncaya kadar Allah yolunda savaştığına şahadet ederiz!

Ey Allah'ım! Bizleri Allah'ın ona indirdiği şeylere uyan kişilerden eyle!

Ondan sonra da bize bu yolda sebat ver!

Onunla aramızı birleştir!" diyerek dua ediyor, cemaat de "Amin! Amin" diyordu.

Hâşim oğullarının erkekleri, böylece namaz kıldıktan sonra, odadan çıktılar.

Sonra Hâşim oğullarının kadınları, onlardan sonra da Hâşim oğullarının çocukları kıldılar. [636]

Takım takım giriyor, imamsız olarak kendi başlarına Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine namaz kıldıktan sonra çıkıyorlardı. [637]

Sonra Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer, yanlarında Muhacir ve Ensardan odanın alabileceği kadar kişiler bulunduğu halde, içeri girip saf oldular.

Hz. Ebu Bekir'le Hz. Ömer, ilk safta, Peygamberimiz Aleyhisselamın hizasında durdular.

"Ey Peygamber! Selam, Allah'ın rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun! [638]

Senin peygamberlik vazifesini tebliğ ettiğine, ümmetine nasihatta bulunduğu, Allah'ın dinini üstün kılıncaya kadar Allah yolunda savaştığına şahadet ederiz! [639]

Ey Allah'ım! Biz onun kendisine indirilenleri tebliğ ettiğine ve ümmetine nasihatta bulunduğu; Allah'ın dinini üstün kılıncaya ve Kelimesini tamamlayıncaya; Allah'a, Allah'ın birliğine, eşi ortağı olmadığına iman ettirinceye kadar Allah yolunda savaştığına şahadet ediyoruz! [640]

Ey İlahımız! Bizleri Resûlullaha indirilmiş olanlara uyan kişilerden eyle! [641] O bizi, biz de onu tanıyıncaya kadar, [642] onunla aramızı birleştir! [643]

Çünkü o, mü'minler hakkında çok şefkatli ve merhametlidir!

Biz bu imanımızdan dolayı ne bir karşılık dileriz, ne de onun yerine hiçbir zaman hiçbir baha ve menfaati satın alırız!" diyerek dua ettiler.

Cemaat de, "Amin! Amin!" dediler.

Onlar çıktıktan sonra, başkaları girip namaz kıldılar.

Erkeklerden sonra kadınlar, kadınlardan sonra çocuklar, [\[644\]](#) çocuklardan sonra da köleler girip namaz kıldılar. [\[645\]](#)

Namazdan boşaldıkları zaman, Hz. Ömer:

"Cenazeyi ve cenaze sahiplerini artık kendi hallerine bırakınız! (Başlarından dağılınız!)" diyerek seslendi. [\[646\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Gömüleceği Yerin Kararlaştırılışı

Ashab-ı Kiram, Peygamberimiz Aleyhisselamı nereye gömeceklerini de aralarında konuştular. [\[647\]](#)

Kimi:

"Onu Mescidin içine gömelim, gömünüz!"

Kimi:

"Hayır! Ashabının yanına, Bakiyy'e gömelim, gömünüz!" [\[648\]](#)

Kimisi:

"Mescidde minberin yanına gömülsün!" [\[649\]](#)

Kimisi:

"Kible tarafında bulunan ağlayan hurma kütüğünün yanına gömülsün!" [\[650\]](#)

Kimisi de:

"Namazgaha gömülsün!" dedi. [\[651\]](#)

Bu hususta böylece anlaşmazlığa düştüler. [\[652\]](#)

Hiz. Ebu Bekir:

"Ona (Resûlullah) ibadet ve senada bulunmaktan (tapmaktan) Allah bizi korusun!

Biz Resûlullah Aleyhisselamın kabrini aramızdan çıkarıp Bakiyy'e kadar götürmeyi de hoş bulmayız!" dedi.

"Öyleyse ey Ebu Bekir! Senin bu husustaki görüşün nedir?" diye sordular. [\[653\]](#)

Hiz. Ebi Bekir:

"Kendisinden işitip de unutmadığım hadisinde Resûlullah Aleyhisselam:

'Allah, bir peygamberin ruhunu kendisinin gömülmesini istediği yerden başkasında almaz!' buyurdu" dedi. [\[654\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın, bu hususta:

"Bir peygamberin ruhu, gömüleceği yerden başkasında alınmaz!" [\[655\]](#)

"Hiçbir peygambere nerede vefat etmişse oradan başka yerde kabir kazılmaz!" [\[656\]](#)

Hiçbir peygamber, içinde can verdiği yerden başkasında gömülmem iştir!" buyurduğu da rivayet edilmişti r. [\[657\]](#)

Sahabiler, Hiz. Ebu Bekir'e:

"Öyleyse Resûlullah Aleyhisselam nereye gömülecek?" diye sordular.

Hiz. Ebu Bekir:

"Üzerinde vefat etmiş olduğu yere!" dedi. [\[658\]](#)

"Vallahi, biz senin hükmüne razıyız. Sen, bizi sözünle ikna ettin!" dediler. [\[659\]](#)

Hiz. Âişe rüyasında gökten üç ayın evine indiğini görmüş, bunu babası Hiz. Ebu Bekir'e anlatmıştı.

[\[660\]](#)

Hiz. Ebu Bekir:

"Sen bunu neye yordun?" diye sormuş, Hiz. Âişe de Resûlullah Aleyhisselamdan oğlan çocuğu doğuracağına yorduğunu söyleyince; Hiz. Ebu Bekir susmuş, [\[661\]](#) sonra da:

"Eğer rûyan sadıkısa, yeryüzü halkının en hayırlısı olan üçü senin evine gömülecektir!" demişti. [\[662\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam vefat ettiği zaman, Hiz. Ebu Bekir, Hiz. Âişeye: [\[663\]](#)

"Bu, senin rüyada gördüğün üç aydan birisi olup, onların en hayırlısı idi. [\[664\]](#)

Aylarının en hayırlısı olanı vefat ettirilip götürüldü" dedi. [\[665\]](#)

Sonradan Hiz. Ebu Bekir ile Hiz. Ömer'in de Hiz. Âişe'nin evine gömülmeleri, Hiz. Âişe'nin rüyasını tamamıyla gerçekleştirmiştir. [\[666\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kabrinin Kazılışı ve Kabre Konuluşu

Medine'de iki türlü kabir kazıcı olup; onlardan biri lahd tarzında olanını, diğeri de şakk tarzında olanını kazardı. [667] Kabrin lahd tarzında; kabrin kible tarafı yandan kazılarak, altı cenaze girecek kadar oyulurdu.

Kabrin şakk tarzında ise, kabrin ortası dere gibi oyulurdu. [668]

Peygamberimiz Aleyhisselam, kabir tarzı hakkında:

"Lahd yapınız, şakk yapmayınız! Çünkü lahd bizim içindir!

Şakk ise bizden başkaları içindir!" buyurmuştur. [669]

Ebu Ubeyde b. Cerrah Mekkelilerinkini şakk tarzında, Ebu Talha da Medinelilerinkini lahd tarzında kazardı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın kabrinin lahd tarzında mı, yoksa şakk tarzında mı yaptırılması hususunda ashab arasında anlaşmazlık çıktı.

Muhacirler:

"Mekkeliler gibi şakk yaptırınız!"

Ensar ise:

"Bizim toprağımızda kazdığımız gibi lahd yapınız!" dediler. [670]

Bunun üzerine, Hz. Abbas iki kişi çağırdı.

Onlardan birisine:

"Sen Ebu Ubeyde'ye git!"

Diğerine de:

"Sen de Ebu Talha'ya git!" dedi.

Sonra da:

"Allah'ım! Resûlün için hayırlısını tercih buyur!" diyerek dua etti. [671]

Bunlardan, önce gelen, Peygamberimiz Aleyhisselamın kabrini kendi usulüne göre yapacaktı. [672]

Ebu Talha'nın adamı Ebu Talha'yı bulup getirdi. [673]

Ebu Talha, gelince:

"Vallahi, Peygamber Aleyhisselam için lahdin daha hayırlı olacağını umuyorum!" dedi. [674]

Peygamberimiz Aleyhisselamın döşeği hemen kaldırılarak altı lahd tarzında kazıldı. [675]

Peygamberimiz Aleyhisselam Çarşamba gecesi yarılacağı sırada kabre konuldu. [676]

Hiz. Âişe:

"Resûlullah Aleyhisselamın [677] nereye [678] gömüldüğünü, Çarşamba gecesi, [679] geceyarısı, [680] gecenin de sonuna doğru [681] kürek seslerini işitinceye kadar öğrenemedim!" demiştir. [682]

Peygamberimiz Aleyhisselamın kabrine Hiz. Ali, Fadl b. Abbas ve Kuşem b. Abbas ve Peygamberimiz Aleyhisselamın azadlısı Şükran (Salih) indiler. [683]

Evs b. Havlî, Hz. Ali'ye:

"Ey Ali! Allah aşkına! Resûlullahın hizmetinden bizi de nasiplendir!" diye and verdi.

Hz. Ali:

"İn öyleyse!" dedi.

O da kabrin içine indi. [\[684\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın kabrine Hz. Abbas ve Üsâme b. Zeyd'in indiği de rivayet edilir. [\[685\]](#)

Medine arzı, nemli ve çoraktı. [\[686\]](#)

Hayber[\[687\]](#) veya Huneyn ganimetinden kalma, [\[688\]](#) eskimeye yüz tutmuş[\[689\]](#) saçaklı kırmızı örtü (yorgan) kabrin tabanına serildi. [\[690\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın kabrinden başka hiç kimsenin kabrine sergi serilmemiştir. [\[691\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam kabre konulduktan sonra, kabrin üzeri kapatılıp düzlendi.

Bilal-i Habeşî baş tarafından ve sağ yanından başlayarak[\[692\]](#) kabrin üzerine kırba ile su saçtı. [\[693\]](#)

Kabrin üzeri, dokuz sıra tuğla dikilerek çevrildi. [\[694\]](#)

Sonradan, kabrin üzerine de kırmızı kum serildi. [\[695\]](#)

Hız. Fâtıma'nın Hz. Ali'ye ve Enes b. Malik'e Sitemlenmesi

Hız. Fâtıma, Hz. Ali'ye:

"Ey Hasan'ın babası! Resûlullah Aleyhisselamı gömdünüz mü?" diye sordu.

Hız. Ali:

"Evet!" dedi.

Hız. Fâtıma:

"Onun üzerine toprak saçmaya gönlünüz nasıl razı oldu?" diye sordu ve:

"Halbuki, o, rahmet ve merhamet peygamberi idi!" dedi.

Hız. Ali:

"Evet, öyledir! Fakat Allah'ın emri geri kalmaz ki! İnsan, yaratılmış olduğu toprağa gömülegelm iştir!" dedi. [\[696\]](#)

Hız. Fâtıma, Enes b. Malik'e de, Peygamberimiz Aleyhisselamı gömüp dönerken:

"Ey Enes! Resûlullah Aleyhisselamı toprağa gömüp dönmenize, [\[697\]](#) onun üzerine toprak saçmanıza, çekmenize gönlünüz nasıl razı olabildi?!" dedi. [\[698\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamı gömüp dönenler, gönüllerinde elem ve ıztıraptan başka birşey duymamakta idiler. [\[699\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam İçin Mersiyeler Söylenişi

Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatı üzerine birçok mersiyeler söylendi.

Hız. Fâtıma söylediği mersiyelerinde şöyle dedi:

"Gökyüzünün ufukları tozlandı.

Güneş dürölüp ışığını kaybetti.

Gecesi gündüzü karanlıklara gömüldü.

Peygamberden sonra, yeryüzü ona duyduğu teessürden ve şiddetli ıztıraptan dolayı bir kum yığını haline geldi.

Varsın ona Doğunun ve Batının şehirleri ağlasın!

Mudarlarve bütün Yemen kabileleri ona ağlasın!

Ona yüce dağlar, ovalar, örtülü Beytullah ve rükünler de ağlasın!

Ey peygamberler hâtemi olan (babam!)

Furkan'ı indiren sana getirdi salâtü selam!" [700]

Hız. Fâtıma, Peygamberimiz Aleyhisselamın kabrinin toprağından alıp[701] kokladıktan[702] ve gözlerine sürdükten sonra: [703]

"Ahmed Aleyhisselamın toprağını koklayanın hali ne mi olur: ömür boyunca güzel koku koklamak.

Benim üzerime öyle musibetler döküldü ki, onlar gündüzlerin üzerine dökülseydi, gece olurlardı belki!" dedi. [704]

Hız. Ali, [705] Peygamberimiz Aleyhisselamın halaları Hız. Ervâ, Hız. Safiyye, [706] Ashab-ı Kiramdan Hız. Ebu Bekir, [707] Hız. Ömer, [708] Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Hâris'in oğlu Ebu Süfyan, [709] Ensar şairlerinden Hassan b. Sabit, [710] Ka'b b. Malik, [711] şair Ebu Züeylül-Hüzelî, [712] Hind binti Haris, Hind binti Üsâse, Atike binti Zeyd, Peygamberimiz Aleyhisselamın dadısı Ümmü Eymen, [713] Peygamberimiz Aleyhisselam için mersiyeler söyleyerek duydukları derin acılarını dile getirmişlerdir.[714]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kabrinin Ravza-i Mutahhara'daki Durumu

Rivayete göre, Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in kabrinin durumu şu şekildedir: Peygamberimiz Aleyhisselamınki kibleye doğru biraz ileride olup; Hz. Ebu Bekir'in başı Peygamberimiz Aleyhisselamın omuzu hizasında, Hz. Ömer'in başı da Hz. Ebu Bekir'in omuzu hizasında bulunmakta idi. [\[715\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kabrinde Diri Olup Verilen Salât ü Selamların Kendisine Sunulduğu

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"...Cuma gününde benim üzerime salâtü selam getirmeyi çoğaltınız!

Çünkü, sizin salât ü selamlarınız bana sunulur" buyurmuştu.

"Yâ Rasûlallah! Kabrinizde çürümüş bir kemik haline gelmiş bulunurken bizim salât ü selamlarımız sana nasıl sunulur?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İyi biliniz ki; Allah peygamberlerin (onlara salâtü selamlar olsun) cesetlerini yiyip çürütmeyi yere haram kılmıştır! [\[716\]](#)

Allah'ın yeryüzünde gezen melekleri vardır ki, ümmetim tarafından getirilen salât ü selamları bana ulaştırırlar. [\[717\]](#)

Sağlığım sizin için hayırlıdır: Siz benimle konuşursunuz. Ben de sizinle konuşurum!

Vefatım da sizin için hayırlıdır Amelleriniz bana arzolunur. Hayırlı amellerinizi gördüm mü, ondan dolayı Allah'a hamd ederim.

Kötü amellerinizi gördüm mü, sizin için Allahtan mağfiret dilerim" buyurmuştur. [\[718\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselama Salât ü Selam Getirmenin Gerekliliği ve Nasıl Getirileceği

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de:

"Gerçekten, Allah ve melekleri, Peygambere salât ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salât ediniz, selam veriniz!" buyurmuştur. [\[719\]](#)

Ashabdan Ka'b. b. Ucre der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam yanımıza çıkınca, kendisine:

'Yâ Rasûlallah! Sana salât ü selam getirmek gerektiğini öğrendik ama, sana salât ü selamı nasıl getireceğiz?' dedik.

Resûlullah Aleyhisselam

'Allah'ım! İbrahim'in âline salât buyurduğun gibi, Muhammed'e ve âline de salât buyur! Muhakkak ki, Sen hamd edilmeye lâıksın, yücesin!

Allah'ım! İbrahim'in âline bereket verdiğin gibi, Muhammed'e ve âline de bereket ver! Muhakkak ki, Sen hamd edilmeye lâıksın, yücesin!' deyiniz!" buyurdu. [\[720\]](#)

Resûlullah Salât ü Selam Getirene Yüce Allah'ın Mukabele Edişi

Abdurrahman b. Avf der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam vakıf hurmalıklarına doğru çıkıp gidince, kendisini takip ettim.

Resûlullah Aleyhisselam, hurmalığa girer girmez, kibleye yöneldi ve secdeye kapandı! Secdeyi o kadar uzattı ki, Azîz ve Celîl olan Allah'ın secdede onun ruhunu kabzettiğini sandım!

Bakmak için yakınına varıp oturdum.

Resûlullah Aleyhisselam secdeden başını kaldırdı ve:

'Kim o?' diye sordu.

'Abdurrahman!¹ dedim.

'Ey Abdurrahman! Senin burada ne işin var?¹ diye sordu.

'Yâ Rasûlallah! Sen secdeye kapandın, bir kere secde ettin. Yüce Allah'ın secdede ruhunu kabzetmiş olmasından korktum!¹ dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Cebrail Aleyhisselam bana gelip:

'Azîz ve Celîl olan Allah, 'Sana salât getirene, Ben de salât getiririm. Sana selam verene, Ben de selam veririm!' buyuruyor' dedi.

Bunun için, Yüce Allah'a şükrâne olarak secde ettim¹ buyurdu." [\[721\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ahiretteki Derecesinin Yüceliği

Peygamberimiz Aleyhisselam hadis-i şeriflerinde buyururlar ki:

"Kıyamet günü, [722] Sûr'un son üfürülüştünden sonra yerden başını kaldıracakların, [723] toprağı yarılarak kabirlerinden çıkanların ilki benim!

Övünme yok! [724]

Çıkar çıkmaz bana Cennet elbiselerinden* bir elbise giydirilecek.

Sonra da Arşın sağında duracağım ki, yaratıklardan o makamda benden başka kimse duracak değildir. [725]

Kıyamet gününde Âdem oğullarının efendisi, ulusu benim [726]

Övünme yok! [727]

Livâü'l-hamd (hamd sancağı) bana verilecek, benim elimde bulunacak! [728]

Kıyamet günü hamd sancağını ben taşıyacağım [729]

Övünme yok! [730]

Kıyamet günü peygamberlerin imamı, hatibi ve onların şefaati sahibi de ben olacağım!

Övünme yok! [731]

O gün.Âdem ve diğer peygamberlerden hiçbirisi yoktur ki, benim sancağımın altında bulunmasın! [732]

Övünme yok! [733]

Bana vesîle'yi dileyiniz!

Bu vesile cennette öyle bir derecedir ki, Allah'ın kullarından yalnız bir kula lâyıktır!

O kulun da ben olmamı umarım!

Her kim, bana vesîle'yi dilerse kendisi şefaate lâıyk olur! [734]

Her peygamberin kabul olunan belli bir duası vardır.

Her peygamber de o belli duasını önceden yapmış bulunmaktadır.

Fakat, ben o duamı Kıyamet gününde ümmetime şefaati etmek için saklamışımıdır! [735]

Kıyamet gününde ilk şefaati eden ve şefaati kabul buyurulan benim! [736]

Övünme yok! [737]

Cennetin kapılarının halkalarını ilk ben çakacak ve Allah da bana kapılan açacak ve yanımda mü'minlerin fakirleri olduğu halde beni cennete koyacaktır!

Övünme yok!

Öncekilerin ve sonrakilerin [738] Allah katında [739] en değerlisi benim!

Övünme yok! [740]

Kıyamet gününde sustukları zaman insanların hatipleri benim!

Tutuldukları zaman şefaatiçileri benim! [741]

Ye'se ve ümitsizliğe düştükleri zaman[742] cennetle[743] müjdeleyicileri benim! [744]

Yüce Allah Kıyamet gününde bütün insanları, öncekilerini sonrakilerini düz bir yerde biraraya toplayacak.

Öyle ki, kendilerini çağıran sesini, ayrı ayrı hepsine duyurabilecek.

Göz hepsini görebilecek.

Güneş kendilerine yaklaşacak.

İnsanların gam ve sıkıntıları dayanılmaz, çekilmez dereceyi bulacak! [745]

Güneş o gün kullara bir veya iki mil kadar yaklaştırılacak, onları eritecek!

Amellerinin derecesine göre kullar tere batacaklar. Ter, kiminin aşık kemiklerine, kiminin böğürlerine kadar çıkacak!

Kimini de gemleyecek! [746]

O gün, adam var ki, ter kendisini boğacak dereceye çıkacak da: 'Yâ Rab! Cehenneme atmakla da olsa, beni rahata erdir!' diyecektir! [747]

Bunun üzerine, insanlar birbirlerine:

'Halinizi görmüyor musunuz? Başınıza geleni görmüyor musunuz? Rabbinizin katında kendinize şefaath edecek birini bulup, daha başınızın çaresine bakmayacak mısınız?!¹ diyecekler.

Birbirlerine:

'Âdem'e gidiniz!¹ deyip, Âdem'e varacaklar ve:

'Ey Âdem! Sen insanların babasıdır. Allah seni Kudret Eliyle yaratmış, Ruhundan sana ruh nefhetmiş, meleklere emir buyurmuş, onlarda sana secde etmişlerdir. [748]

Alla, sana herşeyin isimlerini bildirmiştir. [749]

Sen bizim ne halde olduğumuzu bilmiyor, başımıza neler geldiğini görmüyor musun? [750]

Rabbinin katında bize şefaath et! [751] Bizi şu bulunduğumuz müşkil mevkiden kurtarsın!' diyecekler. [752]

Âdem ise, onlara:

'Yüce Rabbim bugün öyle gazaba gelmiştir ki, ne bundan önce bu derece gazaba gelmişliği vardır, ne de bundan sonra bu derece gazaba gelir! [753]

Hem ben de sizin düşmüş olduğunuz isyan durumu gibi müşkil bir duruma düşmüş bulunuyorum! [754]

Vaktiyle, O bana ağacın meyvesinden yemeyi yasaklamıştı da, ben onu yiyip Kendisine âsi olmuşum!

Ben bugün ancak kendimi düşünebilirim, kendimi! [755]

Ben sizin için şefaath edebilecek halde ve mevkide değilim ! [756]

Siz benden başkasına gidiniz! [757]

Babanızdan sonra babanız olan. [758] Allah'ın Tufan'dan sonra yeryüzü halkına gönderdiği ilk peygamber bulunan[759] Nuh'a gidiniz!' diyecek!

Bunun üzerine mahşer halkı Nuh'a varıp:

'Ey Nuh! Sen Tufan'dan sonra yeryüzü halkına gönderilen peygamberlerin ilkisin!

Allah, seni şükredici bir kul olarak adi andırın iş, [760] seçmiş, senin duanı kabul buyurup yeryüzünde kâfiri erden yurt tutan hiçbir kimse bırakım amıştır. [761]

Sen Rabbin katında bize şefaet et!

Bizim ne halde olduğumuzu bilmiyor, başımıza neler geldiğini görmüyor musun?' diyecekler.

Nuh da:

'Rabbim bugün öyle gazaba gelmiştir ki, ne bundan önce bu derece gazaba gelmişliği vardır, ne de bundan sonra bu derece gazaba gelir!

Hem benim bir duam vardır ki, onu kavmim aleyhinde yapmış bulunuyorum!

Ben bugün ancak kendimi düşünebilirim, kendimi! [762]

Ben sizin için şefaet edebilecek halde ve mevkide değilim [763]

Siz benden başkasına, [764] Halîlü'r-Rahman'a, [765] İbrahim'e gidiniz! [766] Yüce Allah onu halil ve dost edinmiştir!' diyecek, [767] ve Mahşer halkı İbrahim'e vararak:

'Ey İbrahim! Sen Allah'ın peygamberi ve yeryüzü halkından O'nun halili ve dostusun!

Sen Rabbin katında bize şefaet et!

Sen bizim ne halde olduğumuzu bilmiyor, başımıza neler geldiğini görmüyor musun?' diyecekler.

İbrahim ise, onlara:

'Rabbim bugün öyle gazaba gelmiştir ki, ne bundan önce bu derece gazaba gelmişliği vardır, ne de bundan sonra bu derece gazaba gelir! [768]

Hem ben, asılsız yere üç söz söylemişimdir!' diyecek, [769] onları anlatacak. [770]

'Ben bugün ancak kendimi düşünebilirim, kendimi! [771]

Ben sizin için şefaet edebilecek halde ve mevkide değilim ! [772]

Siz benden başkasına gidiniz! Musa'ya gidiniz! [773]

Çünkü, Yüce Allah onunla konuşmuş, [774] ona Tevrat'ı vermiştir' diyecek. [775]

Bunun üzerine mahşer halkı Musa'ya varacaklar.

Ona:

'Ey Musa! Sen Allah'ın Resûlüsün! Allah seni risâletleriyle ve seninle konuşmasıyla insanlara üstün kılmıştır!

Sen bizim için Rabbin katında şefaet et!

Sen bizim ne halde olduğumuzu bilmiyor, başımıza neler geldiğini görmüyor musun?' diyecekler.

Musa ise, onlara:

'Rabbim bugün öyle gazaba gelmiştir ki, ne bundan önce bu derece gazaba gelmişliği vardır, ne de bundan sonra bu derece gazaba gelir!

Hem ben öldürmem bana emredilmemiş bir adamı öldürmüşümdür!

Ben şimdi ancak kendimi düşünebilirim, kendimi! [776]

Ben sizin için şefaata edebilecek halde ve mevkiide değilim ! [777]

Siz benden başkasına gidiniz! İsa'ya gidiniz!

Çünkü o anadan doğma körlerin gözünü açar, alaca illetini iyi eder, ölüleri diriltirdi! [778]

O, Allah'ın kulu, resûlü, kelimesi ve Meryem'e nefhettiği ruhudur!' diyecek. [779]

Mahşer halkı İsa'ya varacaklar ve ona:

'Ey İsa! Sen Allah'ın Resûlüsün! Allah'ın Meryem'e ilkâ ettiği kelimesi ve Allah tarafından nefiedilen ruhusun!

Sen beşikte insanlarla konuşmuştun.

Bize Rabbin katında şefaata et!

Sen bizim ne halde olduğumuzu bilmiyor, başımıza neler geldiğini görmüyor musun?' diyecekler.

İsa ise, onlara:

'Rabbim bugün öyle gazaba gelmiştir ki, ne bundan önce bu derece gazaba gelmişliği vardır, ne de bundan sonra bu derece gazaba gelir!' diyecek, günah anmayacak. [780]

Ben bugün ancak kendimi düşünebilirim, kendimi! [781]

Ben sizin için şefaata edebilecek halde ve mevkiide değilim ! [782]

Siz benden başkasına gidiniz! [783] Âdem oğullarının efendisine, ulusuna gidiniz!

Çünkü o, Kıyamet günü toprağı yarılarak kabirlerinden çıkanların ilkidir! [784]

Siz Muhammed Aleyhisselama gidiniz! [785]

O, geçmiş ve gelecek kusurlarını Allah'ın bağışlamış olduğu bir kuldur! [786]

Yüce Rabbiniz katında sizin için o şefaata eder!' diyecek. [787]

Bunun üzerine mahşer halkı bana gelecekler

'Ey Muhammed! Sen Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncususun.

Allah senin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır!

Sen Rabbin katında bize şefaata et!

Sen bizim ne halde olduğumuzu bilmiyor, başımıza gelenleri görmüyor musun?' diyecekler.

Ben de, kalkıp Arşın altına geleceğim.

Orada Rabbinin huzurunda secdeye kapanacağım.

Sonra Allah Kendisine ait hamdlerden, senaların güzellerinden bana öylelerini fetih ve ilham buyuracak ki, onları benden önce hiçbir kimseye fetih ve ilham buyurmuş değildir!*

Sonra bana:

'Ey Muhammed! Başını secdeden kaldır! Dile, dileğin verilecek! Şefaata et, şefaatin kabul olunacak!' buyurulacak.

Bunun üzerine, ben de başımı kaldırıp:

'Ya Rab! Ümmetimi! Ümmetimi ! [788]

Yâ Rab! Ümmetimi! [789] Ümmetimi!

Yâ Rab! Ümmetimi! Ümmetimi!' diyeceğim. [790]

Bunun üzerine:

'Ey Muhammedi Ümmetinden hesapsız olanları cennet kapılarından sağındakinden cennete koy!' denilecektir.

Onlar, bu kapıdan başka, öteki kapılarda da insanlara ortaklıklar.

Muhammed'in varlığı Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; cennet kapılarının iki kanadının arası Mekke ile Himyer, Hecerveya Busrâ arası kadardır. [791]

Şefaati için bana bir had çizilecek [792] ve:

'Haydi git! Kimin kalbinde bir buğday veya arpa tanesi kadar iman varsa, onu [793] cehennemden çıkar! [794] Cennete koy!' denilecek. [795]

Ben de o had dahilinde insanları cehennemden çıkarıp cennete koyacağım.

Sonra Rabbime dönerek secdeye kapanacağım.

Yüce Allah yine dilediği kadar beni secde halinde bırakacak.

Sonra bana:

'Ey Muhammedi Başını secdeden kaldır! Söyle, sözün tutulsun! İşte, isteğin verilsin! Şefaati dile, şefaatin kabul olunsun!¹ denilecek.

Ben de başımı secdeden kaldırarak Rabbime, Kendisinin bana öğrettiği bir hamd ile hamd edeceğim.

Sonra şefaatte bulunacağım.

Rabbim bana bir had çizicek [796] ve:

'Haydi git, kimin kalbinde hardal tanesi kadar iman varsa, onu cehennemden çıkar! [797] Cennete koy!' denilecek.

Ben de gidip kimin kalbinde o kadar iman bulursam onu [798] cehennemden çıkarıp cennete koyacağım. [799]

Sonra Rabbime dönüp aynı hamdlerle hamd edeceğim.

Sonra O'nun için secdeye kapanacağım.

Bana tekrar:

'Ey Muhammedi Secdeden başını kaldır! Söyle, sözün tutulsun! İşte, isteğin verilsin! Şefaati dile, şefaatin kabul olunsun!¹ denilecek.

Ben de:

'Yâ Rab! Ümmetimi! Ümmetimi!' diyeceğim.

Bana:

'Git! Kalbinde hardal tanesinden çok çok çok daha az iman bulunan kim varsa, onu da cehennemden çıkar! [800] Cennete koy!' denilecek.

Ben de gidip kimin kalbinde azıcık iman bulursam onu cennete koyacağım. [\[801\]](#)

Sonra dördüncü kez Rabbime dönerek aynı hamd ve senalarla O'na hamd edeceğim. Secdeye kapanacağım!

Bana:

'Ey Muhammedi Başını secdeden kaldır! Söyle, sözün dinlensin! İşte, isteğin verilsin! Şefaata dile, şefaatin kabul edilsin!' denilecek.

Ben gidip bunu da yapacağım. [\[802\]](#)

'Yâ Rabbi! Cehennemde Kur'ân'ın hapsettiklerinden, yani cehennemde temelli kalmaları gerekenlerden başka kimse kalmadı! [\[803\]](#)

Yâ Rab! Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka hiçbir ilah yok, diyenlere şefaata için de bana izin ver!' diyeceğim.

Yüce Allah:

'Bu, Sana ait değildir.

Fakat, izzet ve kibriyâma, azamet ve cibriyâma yemin ederim ki, 'Lâ ilahe illallah¹ diyenleri cehennemden muhakkak Ben çıkaracağım!' buyuracak. [\[804\]](#)

Ümmetimden cehennemde, cehennemliklerin yanında kalanlara, cehennemlikler:

'Sizin Yüce Allah'a hiçbir şeyi şerik koştığınız ibadet etmiş olmanızın size ne yararı oldu? Sizi Allah'ın azabından kurtarabildi mi sanki?!' diyecekler.

Bunun üzerine, Yüce Allah:

'İzzet ve celâlim hakkı için onları da cehennemden azad edeceğim!' buyuracak.

Göndereceklerini gönderecek.

Onlar, kömür halinde cehennemden çıkarılıp hayat ırmağının içine konulacaklar da, sel uğrağında biten yabani reyhan tohumlarının çarçabuk bittiği gibi, yeniden öylece bitecekler!

Onlar iki gözlerinin arasına 'Bunlar Azîz olan Allah'ın azadlıları' yazısı yazılarak cennete konulacaklardır.

Cennet halkı, onlara:

'Bunlar cehennemliklerdir!' diyecekler.

Yüce Allah ise:

'Hayır! Bunlar Azîz ve Cebbar olan Allah'ın azadlılarıdır!' buyuracaktır." [\[805\]](#)

NA'T-I NEBEVÎ

İki cihan güneşi, Sensin yâ Rasulallah!
Bulunmayan bir eşi, Sensin yâ Rasulallah!
Yartatmıştır nurunu Senin ilk önce Mevlâ,
Yaratmış yeri,göğü...Senin için Yüce Mevlâ!
Kâinat örgüsüne işlenmiş özel adın
Işıkların tuğrası, tuğudur güzel adın!
Tevhid levhasını da, Senin adın tamamlar,
Sevgi gülistanına Senin tadından damlar!
Tevrat'ta, İncil'de Sen, müjdelenen Ahmed'sin
Süryanca Münhamennâ, Kur'ân'ca Muhammed'sin!
Sana bütün yeryüzü, olmuş namazgah, mâbed
Cihan Peygamberliğin hükümrân ilelebed.
Geçmiş peygamberlerden Seninçin ahd alınmış
Ümmetleri adına Sana bağlı kalınmış.
Sensin Kıyamet günü, kabrinden ilk kalkacak,
Arşın sağ yanında da duracak Sensin ancak
Sensin tek efendisi Âdem oğullarının
Sensin en sevgilisi Allah'a, kullarının.
Sensin ahiret günü peygamberler önderi
Rabbin hamd sancağını taşıyan peygamberi
Sensin en şerefli halkın Allah katında
Peygamberler duracak sancağının altında!
Mahşerde herkes Senin rahmetinin muhtacı:
Sendedir hamd sancağı, Sende şefaata tacı!
Umutsuzlara o gün, umut verecek Sensin
Onların üstlerine kanat gerecek Sensin!
Verilecek sırt Sana makamın en yücesi:
Makam-ı Mahmud ile Vesîle derecesi.
Mahşerde her dileği Sensin kabul olunan
Sensin Hakk'a kulların en yakını bulunan.
Bütün cihan halkıyla tartılsan, fazilette
Daha ağır gelirdin onlardan, Sen elbette.

Gererdin kol kanat Sen, başvuran her âcize
Gösterdiğin olurdu, gereklikçe mucize.
Mucize nurun Senin, parıl parıl yanardı,
Geceleyin görenler onu kandil sanardı.
Aç ve yorgun develer, Sana dert yanarlardı,
Dertlerinin devası belli ki Sende vardı.
En sert başlar karşında uysallık gösterirdi,
Ağaçlar ve taşlar da Sana selam verirdi.
Herşey Senin emrini dinler kabul ederdi,
Sen "Gel!" dersen gelirdi, "Dön, git!" dersen giderdi.
Görür gibi önünü, ardını da görürdün,
Hastalığı giderir, gözsüzü gördürürdün.
Geleceğe ait Sen, neyi verirsen haber,
Haber verdiğin gibi çıkardı birer birer.
Kur'ân ile yumuşatan Sendin ancak Ömer'i
Bir işaretle böldün ikiye Sen Kameri
Mütevazi sofranda büyük bereket vardı,
Az nesneler çoğalır, yeter, hatta artardı.
Önünde yemeklerin tesbîhi duyulurdu,
Avucunda çakıllar tesbîhe koyulurdu.
Merhametin, şefkatin ölçüleri aşardı,
Kör kuyular duanla kaynar, dolar, taşardı.
Dua etsen gök gürler, yer yer şimşek çakardı,
Mübarek parmakların çeşme olur, akardı.
Seferlerde orduyu suladığın olurdu
Beldeler kuraklıktan duanla kurtulurdu.
El atsan arık davar sütlenir, süt verirdi
Manevî heybetinden krallar ürperirdi.
B esm eyleyle saçtı ğı n bir tek avuç toprağın
Ederdi bir orduyu, tedirgin, darmadağın!
Mekke'deyken bir gece, tüm gökleri dolaştın,
Melekût âleminin doruğuna ulaştın!
Beşeriyet kaydını kırdın, aştın orada,

Bin bir tecellîlerle karşılaştın orada!
İlâhî iltifatla, hitapla dolup taştın,
Şirksiz bir yaklaşımla Mevlâ'na Sen yaklaştın!
İsrâ ve Mi'râcınla kıldı Seni Hak mümtaz,
Ümmetinin mi'râcı, oldu beş vakit namaz.
Kur'ân, Senin en büyük, en devamlı mucizen,
Verdin ona göre Sen herşeye gerçek düzen.
İlâhî kitaplığın kutluluğu ondadır,
Dünyanın, ahiretin mutluluğu ondadır.
Gece gündüz okunan İlâhî kitap Kur'ân,
Hayrandı dün de ona, bugün de herkes hayran.
Gerçekledi o ancak Batının rüyasını
Hayretlere düşürdü ilim-fen dünyasını.
Edindin her hususta Kur'ân'ı Sen tek rehber
Okudun, okutturdun onu herkese ezber.
Yürürdün hak yolunda dosdoğru, yol açıksa
Asla geri dönmezdin cihan karşına çıksa.
Başladığın bir işi, bırakmazdın yarıda
Bulunurdun herkese bu yolda uyarıda.
"Kıyamet kopsa bile işi bırakma!" derdin,
Dünyayı âhiretin tarlası addederdin.
Hakka tevekkülde de halkı uyandırırdın
Önce tedbir aldırır, sonra dayandırırdın.
Çağlarca olmayanı yirmüç yılda oldurdun
Karanlık gönüllere tevhid nuru doldurdun.
Putu, putperestliği kaldırdın tüm ülkenden,
Hiçbir açık vermedin bu yoldaki ilkenden.
Bugün bile ülkende ne putperest, ne put var
Bu eşsiz başarını, düşman da olsa kutlar.
Yerleştirdin kalblere Sen Allah saygısını
Giderdin herkesteki can, mal, ırz kaygısını.
Kurdun öyle mucize bir düzen bu uğurda
Güttürdün koyunları, dağda uluyan kurda!

Gençliğinde de Senin "el-Emîn"di bir adın,
Üstün vasıflarına hayrandı erkek kadın.
Her çağda ömek insan varsa da her ulusta
Ömeklerin Ömeği Sen oldun her hususta
Kur'ân idi ahlâkın, alırdın dersi Hak'tan
Yeşerttin kuru yeri o ilâhî kaynaktan
Tevrafta ve İncil'de na'tın destan heryanda
Yüce Rabbin övüyor ahlâkını Kur'ân'da
Toplamıştı Yaratan Sende her özelliği
Buyurdun: "İslâmiyet, önce huy güzelliği"
Güzel, iyi huyları tamamlamak için Sen
Gönderildin cihâna, rahmet olarak zaten.
Derdin: İyi huylunuz, en sevgiliniz Bana
Yüce Allah buğzeder kötü huylu olana.
"Allah'ın ahlâkıdır güzel huy!" buyururdun,
Bunun Sen önemini herkese duyururdun.
Kendin için her neyi özlüyor, istiyorsan,
Herkesçin de iste ki, olasın mü'min insan.
En üstün müslüman da, o kimsedir derdin
Sen, Müslümanlar elinden, dilinden kalır esen.
Herşeyden en uygunu, en kolayı seçerdin,
Hiç kin tutmaz, öç almaz, hoşgörür, vazgeçerdin.
Ne bir ayb araştırır ne kusura bakardın
Ne yaptığın iyiliği anar, başa kakardın.
Bağışlanmışken Senin geçmişin, geleceğin
Ayrılmadın tâattan ölüm ânına değin.
İbadete dalmaktan derin birhaz alırdın
Uzaklaşır herşeyden, sırf Rabbinle kalırdın.
Kapandıkça secdeye, başın Arş'a değdi,
Yücelikler önünde, eğilir, baş eğdi.
Boyunlar eğilirken, yürünürken izinde,
Gömülür, kaybolurdun tevazu denizinde.
Medine'de kendine ne bir saray kurdurdun

Ne kapında, çevrende nöbetçiler durdurdun.

Yetimler, kimsesizler... ayrılmazdı başından

Yoksullar, çekinmeden gelir, yerdi aşından.

Herşeyler em rindeyken yerdin arpa ekmeği, Sen ne yererdin, ne de överdin bir yemeği.

Kurumuş ekmeğine sirke ve tuz katardın, Kulübede oturur, kuru yerde yatarsın.

Saltanat bir gösteriş, aldandı katında Boş şeylere hiç önem vermedin hayatında.

Dünya sanki bir ağaç, yolcuydun altında Sen Dinlenen yolcu, derdin, ayrılır ordan hemen!

Diller vasfından âciz, ne dense hakkında az, Peygamberler içinde Senin sânin pek mümtaz.

Ne mutlu ümmetiniz, bu nimet bize yeter, Dünyada, ahirette bu himmet bize yeter.

Ey Allah'ın Resûlü! Bizim günahımız çok! Senin rahmet kapından başka bir kapımız yok!

Razıyız olalım hep Kapının eşiği tek Ayırmasın Mevlâmız, Senden bizi haşre dek!

Başka kim var yerlerde, göklerde selamlanır? Seni en çok sevenin imanı tamamlanır.

Pervanen olup Senin yanmayan ateşine Seninçin çarpınmayan kalbin, tende işi ne?

Eğilin ulu dağlar, dik yamaçlar, yokuşlar! Siz ey seher yelleri, siz ey uçuşan kuşlar!

Esin, uçun ne olur Medine'ye doğru siz Aşıksınız oraya sizler de hiç şüphesiz!

Gönüller demetini unutmayınız sakın! Ravza-i Nebevîmin eşiğine bırakın!

Sunun selamımızı, kalbleratıp durdukça Güneş, ay ve yıldızlar doğup batıp durdukça!

S al ât ü selam ona, âline, ashabına

Mahrum olmaz başvuran onun rahmet babına!

Hürmetine Resûlün, kulun Ebu'l-Kâsım'ın, Yüce Mevlâm bağışla günahını Âsım'ın!

İki cihan güneşi, Sensin yâ Rasulallah! Bulunmayan bir eşi, Sensin yâ Rasulallah! Yartatmıştır nurunu Senin ilk önce Mevlâ, Yaratmış yeri,göğü...Senin için Yüce Mevlâ! Kâinat örgüsüne işlenmiş özel adın Işıkların tuğrası, tuğudur güzel adın! Tevhid levhasını da, Senin adın tamamlar, Sevgi gülistanına Senin tadından damlar! Tevrat'ta, İncil'de Sen, müjdelenen Ahmed'sin Süryanca Münhamennâ, Kur'an'ca Muhammed'sin! Sana bütün yeryüzü, olmuş namazgah, mâbed Cihan Peygamberliğin hükümrân ilelebed. Geçmiş peygamberlerden Seninçin ahd alınmış Ümmetleri adına Sana bağlı kalınmış. Sensin Kıyamet günü, kabrinden ilk kalkacak, Arşın sağ yanında da duracak Sensin ancak Sensin tek efendisi Âdem oğullarının Sensin en sevgilisi Allah'a, kullarının. Sensin ahiret günü peygamberler önderi Rabbin hamd sancağını taşıyan peygamberi Sensin en şerefli halkın Allah katında Peygamberler duracak sancağının altında! Mahşerde herkes Senin rahmetinin muhtacı: Sendedir hamd sancağı, Sende şefaatacı! Umutsuzlara o gün, umut verecek Sensin Onların üstlerine kanat gelecek Sensin! Verilecek sırf Sana makamın en yücesi: Makam-ı Mahmud ile Vesîle derecesi. Mahşerde her dileği Sensin kabul olunan Sensin Hakk'a kulların en yakını bulunan. Bütün cihan halkıyla tartı Is an, fazilette Daha ağır gelirdin onlardan, Sen elbette. Gererdin kol kanat Sen, başvuran her âcize Gösterdiğin olurdu, gerektikçe mucize. Mucize nurun Senin, parıl parıl yanardı, Geceleyin görenler onu kandil sanardı. Aç ve yorgun develer, Sana dert yanarlardı, Dertlerinin devası belli ki Sende vardı. En sert başlar karşında uysallık gösterirdi, Ağaçlar ve taşlar da Sana selam verirdi. Herşey Senin emrini dinler kabul ederdi, Sen "Gel!" dersen gelirdi, "Dön, git!" dersen

giderdi. Görür gibi önünü, ardını da görürdün, Hastalığı giderir, gözsüzü gördürürdün. Geleceğe ait Sen, neyi verirsen haber, Haber verdiğin gibi çıkardı birer birer. Kur'ân ile yumuşatan Sendin ancak Ömer'i Bir işaretle böldün ikiye Sen Kameri Mütevazi sofranda büyük bereket vardı, Az nesneler çoğalır, yeter, hatta artardı. Önünde yemeklerin tesbîhi duyulurdu, Avucunda çakıllar tesbîhe koyulurdu. Merhametin, şefkatin ölçüleri aşardı, Kör kuyular duanla kaynar, dolar, taşardı. Dua etsen gök gürleri, yer yer şimşek çakardı, Mübarek parmakların çeşme olur, akardı. Seferlerde orduyu suladığın olurdu Beldeler kuraklıktan duanla kurtulurdu. El atsan arık davar sütlenir, süt verirdi Manevî heybetinden krallar ürperirdi. B esm eleyle saçtı ğı n bir tek avuç toprağı n Ederdi bir orduyu, tedirgin, darmadağın! Mekke'deyken bir gece, tüm gökleri dolaştın, Melekût âleminin doruğuna ulaştın! Beşeriyet kaydını kırdın, aştın orada, Bin bir tecellîlerle karşılaştın orada! İlâhî iltifatla, hitapla dolup taşın, Şirksiz bir yaklaşımla Mevlâ'na Sen yaklaştın! İsrâ ve Mi'râcınla kıldı Seni Hak mümtaz, Ümmetinin mi'râcı, oldu beş vakit namaz. Kur'ân, Senin en büyük, en devamlı mucizen, Verdin ona göre Sen herşeye gerçek düzen. İlâhî kitaplığın kutluluğu ondadır, Dünyanın, ahiretin mutluluğu ondadır. Gece gündüz okunan İlâhî kitap Kur'ân, Hayrandı dün de ona, bugün de herkes hayran. Gerçekledi o ancak Batının rüyasını Hayretlere düşürdü ilim-fen dünyasını. Edindin her hususta Kur'ân'ı Sen tek rehber Okudun, okutturdun onu herkese ezber. Yürürdün hak yolunda dosdoğru, yol açıksa Asla geri dönmezdin cihan karşına çıksa. Başladığın bir işi, bırakmazdın yarıda Bulunurdun herkese bu yolda uyarıda. "Kıyamet kopsa bile işi bırakma!" derdin, Dünyayı ahiretin tarlası addederdin. Hakka tevekkülde de halkı uyandırırdın Önce tedbir aldırır, sonra dayandırırdın. Çağlarca olmayanı yirmüç yılda oldurdun Karanlık gönüllere tevhid nuru doldurdun. Putu, putperestliği kaldırdın tüm ülkenden, Hiçbir açık vermedin bu yoldaki ilkenden. Bugün bile ülkende ne putperest, ne put var Bu eşsiz başarını, düşman da olsa kutlar. Yerleştirdin kalblere Sen Allah saygısını Giderdin herkesteki can, mal, ırz kaygısını. Kurdun öyle mucize bir düzen bu uğurda Güttürdün koyunları, dağda uluyan kurda! Gençliğinde de Senin "el-Emîn"di bir adın, Üstün vasıflarına hayrandı erkek kadın. Her çağda ömek insan varsa da her ulusta Ömeklerin Ömeği Sen oldun her hususta Kur'ân idi ahlâkın, alırdın dersi Hak'tan Yeşerttin kuru yeri o ilâhî kaynaktan Tevrat'ta ve İncil'de na'tın destan heryanda Yüce Rabbin övüyor ahlâkını Kur'ân'da Toplamıştı Yaratan Sende her özelliği Buyurdun: "İslâmiyet, önce huy güzelliği" Güzel, iyi huyları tamamlamak için Sen Gönderildin cihâna, rahmet olarak zaten. Derdin: İyi huylunuz, en sevgiliniz Bana Yüce Allah buğzeder kötü huylu olana. "Allah'ın ahlâkıdır güzel huy!" buyururdun, Bunun Sen önemini herkese duyururdun. Kendin için her neyi özlüyor, istiyorsan, Herkesçin de iste ki, olasın mü'min insan. En üstün müslüman da, o kimsedir derdin Sen, Müslümanlar elinden, dilinden kalır esen. Herşeyden en uygunu, en kolayı seçerdin, Hiç kin tutmaz, öç almaz, hoşgörür, vazgeçerdin. Ne bir ayb araştırır ne kusura bakardın Ne yaptığın iyiliği anar, başa kakardın. Bağışlanmışken Senin geçmişin, geleceğin Ayrılmadın tâattan ölüm ânına değin. İbadete dalmaktan derin birhaz alırdın Uzaklaşır herşeyden, sırf Rabbinle kalırdın. Kapandıkça secdeye, başın Arş'a değerde, Yücelikler önünde, eğilir, baş eğerde. Boyunlar eğilirken, yürünürken izinde, Gömülür, kaybolurdun tevazu denizinde. Medine'de kendine ne bir saray kurdurdun Ne kapında, çevrende nöbetçiler durdurdun. Yetimler, kimsesizler... ayrılmazdı başından Yoksullar, çekinmeden gelir, yerdı aşından. Herşeyler em rindeyken yerdin arpa ekmeği, Sen ne yererdin, ne de överdin bir yemeği. Kurumuş ekmeğine sirke ve tuz katardın, Kulübede oturur, kuru yerde yatardın. Saltanat bir gösteriş, aldandı katında Boş şeylere hiç önem vermedin hayatında. Dünya sanki bir ağaç, yolcuydun altında Sen Dinlenen yolcu, derdin, ayrılır ordan hemen! Diller vasfından âciz, ne dense hakkında az, Peygamberler içinde Senin sânın pek mümtaz. Ne mutlu ümmetiniz, bu nimet bize yeter, Dünyada, ahirette bu himmet bize yeter. Ey Allah'ın Resûlü! Bizim günahımız çok! Senin rahmet kapından başka bir kapımız yok! Razıyız olalım

hep Kapının eşiği tek Ayırmasın Mevlâmız, Senden bizi haşre dek! Başka kim var yerlerde, göklerde selamlanır? Seni en çok sevenin imanı tamamlanır. Pervanen olup Senin yanmayan ateşine

Seninçin çarpınmayan kalbin, tende işi ne? * * *

Eğilin ulu dağlar, dik yamaçlar, yokuşlar! Siz ey seher yelleri, siz ey uçuşan kuşlar! Esin, uçun ne olur Medine'ye doğru siz Aşksınız oraya sizler de hiç şüphesiz! Gönüller demetini unutmayınız sakın! Ravza-i Nebevinin eşiğine bırakın! Sunun selamımızı, kalbleratıp durdukça Güneş, ay ve yıldızlar doğup batıp durdukça! S al ât ü selam ona, âline, ashabına Mahrum olmaz başvuran onun rahmet babına! Hürmetine Resûlün, kulun Ebu'l-Kâsım'ın, Yüce Mevlâm bağışla günahını Âsım'ın![\[806\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Terikesi ve Borçlarının Ödenişi

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bize mirasçı olunmaz: Biz ne bırakırsak, sadakadır." [807]

"Benim mirasçılarım, bir dinar bile bölüşemezler.

Kadınlarımla nafakasından ve mütevellînin masrafından sonra, ne bırakırsam sadakadır" buyurmuştur. [808]

Hiz. Âişe'nin ve sahâbilerden bazıları'nın bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam vefat ettiği zaman miras olarak ne bir dirhem, [809] ne bir davar, ne bir deve, [810] ne bir erkek köle, ne bir kadın köle bırakmış, [811] ne de

(vasiyet edilecek malı bulunmadığı için) birşey vasiyet etmiştir. [812]

Peygamberimiz Aleyhisselamdan kalan, ancak bindiğı ak bir katır ile Allah yolunda vakfetmiş olduğu bir arazi parçasından, [813] bir de kullandığı silahından ibaretti. [814]

Hatta, vefatı sırasında zırh gömleğı bir Yahudide otuz sa¹ arpa karşılığında terhin edilmiş bulunuyordu. [815]

Hiz. Ebu Bekir, halife olunca, Peygamberimiz Aleyhisselamın kime va'di varsa alacaklının gelip alacağını alması için Medine'de nida ettirdi ve onları Bahreyn'den gelen mallardan ödedi.

Hiz. Ali de, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatından sonra:

"Resûlullah Aleyhisselamın kime bir va'di veya borcu varsa bana gelsin!" diyerek nida ettirdi.

Sağ oldukça her yıl adam gönderip kurban kesme günü Mina'da, Akabe yanında böylece nida ettirmeye devam etti.

Allah'ın kullarından gelip haklı haksız her isteyenini isteğini verdi.

Hiz. Ali'den sonra, vefat edinceye kadar Hiz. Hasan, ondan sonra da şehadetine kadar Hiz. Hüseyin böyle yaptı. [816]

**Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescid Çevresinde Zevceleri İçin Yaptırmış
Olduğu Odalar ve**

Bunların Sonradan Alınıp Mescide Katılışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Medine'de Mescidini yaptırdığı zaman, Mescidin yanına kerpiçten iki oda da yaptırmış ve üzerlerini hurma kütüğü ve dallarıyla örttürmüştü.

Hiz. Âişe'nin odasının kapısı Mescide giden yola doğru idi.

Hiz. Şevde için yapılan odanın kapısı da, Mescidin üçüncü kapısı olan Âl-i Osman kapısına doğru idi. [817]

Peygamberimiz Aleyhisselam, başka zevceler alınca, sonradan odaların sayısı dokuza kadar çıkarıldı ve bunlar da Hiz. Âişe'nin odasıyla kible arasında, yani Mescidin doğusuna düşen kısmında yapıldı. [818]

Odaların bazıı kerpiçten, bazıı da taşlandı.

Bazısı hurma dallarından (Bağdadî tarzında) yapılarak üzerleri çamur harçla sıvanmış ve hurma dallarıyla tavanlanmıştı.

Hasan b. Ebi'l-Hasan:

"Ben erginlik çağına henüz basmış bir genç iken Resûlullahın evlerine girmiş, elimle tavanına uzanıp yetişmişim.

Resûlullahın odasının örtüsü servi veya ardıç kütüğü üzerine gerilmiş bir kıl dokuma kilimden ibaretti" demiştir.

Buhârî'nin Târîh'inden Süheylî'nin nakline göre de:

"Resûlullahın evinin kapısı halkasız olup yay ucuyla çalınırdı. [819]

Muhammed b. Hilal ile Atâü'l-Horasânî de, Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcelerinin odalarını görmüşler, onların hurma dallarından yapılmış ve kapılarına siyah kıldan palas perdeler tutulmuş olduğunu bildirmişlerdir. [820]

Halife Abdulmelik'in Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcelerine ait odaların istimlak edilip yıkılarak Mescide katılmaları hakkındaki yazısı geldiği ve okunduğu gün, birçok kimseler gözlerinin yaşını tuta-mamışlar, [821] ağlaşmışlardır. [822]

Tabiîn bilginlerin Saîd b. Müseyyeb:

"Vallahi, onların oldukları hal üzere bırakılmalarını ne kadar arzu ederdim!

Medinelilerden yeni yetişenlerve Medine'ye dışarıdan gelenler Resûlullah Aleyhisselamın hayatında neyle yetindiğini görürler de, insanlar mal çoğalışına ve bununla öğünüşe rağbet etmezlerdi" demiştir. [823]

Peygamberimiz Aleyhisselamdan Kalan ve Ziyaret Edilen Emanetlerden Bazıları

1)Peygamberimiz Aleyhisselam, Hicretin 6. yılında Hudeybiye'de başının saçını Hıraş b. Ümeyye'ye kazıtmış; [824] Ümmü Umâre'nin bildirdiğine göre, Müslümanlar PeygamberimizAleyhisselamın kesilen saçını bölüşmüşler, bir demet de kendisi alıp vefatına kadar yanında saklamıştı. [825]

Peygamberimiz Aleyhisselamın başının sağ tarafından kesilen saç Ebu Talha'ya verilmiş, [826] sol taraftan kesilen saç da halk arasında bölüştürülmüş, [827] kesilen saçının bir tek teli bile çevrelerini saran halk tarafından yere düşürülmemişti. [828]

Peygamberimiz Aleyhisselam, alnının saçını da-ricası üzerine-Halid b. Velid'e vermiş, [829] Halid b. Velid onu zaferler kazandığı savaşlarda başına giydiği kalensüvasının içinde taşımıştı . [830]

Peygamberimiz Aleyhisselamın kesilen saçından zevceleri de herkes gibi almışlardır. [831]

Tabiîn bilginlerinin büyüklerinden İbn Şîrîn der ki:

"Abîde'ye [ölümü: 190 H .]:

'Bizim yanımızda Peygamber Aleyhisselamın saçı vardır.

Biz onu Enes b. Malikten veya onun ev halkı tarafından elde ettik¹ dedim.

Abîde:

'Peygamber Aleyhisselamın saçından bir tek telin benim yanımda bulunması, bana dünyadan ve dünyadakilerden daha sevgilidir!' dedi." [832]

2) Enes b. Malik'in, tüyü dökülmüş meşin tasmalı bir çift ayakkabı çıkarıp:

"Bu, Resûlullah Aleyhisselamın ayakkabısıdır!' dediği, İsa b. Tahman tarafından rivayet edilir. [833]

Hicretin 100. veya 110. yılında Peygamberimiz Aleyhisselamın tasmalı bir ayakkabısı Mekke'de Ubeydullah b. Abbas b. Abdulmuttalib'in kızı Fâtıma'nın yanında bulunuyor ve isteyenlere gösteriliyor-du. [834]

Ebu'l-Fidâ (vefatı: 774 H.) der ki:

"600. Hicrî yıl civarında ve ondan sonra İbn Ebi Hadrad diye anılan tüccar bir adamın yanında Peygamberimiz Aleyhisselama ait ayakkabı teki bulunduğu duyulur.

Melik Eşref-i Musa b. Melikül'-Âdil Ebu Bekir b. Eyyüb, bu ayakkabıyı pek çok mal verip satın almak isterse de, adam satmaya yanaşmaz.

Tüccarın ölümünden sonra, adı geçen melik onu satın alır.

Eşrefiye Dârü'l-hadisini yaptırınca, kale tarafında bir odayı ona tahsis ve bir bakıcı da tayin ederek, kendisine her ay kırk dirhem aylık bağlar.

Halen bu ayakkabı, Eşrefiye Dârü'l-hadisindeki yerinde bulunmaktadır." [835]

3)Peygamberimiz Aleyhisselama Hayber ganimetinden dört çift mest düşmüştü. [836] Habeş Necaşîsi Ashama da Peygamberimiz Aleyhisselama bir çift siyah mest hediye etmişti. Peygamberimiz Aleyhisselam, bu mestleri giyer, [837] sonradan, abdest alırken[838] onların üzerier-

ine-yıkama yerine-meshederdi. [\[839\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselama İskenderiye kralı Mukavkıs da bir çift siyah mest hediye ettiği gibi, [\[840\]](#) ashabdan Dıhyetü'l-Kelbî de bir çift mest hediye etmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam bu mestleri de giyerdi. [\[841\]](#)

4) Hz. Âişe der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam Medine'ye geldiği, Ebu Eyyûb'un evine indiği zaman, ona:

'Ey Ebu Eyyûb! Sizin bir şeririniz (somyanız) yok mu?' diye sordu.

O da:

'Yok vallahi!¹ dedi.

Ensardan Es'ad b. Zürâre, bunu haber alınca, Resûlullah'a direkleri sac ağacından yapılmış, üzeri keten lifle dokunan hasırla kaplanmış bir şerir gönderdi.

Resûlullah, evine taşınmaya kadar, onun üzerinde uyumuştı.

Vefatına kadar da, onun üzerinde uyudu. [\[842\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam yıkayıp kefenlendiği zaman bu şeririn üzerine konularak, cenaze namazı da kendisi bu şerir üzerinde bulunduğu halde kılınmıştır. [\[843\]](#)

Müslümanlar ölülerini taşımak üzere onu bizden isterler ve onunla teberrük ederlerdi.

Ebu Bekir'in, Ömer'in cenazesi de onun üzerinde taşınmıştı." [\[844\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın bu mübarek şeriri Emevîler devrinde Hz. Âişe'nin mirası içinde satışa çıkarılınca, onu Muaviye b. Ebu Süfyan'ın azadlılarından Abdullah b. İshak adında bir adam 4.000 dirheme satın almıştı. [\[845\]](#)

Ömer b. Abdülaziz'in Yanındaki Bir Oda İçinde Bulundurup Ziyaret Ettiği ve Ettirdiği Bazı Emanetler

Amr b. Muhacir der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamın eşyası Ömerb.Abdülaziz'in (vefatı: 101 H.)yanında bir odada bulunup, kendisi her gün onlara bakardı.

Kureyşîlerden gelip yanında toplananları da o odaya koyar, sonra bu eşyaya yönelerek: 'İşte! Allah'ın sizi kendisiyle şereflendirdiği zâtın mirası!' derdi ki, onlar:

Bir adet hurma yapraklarıyla örülmüş şerir,

Bir adet yüzü deri, içi hurma lifi doldurulmuş yüz yastığı,

Bir adet büyükça çanak,

Bir adet su bardağı,

Bir adet elbise,

Bir adet el değirmeni,

Bir adet ok çantası,

Bir adet kadife (yorgan) idi.

Bu yorganda Resûlullahın başının sinmiş bulunan teri misk kokusundan daha güzel kokar dururdu. Ömerb. Abdülaziz hastalandığı zaman onun suyu ile yıkanır ve iyileşirdi." [\[846\]](#)

[1] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 192, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 392.

[2] İbn Sa'd, c. 2, s. 192-193, Ahmed, c. 6, s. 35, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 351.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 337-338, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 94.

[4] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 2, s. 192.

[5] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 215.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 282, Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 101.

[7] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 2, s. 194-195, Ahmed, c. 1, s. 288, Müslim, c. 4, s. 1803.

[8] İbn Sa'd, c. 2, s. 194-195, Buhârî, c. 6, s. 102, İbnMâce, Sünen, c. 1,s.562.

[9] İbn Sa'd, c. 2, s. 184.

[10] Ahm ed, c. 4, s. 367, Müslim, c. 4, s. 1873.

[11] Zührî, Megâzî, s. 133, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 433-434, İbn Sa'd, c. 2, s. 193 Dârimî, Sünen, c. 1, s. 37.

[12] DârimP, c. 1,s.37.

[13] Zührî, s. 133, Abdurrenak, c. 5, s. 434.

[14] İbn Sa'd, c. 2, s. 193.

[15] Zührî, Megâzî, s. 1 33, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 434.

- [16] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 37.
- [17] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 193, Dârimî, c. 1, s. 37.
- [18] Dârimî, c. 1, s. 37.
- [19] İbn Sa'd, c. 2, s. 193.
- [20] İbn Sa'd, c. 2, s. 193, Dârimî, c. 1, s. 37.
- [21] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434.
- [22] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434, İbn Sa'd, c. 2, s. 193, Dârimî, c. 1, s. 37.
- [23] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434, İbn Sa'd, c. 2, s. 193, Dârimî, c. 1, s. 37.
- [24] Bezzar ve Taberânî'den naklen Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 23-24.
- [25] İbn Sa'd, c. 2, s. 256, Taberî, Târîfu, c. 3, s. 192, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 319 İbn Hacer, Metalibu'l-âliye, c. 4, s. 260.
- [26] İbn Sa'd, c. 2, s. 256-257, Taberî, c. 3, s. 192, İbn Esîr, c. 2, s. 320, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 253, İbn Hacer, Metalib, c. 4, s. 261.
- [27] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 256-257, Taberî, Târîh, c. 3, s. 192-193, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 320, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 253, İbn Hacer, Metalibu'l-âliye, c. 4, s. 261.
- [28] İbn Sa'd, c. 2, s. 257, Taberî, c. 3, s. 193, Süheylî, Ravıdu'l-ünûf, c. 7, s. 590, İbn Esîr, c. 2, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 253, İbn Hacer, c. 4, s. 261.
- [29] İbn Sa'd, c. 2, s. 257, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 564, Taberî, c. 3, s. 193, Süheylî, c. 7, s. 590, İbn Esîr, c. 2, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 253, İbn Hacer, c. 4, s. 261.
- [30] İbn Sa'd, c. 2, s. 257, Belâzurî, c. 1, s. 564, Taberî, c. 3, s. 193, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 253, İbn Hacer, c. 4, s. 261.
- [31] İbn Sa'd, c. 2, s. 256-257, Belâzurî, c. 1, s. 564, Taberî, c. 3, s. 192-193, Süheylî, c. 7, s. 590, İbn Esîr, c. 2, s. 320, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 253, İbn Hacer, c. 4, s. 261-262.
- [32] İbn Sa'd, c. 2, s. 193, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 106.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/231-236.
- [33] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 205.
- [34] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 221.
- [35] İbn Sa'd, c. 2, s. 203, Ahmed, c. 6, s. 71.
- [36] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 221.
- [37] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 203-204.
- [38] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 488.
- [39] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 292, Ahmed, c. 3, s. 489, Taberî, c. 3, s. 190.
- [40] Ahmed, c. 3, s. 488.
- [41] İbn İshak, c. 4, s. 292, İbn Sa'd, c. 2, s. 204, Ahmed, c. 3, s. 489, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 38, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 544, Taberî, c. 3, s. 190.
- [42] Ahmed, c. 3, s. 488.

[43] İbn İshak, c. 4, s. 292, İbn Sa'd, c. 2, s. 204, Ahmed, c. 3, s. 489, Belâzurî, c. 1 , s. 544, Taberî, c. 3, s. 190.

[44] Ahmed, c. 3, s. 488.

[45] İbn İshak, c. 4, s. 292, Ahmed, c. 3, s. 489, Dârimî, c. 1, s. 38, Belâzurî, c. 1 , s. 544 Taberî, c. 3, s. 190.

[46] İbn İshak, c. 4, s. 292, İbn Sa'd, c. 2, s. 204, Ahmed, c. 3, s. 489, Dârimî, c. 1, s. 38, Belâzurî, c. 1, s. 544, Taberî, c. 3, s. 190.

[47] Ahmed, c. 3, s. 489, Belâzurî, c. 1, s. 544.

[48] İbn İshak, c. 4, s. 292, İbn Sa'd, c. 2, s. 204, Ahmed, c. 3, s. 489, Belâzurî, c. 1 , s. 544 Taberî, c. 3, s. 190.

[49] Ahmed, c. 3, s. 488, Dârimî, c. 1, s. 38.

[50] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 292, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 204, Ahmed, Müsned, c. 3, s. 489, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 38, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 544 Taberî, c. 3, s. 190.

[51] İbn Sa'd, c. 2, s. 204, Belâzurî, c. 1, s. 544, Taberî, c. 3, s. 190.

[52] İbn İshak, c. 4, s. 292, Ahmed, c. 3, s. 489, Dârimî, c. 1, s. 38, Taberî, c. 3, s. 190.

[53] İbn Sa'd, c. 2, s. 229, Ahmed, c. 6, s. 176, Müslim, c. 4, s. 1893.

[54] Ahmed, c. 6, s. 176.

[55] İbn Sa'd, c. 2, s. 229, Ahmed, c. 6, s. 176, Müslim, c. 4, s. 1893.

[56] İbn Sa'd, c. 2, s. 205.

[57] İbn İshak, c. 4, s. 300, İbn Sa'd, c. 2, s. 205.

[58] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 149, Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 94, Müslim , c. 4, s. 1796.

[59] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 205, Ahmed, c. 4, s. 149, Buhârî, c. 2, s. 94, Müslim, c. 4, s. 1796.

[60] İbn Sa'd, c. 2, s. 205, Müslim, c. 4, s. 1796.

[61] İbn Sa'd, c. 2, s. 205, Ahmed, c. 4, s. 149, Buhârî, c. 4, s. 94, Müslim, c. 4, s. 1796.

[62] Müslim, c. 4, s. 1796.

[63] İbn Sa'd, c. 2, s. 205.

[64] İbn Sa'd, c. 2, s. 205, Ahmed, c. 4, s. 149, Buhârî, c. 2, s. 94.

[65] Ahmed, c. 4, s. 149, Buhârî, c. 2, s. 94.

[66] İbn Sa'd, c. 2, s. 205, Ahmed, c. 4, s. 149, Buhârî, c. 2, s. 94, Müslim, c. 4, s. 1796.

[67] İbn Sa'd, c. 2, s. 205, Müslim, c. 4, s. 1796.

[68] İbn Sa'd, c. 2, s. 205, Ahmed, c. 4, s. 149, Buhârî, c. 2, s. 94, Müslim, c. 4, s. 1796.

[69] Müslim, c. 4, s. 1796.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/236-241.

[70] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 546.

[71] İbn İshak.c.4, s. 292, Belâzurî, c. 1, s. 544, Taberî, c. 3, s. 191, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 224-225.

[72] İbn İshak,c.4, s. 292, Buhârî,c.7, s. 18, Belâzurî, c. 1, s. 544, Taberî, c. 3, s. 191, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 225.

[73] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 545.

[74] Hz. Ali (Zührî, Megâzî, s. 130, Ahmed, c. 6, s. 228).

[75] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 232, Ahmed, c. 6, s. 34-38, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 57.

[76] Ebu Hanfte, Müsned, s. 36.

[77] İbn Sa'd, c. 2, s. 232, Ahmed.c. 6, s. 34-38, Bu hân, c. 1.S.57.

[78] İbn İshak,c.4, s. 299, Dârimî, c.1, s. 39.

[79] Zührî, Megâzî, s. 131, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 43, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 232, Ahmed, Müsned, c. 6, s. 151 , 228, Buhârî, c. 1, s. 57, Dârimî, c. 1, s. 39.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/241-242.

[80] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 291.

[81] İbn Sa'd, c. 2, s. 206.

[82] İbn İshak, c. 4, s. 291 -292, Ahmed, c. 3, s. 489, Dârimî, c. 1, s. 39, Taberî, c. 3, s. 190. 82.

[83] İbn İshak, c. 4, s. 292, Ahmed, c. 6, s. 228, Belâzurî, c. 1, s. 544, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 224.

[84] İbn İshak, c. 4, s. 292, İbn Sa'd, c. 2, s. 226, Ahmed, c. 6, s. 228, Buhârî, c. 7, s. 8, Dârimî, c. 1, s. 39, Belâzurî, c. 1, s. 544, Taberî, c. 3, s. 198.

[85] İbn İshak, c. 4, s. 292, Ahmed, c. 6, s. 228, Belâzurî, c. 1, s. 544, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 224.

[86] İbn Sa'd, c. 2, s. 206, Belâzurî, c. 1, s. 559-568.

[87] Buhârî, c. 5, s. 137.

[88] Müslim, c. 4, s. 1721.

[89] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 679, İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 31 4.

[90] Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 175, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 219, Süheylf, Ravdu'l-ünûf, c. 6, s. 572.

[91] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre,c.4, s. 353, Vâkıdî, c. 3, s. 679, İbn Sa'd, c. 8, s. 314.

[92] Vâkıdî, c. 3, s.: 679, İbn Sa'd, c. 8, s. 314, İbn Kayyım, c. 2, s.: 355.

[93] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 369.

[94] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 208.

[95] İbn Sa'd, c. 2, s. 207-208, Buhârî, Sahih, c. 7, s.: 3.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/242-245.

[96] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c.2, s. 242-243, Ahmed, Müsned, c. 1, s. 355, Buhân Sahih, c. 5, s. 137, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1259.

[97] İbn Sa'd, c. 2, s. 243, Ahmed, c.1, s. 355, Müslim, c. 3, s. 1259.

- [98] Müslim, c. 3, s. 1257.
- [99] İbn Sa'd, c. 2, s. 242, Buhân, c. 5, s. 137, Müslim, c. 3, s. 1 257.
- [100] İbn Sa'd, c. 2, s. 244, Buhân, c. 7, s. 9, Müslim, c. 3, s. 1259.
- [101] İbn Sa'd, c. 2, s. 243, Ahmed, c. 1, s. 355, Buhârî, c. 5, s. 137, Müslim, c. 3, s. 1259.
- [102] Zührî, Megâzî, s. 236, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 438, İbn Sa'd, c. 2, s. 244, Ahmed, c. 1, s. 325, Buhân, c. 5, s. 138, Müslim, c. 3, s. 1259.
- [103] İbn Sa'd, c. 2, s. 243-244.
- [104] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 245.
- [105] Ahmed, Müsned, c. 1, s. 325.
- [106] Zührî, Megâzî, s. 136, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 430-439, İbn Sa'd, c. 2, s. 244, Ahmed, c. 1, s. 325, Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 138, Müslim, Sahîh, c. 3, s. 1259.
- [107] Zührî, s. 136, Abdurrezzak, c. 5, s. 439, Buhârî, c. 5, s. 138, Müslim, c. 3, s. 1259.
- [108] Abdurrezzak, c. 5, s. 439, İbn Sa'd, c. 2, s. 244, Ahmed, c. 1, s. 325, Buhârî, c. 7, s. 9, Müslim, c. 3, s. 1259.
- [109] Müslim, c. 3, s. 1259.
- [110] Zührî, s. 136, Abdurrezzak, c. 5, s. 439, İbn Sa'd, c. 2, s. 244, Ahmed, c. 1, s. 325, Buhârî, c. 5, s. 138, Müslim, c. 3, s. 1259.
- [111] İbn Sa'd, c. 2, s. 244, Ahmed, c. 1, s. 325.
- [112] Zührî, s. 136, Abdurrezzak, c. 5, s. 439, İbn Sa'd, c. 2, s. 244, Ahmed, c. 1, s. 325, Buhân, c. 5, s. 138, Müslim, c. 3, s. 1259.
- [113] Buhârî, c. 1, s. 37.
- [114] İbn Sa'd, c. 2, s. 242, Müslim, c. 3, s. 1258.
- [115] Zührî, s. 136, Abdurrezzak, c. 5, s. 439, İbn Sa'd, c. 2, s. 244, Ahmed, c. 1, s. 325, Buhârî, c. 5, s. 138, Müslim, c. 3, s. 1259.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/245-247.
- [116] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 243, Ahmed, Müsned, c. 1, s. 90.
- [117] İbn Sa'd, c. 2, s. 243.
- [118] İbn Sa'd, c. 2, s. 243, Ahmed, c. 1, s. 90.
- [119] Ahmed, c. 1, s. 90.
- [120] İbn Sa'd, c. 2, s. 243, Ahmed, c. 1, s. 90.
- [121] İbn Sa'd, c. 2, s. 243.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/247-248.
- [122] Ahmed, Müsned, c. 6, s. 263.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/248-249.
- [123] Ahmed, c. 6, s. 47, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 541.

[124] Müslim, Sahih, c. 4, s. 1857.

[125] Müslim, c. 4, s. 1857, Belâzun, c. 1, s. 541.

* Mısır azizinin karısı, içkicibaşının karısı, ekmekçibaşının karısı, seyisçibaşının karısı, hapishane müdürünün karısı olup; bunlar Hz. Yusufu Mısır azizinin zevcesi Züleyhâ'ya boyun eğdirmek için kandırmaya çalışmışlardı (Zemahşerf, Keşşaf, o. 2, s. 316, Kurtubî, Tefsir, c. 2, s. 176).

[126] İbn Sa'd, o. 2.S.225.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/249.

[127] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 239, Ahmed, Müsned, c. 6, s. 51, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 110-111, Müslim, Sahih, c. 1, s. 375-376.

[128] İbn Sa'd, c. 2, s. 240, Müslim, c. 1, s. 377-378.

[129] Zührî, Megâzî, s. 131, Abdumenak, Musannef, c. 5, s. 431-432, İbn Sa'd, c. 2, s. 240, Ahmed, c. 1, s. 218, Müslim, c. 1, s. 377.

[130] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 316, Ahmed, c. 6, s. 274.

[131] İbn İshak, c. 4, s. 316.

[132] İbn Sa'd, c. 2, s. 240.

[133] İbn İshak, c. 4, s. 316, İbn Sa'd, c. 2, s. 240.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/250.

[134] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 259.

[135] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 226.

[136] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 252.

[137] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 255.

[138] Taberî, Târih, c. 3, s. 191.

[139] İbn Sa'd, c. 2, s. 252, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 223, c. 4, s. 226.

[140] Buhârî, c. 1, s. 223, c. 4, s. 226, Taberî, c. 3, s. 191.

[141] Buhârî, c. 1, s. 223.

[142] Buhârî, c. 4, s. 226.

[143] Taberî, c. 3, s. 191.

[144] İbn Sa'd, c. 2, s. 251.

[145] Taberî, c. 3, s. 191.

[146] Zührî, Megâzî, s. 131, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 431, İbn Sa'd, c. 2, s. 225, 228, 255, Ahmed, o. 1, s. 270, Buhârî, o. 1, s. 223.

[147] Zührî, s. 131, İbn İshak, o. 4, s. 299, Abdurrezzak, c. 5, s. 431, İbn Sa'd, c. 2, s. 228, 251.

[148] Buhârî, c. 1, s. 223.

[149] Kastalânî, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 2, s. 434, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 463-464.

[150] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, s. 11.

- [151] Kastalânf, c. 1, s. 484, Halebî, c. 3, s. 463-464.
- [152] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 259.
- [153] Zührî, Megâzî, s. 131, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 300, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 547.
- [154] Zührî, s.131, Ahmed, Müsned, c. 3, s. 272, Buhârî, o. 1, s. 223.
- [155] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 259.
- [156] Zührî, s. 131, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 431.
- [157] İbn İshak, c. 4, s. 300, İbn Sa'd, c. 2, s. 251, Ahmed, c. 3, s. 272, Buhârî, c. 1, s. 223, c. 4, s. 227, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 259.
- [158] Buhârî, c. 4, s. 226, Belâzurî, c. 1, s. 547.
- [159] Zührî, s. 131, İbn İshak, c. 4, s. 300, İbn Sa'd, c. 2, s. 251, Ahmed, c. 3, s. 272, Buhârî, c. 4, s. 226, Belâzurî, c. 1, s. 547.
- [160] Zührî, s.131, İbn İshak, c. 4, s. 300, İbn Sa'd, c. 2, s. 251, Belâzurî, c. 1, s. 548.
- [161] Buhârî, c. 4, s. 226.
- [162] Buhârî, c. 4, s. 227.
- [163] Buhârî, c. 1, s.233, c.4, s. 227.
- [164] Zührî, s. 131, Abdurrezzak, o. 5, s. 431, İbn Sa'd, o. 2, s. 252, Ahmed, o. 3, s. 272, Buhârî, o. 1, s. 223, o. 4, s. 227, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 259.
- [165] Zührî, s. 131, İbn İshak, c. 4, s. 300, Abdurrezzak, o. 5, s. 431, İbn Sa'd, c. 2, s. 251 -252, Belâzurî, c. 1, s. 548.
- [166] Kastalânf, M evâhib, o. 2, s. 484-485, Halebî, İnsânu'l-uyûn, o. 3, s. 464.
- [167] İbn Sa'd, o. 2, s. 231, Dârimî, o. 1, s. 37.
- [168] İbn Sa'd, o. 2, s. 231, Ahmed, o. 3, s. 91.
- [169] Dârimî, c. 1, s.37.
- [170] Buhârî, c. 1, s. 119.
- [171] İbn İshak, c. 4, s. 299, Abdurrezzak, o. 5, s. 491, İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Buhârî, o. 1, s. 119.
- [172] Ahmed, o. 3, s. 91, Dârimî, o. 1, s. 37.
- [173] Tirmizî, c.5, s. 608.
- [174] Müslim, o. 4, s. 1854, Tirmizî, o. 5, s. 608.
- [175] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 2099, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 277, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 119, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1854, Tirmizî, Sünen, o. 5, s. 678, Belâzurî, o. 1, s. 547.
- [176] Ahmed, Müsned, o. 3, s. 91, Dârimî, Sünen, o. 1, s. 37.
- [177] İbn İshak, c. 4, s. 299, Abdurrezzak, Musannef, o. 5, s. 443, İbn Sa'd, o. 2, s. 227 Ahmed, o. 3, s. 97, Buhârî, o. 1, s.119, Müslim, c. 4, s. 1854, Dârimî, o. 1, s. 37, Belâzurî, o. 1, s. 547.
- [178] Abdurrezzak, c. 5, s. 431, Belâzurî, c. 1, s. 547.

- [179] İbn Sa'd, o. 2, s. 231 , Ahmed, o. 3, s. 92, Dârimî, o. 1, s. 37.
- [180] Abdurrezzak, c. 5, s. 431, İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Buhârî, c. 1,s. 119, Müslim, c. 4, s. 1854, Dârimî, c. 1, s. 37, Belâzurî, c.1, s. 547.
- [181] Dârimî, o. 1,s.37.
- [182] Müslim, o. 4, s. 1854.
- [183] Ahmed, o. 3, s. 91.
- [184] İbn İshak, o. 4, s. 299, İbn Sa'd, o. 2, s. 231, Ahmed, o. 3, s. 91 , Müslim, o. 4, s. 1854, Tirmizî, o. 5, s. 608, Dârimî, o. 1 , s. 38.
- [185] İbn Sa'd, o. 2, s. 231 , Ahmed, o. 3, s. 91, Dârimî, o. 1, s. 38, Belâzurî, o. 1,s.547.
- [186] İbn Sa'd, o. 2, s. 231 , Ahmed, o. 3, s. 91, Belâzurî, o. 1, s. 547.
- [187] İbn İshak, c. 4, s. 299, Ahmed, c. 3, s. 91, Müslim , c. 4, s. 1854, Tirmizî, o. 5, s. 608, Dârimî, o. 1, s. 38, Belâzurî, c. 1, s. 547.
- [188] Ahmed, o. 3, s. 478, Tirmizî, o. 5, s. 607-608.
- [189] İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Buhârî, o. 1, s. 119-1 20.
- [190] Belâzurî, Ensâb, o. 1 , s. 547.
- [191] İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Buhârî, o. 1, s. 120, Müslim, o. 4, s. 1854, Tirmizî, o. 5, s. 608.
- [192] Belâzurî, o. 1,5.547.
- [193] İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Buhârî, o. 1, s. 120.
- [194] İbn Sa'd, o. 2, s. 227.
- [195] İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Ahmed, o. 1, s. 270, Buhârî, o. 1, s. 120, Müslim, o. 4, s. 1854, Tirmizî, o. 5, s. 608.
- [196] Ahmed, o. 1, s. 270, Buhârî, o. 1, s. 120.
- [197] İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Ahmed, o. 1, s. 270, Buhârî, o. 1, s. 120, Müslim, o. 4, s. 1854, Tirmizî, o. 5, s. 608.
- [198] İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Ahmed, o. 3, s. 18, Müslim, o. 4, s. 1854, Tirmizî, o. 5, s. 608.
- [199] İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Ahmed, o. 1, s. 270, Buhârî, o. 1, s. 120, Tirmizî, o. 5, s. 608.
- [200] Ahmed, o. 3, s. 18.
- [201] İbn Sa'd, o. 2, s. 227, Ahmed, o. 1, s. 270, Buhârî, o. 1, s. 120, Tirmizî, o. 5, s. 608.
- [202] Tirmizî, c.5, s. 609.
- [203] Tirmizî, c.5, s. 609.
- [204] Ahmed, o. 1, s. 377, Tirmizî, o. 5, s. 608.
- [205] Zührî, Megâzî, s. 131 , Abdurrezzak, o. 5, s. 431, İbn Sa'd, o. 2, s. 227-228, Ahmed, o. 1, s. 270, Buhârî, o. 1 , s. 120, Müslim, o. 4, s. 1854-1855, Tirmizî, o. 5, s. 608.
- [206] İbn Sa'd, o. 2,5.227.
- [207] İbn Sa'd, o. 2,5.255.

- [208] İbn Sa'd, o. 2, s. 255, Taberî, o. 3, s. 193, İbn Esîr, Kâmil, o. 2, s. 319.
- [209] İbn Sa'd, o. 2, s. 255.
- [210] Taberî, o. 3, s. 1 91.
- [211] İbn Sa'd, o. 2, s. 255, Taberî, o. 3,5.191.
- [212] İbn Sa'd, o. 2, s. 255.
- [213] Taberî, o. 3, s. 1 91.
- [214] İbn Sa'd, o. 2, s. 255, Taberî, o. 3, s. 191, İbn Esîr, Kâmil, o. 2, s. 319.
- [215] İbn Sa'd, o. 2, s. 255, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, o. 5, s. 331.
- [216] Taberî, o. 3, s. 1 91, E bu'l-Fidâ, o. 5, s. 331 .
- [217] İbn Sa'da, o. 2, s. 255, Taberî, o. 3, s. 1 91, E bu'l-Fidâ, o. 5, s. 331 .
- [218] Taberî, o. 3, s. 1 91.
- [219] İbn Sa'd, o. 2, s. 255, Taberî, o. 3, s. 191.
- [220] Ebu'l-Fidâ, o. 5, s. 331.
- [221] İbn Sa'd, o. 2, s. 255, Taberî, o. 3, s. 191, Ebu'l-Fidâ, o. 5, s. 331.
- [222] Ahmed, o. 3, s. 400.
- [223] Buhârî, o. 7, s. 157.
- [224] Taberî, Târih, o. 3, s. 191, İbn Esîr, Kâmil, o. 2, s. 319.
- [225] Taberî, o. 3, s. 1 91, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye, o. 5, s. 331.
- [226] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, o. 2, s. 255.
- [227] İbn Sa'd, o. 2, s. 255, Taberî, o. 3, s. 191, Ebu'l-Fidâ, o. 5, s. 331.
- [228] İbn Sa'd, o. 2, s. 255.
- [229] Taberî, Târih, o. 3, s. 191-192, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, o. 5, s. 331.
- [230] İbn Sa'd, Tabakât, o. 2, s. 255.
- [231] İbn Sa'd, o. 2, s. 231 , Dârimî, Sünen, o. 1, s. 38.
- [232] İbn Sa'd. o. 2.5.255.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/250-260.
- [233] İbn Sa'd, c. 2,5.227.
- [234] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/260.
- [235] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 228.
- [236] Ahmed b. Hanbel.Müsned. c. 6. s. 140. Buhârî. Sahih. c. 1. s. 185-186.
- [237] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/260.
- [238] Ahmed, Müsned, c. 1, s. 356.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/261.

- [239] Buhârî, c. 1, s. 162.
- [240] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 218, Ahmed, Müsned, c. 2, s. 52-53, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 168, Müslim, Sahih, c. 1, s. 311.
- [241] Zührî, Megâzî, s. 132, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 432-433, İbn Sa'd, c. 2, s. 217, Buhârî, c. 1, s. 165.
- [242] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 301, İbn Sa'd, c. 2, s. 219.
- [243] Mâlik, Muvatta¹, c. 1, s. 170, Buhân, c. 1, s. 165.
- [244] İbn Sa'd, c. 2, s. 217, Buhân, c. 1, s. 165.
- [245] Mâlik, c. 1, s. 171, İbn Sa'd, c. 3, s. 180, Buhârî, c. 1, s. 165.
- [246] Buhân, Sahih, c. 1, s. 165.
- [247] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 473, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 217, Buhân¹, c. 1, s. 165, Müslim, c. 1, s. 314.
- [248] İbn Sa'd, c. 3, s. 180, Buhân, c. 1, s. 165, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 556.
- [249] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 303, İbn Sa'd, c. 2, s. 219.
- [250] Zührî, Megâzî, s. 132, Abdurrezzak, c. 5, s. 433, İbn Sa'd, c. 2, s. 217, Buhârî, c. 5, s. 140, Müslim, t 1, s. 313.
- [251] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 218, Buhân, Sahih, c. 1, s. 168, Müslim, Sahih, c. 1, s. 312.
- [252] İbn Sa'd, c. 2, s. 221 .
- [253] İbn Sa'd, c. 2, s. 220, Ahmed, Müsned, c. 4, s. 322.
- [254] İbn Sa'd, c. 2, s. 221 .
- [255] Zührî, Megâzî, s. 132, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 432.
- [256] İbn Sa'd, c. 2, s. 221 .
- [257] Zührî, Megâzî, s. 132, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 432.
- [258] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 221 .
- [259] Zührî, s. 132, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 302-303, Ebu Dâvud, c. 4, s. 215.
- [260] İbn Sa'd, c. 2, s. 220, Belâzun", Ensâb, c. 1, s. 554.
- [261] İbn Sa'd, c. 2, s. 220.
- [262] İbn Sa'd, c. 2, s. 221 .
- [263] İbn Abdi Rabbih. Ikdu'l-ferîti. c. 4. s. 256.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/261-265.
- [264] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 303.
- [265] Zührî, Megâzî, s. 131-132.
- [266] İbn İshak, c. 4, s. 303, Ahmed, Müsned, c. 4, s. 322.
- [267] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 220-221.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/265-266.

[268] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 216, Ahmed, Müsned, c. 3, s. 110, Bu hân, Sahîh, c. 5, s. 141.

[269] Bu hân, c. 5, s. 141.

[270] Ahmed, c. 3, s. 163, Buhârî, c. 5, s. 141.

[271] Ahmed, c. 3, s. 202.

[272] İbn Sa'd, c. 2, s. 216, Ahmed, c. 1, s. 219, c. 3, s. 110, Buhârî, c. 5, s. 141.

[273] Zührî, Megâzî, s. 132, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 433, İbn Sa'd, c. 2, s. 216, Ahmed, c. 3, s. 163, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 561.

[274] Ahmed, c. 3, s. 302.

[275] Zührî, s. 132, Abdurrezzak, c. 5, s. 433, İbn Sa'd, c. 2, s. 216, Ahmed, c. 3, s. 163, Buhârî, c. 5, s. 141.

[276] Zührî, s. 132, Abdurrezzak, c. 5, s. 433, Ahmed, c. 3, s. 196, Buhârî, c. 5, s. 141.

[277] İbn Sa'd, c. 2, s. 216, Ahmed, c. 3, s. 110.

[278] İbn Sa'd, c. 2, s. 216, Ahmed, c. 3, s. 163, Buhârî, c. 5, s. 141.

[279] İbn Sa'd, c. 2, s. 216-217, Ahmed, c. 1, s. 219, Müslim, c. 1, s. 348.

[280] Zührî, s. 132, Abdurrezzak, c. 5, s. 433, İbn Sa'd, c. 2, s. 216, Ahmed, c. 3, s. 110, 163, Buhârî, c. 5, s. 141.

[281] Ahmed, c. 3, s. 202.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/266-268.

[282] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 237.

[283] İbn Sa'd, c. 2, s. 237-238, Ahmed, Müsned, c. 6, s. 104.

[284] İbn Sa'd, c. 2, s. 237.

[285] Kastalânî, Mevâhibü'Uedünniye, c. 2, s. 480481 .

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/268.

[286] Zührî, Megâzî, s. 133, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 304, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 435, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 245, Ahmed, Müsned, c. 1, s. 363 Buhârî, Sahih, c. 5, s. 140-141, Belâzurî, Ensâbu'l-esrâf, c. 1, s. 565.

[287] İbn İshak, c. 4, s. 304, İbn Sa'd, c. 2, s. 245, Ahmed, c. 1, s. 263, Buhârî, c. 1, s. 141 Belâzurî, c. 1, s. 565.

[288] İbn İshak, c. 4, s. 304, Belâzurî, c. 1, s. 565.

[289] Zührî, s. 134, İbn İshak, c. 4, s. 304, Abdurrezzak, c. 5, s. 435436, İbn Sa'd, c. 2, s. 245, Ahmed, c. 1, s. 263, Buhârî, c. 1, s. 141 .Belâzurî, c. 1, s. 565.

[290] İbn Sa'd, c. 2, s. 245, Ahmed, c. 1, s. 263, Buhârî, c. 5, s. 141.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/269.

[291] İbn Sa'd, c. 2, s. 207, Buhârî, c. 7, s. 3, Tirmizî, c. 4, s. 601.

[292] İbn Sa'd, c. 2, s. 210.

[293] Buhârî, c. 5, s. 140.

[294] İbn Sa'd, c. 2, s. 257-258, Ahmed, c. 6, s. 64, Belâzurî, c. 1, s. 552.

[295] İbn Sa'd, c. 2, s. 258.

[296] İbn Sa'd, c. 2, s. 10.

[297] İbn Sa'd, c. 2, s. 210.

[298] Ahmed, c. 6, s. 260-261.

[299] İbn Sa'd, c. 2, s. 211, Ahmed, c. 6, s. 261, Belâzurî, c. 1, s. 550.

[300] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 257, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 550.

[301] İbn Sa'd, c. 2, s. 247.

[302] İbn Sa'd, c. 2, s. 247, Ahmed, c. 6, s. 282, Buhârî, c. 5, s. 138, Müslim, c. 4, s. 1904.

[303] İbn Sa'd, c. 2, s. 247, Ahmed, c. 6, s. 282, Müslim, c. 4, s. 1904, Belâzurî, c. 1, s. 552.

[304] İbn Sa'd, c. 2, s. 247, Ahmed, c. 6, s. 282, Buhârî, c. 5, s. 138, Müslim, c. 4, s. 1904.

[305] Ahmed, c. 6, s. 282, Belâzurî, c. 1, s. 551.

[306] İbn Sa'd, c. 2, s. 247. Ahmed, c. 6, s. 282. Buhârî, c. 5, s. 138. Müslim, c. 4, s. 1904.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/269-271.

[307] Taberânî, Mu'cem u's-sağfir, c. 1, s. 90.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/271-272.

[308] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 262, Buhârî, c. 5, s. 141.

[309] Ahmed, Müsned, c. 6, s. 48.

[310] İbn Sa'd, c. 2, s. 261.

[311] İbn Sa'd, c. 2, s. 261, Ahmed, c. 6, s. 48, Buhârî, c. 5, s. 141.

[312] Buhârî, c. 5, s. 141.

[313] . İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 304.

[314] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 304, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 234, Buhârî, c. 5, s. 141.

[315] Buhârî, c. 5, s. 141.

[316] İbn İshak, c. 4, s. 305, İbn Sa'd, c. 2, s. 234.

[317] İbn İshak, c. 4, s. 305, İbn Sa'd, c. 2, s. 234, Buhârî, c. 5, s. 141-142.

[318] İbn İshak, c. 4, s. 305, İbn Sa'd, c. 2, s. 234.

[319] İbn Sa'd, c. 2, s. 261.

[320] İbn İshak, c. 4, s. 305, İbn Sa'd, c. 2, s. 234.

[321] İbn Sa'd, c. 2, s. 261

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/272-273.

[322] İbn Sa'd, c. 2, s. 254.

[323] Ahmed.c.1, s. 78.

[324] İbn Sa'd, c. 2, s. 253, *fihm* ed, c. 3, s. 117, c. 6, s. 290, İbn M âce, c. 2, s. 900-901.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/273.

[325] Zührî, Megâzî, s. 134, Abdumezzak, Musannef, c. 5, s. 436.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/273-274.

[326] Vâki dr, Megâzî, c. 3, s. 1120, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 191.

[327] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 254.

[328] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 304, Mâlik, Mu vatta¹, c. 1, s. 231, Vâkıdî, c. 3, s. 1120, İbn Sa'd, c. 2, s. 191, Ahmed, c. 4, s. 364.

[329] İbn İshak, c. 4, s. 304.

[330] Vâkidî, c. 3, s. 1120, İbn Sa'd, c. 2, s. 191, Taberî, c. 3, s. 197.

[331] İbn İshak, c. 4, s. 304, Vâkıdî, c. 3, s. 1120, İbn Sa'd, c. 2, s. 191, Taberî, t 3, s. 197.

[332] İbn Sa'd, c. 2, s. 212, Ahmed, c. 6, s. 108.

[333] İbn İshak, c. 4, s. 301, İbn Sa'd, c. 2, s. 230, Ahmed, c. 6, s. 274.

* Peygam beri mi z Ale yhi sselam ı n özled iği R eti k-i A'l â, en yük sek m a kam I arda b ulunan peygam be rl er cem aati (İ bn E sfr, M i hâye, c. 2, s. 246), Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihler zümresi idi ki, bunlar ne güzel arkadaşlırlar! (İbn Sa'd, c. 2, s. 229).

[334] İbn Sa'd, c. 2, s. 211, Ahmed, c. 6, s. 120.

[335] İbn Sa'd, c. 2, s. 230.

[336] Ahmed, c. 6, s. 126.

[337] İbn Sa'd, c. 2, s. 210, Ahmed, c. 6, s. 231, Buhârî, c. 5, s. 139, Belâzurî, c. 1, s. 549.

[338] İbn Sa'd. Tabakât. c. 2.C.2. s. 229. Ahmed. c. 6. s. 89. Buhârî. c.S.s. 144.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/274-275.

[339] Buhârî, c. 5, s. 144, Belâiun, Ensâb, c. 1 , s. 552.

[340] İbn Sa'd. c. 2. s. 312. Belâzurî. c. 1. s. 553.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/275.

[341] Belâzuî. c. 1,5.553.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/275-276.

[342] İ bn S a'd, Tabakâtü'l-kü brâ, c. 2, s. 259, Beyhakî, D elâi I, c. 7, s. 267-268, E bu'l -F er ec İ bn C e vzf, el -Vefa, c. 2, s. 786 -787, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 258.

[343] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 2, s. 259, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 565, Beyhakî, D elâi I, c. 7, s. 268, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-Vefâ, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 338, İbn Hacer, Metali bu'l-âl iye, c. 4, s. 258.

[344] İbn Sa'd, c. 2, s. 259, Beyhakî, c. 7, s. 210-211, 268, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, c. 2, s. 338, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 277, Heysem f, Mecmau'i-ievâid, c. 9, s. 34-35, İbn Hacer, c. 4, s. 258-259.

[345] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 565.

[346] İbn Sa'd, c. 2, s. 259, Belâzurî, c. 1, s. 565, Beyhakî, c. 7, s. 211, 268, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, c. 2, s. 238, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 277, Heysemî, c. 9, s. 35, İbn Hacer, c. 4, s. 259.

[347] Belâzurî, c. 1, s. 565.

[348] Buhârî, c. 5, s. 142.

[349] İbn Sa'd, c. 2, s. 229, Ahmed, c. 6, s. 89.

[350] Zührî, Megâzî, s. 134, İbn Sa'd, c. 2, s. 229, Ahmed, c. 6, s. 89, Buhârî, c. 5, s. 142.

[351] Buhârî, c. 5, s. 142.

[352] Beyhakî, c. 7, s. 207, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 240.

[353] İbn Sa'd, c. 2, s. 259, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 787, İbn Seyyid, c. 2, s. 338.

[354] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 563.

[355] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 259, Belâzurî, c. 1, s. 563, Beyhakî, Delâil, c. 7, s. 269, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 259.

[356] Belâzurî, c. 1, s. 564.

[357] İbn Sa'd, c. 2, s. 259, Belâzurî, c. 1, s. 563, Beyhakî, c. 7, s. 289, İbn Seyyid, c. 2, s. 338.

[358] Belâzurî, c. 1, s. 564. Belâzurî, c. 1, s. 564.

[359] İbn Sa'd, c. 2, s. 259, Belâzurî, c. 1, s. 564, Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 57-58, İbn Seyyid, c. 2, s. 338, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 550-551, İbn Hacer, c. 4, s. 259.

[360] Belâzurî, c. 1, s. 564.

[361] İbn Sa'd, c. 2, s. 260, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 550, İbn Hacer, c. 4, s. 259.

[362] Belâzurî, c. 1, s. 564.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/276-279.

[363] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1120, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 272-273, c. 3, s. 8, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 568, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferîd, c. 4, s. 259.

[364] EbuHanffe, Müsned, s. 35, İbn Sa'd, c. 3, s. 8, Ahmed, c. 1, s. 371, c. 4, s. 96, c. 6, s. 93, Buhârî, c. 4, s. 163, Tirmizî, c. 5, s. 605-606, Belâzurî, c. 1, s. 579.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/279.

[365] İbn Sa'd, c. 2, s. 311, Ahmed, c. 3, s. 197, Dârimî, c. 1, s. 41, İbn Mâce, c. 1, s. 522 Be'akf, c. 7, s. 212, Taberânf, Mu'cemu's-sağf, c. 2, s. 112.

[366] İbn Sa'd, c. 2, s. 311, Ahmed, c. 3, s. 197, Buhârî, c. 5, s. 144, İbn Mâce, c. 1, s. 522 Dârimî, c. 1, s. 41,

Beyhakr, c. 7, s. 212, Taberânf, c. 2, s. 112.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/279.

[367] Ahmed, c. 3, s. 197, İbn Mâce, c. 1 , s. 522, Dâimî, c. 1, s. 41.

[368] Müslim, c. 4, s. 1907-1908, Beyhakî, c. 5, s. 266, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 275.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/280.

[369] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 122, 240, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 41.

[370] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 588, Hâkim , Müstedrek, c. 3, s. 57, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 7, s. 265, Ebu'l-Ferec, Vefa, c. 2, s. 791, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 274.

[371] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/280.

[372] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 271 .

[373] Belâzurî, Ensâb, c. 1 , s. 567.

[374] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 272, Beyhakî, Delâil, c. 7, s. 219, Kastalânî, Mevâhib, c. 2, s. 493.

* Peygamberlik hâtemi; Peygamberimiz Aleyhisselamın iki kürek kemiğinin arasında, sol kürek kemiğinin ince taralı yanında, yumulu avuç gibi ve üzerinde küçük taneciklere benzer birtakım benler olup (İbn Sa'd, c. 1, s. 426, Ahmed, c. 5, s. 82-83, Müslim , c.4, s. 1824) güvercin yumurtası (İbn Sa'd.c. 1, s. 425, Ahmed, c. 5,s. 90, Müslim, c. 4, s. 1823, Tirmizî, c. 5, s. 602), gelin çadırının iri düğmesi büyüklüğünde idi (Buhârî, c. 1, s. 56, Müslim, c. 4, s. 1823, Tirmizî, c. 5, s. 602). Üzerinde de ince tüyler bitmişti (Ahmed, c. 5, s. 77).

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/281.

[375] İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Belâzurî, c. 1, s. 563.

[376] Belâzurî, c. 1, s. 563.

[377] İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Belâzurî, c. 1, s. 563.

[378] Belâzurî, c. 1, s. 563.

[379] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 267, Belâzurî, Ensab, c. 1, s. 563.

[380] İbn Sa'd, c. 2, s. 267.

[381] İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Belâzurî, c. 1, s. 563.

[382] Ebu Hanffe, Müsned, s. 36.

[383] Zührî, Megâzî, s. 133, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 434.

[384] İbn Sa'd, c. 2, s. 266, Dârimî, c. 1, s. 40.

[385] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 305, İbn Sa'd, c. 2, s. 266.

[386] Zührî, s. 132-133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434.

[387] İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Belâzurî, c. 1, s. 567.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/282-283.

[388] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434, Beyhakî, c. 7, s. 217.

[389] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434, Beyhakî, c. 7, s. 217, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 243.

[390] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 267, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 567, Beyhakî, c. 7, s. 217, Ebu'l-

Fidâ, c. 5, s. 243.

[391] İbn Sa'd, c. 2, s. 272.

[392] Vâkıdî, M egâzf, 1367-1948 baskı sı, s. 34 9.

[393] Belâzurî, t 1, s. 567.

[394] İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Beyhakî, c. 7, s. 217, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 243.

[395] İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Dârimî, c. 1, s. 401 .

[396] Belâzurî, c. 1, s. 567.

[397] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434, İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Dârimî, c. 1, s. 40, Belâzurî, c. 1, s. 567.

[398] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434.

[399] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434, İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Dârimî, c. 1, s. 40, Belâzurî, c. 1, s. 567.

[400] Zührî, s. 133, İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Belâzurî, c. 1 , s. 567.

[401] İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Belâzurî, c. 1, s. 567.

[402] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434, İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Dârimî, c. 1, s. 40, Belâzurî, c. 1, s. 567.

[403] Dârimî, c. 1, s. 40, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 567.

[404] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 267, Dârimî, c. 1, s. 40, Belâzurî, c. 1, s. 567.

[405] Zührî, Megâzî, s. 133, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 435, İbn Sa'd, c. 2, s. 267.

[406] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 435.

[407] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434.

[408] Dârimî, c. 1, s. 40.

[409] Zührî, s. 133, Abdurrezzak, c. 5, s. 434435.

[410] Dârimî, c. 1, s. 40.

[411] Vâkıdî, Megâzî, s. 1367-1948 baskısı, s. 349.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/283-285.

[412] İbn Sa'd, c. 2, s. 265, Beyhakî, c. 7, s. 215, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, c. 2, s. 789, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 243.

[413] Ebu Hanffe, Müsned, s. 36.

[414] Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 244.

[415] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 265, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 244.

[416] İbn Sa'd, c. 2, s. 268.

[417] İbn Sa'd, c. 2, s. 469, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 194.

[418] Zührî, s. 134, Abdurrezzak, c. 5, s. 436, İbn Sa'd, c. 2, s. 265-268.

[419] Zührî, s. 134, Abdurrezzak, c. 5, s. 436, İbn Sa'd, c. 2, s. 268.

[420] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 265-266, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 242.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/285-286.

[421] Zührî, Megâzî, s. 134, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 436, İbn Sa'd, c. 2, s. 268.

[422] Be'akf, Delâilü'n-nübüvve, c. 7, s. 218.

[423] Zührî, s.134, Abdurrezzak, c. 5, s. 436-437, İbn Sa'd, t 2, s. 268, Be'akf, c. 7, s. 215-216.

[424] Ebu Hanffe, Müsned, s. 36, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 563.

[425] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 266.

[426] Zührî, Megâzî, s. 134- E bu Ha nffe, s. 36, Abdurrezzak, M usannef, c. 5, s. 43 7, İ bn S a'd, c. 2, s. 268, B uhârf, Sahîh, c. 4, s. 194, Belâzurî, c. 1, s. 566.

[427] İbn Sa'd, c. 2, s. 266.

[428] Zührî, s. 134, Abdurrezzak, c. 5, s. 437, İbn Sa'd, c. 2, s. 268, Buhârî, c. 4, s. 494, Belâzurî, c. 1, s. 566.

[429] Ebu Hanffe, s. 36, Zührî, s. 1 35, Abdurrezzak, c. 5, s. 437, İbn Sa'd, c. 2, s. 268-269, Belâzurî, c. 1, s. 586.

[430] Ebu Hanffe, s. 36, Zührî, s. 134-135, Abdurrezzak, c. 5, s. 437, İbn Sa'd, c. 2, s. 268, Buhârî, c. 4, s. 194, Belâzurî, c. 1 , s. 566.

[431] Zührî, s. 135, Abdurrezzak, c. 5, s. 437, İbn Sa'd, c. 2, s. 268.

[432] İbn Sa'd, c. 2, s. 268, Belâzurî, c. 1, s. 566.

[433] Belâzurî, c. 1, s. 566.

[434] Zührî, Megâzî, s. 135, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 437, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 268.

[435] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 566.

[436] Be'akf, Delâilü'n-nübüv-vE, c. 7, s. 218, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 243.

* Al-i İmran: 81.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/286-289.

[437] Kastalânf, Mevâhibül-ledünniye, c. 2, s. 496, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 8, s. 287-288.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/289-290.

[438] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 304, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 425, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 263, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 141, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 565.

[439] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 217, Buhârî, Sahih, c. 1, s. 165.

[440] İbn Sa'd, c. 2, s. 277-228, Ahmed, Müsned, c. 1, s. 270, Buhârî, c. 1, s. 120, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1854-1855, Tirmizi, Sünen, c. 5, s. 608.

[441] Ahmed, c. 6, s. 47, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 541.

[442] İbn Sa'd, c. 3, s. 181 , Ahm ed, c. 1, s. 35, Belâzurî, c. 1, s. 579.

* Te'vtoe: 40.

[443] İbn Sa'd, c. 3, s. 181 , Belâzurî, c. 1, s. 579.

- [444] Ahmed, c. 1, s. 35.
- [445] İbn Şa'd, c. 2, s. 181 , Belâzurî, c. 1, s. 579.
- [446] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 2, s. 70.
- [447] İbn Sa'd, c. 3, s. 182, Belâzurî, c. 1, s. 580-581 .
- [448] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 269, Ahmed, Müsned, c. 1,s.56, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 194, Belâzurî, Ensâb.c.1, s. 580.
- [449] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 306-307, İbn Sa'd, c. 2, s. 269, Buhârî, c. 4, s. 194, Belâzurî, c. 1, s. 583.
- [450] İbn İshak, c. 4, s. 307.
- [451] Taberî, Târih, c. 3, s. 209.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/290-291.
- [452] İbn Kuteybe, el-İmâme re's-siyâse, c. 1, s. 12-13, Taberî, Târih, c. 3, s. 207-208, İbn E ar, Kâmil, c. 2, s. 328.
- [453] Taberi, c. 3, s. 208, İbn Esîr, c. 2, s. 328.
- [454] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 303-304, Beyhakî, Delâil, c. 7, s. 224, İbn E ar, c. 2, s. 321.
- [455] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1120, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 191, Taberî, c. 3, s. 197.
- [456] Musa b. Ukbe'den naklen Muhibbut-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 213.
- [457] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 307, MuhibbıTt-Taberî, c. 1, s. 212, 213.
- [458] Taberî, Târih, c. 2, s. 208, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 328-329.
- [459] Taberî, Târih, c. 3, s. 208.
- [460] İbn İshak, c. 4, s. 307, Ahmed, Müsned, c. 1, s. 55.
- [461] Taberî, c. 3, s. 208, Muhibbut-Taberî, c. 1, s. 213.
- [462] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 269, Buhârî, c. 4, s. 194, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 580, Taberî, c. 3, s. 208.
- [463] Zühri, Megâzî, s. 141, İbn İshak, c. 4, s. 309, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 442, Ahmed, c. 1, s. 55.
- [464] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferid, c. 4, s. 257, Belâzurî, c. 1, s. 581.
- [465] Zührî, Megâzî, s. 141, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 309, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 442, Ahmed, Müsned, c. 1, s. 55.
- [466] Ahmed, 11, ş. 56, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 257, Belâzurî, Ensâb, 11, s. 581.
- [467] Zühri, s. 141, İbn İshak, c. 4, s. 309, Abdurrezzak, c. 5, s. 442, Ahmed, c. 1, s. 56.
- [468] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 257, Belâzuri, c. 1, s. 281.
- [469] İbn İshak, c. 4, s. 309.
- [470] Taberî, c. 3, s. 193.

- [471] Zühri, s. 141, İbn İshak, c. 4, s. 309, Abdurrezzak, c. 5, s. 442-443, Ahmed, c. 1, s. 56.
- [472] İbn İshak, c. 4, s. 309, Ahmed, c. 1, s. 56.
- [473] Abdurrezzak, c. 5, s. 443.
- [474] İbn İshak, c. 4, s. 309, Abdurrezzak, c. 5, s. 443, Ahmed, c. 1, s. 56.
- [475] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferid, c. 4, s. 257, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 581.
- [476] İbn Şa'd, Tabakâtü'l -k übrâ, c. 3, s. 182, Belâzuri, c. 1, s. 581 -582.
- [477] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 310, İbn Sa'd, c. 3, s. 182, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 56, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 257.
- [478] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 257, Belâzuri, c. 1, s. 581-582.
- [479] Ahmed, c. 1, s. 21, Belâzuri, c. 1, s. 580.
- [480] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 584.
- [481] Yâkubî, Târîh, c. 2, s. 123.
- [482] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferid, c. 4, s. 58-59.
- [483] Zühri, Megâzî, s. 142, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 443.
- [484] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 14, Taberi, Târih, c. 3, s. 208, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 329.
- [485] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 14, Taberi, Târih, c. 3, s. 208.
- [486] İbn Kuteybe, c. 1, s. 14, Taberi, c. 3, s. 208, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 328.
- [487] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 5, Taberî, c. 3, s. 199, Heysemî, Meonau'z-zevâid, c. 5, s. 191.
- [488] Ahmed, c. 1, s. 5, Taberî, c. 3, s. 199.
- [489] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 14-15, Taberî, Târih, c. 3, s. 208, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 329.
- [490] Zühri, Megâzî, s. 142, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 443.
- [491] Zühri, s. 142, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 310, Abdurrezzak, c. 5, s. 443, Belâzuri, Ensâb, c. 1, s. 584.
- [492] Zühri, s. 142, İbn İshak, c. 4, s. 310, Abdurrezzak, c. 5, s. 443, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 269, Ahmed, c. 1, s. 56, Buhârî, c. 4, s. 194, Belâzurî, c. 1, s. 582.
- [493] Belâzurî, c. 1, s. 582.
- [494] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 59, Belâzuri, c. 1, s. 582.
- [495] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 59, 258, Belâzuri, 11, s. 582.
- [496] Belâzurî, c. 1, s. 582.
- [497] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 584.
- [498] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 310, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 444-445 Ahmed, Müsned, c. 1, s. 56, Belâzuri, c. 1, s. 84.

- [499] İbn İshak, c. 4, s. 310, Abdurrezzak, c. 5, s. 444.
- [500] İbn İshak, c. 4, s. 310, Abdurrezzak, c. 5, s. 444, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 269, Ahmed, c. 1, s. 56, Buhârî, c. 4, s. 194.
- [501] Zühri, Megâzî, s. 142, Abdurrezzak, c. 5, s. 444.
- [502] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 15, Taberi, c. 3, s. 209.
- [503] İbn Sa'd, c. 2, s. 269, Buhârî, c. 4, s. 194.
- [504] İbn Kuteytoe, c. 1, s. 15, Taberi, c. 3, s. 209, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 329.
- [505] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 15, Taberi, Târih, c. 3, s. 209, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 330 .
- [506] Taberi, c. 3, s. 209, İbn Esîr, c. 2, s. 330.
- [507] İbn Kuteybe, c. 1, s. 15.
- [508] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferid, c. 4, s. 59, 258, Belâzuri, E nsâb, c. 1, s. 582.
- [509] Belâzurî, c. 1, s. 582.
- [510] İbn Sa'd, t 2, s. 182.
- [511] Belâzurî, c. 1, s. 582.
- [512] Muhibbî-Jt-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 216-217, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 5, s. 183.
- [513] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 16, Taberi, c. 3, s. 209, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 30.
- [514] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 16, Taberi, Târih, c. 3, s. 209, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 330.
- [515] İbn Abdi Rabbih. Ikdu'l-ferid. c. 4. s. 259.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/292-303.
- [516] Belâzurî, Ensâb, c. 1 , s. 582.
- [517] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 310, Ahmed, c. 1, s. 56.
- [518] Zührî, Megâzî, s. 142, İbn İshak, c. 4, s. 310, Ahmed, c.1, s. 56.
- [519] Zührî.s.142, İbn İshak, c. 4, s. 310, Ahmed, c. 1.S.56, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 123, Taberî, c. 3, s. 209.
- [520] Zührî, s. 142, İbn İshak, c. 4, s. 310, Ahmed, c. 1, s. 56.
- [521] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 123.
- [522] Taberî, Târih, c. 3, s. 198.
- [523] Yâkubî, c. 2, s. 123.
- [524] Taberî, c. 3, s. 209
- [525] Taberî, c. 3, s. 209, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 330.
- [526] Taberî, c. 3, s. 209.

- [527] Yâkubî, c. 2, s. 123.
- [528] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 16.
- [529] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 269, Buhârî, c. 4, s. 194.
- [530] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 582.
- [531] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 123.
- [532] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 325.
- [533] Zührî, Megâzî, s. 142, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 310, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 444, Ahmed, Müsned, c. 1, s. 56, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 582, Taberî, c. 3, s. 199.
- [534] Taberî, c. 3, s. 199.
- [535] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 269.
- [536] İbn İshak, c. 4, s. 310, İbn Sa'd, c. 2, s. 269, Belâzurî, c. 1, s. 582.
- [537] Taberî, c. 3, s. 209, İbn Esîr, c. 2, s. 330, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 247.
- [538] Belâzurî, t 1, s. 582.
- [539] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 310, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 269, Ahmed, c. 1, s. 56, Buhârî, c.4, s. 194, Belâzurî, Ensâb, 11, s. 582, Taberî, c. 3, s. 210.
- [540] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferid, c. 4, s. 258.
- [541] Belâzurî, t 1, s. 583.
- [542] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 16, Taberî, c. 3, s. 209, İbn Esîr, c. 2, s. 330-331.
- [543] İbn Kuteybe, c. 1, s.17, Taberî, c. 3, s. 210.
- [544] Zührî, Megâzî, s. 142-143, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 444, Ahmed, c. 1, s. 56.
- [545] İbn Kuteybe, el-İmâme ve's-siyâse, c. 1, s. 16-17.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/303-307.
- [546] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 310, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 437-438, Buhârî, c. 8, s. 126, Taberî, Târîh, c. 3, s. 203. Muhibbul-Taberî. c. 1. s. 217.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/307-308.
- [547] Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 590
- [548] Ahmed, Müsned, c. 1, s. 34, Buhârî, Edebü'l-müfred, s. 187-188, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1265, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 529.
- [549] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 311, İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 182 İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferid, c. 4, s. 59, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s.590, Taberî, c. 3, s. 203, İbn EsTr, Kâmil, c. 2, s. 332.
- [550] İbn Sa'd, c. 3, s. 183, Belâzurî, c. 1, s. 590, Haris el-Muhasibi", er-Riâye, s. 46.
- [551] Belâzun, c. 1, s. 590-591, Muhibbut-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 219.
- [552] İbn Sa'd, c. 3, s. 183, Belâzun, c. 1, s. 590-591, Haris el-Muhâsibf, s. 46.

[553] İbn İshak, c. 4, s. 311, İbn Sa'd, c. 3, s. 183, Belâzurî, c. 1, s. 590-591 Taberî, c. 3, s. 203, Haris el-Muhâsibî, s. 46.

[554] İbn İshak, c. 4, s. 311, İbn Esir, c. 2, s. 332.

[555] İbn İshak, c. 4, s. 311, İbn Sa'd, c. 3, s. 183, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 59, Belâzurî, c. 1, s. 590, Taberî, c. 3, s. 203, İbn Esîr, c.2, s. 332.

[556] Belâzurî, c. 1, s. 591 .

[557] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 311, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 591, Taberî, Târîh, c. 3, s. 203.

[558] Belâzurî, c. 1, s. 591 .

[559] İbn İshak, c. 4, s. 311, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 590, Belâzurî, c. 1, s. 591, Taberî, c. 3, s. 203, İbn Esîr, Kâmil, c.2, s. 332.

[560] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 59.

[561] İbn İshak, c. 4, s. 311, Belâzurî, c. 1 ,s.591, Taberî, c. 3, s. 203, Muhibbut-Taberî, t 1, s. 218.

[562] İbn İshak, c. 4, s. 311, Taberî, c. 3, s. 203, İtan Esîr, c. 2, s. 332, Muhibbut-Taberî, c. 1, s. 218.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/308-310.

[563] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 246.

[564] Makrfzf, en-Nizâu ye14ehâsum , s. 33.

[565] İbn Kuteybe, c. 1 , s. 12, Makrfzf, s. 33.

[566] Makrfzf, s. 33.

[567] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 446, İbn Kuteybe, d, s. 12, Makrfzf, s. 33.

[568] İbn Kuteybe, c. 1 , s. 12, Makrfzf, s. 33.

[569] İbn Sa'd, c. 2, s. 246.

[570] İbn Kuteybe, c. 1 , s. 12, Makrfzf, s. 33.

[571] İbn Sa'd, c. 2, s. 246, Makrfzf, s. 33.

[572] İbn Sa'd, c. 2, s. 246-247, İbn *fitod* Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 258, Makrfzf, s. 33.

[573] İbn Sa'd, c. 2, s. 247, Makrfzf, s. 33.

[574] İbn Sa'd, c. 2, s. 247, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 258.

[575] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 258.

[576] Taberî, Târîh, c. 3, s. 203, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 325-326.

[577] Belâzurî, Ensâb, c. 1 , s. 588.

[578] Taberî, c. 3, s. 202, İbn Esîr, c. 2, s. 326.

[579] Belâzurî, c. 1, s. 588, Taberî, c. 3, s. 202.

[580] Belâzurî, t 1, s. 588.

[581] Taberî, c. 3, s. 202-203, İbn Esîr, c. 2, s. 326.

[582] Belâzurî, c. 1, s. 588, Taberî, c. 3, s. 202.

[583] Belâzurî, c. 1, s. 588.

Ebu Süfyan sonradan müslümanlığını güzelleştirmiş, iyi bir Müslüman olmuştur (İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. b, s. 149).

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/311-313.

[584] Taberânî, M u'cem ü's-sağır, c. 2, s. 101.

[585] Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 591.

[586] Demîrî, Hayâtü'l-havvan, c. 1 , s. 70-71.

[587] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 316.

[588] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 324-325.

[589] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 670-671.

[590] Belâzurî, Ensâb, c. 1 , s. 304.

[591] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 303-304.

[592] Vâkıdî, Megâzî, c. 1, s. 107.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/313-315.

[593] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 303-304.

[594] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1120, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 191, Taberî, c. 3, s. 97.

[595] İbn İshak, c. 4, s. 305, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 433-434, İbn Sa'd, c. 2, s. 266-267, Dâimî, c. 1, s. 40.

[596] İbn Sa'd, c. 2, s. 271 .

[597] Abdurrezzak, c. 5, s. 434-435, İbn Sa'd, c. 2, s. 267, Dâimî, c. 1, s. 40 Belâzurî, Ensâb.c.1 , s. 567.

[598] İbn İshak, c. 4, s. 306-309, Abdurrezzak, c. 5, s. 442-444, İbn Sa'd, c. 2, s. 269, Ahmed, c. 1, s. 55-56, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 191, Taberî, c.3, s. 207-208.

[599] Belâzurî, c. 1, s. 257.

[600] İbn İshak, c. 4, s. 312, Ahmed, c. 1, s. 260, İbn Sa'd, c. 2, s. 278-279.

[601] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 278.

[602] İbn İshak, c. 4, s. 312, İbn Sa'd, c. 2, s. 280, Ahmed, c. 1, s. 260.

[603] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 313, Ahmed, c. 6, s. 267, Ebu Dâvud, c. 3, s. 196-197, Zehebî, Tâîhu'l-İslâm, s. 574.

[604] İbn İshak, c. 4, s. 313, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 277, Ahmed, c. 6, s. 267, Ebu Dâvud, c. 3, s. 197, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 596, Zehebî, s. 574.

[605] İbn Sa'd, c. 2, s. 276, Belâzurî, c. 1, s. 570.

[606] İbn İshak, c. 4, s. 313, Ahmed, c. 46, s. 267, Zehebî, s. 575.

- [607] İbn Sa'd, c. 2, s. 280-281 .
- [608] İbn Sa'd, c. 2, s.: 278, Zehebî, s.: 576, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 261.
- [609] İbn Sa'd, c. 2, s.: 280.
- [610] İbn Sa'd, c. 2, s. 279.
- [611] İbn İshak, c. 4, s. 312-313, Ahmed, c. 1,s.260.
- [612] İbn Sa'd, c. 2, s. 278.
- [613] İbn Sa'd, c. 2, s.: 280.
- [614] İbn İshak, c. 4, s. 313, Ahmed, c. 6, s. 267, Belâzurî, c. 1, s. 569.
- [615] Sera ha, Mebsût, c. 2, s. 569.
- [616] İbn Sa'd, c. 2, s. 280.
- [617] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 313, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 281 Ahmed, Müsned, c. 1.S.260, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 571.
- [618] İbn İshak, c. 4, s. 312-313, Ahmed, c. 1,s.260.
- [619] İbn Sa'd, c. 2, s. 281 .
- [620] Belâzurî, c. 1, s. 570, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 262.
- * Sidr, Arabistan kirazı denilen ağaçtır ki, yaprağıma ölü yıkanı r (Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft).
- [621] İbn Sa'd, c. 2, s. 280, Ahm ed, c. 1, s. 260, c. 6, s. 267, Belâzurî, c. 1, s. 570.
- [622] İbn Sa'd, c. 2, s. 280, Belâzurî, c. 1, s. 570.
- [623] İbn Sa'd, c. 2, s. 280, Ahm ed, c. 1, s. 260, c. 6, s. 267, Belâzurî, c. 1, s. 570.
- [624] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 2, s. 497, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 476.
- [625] Ahmed, c.1, s. 267.
- [626] İbn Sa'd, c. 2, s. 280.
- [627] İbn Sa'd, c. 2, s. 281 -283, Ahmed, c. 6, s. 93-11 8, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 75, İbn M âce, c. 1, s. 472, Belâzurî, c. 1, s. 571 .
- [628] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 285.
- [629] İbn Sa'd, c. 2, s. 279.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/315-319.
- [630] Serahsî. Mebsût. c. 2. s. 60.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/319-320.
- [631] Kastalânf, Mevâhib, c. 2, s. 494.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/320.
- [632] İ bn İ sJiak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 314, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 292 İbn Mâce, c. 1 , s. 521, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s.573.
- [633] İbn Sa'd, c. 2, s. 291 .

- [634] İbn İshak, c. 4, s. 314, İbn Sa'd, c. 2, s. 288-291, İbn Mâce, c. 1 , s. 531.
- [635] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 2, s. 500.
- [636] İbn Sa'd, c. 2, s. 290-291 .
- [637] İbn Sa'd, c. 2, s. 288-291 .
- [638] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 290, Beyhakî, Delâil, c. 7, s. 251, Zehebî, Târih, s. 579.
- [639] Belâzurî", Ensâb, c. 1, s. 574, Beyhakî, c. 7, s. 251 .
- [640] İbn Sa'd, c. 2, s. 290, Beyhakî, c. 7, s. 251, Zehebî, s. 579.
- [641] İbn Sa'd, c. 2, s. 290, Belâzurî, c. 1, s. 275, Beyhakî, c. 7, s. 251, Zehebî, s. 579.
- [642] İbn Sa'd, c. 2, s. 290, Beyhakî, c. 7, s. 251, Zehebî, s. 579.
- [643] İbn Sa'd, c. 2, s. 290, Belâzurî, c. 1, s. 575, Beyhakî, c. 7, s. 251, Zehebî, s. 579.
- [644] İbn Sa'd, c. 2, s. 290, Beyhakî, c. 7, s. 250-251, Zehebî, s. 579.
- [645] Beyhakî, c. 7, s. 250, Zehebî, s. 579, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. 2, s. 63.
- [646] İbn Sa'd, c. 2, s. 292.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/320-322.
- [647] İbn Şa'd, c. 2, . 290-292, İbn Kuteytae, c. 1, s. 12.
- [648] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 314, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 292 Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 7, s. 261.
- [649] Mâlik,Muvatta', c. 1, s. 231 , İbn Sa'd, c. 2, s. 293, Belâzurî, Ensâb.c. 1, s. 574, Beyhakî, c. 7, s. 261.
- [650] Belâzurî, c. 1,5.574.
- [651] Beyhakî, c. 7, s. 261, Zehebî, s. 580.
- [652] İbn İshak, c. 4, s. 314, İbn Sa'd, c. 2, s. 292, Belâzurî, c. 1, s. 573-754 Beyhakî, t 7, s. 261, Zehebî, s. 580.
- [653] İbn Kuteybe, c. 1 ,s.12.
- [654] Tirmizî, c. 3, s. 338, Beyhakî, c. 7, s. 260-261, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 266.
- [655] İbn İshak, c. 4, s. 314, İbn Mâce, c. 1, s. 521.
- [656] Ahmed, c. 1, s. 7.
- [657] Malik.c1, s. 231.
- [658] İbn Sa'd, c. 2, s. 292.
- [659] İbn Kuteybe, c. 1 , s. 12.
- [660] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 293, Belâzun, Ensâb, c. 1, s. 572-573.
- [661] İbn Sa'd, c. 2, s. 293-294.
- [662] Belâzurî, c. 1, s. 53.
- [663] İbn Sa'd, c. 2, s. 294, Belâzurî, c. 1, s. 573.

- [664] Belâzurî, c. 1, s. 573.
- [665] İbn Sa'd, c. 2, s. 294.
- [666] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/322-324.
- [667] İbn Sa'd, c. 2, s. 295.
- [668] Kâsânî, Bedâiyu's-sanâ'iyi', c. 1, s. 318.
- [669] Ahmed, Müsned, c. 4, s. 359, Ebu Dâvud, c. 3, s. 213.
- [670] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 298.
- [671] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 313-314, İbn Sa'd, c. 2, s. 298, Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 573.
- [672] İbn Sa'd, c. 2, s. 298.
- [673] İbn İshak, c. 4, s. 314, İbn Sa'd, c. 2, s. 298, Belâzurî, c. 1, s. 573.
- [674] İbn Sa'd, c. 2, s. 298.
- [675] İbn İshak, c. 4, s. 314, İbn Sa'd, c. 2, s. 298, Belâzurî, c. 1, s. 573.
- [676] İbn İshak, c. 4, s. 314, Ahmed, c. 6, s. 110, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. 63.
- [677] İbn İshak, c. 4, s. 314, Ahmed, c. 6, s. 62, 242.
- [678] Ahmed, c. 6, s. 242.
- [679] İbn İshak, c. 4, s. 314, Ahmed, c. 6, s. 62, 242.
- [680] İbn İshak, c. 4, s. 314.
- [681] Ahmed, c. 6, s. 62, 242.
- [682] İbn İshak, c. 4, s. 314, Ahmed, c. 6, s. 62, 242.
- [683] İbn İshak, c. 4, s. 314-315, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 254.
- [684] İbn İshak, c. 4, s. 315.
- [685] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 301 .
- [686] İbn Sa'd, c. 2, s. 299, Belâzurî, c. 1, s. 575.
- [687] Belâzurî, t 1, s. 575.
- [688] Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 269.
- [689] İbn Sa'd, c. 2, s. 299.
- [690] İbn İshak, c. 4, s. 315, İbn Sa'd, c. 2, s. 299, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 268-269.
- [691] İbn İshak, c. 4, s. 315, İbn Sa'd, c. 2, s. 299, Belâzurî, c. 1, s. 575-576 Taberî, c. 3, s. 205, Zehebî, Târih, s. 581 .
- [692] Belâzurî, c. 1, s. 575-576, Beyhakî, Delâil, c. 7, s. 264.
- [693] Belâzurî, c. 1, s. 576, Beyhakî, c. 7, s. 264, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 271.
- [694] Beyhakî, c. 7, s. 252, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 269.
- [695] Belâzurî, t 1, s. 576.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/324-327.

[696] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 493.

[697] Ahmed, Müsned, c. 3, s. 204.

[698] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 311, Ahmed, c. 3, s. 204, Buhârî, c. 5, s. 144, İbn Mâce, c. 1, s. 522, Dâimf, c. 1, s. 41.

[699] İbn Sa'd, c. 2, s. 274, İbn Mâce, c. 1, s. 522.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/327.

[700] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 340.

[701] Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-Vetâ, c. 2, s. 813, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 2, s. 501, Diyarboekrf, TâriViu'l-hamfs, c. 2, s. 173.

[702] Diyarbekrî, c. 2, s. 173.

[703] Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 803, Kastalânf, c. 2, s. 501 .

[704] Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 803, İbn Seyyid, c. 2, s. 340, Kastalânf, c. 2, s. 501, Diyarbeklî, c. 2, s. 173.

[705] Belâiutf, Ensâb, c. 1, s. 592-593.

[706] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 325-330.

[707] İbn Sa'd, c. 2, s. 319-320, Belâzurî, c. 1, s. 592.

[708] Belâzurî, t 1, s. 592.

[709] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 340-341.

[710] İbn İshak.İbnHisam, Sîre.c.4, s. 317-322, İbn Sa'd, c. 2, s. 321-324.

[711] İbn Sa'd, c. 2, s. 324-325.

[712] Süheylf, Ravdu'l-ünüf, c. 7, s. 591 -592.

[713] İbn Sa'd. c. 2. s. 330-333.

[714] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/327-328.

[715] Semhutf, c. 2, s. 550-551.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/329.

[716] Ahmed, Müsned, c. 4, s. 8, İbn Mâce, c. 1, s. 524, Dârimî, c. 1, s. 307, Nesâf, c. 3, s. 19-92, Hâkim, Müstednek, c. 4, s. 460, Ebu'l-Ferecİbn Cevzf, c. 2, s. 809, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 275, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 122.

[717] Ahmed, c. 1, s. 387, Nesaî, c. 3, s. 43, Ebu'l-Fenec, c. 2, s. 806.

[718] Bezzazdan naklen Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 24, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 4, s. 22-23.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/329.

[719] Ahzab: 56.

[720] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 241, Buhârî, SahıVı, c. 47, s. 156, Müslim, Sahih, c. 1,

s. 305.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/330.

[721] Ahmed, M üsned, c. 1, s. 191.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/330-331.

[722] Ahmed, c. 1, s. 5, İbn Mâce, c. 2, s. 1440.

[723] Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 34, İbn Mâce, c. 2, s. 1 429.

[724] Ahmed, c. 1, s. 5, Müslim, c. 4, s. 1782, Ebu Dâvud, c. 4, s. 21 8, Tirmizî, c. 5, s. 587, İbn Mâce, c. 2, s. 1440.

*Yeşil (Ahmed, c. 3, s. 456).

[725] Tirmizî, c. 5, s. 585.

[726] Ahmed, c. 1, s. 5, Müslim, c. 4, s. 1782, Ebu Dâvud, c. 4, s. 21 8, Tirmizî, c. 5, s. 587, İbn Mâce, c. 2, s. 1440.

[727] Ahmed, c. 1, s. 5, Tirmizî, c. 5, s. 587, İbn Mâce, c. 2, s. 1440.

[728] Ahmed, c. 3, s. 144, Tirmizî, c. 5, s. 587.

[729] Tirmizî, c. 5, s. 588, Dârimî, c. 1, s. 30.

[730] Ahmed, c. 3, s. 144.

[731] Ahmed, c. 5, s. 138, Tirmizî, c. 5, s. 586, İbn Mâce, c. 2, s. 1443.

[732] Ahmed, c. 1, s. 281, Tirmizî, c. 5, s. 587, Dârimî, c. 1 , s. 30.

[733] Ahmed, c. 1, s. 281, Dârimî, c. 1, s. 30.

[734] Tirmizî, c.5, s. 587.

[735] M âlik, Muvatta', c. 1, s. 212, Abdurrezzak, Musannef, c. 2, s. 413, Ahmed, c. 1, s. 281 , Buhârî, Sahîh, c. 7, s. 145, Müslim , c. 1, s. 189, İbn Mâce, c. 2, s. 1 440.

[736] Müslim, c. 4, s. 1782, Ebu Dâvud, c. 4, s. 218, Tirmizî, c. 5, s. 588, İbn Mâce, c. 2, s. 1 440, Dârimî, c. 1, s. 30.

[737] Tirmizî, c. 5, s. 588, İbn Mâce, c. 2, s. 1440, Dârimî, c. 1, s. 30.

[738] Tirmizî, c. 5, s. 588, Dârimî, c. 1, s. 30.

[739] Dârimî, c. 1, s. 30.

[740] Tirmizî, c. 5, s. 588, Dârimî, c. 1, s. 30.

[741] Dârimî, c. 1, s. 30.

[742] Tirmizî, c. 5, s. 585, Dârimî, c. 1, s. 30.

[743] Ahmed, c. 1, s. 5.

[744] Tirmizî, c. 5, s. 585, Dârimî, c. 1, s. 30.

[745] Ahmed, c. 2, s. 435, Buhârî, c. 5, s. 225, Müslim, c. 1, s. 184, Tirmizî, c. 4, s. 622.

[746] Ahmed, M üsned, c. 6, s. 3-4.

[747] Taberânîden naklen Suyûtî, Câmiu's-sağır, c. 1, s. 80.

- [748] Ahmed, c. 2, s. 435, Buhârî, c. 5, s. 225, Müslim, c. 1, s. 184, Tirmizî, c. 4, s. 622.
- [749] Ahmed, c. 3, s. 116.
- [750] Ahmed, c. 2, s. 435, Buhârî, c. 5, s. 225, Müslim, c. 1, s. 184-185, Tirmizî, c. 4, s. 622.
- [751] Ahmed, c. 2, s. 435, c. 3, s. 116, Buhârî, c. 5, s. 147, 225, Müslim, c. 1, s. 184 Tirmizî, c. 4, s. 622.
- [752] Ahmed, c. 3, s. 116, Buhârî, c. 5, s. 147, Müslim, c. 1, s. 180, İbn Mâce, c. 2, s. 1 442.
- [753] Ahmed, c. 2, s. 435, Buhârî, c. 5, s. 225, Müslim, c. 1, s. 184-185, Tirmizî, c. 4, s. 622-623.
- [754] Ahmed, c. 1, s. 4.
- [755] Ahmed, c. 2, s. 435, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 184-185, Tirmizî, c. 4, s. 622-623.
- [756] Ahmed, Müsned, c. 3, s. 116, Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 147, Müslim, c. 1, s. 180, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1442.
- [757] Ahmed, c. 2, s. 435, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.
- [758] Ahmed, c.1, s. 5.
- [759] Ahmed, c. 3, s. 116, Buhârî, c. 5, s. 147, Müslim, c. 1, s. 180, İbn Mâce, c. 2, s. 1 442.
- [760] Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.
- [761] Ahmed, c.1, s. 4.
- [762] Ahmed, c. 2, s. 435, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.
- [763] Ahmed, c.1, s. 4, c. 3, s. 116, Müslim, c. 1, s. 180, İbn Mâce, c. 2, s. 1442.
- [764] Ahmed, c. 2, s. 435.
- [765] Buhârî, c. 5, s. 147, İbn Mâce, c. 2, s. 1 442.
- [766] Ahmed, c. 2, s. 435, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.
- [767] Ahmed, c.1, s. 4.
- [768] Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.
- [769] Buhârî, c. 5, s. 226, Tirmizî, c. 4, s. 625.
- [770] Ahmed, c. 2, s. 436, Müslim, c. 1, s. 185.
- [771] Ahmed, c. 2, s. 436, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.
- [772] Ahmed, c. 1, s. 4, Buhârî, c. 5, s. 1 47, İbn Mâce, c. 2, s. 1442.
- [773] Ahmed, c. 2, s. 436, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.
- [774] Ahmed, c. 1, s. 4.
- [775] Buhârî, c. 5, s. 147, İbn Mâce, c. 2, s. 1 442.
- [776] Ahmed, c. 2, s. 436, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.
- [777] Ahmed, c. 1, s. 5, Buhârî, c. 5, s. 1 47, İbn Mâce, c. 2, s. 1442.
- [778] Ahmed, c. 2, s. 436, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.
- [779] Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 1 47, İbn Mâce, c. 2, s. 1442.

[780] Ahmed, c. 2, s. 436, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.

[781] Buhârî, c. 5, s. 226, Tirmizî, c. 4, s. 623.

[782] Ahmed, c. 1, s. 5, Buhârî, c. 5, s. 1 47, İbn Mâce, c. 2, s. 1442.

[783] Ahmed, c. 2, s. 436, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 623.

[784] Ahmed, c. 1, s. 5.

[785] Ahmed, c.1, s. 5, c. 2, s. 436, Buhârî, c. 5, s. 226, Müslim, c. 1,5.185, Tirmizî, c. 4,5.623.

[786] Buhârî, c. 5, s. 147, İbn Mâce, c. 2, s. 1 442.

[787] Ahmed, c.1, s. 5.

* Makam-ı Mahmud öyle bir makamdır ki, bütün mahşer halkının hesaplarının bir an önce görülmesi ve uzayıp giden tevakkuf ızdırabından kurtarılarak rahata kavuşturulmaları için, Peygamberimiz Aleyhisselam o makamda Allah'a hamd edecek, Allah katında şefaatte bulunacaktır (İbn Esîr, Nihâye, C. 1 , S. 437).

[788] Ahmed, c. 2, s. 436, Buhârî, c. 5, s. 226-227, Müslim, c. 1, s. 185, Tirmizî, c. 4, s. 624-625.

[789] Ahmed, c. 2, s. 436, Tirmizî, c. 4, s. 624.

[790] Ahmed, c. 2, s. 436.

[791] Ahmed, c. 2, s. 436, Buhârî, c. 5, s. 227, Müslim, c. 1, s. 185-186, Tirmizî, c. 4, s. 624.

[792] Ahmed, c. 3, s. 116, Buhârî, c. 5, s. 147, Müslim , c. 1, s. 181, İbn Mâce, c. 2, s. 1 442.

[793] Ahmed, c. 3, s. 144, Müslim, c. 1, s. 183.

[794] Müslim, c.1, s. 183.

[795] Ahmed, c. 3, s. 144.

[796] Ahmed, c. 3, s. 116, Buhârî, c. 5, s. 147, Müslim , c. 1, s. 181, İbn Mâce, c. 2, s. 1 442.

Ahmed, c. 3, s. 116, Buhârî, c. 5, s. 147, Müslim , c. 1, s. 181, İbn Mâce, c. 2, s. 1 442.

[797] Müslim, c. 1, s. 183.

[798] Ahmed, c. 3, s. 1144.

[799] Ahmed, c. 3, s. 116, 144, Buhârî, c. 5, s. 147, Müslim, c. 1, s. 181, İbn Mâce, c. 2, s. 1442-1443.

[800] Müslim, c.1, s. 183.

[801] Ahmed, c. 3, s. 144.

[802] Müslim, c.1, s. 183.

[803] Ahmed, c. 3, s. 116, Buhârî, c. 5, s. 147, Müslim , c. 1, s. 181, İbn Mâce, c. 2, s. 1 443.

[804] Müslim, c.1, s. 183-814.

[805] Ahmed. c. 3. s. 144.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/331-340.

[806] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/341-347.

[807] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ.c. 2, s. 314, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 262, Buhârî",

Sahih, c. 8, s. 3, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1379, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 139, 145.

[808] İbn Sa'd, c. 2, s. 314, Ahmed, c. 2, s. 242, Buhârî, c. 3, s. 197, c. 8, s. 4 Müslim, c. 3, s. 1382, Ebu Dâvud, c. 3, s. 144.

[809] İbn Sa'd, c. 2, s. 260, Ahmed, c. 1, s. 300-301, c. 6, s. 136-137, Buhârî, c. 5, s. 144, İbn Mâce, c. 2, s. 900.

[810] İbn Sa'd, c. 2, s. 260, Ahmed, c. 6, s. 136-137, İbn Mâce, c. 2, s. 900.

[811] İbn Sa'd, c. 2, s. 316-317, Ahmed, c. 1, s. 300-301, c. 6, s. 137, İbn Mâce, c. 2, s. 900.

[812] İbn Sa'd, c. 2, s. 260, Ahmed, c. 6, s. 44, İbn Mâce, c. 2, s. 900.

[813] Ahmed, c. 4, s. 279, Buhârî, c. 3, s. 220, c. 5, s. 144.

[814] Buhârî, c. 4, s. 220, c. 5, s. 144.

[815] İbn Sa'd, c. 2, s. 313, Ahmed, c. 1, s. 300-301, Buhârî, c. 3, s. 231.

[816] İbn Sa'd, c. 2, s. 318-319.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/348-349.

[817] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 240.

[818] Semhüdü, Vefâu'l-vetâ, c. 2, s. 458-460, 462, Diyârbekrî, Târîhu'l-hamıs, c. 1, s. 346.

[819] Süheylî, Ravdu'l-ünüf, c. 4, s. 267-268.

[820] İbn Sa'd, c. 1, s. 499.

[821] İbn Sa'd, c. 1, s. 499-500.

[822] Şühe'rî, c. 4, s. 268.

[823] İbn Sa'd, c. 1, s. 499-500, Semhüdf, Vefâu'l-vefâ, c. 2, s. 461.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/349-350.

[824] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 3, s. 313, Vâkıdî, Megâzî, t 2, s. 616, İbn Sa'd, c. 2, s. 98, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. 2, s. 35.

[825] Vâkıdf, c. 2, s. 615.

[826] Vâkıdî, c. 2, s. 948, Ahmed, c. 3, s. 111, Müslim, c. 2, s. 948.

[827] Müslim, c. 2, s. 948, Begavf, c. 1, s. 130.

[828] İbn Sa'd, c. 2, s. 181 .

[829] Vâkıdî, c. 3, s. 1109.

[830] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 111, Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârî, c. 3, s. 37.

[831] Vâkıdî, c. 3, s. 1109, İbn Sa'd, c. 2, s. 174.

[832] Buhârî, Sahih, c. 1, s. 50-51.

[833] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 478, Buhârî, c. 4, s. 47.

[834] İbn Sa'd, c. 1, s. 479.

[835] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 6, s. 7.

[836] İbn Seyyid, c. 2, s. 319.

[837] İbn Sa'd, c. 1, s. 482, Ahmed, Müsned, c. 5, s. 352, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1196, İbn Habib, Kitâbu'l muhabber, s. 76.

[838] Ahmed, c. 5, s. 352, İbn Habib, s. 76.

[839] İbn Sa'd, c. 1, s. 482, Ahmed, c. 5, s. 352, İbn Habib, s. 76.

[840] İbn Abdulhakem, Fütühu'l-Mısr, s. 47.

[841] Tirmizî, c.4, s. 240.

[842] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 525.

[843] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 314, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 288-291, İbn Mâce.c.1, s. 531.

[844] Belâzurî, c. 1,5.525.

[845] Belâzuî, c. 1, s. 525, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 383.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/350-353.

[846] Ebu'l-Ferecİbn Cevzf, el-Vefa, c. 2, s. 555-556.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/353.

TEBÜK'TEN SONRA

Hz. Ümmü Külsûm'un Vefatı

Peygamberimiz Aleyhisselamın kızı ve Hz. Osman'ın zevcesi Hz. Ümmü Külsûm.[\[1\]](#) Hicretin 9.yılında vefat etti.[\[2\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hz. Ümmü Külsûm'u yıkayacak olanlara, onu üç, beş kere veya daha çok yıkamalarını, [\[3\]](#) yıkanırken onun na'sının üzerinin yeşil hurma dallarıyla örtülmesini emir buyur-du. [\[4\]](#)

Yıkayıcılara, birdefita (peştemal)verdi. [\[5\]](#)

Hz. Ümmü Külsûm'u Peygamberimiz Aleyhisselamın halası Hz. Safiyye yıkadı. Esmâ bintj Umeys de yıkamaya yardım etti. [\[6\]](#)

Yıkama[\[7\]](#) ve kefenleme işinde[\[8\]](#) Ensar kadınlarından Ümmü Atiyye de bulundu. [\[9\]](#)

Hz. Ümmü Külsûm'un cenaze namazını Peygamberimiz Aleyhisselam kıldırdı[\[10\]](#) ve kabrinin başına oturdu, gözleri yaşardı. Kabrin başında bulunanlara:

"Şu gece, içinizden hiç kimse işe karışmayacak mı?" diye sordu.

E bu Talha:

"Yâ Rasûlallah! Ben karışırım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Öyleyse, in onun kabrinin içine!" buyurdu. [\[11\]](#)

Kabre Hz. Ali, Fadl b. Abbas ve Üsâme b. Zeyd de indiler. [\[12\]](#)

Hz. Osman, Hz. Ümmü Külsûm'un vefatına çok üzüldü ve ağladı. [\[13\]](#)

Himyer Krallarının Müslüman Oluşu

Himyerîlerin Kimlikleri ve Yurtları

Himyerîler, Kahtanî idiler.

Kahtan'ın oğlu Ya'rüb, Ya'rüb'ün oğlu Yeşcüb, Yeşcüb'ün oğlu Sebe¹, Sebe'in oğlu da Himyer'di.

Himyer'in Malik, Âmir, Amr, Sa'd, Vâside isimlerini taşıyan oğullarından Âmirin soyundan Dühman, Sa'd'ın soyundan Selef ve Eşlem, Amr'ın oğlu Hâris'in soyundan Zû Ruayn hanedanı, Malik'in Kudâa adındaki oğlunun soyundan da Kudâa kabileleri türemiştir.[\[14\]](#)

Himyerîlerin konak yerleri Yemen ülkesinde idi. [\[15\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Himyer Krallarını İslâmiyete Davet Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ayyaş b. Ebi Rebiayı bir yazı ile Mesruh ve Nuayım b. Abdi Külâl el-Himyerî'ye göndermiş ve yazısında şöyle buyurmuştu:

"Sizler, Allah'a ve Resûlüne iman ederseniz, selamete, güvenliğe erersiniz.

Hiç şüphesiz, bir olan, eşi ortağı olmayan Allah, Musa'yı âyetleriyle (mucizeleriyle) gönderdi. İsa'yı kelimeleriyle yarattı.

(Fakat) Yahudiler, 'Üzeyr Allah'ın oğludur!' dedi.

Nasrânîler de, 'Allah, üçün üçüncüsüdür. İsa Allah'ın oğludur!¹ dediler."[\[16\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ayyaş b. Ebi Rebia'yı mektupla gönderirken de:

"Sen, onların yurduna varınca, geceleyin girmeyeceksin.

Sabaha kadar bekledikten sonra, güzelce bir abdest al. İki rekat namaz kıl. Allah'tan kurtuluş ve kabul dile ve Allah'a sığın.

Yazımı sağ eline al ve onu onlara sağ elinle ve sağ taraflarından ver!

Seni kabul ettikleri zaman, onlara Beyyine sûresini oku:

Kitablılardan ve müşriklerden küfredenler, apaçık bir hüccet, yani içinde kitabların en doğru hükümleri yazılı, bâtıldan uzak ve temiz sayfeleri okuyacak, Allah'tan bir peygamber gelinceye kadar güya bekleyeceklerdi, dinlerinden ayrılacak değillerdi.

Böyle iken, Kitab verilmiş olan bunlar, ayrılmadılar ayrılmadılar da, ancak kendilerine o apaçık hüccet geldikten sonra ayrıldılar.

Halbuki, onlar Allah'a-O'nun dininde ihlas ve samimiyet erbabı ve muvahhid olarak-ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından, zekatı vermelerinden başkasıyla emrolunmamışlardı.

En doğru din de, bu idi.

Gerçekten, Kitablılardan olsun, müşriklerden olsun, bütün o küfredenler Cehennem ateşindedirler, onun içinde temelli kalıcıdırlar.

Yaratılanların en kötüsü de, onların ta kendileridir.

İman edip de güzel güzel amel ve hareketlerde bulunanlara gelince; hiç şüphe yok ki, bunlar da yaratılanların en hayırlı sı diri ar.

Onların Rableri katında mükâfat], altından ırmaklar akmakta olan Adn cennetleridir. Hepsi de içlerinde temelli kalıcıdırlar.

Allah onlardan hoşnut olmuş, bunlar da Allahtan hoşnut olmuşlardır.

İşte bu saadet, Rabbinden korkanlara mahsustur.' [Beyyine: 1-8]

Sûreyi böylece okuyup bitirdiğin zaman:

'Ben Muhammed'e iman ettim ve ben ona iman edenlerin ilkiyim!' de!

Onlar sana hiçbir hüccet getirmezler ki, boşa gitmesin!

Hiçbir yaldızlı kitap getirmezler ki, nuru sönmüş olmasın

Onlar sana kendi dilleriyle birşey okudukları zaman:

'Tercüme ediniz!' de!

'Allah bana yeter!' dedikten sonra:

'Ben Allah'ın indirdiği her kitaba inandım. Aranızda adaleti yerine getirmekle de em rol undum.

Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir!

Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz de size aittir.

Bizimle sizin aranızda hiçbir mücadele yoktur.

Allah hepimizi biraraya toplayacaktır. Dönüş ancak O'nadır!' [Şûra: 15] de!

Müslüman oldukları zaman toplanıp önünde yere kapandıkları değneği iste!

Onlar ılgın ağacındandır.

Birisi beyaz ve sarı ile karışık alacaktır.

Birisi kamış gibi boğumludur. Öbürü de kara abanoz ağacı gibi kapkaradır!

Onları çıkartır, çarşılarında ateşe ver, yak!" buyurdu.

Ayyaş b. Ebi Rebia der ki:

"Gittim. Resûlullah Aleyhisselamın bana emrettiği şeyleri yaptım.

Yanlarına vardığım zaman, onlar süslenmiş, süslü elbiselerini giymiş bulunuyorlardı.

Kendilerini göreyim diye üç evin kapılarındaki büyük perdelere kadar yaklaştım.

Onlara:

'Ben Resûlullahın elçisiyim!' dedim.

Ve Resûlullah Aleyhisselamın yapmamı bana emrettiği şeyleri yaptım.

Beni kabul ettiler. Resûlullah Aleyhisselamın beyan buyurduğu gibi oldu." [\[17\]](#)

Himyer Krallarının Müslüman Oldukları Hakkında Mektup ve Elçi Göndermeleri

Hicretin 9. yılında Ramazan ayında[18] Peygamberimiz Aleyhisselamın Tebük'ten dönüp geldiği sırada, Himyer kralları Haris b. Abdi Külâl, Nuaym b. Abdi Külâl ve Zf Ruayn, Meâfir ve Hemdan kralı Numan'ın şirkten ve müşriklerden ayrılıp Müslüman oldukları hakkında Peygamberimiz Aleyhisselâma gönderdikleri yazıları ile elçileri Malik b. Mürre (İbn Sa'd'a göre; Mürâretü'r-Rahâvî) Medine'ye geldi. [19]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Malik b. Mürre'yi konuklayıp ağırlamasını Bilal-i Habeşî'ye emretti. [20]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Himyer ve Hemdan Krallarına Yazısı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Himyer ve Hemdan krallarına yazdırdığı yazısında şöyle buyurdu:

"B ismi İlâhi rra hm ânirrahûm

Allah'ın Resûlü Muhammed Peygamberden Haris b. Abdi Külâl'e, Nuaym b. Abdi Külâl'e,[\[21\]](#) Meâfir ve Hemdan kralı Numan'a!

İmdi, ben, kendisinden başka ilah olmayan Allah'a, sizlere olan hidayetinden dolayı hamd ederim.

Bundan sonra malûmunuz olsun ki; Rum toprağından dönüşümüzde elçiniz[\[22\]](#) bizimle buluştu.
[\[23\]](#)

Sizin kendisini ne için gönderdiğinizi tebliğ etti, hakkınızda bilgi verdi, İslâm dinine girdiğinizi ve müşriklerle savaştığınızı bize bildirdi. [\[24\]](#)

Eğer siz iyileşir, Allah'a ve Resûlüne itaat ederseniz, namazı kılarsanız, zekat verirsiniz, ganimetlerden Allah'a ait beşte biri, Resûlullahın hissesini ve kendisine seçilip verilecek şeyi ve mü'min-ler üzerine farz kılınan sadakayı, [\[25\]](#) kaynak suların suladığı ve göğün suladığı şeylerin de uşrünü ve ortaklık suyun nöbet gününde veya kuyu ile havuz arasına kovadan akan suyun suladığı şeylerin de yann uşrünü verirsiniz, [\[26\]](#) Yüce Allah sizi doğru yoluna koymuş bulunur. [\[27\]](#)

Zekat olarak da:

Her kırk deve de üç yaşına basmış bir dişi deve,

Her otuz deve de üç yaşına basmış bir erkek deve,

Her beş deve de bir koyun veya keçi,

Her on deve de iki koyun veya keçi,

Her kırk sığırdaki iki yaşına basmış erkek veya dişi bir dana,

Her otuz sığırdaki bir yaşına basmış erkek veya dişi bir dana,

Her kırk koyunda kendi başına yayılır bir koyun veya keçi vermeniz gerekir ki, Allah bunu mü'min-lere farz kılmıştır.

Kim hayrını arttırsa, onu kendi lehine arttırmış olur.

Bu farizayı eda eden, Müslümanlığına şahadet getiren, müşriklere karşı mü'minlere yardım eden kimse mü'minlerdendir.

Kendisi mü'minlerin yararlandıklarından yararlanır, onların mükellef bulundukları vazifelerle de mükellef bulunur.

Onun için, Allah'ın himayesi ve Resûlünün himayesi vardır.

Yahudilerden veya Nasrânîlerden Müslüman olanlara gelince:

Onlar da, Müslümanların yararlandıklarından yararlanır, onların mükellef bulundukları vazifelerle mükellef bulunurlar.

Yahudilik veya Nasranîliklerinde kalanlar ise, dinlerinden zorla döndürülmezler.

Kendilerinden erkeklik çağına eren her erkek veya kadın veya hür veya köle Meâfirî (Yemen elbisesi) veya bunun dengi bir elbisenin kıymetine göre tam bir dinar cizye ödemekle mükellef tutulur.

Bunu Resûlullah'a ödeyen kimse Allah'ın himayesinde ve Allah'ın Resûlünün himayesinde bulunur.
Kim bunu reddederse, o, Allah'ın ve Allah'ın Resûlünün düşmanıdır.

Sonra şunu da bilirsiniz ki; Allah'ın Resûlü Muhammed Peygamber, Zûr'a Zf Yezen'e, 'Elçilerim Muaz b. Cebel, Abdullah b. Zeyd, Malik b. Ubâde, Ukbe b. Nemr, Malik b. Mürre ve arkadaşları size geldiği zaman kendilerine iyi davranmanızı tavsiye ederim. Size bağlı yerlerin cizye ve sadakalarından yanınızda toplananları elçilerime teslim edersiniz. Onların âmirleri Muaz b. Cebel'dir. Elçilerim ancak hoşnut olarak döndürüleceklerdir,' diye haber göndermiştir.

Sonra şunu da bilirsiniz ki; Muhammed, Allahtan başka ilah olmadığına ve kendisinin de Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şahadet eder.

Malik b. Mürretü'r-Rahâvî'nin bana söylediğine göre; H i my eril erden İslâmiyete ilk giren sen imişsin ve müşrikleri öldürmüşsün. Seni hayırla müjdelerim ve Himyerîlere hayırlı olmanı sana emrederim.

Birbirlerinize karşı ne hainlik ediniz, ne yardımlaşmayı kesiniz.

Allah'ın Resûlü, hem zenginlerinizin, hem de fakirlerinizin dostu ve yardımcı sı dır.

Sadaka ve zekat, ne Muhammed için, ne de onun ev halkı için helâl değildir.

O, ancak Müslümanların fakirlerine ve yolculara mahsustur.

Malik, haberin eriştirilecek olanlarını bana erıştirdi ve gizlenecek olanlarını da gizledi.

Kendisine **hayırlı** olmanızı, iyi davranmanızı size emrediyorum.

Ben size iyi adamlarımdan, onların din ve ilim sahibi olanlarından göndermiş bulunuyorum.

Kendilerine hayırlı olmanı ve iyi davranmanı sana emre.ciiyapjm. Çünkü, onlar adamlarımın ağzlarına bakılır, sözleri dinlenir kişileridir.

Allah'ın selameti, rahmet ve bereketleri üzerinize olsun." [28]

ZîYezen, 33 deveye satın almış olduğu birtakım elbiseyi Peygamberimiz Aleyhisselama hediye etmiştir. [29]

Hemdan Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Başlıca Hâşid ve Bekfl diye anılan iki büyük kabileden ünetmiş bulunan Hemdan oğullarının soyları; Hemdan b. Malik, b. Zeyd, b. Evsele, b. Rebia, b. Hıyar, b. Malik, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe¹, b. Yeşcüb, b. Ya'rüb, b. Kahtan'dır. [30]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hicretin 9. yılında Ramazan ayında Tebük'ten döndüğü sırada idi ki [31] Hemdan'dan: [32]

1. Dımam b. Malik'ü's-Selmânî,
2. Malik b. Nemat Ebu Selm Zül-Mi'sâr,
3. Malik b. Eyfa¹,
4. Umre b. Malikül-Harîff,
5. Hamza b. Malik Zül-Miş'ar'dan [33] mürekkep bir heyet, gelip Peygamberimiz Aleyhisselamla görüştüler. [34]

Heyete Dımam b. Malik başkanlık ediyordu. [35] Heyet üyeleri, üzerlerine Yemen kumaşından elbise giymişlerdi. [36]

Kısa elbiselerinin [37] etekleri ve ceplerinin ağzları atlastan sırmalı idi. [38]

Başlarına Aden bezinden sarıklar sarmışlardı.

Bindikleri develer Mehre ve Erhab kabilelerinin iyi cins develerindendi. Develerin üzerlerinde ağaçtan yapılmış semerler vardı . [39]

Malik b. Nemat, iyi bir şairdi. Güzel ve düzgün söz söylerdi. [40]

Peygamberimiz Aleyhisselamın önünde ayağa kalkıp: [41]

"Yâ Rasûlallah! Bunlar seni selamlarlar! [42]

Şehirlisi ve göçebesiyle [43] Hemdanların eşrafındandır! [44]

Kendileri İslâm bağlarıyla bağlandılar.

Deve ve at sahipleri olan HarîT, Yam ve Şâkir kabilesi adına tâ Yemen diyarından genç develer üzerinde sana koşup geldiler.

Onları Allah hakkında kınayıcı kınayışıyla kınama, azarlama! [45]

Kendileri, Resûlullahın davetine icabet ettiler. Önlerinde kurbanlar kesilen putlardan ayrıldılar. [46]

Onlar; ahidlerini, sözlerini, dağlar yerinde durduğu ve Sela¹ mevkiinde ceylan yavruları gezip tozduğu sürece bozmazlar!" dedi. [47]

Müslüman oldular.

Allah onlardan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hemdanlar, yardıma koştukları ve sıkıntılara sabredip katlandıkları müddetçe ne güzel kabilelerdir!"

İslâm ebdâl ve evtâdı da onlardandır, onların içindedir!" buyurmuştur. [\[48\]](#)*

Ebdâl; Yüce Allah'ın yeryüzündeki seçkin kullarından yetmiş kişilik bir cemaat olup, onlardan kırkı Şam ülkesinde, otuzu da diğer ülkelerde bulunurlar.

İçlerinden biri öldüğü zaman, insanlar arasından biri seçilip onun yerine geçirilir.[\[49\]](#)

Hız. Ali, 'Resûlullah Aleyhisselam dan 'Ebdâl, Şam'da olurlar ve kırk kişidirler. Onlardan birisi öldüğü zaman, Allah onun yerine başka birini geçirir. Allah, onların duasıyla yağmur yağdırır, düşmanlara karşı mü'minlere onların duasıyla yardım yapar. Şam halkından azabı onların duasıyla kaldırır!' buyurduğunu işittim" demiştir.[\[50\]](#)

Veted kelimesinin çoğulu olan Evtâd da, lügatta kazık demektir ki, birşeyi ayakta tutmaya, berkiştirmeye sebep olur.[\[51\]](#)

Tasavvufta ise; Allah'ın velf kullarından dört kişi olup, her biri dünyanın şark, garb, şimal, cenub gibi dört cihetinden bir cihette bulunur.[\[52\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hemdanlar İçin Yazı Yazdırışı ve Malik b. Nemat'ı Vali Tayin Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hemdanların kendilerine ayrılıp verilmesini istedikleri arazi hakkında bir yazı yazdırdı.[\[53\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, yazdırdığı yazısında şöyle buyurdu:

"B ismi İlâhırrahm ânırrahîm

Bu, Muhammed Resûlullah tarafından Harîf[\[54\]](#) kabilesi şehri, Cenâb-ı Hadb ve Hafâfü'r-Reml beldeleri halkı için, elçileri Zül-Mi'sâr Malik b. Nemat ve kavminden Müslüman olanlarla gönderilen yazıdır:

Onlar namaz ki İdiklan ve zekat verdikleri müddetçe yüksek ve alçak yerler kendilerinin olup, oralardaki mugaylan ağaçlarının meyvelerini yiyebilir ve hayvanlarını da oralarda serbestçe yayabilirler. [\[55\]](#) Bu hususta onlar için Allah'ın ahdi ve Resûlünün himayesi vardır.

Muhacirlerle Ensar onların şahitleridir."

Bu yazı, Ebu'l -Münzir Hişam b. Muhammed b. Sâibu'l-Kelbî (vefatı: 204 H.) zamanında Hemdanların elinde bulunuyordu. [\[56\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Malik b. Nemat'ı kavminden Müslüman olanların üzerine vali tayin etti. [\[57\]](#)

[\[1\]](#) İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 8, s. 38.

[\[2\]](#) Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 401, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1952, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 384, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 489.

[\[3\]](#) İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1 953, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 384.

[\[4\]](#) İbn Sa'd, Tabakât, c. 8, s. 38.

[\[5\]](#) İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 384.

[\[6\]](#) İbn Sa'd, c. 8, s. 38, Taberî, Târih, c. 3, s. 155, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1953, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 291.

[\[7\]](#) Taberî, c. 3, s. 155, İbn AMİlberr, c. 4, s. 1953, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 291.

[\[8\]](#) İbn Hacer, el-İsâbe, c. 4, s. 489.

[\[9\]](#) İbn Sa'd, c. 8, s. 380, Taberî, c. 3, s. 155, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1953, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 291.

[\[10\]](#) İbn Sa'd, c. 8, s. 38-39, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1952, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 291.

[\[11\]](#) İbn Sa'd.c. 8, s. 38, İbn Hacer, c. 4, s. 489, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 140.

[\[12\]](#) İbn Sa'd, c. 8, s. 39, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1952, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 7, s. 384.

[\[13\]](#) Belâzurî, Ensâb, c. 1, s. 401.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/369-370.

- [14] İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 46-47.
- [15] Yâkût. Mu'cemu'l-büldân.c¹.s. 307.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/370.
- [16] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 282.
- [17] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 282-283.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/370-372.
- [18] İbn Sa'd, c. 1, s. 356, Taberî, Târi Vı.c. 3, s. 153.
- [19] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.4, s. 235, İbn Sa'd, c. 1, s. 356, Taberî, c. 3, s. 153.
- [20] İbn Sa'd, c. 1, s. 356.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/373.
- [21] İbn İshak.İbnHişam, c. 4, s. 235, İbn Sa'd, c.1 , s. 356, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 85, Taberî, c. 3, s. 153.
- [22] İbn İshak.c.4, s. 235, İbn Sa'd, c. 1, s. 356.
- [23] İbn İshak.c.4, s. 235, Taberî, c. 3, s. 153.
- [24] İbn İshak, c. 4, s. 235, İbn Sa'd, c. 1, s. 356, Taberî, c. 3, s. 153.
- [25] İbn İshak.c.4, s. 235-236, İbn Sa'd, c.1, s. 356, Belâzurî, c. 1, s. 85, Taberî, c. 3, s. 153.
- [26] İbn İshak,c.4, s. 236, Belâzurî, c. 1, s. 85, Taberî, c. 3, s. 153.
- [27] İbn İshak.c.5, s. 235, İbn Sa'd, c. 1, s. 356, Belâzurî, c. 1, s. 85, Taberî, c. 3, s. 153.
- [28] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 236-237, Taberî, Târih, c. 3, s. 146, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 75-76, Diyârbekrî, Târihu'l-hamîs, c. 2, s. 138, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 262-263.
- [29] Ahmedb. Hanbel. Müsned. c. 3. s. 221. Ebu'l-Fidâ. c. 5. s. 76.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/373-375.
- [30] İbn Hazm, Cemhere, s. 329, 392, 475.
- [31] İbn İshak, c. 4, s. 244, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 1, s. 1 34, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1360, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 51, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 3, s. 42.
- [32] İbn İshak, c. 4, s. 244, İbn Abdi Rabbih, c. 1, s. 134, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1360, İbn Esîr, c. 5, s. 51, İbn Kayyım, c. 3, s.42.
- [33] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 341, İbn Esîr, c. 5, s. 51.
- [34] İbn İshak, c. 4, s. 244, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1360, İbn Esir, c. 5, s. 51.
- [35] Yâkûbf, Târih, c. 2, s. 79.
- [36] İbn İshak, c. 4, s. 244, İbn Sa'd.c.1, s. 341, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1360, İbn Esîr, c. 5, s. 51, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 245, İbn Kayyım , c. 3, s. 42.
- [37] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 264.
- [38] İbn Şa'd, c. 1, s. 341.

[39] İbn İshak, İbn Hişam.Sîre, c. 4, s. 244, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1360, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c.5, s. 51, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 245, İbn Kayyım, Zâdü'l-mead, c. 3, s. 42.

[40] İbn Atıdilberr,c.3,s. 1360-1361, İbn Esîr, c. 5, s. 51 , İbn Kayyım, c. 3, s. 42.

[41] İbn İshak, c. 4, s. 244.

[42] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 1, s. 134.

[43] İbn İshak, c. 4, s. 244, İbn Abdi Rabbih, t 1, s. 134.

[44] İbn İshak, c. 4, s. 244.

[45] İbn İshak, c. 4, s. 244, İbn Abdi Rabbih, c. 1, s. 134.

[46] İbn İshak, c. 4, s. 244.

[47] İbn İshak, c. 4, s. 244.

[48] İbn Sa'd, Taba kâtü'l -kübrâ, c. 1 , s. 341, İbn Esîr, c. 2, s. 57.

* Ebdâl; Allah'ın çok ibadet edici, evliya kulları olup, onlardan birisi öldüğü zaman yerine başka birisi geçirildiği için, kendilerine Ebdâl adı verilmiştir (İbn Esîr, Nihâye, c. 1, s. 107).

[49] Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft, c. 3, s. 344.

[50] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 112.

[51] Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft, c. 1, s. 356.

[52] Muhyiddin b. Arabî, Istılâhâtü's-Sûfiyye, s. 4, Seyyid Şerif, Ta'rîffât, s. 26.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/376-377.

[53] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1360, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 51 İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 246, İbn Kayyım,Zâdü'l-mead, c. 3, s. 42.

[54] İbn Sa'd'a göre; Harff, Yam, Şâkir [c. 1, s. 341].

[55] İbn İshak.c.4, s. 245, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferîd, c. 1, s. 134.

[56] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 52.

[57] İbn Abdilberr. c . 3. s. 1360-1361. İbn Esîr. c. 5. s. 51.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/378.

SAKÎFLERİN MÜSLÜMAN OLUŞU

Sakîflerin Kimliği

Sakîfler, Adnan'ın soyundan gelen Hevâzin oymaklarındandır.

Babaları Kasiyy b. Münebbih'in asıl adı Sakîf olduğundan bu isimle anılmışıardır. [1]

Sakîflerin Adnan'a kadar baba ve ataları şöyle sıralanır: Sakîf Kasiyy b. Münebbih, b. Bekr, b. Hevâzin, b. Mansur, b. İkrime, b. Hasafa, b. Kays b. Aylan, b. Mudar, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan. [2]

Sakîfler; Benî Malik ve Ahlâf diye ikiye ayrılırlar. [3]

Benî Malikler Sakîf'in oğlu Cüşem'in oğlu Hutayt'ın oğlu Malik soyundandırılar.

Sakîf'in diğer oğlu Avfın oğulları Sa'd ve Gıyere'nin soyundan gelen Benî Sa'd ve Benî Gıyerelere de Ahlâf denir. [4]

Peygamberimiz Aleyhisselam Mekke'yi feth ve Hevâzin ordularını mağlup ettikten sonra, Ci'râne'ye gelen Hevâzin temsilcilerine:

"Malik b. Avf ne yapıyor?" diye sormuş; [5]

Temsilciler:

"O kaçıp Taif kalesine girdi! [6] Şimdi Sakîflerin yanında bulunuyordur" demişler;

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Malik'e haber veriniz ki; eğer Müslüman olur, yanıma gelirse, kendisine ev halkını ve malını geri verir, ayrıca da yüz deve ihsan ederim" buyurmuştu. [7]

Malik b. Avf, Peygamberimiz Aleyhisselamın yaptığı vaadleri ve kavmi halkına yapılanları haber alınca, [8] devesine bindi, Ci'râne'de veya Mekke'de iken Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi, Müslüman oldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona ev halkı ile malını geri verdi ve ayrıca da kendisine yüz deve ihsan etti. Kendisini, kavminden Müslüman olan kabilelere; [9] Sümâle, Selime [10] ve Fehm kabilelerine vali ve kumandan tayin etti . [11]

Bu kabileler Taif çevresinde oturmakta idiler. [12]

Malik b. Avf:

"Yâ Rasûlallah! Senin için ben Sakîflerin hakkından gelir, kendileri sana Müslüman olarak gelinceye kadar, onların yaylım hayvanları üzerine baskınlar yapanm!" dedi. [13]

Kendisine bağlı kabileleri yanına alarak, [14] müşrik olan kabilelerle, [15] özellikle Sakîflerle savaştı [16] Onlara baskınlar yaptı. [17]

Sakîfleri, sağmal develerini Taif surlarının dışındaki yaylımlara çıkaramaz etti.

Dışarı çıkan yaylım hayvanlarını baskın yapıp ele geçirmekte, [18] adamları da öldürmekte idi.

Taiflilerin yaylımlarına yaptığı bir sabah baskınında bin adet davarlarını ele geçirmişti. [19]

Malik b. Avf'ın baskınları, Sakîflere çok güç ve sıkıcı gelmeye başlamıştı. [20]

Sakîflerin reislerinden [21] Benî İlâçların kardeşi Amr b. Ümeyye, b. Vehb, b. Muattib, aralarında geçen ve hoşla gitmeyen bir hadiseden dolayı Abdi Yâil b. Amr'a küsmüşü.

Kendisi, Arapların en zeki olanlarından ve cin fikirlilerindendi.

Amr b. Ümeyye[22] bir gün öğle vakti[23] Abdi Yâlil'in evine gitti.

Evin avlusuna girince, ona:

"Amr b. Ümeyye senin için 'Yanıma çıksın!' diyor" diyerek birisiyle içeri haber gönderdi. [24]

Amr b. Ümeyye'nin elçisi Abdi Yâlil'in yanına vardığı zaman, [25] Abdi Yâlil:

"Yazıklar olsun sana! Seni bana Amr mı gönderdi?" diye sordu.

Elçi:

"Evet! [26] İşte, kendisi orada! [27] Evinin avlusunda dikiliyor!" dedi. [28]

Abdi Yâlil onunla barışmak ister, fakat onun ayağına kadar gitmeyi uygun görmezdi. [29]

Abdi Yâlil, kendi kendine:

"Ben Amr'ın bu işi yapacağını sanmaz ve ummazdım. [30] Amr böyle birşeyi asla yapmayacak kadar gururlu idi" diye söylendi. [31]

Amr b. Ümeyye'nin yanına varıp, onu görünce:

"Merhaba! Hoşgeldin!" dedi.

Amr b. Ümeyye:

"Bizim başımıza öyle bir iş gelmiş bulunuyor ki, ondan kaçış yoktur.

İşte, şu zâtin işi gördüğün gibidir. Bütün Araplar Müslüman oldular. Sizin onlarla savaşmaya gücünüz yoktur! [32]

Bizler şu kalemizin içine sığınmış bulunuyoruz, ama tabî ki burada temelli kalamayız.

Çevremizdekiler de tamamıyla yenilgiye uğramışlardır.

Bu durumda, bizden herhangi birisinin şu kalemizden bir karış bile aynlabileceğinden emin değiliz. [33]

Artık işinizi aranızda iyice düşününüz, başınızın çarenize bakınız!" dedi. [34]

Abdi Yâlil:

"Vallahi, benim görüşüm de senin görüşün gibidir. Senin yanıma gelip açtığın bahsi ben gelip sana açamadım! Bilgi, isabetli tedbir, görüş, sende ve senin elindedir!" dedi. [35]

Bunun üzerine, Sakîfler durumu aralarında konuştular ve birbirlerine danıştılar. [36] Çevresindeki Araplarla savaşmaya güçleri bulunmadığı görüşüne vardılar. [37]

Birbirlerine:

"Sizin için artık can, mal ve yol güvenliği kalmadığını, sizlerden kim dışan çıksa onun muhakkak yakalandığını görmüyor musunuz?" dediler.

En sonunda, Peygamberimiz Aleyhisselama Urve b. Mes'ud gibi birisini göndermeye karar verdiler. [38]

"Reisiniz Abdi Yâlil'i gönderiniz!" dediler. [39]

Abdi Yâlil ile konuşmaya gittiler.

Abdi Yâ'il, Urve b. Mes'ud'la yaşıttı. Peygamberimiz Aleyhisselama elçi olarak gitmesini ona teklif ettiler.

Abdi Yâ'il, bunu yapmaktan kaçındı. Müslüman olarak döndüğü zaman kendisine Urve b. Mes'ud'a yapıldığı gibi yapılacağından korktu. [40]

"Yanımda birtakım adamlar gönderilmedikçe, ben bu işi yapıcı değilim" dedi. [41]

Bunun üzerine, Sakîfler, Abdi Yâ'il'den başka Ahlattan iki, Benî Malikten üç kişi olmak üzere aşağıda adları yazılı kişileri gönderme karan aldılar:

LABdi Yâ'il,

2. Hakem b. Amr. b. Vehb, b. Muattib,
3. Şurahbil b. Gaylan b. Selime,
4. Osman b. Ebi'l-Âs (Benî Maliklerden olup, Yesârın kardeşidir),
5. Evs b. Avf (Benî Salim b. Avf'ın kardeşidir),
6. Nümeyr b. Hareşe (Benî Harislerin kardeşidir). [42]

Bunlardan ilk üçü Ahlâf'tan, yani Urve b. Mes'ud'un cemaatinden, son üçü de Benî Maliklerden idil-er. [43]

Sakîf heyetinin on kişiden fazla olduğu,[44] yukanda isimleri sayılı altı kişinin reis mevkiinde bulunduğu da rivayet edilir. [45]

Aşağıdaki zâtlar da, Sakîf heyetine dahildi:

7. Süfyan b. Abdullah, [46]
8. Kinane b. Abdi Yalil
9. Rebia b. Abdi Yalil[47]
10. Evs b. Huzeyfe[48]

Sakîf heyetinin başkanı ve işleri çekip çevireni Abdi Yâ'il idi. [49]

Sakîf temsilcilerinden; Urve b. Mes'ud'a yapılanın kendilerine de yapılabileceği korkusuyla kalbi burkulmadan yola çıkamı yoktu.

Fakat, heyetten her biri Taife döndüğü zaman kendi cemaatiyle meşgul olacak, [50] her biri kendi cemaatini yumuşatacak, işleri kolaylaştıracaktı. [51]

Sakîf heyeti, Medine'ye yaklaştılar. Kanat vadisine indiler. [52]

Sakîf heyetinin Medine'ye gelişi, Hicretin 9. yılı Ramazan ayında olup, [53] Peygamberimiz Aleyhisselamın Tebükten dönüşünden sonraya rastlar. [54]

Heyet Kanat'a inince, orada dağınık bir halde yayılan develer buldular.

İçlerinden birisi, Sakîf heyetine:

"Develeri yayan kişiye develerin kime ait olduğunu sorsak, herhalde bize Muhammed'in haberinden birşeyler bildirir" dedi.

Osman b. Ebi'l-Âs'ı, develeri yayan kişinin yanına göndendiler. [55]

Osman b. Ebi'l-Âs, Sakîf heyeti arasında yaşça en genci idi. [56]

Osman b. Ebi'l-Âs, orada Muğîre b. Şube ile karşılaştı.

Kendisi, Peygamberimiz Aleyhisselamın binilecek develerini, otlatma nöbetinde otlatmaktaydı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerlerine binilecek develerini nöbetle otlatma vazifesini ashab üzerlerine almışlardı.

Muğîre b. Şube de; onlarla görüşünce, develeri onların yanına bırakarak, Sakîflerin geldiklerini Peygamberimiz Aleyhisselama müjdelemek için koşa koşa gitti. [57]

Mescidin kapısına varınca, [58] Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına girmeden önce, Hz. Ebu Bekir'e rastladı. [59]

Sakîflerden binitli bir kafilenin Peygamberimiz Aleyhisselamın koşacağı şartlar dairesince bey'at edip Müslüman

olmak ve kavimleri, yurtları ve malları hakkında da Peygamberimiz Aleyhisselama bir yazı yazdırmak arzusuyla geldiklerini ona haber verdi. [60]

Hz. Ebu Bekir, Muğîreye:

"Sana and veriyorum. Allah aşkına, sen benim bu hususta önüme geçme de, bu haberi Resûlullah Aleyhisselama ben eriştireyim" dedi. [61]

Muğîre öyle yaptı. [62]

Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına girdi, Sakîflerin Müslüman olmak üzere geldiklerini Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi. [63]

Sakîflerin gelişi Peygamberimiz Aleyhisselamı sevindirdi. [64]

Hz. Ebu Bekir'den sonra, Muğîre b. Şube de, sevinçli olarak Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına girdi.

"Yâ Rasûlallah! Kavmim olan Sakîfler, kendilerine koşacağın şartlar dairesinde İslâmiyete girmek ve kavimlerinden arkalarında bulunan kimseler ve yurtları hakkında bir yazı yazdırmak arzusuyla gelmişlerdir" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben, istedikleri her şartı ve her yazıyı, hiç kimseye vermediğimi kendilerine vereceğim. Müjdele onlara!" buyurdu.

Muğîre b. Şube, Peygamberimiz Aleyhisselamın Sakîf temsilcileri hakkında buyurdıklarını kendilerine haber vermek ve müjdelemek için hemen yanlarına döndü. [65]

Öğle vakti onlarla dinlendi. [66]

Peygamberimiz Aleyhisselamı nasıl selamlayacaklarını onlara öğretti. [67] Sakîf temsilcileri Muğîre'nin selamlamadan başka her tavsiyelerini yerine getirdiler. [68]

Medine'ye gelip Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına girdikleri zaman, Peygamberimiz Aleyhisselamı, Muğîre'nin öğrettiği selamla değil, Cahiliye devri selamıyla selamladılar. [69]

"En'im sabâhan!", [70] veya "Amme sabâhan!" [71] dediler.

Mescide girdikleri zaman, Müslümanlar

"Yâ Rasûlallah! Onlar müşrik oldukları halde mescide girdiler!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yeryüzü hiçbir şeyden kirlenmez" buyurdu. [72]

Muğîre b. Şube:

"Yâ Rasûlallah! Kavmimi benim evime indir de, onları ben ağırlayayım. Çünkü, benim onlara karşı işlenmiş bir suçum var!" dedi. [73]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kavmini ağırlamandan ben seni men edici değilim. Fakat, ben onları Kur'ân dinleyebilecekleri bir yere indireceğim. [74]

Bununla birlikte, senin kavmini ağırlayabileceğinden pek emin değilim" buyurdu. [75]

Sakîf heyetinden Osman b. Ebi'l-Âs'ın bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam, Sakîf heyetini, kalpleri yumuşasın diye, Mescide indirmişti. [76]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Sakîf temsilcileri için, Mescidin bir tarafına [77] hurma dallarından üç tane [78] çadır

kurdurdu. [79]

Sakîf temsilcilerini Muğîre b. Şûbe'nin Bakiyy mevkiindeki evinde ağırladı. [80]

Evs b. Huzeyfe der ki:

"Sakîflerden, Peygamber Aleyhisselamın yanına gelip Müslüman olan heyet içinde ben de bulunuyordum.

Resûlullah Aleyhisselamın kurdurduğu çadıra inmiştik.

Resûlullah evleriyle Mescid arasında yanımıza gider gelirdi. Yatsı namazını kıldıktan sonra yanımıza döner, bizimle konuşmadan ve Ku rey şîl erden, Mekkelilerden şikâyet] en m eden yanımızdan ayrılmaz, sonra da:

'Bize Mekke'de hiç eşitlik yoktu. Hep hor, hakîr ve zayıf görülürdük.

Medine'ye çıkıp gittiğimiz zaman ise, savaş gâh lehimizde, gâh aleyhimizde sonuçlanırdı' buyurdu." [81]

Sakîf temsilcileri, geceleyin okunan Kur'ân-ı Kerîm âyet ve sûrelerini ve ashabın teheccüd namazında okuduklarını dinlemekte, Müslümanların beş vakit namazlarında saf oluşlarını seyretmekte ve Muğîre'nin evine dönmekte idiler. [82]

Sakîf temsilcileri, Müslüman oluncaya kadar, Peygamberimiz Aleyhisselamın gönderdiği yemekleri, [83] Peygamberimiz Aleyhisselamla kendileri arasında gelip giden kâtip Halid b. Saîd b. Âs yemedikçe [84] yemiyorlardı. [85]

Yemeklerini yedikten ve ellerini yüzlerini yıkadıktan sonra, orada istedikleri kadar kalmakta idiler. [86]

Sakîf temsilcileri; Peygamberimiz Aleyhisselamın hutbesini dinleyip, hutbede kendisini andığını işitmeyince:

"Kendisinin Resûlullah olduğuna şehadet etmemizi bize emrediyor da, kendisi hutbesinde buna şehadette bulunmuyor!?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların bu sözlerini işitince:

"Ben kendimin Resûlullah olduğuna şهادet edenlerin ilkiyimdir!" [87] buyurduktan sonra, kalkıp hutbesini irad ve hutbesinde kendisinin Resûlullah olduğuna şهادet etti.

Sakîf temsilcileri, bu hal üzere günlerce kaldılar ve her gün, sabahleyin Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına uğradılar.

Sakîf temsilcileri Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip gittikçe, Peygamberimiz Aleyhisselam onları Müslüman olmaya davet ediyordu.

En sonunda, Abdi Yâ'il:

"Sen hakkımızda kararını versen, biz de artık ev halkımıza dönsek olmaz mı?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olur! Eğer siz İslâm olduğunuzu ikrar ederseniz, sizin hakkınızda kararımı veririm.

Aksi takdirde, ne bir karar verilir, ne de sizinle aramızda bir sulh ve barış olur!" buyurdu. [88]

Sakîf heyetinden Osman b. Ebi'l-Âs'ın bildirdiğine göre, Sakîf temsilcileri:

1. Sakîflerin savaş için toplanmamalarını,
2. Uşr vergisiyle,
3. Namazla mükellef tutulmam alarmı,
4. Kendilerinden başkasının üzerlerine âmir, vali tayin edilmemesini... şart koştular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizler ne savaş için toplanacaksınız, ne uşr vergisiyle mükellef tutulacaksınız, ne de üzerinize sizden başkası âmir, vali tayin edilecektir.

Fakat, namazdan muaf tutulmaya gelince, içinde namaz bulunmayan dinde hayır yoktur!" buyur-du. [89]

Sakîf temsilcileri:

"Yâ Muhammedi Bizim için bir küçüklük ve eksiklik olsa da, bu isteğini yerine getireceğiz! [90]

Yâ Muhammedi Biz namaz kılacağız, oruç da tutacağız!" dediler. [91]

Ashabdan Câbir b. Abdullah'ın bildirdiğine göre, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onlar, Müslüman oldukları zaman, zekatı da verecekler, savaşa da gideceklerdir" buyurmuştur. [92]

Abdi Yâ'il:

"Zina hakkında ne buyurursun?

Biz, ergen ve yurdundan uzak düşen bir kavmiz. Biz bundan ne geri durabilir, ne de herhangi birimiz ergenliğe dayanabilir!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Zina, Allah'ın Müslümanlara haram kıldığı şeylerdendir. Yüce Allah 'Zinaya yaklaşmayınız! Çünkü, o, hiç şüphesiz, utanmazlıktır, kötü bir yoldur¹ [İsrâ: 32] buyurmuştur" buyurdu.

Abdi Yâ'il:

"Ribâ (faiz) hakkında ne buyurursun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ribâ (faiz) haramdır!" buyurdu.

Abdi Yâlil:

"Bizim mal ve servetimizin hepsi ribâdır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Mal ve servetinizin sermayeleri helâl olarak sizindir.

Yüce Allah, 'Ey iman edenler! Gerçekten mü'minler iseniz, Allah'tan korkunuz! Ribâ (faiz)'den henüz alınmamış olup da kalanı bırakınız (almayınız)' [Bakara: 278] buyuruyor" buyurdu.

Abdi Yâlil:

"Hamr (içki) hakkında ne buyurursun?

Biz onu üzümlerimizden sıkarız. Biz ondan ayrılamayız" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Şüphe yok ki, Allah onu da haram kılmıştır" buyurdu ve bu husustaki âyeti okudu:

"Ey iman edenler! Hamr (içki), kumar, tapınılan dikili taşlar, fal okları, ancak şeytanın amelinden birer murdardır. Bunun için, bunlardan kaçınınız ki, felaha eresiniz." (Mâide: 90)

Sakîf temsilcileri hemen kalkıverdiler ve birbirleriyle birer köşeye çekildiler. [93]

Abdi Yâlil:

"Yazıklar olsun size! Biz şu üç şeyin yasaklığıyla kavmimizin yanına döneceğiz, ama vallahi Sakîf halkı hiçbir zaman hamrdan (içkiden), hiçbir zaman zinadan mahrum kılınılmaya dayanamayacak, katlanamayacaktır!" dedi.

S üryan b. Abdullah:

"Be adam! Eğer Allah bir kimsenin hayrını murad ederse, o bunlara dayanır, katlanır.

Onun (Peygamberimiz Aleyhisselamın) yanındaki şu kişiler (sahabiler) de vaktiyle bunlara düşkün idiler.

Fakat, üzerine düştükleri o kötülükleri bıraktılar ve bunda sabır ve sebat da gösterdiler.

Bununla birlikte, biz şu zâttan korkuyoruz. Kendisi her yeri basmış ve yenmiş bulunuyor. Biz ise yeryüzünün bir köşesinde kale içinde kapanmış bulunuyoruz.

İslâmiyet çevremizde yayılmıştır.

Vallahi, kalemizin üzerine yürümeye kalkacak olursa, biz bir ayda muhakkak açlıktan ölürüz!

Ben Müslüman olmaktan başka çare göremiyorum!

Ben, Mekke'nin karşılaştığı gün gibi bir günle bizim de karşılaşacağımızdan korkuyorum" dedi. [94]

Ötekiler de, birbirlerine:

"Yazıklar olsun size! Biz, ona karşı koyup da, Mekke'nin karşılaştığı gün gibi bir günle karşılaşmaktan korkuyoruz! Haydi vanp onun isteği şeyler üzerinde yazışma yapalım!" diyerek,

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vardılar ve:

"Senin istediğin şeylere evet! [\[95\]](#) Fakat Rabbe (Lât putu) hakkında ne buyurursun? [\[96\]](#) Onu ne yapacağız?!" dediler. [\[97\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yıkılacaktır! [\[98\]](#) Onu da yıkacaksınız!" buyurdu. [\[99\]](#)

Heyet başkanı Abdi Yâ'il:

"Çok uzak, hiç olamayacak şey bu! Eğer Rabbe bizim kendisini yıkmaya el koyduğumuzu öğrenecek olursa, bizim ev halkımızı öldürür. [\[100\]](#) Kendisini senin yıkmak istediğini öğrenecek olursa, senin ev halkını da öldürür" dedi. [\[101\]](#)

Hız. Ömer dayanamadı ve:

"Yazıklar olsun sana ey Abdi Yâ'il! [\[102\]](#) Sen ne kadar da cahilsin! [\[103\]](#)

Rabbe hiç şüphesiz kendisine tapanı da, tapmayanları da bilmeyen bir taş parçasıdır!" dedi. [\[104\]](#)

Abdi Yâ'il:

"Ey Ömer! Ey İbn Hattab! Biz sana gelmedik ki!? (Sen ne diye konuşuyorsun?)" dedi. [\[105\]](#)

Nihayet, Sakîf temsilcileri Müslüman oldular.[\[106\]](#)

Sakîfler İçin Ferman Yazıları Yazılışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Sakîfler için kâtip Halici b. b. Saîd b. As'a ferman yazılan yazdırdı. [\[107\]](#)

Yazdırdığı yazılarda şöyle buyurdu:

"B ismi llâhirrahm ânirrahîm

Bu, Allah'ın Resûlü Peygamber Muhammed'in Sakîfler için yazısıdır:

O yazı ki; Sakîfler, haklarındaki bu sahifede yazılı olduğu üzere, hem kendisinden başka ilah olmayan Allah'ın himayesinde, hem de Peygamber Muhammed b. Abdullah'ın himayesindedirler.

Onların vadilerinin tümü Harem ve muharremdir:

Onun dikenli ağacına ve avına dokunulmaz!

Orada zulüm, hırsızlık ve kötülük yapılmaz!

Vecc vadisine sahip olmaya Sakîfler herkesten daha lâıyk ve müstahakûrlar.

Onların ne Taif şehrinden geçilecek, ne de Müslümanlardan hiçbiri üzerlerine varıp kendilerine galebe çalmaya kalkacaktır.

Sakîfler, Taif şehrinde ve vadilerinde istedikleri bina ve başka şeyleri kuracaklardır.

Onlar, ne savaş için toplanacaklar, ne de a'sâr vergisiyle mükellef tutulacaklar, ne de mal ve canlarından dolayı, hoşlanmadıkları birşeyle karşılaşacaklardır.

Onlar, Müslümanlardan bir cemaat olarak Müslümanların dileyip girdikleri yerlerden nereyi isterlerse, oraya girebileceklerdir.

Esirlerden, kendilerine ait olanlar, yine kendilerindir.

Çünkü, onlar kendi esirleri hakkında dilediklerini yapmaya başkalarından daha lâıyktırlar.

Onlar, ödenmesi gereken borçlarından vadesi dolmuş bulunanların rinalarından (faizlerinden) Allah tarafından kurtarılmış ve beraat ettirilmişlerdir.

Ödenmesi gereken borçlarından vadesi Ukaz panayırı zamanını aşanların, Ukaz panayırı zamanına kadar yalnız ana paralan ödenecektir.

Sakîflerin Müslüman oldukları gün defterlerinde yazılı halk üzerindeki borçlardan alacakları, kendilerine aittir.

Yine, Sakîflerden halk üzerindeki emanetleri, onlar ister mal, ister yararlanılmak üzere emanet edilmiş canlı olsun, zayi edilmiş bile olsa, muhakkak sahiplerine ödenecektir.

Sakîflerden muahdede bulunanlara verilmiş olan eman (güvence) teminatı onlardan hazır bulunmayanların canları ve malları için de verilmiştir.

Onların Liyye'deki malları da, Vecc vadisindeki mallan gibi korunacaktır.

Sakîflerin anlaşmalılarından veya yabancı tüccarlarından Müslüman olanlar hakkında da Sakîfler gibi işlem yapılacaktır.

Kim Sakîflerin mallarına, canlarına el-dil uzatmaya veya onlara zulüm ve haksızlık yapmaya kalkacak olursa, ona itaat edilmeyecektir.

Zâlimlere karşı, Resûlullah ve mü'minler Sakîflere yardım edecektir.

Sakîflerin yanlarına girmelerini istemediği kimseler, onların yanına girmeyecektir.

Çarşı ve pazar evlerin önünde kurulacak, satışlar oralarda yapılacaktır.

Sakîflere kendilerinden başkası âmir ve vali tayin olunmayacak, Benî Maliklerin valileri kendilerinden, Ah lâfın valileri de kendilerinden seçilip tayin olacaktır.

Kureyşîlere ait olup Sakîflerin suladıkları her üzüm bağından çıkacak mahsulün yarısı sulayana ait olacaktır.

Sakîflere ait olan ve ödenmesi gereken borçlara ribâ (faiz) ödenmeyecektir.

Borçlular, borçlarını ödeme imkânını bulurlarsa ödeyeceklerdir. Şayet ödemeye imkân bulamazlarsa, vade ertesi yıl Cumâde'l-ûlâ ayına kadar uzatılacak, ertelenecektir.

Borcunun vadesi dolduğu halde onu ödemeye yanaşmayan kimse ribâcî (faizci) gibi olmuş (günaha girmiş) olur.

Sakîflerin halk üzerindeki borçlardan alacaklarına gelince; anaparalarından başkası kendilerinin hakları değildir.

Sakîflere ait esirlerden herhangi birini sahibi satmak isterse, satabilir.

Satılmayanlar için, kurtulmalık, yarısı dört, yarısı da üç yaşına basmış olmak üzere iyi cinsten altı devedir ki, bunlar iyi ve semiz olacaktırlar.

Birşeyi satın almış bulunan kimse için, onu satmak hakkı da vardır."[\[108\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Sakîfler için Halid b. Saîd b. Âs'a yazdırıp Nümejr b. Hareşe'ye verdiği yazısında da:

"Onlar için Allah'ın himayesi[\[109\]](#) ve Muhammed b. Abdullah'ın himayesi vardır" buyurmuştu. [\[110\]](#)

Sakîf temsilcilerinin, kendilerine ait Vecc vadisini* dokunulmaz ve yasak bir bölge haline koymasını dilemeleri üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam bu hususta onlar için ayrıca bir yazı da yazdırdı. [\[111\]](#)

O yazısında şöyle buyurdu:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Bu, [\[112\]](#) Allah'ın Resûlü Peygamber Muhammed'den mü'minlere[\[113\]](#) yazısıdır. [\[114\]](#)

Vecc vadisinin ne dikenli ağaçları kesilecek, ne de avları avlanacak, [\[115\]](#) öldürülecek; orada[\[116\]](#) böyle birşey yaparken bulunan kimse kamçılanacak, kendisinin elbisesi de soyulacaktır.

Bu yasağı dinlemeyen olursa kendisi yakalanıp[\[117\]](#) Allah'ın Resûlü[\[118\]](#) Peygamber[\[119\]](#) Muhammed'e götürülecektir.

Bu, [\[120\]](#) Allah'ın Resûlü[\[121\]](#) Peygamber Muhammedi[\[122\]](#) b. Abdullah'ın[\[123\]](#) emridir.

Bunu, Allah'ın Resûlü[\[124\]](#) Peygamber[\[125\]](#) Muhammed b. Abdullah'ın emriyle Halid b. Saîd yazdı. [\[126\]](#)

Hiç kimse buna aykırı hareket etmesin!

Sakîfler hakkında[\[127\]](#) Allah'ın Resûlü Muhammed'in vermiş olduğu emirlere aykırı hareket eden,

kendisine zulmetmiş, kıymış olur." [\[128\]](#)

Resûlullahın Sakîfler için yazdırdığı bu sahifenin bir nüshasına, şehadet yerine Ali b. Ebu Talib, Hasan b. Ali, Hüseyin b. Ali şahit yazıldı. [\[129\]](#)

Sakîf Temsilcilerinin Rabbe (Lât Putu) Hakkındaki Dilekleri

Sakîf temsilcileri; barış ve yazı işleri tamamlandığı zaman, Rabbe (Lât putu)'nun üç yıl müddetle yıkılmayıp geri bırakılmasını Peygamberimiz Aleyhisselamdan istediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların bu dileklerini kabul etmedi.

Sakîf temsilcileri:

"İki yıl geri bırak!" dediler.

Peygamberimiz Al eyhisselam yine kabul etmedi.

Sakîf temsilcileri:

"Bir yıl geri bırak!" dediler.

Peygamberimiz Al eyhisselam yine kabul etmedi.

Sakîf temsilcileri:

"Taife vardıktan bir ay sonra olsun bırak!" dediler.

Peygamberimiz Al eyhisselam Rabbe'yi yıkmak için bir vakit tayinine yanaşmadı.

Sakîf temsilcilerinin böyle yıkım işinin geri bırakılmasını ısrarla istemeleri, Sakîf halkının kıt akıllı takımlarıyla kadınları ve çocuklarından korktukları içindi. [\[130\]](#)

Onlar kavimlerini Müslüman oluncaya kadar [\[131\]](#) Rabbe (Lât putu)'nun yıkımıyla heyecana ve korkuya düşürmeyi uygun görmüyorlardı. Çaresiz kalınca, putlarını hiç olmazsa kendi elleriyle yıkmaktan affedilmelerini istediler [\[132\]](#) ve:

"Biz onu hiçbir zaman yıkamayız! Onun yıkım işini sen üzerine al!" dediler. [\[133\]](#)

Peygamberimiz Al eyhisselam:

"Olur! Ben onu kırmayı ashabıma emrederim. Ebu Süfyan b. Harb ile Muğîre b. Şubeyi onu yıkmak için gönderirim. [\[134\]](#) Putunuzu kendi elinizle yıkmaktan sizi affediyoruz" buyurdu. [\[135\]](#)

Rabbe (Lât) ve Bakıcısı

Kureyş müşrikleri put olarak Uzzâyı kendilerine tahsis ettikleri gibi, Sakîfler de Rabbe (Lât) putunu kendilerine tahsis etmişlerdi. Kureyş müşrikleri, putlardan en çok Uzzâ'ya, sonra Lâfa, daha sonra Menat'a tazim ederlerdi. [\[136\]](#)

Lât, Taif'te dörtlüköşe, beyaz ve düz bir kaya olup; Taif mescidinin sol minaresinin bulunduğu yerde idi.

Önceleri bir Yahudi, Lât kayasının üzerinde sevık karar, [\[137\]](#) hacılara yağ ve süt satardı.

Rivayete göre; Lât, Sakîflerden bir adam olup, öldüğü zaman Amr b. Luhayy:

"O, ölmemiş, fakat kayanın içine girmiştir!" dedi ve ona tapmayı ve üzerine bir de bina yapmayı Sakîflere emretti.

"Rabbınız şu kayanın içine girdi!" dedi.

Sakîflerin tapmaları için onun üzerine bir de put dikti. [\[138\]](#)

Lâtın bakıcısı, Sakîflerden Attâb b. Malik oğullarındandı. [\[139\]](#)

Sakîf Temsilcilerine Kur'ân-ı Kerîm ve İslâm Şeriatının Öğretilişi

Sakîf temsilcilerine İslâmiyetin fanları ve şeriatı öğretildi. Peygamberimiz Aleyhisselam, Ramazan ayından kalan günlerin orucunu tutmalarını da onlara emretti.

Bilal-i Habeşî, onların iftarlıklarını yanlarına götürmekte idi.

Onlar, bir gün güneşin daha batmadığını sandılarve:

"Bu, ancak, Resûlullah tarafından bize bir imtihandır. İslâmiyetimizin nasıl olduğunu görmek istiyordur! Ey Bilal! Daha güneş batmadı!" dediler.

Bilal-i Habeşî ise:

"Resûlullah Aleyhisselam iftar etmedikçe sizin yanınıza gelmedim!" dedi.

Bunun üzerine onlar, Peygamberimiz Aleyhisselamin böyle yapmasından, orucu açmakta acele edilmesi gerektiğini anladılar. [\[140\]](#)

Sakîf temsilcilerinden birisi de:

"Müslüman olduğumuz ve Ramazan ayının kalan günlerinin orucunu Resûlullah Aleyhisselamla birlikte tuttuğumuz zaman, Bilal, Resûlullah tarafından iftarlığımızı ve sahur yemeğimizi getirirdi.

Sahur yemeğimizi getirince, kendisine:

'Biz tan yerinin ağardığını sanıyoruz?'¹ derdik.

O da:

'Resûlullah Aleyhisselamı, sahur yemeğini yemekte olduğu sırada bırakıp geldim!' derdi.

Bundan da, sahur yemeğinin geciktirilmesi gerektiğini anlardık.

İftarlığımızı getirdiği zaman da, biz:

'Daha güneşin tamamıyla çekilip gittiğini görmüyoruz' derdik.

O da:

'Resûlullah Aleyhisselam yemeğini yemeye başlamadıkça size gelmedim' der, sonra da elini çanağa uzatıp ondan alır, yutardı." [\[141\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Geceleyin Kur'ân-ı Kerîm'i Okuyuşu

Sakîf temsilcilerinden Evs b. Huzeyfe der ki:

"Peygamber Aleyhisselam, bir gece, yatsıdan sonra uzun müddet yanımıza gelmedi.

'Yâ Rasûlallah! Niye yanımıza gelmekte geç kaldın?'¹ diye sorduk.

Peygamber Aleyhisselam:

'Her gün, Kur'ân'dan bir hizb okuyup geçmeyi kendime vazife edinmişimdir.

Bunu yerine getirmediğim, çıkmamak istedim¹ buyurdu.

Sabaha çıktığımız zaman, Resûlullah Aleyhisselamın ashabına:

'Siz Kur'ân'ı nasıl hizbleyip okursunuz?' diye sorduk.

'Biz her üç sûreyi, her beş sûreyi, heryedi sûreyi, her dokuz sûreyi, her onbir sûreyi, her onüç sûreyi ve Kâf sûresine kadar da, Mufassal [yüzden az âyetli olan Mesânî sûrelerini takip eden ve araları Besmele ile ayrılıp uzun, orta ve kısa mufassallar diye üçe ayrılan] sûreleri ayrıca hizblemek üzere haünedinceye dek hizbler, okuruz!¹ dediler." [\[142\]](#)

Osman b. Ebi'l-Âs'ın Kur'ân-ı Kerîm'i ve İslâmiyeti Öğrenmek Hususundaki Gayreti ve Başarısıyla İmam ve Vali Oluşu

Sakîf temsilcileri Osman b. Ebi'l-As'ı, aralarında yaşça en genci olduğu için, gerilerinde, hayranların üzerinde bırakmışlardı.

Temsilciler onun yanına dönüp uykuya daldıkları zaman, Osman b. Ebi'l-Âs, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelerek, Peygamberimiz Aleyhisselamdan dinî sorular sormakta, Kur'ân-ı Kerîm dinlemekte ve öğrenmekte idi. Osman b. Ebi'l-Âs'ın bu hali Peygamberimiz Aleyhisselamın hoşuna gidiyor ve kendisini seviyordu. [\[143\]](#)

Hz. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! Görüyorum ki, bu genç İslâmiyeti iyice kavrayıp anlamak ve Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenmek hususunda Sakîf temsilcilerinin en isteklisi ve bunun üzerine en çok düşenidir" dedi. [\[144\]](#)

Osman b. Ebi'l-Âs, Peygamberimiz Aleyhisselama gelir ve:

"Yâ Rasûlallah! Bana Kur'ân öğret! [\[145\]](#) Beni kavmime imam yap!" derdi. [\[146\]](#)

Sakîf temsilcileri, yurtlarına dönüp gitmek istedikleri zaman:

"Yâ Rasûlallah! İçimizden birini bize âmir ve imam yap!" dediler. [\[147\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da Osman b. Ebi'l-Âs'ı-yaşça en gençleri olmasına rağmen-onların üzerine vali tayin etti. [\[148\]](#) Bu da, kendisinin Sakîf temsilcilerinin içinde İslâmiyeti ve Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenmeye en isteklisi oluşundan, [\[149\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamın da onda bu özlemi ve düşkünlüğü görmesinden ileri gelmişti. [\[150\]](#)

Osman b. Ebi'l-Âs der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam beni Taife vali tayin ettiği zaman [\[151\]](#) Resûlullahın bana en son sözü: [\[152\]](#)

'Ey Osman! Seni [\[153\]](#) Sakiflerin imamısın [\[154\]](#) Bir müezzîn tut! Fakat, o, okuyacağı ezan için bir ücret almayacaktır!

Sen kavmine imamlık yapacağın zaman [\[155\]](#) halka namazı hafifletti [\[156\]](#) Namazı itidal üzere kıldır! Halkın zayıf (güçsüz) olanlarını; [\[157\]](#) içlerindeki yaşlıların, küçüklerin, zayıfların ve iş-güç sahibi olanların durumlarını gözönünde tut! [\[158\]](#) Kendi başına kılacağın zaman, onu istediğin gibi kıl [\[159\]](#) buyruğu olup, hatta benim namazda ne kadar duracağımı veya ne kadar müddette kıldıracağımı bile tayin etmiş, 'Kur'ân'dan, İkra' bismi rabbikellezî halak... ve benzerlerini oku!' buyurmuştu. [\[160\]](#)

Bakara sûresini okuyordum.

'Yâ Rasûlallah! Kur'ân hafızamdan çıkıp gidiyor!?' dedim.

Resûlullah elini göğsümün üzerine koydu ve:

'Ey şeytan! Osman'ın göğsünden çık!' buyurdu.

Bundan sonra, ezberlemek istediğim hiçbir şeyi unutmadı m. [\[161\]](#)

'Yâ Rasûlallah! Şeytan benimle namazım ve kıraatim arasına gerilip namaz ve kıraatimi karıştırıyor!?' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

O, H ınzib diye anılan bir şeytandır!

Onu sezince, hemen 'Euzubillâhimineşşeytânirracîm' diyerek ondan Allah'a sığın! Sol tarafına da üç kere tükür!¹ buyurdu.

Ben bunu yapınca, Allah onu benden defedip giderdi." [\[162\]](#)

Osman b. Ebi'l-Âs, Müslüman olduğundan beri bedeninde duyduğu[\[163\]](#) ve şiddetinden öleceğini sandığı hastalık ve ağrıdan şikâyetlendiği zaman, [\[164\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bedeninde rahatsızlık duyduğun yerin üzerine elini koy, sür! [\[165\]](#)

Elini oraya üç kere sürerken, 'Bismillah!' de! [\[166\]](#)

Oraya elini yedi kere daha sür ve her sürüşte[\[167\]](#) 'Euzu bi izzetillâhi[\[168\]](#) [Müslim'e göre; Euzu billahi] ve kudretihi min şerri mâ ecidü[\[169\]](#) ve ehâziru'[\[170\]](#) (Duyduğum ve sakındığım şeyin şerrinden Allah'a ve O'nun izzet ve kudretine sığınırım)' de!" buyurdu. [\[171\]](#)

Osman b. Ebi'l-Âs:

"Ben bunu yapınca, Allah bende olan rahatsızlığı hemen geçirdi ve giderdi. Bunu ev halkıma ve başkalarına da emir ve tavsiye etmekten geri durmadım" demiştir. [\[172\]](#)

Sakîf Temsilcilerinin Taif'e Dönüşü ve Urve b. Mes'ud'un Borcunun Rabbe Bağışından Ödenişi

İşleri bittiği zaman, Sakîf temsilcileri, yurtlarına dönmek üzere, Peygamberimiz Aleyhisselamin yanından ayrılıp yola çıktılar. [\[173\]](#)

Urve b. Mes'ud'un Taifliler tarafından şehit edilişinden sonra, oğlu Ebu Müleyh b. Urve ile kardeşinin oğlu Karib b. Esved, Sakîf temsilcilerinden önce Medine'ye gelip Müslüman olmuşlardı. [\[174\]](#)

Bunlarda, Sakîf temsilcileri ile birlikte Taife döndüler. Dönecekleri sırada, Ebu Müleyh:

"Yâ Rasûlallah! Babam öldürüldüğünde, üzerinde ikiyüz miskal altın borç vardı.

Eğer Rabbe'ye (Lâfa) hediye edilmiş bulunan zinet eşyasından bu borcu ödemeyi uygun görürsen, öde!" dedi. [\[175\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Olur!" buyurdu.

Karib b. Esved de:

"Yâ Rasûlallah! Benim babam Esved b. Mes'ud da, Urve'nin borcu gibi borç bıraktı. [\[176\]](#) Onun borcunu da put mallarından ödeşen?" dedi. [\[177\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Esved kâfir ve müşrik olarak ölmüştür!" buyurdu.

Karib:

"Onun bana olan yakınlığı dolayısıyla borcu da bana düşer, benden istenilir" dedi. [\[178\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O halde, onun borcunu da ödeyeyim" buyurdu. [\[179\]](#)

Ebu Süfyan b. Harb'e, Urve b. Mes'ud ile Esved b. Mes'ud'un borçlarını put mallarından ödemesini emretti. [\[180\]](#)

Abdi Yâ'il'in Temsilci Arkadaşlarına Direktifleri ve Temsilcilerin Sakîfler Tarafından Karşılanmaları

Sakîf temsilcileri Sakîflere yaklaştıkları zaman, Abdi Yâ'il, arkadaşlarına:

"Ben S a kîtl eri halkın en iyi bilen ve tanıyanıyım dır.

Siz olan bitenleri onlardan gizli tutun. Kendilerini savaş ve çarpışma ile korkutun.

Muhammed'in bizden büyük ve ağır gördüğümüz birtakım şeyler istediğini, fakat bizim onları kabule yanaşmadığımızı; zinayı, içkiyi kendimize yasaklamamızı, mallarımızın faizinden vazgeçmemizi, Rabbe'yi yıkmamızı... bizden istediğini haber verin" dedi.[\[181\]](#)

Sakîfler, temsilcilerini karşıladılar.

Temsilciler, Sakîfleri görünce, elbiselerine hüründüler. Hayırlı bir haberle dönmemişler gibi üzüntülü ve kaygılı güründüler.

Sakîfler temsilcilerinin yüzlerindeki üzüntü ve kaygıyı gördükleri zaman, içlerinden biri:

"Temsilcileriniz, size herhalde hayırlı bir haber getirmemiş!" dedi.

Temsilcilerin Taife girince ilk işleri, öteden beri yaptıkları gibi, Rabbe'nin (Lât'ın) yanına uğramak, onu ziyaret etmek, sonra da ailelerinin yanına dönmek oldu.

Sakîfler:

"Bunlar ne bir muahede, ne de bir görüşme yapamamışa benziyorlar!?" diyerek söylendiler.

İçlerinden bir topluluk, temsilcilerin yanlarına gidip, onlara:

"Sizler nelerle döndünüz?" diye sordular.

Temsilciler, Peygamberimiz Aleyhisselamın aleyhinde konuşmak gerekirse buna izin verilmesini istemişler, Peygamberimiz Aleyhisselam da buna izin vermişti.

Temsilciler, Sakîflere:

"Biz, sizin yanınıza; kaskatı, işini dilediği gibi tutan, kılıçla herkese üstün gelen, Arapları ve sair halkı kendisine boyun eğdiren, Benî Asfarlar ve sair halklar kaleleri içinde bulunmalarına rağmen ister istemez ya da kılıç korkusuyla kendisinden titreşen... bir adamın yanından geliyoruz!

O, bize çok büyük, ağır ve çetin işler teklif etti. Biz de hepsini reddettik.

Zinayı, içkiyi ve faizi bize yasakladığı gibi, Rabbeyi yıkmamızı da emretü!" dediler.

Sakîfler:

"Biz bunu hiçbir zaman kabul etmez ve yapmayız!" dediler.

Temsilciler:

"Andolsun ki, biz de bunları çok ağır ve zor bulduk. Kendisinin bize karşı insaflı davranmayacağını sanıyoruz!

Hemen silahlarınızı, kalenizi onarın! Kalenizin üzerine büyük-küçük mancınıklarınızı dikin! Kalenizin içine de bir veya iki yıllık yiyeceğinizi sokun! İki yıldan fazla kuşatılmazsınız! Kalenizin arkasından da hendek kazın!

Bunları yapmakta acele edin! Çünkü, o işini muhakkak gerçekleştirir. Kendisine hiç güvenemeyiz"

dediler.

Bunun üzerine Sakîfler, bir veya iki günü savaşma arzusu içinde geçirdiler. Sonra, Yüce Allah kalb-lerine korku düşürdü.

Temsilcilerine:

"Bizde savaşacak güç yok. Bütün Araplar ona boyun eğmiş bulunuyor. Hemen onun yanına geri dönüp istediğini kabul edin ve kendisiyle barış yapın. [\[182\]](#)

Kendisi bizim üzerimize yürümeden ve askerler göndermeden önce, sizinle onun arasında bir yazı yazın!" dediler.

Temsilciler; Peygamberimiz Aleyhisselamla kararlaştırdıkları şeyleri Sakîflerin ister istemez iyi karşılayacaklarını ve Peygamberimiz Aleyhisselamdan korktuklarını, İslâmiyeti kabule istekli bulunduklarını görünce, [\[183\]](#) güveni korkuya tercih ederek:

"Biz zaten işi onunla karara bağlamışızdır. Kendisi istediğimiz şeyleri bize vermiş, istediğimiz şartları koşmuştur.

Kendisini, insanların Allah'tan en çok korkanı, insanların en iyisi, akraba haklarını en çok gazeteni, insanların en vefalı, insanların en doğru sözlüsü ve insanların en merhametlisi olarak bulduk. [\[184\]](#)

Ancak, Rabbeyi (Lâfı) yıkmayı bıraktık, onu kendimiz yıkmaktan kaçındık.

'Öyleyse, ben adamlar gönderir, onu yıktırırım' dedi.

Onu artık adamlar gönderip kendisi yıktıraçaktır" dediler. [\[185\]](#)

Sakîfler:

"Siz bunu sizden saklamam alı, bizi üzüntülerin en ağırlıyla üzmemeli değil miydiniz?" dediler.

Temsilciler ise:

"Biz sizin kalblerinizdeki şeytanlık gururunu Allah'ın gidermesini istemi sizdir!" diye cevap verdiler.

Bunun üzerine, Sakîfler Müslüman oldular. [\[186\]](#)

Sakîflerden, kalbinde hâlâ müşriklik sevgisi bulunan çok yaşlı bir adam Rabbe'nin yıkılması sözü edilince:

"Bu, vallahi, onunla bizim aramızda bir doğruluk delilidir Eğer onun Rabbe'yi yıkmaya gücü yeterse, kendisinin dâvasında haklı olduğu, hak üzerinde bulunduğu, bizim ise bâtıl, boş üzerinde bulunduğumuz ortaya çıkacaktır!

Eğer Rabbe kendisini savunursa, artık bundan sonra hiçbir şey olmaz!" dedi.

Osman b. Ebi'l-Âs:

"Senin nefsin boş şeyler temenni eder ve seni aldatıp gider!

Rabbe dediğin de nedir ki?! Rabbe, kendisine kim tapıyor, kim tapmıyor, bilebilir mi?!

Bunun gibi, Uzzâ da, kendisine tapanı, tapmayanı bilmezdi. Halid b. Velidtek başına varıp onu yıkmıştı.

Yine bunun gibi, İsa'fı, Nâile'yi, Hübel'i ve Menafi da birer adam gidip yıkmışlardı.

Süâ'ı da bir tek adam gidip yıkmıştı.

Bunlardan hiçbiri kendisini koruyabilmiş midir?" dedi.

Yaşlı Sakafî:

"Rabbe, adlarını andıklarının hiçbirine benzetilemez!" dedi.

Osman b. Ebi'l-Âs:

"Sen, bana görünme! dedi. [\[187\]](#)

Ebu Süfyan b. Harb ile Muğîre b. Şûbe'nin Lât Putunu Yıkma Görevlendiriliş

Sakîf temsilcileri Medine'den ayrıldıktan iki veya üç gün sonra.[\[188\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam, Ebu Süfyan b. Harb ile Muğîre b. Şûbe'yi Rabbe putunu yıkmaya gönderdi. [\[189\]](#)

Lât putunu yıkacak olanların Halid b. Velid'in kumandası altında gönderildiği, [\[190\]](#) ve yıkım işine katılanların 19 kişi kadar oldukları da rivayet edilir. [\[191\]](#)

Taife yaklaştıkları zaman[\[192\]](#) Muğîre b. Şube, Ebu Süfyan'ı önden göndermek istedi. [\[193\]](#)

"Şehre, Peygamber Aleyhisselamın emri üzere, önce ilerleyip sen gir!" dedi. [\[194\]](#)

Ebu Süfyan, Taife önce girmekten kaçındı. [\[195\]](#)

"Kavminin yanına önce sen var!" dedi, kendisi Zil Herm'deki mülkünde oturdu kaldı. [\[196\]](#)

Bunun üzerine, Muğîre b. Şube, yanında 19 kadar kişi olduğu halde, yatsı vakti[\[197\]](#) Taife girdi. [\[198\]](#)

Geceyi geçirdiler.

Sabahleyin Rabbe'nin üzerine çıkacaklar, onu yıkacaklardı. [\[199\]](#)

Muğîre b. Şube, kendisiyle birlikte gelen arkadaşlarına:

"Vallahi, bugün sizi Sakîflere güldüreceğim!" dedi ve eline bir kazma, balta aldı. [\[200\]](#) Rabbe'nin üzerine çıktı.

Kendisinin kavmi olan Muattib oğulları, o da Urve b. Mes'ud gibi vurulur, öldürülür korkusuyla silahlanarak, Muğîre b. Şûbe'ninyakınında dikilmiş duruyorlardı. [\[201\]](#)

O sırada, Ebu Süfyan da oraya geldi.

Muğîre ona teklifini tekrarlayınca, Ebu Süfyan:

"Hayır! Sen Rabbe'ye benden önce erişeceğini söylemiştin! Yanıbaşımdaya duran Muattib oğulları benim onu yıkmaya başladığımı görürlerse dururlar mı?" dedi.

Muğîre b. Şube:

"Kavmim buraya onları güvenlik maksadıyla sen gelmeden önce koymuşlardır" dedi. [\[202\]](#)

Sakîflerin kadınları gelip yüzlerini açmışlar, erkeklerinin kılıçla çarpışmaksızın Rabbe'yi Müslümanlara teslim ettiklerine yanyorlar, ağlıyorlardı. [\[203\]](#) Köleler, çocuklar, erkekler, genç kızlar oraya gelmişlerdi.

Herkes, Lât'ın yıkımından çekingen bulunuyordu. [\[204\]](#)

Muğîre b. Şube, elindeki balta, kazma ile Lâfa bir darbe indirdiği zaman, [\[205\]](#) Ebu Süfyan:

"Vâh yazık! Âh yazık!" dedi. [\[206\]](#)

Muğîre b. Şube titrer gibi yaparak arkasının üzerine yıkılınca, [\[207\]](#) Taif halkı birden çığlık kopardılar, [\[208\]](#) sarsıldılar!

"Allah Muğîre'yi rahmetinden uzak etsin! Rabbe onu öldürdü!" dediler.

Muğîre'nin yıkılıp düştüğünü gördüklerine çok sevindiler.

"Sizlerden ona yaklaşmayı, onu yıkmaya kalkışmayı isteyebilecek, göze alabilecek kim var?!"

Vallahi, ona güç yetirilemez! [209]

Hayır! Siz Rabbe'nin kendisini koruyamayacağını, savunamayacağını sanıyordunuz!

İşte, vallahi o kendisini korumuş ve savunmuştur!" dediler.

Muğîre, bir müddet o halde kaldıktan sonra, [210] silkinip[211] oturdu ve:

"Ey Sakîf topluluğu! Araplar, 'Arap kabileleri içinde Sakîflerden daha akıllı bir kabile yoktur!' derlerdi. Meğer Arap kabileleri içinde sizden daha ahmak bir kabile yokmuş!

Yazıklar olsun size! Lât ve Uzzâ dediğiniz nedir ki? Rabbe dediğiniz nedir ki? Şu taşlar gibi birer taşlardır. [212] Taştan, kerpiçten ibarettirler. [213] Onlar kendilerine kim tapıyor, kim tapmıyor; bilemezler!

Yazıklar olsun size! Lât hiç işitir mi? Hiç görür mü? Hiçbir yarar veya zarar verir mi? [214]

Gelin! Allah'ın affına ve lutfuna sığın! O'na ibadet edin!" dedi. [215]

Sonra da, yanındakilerle birlikte Rabbe'yi yıkmaya, [216] taşları birer birer yere indirmeye devam ve en sonunda onu yerle bir edince, Sakîfler şaşakaldılar. [217]

Lâfın kapıcı ve bakıcısı, Sakîflerin Aclân b. Attâb b. Malik oğullarındandı.

Attâb b. Malik b. Ka'b'dan sonra, bu hizmeti oğulları görmekte idi.

Lâfın bakıcısı:

"Göreceksiniz ki, temeline inilince temel öyle birkızacaktır ki, o kırgınlıkla onlan yerin dibine batıracak, geçirecektir!" diyordu. [218]

Muğîre b. Şube, bunu işitince, [219] Halid b. Velid'e:

"Beni bırak da, şunun temelini de kazayım bakayım?!" dedi. [220]

Temelini kazmaya başlayıp, adam boyunun yansına kadar kazdı. Kabkab'ın deposuna vardılar. Orada bulunan zinet eşyasını ve elbiseleri soyup çıkardılar. Koku, altın ve gümüşü de aldılar. [221]

Kabkab; Lâfın içinde bulunduğu yerin adı idi. [222]

Lâfın malları biraraya toplanınca, Muğîre b. Şube, Ebu Süfyan'a:

"Resûlullah Aleyhisselam, bu maldan, Urve b. Mes'ud ile Esved b. Mes'ud'un borçlarını ödemeyi sana emretmişti" dedi.

Onların borçlarını bu mallardan ödediler. [223]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Rabbe'nin bulunduğu yere, Taif Mescidinin yapılmasını Osman b. Ebi'l-Âs'a emretti ve bu emir de yerine getirildi. [224]

Lât yıkım birliği görevlerini yapıp Medine'ye döndükleri gün, Peygamberimiz Aleyhisselam, Lâfın kalan mallarını da Müslümanlar arasında bölüştürdü.

Dinini aziz ve üstün kıldığı, kendisine yardım ettiği için de, Yüce Allah'a hamd ü senada bulundu. [225]

Ebu Âmir Fâsık'ın Taif'ten Şam'a Kaçışı ve Akıbeti

Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye hicret ettiği sırada, Medine'de Dubay'a oğullarından Ebu Âmir Rahib Abdi Amr b. Sayfî diye anılan bir adam bulunuyordu.[\[226\]](#)

Kendisi, Cahiliye devrinde Allah adamlığına, ruhbanlığa özenir, ruhban elbisesi giyerdi.

Baş münafık Abdullah b. Übeyy b. Selûl de, Ebu Âmir Fâsık'ın halasının oğlu idi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın peygamber olarak gönderilişi Ebu Âmir'i kışkırtmış, çileden çıkarmıştı . [\[227\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Medine'ye gelince, Ebu Âmir kendisine uyan bazı adamlarla birlikte kalkıp Mekke'ye gitti. Peygamberimiz Aleyhisselam ona Fâsık adını taktı. [\[228\]](#) Hendek savaşlarında da müşriklerin yanında Peygamberimiz Aleyhisselama karşı savaştı. [\[229\]](#) Mekke fethedilince Taife, Taiflilerin Müslüman olduklarını görünce de Şam'a kaçtı ve gurbette yalnız başına öldü gitti. [\[230\]](#)

[\[1\]](#) Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 198.

[\[2\]](#) İbn Hazm, Cemhere, s. 482.

[\[3\]](#) İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 41.

[\[4\]](#) İbn Hazm, s. 468.

[\[5\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 1 33, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 954, Taberî, Târih, c. 3, s. 135.

[\[6\]](#) VâkıdîMegâzî.c. 3, s. 954.

[\[7\]](#) İbn İshak, c. 4, s. 133, Vâkıdî, c. 3, s. 954, Taberî, c. 3, s. 1 35.

[\[8\]](#) Vâkıdî, c.3,s. 955.

[\[9\]](#) İbn İshak, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c. 3, s. 955, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 313, Taberî, c. 3, s. 136.

[\[10\]](#) İbn İshak, c. 4, s. 134, Taberî, c. 3, s. 136.

[\[11\]](#) İbn İshak, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c. 3, s. 955, Taberî, c. 3, s. 136.

[\[12\]](#) Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 955, Taberî, Târih, c. 3, s. 136.

[\[13\]](#) İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 313.

[\[14\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c. 3, s. 955, Taberî, c. 3, s. 136.

[\[15\]](#) Vâkıdî, c. 3,5.955.

[\[16\]](#) İbn İshak, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c. 3, s. 955, Taberî, c. 3, s. 136.

[\[17\]](#) Vâkıdî, c. 3, s. 955.

[\[18\]](#) İbn İshak, c. 4, s. 134, Vâkıdî, c. 3, s. 955, Taberî, c. 3, s. 136.

[\[19\]](#) Vâkıdî, c. 3, s. 955.

[\[20\]](#) İbn İshak, c. 4, s. 134, Taberî, c. 3, s. 136.

[\[21\]](#) İbn Hazm, Cevâm iu's-Sîre, s. 256.

- [22] İbn İshak, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s.: 962, Taberî, c. 3, s. 140.
- [23] Vâkıdî, c. 3, s. 962.
- [24] İbn İshak, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s. 962, Taberî, c. 3, s. 140.
- [25] Vâkıdî, c. 3, s. 962, .
- [26] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 183, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 962, Taberî, Târîh, c. 3, s. 140.
- [27] İbn İshak, c. 4, s. 140.
- [28] İbn İshak, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s. 962, Taberî, c. 3, s. 140.
- [29] Vâkıdî, c. 3, s. 962.
- [30] İbn İshak, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s. 962, Taberî, c. 3, s. 140.
- [31] İbn İshak, c. 4, s. 183, Taberî, c. 3, s. 140.
- [32] İbn İshak, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s.: 962, Taberî, c. 3, s. 140.
- [33] Vâkıdî, c. 3, s. 962.
- [34] İbn İshak, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s. 962, Taberî, c. 3, s. 140.
- [35] Vâkıdî, c. 3, s. 962-963.
- [36] İbn İshak, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s. 963, İbn Sa'd.c. 1, s. 313, Taberî, c. 3, s. 140.
- [37] İbn İshak, c. 4, s. 183, Taberî, c. 3, s. 140..
- [38] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s. 963, Taberî, c. 3, s. 140.
- [39] Vâkıdî, c. 3, s. 963.
- [40] İbn İshak, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s. 963, Taberî, c. 3, s. 140.
- [41] İbn İshak, c. 4, s. 183, Taberî, c. 3, s. 140.
- [42] İbn İshak, c. 4, s. 183, Vâkıdî, c. 3, s.: 963, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 313, Taberî, c. 3, s.: 140-141.
- [43] Vâkıdî, c. 3, s. 963.
- [44] Vâkıdî, c. 3, s. 963, İbn Sa'd, c. 1 , s. 313.
- [45] İbn Sa'd, c. 1,s.313.
- [46] Vâkıdî, c. 3, s. 963.
- [47] İbn Sa'd, c. 1,s.313.
- [48] İbn Sa'd, c. 5, s.: 510.
- [49] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 183, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 963, Taberî, Târîh, c. 3, s. 141.
- [50] İbn İshak, c. 4, s. 183, Taberî, c. 3, s. 141.
- [51] Vâkıdî, c. 3, s. 963.
- [52] İbn İshak, c. 4, s. 184, Vâkıdî, c. 3, s.: 963, Taberî, c. 3, s. 141.

- [53] Vâkıdî, c. 3, s. 962, İbn Sa'd, c. 5, s. 504-505.
- [54] İbn İshak, c. 4, s. 182, Taberî, c. 3, s. 140.
- [55] Vâkıdî, c. 3, s. 963.
- [56] İbn Sa'd, c. 5, s. 508.
- [57] İbn İshak, c. 4, s. 184, Vâkıdî, c. 3, s. 963-964, İbn Sa'd, c. 1, s. 31 3, Taberî, c. 3, s. 141.
- [58] Vâkıdî, c. 3, s. 964.
- [59] İbn İshak, c. 4, s. 184, Vâkıdî, c. 3, s.: 964, İbn Sa'd.c. 1, s. 31 3, Taberî, c. 3, s. 1 41.
- [60] İbn İshak, c. 4, s. 184, Taberî, c. 3, s. 141.
- [61] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 184, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 964, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 313, Taberî, Târîh, c. 3, s. 141.
- [62] İbn İshak, c. 4, s. 184, Taberî, c. 3, s. 141.
- [63] İbn İshak, c. 4, s. 184, Vâkıdî, c. 3, s. 964, İbn Sa'd.c. 1, s. 31 3, Taberî, c. 1, s. 1 41.
- [64] İbn Sa'd, c. 1,s.313.
- [65] Vâkıdî, c. 3, s. 964.
- [66] İbn İshak, c. 4, s. 184, Taberî, c. 3, s. 141.
- [67] İbn İshak, c. 4, s. 184, Vâkıdî, c. 3, s.: 964, Taberî, c. 3, s. 141.
- [68] Vâkıdî, c. 3, s. 964.
- [69] İbn İshak, c. 4, s. 184, Taberî, c. 3, s. 141.
- [70] Vâkıdî, c. 3, s. 964.
- [71] Halebî, İnsânu'l-uyÛn, c. 3, s. 244, İbn Bahlân, Sîre, c. 2, s.: 164.
- [72] Vâkıdî, c. 3, s. 946.
- [73] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 964, İbn Kayyım , Zâdü'l-mead, c. 3, s. 31.
- [74] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 300, Zehebî, M egâzf, s. 556, İbn Kayyım, c. 3, s. 31.
- [75] Vâkıdî, c. 3, s. 964.
- [76] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 218, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 1 63-1 64.
- [77] İbn İshak, c. 4, s. 184, Taberî, c. 3, s.: 141.
- [78] Vâkıdî, c. 3, s. 964.
- [79] İbn İshak, c. 4, s. 184, Vâkıdî, c. 3, s. 964, İbn Sa'd.c. 1, s. 33, Taberî, c. 3, s. 141.
- [80] Vâkıdî, c. 3, s. 965.
- [81] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 9.
- [82] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 965.
- [83] Vâkıdî, c. 3, s. 967.
- [84] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 184, Taberî, Târîh, c. 3, s. 141.
- [85] İbn İshak, c. 4, s. 184, Vâkıdî, c. 3, s. 967, Taberî, c. 3, s. 141.

[86] Vâkıdî, c. 3, s. 965.

[87] Vâkıdî, c. 3, s. 965-966, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 300, Zehebî, Megâzî, s. 556, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 3, s. 31.

[88] Vâkıdî, c. 3, s. 966.

[89] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 185, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 968.

[90] İbn İshak, c. 4, s. 185, Taberî, c. 3, s. 141.

[91] Vâkıdî, c. 3, s. 968.

[92] Ebu Dâ'vud, c. 3, s. 163, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 3, s. 33.

[93] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 966, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 3, s. 31-32.

[94] Vâkıdî, c. 3, s. 966-967.

[95] İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 3, s. 32.

[96] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 967, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 304, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.

[97] Beyhakî, c. 5, s. 302, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.

[98] Vâkıdî, c. 3, s. 967.

[99] Beyhakî, c. 5, s. 302, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.

[100] Vâkıdî, c. 3, s. 967, Beyhakî, c. 5, s. 302.

[101] Beyhakî, c. 5, s. 302, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.

[102] Vâkıdî, c. 3, s. 967, Beyhakî, c. 5, s. 302, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.

[103] Beyhakî, c. 5, s. 302, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.

[104] Vâkıdî, c. 3, s. 967.

[105] Vâkıdî, c. 3, s. 967, Beyhakî, c. 5, s. 302, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.

[106] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/379-391.

[107] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 184, Vâkıdî, c. 3, s. 967, Taberî, Târih, c. 3, s. 141, Beyhakî, c. 5, s. 301.

[108] Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 276-278.

[109] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 284, İbn Abdi Rabbih, İkdü'l-ferîd, c. 1, s. 135.

[110] İbn Sa'd, c. 1, s. 284-285.

* Vecc vadisi aslında haram ve dokunulmaz bir bölge idi. Nitekim Peygamberimiz Aleyhisselam Hicretin 8. yılında Sakfîleri Taifte kuşatmadan önce Vecc vadisinde bir sidre ağacının altında durup vadiye göz gezdirdikten sonra, "Hiç şüphesiz, Vecc vadisinde av avlamayı ve onun dikenli ağaçlarını kesmek evi Allah haram kılması şırdır" buyurmuştu (Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 165).

[111] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 285, .

[112] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 279.

[113] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285, Ebu Ubeyd,

s. 279.

[114] Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285, Ebu Ubeyd, s. 279.

[115] İbn İshak, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285, E bu Ubeyd, s. 279.

[116] Ebu Ubeyd, s. 279.

[117] İbn İshak, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285, E bu Ubeyd, s. 279.

[118] Ebu Ubeyd, s. 279.

[119] İbn İshak, c. 4, s. 187, İbn Sa'd, c. 1 , s. 285.

[120] İbn İshak, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285, E bu Ubeyd, s. 279.

[121] Ebu Ubeyd, s. 279.

[122] İbn İshak, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285, Ebu Ubeyd, s. 279.

[123] İbn Sa'd, c, s. 285.

[124] İbn İshak, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285, Ebu Ubeyd, s. 279.

[125] İbn İshak, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285.

[126] İbn İshak, c. 4, s. 187 Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, s. 285, Ebu Ubeyd, s. 279.

[127] Ebu Ubeyd, s. 279.

[128] İbn İshak, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 973, İbn Sa'd, c. 1, 285, E bu Ubeyd, s. 279.

[129] Ebu Ubeyd, s. 279.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/391-394.

[130] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 184-185, Vâkıdî, c. 3, s. 967, 968, Taberî, Târih, c. 3, s. 141.

[131] İbn İshak,c.4,s. 185, Taberî, c. 3, s. 141.

[132] İbn İshak, c. 4, s. 185, Vâkıdî, c. 3, s. 968, Taberî, c. 3, s. 141.

[133] Bevhakf, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 302, İbn Kayvım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 32.

[134] Vâkıdî, c. 3, s. 968.

[135] İbn İshak. c. 4. s. 185. Taben. c. 3. s. 141.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/394-395.

[136] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 27.

[137] Ebu'l-Münzir Hisam, s. 16.

[138] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 4.

[139] Ebu'l-Münzir Hişam, s. 16, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 972, Yâkût, c. 5, s. 4.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/395-396.

[140] Vakıdf, c. 3, s. 968.

[141] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.4, s. 185, Taberî, Târih, c. 3, s. 141.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/396-397.

[142] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 9, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 55-56, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 427428.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/397.

[143] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 966, İbn Sa'd, Tabakât, c. 5, s. 508, .

[144] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 185, Taberî, Târih, c. 3, s. 141.

[145] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 218, .

[146] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21, 218.

[147] Vâkıdî, c. 3, s. 968, İbn Sa'd, c. 5, s. 508.

[148] İbn İshak, c. 4, s. 185, Vâkıdî, c. 3, s. 968, İbn Sa'd, c. 5, s. 508.

[149] İbn İshak, c. 4, s. 185.

[150] Vâkıdî, c. 3, s. 968, İbn Sa'd, c. 5, s. 508.

[151] İbn Sa'd, c. 5, s. 509, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 218.

[152] İbn İshak, c. 4, s. 186, Vâkıdî, c. 3, s. 968-969, İbn Sa'd, c. 5, s. 508.

[153] İbn İshak, c. 4, s. 186, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21.

[154] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21.

[155] İbn Sa'd, c. 5, s. 508-509, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21, 218.

[156] İbn Sa'd, c. 5, s. 508-509, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21, 218.

[157] İbn İshak, c. 4, s. 186, Vâkıdî, c. 3, s. 969, İbn Sa'd, c. 5, s. 508.

[158] İbn İshak, c. 4, s. 186, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21 -22.

[159] Vâkıdî, c. 3, s. 969, İbn Sa'd, c. 5, s. 508, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 22.

[160] İbn Sa'd, c. 5, s. 509, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 218.

[161] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 466, Beyhakî, Delâilü'n-nübüwe, c. 5, s. 307-308, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 33, Heysemî, Meanau'z-zevâid, c. 9, s. 3, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 308.

[162] Ahmedb. Hanbel, c. 4, s. 216, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1728-1729, Bevhakf, c. 5, s. 307, İbn Kayyım, c. 3, s.33.

[163] Müslim, c. 4, s. 1728.

[164] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21.

[165] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21, 217, Müslim, c. 4, s. 1728.

[166] Müslim, c. 4, s. 1728.

[167] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21, 217.

[168] Müslim, c. 4, s. 1728.

[169] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 21, 217, Müslim, c. 4, s. 1728.

[170] Müslim, c. 4, s. 1728.

[171] Ahmed b. Hanbel, c. 4,s.21, 217, Müslim, c. 4, s. 1728.

[172] Ahmedb. Hanbel, c. 4, s. 21.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/398-400.

[173] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 186, Taberî, Târih, c. 3, s. 141.

[174] İbn İshak, c. 4, s.: 186-187, Vâkıdî, c. 3, s. 962, İbn Sa'd, c. 5, s. 504.

[175] Vâkıdî, c. 3, s. 971, İbn Sa'd, c. 5, s. 505.

[176] İbn İshak, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 971, İbn Sa'd, c. 5, s. 505.

[177] İbn İshak, c.4, s. 187, İbn Sa'd, c. 5, s. 505.

[178] İbn İshak, c. 4, s. 187, Vâkıdî, c. 3, s. 971, İbn Sa'd, c. 5, s. 505.

[179] Vâkıdî, c. 3, s. 971, İbn Sa'd, c. 5, s. 505.

[180] İbn İshak.c.4.s. 187.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/400-401.

[181] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 969.

[182] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 969-970, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 302-303, İbn Kayyım , Zâdu'l-mead, c. 3, s. 32.

[183] Vâkıdî, c. 3, s. 970, Beyhakî, c. 5, s. 302-303, İbn Kayyım , c. 3, s. 32.

[184] Vâkıdî, c. 3, s. 970, Beyhakî, c. 5, s. 303, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.

[185] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 970.

[186] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 303, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 62, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 32.

[187] Vâkıdî, c. 3, s. 970-971.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/401-404.

[188] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 971.

[189] İbn İshak, İtan Hişam, Sîre, c. 4, s. 186, Vâkıdî, c. 3, s. 971 , Taberî, Târih, c. 3, s. 141 - 142, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 30, İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 257, İtan Esfer, Kâmil, c. 2, s. 284, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 230, Zehebî, Megâzî, s. 559.

[190] Vâkıdî, c. 3, s. 971, Zehebî, s. 558, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 63, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 32, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamfs, c. 2, s. 135.

[191] Vâkıdî, c. 3, s. 971.

[192] İbn İshak, c. 4, s. 186, Vâkıdî, c. 3, s. 971.

[193] İbn İshak, c. 4, s. 186.

[194] Vâkıdî, c. 3, s. 971, İbn Seyyid.c. 2, s. 230.

[195] İbn İshak, c. 4, s. 186.

[196] İbn İshak, c. 4, s. 186, Vâkıdî, c. 3, s. 971, İbn Seyyid, c. 2, s. 230.

[197] Vâkıdî, c. 3, s. 971.

- [198] İtan İshak, c. 4, s. 186, Vâkıdî, c. 3, s. 971.
- [199] Vâkıdî, c. 3, s. 971.
- [200] Vâkıdî, c. 3, s. 971, Zehebî, s. 558.
- [201] İbn İshak, İtan Hişam, Sîre, c. 4, s. 186, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 971, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 230.
- [202] Vâkıdî, c. 3, s. 971-972.
- [203] İbn İshak, c. 4, s. 186, Vâkıdî, c. 3, s. 972, Ta ben, Târih, c. 3, s. 142, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 304, İtan Hazm , Cevâmiu's-Sîre, s. 258, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 284, İbn Seyyid, c. 2, s. 230.
- [204] Vâkıdî, c. 3, s. 972, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 63, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.
- [205] İbn İshak, c. 4, s. 186, Vâkıdî, c. 3, s. 972, Taberî, c. 3, s. 142.
- [206] İbn İshak, c. 4, s. 186, İbn Seyyid, c. 2, s. 230.
- [207] Vâkıdî, c. 3, s. 972, İbn Kayyım, c. 3, s. 32.
- [208] Vâkıdî, c. 3, s. 971.
- [209] İbn Kayyım, c. 3, s. 32, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 63.
- [210] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 972.
- [211] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 33
- [212] Vâkıdî, c. 3, s. 972,,
- [213] Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 63, İbn Kayyım , c. 3, s. 33.
- [214] Vâkıdî, c. 3, s. 972.
- [215] Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 63, İbn Kayyım, c. 3, s. 33.
- [216] Vâkıdî, c. 3, s. 972.
- [217] Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 63, İbn Kayyım, c. 3, s. 33.
- [218] Vâkıdî, c. 3, s. 972, .
- [219] Vâkıdî, c. 3, s. 972, İbn Kayyım, c. 3, s. 33.
- [220] Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 63, İtan Kayyım, c. 3, s. 33.
- [221] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 972.
- [222] İtan Esîr, Nihâye, c. 3, s. 341 .
- [223] İtan İshak, İtan Hişam, Sîre, c. 4, s. 187.
- [224] Ebu Dâvud, Sünen, c.1 , s. 123, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 33.
- [225] Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 63, İbn Kayyım , c. 3, s. 33, Diyarbekrî, Târihu'l-hamfs, c. 2, s. 1 37-1 38.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/404-408.

[226] İbnİshakç.3,s. 71.

[227] İbn Şa'd, Tabakât, c. 3, s. 540-541.

[228] İbn İshak,c.3,s. 71.

[229] Vâkidi, c. 2,5.441.

[230] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 81, İbn Kayyım, c. 3, s. 12.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/408.

İSLÂMİYET ARABİSTAN'DA YAYILIYOR

Benî Fezâre Temsilcilerinin Medine'ye Geliş ve Müslüman Oluşu

Benî Fezârelerin Kimlikleri ve Konak Yerleri

Benî Fezârelerin soyları; Benî Fezâre b. Zubyân, b. Reis, b. Gatafan, b. Sa'd, b. Gays, b. Aylan, b. Mudar, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan'dır. [\[1\]](#)

Benî Fezânelerin konak yerleri de Necd ve Vâdil-kurâ idi. [\[2\]](#)

Benî Fezâre temsilcileri Hicretin 9. yılında Ramazan ayında Peygamberimiz Aleyhisselamin Tebük'ten dönüşünden sonra, içlerinde Hârice b. Hısn, Hürb. Kays b. Hısn'ın da bulunduğu ondan fazla kişilik bir kabile halinde ank develer üzerinde Medine'ye geldiler ve Müslüman olduklarını söylediler. [\[3\]](#)

Remle binti Hâris'in konağına indirilip ağıriandılar. [\[4\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara yurtlarının durumunu sordu.

İçlerinden birisi:

"Yâ Rasûlallah! Ülkemiz kuraklık yılına rastladı, hayvanlarımız kırıldı, kıtlık her tarafımızı sardı. Çoluk-çocuklarımız aç kaldı. Bizim için Rabbine dua et. [\[5\]](#) Bizim için Rabbin katında sen şefaatçi ol. Senin katında da bizim için Rabbin şefaatçi olsun" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sübhânallah! Bu sözünden dolayı sana yazıklar olsun! İzni olmadan Rabbimizin katında ben mi şefaatçi olacağım? İzni olmadan Rabbimizin katında kim şefaat edebilir? O Rabbimizin ki, kendisinden başka ilah yoktur. O, en yüce ve en büyüktür. O'nun kürsiyy-i ilmi gökleri ve yeri kucaklamıştır. Hiç şüphesiz, Yüce Allah sizin kuraklıktan sıkılıp ferahlığa kavuşmanız için gülüp duruyordun Yağmurunuz yaklaşmıştır!" buyurdu.

Çöl Arabi:

"Yâ Rasûlallah! Yüce Rabbimiz bize güler mi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" buyurunca, çöl Arabi:

"Rabden gülmeyi yok etmememiz daha iyidir" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun bu sözüne güldü. [\[6\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Benî Fezâreler İçin Yağmur Duası Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam minbere çıktı ve:

"Ey Allah'ım! Ülkelerini ve hayvanlarını sula! Rahmetini yay! Ölmüş beldeleri dirilt!

Ey Allah'ım! Sen bizi kıtlıktan kurtarıcı, güzel ve iyi sonuçlu, her yanı kaplayıcı, bol, iri damlalı, hiç zarar vermeyen, yararlı, sağnaklı bir yağmurla acele olarak sula!

Ey Allah'ım! Sen bizi rahmet olan su ile sula!

Azab olan, yıkan, batıran, yok eden su ile sulama!

Ey Allah'ım! Sen bizi yağmurla sula! Düşmanlara karşı bize yardım et!" diye dua etti. [7]

Altı gün, gökyüzü yağmurdan görünmez oldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam minbere çıkıp:

"Ey Allah'ım! Üzerimize değil, çevrelerimize, tepelere, vadi içlerine, ağaçlık, ormanlık yerlere yağdır!" diyerek dua edince, bulutlar Medine'nin üzerinden elbise sıyrılıp çıkarılıp dürülür gibi çıkarıldı. [8]

Fezâre temsilcilerinin en genci olan Hürrb. Kays, Uyeyne b. Hısn'ın kardeşinin oğlu olup, [9] diyanet ve fazilet sahibi. [10] salih bir gençti. Ehl-i Kur'ân arasında idi. [11] Kendisi; Musa Aleyhisselamla Hızır Aleyhisselam arasında geçtiği bilinen ve Kur'ân-ı Kerîm'de temas buyurulan yoldaşlık hadisesindeki Musa Aleyhisselamın Musa adındaki bir adam olduğunu iddia eden Nevfelü'l-Bikâlî'nin görüşünü benimseyip Hz. Abbas'la tartışmaya girişecek kadar bilgili idi.

Günümüzde de bu husustaki yanlış görüşü bir konferansında savunanlar bize meslek öğretmenleri tarafından haber verilmiş ve görüşümüz sorulmuş olduğundan, o sırada yazmakta bulunduğumuz Hürr

b. Kays bahsi münasebetiyle Kütüb-ü Sitte'den bazılarında yer alan hadis-i şerifin hem mealini, hem bulunduğu cilt ve sahifeleri göstermiştik. (Bkz. İslâm Tarihi: Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslâmiyet, c.9/16, s. 337-346.[12]

Benî Ukayllardan Bazı Kişiler ve Temsilciler Gelişi

Beni Ukaylların Kimlikleri ve Yurtları

Benî Ukayl b. Ka'b, b. Rebia, b. Âmir, b. Sa'saatü'l-Adnanîlerin[\[13\]](#) oymaklarından en önemlileri:

1. Beni Ubâde b. Ukayl,
2. Benî Müntefık b. Âmir b. Ukayl,
3. Benî Hafâce b. Amr b. Ukayl oymakları dır. [\[14\]](#)

Benî Ukayl I arın yurtları Bahreyn olup, orada birçok Arap kabileleriyle birlikte otururlardı. Orada oturan kabilelerin en büyüğü Benî Ukayllarla Benî Tağlîbler ve Benî Süleymlerdi.

Çokluk ve güçlülük bakımından Benî Tağlîbler hepsine hâkim durumda idi.

Sonradan, Benî Ukayllarla Benî Tağlîbler birleşerek Benî Süleymleri Bahreyn'den sürüp çıkardılar.

Benî Ukayllarla Benî Tağlîbler, aralarında anlaşmazlığa düşünce de, Benî Tağlîbler Benî Ukaylları Bahreyn'den çıkarıp Irak'a doğru sürmüşlerdir. [\[15\]](#)

Benî Ukayllardan Medine'ye Kimler ve Ne Zaman Gelmeye Başladılar?

Peygamberimiz Aleyhisselam; Mekke'yi fethettikten ve Hicretin 9. yılında Tebük'ten döndükten ve Sakîfler Müslüman olduktan sonra Medine'ye her taraftan Arap kabilelerinin heyetleri gelmeye başladığı sıralarda. [\[16\]](#) Benî Ukayllardan Ebu Harb b. Huveylid b. Âmir b. Ukayl da, Peygamberimiz Aleyhisselamin yanına geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona Kufân-ı Kerîm okudu ve İslâmiyeti anlattı.

Ebu Harb:

"Vallahi, sen ya Allah'a, ya da Allah'a kavuşana kavuşmuşsun! Sen öyle sözler söylüyorsun ki, doğrusu, biz onun gibi güzelini işitmemişizdir. Fakat, senin beni davet ettiğin şeyler üzerinde bulunduğun din hakkında ok falımı bir çekeyim bakayım!" dedi.

Fal okunu çekti, küfür oku çıktı!

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"İşte, çıkanı gördün ya!" dedikten sonra, kardeşi İkâl b. Huveylid'in yanına döndü ve ona:

"Hayrı az olasıca! Sen de Muhammed b. Abdullah'ın yanına varsaydın, kendisi seni de İslâm dinine davet etseydi, sana Kur'ân okusaydı, olmaz mıydı? Eğer ben Müslüman olsaydım, bana Akik'i vermiş gitmişti!" dedi.

İkâl:

"Vallahi Muhammed'in sana ayınp vereceğinden, ben daha çok ayırabilirim!" dedikten sonra, atına binip Akik'in alt tarafını mızrağıyla çizerek aldı. Oranın içinde kaynak suyu bulunuyordu.[\[17\]](#)

İkâl, Husayn b. Muallâ ve Zü'l-Cevşen'in Müslüman Oluşları

İkâl, bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi. Peygamberimiz Aleyhisselam Müslüman olmasını ona teklif etti ve:

"Muhammed'in Resûlullah olduğuna şahadet eder misin?" diye sordu.

İkâl:

"Ben, Hübeyre b. Nüfâda b. Muâviye b. Ubâde b. Ukayl'ın Kameyleban Günü ne güzel süvari olduğuna şahadet ederim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Muhammed'in Resûlullah olduğuna şahadet eder misin?" diye tekrar sordu.

İkâl:

"Halis olanın köpük altında bulunduğuna şahadet ederim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, üçüncü kez:

"Muhammed'in Resûlullah olduğuna şahadet eder misin?" diye sorunca, İkâl şahadet getirip Müslüman oldu.

Husayn b. Muallâ b. Rebia b. Ukayl ile Zü'l-Cevşenü'd-Dıbbiyyi'l-Âmirî de, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelerek Müslüman oldular.[\[18\]](#)

Zü'l-Cevşen iyi bir şair idi, ismi Şurahbil idi. [\[19\]](#) Kendisi Bedir savaşından sonra müşrik olarak Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip bir at hediye etmek istemiş, Peygamberimiz Aleyhisselam onun hediyesini kabule yanaşmamıştı. Kendisine:

"Ey Zü'l-Cevşen! Şu işe, İslâmiyete ilk girenlerden olman sana gerekmez miydi?!" diye sormuş, Zü'l-Cevşen:

"Hayır!" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Seni buna girmekten alıkoyan nedir?" diye sorunca, Zü'l-Cevşen:

"Gördüm ki, kavmin seni yalanladı. Sana olanca işkenceyi yaptı. Seni Mekke'den çıkardı ve seninle savaştı.

Senin onlara ne yapacağına bakacağım! Eğer sen onlara galebe çalarsan sana iman edecek ve tâbi olacağım. Eğer onlar sana galebe çalarlarsa sana tâbi olmayacağım!" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onların Bediide nasıl vurulup yere serildikleri haberi sana erişmedi mi?" diye sormuş, Zü'l-Cevşen:

"Erişti!" demişti. [\[20\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu, senin için, doğru yolu göstermeye yeterdi!" buyurmuş, [\[21\]](#) Zü'l-Cevşen:

"Kabe'ye ve bakanlarına da galebe çalarsan?" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Eğer yaşarsan bunu da görürsün!" buyurduktan sonra, "Ey Bilal! Adamın heybesini al! Medine hurmasından ona azık koy!" demiş, Zü'l-Cevşen dönüp yurduna giderken de:

"O, Benî Âmirlerin iyi süvarilerindendir!" buyurmuştu.

Zü'l-Cevşen der ki:

"Vallahi, ev halkımla birlikte çukur yurdumuzda bulunduğumuz sırada birbinitli çıkageldi. [\[22\]](#)

Ona:

'Nereden geliyorsun?' diye sormuştum.

'Mekke'den!¹ demişti.

'Ne haber var? [\[23\]](#) Halk ne yapıyor?¹ diye sormuştum.

'Vallahi Muhammed Kabe'ye ve bakıcılarına galebe çalmış bulunuyor!' [\[24\]](#) deyince:

'Anam beni vitirsin! Keşke o zaman Müslüman olsaydım, muhakkak, Hîreyi ister, kendime ayırttırır ve bağışlattırırdım!' demiştim." [\[25\]](#)

Benî Ukayl Hey'etinin Gelip Müslüman Oluşu

Benî Ukayl b. Katılardan:

1. Rebi¹ b. Muaviye,
2. Mutarrif b. Abdullah,
3. Enes b. Kays, b. Müntefik, b. Âmir, b. Ukayl da gelip Peygamberimiz Aleyhisselama bey'at ettiler, Müslüman oldular.

Bunlar, kavimlerinden, geridekiler adına da bey'atta bulundular.

Peygamberimiz Aleyhisselam bunlara Benî Ukaylların sulan ve hurma bahçeleri bulunan Akik arazisini verdi. Onlar için bu hususta kırmızı bir deri üzerine yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:
"Bismillâhirrahmânirrahîm

Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed'in Rebi¹, Mutarrif ve Enes'e verdiği yazıdır: Namaz kıldıkları, zekat verdikleri, söz dinledikleri ve itaat ettikleri müddetçe onlara Akik'i vermiştir. Bununla, onlara bir Müslümanın hakkı verilmiş değildir." Bu yazı, Mutarrif'in elinde kaldı. [\[26\]](#)

Lakît b. Âmir'le Nehîk b. Âmir'in Müslüman Oluşu

E bu Rezîn Lakît b. Âmir, b. Müntefik, b. Âmir, b. Ukayl ile arkadaşı NehîK b. Asım, b. Malik, b. Müntefik da temsilci olarak Medine'ye gelmişlerdi.

Bunlar, sabah namazından sonra Peygamberimiz Aleyhisselamla buluştular.

O sırada Peygamberimiz Aleyhisselam Kıyamet, öldükten sonra dirilme, Cennet ve Cehennem... gibi birçok konularda Müslümanları uyarıcı açıklamalar yapmakta idi.

E bu Rezîn Lakît:

"Yâ Rasûlallan! Sana hangi şey üzerine bey'at edeyim?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam elini uzattı ve:

"Namaz kılmak, zekat vermek, müşriklerden ayrılmak, Allah'a hiçbir şeyi eş ortak koşmamak üzere bey'at et!" buyurdu. [27]

Ebu Rezîn Lakît b. Âmir, kavmi adına da Peygamberimiz Aleyhisselama bey'at etti. [28]

Lakît:

"Yâ Rasûl ali ah! Allah ölüleri nasıl diriltir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Senin yerlerinden kuraklığa uğramış bir yere vardığın, sonra da oraya bolca sulandığı ve otlandığı bir sırada uğradığın oldu mu?" diye sordu.

Lakît:

"Evet! Oldu!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İşte, ölülerin dirilmesi de böyledir" buyurdu.

Lakît:

"Yâ Rasûlallah ! İman nedir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, kendisinin bir olup şeriki olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehadet etmen, Allah ve Resûlü sana herşeyden daha sevgili olmak, ateşte yanman Allah'a şerik koşmandan sana daha sevgili gelmek, hoşlanmadığından ancak Yüce Allah için hoşlanmaman! İşte böyle olduğun zamandırki, çoksıcak birgünde su damlalarının susamışın boğazından girdiği gibi, iman da senin kalbine girer!" buyurdu.

Lakît:

"Yâ Rasûl ali ah! Ben mü'min olduğumu nasıl bilirim?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Şu ümmetimden bir kul, bir iyilik işler, onun iyilik olduğunu bilir, Yüce Allah da o kulunu bu iyiliğinden dolayı hayırla mükâfatlandırır; bir kul bir günahı işlemez, onun günah olduğunu bilir, Yüce Allah'tan yarlıganmak diler ve kendisini Allah'tan başkasının yarlıgamayacağını, ancak Allah'ın yarlı-gayacağını bilirse, işte o kul mü'mindir" buyurdu.

Lakîr:

"Yâ Rasûl ali ah! Yüce Rabbimiz, göklerle yeri yaratmadan önce nerede bulunuyordu?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ne üzerinde hava, ne altında hava bulunmayan Amâ'da idi.

Sonra, su üzerinde Arşını yarattı" buyurdu. [29]

Lakîr:

"Yâ Rasûl ali ah! Senin yanında gayb ilimlerinden birşeyler var mı?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, güldü ve:

"Senin Yüce Rabbin, gayb haberlerinden beş şeyin anahtarlarını esirgedi, hiç kimseye vermedi. Onları, Allah'tan başka kimse bilemez!" buyurdu ve elini beş parmağına işaret etti.

Lakîr:

"Nedir onlar?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"1. Ne zaman öleceğini bilme ilmidir ki, hiçbiriniz onu bilemezsiniz.

2. Meni ilmidir ki, döl yatağında bulunduğu zaman onun ne olacağını Allah bilir, siz bilemezsiniz.

3. Yarın ne olacağını bilme ilmidir ki, sen ne tadacaksın bilemezsin.

4. Yağmurun yağacağı gün ilmidir ki, üzerinize kuraklık ve kıtlık çöker de, Allah güler. Bilinir ki, yağmurunuz, yardım olunmanız çok yaklaşmıştır" buyurdu.

Lakîr:

"Rabden gülmeyi yok etmeyelim daha iyi!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"5. Bir de Kıyamet günü ilmidir" buyurdu. [30]

Peygamberimiz Aleyhisselam, en-Nazîm adıyla anılan suyu Lakîr'a verdi. [31]

Benî Mürre Temsilcilerinin Medine'ye Gelişi ve Müslüman Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hicretin 9. yılında Ramazan ayında Tebükten Medine'ye döndükten sonra, Benî Mürrelerin 13 kişilik temsilcileri, başlarında Haris b. Avf olduğu halde Medine'ye geldiler ve:

"Yâ Rasûlalları! Biz senin kavminden ve aşiretindeniz, biz Benî Lüeyy b. Gâliblerdeniz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, gülümsedi ve Haris b. Avf'a:

"Ev halkını nerede bıraktın?" diye sordu.

Haris b. Avf:

"Selah'ta!" dedi. [\[32\]](#)

Selah; Hayber'in alt tarafında bir yer ve Benî Kilablara ait bir sudur. [\[33\]](#)

Haris b. Avf, daha önce Medine'ye gelip Müslüman olmuş ve Benî Mürreleri İslâmiyete davet etmek üzere bir Ensârî ile birlikte onlara gönderilmişti.

Benî Mürreler Ensârîyi şehit etmişler, Haris b. Avf'ın onu korumaya gücü yetmemişti. [\[34\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Mürre temsilcilerine:

"Yurdunuz nasıldır?" diye sordu.

Haris b. Avf:

"Vallahi, biz kuraklığa ve kıtlığa uğradık. [\[35\]](#)

Mallarımızın (hayvanlarımızın) soluyacak nefesleri kalmadı. [\[36\]](#)

Bizim için Allah'a dua et!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Allah'ım! Onları yağmurunla sula!" diyerek dua etti. [\[37\]](#)

Benî Mürre temsilcileri, Medine'de birkaç gün oturduktan sonra, yurtlarına dönüp gitmek istediler.

Peygamberimiz Aleyhisselamla vedalaşmaya geldiler. [\[38\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Haris b. Avf'ı Benî Mürrelere vali tayin etti. [\[39\]](#)

Temsilcilere bahşişlerini vermesi için, Bilal-i Habeşî'ye emretti.

O da, temsilcilerden her birine bahşiş olarak onar ukiyye, Haris b. Avf'a da oniki ukiyye gümüş verdi.

Benî Mürre temsilcileri, yurtlarına döndükleri zaman, yağmur yağmış buldular. [\[40\]](#)

"Yağmurunuz ne zaman yağdı?" diye sorduklarında, Peygamberimiz Aleyhisselamın dua ettiği gün yağmurun yağmış olduğunu öğrendiler. [\[41\]](#)

Bundan sonra, Benî Mürrelerin yurtlarında ot ve su bolluğu oldu. [\[42\]](#)

Benî Dâr Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Benî Dârların Kimlikleri ve Yurtları

Benî Darlar, Kahtan'ın soyundan gelen Lahm kabilesinden idiler. [\[43\]](#) Dâr; Hânî¹ b. Habib b. Numâre b. Lahm'ın oğludur. [\[44\]](#) Lahm'dan, başlıca şu oymaklar türemiştir:

1. Benî Dâr b. Hânî¹, b. Habib, b. Numâre, b. Lahm,
2. Benî Nadr b. Rebia, b. Amr, b. Haris, b. Mes'ud, b. Malik, b. Amem, b. Numâre, b. Lahm,
3. Benî Râşide, b. Ezebb, b. Cezîle, b. Lahm,
4. Benî Hades, b. Üreyş, b. Cezîle, b. Lahm,
5. BenîZu'r b. Hucr, b. Cezîle, b. Lahm . [\[45\]](#)

Lahm'ın soyu da şöyledir: Lahm (Malik) b. Adıyy, b. Haris, b. Mürre, b. Üded, b.Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe', [\[46\]](#)

Lahmların yurdu; Şam'la Mısır arasındaki ülke idi. [\[47\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Hicretin 9. yılında Ramazan ayında Tebükten Medine'ye döndükten sonra: [\[48\]](#)

1. Temim b. Evs b. Hârice,
2. Nuaym b. Evs b. Hârice,
3. Yezid b. Kays b. Hârice,
4. Fâke b. Numan b. Cebele,
5. Cebele b. Malik b. Saffiâre,
6. Ebu Hind b. Habib,
7. Tayyib b. Habbib
8. Hani' b. Habib,
9. Uzeyr b. Malik,

10. Mürre b. Malik'ten oluşan on kişilik Benî Dâr heyeti Medine'ye Peygamberimiz Aleyhisselam m yanına gelerek Müslüman oldular. Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam, Tayyib'in adını Abdullah'a, Uzeyr'in adını da Abdurrahman'a çevirdi. [\[49\]](#)

Hâni' b. Habib'in Peygamberimiz Aleyhisselama Getirdiği Hediyeler

Hâni' b. Habib, Peygamberimiz Aleyhisselama bir tulum içki ile birkaç at ve altın sırmalı bir elbise hediye etti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, hediye edilen atlarla elbiseyi kabul edip elbiseyi Hz. Abbas'a verince, Hz. Abbas:

"Bunu ne yapacağım?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Altınını sök, kadınına zinet ya da geçimlik yap. Atlası da satıp parasını al!" buyurdu.

Hz. Abbas onu Yahudilerden bir adama sekiz bin dirheme sattı. [\[50\]](#)

Benî Dâr Temsilcilerinin İsteklerini Peygamberimiz Aleyhisselama Bildirmeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Dâr temsilcilerine:

"Ne isterseniz isteyiniz!" buyurunca, temsilciler, Peygamberimiz Aleyhisselamin huzurundan ayrılıp, isteyecekleri şeyi aralarında konuşmak üzere bir yere çekildiler.

Temim ed-Dârî:

"Ben Beytü'l-Makdis ile oraya bağlı yerleri istememizi uygun görürüm" deyince, Ebu Hind:

"Bugün Beytü'l-Makdis Arap olmayanların mülkü değil midir?" diye sordu.

Temim ed-Dârî:

"Evet!" dedi.

Ebu Hind:

"Hal böyle olunca, orası Araplara nasıl mülk olur!" dedi.

Temim ed-Dârî:

"Öyle ise Beyt-i Cebrun'u ve oraya bağlı yerleri isteyelim" dedi.

Ebu Hind:

"Bu da pek büyük! Pek büyük istek!" dedi.

Temim ed-Dârî:

"Pekâlâ! Sen ne istememizi uygun görüyorsun?" diye sordu.

Ebu Hind:

"Ben öyle bir köy istemeyi uygun görürüm ki, orada kaleler yapalım ve İbrahim Aleyhisselamdan kalan şeyleri orada bulunduralım" deyince, Temim ed-Dârî:

"Sen çok yerinde ve uygun bir görüş ileri sürdün!" dedi.

Hemen Peygamberimiz Aleyhisselamin huzuruna çıktılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Temim! Önce sen mi üzerinde karara vardığınız şeyi bana haber vermek istersin? Yoksa, onu size önce ben mi haber vereyim?" diye sordu.

Temim ed-Dârî:

"Hayır, yâ Rasûlallah! Önce sen haberver de imanımızı arttıralım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Temim! Sen birşey diledin, Ebu Hind ise senin dilediğin şeyin başka türlü olduğunu diledi. Ebu Hind'in görüşü ne güzel görüştür!" buyurdu. [\[51\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârîlere İstedikleri Köyleri Bağışlayıp Ellerine Ferman Yazısı Vermesi

Temim ed-Dârî, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Bizim civarımızda Rumlara ait iki köy var ki, birine Habra, diğerine Beyt-i Aynun denir.

Eğer Allah sana Şam'ın fethini nasip ederse, bu iki köyü bana hibe et, bağışla!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onlar senin olsun!" buyurdu. [52]

Temim Dârî:

"Öyleyse, bu hususta bana biryazı yaz!" dedi. [53]

Peygamberimiz Aleyhisselam bir deri parçası getirtip yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

"B ismi İlâhırrahmân inanın

Bu, Allah'ın Muhammed Resûlullah'a yeryüzünü verdiği zaman Muhammed Resûlullah'ın Dârîlere Ayn-ı Habrun ile Beyt-i İbrahim arasında bulunanları temelli olarak bağışladığı hakkındaki yazıdır.

Buna, Abbas b. Abdulmuttalib, Cehm b. Kays ve Şurahbil b. Hasene şahittir.

Yazıyı Şurahbil b. Hasene yazdı."

Peygamberimiz Aleyhisselam, yazdırdığı bu yazıyı alıp evine girdi.

Onu bir bez parçasının içine koyarak kıvırdı. Dışından bir kayışla bağlayıp iki kere düğümledi ve:

"Gerçekten, İbrahim'e insanların en yakını, herhalde, zamanında ona tâbi olanlar ile, şu peygamber ve şu iman edenlerdir. Allah bu iman edenlerin yârı ve yardım asıdır" (Âl-i İmran: 68) mealli âyetleri okuyarak onların yanlarına geldi. [54]

Ferman yazısını onlara verdi. [55]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Habra veya Habrun'u, Beyt-i Aynun'u ve İbrahim Aleyhisselam m mescidini Temim b. Evs ile kardeşi Nuaym b. Evs'e yazılı olarak tahsis etti. [56]

Habra veya Habrun, [57] Beytü'l-Makdis (Kudüs) karyelerinden olup, İbrahim Aleyhisselamın kabri orada bulunmakta ve Halilurrahman diye anılmaktadır.

İbrahim Aleyhisselamın zevcesi Hz. Sâre vefat ettiği zaman, onu gömmek üzere İbrahim Aleyhisselam orayı Safvan isimli bir adamdan elli dirheme satın almıştı.

Vefat ettiği zaman, İbrahim Aleyhisselam da oraya, Hz. Sâre'nin yanına gömülmüştü.

İshak Aleyhisselamın zevcesi de, sonradan İshak Aleyhisselam da, Yakub Aleyhisselam da. Yakub Aleyhisselamın zevcesi İlyâ da oraya gömülmüşlerdir. [58]

Aynun veya Heynun da, Habrâ ve Habrun gibi, Beytü'l-Makdis karyelerindendir. [59]

Dârîler, sonradan yine Medine'ye gelip Peygamberimiz Aleyhisselamdan yeniden biryazı istediler. Önceki yazıya göre yeniden yazılıp verilen yazıda şöyle buyuruldu:

"B ismi İlâhi rra hm ânirrahfm

Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed'in Temim ed-Dârî ve arkadaşları için verdiği yazıdır:

Ben size Beyt-i Aynun'u, Habrun'u, Mertum'u, Beyt-i İbrahim'i ve içindekilerin hepsini, idareleriyle birlikte, kesin bir bağış olarak veriyorum. Onlara ve onlardan sonra gelenlere temelli teslim ediyorum.

Kim, bu yerlerde onlan incitir ve zararlandırırsa, Allah da onu zararlandırır.

Buna, Ebu Bekir b. Ebu Kuhâfe ve Ömer b. Hattab ve Osman b. Affan ve Ali b. Ebu Talib[60] ve Muaviye b. Ebu Süfyan şahittir ve bunu Muaviye[61] veya Ali b. Ebu Tâlib yazdı ." [62]

Peygamberimiz Aleyhisselamın bu hususta yazdırdığı bir yazıda da şöyle buyuruldu:

"B ismi İlâhi rra hm ânirrahîm

Bu, Resûlullah Muhammed tarafından Temim b. Evsü'd-Dârî (İbn Sa'd'a göre Nuaym b. Evsü'd-Dârî) için yazılan yazıdır

Şam'daki Habra (Ebu Yusuf a göre: Ceyrun) köyü ile Beyt-i Aynun köyünün tamamı; düzlükleri, dağları, sulan, tarlaları, dibinden kaynayan kuyulan ve açılan, genişletilen alanlarıyla birlikte hepsi, ona ve kendisinden sonra da oğul ve torunlarına aittir.

Bu hususta hiç kimse ona karşı ne hak iddia, ne de onlara haksızlık edip mülklerine girecektir.

Herkim onlara haksızlık eder ve onlardan birşey almaya kalkarsa, Allah'ın,[63] meleklerin ve bütün insanların[64] laneti onun üzerine olsun!" [65]

Bu yazıyı Ali yazdı." [66]

Dârîlerin temsilcileri, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatına kadar Medine'de oturdular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, vefat edeceği sırada, onlara Hayber'in hurma mahsulünden her yıl geçimlik olarak da yüz vesk (deve yükü) hurma verilmesini vasiyet etti. [67]

Temim ed-Dârî'ye Peygamberimiz Aleyhisselamın ferman yazılarıyla verilmiş olan köyleri Hz. Ebu Bekir halifeliği sırasında teslim etti. [68]

Bu hususta, ayrıca bir yazı da yazdı. [69]

Hiz. Ebu Bekir yazdığı yazısında şöyle dedi:

"B ismi İlâhi rra hm âninahîm

Bu, Resûlullahın emmi ve kendisinden sonra yeryüzünde halifesi olan Ebu Bekir tarafından yazılmıştır.

Ceyrun ve Aynun köyleri halkının üzerlerine yürünmesin, tüylerine dokunulmasın.

Söz dinleyen ve Allah'a itaat eden kişi, onlara hiçbir zarar vermemekle kalmayıp, insanlardan bu iki köy halkını zararlandırmaya kalkışan fesatçılardan da onları korusun!" diye yazdı. [70]

Hiz. Ebu Bekir, Şam üzerine ordular sevkettiği zaman, başkumandan Ebu Ubeyde b. Cerrah'a yazdığı yazıda da şöyle dedi:

"B ismi İlâhi rra hm âninahîm

Ebu Bekri's-Sıddîk'tan Ebu Ubeyde b. Cerrah'a,

Sana selamlar olsun.

Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a senden dolayı hamd ederim.

Bundan sonra derim ki:

Allah'a ve ahiret gününe inananlar, Dârîlerin köylerine zarar vermektan men et!

Eğer onların halkı köylerinden çıkarılmalarını ve Dârîler de orada ekip dikmeyi isterlerse, eksinler, dicsinler!

Köy halkı döndükleri zaman köyleri kendilerininindir ve kendileri oralara herkesten daha lâıık ve müs-tahakırlar.

Selam olsun sana!" [71]

Temim ed-Dârî, Hıristiyan rahibi ve Filistin halkının en çok ibadetlisi iken Müslüman oldu. [72]

Geceleri sabahlara kadar namazla, rükû ve secdelerle, Kufân-ı Kerîm kıraatıyla ve ağlamakla geçirmeye başladı. [73]

Kur'ân-ı Kerîm'i yedi gecede hatmeder hafız oldu. [74]

Temim ed-Dârî der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamdan işittim:

'Bu iş (İslâmiyet) gecesi gündüzü bulunan her yere muhakkak ulaşacaktır! Allah bu dini sokmadık hiçbir ev, hiçbir çadır bırakmayacaktır! Aziz edilecekleri onunla aziz edecek, zelil edilecekleri onunla zelil edecektir' buyurdu. [75]

Ben, bunun böyle olduğunu, ev halkım içinde gördüm:

Onlardan Müslüman olanlar hayra, izzet ve şerefe kavuştular.

Kâfir olanlar ise zelil oldular Cizye ödemek zorunda kaldılar!" [76]

Kelb Kabilesi Halkından Bazılarının Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Kefbferin Kimlikleri

Benî Kelbler, Kudâa oymaklarından idiler. [\[77\]](#)

Kelb kabilelerinden Benî Kinane b. Bekr, b. Avf, b. Uzre, b. Zeydüllât, b. Nüfeyde, b. Sevne, b. Kelbler büyük bir kabile olup, bunlardan:

BenîAdiyy, BenîZüheyr, BenîUleym, BenîCenâbb. Hübel oymakları ve bu oymaklardan da daha başka oymaklar çıkmıştır. [\[78\]](#)

Abd b. Amr ile Âsim'in Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Hicretin 9. yılında Peygamberimiz Aleyhisselama Arap kabilelerinden heyetler gelmeye başladığı sırada, Kelb kabilesi halkından da Abd b. Amr b. Cebele ile Benî Âmirlerin Rakkâş ailesinden Âsim, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bunlara İslâmiyeti arz ve teklif etti ve:

"Ben, o ümmî, sâdık ve pâk olan peygamberimdir ki, beni yalanlayanlara, benden yüz çevirenlere ve bana savaş açanlara yazıklar, hep yazıklar olsun! Hayırlar ve tüm hayırlarda, beni barındıranlara, bana yardım edenlere, bana inanan ve söylediklerimi doğrulayanlara ve benim yanımda savaşanlara olsun!" buyurdu.

Bunun üzerine Abdi Amr ile Âsim:

"Biz sana iman, senin sözünü tasdik ettik ve Müslüman olduk!" dediler.

Abdi Amr, müşriklikten ayrılıp Resûlullahın davetine uyarak Allah'a iman eylediğini dile getiren üç beyitlik bir şiir okudu.[\[79\]](#)

Hârise ile Hamel'in Medine'ye Gelişi ve Müslüman Oluşu

Kelb kabilesi halkından Harise b. Katan ile Hamel b. Sâdâne de, Peygamberimiz Aleyhisselama gelerek Müslüman oldular. [80]

Hârise'nin kardeşi Hısn da, yanlarında idi. [81]

Peygamberimiz Aleyhisselam Hamel b. Sâdâne için bir sancak bağladı . [82]

Harise b. Katan ile kardeşi Hısn b. Katan için de bir yazı yazdırdı. [83]

Yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

"Bismillâhirrahmânirrahîr

Allah'ın Resûlü Muhammed [84] tarafından Katan'ın oğulları Hârise'ye ve Hısn'a, Kelb kabilelerinden Cenab oğulları hakkında yazılan fermanıdır

"Her yıl, akarsuların suladığı yerlerin mahsullerinden üşr alınacaktır. [85]

"Allah'ın Resûlü Muhammed tarafından Kelb kabilesi toplulukları ve onların müttetikleri ve İslâm'dan başkasından vazgeçenlere, Harise b. Katnu'l-Uleymî ile gönderilen yazıdır

Namaz, belli vaktinde kılınacaktır.

Zekat, gereği gibi, gönülden koparak ödenecektir.

Allah'ın akdine bağlı ve ahdine sadık kalınacaktır.

Müslümanlardan, şahit olarak Sa'd b. Ubâde, Abdullah b. Üneys ve Dıhye b. Halifetü'l-Kelbî hazır bulunmuşlardır.

Bu yazıyı Sabit b. Kays b. Şemmas yazdı." [86]

"Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed tarafından Dûmetü'l-Cendel halkı ile onların çevresinde oturan Kelb cemaatlerine Harise b. Katanla gönderilen yazıdır:

Suyunu yerden alan veya yağmur suyu ile sulanan hurmalıklar bize; yerleşim yerlerindeki hurmalıklar sizedir.

Akarsuların suladığı yerlerin mahsulünden üşr,

Yeraltı (kuyu) sularının suladığı yerlerin mahsulünden yan üşr vergi ödenecektir.

Ne yaylım hayvanlarınız -zekat için-bir yere toplanacak, ne de zekatlarınızın kesirleri hesaba katılacaktır.

Namazı belli vakitlerinde kılacak, zekatı da, gereği gibi, gönülden koparak vereceksiniz!

Siz ne ekip dikmekten men olunacaksınız, ne de eşya, araç, gereçler için sizden üşr alınacaktır.

Bu husustaki anda sadakat göstermek size düşer, sizi öğütlemek, iyiliklere kılavuzlamak, Allah ve Resûlünün himaye taahhüdünü yerine getirmek de bize düşer.

Allah ve Müslümanlardan hazır bulunanlar şahittir." [87]

"Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed Peygamberin Kelblerden Benî Cenahlarla müttetiklerine ve onların yardımcılara yazısıdır.

Onlar namazı kılacaklar,

Zekatı verecekler,

Allah'a ve Resûlüne imanda sebat edecekler,

Ahidlerine sadık kalacaklardır.

Yaylımdaki her beş deve için kusursuz bir koyun vereceklerdir.

Erzaklarını taşıyan develer zekattan muaftır.

Bol ve tatlı su ile ve yağmur suyu ile sulanan arazinin nezareti işinde güvenilir bir kimse vazifelendirilecek, kendilerinin mükellefiyetleri de arttırılmayacaktır.

Sa'd b. Ubâde, Abdullah b. Üneys, Dıhye b. Halifetü'l-Kelbî şâhittirier." [\[88\]](#)

Benî Kilabların Müslüman Oluşu

Benî Kilabların Kimlikleri ve Yurtları

Benî Kilabların Adnan'a kadar olan ataları şöyle sıralanır Benî Kilab b. Rebia, b. Âmir, b. Sa'saa, b. Muaviye, b. Bekr, b. Hevâzin, b. Mansur, b. İkrime, b. Hasafa, b. Kays, b. Aylan, b. Mudar, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan. [\[89\]](#)

Kilab b. Rebia'nın dokuz oğlu olup, [\[90\]](#) bunlardan:

1. BenîEbu Bekir b. Kilab,
2. Benî Vaîd b. Ka'b b. Âmir b. Kilâb,
3. BenîAmr b. Kilab,
4. Benî Ruas Haris b. Kilab,
5. Benî Dıbab Muaviye b. Kilab,
6. Benî Cafer b. Kilab... oymakları çıkmıştır. [\[91\]](#)

Benî Kilabların yurtları Medine, Fedek ve Avâlî tarafındaki Dariyye, Küleyb ve Rebeze korulukları iken, sonradan Şam taraflarına geçmişlerdir. [\[92\]](#)

Dahhâk b. Süfyan'ın Benî Kilablara Gönderilişi

Dahhâkb. Süfyan, Benî Kilablardan olup, [\[93\]](#) Medine kırında oturur, [\[94\]](#) Medinenlerden sayılırdı . [\[95\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam kendisine sancak bağlamıştı . [\[96\]](#)

Kendisi, namlı babayiğitlerdendi. Tek başına yüz süvariye denk tutulurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bulunduğu zaman kendiliğinden kılıcını sıyırıp Peygamberimiz Aleyhisselamın başucunda dikilirdi. [\[97\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Hicretin 9. yılında Muharrem ayında onu Benî Kilablara göndermişti. [\[98\]](#)

Dahhâk b. Süfyan, Benî Kilabların içinde dolaşarak kendilerini Allah'a ve Resûlüne iman ve itaate davet etmiş, Allah'ın Kitabını ve Resûlünün sünnetini anlatıp kendilerinin onlara bağlanmalarını sağlamış, zenginlerinden zekatlarını toplayıp fakirlerine dağıtmıştı . [\[99\]](#)

Benî Kilab Temsilcilerinin Medine'ye Gelişi

Hicretin 9. yılında Dahhâk b. Süfyan'dan sonra Medine'ye Benî Kilablardan onüç kişilik bir heyet geldi.

Kendileri Remle binti Hâris'in konağına indirilip ağırlandılar.

Heyet içinde şair Lebid b. Rebia ile Cebbar b. Selmâ da bulunuyordu.

Ensardan şair Ka'b b. Malik ile Cebbar b. Selmâ arasında dostluk vardı.

Ka'b b. Malik, onların geldiklerini işitince yanlarına vardı, kendilerine:

"Safa geldiniz!" dedi.

Cebbar'a hediye verdi ve ikramda bulundu.

Benî Kilab hey'eti, Ka'b b. Malikle birlikte Peygamberimiz Aleyhisselamın huzuruna girdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselama İslâm selamıyla selam verdiler ve:

"Dahhâk b. Süfyan gelip aramızda dolaşarak bizi Allah'a imana davet etti.

Bize Allah'ın Kitabını ve Allah'ın Resûlünün sünnetini anlattı. Bunlara göre hareket etmemizi emretti.

Biz de, Allah'ın ve Resûlünün davet ve emirlerini kabul ettik.

Dahhâk zenginlerimizden zekatlarını toplayıp fakirlerimize dağıttı" dediler. [\[100\]](#)

Benî Kilab heyeti arasında bulunan Lebid b. Rebia, Arapların en büyük şairlerindendi. [\[101\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun hakkında:

"Şairlerin söylediği en doğru söz, Lebid'in:

'Elbette Allah'tan başka herşey bâtıldır, boştur!" sözüdür" buyurmuştur. [\[102\]](#)

Lebid, Müslüman olduktan sonra, şiir söylemeyi bırakmıştır. [\[103\]](#)

Hiz. Ömer ona bir gün:

"Ey Ebu Akîl! Şiirlerinden bana birşeyler okusana!" deyince:

"Allah'ın bana Bakara ve Âl-i İmran sûresini öğretmesinden sonra, ben asla şiir söylemem! [\[104\]](#)
Allah beni bu Kufân'la değiştirdi!" dem iştir. [\[105\]](#)

Hiz. Ömer, bu sözünden dolayı Lebid'in tahsisatını 2000 dirhemden 2500 dirheme çıkarmıştır.

Muaviye b. Ebu Süfyan halife olunca bu 500 dirhem ilaveyi fazla görüp kısmak istemiş, Lebid'in:

"Ben hemen öleceğim! O zaman tahsisat da, ilavesi de senin olur!" demesi üzerine Muaviye b. Ebu Süfyan tahsisatın ilavesine dokunmamış, gerçekten de Lebid çok kısa bir müddet sonra vefat etmiştir. [\[106\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun! [\[107\]](#)

Benî Ruas b. Kılablardan Amr b. Malik ile Babasının Müslüman Olmaları ve Kavimlerini Müslümanlığa Davet Etmeleri

Hicretin 9. yılında Benî Kılâb temsilcilerinden sonra Benî Ruas b. Kılablardan da[\[108\]](#) Amr b. Malik ile babası Malik b. Kays b. Büceydü'r-Ruâsî, Medine'ye gelip Müslüman oldu. [\[109\]](#)

Amr b. Malik, kavminin yanına dönünce, onları İslâmiyete davet etti. Benî Ruaslar, Amr b. Malik'e:

"Biz, Benî Ukayl b. Katıldan kendilerinin öldürdükleri gibi adam öldürüp öcümüzü almadıkça Müslüman olmayız!" dediler. [\[110\]](#)

Benî Ukayl b. Ka'blar ise, Müslüman olmuş bulunuyorlardı. [\[111\]](#)

Benî Ukaylları aramaya çıktılar.

Amr b. Malik de Benî Ruasların yanlarına gitti.

Benî Ukayllara baskın yaptıktan sonra onların ağırbaş hayvanlarını sürüp götürdüler. [\[112\]](#)

Benî Ukayl b. Katıldan Rebia b. Müntefik adındaki bir atlı, Benî Ruasların arkalarından yetişti.

Rebia:

"Ben, başlarına miğfer giymiş süvariden başkasına mızrak saplamamaya yemin ettim!" mealinde beyit okuyordu.

Benî Ruaslardan E bu Nüfey:

"Ey yayalar topluluğu! Siz bugün kurtuldunuz!" dedi. [\[113\]](#)

Rebia b. Müntefik, Benî Ubeyd b. Ruaslardan Muhris b. Abdullah b. Amr'a yetişip yan tarafından mızraklayınca, Muhris atının boynuna sarılakaldı ve:

"Yetişiniz ey Ruas hanedanı!" diyerek yardım diledi.

Rebia b. Müntefik:

"Ruasların süvarileri mi .yoksa halefleri mi yetişecek? ! [\[114\]](#)

Ruas da ne?

Dağlar mı, yoksa insanlar mı?" dedi. [\[115\]](#)

Amr b. Malik hemen Rebia'ya saldırdı ve onu mızraklayıp öldürdü. Sonra hayvanları sürüp gittiler.

Benî Ukayl b. Ka'blar ise Türebeye kadar onları takip ettiler.

Türebeye vadisi Benî Ukayllarla Benî Ruasların arasını kesti, ayırdı.

Benî Ukayllar orada bakakaldılar.

Benî Ruaslara hiçbir şey yapamadılar.

Amr b. Malik der ki:

"Ellerim yanıma düştü. Kendi kendime:

'Ben Müslüman olduğum ve Peygamber Aleyhisselama bey'at ettiğim halde ne diye adam öldürdüm!¹ dedim. [\[116\]](#)

İki elimi boynuma bağladıktan, bağlattikten sonra, Peygamber Aleyhisselamın yanına varmak üzere yola çıktım.

Yaptığım bu iş kendisine haber verilince:

"Eğer o bana gelirse, onun eli boynunda bağlı olduğu halde boynunu vuracağım!" buyurmuştu. [\[117\]](#)

Bunu çocuklar da işitmişlerdi ve:

'O, elleri boynunda bağlı olarak bize gelirse, onun boynunu vuracağız!' diyorlardı. [\[118\]](#)

Ellerimi çözdüm. Sonra da Resûlullah Aleyhisselamın yanına vardım, selam verdim. [\[119\]](#) Selamımı almadı. [\[120\]](#) Benden yüzünü çevirdi. Sağ tarafına vardım. Benden yüzünü sol tarafa çevirdi. Sol tarafına vardım. Benden yüzünü sağ tarafına çevirdi. Ön tarafına vardım ve:

'Yâ Rasûlallah! Şüphe yok ki Aziz ve Celil olan Rab, hoşnut oluştan hoşnut olur. Sen benden hoşnut ol ki, Allah da senden hoşnut olsun!' dedim.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam:

'Senden hoşnut oldum!' buyurdu." [\[121\]](#)

Benî Bekkâ Temsilcilerinin Medine'ye Gelişi

Benî Bekkâların Kimlikleri ve Medine'ye Onlardan Kimlerin ve Ne Zaman Geldikleri

Benî Bekkâlar, Adnan'ın soyundan gelen Âmir b. Sa'saalardan bir oymak olup, ata soyları şöyledir: Benî Rebiatü'l-Bekkâ, b. Âmir, b. Rebia, b. Âmir, b. Sa'saa.

Rebiatü'l Bekkâ'ın Ubâde ve Hunduc adında iki oğlu vardı.

Muaviye b. Sevr b. Muaviye ile oğulları Abdullah ve Bişr, Ubâde b. Bekkâ'ın, Fücey¹ b. Abdullah da Hunduc b. Bekkâ'ın soyundandı.

Benî Bekkâların, yiğit olmaları için, çocukken kulakları delinindi. [\[122\]](#)

Hicretin 9. yılında Benî Bekkâlardan:

1. Muaviye b. Sevr,
2. Bişr b. Muaviye b. Sevr,
3. Fücey¹ b. Abdullah,
4. Abdi b. Amri'l-Bekkâî,

Medine'ye, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldiler.

Abdi b. Amr sağırdı.

Muaviye b. Sevr ise, o zaman yüz yaşlarındaydı. [\[123\]](#)

Muaviye b. Sevr, oğlu Bişr'e:

"Resûlullah Aleyhisselamın yanına girdiğin zaman, kendisine yalnız üç söz söyle. Bunu ne eksilt, ne de arttır

'Esselâmi aleyke yâ Rasûlallah! Seni selamlayayım diye geldim, benim için bereket duası yap!¹ de" diyerek tenbih ve tavsiyede bulundu. [\[124\]](#)

Muaviye b. Sevr, Peygamberimiz Aleyhisselama da:

"Babam, anam sana fieda olsun! [\[125\]](#) Ben çok yaşlandım. Şu oğlum bana karşı iyi davranmaktadır. Ben senin elini ona sürmende bereket ve uğur buluyorum[\[126\]](#) Sen onun yüzüne elini sürüver!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam da Bişr'in yüzüne, [\[127\]](#) başma[\[128\]](#) elini sürdü. [\[129\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Bişr'e bereket duası da yaptı. [\[130\]](#)

Benî Bekkâlar ne zaman bir kıtlığa uğrasalar, Peygamberimiz Aleyhisselamın duası bereketiyle, Bişr b. Muaviyeler o kıtlığa uğram azlardı. [\[131\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Bişr b. Muaviye'ye[\[132\]](#) yedi tane[\[133\]](#) ak oğlak verdi. [\[134\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Abdi Amr'in ismini de Abdurrahman'a çevirdi.

Müslüman olduğu sırada onun sahibi bulunduğu Zülkassa suyunun da kendisine ait olduğu hakkında bir yazı yazdı.

Abdurrahman, Ashâb-ı Suffadandı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Fücey' b. Abdullah için de bir yazı yazdırıp, o yazıda şöyle

buyurdu:

"Muhammed Peygamberden Fücey¹ ve ona tâbi olanlarla Müslüman olup namaz kılanlar, zekatı verenler, ganimet mallarından Allah ve Resûlünün hakkı olan beşte biri ödeyenler, Peygamber ve ashabına yardım edenler, Müslüman olduklarına şهادette bulunanlar ve müşriklerden ayrılanlardır ki, işte bunlar Allah'ın emanıyla ve Muhammed'in emanıyla emniyet ve selamettedirler." [\[135\]](#)

Benî Tüçîb Heyetinin Medine'ye Gelişi

Benî Tücîblerin Kimlikleri ve Yurtları

Benî Tücîbler, Kinde kabilelerinden ve Eşrez b. Şebib, b. Sekun, b. Kinde'nin oğulları Adiyy ve Sa'd'ın soyundan idiler.

Bunların analarının adı Tücîb binti Sevban olduğu için, analarından dolayı Tücîb oğulları diye anılmışlardır.[\[136\]](#)

Tücîb oğulları Yemen'de otururlard. [\[137\]](#)

Benî Tüçîb Heyetinin Sayıları ve Medine'ye Geliş Tarihleri

Hicretin 9.yılında[\[138\]](#) BenîTüçîtu kabilesinden onüç kişilik bir heyet, Peygamberimiz Aieyhisseiam m yanına geldiler. [\[139\]](#)

Benî Tüçîb heyeti; Allah'ın üzerlerine farz kıldığı mallarının zekatlıklarını da yanlarında sürüp getirmişlerdi.

Onların bu tutum ve davranışları Peygamberimiz Aleyhisselamın hoşuna gitti.

Onlara:

"Siz hoşgeldiniz!" buyurdu.

Kendilerini en iyi bir yere kondurdu.

Bilal-i Habeşî'ye de en iyi bir biçimde konuklayıp ağırlamasını emretti. [\[140\]](#)

Benî Tüçîb heyeti:

"Yâ Rasûlallah! Allah'ın, mallarımız içindeki hakkını sana sürüp getirdik!" dediler.

Peygamberimiz Aieyhisseiam:

"Onları geri götürüp fakirlerinize bölüştürünüz!" buyurdu.

Benî Tüçîb heyeti:

"Yâ Rasûlallah! Biz, ancak fakirlerimizden artmış olanını sana getirdik!" dediler.

Hiz. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! Arap heyetleri içinde, doğrusu, şu Tüçîb heyeti gibisi yoktur!" dedi.

Peygamberimiz Aieyhisseiam:

"Hidayet Yüce Allah'ın elindedir. Allah, hayrını dilediği kimsenin kalbini iman için açar!" buyurdu.

Tüçîb oğulları heyeti, Peygamberimiz Aleyhisselamdan birtakım şeyler sordular.

Sorduklan şeylerin cevapları, kendileri için yazıldı.

Peygamberimiz Aleyhisselama Kur'ân'dan ve sünnetlerden sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselamın onlara rağbeti arttı. [\[141\]](#)

Benî Tüçîb heyeti, birkaç gün oturduktan sonra gitmek istediler.

Kendilerine:

"Siz ne diye acele ediyorsunuz?" denildi.

"Gerimizdekilerin yanlarına dönüp Resûlullah Aleyhisselamdan gördüklerimizi, kendisine söylediklerimizi ve kendisinin bize verdiği cevapları onlara haber vereceğiz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip vedalaştılar.

Peygamberimiz Aieyhisseiam onlara Bilal-i HabeşPyi gönderdi. [\[142\]](#) Bahşişlerinin verilmesini emretti. [\[143\]](#)

Peygamberimiz Aieyhisseiam, heyetlere veriiegeien bahşışlerden daha çok, daha yüksek olarak bunlara bahşışler verdi ve:

"Sizden, bahşış verilmeyen kimse kaldı mı?" diye sordu. [\[144\]](#)

"Evet! [\[145\]](#) Binitlerimize bakmak üzere yaşça en küçüğümüz olan bir genci arkamızda bırakmıştık" dediler.

Peygamberimiz Aieyhisseiam:

"Onu da bize gönderiniz!" buyurdu. [\[146\]](#)

Heyet âzâlan, binitlerinin yanına dönünce, gence:

"Resûlullah Aleyhisselamın yanına git de, ondan hacetini al!

Biz ondan hacetimizi aldık ve kendisine veda ettik!" dediler. [\[147\]](#)

Benî Tüçîb heyetinin genci, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelince: [\[148\]](#)

"Yâ Rasûlallah! Ben, Ebzâ oğullarından bir kimseyim. [\[149\]](#) Biraz önce senin yanına gelen, dileklerini yerine getirdiğin cemaattenim. Benim de dileğimi yerine getir!" dedi.

Peygamberimiz Aieyhisseiam, ona:

"Senin dileğin nedir?" diye sordu. [\[150\]](#)

Genç:

"Yâ Rasûlallah! [\[151\]](#)

Benim dileğim arkadaşları mınki gibi değildir! Onlar İslâmiyeti özleyiciler olarak geldiler, zekatlarından sürüp getirdiklerini de getirdiler. [\[152\]](#)

Fakat, sen Allahtan beni yarlıgamasını, rahmetiyle esirgemesini ve bir de kalbime zenginlik vermesini dile!" dedi.

Peygamberimiz Aieyhisseiam:

"Ey Allah'ım!

Onu yarlığa ve rahmetinle esirge!

Kendisinin kalbine de, zenginlik ver!" diye dua ettikten sonra, ona da ötekiler gibi bahşışinin verilmesini ashabından birisine emir buyurdu.

Benî Tüçîb heyeti, yurtlarına, ev halklarının yanına döndüler.

Bunlardan bir cemaat, onuncu yıl hac mevsiminde Minâ'da Peygamberimiz Aleyhisselamla buluştular. [\[153\]](#)

"Biz Ebzâ oğullarıyız!" dediler.

Peygamberimiz Aieyhisseiam, onlara:

"Geçen yıl sizinle birlikte bana gelen genç ne yapıyor?" diye sordu.

"Yâ Rasûlallah! [\[154\]](#)

Yüce Allah'ın verdiği rızka ondan daha kanaatlisini görmemişizdir. [\[155\]](#)

İnsanlar dünyayı aralarında bölüşecek olsalar, o genç ona hiç bakmaz, iltifat etin ez" dediler.

Benî Tüçîblerin bildirdiklerine göre; o genç, aralarında en iyi bir halde, dünyadan son derecede çekingen, Allah'ın kendisine verdiği rızka en kanaatli bir kul olarak yaşamakta devam etmiş; Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatı üzerine Yemen halkının İslâmiyetten döndükleri sırada da, Benî Tüçîblerin içinde kalkıp onlara Allah'ı ve İslâmiyeti anmaktan, hatırlatmaktan geri durmamış; onun sayesinde kavminden bir tek kişi bile İslâmiyetten dönmem iştir. [\[156\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun![\[157\]](#)

Benî Kuşeyr Temsilcilerinin Medine'ye Geliş ve Müslüman Oluşu

Benî Kuşeyrlerin Kimlikleri, Yurtları, Kendilerinin Ne Zaman ve Nasıl Müslüman Oldukları

Âmir b. Sa'saaların bir oymağı olan Benî Kuşeyrlerin[158] Adnan'a kadar ataları şöyle sıralanır: Benî Kuşeyr b. Ka'b, b. Rebia, b. Âmir, b. Sa'saa, b. Muaviye, b. Bekr, b. Hevâzin, b. Mansur, b. İkrime, b. Hasafa, b. Kays, b. Aylan, b. Mudar, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan[159] Kuşeyr b. Kab'ın:

1. Rebia,
2. Muaviye,
3. Selemetü'l-Hayr,
4. Selemetü's-Şer,
5. AVer,
6. Kurt,
7. Mürre adlarında yedi oğlu vardı. [160]

Benî Kuşeyrier; Benî Selemetü'l-Hayr b. Kuşeyr, Benî Selemetü's-Şer oymaklarından meydana gelmiştir. [161]

Benî Kuşeyrier, Benî Ca'deler gibi Yemâme'de otururlardı. [162]

Peygamberimiz Aleyhisselama Arap kabilelerinden heyetler gelmeye başladığı sırada, Huneyn gazasından sonra ve Veda Haccından önce, Benî Kuşeyrlerden de, kabileleri adına bazı kişiler geldiler.

Gelenlerden birisi, Sevr b. Urve* b. Abdullah, b. Seleme, b. Kuşeyr idi. [163] Kendisinin künyesi de Ebu'l-Kiridi.[164]

Gelenlerden ikincisi; Hayde b. Muaviye, b. Hayde, b. Kuşeyr,

Üçüncüsü ise, Kurre b. Hübeyre, b. Amir, b. Selemetü'l-Hayr, b. Kuşeyr idi.

Kurre b. Hübeyre, Müslüman olunca: [165]

"Yâ Rasûlallah! Allah'a hamd olsun ki Müslüman olduk! H albuki, biz, bize ne yarar, ne de zarar veremeyen putlara boşuna tapıyor duruyormuşuz. Allah seni peygamber gönderdiği zaman, onlara (putlara) dua ettik, duamızı kabul edemediler! Onlardan birşeyler istedik, bize birşey veremediler! Sana geldik! Allah senin sayende bizi doğru yola çıkardı!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Akıl ile rızıklandırılan, nasiplendirilen kişi, muhakkak umduğuna erer. [166] Akıl sahibi olmak, ne güzel, ne iyi şeydir!" buyurdu. [167]

Kurre b. Hübeyre:

"Yâ Rasûlallah! Bana iki parça elbise giydirdi!" dedi. [168]

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona Bürüd diye anılan[169] elbiseyi giydirdi. [170] Kendisini Benî Kuşeyrlerin zekat tahsil memurluğuna tayin buyurdu. [171]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Sevr'e de, Müslüman olduğu zaman, yurtlarından arazi ayırıp verdi. [172] Sevr'e verilen, Humam ve Su'r diye anılan yerler olup, bunlar yurtlarının Akik mevkiinde

bulunuyordu. [\[173\]](#) Humam'ın Yemâme yakınında Benî Kuşeyrlere ait yerde bir su olduğu da söylenir. [\[174\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Sevr'e verdiği şey hakkında bir ferman yazısı da yazdırdı. [\[175\]](#)

Benî Hilallerden Bazı Kişilerin Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Benî Hilallerin Kimlikleri

Âmir b. Sa'saaların bir oymağı olan Benî Hilallerin[\[176\]](#) Adnan'a kadar olan ataları şöyle sıralanır: Benî Hilal b. Âmir, b. Sa'saa, b. Muaviye, b. Bekr, b. Hevâzin, b. Mansur, b. İkrime, b. Hasafa, b. Kays, b. Aylan, b. Mudar, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan. [\[177\]](#)

Hilal b. Âmir'in:

1. Şu'se,
2. Nişâre,
3. Nehîk,
4. Abdi Menaf,
5. Abdullah isimlerinde beş oğlu vardı. [\[178\]](#)

1. BenîFerveler,
2. Benî Ba'celer,
3. Benî Harbler,
4. Benî Riyâhlar, Benî Hilallerin oymaklarındandır. [\[179\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcelerinden Hz. Meymûne binti Haris ile yoksullar anası Hz. Zeyneb binti Huzeyme Benî Hilallerdendi. [\[180\]](#) Mekke'nin fethinden, Peygamberimiz Aleyhisselamın Tebük'ten dönüşünden ve Sakîflerin Müslüman oluşundan sonra, Medine'ye her taraftan heyetler gelmeye başladığı sırada, [\[181\]](#) Benî Hilallerden de iki kişi gelip Peygamberimiz Aleyhisselamla görüştiler.

Bunlardan birisi Abdi Avf b. Asram, b. Amr, b. Şuaybe, b. Hüzam, b. Rüeybe; diğeri de, Kabîsa b. Muhârık idi.

Abdi Avf Müslüman olunca, Peygamberimiz Aleyhisselam, ona isminin ne olduğunu sordu. O da, Abdi Avf olduğunu söyledi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Sen, Abdullah'sın!" buyurdu. [\[182\]](#)

Kabîsa b. Muhârik'in Dilekleri ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Ona Tavsiyeleri

Kabîsa b. Muhârik da, Müslüman olduğu zaman:[\[183\]](#)

"Yâ Rasûlallah! Ben kavimimden birisine kefil olup borç yüklendim. Bu hususta bana yardım et!" dedi. [\[184\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Biraz bekle! Bize zekat mallarından gelsin de, sana ondan verelim!" buyurdu, sonra da:

"Ey Kabîsa! Hiç kuşkusuz, şu üç sınıf insandan her biri dışında, dilenmek hiçbir kimseye helâl değildir:

1. Kefalet altına giren kimseye, o malı elde edinceye kadar dilenmek helâldir!
2. Bütün malını yok eden bir felâkete uğrayan kimsenin geçim ihtiyacını sağlayıncaya, yahut hacetini giderinceye kadar dilenmesi helâldir!
3. Yoksulluğa uğrayan, o derecede ki kavminden aklı başında üç kişinin 'Gerçekten, filan kişi yoksul düştü!¹ diye şهادette bulunacakları kimsenin geçim ihtiyacını sağlayıncaya, yahut hacetini giderinceye kadar dilenmesi helâldir! Ey Kabfsa! Dilenmenin bundan ötesi haramdır! Dilenen, dilendiğini haram olarak yer!" buyurdu. [\[185\]](#)

Kabîsa b. Muhârik, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına tekrar uğradığında, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Ey Kabîsa! Seni yine ne getirdi?" diye sordu.

Kabisa:

"Yaşım çok ilerledi, kemiklerim inceldi. Bana öğreteceğin şeylerle Yüce Allah beni yararlandırırsın diye sana geldim" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Kabîsa! Uğrayacağın hiçbir taşın, hiçbir ağacın, hiçbir çadırın yanından-kendin için Allah'tan yarlıganmak dilemedikçe-geçme! Ey Kabîsa! Sabah namazını kıldığın zaman, üç kere:

'Büyük Allah'ı hamdiyle birlikte tenzih eder, her türlü eksiklikten uzak tutarım! Ey Allah'ım! Sen beni gözsüzlükten, cüzzam ve felç hastalığından selamette kıl!' de.

Ey Kabîsa! 'Ey Allah'ım! Ben, senin yanındakilerden isterim! Üzerime fadl ve keremini, rahmetini yay, bereketlerini üzerime indir!' de!" buyurdu. [\[186\]](#) Yüce Allah onlardan razı olsun![\[187\]](#)

Ziyad b. Abdullah'ın Medine'ye Gelip Hz. Meymûne'nin Evine İnişi

Benî Hilallerden Ziyad b. Abdullah, b. Malik, b. Büceyr, b. Hüzem, b. Rueybe, b. Abdullah, b. Hilal, b. Âmir de, Medine'ye gelip doğruca teyzesi ve Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcesi olan Hz. Meymûne binti Hâris'in evine inmişti.

Ziyad'ın annesi Uzze binti Haris olduğu için, Hz. Meymûne Ziyad'ın teyzesiydi.

Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Meymûne'nin evine girip Ziyad'ı yanında görünce kızdı ve hemen geri dönmek üzere iken, Hz. Meymûne:

"Yâ Rasûlallah! Bu genç benim kızkardeşimin oğludur!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam içeri girdi. Sonra çıkıp Mescide gitti.

Ziyad da öğle namazını Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte kıldı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, namazdan sonra Ziyad'ın yanına varıp başının üzerine elini koydu. Başını yukarıdan aşağıya doğru bumunun ucuna kadar eliyle sığadı. Onun için dua etti.

Benî Hilaller

"Ziyad'ın yüzündeki bereketi görmekten, tanımaktan geri kalmadık!" derlerdi.

Ziyad'ın oğlu Ali, söylediği bir şiirinde bunu şöyle dile getirmiştir:

"Ey oğul! Peygamber onun başını sığamış ve Mescidde ona hayır dua etmiştir. Ben Ziyad'dan yardım ister, onun dışında hiçbir yolcudan veya himmetliden ya da yardımcıdan yardım istemem.

Onun evindeki kabrinde yerini alıncaya kadar bumunun ucundaki nur da hiç ayrılmam ıştır!" [\[188\]](#)

Benî Tağlib Heyetinin Medine'ye Gelişi

Benî Tağîibierin Kimtîfiferi, Yurtfan ve Heyetlerinin Medine'ye Geiış Tarihi

Benî Tağîibierin Adnan'a kadar olan ataları şöyle sıralanır:

Benî Tağlib b. Vâil, b. Kâsîd, b. Hinb, b. Efsâ, b. Du'mî, b. Cedîle, b. Esed, b. Rebia, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan[189]. Vâil b. Kâsîd'in:

1. Bekr b. Hubeyb b. Amr,
2. Di sar (Tağlib),
3. Abdullah (Anz),
4. Şuhays,
5. Haris isimlerinde beş oğlu olup, Haristen başka hepsi Tağliblere dahildirler. [190]

Bekr b. Hubeyb b. Amfin oğulları olan Benî Cüşemlerle Benî Malikler, Benî Tağîibierin başlıca oymakları ndandırılar. [191] Tağlib'in:

1. Ganim,
2. Evs,
3. İmran isimlerinde üç oğlu vardı. [192]

Benî Tağîibierin yurtları Fırat'ın Sencâr ve Nusaybin taraflarında olup, ülkeleri Rebia ülkesi olarak tanınır. Bunlar, Rumlara komşu oldukları için, Hıristiyanlığın tesiri altında kalmışlardı. [193]

Mekke fethedildikten, Tebükten döndükten, Sakîfler Müslüman olduktan sonra, Medine'ye her taraftan Arap kabileleri heyetlerinin gelmeye başladığı sıralarda, [194] Benî Tağîibierin Müslüman ve Hıristiyan karışık olarak onaltı kişilik heyeti de, Peygamberimiz Aleyhisselama geldiler, Remle binti Hâris'in konağına indiler.

Hıristiyanların göğüslerinde altın salibler, haçlar vardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Tağîibierin Hıristiyan temsilcileriyle bir muahede yaptı.

Muahede gereğince; Hıristiyanlar dinlerinde bırakılacaklar ve fakat çocuklarını, Hıristiyan âdetine göre vaftiz ettirmeyeceklerdi.

Benî Tağlib temsilcileri yurtlarına dönecekleri sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam Müslüman temsilcilere bahşişlerini de verdi. [195]

Benî Behrâ Heyetinin Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Benî Behrâların Kimlikleri, Yurtları ve Medine'ye Geliş Tarihleri

Kahtan'ın soyundan gelen ve Kudâa kabilelerinden olan[\[196\]](#) Benî Behrâların ata soyları; BenîBehrâ b. Amr, b. el-Hâfî, b. Kudâa diye gösterilir.

Kudâa'nın el-Hâfî adında bir oğlu, el-Hâfî'nin ise:

1. İ m ran,
2. Amr,
3. Eslüm isimlerinde üç oğlu,

Amr'ın da:

1. Haydan,
2. Behrâ,
3. Beliyy isimlerinde üç oğlu vardı. [\[197\]](#)

BenîHind b. Kayn, Benî Kays b. Düreym, BenîŞebibb. Düreym diye anılan oymaklar, BenîBehrâ kabilesindendirler. [\[198\]](#)

Benî Behrâlardan birçok sahabiler vardır. [\[199\]](#)

Mikdad b. Amr da Benî Behrâlardandı. Kendisi, Peygamberimiz Aleyhisselamın dayısı Esved b. Abdi Yağus b. Vehb'in antlaşmalısı bulunduğu için, ona nisbetle Mikdad b. Esved diye anılırdı. [\[200\]](#) "Onları babalarına nisbetle çağırınız! Bu, Allah katında daha doğrudur..." (Ahzâb: 5) mealî âyet nazil olunca, Mikdad b. Amr diye anılmaya, çağırılmaya başlanmıştı. [\[201\]](#)

Hicretin 9. yılında Tebükten döndükten ve Sakîfler Müslüman olduktan sonra Medine'ye her taraftan Arap kabilelerinin heyet ve temsilcileri gelmeye başladığı sıralarda, [\[202\]](#) Yemen'den, Benî Behrâlardan onüç kişilik bir heyet Medine'ye geldiler.

Hayvanlarını yederek Mikdad b. Amfin Benî Hudaıyla'daki evinin kapısına vardılar. [\[203\]](#)

Mikdad b. Amr Medine'ye hicret ettiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam ona Benî Hudaylaların mahallesinde bir ev yeri ayırıp vermişti.

Mikdad b. Amr¹! oraya Übeyy b. Ka'b çağının işti. [\[204\]](#)

Benî Hudaylaların evlerinin bulunduğu yere Benî Hudaıyla mahallesi adı verilmişti. [\[205\]](#)

Mikdad b. Amr, Benî Behrâ heyetinin yanına çıktı ve onlara:

"Hoşgeldiniz!" dedi ve onları evine indirdi. [\[206\]](#)

Mikdad b. Amfin kızı Kerîme Hatun der ki:

"Bizim önceden oturup kendimiz için hazırlamış olduğumuz hurma, yağ ve keş karışımından yapılan hays yemeğini Mikdad alıp hemen onların yanına götürdü.

Kendisi, yemek üzerinde çok cömert idi.

Konuklar, ondan, susayınca kadaryediler ve bize çanağı geri çevirdiler.

Artan yemeği küçük bir çanağın içine topladıktan sonra, onu azadlı cariyem Sidre ile birlikte Resûlullah Aleyhisselam a götürdük. Resûlullah Aleyhisselamı Ümmü Seleme'nin evinde buldum.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Bunu, Dubâa mı gönderdi?' diye sordu.

Sidre:

'Evet yâ Rasûlallah!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Bırak onul' buyurduktan sonra:

'Ebu Ma'bed'in konukları ne yapıyorlar?' diye sordu.

'Yanımızdalar!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam ile evde yanında bulunanlar, o hays yemeğinden susayınca ya kadaryediler.

Sidre de, onlarla birlikte yedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Arta kalanını konuklarınıza götürünüz!' buyurdu.

Konuklar oturdukları müddetçe, çanak içindeki yemek artığı kendilerine verildi durdu, hiç azalmadı.

Nihayet onlar

'Ey Ebu Ma'bed! Sen bizi en çok sevdiğimiz bir yemek ile doyurdun ki, biz bunun bir benzerini şu ana kadar yememişizdir.

Bize sizin ülkenizdeki yemeğin ancak kan pıhtısı ve benzeri azıcık sabah kahvaltılarından ibaret olduğu anlatılmıştı.

Halbuki, biz senin yanında iyice doyduk!' dediler.

Ebu Ma'bed, Resûlullah Aleyhisselamın bu yemekten yedikten sonra onu geri çevirdiğini, bunun Resûlullah Aleyhisselamın parmaklarının bereketi eseri olduğunu onlara haber verince, Benî Behrâ heyeti:

'Biz, onun Resûlullah olduğuna şehadet ederiz!' dediler, imanlarını arttırdılar.

Zaten, Resûlullah Aleyhisselam da bunu istemişti."[\[207\]](#)

Benî Behrâ heyeti Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına varıp Müslüman oldular. Medine'de birkaç gün oturup, [\[208\]](#) öğrenilmesi gereken farzları öğrendiler.

Peygamberimiz Aleyhisselamla vedalaştılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam bahşişlerinin de kendilerine verilmesini emretti, verildi.

Benî Behrâ heyeti Yemen'deki ev halklarının yanına döndüler. [\[209\]](#)

Benî Züheyr b. Ukayşların Müslüman Oluşu

Benî Zühayr b. Ukayşların Kimlikleri

Benî Zühayr b. Ukayşlar, Ukl diye anılan Benî Avf b. Abdi Menatiardan idiler.

Avf b. Abdi Menafin, Kays;

Kays'ın, Vâil;

Vâil'in Avf ve Salebe;

Avf'ın de Haris, Cüşem, 5a'd ve Adiyy isimlerinde dört oğlu olup; bunlar sütanneleri Ukl'den dolayı Ukl diye anılmışlardır.

Abdi Menafin Mudar'a kadar baba ve ataları da şöyle sıralanır: Abdi Menat b. Üd, b. Tâbiha, b. İlyas, b. Mudar.

Benî Sa'd b. Avflardan Huzeyme b. Âsim b. Katan, Peygamberimiz Aleyhisselama elçi olarak gelip, Ukilerin Müslüman olduklarını bildirmişti.

Cüşem b. Avflardan Vasile de, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip Müslüman olan ilk kadındı. [\[210\]](#)

Şâir Nemr b. Tevlebül-Uklî de, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına Müslüman ve elçi olarak gelenler arasında idi.

Nemr, söylediği bir şiirinin sonunda Ukl'lere:

"Ey kavmim!

Ben, Allah'ın şu ay, güneş, Şi'râ âyetleriyle sair âyetleri hakkında yanında haberler bulunan adamım!" demişti.

Nemr, Cahiliye çağında yaşamış, İslâmiyet çağına da yaşlanmış olarak yetişmiş şairlerdendi.

Kendisi, Cahiliye çağında hiçbir kimseyi ne övmüş, ne de yermişti.

Açık, düzgün ve rahat konuşur bir kimseydi. [\[211\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Benî Zühayr b. Ukayşların Elinde Bulunan Mektubunun Yıllarca Sonra Okutturuluşu

Ebu'l Alâ' b. Şihhîr der ki:

"Mutarrif'le birlikte[212] Rebeze'de,* [213] Mirbed'de[214] deve pazarında[215] bulunuyorduk. (Yezid b. Abdullah rivayetine göre; başının saçları karmakarışık[216]) bir adam,** bir çöl Arabi geldi. [217]

Kendisinin yanında, [218] elinde[219] bir meşin parçası[220] ve azık dağarcığı vardı. [221]

Ona:

'Sen, bâdiye (çöl) halkından gibisin?' dedik.

'Evet!' dedi.

'Elindeki şu meşin parçasını bize versene?'¹ dedik. [222]

Çöl Arabi bize:

'İçinizde onu okuyacak bir kimse var mı?'¹ diye sordu. [223]

'Evet! Ben okurum!' dedim. [224]

Meşin parçasını bize verdi[225] ve:

'Bu yanımızdaki şeyi Resûlullah Aleyhisselam benim için yazmıştı. [226] Onun içindekini okuyunuz' dedi. [227]

Onu alıp baktığımız zaman, onun içinde şöyle yazıldığını gördük. [228]

'Bismillâhirrahmânirrahîm[229]

Allah'ın Resûlü Muhammed tarafından Ukilerin bir oymağı olan BenîZühayr b. Ukayşlara! [230]

Sizler, [231] (diğer rivayete göre onlar) [232] Allahtan başka ilah olmadığına[233] ve Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehadet ederim[234] diyerek şehadette bulunur, namazı kılar, zekatı verir, [235] müşriklerden ayrılır, [236] ganimetlerden beşte biri ve PeygamberAleyhisselamın hissesini verirve safiyy (başkanın ganimet içinden herhangi birşeyi alma hakkını) tanır[237] iseniz, [238] (diğer rivayete göre; isel-er) [239] sizler hiç şüphesiz Allah'ın[240] ve Resûlünün[241] emanıyla emniyet ve selamettesinizdir[242] (diğer rivayete göre; Onlar hiç kuşkusuz Allah'ın ve Resûlünün emanıyla emniyet ve selamettedirler). [243]

Çöl Arabına:

'Bu yazıyı senin için kim yazdı?' diye sorduk.

Bize:

'Resûlullah Aleyhisselam!' dedi. [244]

Ona:

'Resûlullah Aleyhisselamdan işitmiş olup da bize söyleyeceğin bir söz var mıdır?' diye sorduk.

'Evet, vardır!'¹ dedi. [245]

Ona:

'Allah sana rahmetini ihsan etsin! Bize Resûlullah Aleyhisselamdan işittiklerini söylesene!' dedik. [\[246\]](#)

Çöl Arabi:

'Göğsünden, kalbinden evhamı [\[247\]](#) veya kini ya da öfke I en m ey i [\[248\]](#) çokça gidermek kimi sevindirir, hoşnut ederse, sabır ayı olan Ramazan'ı tutsun ve her aydan da (nafile olarak) üç gün oruç tutsun, buyurduğunu işittim' dedi. [\[249\]](#)

Ona:

'Sen bunu Resûlullah Aleyhisselamdan işittin mi?" [\[250\]](#) dedik. [\[251\]](#)

Birdenbire kızdı ve:

'Siz Resûlullah Aleyhisselam hakkında yalan söylüyorsunuz diye bana iftira mı atıyorsunuz?! [\[252\]](#) Sizin beni yalancılıkla suçladığınızı da mı görecektim?! [\[253\]](#) Görüyorum ki; siz, Resûlullah Aleyhisselam hakkında benim yalan söylediğimden korkuyorsunuz!

Vallahi, artık size bugünden sonra bir tek hadis bile söylemeyeceğim!' dedi. [\[254\]](#)

Sonra da, yazıyı, [\[255\]](#) sahifeyi [\[256\]](#) alıp gitti. [\[257\]](#)

Çöl Arabi gittiği zaman:

'Kim bu?' diyerek sorduk. [\[258\]](#)

Bize:

'O, Nemr b. Tevleb'dir!' denildi." [\[259\]](#)

Allah ondan razı olsun! [\[260\]](#)

Peygamberimizin Benî Hadeslerden Müslüman Olanlara Mektubu

Benî Hades ferin Soy fan

Lahmların büyük bir oymağı olan Benî Hadeslerin[\[261\]](#) Lahm'a kadar olan ataları şöyle sıralanır: Benî Hades b. Üreyş, b. İraş, b. Cezîle, b. Lahm. [\[262\]](#)

Kahtan'ın soyundan gelen Lahm'ın[\[263\]](#) da Sebe'e kadar olan ataları şöyle sıralanır: Lahm (Malik) b. Adıyy, b. Haris, b. Mürre, b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe', [\[264\]](#)

Hades Sözü'nün Mânâsı

Hades sözü, lügatta, katın yürütmek için sıkıştırma ve azarlama mânâsına gelir. Aslında, Süleyman Aleyhisselam zamanında binit ve yük hayvanı olarak en çok katır kullanan ve onlara karşı çok sert, katı ve acımasız davranan, katırlar kendilerinden son derecede bezgin ve tedirgin olan bir kavmin ismiydi. [\[265\]](#)

Hades, Lahmlardan bir topluluğun Şam'da oturdukları yurdun da ismidir. [\[266\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mektubu

Peygamberimiz Aleyhisselam Benî Hadeslere şöyle bir yazı yazdı:

"Lahmların Hades kabilesinden Müslüman olup namaz kılan, zekat veren, ganimetlerden Allah'ın ve Resûlünün hissesini ödeyen ve müşriklerden ayrılan kimse, Allah'ın himayesinde ve Allah'ın Resûlü Muhammed'in himayesindedir.

Dininden dönecek kimse ise, Allah'ın ve Allah'ın Resûlü Muhammed'in himayesinden uzak kalır.

Müslüman olduğuna bir Müslümanın şahadet edeceği kimseye gelince, o da, Muhammed'in himayesinde olarak emniyet ve selamettedir ve Müslümanlardandır.

Yazıyı Abdullah b. Zeyd yazdı." [\[267\]](#)

Benî Bekr b. Vâillerin İslâmiyete Davet EdiliŖi

Benî Bekrlerin Soyları

Benî Bekr b. Vâîllerin Adnan'a kadar olan ataları şöyle sıralanır: Benî Bekrb.Vâîl, b. Kâsıd, b. Hinb, b. Efsâ, b. Du'mî, b. Cedîle, b. Esed, b. Rebia, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan. [\[268\]](#) Bekrb. Vâî l'in:

1. Ali.
2. Yeşkür,
3. Bedan adlarında üç oğlu vardı. [\[269\]](#)

Benî Bekr b. Vâîllerin kabilelerinden meşhur ve belli başlıları; Benî Yeşkür b. Vâîl ve Benî Guber b. Habib b. Ka'b b. Yeşkür kabileleridir. [\[270\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Benî Bekr b. Vâilleri İslâmiyete Mektupla Davet Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Bekr b. Vâillere bir mektup yazdı. [\[271\]](#)

Mektubunda şöyle buyurdu:

"Allah'ın Resûlünden Bekr b. Vâil'e! [\[272\]](#)

(Önce Allah'a hamd ü sena eder), bundan sonra derim ki: [\[273\]](#)

Müslüman olunuz, selamete eriniz." [\[274\]](#)

Mektubun Mersed b. Zabyan Eliyle Götürölüşü ve Benî Dubay'alardan Bir Adama Okutturuluşu

Peygamberimiz Aleyhisselamın mektubunu Benî Bekr b. Vâillere Mersed b. Zabyanü's-Sedûsî götürmüştü. [\[275\]](#)

Kendisi, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına elçi olarak gelmiş ve Huneyn gazasında bulunmuştu. [\[276\]](#)

Mersed b. Zabyan der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamdan gelen yazıyı bize okuyacak bir yazıcı bulamadık. [\[277\]](#) Nihayet, Benî Dubay'a b. Rebialardan [\[278\]](#) gelen [\[279\]](#) bir adam okudu." [\[280\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Zübeyr b. Avvam'a Medine'de Verdiği Yer Hakkında Ferman Yazısı

Zübeyr b. Avvam Peygamberimiz Aleyhisselamın halası Hz. Safiyye'nin oğlu olup, onaltı yaşında iken Müslüman olmuştu.

Zübeyr b. Avvam Medine'ye hicret ettiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam onu Ensardan şair Ka'b b. Malikle kardeş yapmış, kendisine Medine'de genişçe bir ev yeri verdiği gibi, [281] Benî Nadîr Yahudilerinden kalan mallardan, içinde hurma ağaçları bulunan bir arazi de ayırıp vermişti.

Bu yere Cüruf denirdi. [282]

Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam Zübeyr b. Avvam'a atını koşturup yorularak durduğu yere kadar olan yeri bağışlamış, o da atını yorulup duruncaya kadar koşturmuş, sonra da doğrulup kamçısını yetiştirebileceği yere doğru atmıştı.

Bunun üzerine Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ona, kamçısının ulaştığı yere kadar olan yeri veriniz!" buyurmuştu. [283]

Zübeyr b. Avvam'ın zevcesi ve Hz. Âişe'nin ablası Esmâ binti Ebu Bekir der ki:

"Zübeyr b. Avvam benimle evliydi.

Kendisinin, mal olarak bir arazi ile atından başka, ne bir hizmetçisi, ne de herhangi birşeyi vardı. Ben tek başıma Zübeyr'in atını yemler, besler ve timar ederdim. [284]

Resûlullah Aleyhisselamın Zübeyfe ayırıp vermiş olduğu araziden-ki, bir fersahın üçte ikisi kadar (sekiz bin adım) benden uzakta idi-başımın üzerinde hurma çekirdeği taşır, dururdum. [285]

Bir gün, yine başımın üzerinde hurma çekirdeği taşırken, Resûlullah Aleyhisselama rastladım.

Yanında, ashabından birkaç kişi bulunuyordu.

Beni çağırdıktan sonra, terkisine bindirmek için devesine 'İh! İh!¹ dedi.

Erkeklerle birlikte gitmekten utandım.

Zübeyr'in kıskançlığını da hatırladım. Kendisi halkın en kıskancı idi.

Resûlullah Aleyhisselam benim utandığımı anlayınca hayvanını sürüp gitti.

Zübeyr'in yanına vardığım zaman:

'Resûlullah Aleyhisselam bana rastladı. Başımın üzerinde de hurma çekirdeği bulunuyordu. Resûlullahın yanında da ashabından bazıları vardı. Resûlullah Aleyhisselam beni terkisine bindirmek için devesini ıhdırdı. Utandım, kendisinin terkisine binmedim. Çünkü, senin kıskanç olduğunu bilirim!" dedim.

Zübeyr:

"Vallahi, senin hurma çekirdeği taşıman, bana, Resûlullah Aleyhisselamın terkisine binmenden daha ağır geldi!" dedi.

Bundan sonra, bir hizmetçi vermesi için Ebu Bekir'e haber gönderdi.

Atın bakımı vetimarı işinde imdadıma yetişilince, sanki azadlanmış gibi oldum." [286]

Peygamberimiz Aleyhisselam Zübeyr b. Avvam'a Şevak'ı ayırıp verdiği zaman yazdırdığı ferman

yazısında şöyle buyurdu:

"B ismi İlâhîrrahm ânirrahîm

Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed tarafından Zübeyr b. Avvam'a verilen yazıdır.

Ben, ona Şevak'ın üstünü ve altını verdim.

Hiç kimse bunun üzerinde ona karşı hak iddiasına kalkışmasın.

Yazıyı Ali yazdı." [\[287\]](#)

Baş Münafık Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün Hastalanışı ve Ölüşü

Baş münafık Abdullah b. Übeyy b. Selûl, Hicretin 9. yılı Şevval ayının sonuna doğru hastalandı. Hastalığı yirmi gece sürdü. Zilkade ayında öldü. [288]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ü hastalığı sırasında gider, yoklardı. [289]

Bir gün Abdullah b. Übeyy, Peygamberimiz Aleyhisselama gelsin diye haber saldı. [290]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun öleceği gün yanına vardı . [291] Ölmek üzere olduğunu ani ayı n-ca: [292]

"Vallahi, [293] ben seni Yahudileri sevmekten nehyeder dururdum. [294] Yahudi sevgisi nihayet helak etti!" dedi. [295]

Abdullah b. Übeyy b. Selûl:

"Es'ad b. Zürâre onlara kin besledi de kendisine ne yararı oldu ki?! [296]

Yâ Rasûlallah! Şimdi, kınama ve azarlama zamanı değil, ölme zamanıdır! [297]

Ben seni yanıma beni azarlayasın diye değil, benim için Allahtanyarlığanmaktileyeyin diye çağırttım. [298]

Ölürsem yıkanışında yanımda bulun, bana gömleğini ver, onun içine de sarılayım. [299] Hem bana, senin tenine değen gömleğini ver! Cenaze namazımı kıl ve benim yarlığanmam için de Allah'a dua et!" dedi. [300]

Abdullah b. Übeyy b. Selûl, öldüğü zaman cenaze namazını Peygamberimiz Aleyhisselamın kıldırmasını ve Peygamberimiz Aleyhisselamın gömleğine sarılıp kefenlenmesini oğluna da vasiyet etti. [301]

Abdullah b. Übeyy ölünce, oğlu Abdullah Peygamberimiz Aleyhisselama gelip:

"Yâ Rasûlallah! Abdullah b. Übeyy öldü. Gömleğini ver de onu senin gömleğinin içine sarıp kefenleyeyim. [302]

Cenaze namazını kıl ve yarlığanması için de Allah'a dua et!" dedi. [303]

Peygamberimiz Aleyhisselam sırtından gömleğini çıkarıp ona verdi [304] ve:

"Cenaze hazırlanınca bana haber ver, cenaze namazını da kılayım" buyurdu. [305]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Abdullah b. Übeyy'in yıkanmasında da, kefenlenmesinde de bulundu. Cenazesi, cenazelerin konulacağı yere, musallaya götürülüp konuldu. [306]

Abdullah b. Übeyy'in oğlu Abdullah cenazenin namaz için hazırlandığını Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi. [307]

Peygamberimiz Aleyhisselam kalkıp namazgaha gitti. Cenaze namazını kıldırmaq üzere ileri vardığı sırada, [308] Hz. Ömer Peygamberimiz Aleyhisselamın elbisesinden tutup çekti. [309] Önüne varıp dikildi.

Abdullah b. Übeyy'in kötülük yaptığı günleri birer birer sayarak:

"Yâ Rasûlallah! Filan gün şöyle, filan gün şöyle söyleyen Allah düşmanı Abdullah b. Übeyy üzerine mi namaz kılacaksın?!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam gülümsüyordu.

Hız. Ömer sözü çoğalttı[310] ve:

"Bunun namazı senin neyine gerek? [311]

Allah seni münafıklar üzerine. [312] şu adamın üzerine namaz kılmaktan nehyetmedi mi?" [313] dediği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben iki şeyden birini tercih etmekte serbest bırakılmış ve ben de tercihim yapmış bulunuyorum.

Bana Yüce Allah tarafından, 'Onlar için ister mağfiret dile, ister dileme! Onlar için yetmiş kere mağfiret dilesen de, Allah onları yarlığa mayaca kıtır¹ [Tevbe: 80] buyuruldu. [314]

Eğer ben yetmiş arttırınca bunun yarlıganacağını bilseydim, muhakkak arttırır, yarlıganmasını sağlardım!" buyurdu. [315]

Sonra da, onun üzerine cenaze namazı kıldı. [316]

Ashab da, Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte kıldılar. [317]

Mücemmi' b. Cârîye:

"Resûlullah Aleyhisselamın cenaze üzerinde Abdullah b. Übeyy'in kadar vakti uzattığını hiç görmemiştim. Sonra, kabre ulaşınca kadar gittiler. Cenazesi Nubayt hanedanı katında bulunan ve üzerinde kendilerinin cenazeleri taşınan tabutun üzerinde taşınmıştı" demiş; Enes b. Malik de, Abdullah b. Übeyy'in uzun boylu oluşundan ötürü ayaklarının tabuttan dışarı çıkmış olduğunu gördüğünü söylemiştir.

Amr b. Ümeyyetü'd-Damrî der ki:

"Abdullah b. Übeyy'in tabutuna yaklaşalım diye ne kadar uğraştık da, Benî Kaynukalardan ve başkalarından olan; Sa'd b. Huneyf, Zeyd b. Usayt, Selâme b. Humam, Numan b. EbuÂmir, Râfi' b. Harmele, Malik b. Ebi Nevfel, Dâis, Süveyd... gibi, içlerinde belli münafıkların en kötülerinin bulunduğu birtakım kimseler, tabutun üzerine üşüşerek bizim tabuta yaklaşmamıza engel olmuşlardı.

Abdullah b. Übeyy'in oğlu Abdullah'a, bunları görmek kadar ağır gelen, can sıkıcı birşey yoktu. Onlara karşı kapıyı kapardı!

Abdullah b. Übeyy ise, onlardan başkası benim yanıma yaklaşmasın der, bunlardan her birine de:

'Vallahi, sen bana susuzluğa karşı sudan daha sevgilisin!¹ derdi.

Bunlar da:

'Keşke, sana biz canlarımızı, çocuklarımızı ve mallarımızı feda etseydik!' derlerdi." [318]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Abdullah b. Übeyy'in tabutunun yanında, kabre kadar yürüdü. [319]

Münafıklar Abdullah b. Übeyy'in kabrinin başına gelip durdukları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam onları gözücuyla süzüyordu.

Münafıklar kabrin içine girmek için birbirlerinin üzerine yığıldılar. Bağırmlar, çığlıklar yükselmeye başladı.

Ubâde b. Sâmit, onları bu tutum ve davranışlarından men etmek için:

"Resûlullahın yanında seslerinizi kıssanıza?!" dedi.

O sırada münafıklardan Dâis de kabre inmek isterken bumundan yaralanıp kan akmaya başlayınca

bir köşeye çekildi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Abdullah b. Übeyy'in cenazesinde bulunduğunu, cenaze namazını kıldığını ve kabrinin başında durduğunu görünce, Abdullah b. Übeyy'in kavminden olup Müslüman olan fazilet sahibi bazı sahabiler; Abdullah b. Übeyy'in oğlu Abdullah ile Sa'd b. Ubâde b. Sâmit ve Evs b. Havlî, kabrin içine indiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, yanında dikilen Evs ve Hazrec büyüklerinden bazı sahabiler de, Abdullah b. Übeyy'in cesedinin kabre nasıl konulacağını onlara elleriyle gösterdiler. [\[320\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, cenaze gömülünceye kadar kabrin başında ayakta durdu. [\[321\]](#)

Abdullah b. Übeyy'in oğlu Abdullah'a da orada başsağlığı dileyip, oradan geri döndü. [\[322\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Gömleğini Baş M nafıka Vermesinin ve Cenaze Namazını Kıldırmasının Hikmeti

Peygamberimiz Aleyhisselama gömleğini baş münafık Abdullah b. Übeyy b. Selûl'e niçin verdiği ve onun cenaze namazını niçin kıldığı sorulduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"G mleğim ve onun üzerine kıldığım namazım onu Allah'tan, Rabbimden gelecek azabdan kurtarmayacaktır!

Fakat, ben bu sayede onun kavminden bin kişinin Müslüman olmasını umuyorum" buyurdu. [\[323\]](#)

Abdullah b. Übeyy'in böyle Peygamberimiz Aleyhisselamın gömleğinden ve üzerine kılacağı namazdan şifa ve şefaate dilemiş olduğunu gören Hazrec ilerden bin kişi, m şrikliği bırakarak Müslüman oldular. [\[324\]](#)

Hiz. Ömer der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam onun cenaze namazını kıldı. Cenazesıyla birlikte yürüdü. Kabrinin başına gelip, defin işi bitinceye kadar ayakta durdu.

Allah ve Resûlü ne yapılacağını daha iyi bilirken, Allah ve Resûlüne karşı olan bu c r'etk r davranışıma ne kadar şaşılır!" [\[325\]](#)

Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün Kızı Cemile'ye Babasından Dolayı Ensar Kadınlarının Başsağlığı Dilemeye Gitmeleri

Ümmü Umâre der ki:

"İbn Übeyy'in mateminde biz de bulunduk.

Evs ve Haznec kadınlarından hiçbiri Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün kızı Cemile'ye gitmekten geri kalmadı.

Cemile, Vâ Cebelâh! Vâ Cebel âh! Vâ Rükânâh!¹ diyor ve hiç kimse onu bundan men etmiyor ve ayıplamıyordu da."

Denildiğine göre; Cemile, Abdullah b. Übeyy'in kabrine kadar da gitmişti. [\[326\]](#)

[1] İbn Hazm, Cem here, s. 255.

[2] Kalkaşandî, Nihâyetü'l-ereb, s. 392.

[3] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 297, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-Vefâ, c. 2, s. 749, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 249, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 88, İbn Kayyım, Zad, c. 3, s. 55.

[4] İbn Seyyid, c. 2, s. 249, İbn Kayyım, c. 3, s. 55.

[5] İbn Sa'd, c. 1, s. 297, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 749, İbn Seyyid, c. 2, s. 245, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 88, İbn Kayyım, c. 3, s. 55.

[6] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 249, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 55, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 319-320, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 267-268, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 53.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/409-410.

[7] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 297, Ebu'l-Ferec, el-Vefa, c. 2, s. 749-750, İbn Seyyid, c. 2, s. 249-250, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 88, İbn Kayyım, c. 3, s. 55-56, Kastalânf, c. 1, s. 320, Halebî, c. 3, s. 267-268, Zürkânf, c. 4, s. 54.

[8] İbn Sa'd, c. 1, s. 297, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 750, İbn Seyyid, c. 2, s. 250, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 88, Halebî, c. 3, s. 269, Zürkânf, c. 4, s.54.

[9] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1 250, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 471.

[10] İbn Abdilberr, c. 3, s. 1250.

[11] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 331.

[12] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/410-411.

[13] Kalkaşandî, Nihâyetü'l-ereb, s. 366.

[14] İbn Hazm, Cemhere, s. 469.

[15] Kalkaşandı, s. 366.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/411-412.

[16] İbn İshak.İbnHişam, Sîre.c.4, s. 205, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 286, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. 2, s. 51 .

[17] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/412-413.

[18] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 302-303.

[19] İbn ^Jodilberr, İstiâb, c. 2, s. 468, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 171.

[20] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 6, s. 47-48, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 67-68 .

[21] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 68, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 171 .

[22] İbn Sa'd, c. 6, s. 48, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 68, İbn E ar, c. 2, s. 171.

[23] İbn Esîr, c. 2, s. 171

[24] İbn Sa'd, c. 6, s. 48, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 68.

[25] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 6, s. 68, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 68, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 171.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/413-414.

[26] İbn Sa'd. c. 1. s. 301-302. Ebu'l-Fidâ. c. 5. s. 90.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/415.

[27] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 13-14, İbn Abdi Rabbih, İkdu'l-ferîd, c. 1, s. 136-137, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 156-159, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 64-65.

[28] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 302.

[29] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 11-12.

[30] Ahmed b.Hanbel,c.4,s.13, İbn Abdi Rabbih, İkdu'l-ferfd, c. 1, s. 136, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 157, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 64.

[31] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 1 . s. 302.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/415-417.

[32] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ.c. 1, s. 297-298, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 252-253, İbn Kayyım, Zadu'l-mead, c. 3, s. 58.

[33] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 233.

[34] İbn Abdilberr, İ stiâb, c. 1, s. 296-297, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 409-410.

[35] İbn Sa'd, c. 1, s. 298, İbn Seyyid, c. 2, s. 252-253, İbn Kayyım, c. 3, s. 58.

[36] İbn Seyyid, c. 2, s. 253, İbn Kayyım , c. 3, s. 58.

[37] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 274, İbn Kayyım, c. 3, s. 58.

[38] İbn Seyyid, c. 2, s. 253, İbn Kayyım , c. 3, s. 58.

[39] İbn Esîr, c. 1,3.410.

[40] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 298, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 253, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 59, .

[41] İbn Sa'd, c. 1, s. 298, İbn Seyyid, c. 2, s. 253, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 172 İbn Kayyım, c. 3,

s. 59.

[42] İbn Seyyid, c. 2, s. 53, İbn Kayyım, c. 3, s. 59.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/417-419.

[43] Taberî, Târîh, c. 3, s. 1 39, Kalkaşandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 53.

[44] İbn Hazm, Cemhere, s. 422.

[45] İbn Hazm, s. 477.

[46] İbn Hazm, s. 485.

[47] İbn Hazm, s. 424.

[48] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 343.

[49] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 343-344, İbn Asâkfr, Târih, c. 3, s. 354.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/419-420.

[50] İbn Sa'd, c. 1, s. 344, İbn Asâkfr, c. 3, s. 354.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/420.

[51] İbn Asakir, Târih, c. 3, s. 3 54, Kastalâni, Mevâhibü'l-l edünni ye, c. 1, s. 29 6, Halebi, İnsânu'l -uyun, c. 3, s. 236 -237, Zürkân f, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 357-358.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/420-421.

[52] 50. Ebu Yusuf, Kitâbu'l -ha rac, s. 216, İ bn Sa'd, Tabak âtü'l -k übrâ, c. 1, s. 344, İ bn Asâk ir, c. 3, s. 354.

[53] E bu Yusuf, Kitâbu'l -ha rac, s. 216.

[54] İbn Asâkfr, Târih, c. 3, s.: 354-355, Kaslalânf, Mevâhibü'l-ledünniye.c. 1, s.: 296Halebî, İns^nu'l-uyûn, c. 3, s.: 237, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 3, s.: 358, 359 .

[55] Halebr.c3, s. 237.

[56] BelâzurT, c. 1, s. 153.

[57] Zürkânf, c. 3, s.: 358.

[58] Yâkût, c. 2, s.: 212.

[59] Yâkût, c. 4, s. 180.

[60] İbn Asâkfr, Târîh, c. 3, s. 355, Yâkût, c. 2, s. 212, 213, Kastalânf, Mevâhib, c. 1, s. 296-297, Halebî, İnşânu'l-uyûn, c. 3, s.: 237, Zürkânf, M evâhib Şerhi, c. 3, s.: 359.

[61] İbn Asâkfr, c. 3, s.: 355, Kastalânf, c. 1, s.: 297, Halebî, c. 3, s.: 237, Zürkânf, c. 3, s.: 359.

[62] Zürkânf, c. 3, s.: 359.

[63] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-ha rac, s.: 216, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-k übrâ, c. 1, s. 267.

[64] İbn Sa'd, c. 1, s. 267, İbn Asâkfr, t 3,s.: 356.

[65] Ebu Yusuf, s. 216, İbn Sa'd, c. 1, s. 267.

[66] İbn Şa'd, c. 1, s. 267, İbn Asâkfr, c. 3, s. 356.

[67] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.3, s. 367-368, Vâkıdî, Megâif, c. 2, s. 695, İbn Sa'd, c. 1, s. 344.

- [68] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 344.
- [69] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-ha rac, s. 216, İbn Sa'd, c. 1, s. 344.
- [70] Ebu Yusuf, s.: 216.
- [71] İbn Asâkfr, Târîh, c. 3, s. 355, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1 , s.: 297, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 3, s.: 359.
- [72] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 184.
- [73] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s.: 256.
- [74] İbn Asâkfr, Târîh, c. 3, s.: 359.
- [75] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s.: 103, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 9, s. 181, Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 6, s. 14.
- [76] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s.: 1 03, Heysemî, c. 6, s. 14.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/422-426.
- [77] Kalkaşandf, Nihâyetü'l-eneb, s. 408.
- [78] İbn Hazm, Cemhere, s. 456479.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/426.
- [79] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 334, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 429.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/426.
- [80] İbn Sa'd, Taba kât, c. 1, s. 334-335.
- [81] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 309, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 227.
- [82] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 335.
- [83] İbn Abdilberr, c. 1 , s. 309, İbn E ar, c. 1, s. 427.
- [84] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1.S.427.
- [85] İbn Abdilberr, c. 1 , s. 309, İbn E ar, c. 1, s. 427.
- [86] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 1,s.135, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 1 72-1 73.
- [87] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 335, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 268.
- [88] İbn Sa'd, c. 1, s. 285-286.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/427-428.
- [89] ibn Hazm, Cemhere, s. 482.
- [90] ibn Hazm, s. 282.
- [91] İbn Hazm, s. 469.
- [92] Kalkaşandf, Nihâyetü'l-eneb, s. 407.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/429.
- [93] İbn .ABdilberr, İ stiâb, c. 2, s. 742, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 47.

- [94] İbn Esîr, c. 3, s. 47.
- [95] İbn Abdilberr,c.2,s. 742.
- [96] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 206.
- [97] İbn Abdilberr,c.2,s. 742, İbn Esîr, c. 3, s. 47, İbn Hacer, c. 2, s. 206-207.
- [98] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 973, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 160.
- [99] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 300, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 89.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/429-430.
- [100] İbn Sa'd, c. 1, s. 300, Etou'l-Fidâ, c. 5, s. 89.
- [101] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1337, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 514.
- [102] .Buhâri,Sahih,c.4,s. 236, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1 335, İbn Esîr, c. 4, s. 514
- [103] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1335, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 515.
- [104] İbn Abdilberr, c. 3, s. 1337, İbn Esîr, c. 4, s. 516.
- [105] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 6, s. 33.
- [106] Süheyli, Ravdu'l-ünüf, c. 7, s. 439440.
- [107] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/430-431.
- [108] İbn Sa'd, c. 1, s. 300, İtan Abdilberr, c. 3, s. 1200, İbnEsîr, c. 4, s. 267, İtan Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 13.
- [109] İbn Sa'd, c. 1, s. 300, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 90, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 13.
- [110] İbn Sa'd, c. 1, s. 300, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 90, İbn Hacer, c. 3, s. 13.
- [111] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 301, Ahmed b. Hantael, Müsned, c. 4, s. 13, .
- [112] İbn Sa'd, c. 1, s. 301 .
- [113] İbn Sa'd, c. 1, s. 301, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 13.
- [114] İbnSa'd.d, s. 301, .
- [115] İbn Hacer, c. 3, s. 1 3.
- [116] İbn Sa'd, c. 1.S.301.
- [117] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 301 , Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 90.
- [118] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 13.
- [119] İbn Sa'd, c. 1, s. 301, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 280.
- [120] Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 90, Halebî, c. 3, s. 280.
- [121] İbn Sa'd, c.1, s. 300-3001, Ebu'l-Fidâ, c. 2, s. 90, İbn Hacer, c. 3, s. 13, Halebî, c. 3, s. 280.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/431-433.
- [122] İbn Hazm, Cem here, s. 280-281.
- [123] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 304.

- [124] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 225.
- [125] İbn AMİberr, İstiâb, c. 3, s. 1413.
- [126] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 304, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâvç, c. 5, s. 91.
- [127] İbn Sa'd, c. 1, s. 304, İbn Abdilberr, İ stiâb, c. 3, s. 1413, .
- [128] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 225.
- [129] İbn Sa'd, c. 1, s. 304, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1413, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1 , s. 225.
- [130] İbn Esîr.d, s. 225.
- [131] İbn Sa'd, c. 1, s. 304, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 91.
- [132] İbn Sa'd, c. 1, s. 304, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1413, İbn Esir, c. 1,s.225, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 91.
- [133] İbn AMİberr, c. 3, s. 1413.
- [134] İbn Sa'd, c. 1, s. 304, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1413, İbn Esîr, c. 1,s.225.
- [135] İbn Sa'd. c. 1. s. 304-305.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/433-435.
- [136] İbn Hazm, Cemhere, s. 429, Yâkût, Mu'cemu'l-buldan, c. 2, s. 16, Kalkaşandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 185.
- [137] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 55, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 266.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/435.
- [138] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 323, Ebu'l-Ferec, el-Vefa, c. 2, s. 750, Ebu'l-Fidâ el-Bidâye, c. 5, s. 93.
- [139] İbn Sa'd, c. 1, s. 323, Ebu'l-Fenec, c. 2, s. 750, İbn Seyyid, c. 2, s. 246, İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Halebî, c. 3, s. 265.
- [140] İbn Sa'd, c. 1, s. 323. Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 750, İbn Seyyid, c. 2, s. 246-247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54.
- [141] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 246-247, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 265, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 50.
- [142] İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 54, Halebî, c. 3, s. 265, Zürkânf, c. 4, s. 50.
- [143] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 323
- [144] İbn Sa'd, c. 1, s. 323, Ebu'l-Ferec, el-Vefâ, c. 2, s. 757, İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Halebî, c. 3, s. 265, Zürkânf, c. 4, s. 50.
- [145] İbn Kayyım, c. 3, s. 54.
- [146] İbnSa'd,c. 1, s. 323, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 750, İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Halebî, c. 3, s. 265, Zürkânf, c. 4, s.50.

- [147] İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54.
- [148] İbn Sa'd, c. 1, s. 323, İbn Seyyid, c. 2, s. 247 İbn Kayyım , c. 3, s. 54.
- [149] Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 750, İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54.
- [150] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-k übrâ, c. 1, s. 323, E bu'l-F erec, el -Vetâ, c. 2, s. 750, İ bn Seyyi d, U yün u'l-eser, c. 2, s. 247, E bu'l -F idâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 93, İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 265, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 50.
- [151] Kastalânf, M erâhib, c. 1, s. 319.
- [152] İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Zürkânf, c. 4, s. 50.
- [153] İbn Sa'd, c. 1 ,s. 323, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 750-751, İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Kastalânf, c. 1, s. 319, Halebî, c. 3, s. 266, Zürkânf, c. 4, s. 50.
- [154] İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Kastalânf, c. 1, s. 319, Halebî, c. 3, s. 266, Zürkânf, c. 4, s. 50.
- [155] İbn Sa'd, c. 1, s. 323, İbn Seyyid, c. 2, s. 247, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 751, İbn Kayyım , c. 3, s. 54, Kastalânf, c. 1, s. 319, Halebî, c. 3, s. 266, Zürkânf, c. 4, s. 50.
- [156] İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54-55, Kastalânf, c. 1, s. 319, Halebî, c. 3, s. 266, Zürkânf, c. 4, s. 50.
- [157] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/435-438.
- [158] Kalkaşandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 399.
- [159] İbrı Hazm, Cemhere, s. 482-483.
- [160] İbn Hazm, s. 289.
- [161] İbn Hazm, s. 469.
- [162] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 271.
- * Azne olarak kaydedenler de vardır (İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 268, Yâkût, c. 2, s. 298).
- [163] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 303.
- [164] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 298.
- [165] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 303.
- [166] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 234.
- [167] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1281.
- [168] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 234.
- [169] İbn Sa'd, c. 1,s.303.
- [170] İbn Sa'd, c. 1, s. 303, İbn Hacer, c. 3, s. 234.
- [171] İbn Sa'd, c. 1, s. 303, İbn Hazm, Cemhere, s. 289.
- [172] İbn Sa'd, c. 1, s. 303, İbn Esîr, c. 1, s. 298, .
- [173] İbn Esîr.c.1, s. 298.

- [174] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 298.
- [175] İbn Sa'd, c. 1, s. 303, İbn Esîr, c. 1, s. 298.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/439-440.
- [176] İbn Hazin, Cemhere, s. 272, Kalkaşandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 437-443.
- [177] İbn Hazm, s. 482.
- [178] İbn Hazm, s. 273.
- [179] İbn Hazm, s. 275.
- [180] İbn Hazm, s. 274, Kalkaşandî, s. 443.
- [181] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.4, s. 205, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 286, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. 2, s. 51.
- [182] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 309.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/440-441.
- [183] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 7, s. 35.
- [184] İbn Sa'd, c. 1, s. 309, ^hm ed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 477.
- [185] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 477, c. 5, s. 80, Müslim, SahıVı, c. 2, s. 722.
- [186] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 60.
- [187] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/441-442.
- [188] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 309-310, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâvç re'n-nihâve, c. 5, s. 92.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/443.
- [189] İbn Hazm, Cemhere, s. 483.
- [190] İbn Hazm, s. 302.
- [191] İbn Hazm, s. 469.
- [192] İbn Hazm, s. 303, Kalkaşandî, Nihâyetü'l-ereb, s. 1 87.
- [193] Kalkaşandf, Nihâvetü'l-ereb, s. 187.
- [194] İbn İshak.İbnHişam, c. 4, s. 205, İbn Esir, c. 2, s. 286, İbn Haldun, c. 2, s. 51 .
- [195] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 316, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 93.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/443-444.
- [196] Kalkasandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 182.
- [197] İbn Hazm, Cemhere, s. 440.
- [198] İbn Hazm, s. 478.
- [199] Kalkaşandf,s. 182.
- [200] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3,161, İbn Hazm, s. 441.
- [201] İbn Sa'd, t 3, s. 161.
- [202] İbn İshak.İbnHişam, c. 4, s. 205, İbn Esir, c. 2, s. 286, İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 51 .

[203] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 331, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 251, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 56, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 320.

[204] İbn Sa'd, c. 3, s. 161 .

[205] Semhüdi, Vefâu'l-viefâ, c. 4, s. 1185.

[206] İbn Sa'd, c. 1, s. 331 , İbn Seyyid, c. 2, s. 251, İbn Kayyım , c. 3, s. 56, Kastalânf, c. 1, s. 320, Zürkânf, c. 4, s. 56.

[207] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 251 , İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 56, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 320, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 56.

[208] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 331.

[209] İbn Sa'd, c. 1, s. 331 , İbn Seyyid, c. 2, s. 251, İbn Kayyım , c. 3, s. 56, Kastalânf, c. 1, s. 320, Zürkânf, c. 4, s. 56.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/445-447.

[210] İbn Hazm, Cemhere, s. 1 98-199.

[211] İbn Abdilberr. İstiâb. c. 4. s. 1531-1533.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/447-448.

[212] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 279, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 77, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 19, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1532, İbn Ear, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 358.

* Rebeze, Medine yakınında bir karyedir. E bu Zerri 'I-Gı fârPn in kabri orad adı r (İ bn Esfr, N ihâye, c. 2, s. 18 3, Fi ruzâbâdf, K âm ûs, c. 1, s. 366). Medine'ye uzaklığı üç mildir (Yâkût, Mu'cemu'l-buldan, c. 3, s. 24).

[213] İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532, İbn Ear, c. 5, s. 358.

[214] EbuUbeyd,s.19, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 153.

[215] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 77, İbn Esîr, c. 5, s. 358.

[216] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 77, Ebu Dâvud, c. 3, s. 153 İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532, İbn Ear, c. 5, s. 358.

** Ebu Dâvud, c. 3, s. 153.

[217] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 77, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532, İbn Ear, c. 5, s. 358.

[218] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 77, E bu Ubeyd, s. 19, İbn Ear, c. 5, s. 358.

[219] EbuDâvud,c.3,s. 153.

[220] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77, Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud,c.3, s. 153, İbn Esîr, c. 5, s. 358.

[221] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77, İbn Esîr, c. 5, s. 359.

[222] Ebu Dâvud, c. 3, s. 153.

[223] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77, Ebu Ubeyd, s. 19, İbn Esîr, c. 5, s. 358.

[224] İbn Sa'd, c. s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77.

- [225] Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 153.
- [226] İbn Sa'd, c. 1.S.279.
- [227] İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532.
- [228] Ahmed, c. 5, s. 77, Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 153, **İbn** Abdilberr, c. 4, s. 1532, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [229] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77, Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 153, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [230] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77, Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 153, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [231] Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 153, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532.
- [232] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [233] Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 19, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 153.
- [234] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 279, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 77, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 153, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 358.
- [235] Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 153-54, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1532.
- [236] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77, Ebu Ubeyd, s. 19, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [237] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77-78, Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 153-154, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [238] Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 153-154, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532.
- [239] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 77-78, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [240] Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 154, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532.
- [241] Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 154.
- [242] Ebu Ubeyd, s. 19, Ebu Dâvud, c. 3, s. 154, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532.
- [243] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 78, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [244] Ebu Dâvud, c. 3, s. 154.
- [245] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 78, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [246] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 78.
- [247] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 279, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 78, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 19, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 15328.
- [248] Ebu Ubeyd, s. 19, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532.
- [249] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 278, Ebu Ubeyd, s. 19, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [250] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ebu Ubeyd, s. 20, İbn Esîr, c. 5, s. 358.
- [251] Ebu Ubeyd, s. 20, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532.
- [252] Ebu Ubeyd, s. 20.

[253] İbn Abdilberr, c. 4, s. 1532-533.

[254] İbn Sa'd, c. 1, s. 279, Ahmed, c. 5, s. 78, İbn Esîr, c. 5, s. 358.

[255] Ebu Ubeyd, s. 20.

[256] İbn AMİberr, c. 4, s. 1533, İbn Esîr, c. 5, s. 358.

[257] Ebu Ubeyd, s. 20, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1533, İbn E sfr, c. 5, s. 358.

[258] İbn Esîr, c. 5, s. 358.

[259] İbn Abdilberr, c. 4, s. 1533, İbn Esîr, c. 5, s. 358.

[260] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/448-451.

[261] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1.S.266, İbnHazm, Cem here, s. 423.

[262] İbn Hazm, s. 477.

[263] Kalkaşandf, Nihâyetü'l-eneb, s. 229.

[264] İbn Hazm, s. 485.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/451.

[265] Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft, c. 2, s. 213.

[266] Yâkût. c. 2. s. 229.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/452.

[267] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 266.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/452.

[268] İbn Hazm, Cemhere, s. 484.

[269] İbn Hazm, s. 307.

[270] İbn Hazm. s. 469.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/452-453.

[271] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 281 .

[272] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 68.

[273] İbn Sa'd, c. 1, s. 281 .

[274] İbn Sa'd, c. 1, s. 281 , Ahm ed, c. 5, s. 68, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 1 36.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/453.

[275] İbn Sa'd, c. 1,5.281 .

[276] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 136.

[277] Ahmedb. Hanbel.c.5, s. 68, İbn Esîr, c. 5, s. 136.

[278] İbn Sa'd, c. 1, s. 281 , Ahm ed, c. 5, s. 68, İbn Esîr, c. 5, s. 136.

[279] İbn Sa'd, c. 1, s. 281 .

[280] İbn Sa'd. c. 1. s. 281 . Ahm ed. c. . 5. s. 68. İbn E sfr. c. 5. s. 136.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/453.

[281] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 100-103.

[282] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-haraç, s. 61.

[283] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 156, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 177-178, Bevvâkf Sünenü'l-kübrâ, c. 6, s. 144.

[284] Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 347.

[285] Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 347, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 61.

[286] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 347.

[287] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 1. s. 274.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/453-455.

[288] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1057, Taberî, Târih, c. 3, s. 143, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 64, Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârî, c. 8, s. 54, İbn Hacer, Fethu'l-bârf,c. 8, s. 251.

[289] Vâkıdî, c. 3,s.1057,Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 184.

[290] Taberî, Tefsir, c. 10, s. 206.

[291] Vâkıdî, c. 3, s. 1057, Ebu Dâvud, c. 3, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 64.

[292] Ebu Dâvud, c. 3, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 64.

[293] Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 64, .

[294] Vâkıdî, c. 3, s. 1057, Ebu Dâvud, c. 3, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 64-65.

[295] Taberî, c. 10, s. 206, İbn Hacer, c. 8, s. 251.

[296] Vâkıdî, c. 3, s. 1057, Ebu Dâvud, c. 3, s. 184, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 64.

[297] Vâkıdî, c. 3, s. 1057, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 65, Bedrüddin Ayni", Umde, c. 8, s. 54.

[298] Taberî, c. 10, s. 206, İbn Hacer, c. 8, s. 251, Diyarbekrî, c. 2, s. 140.

[299] Vâkıdî, c. 3, s. 1057, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 65.

[300] Vâkıdî, c. 3, s. 1057, .

[301] İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 488.

[302] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 18, Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 76, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 184.

[303] Ahmedb. Hanbel, c. 2, s. 18, Buhârî, c. 2, s. 76, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 279-280.

[304] Ahmed, c. 2, s. 18, Buhârî, c. 2, s. 76, Ebu Dâvud, c. 3, s. 184, Tirmizî, c. 5, s. 280.

[305] Ahmed, c. 2, s. 18, Buhârî, c. 2, s. 76.

[306] Vâkıdî, c. 3, s. 1057.

[307] Buhârî, c. 2, s. 76.

[308] Ahmed, c. 1, s. 16, Buhârî, c. 5, s. 206, Tirmizî, c. 5, s. 279.

[309] Buhârî, c. 2, s. 76, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1865, 2141, Tirmizî, c. 5, s. 280.

[310] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 196-197, Vâkıdî, c. 3, s. 1057-1 058, Ahmed, c. 1, s. 16, Buhârî, c. 5, s. 206, Tirmizî, c. 5, s. 279, Taberî, Tefar, c. 10, s.205.

[311] İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 488.

[312] Ahmed, c. 2, s. 18.

[313] Müslim, c. 4, s. 1865.

[314] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 197, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1058, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 16, Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 76, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 279, Taberî, Tetsfr, c. 10, 205-206.

[315] İbn İshak, c. 4, s. 197, Vâkıdî, c. 3, s. 1058, Ahmed b. Hanbel, c. 1 , s. 16, Buhârî, c. 5, s. 206, Tirmizî, c. 5, s. 279, Taberî, c.10, s. 206.

[316] İbn İshak, c. 4, s. 197, Ahmed, c. 1, s. 16, Buhârî, c. 5, s. 206, Tirmizî, c. 5, s. 279.

[317] Buhârî, c. 5, s. 207.

[318] Vâkıdî.c. 3,3.1058-1059.

[319] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 197, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 16, Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 206, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 279.

[320] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1059.

[321] İbn İshak, c. 4, s. 197, Vâkıdî, c. 3, s. 1059, Ahmed, c. 1,s.16, Buhârî, c. 5.

[322] Vâkıdî, c. 3, s. 1059.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/455-459.

[323] Taberî, Tefar, c. 10, s. 206, İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 8, s. 254, Diyarfcekrf, TârıViu'l-hamfs, c. 2, s. 140.

[324] Bedrüddin Avnf, Umdetu'l-kârf, c. 8, s. 54, Diyarbekrî, c. 2, s. 140-141.

[325] İbn İshak.c. 4. s. 197. Buhâıf. c. 5. s. 207. Tirmizî. c. 5. s. 279. Taberî. c. 10. s. 206. Vâhidf. Esbâbu'n-nüzûl. s. 173-174.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/459-460.

[326] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1058.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/460.

DOKUZUNCU YIL HACCI

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hacca Niyetlenip Vazgeçışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ramazan ayında Tebükten döndükten sonra, hac yapmak istedi.

Sonra da:

"Beytullah'ta müşrikler bulunacaklar ve onu çıılçıplak tavaf edecekler! Bu hal ortadan kalkmadıkça, ben hac etmek istemem!" buyurdu.[\[1\]](#)

Müşrikler, geceleyin üzerlerine hiçbir örtü almadan Kabe'yi çıılçıplak tavaf ederler ve böyle yapmayı Kabe'ye bir tazim ve saygı sayarlar

"Beytullah'ı anamın beni doğurmuş olduğu hal üzere tavaf ederim. Üzerimde dünyadan zulüm kansan hiçbir şey yok!" derlerdi . [\[2\]](#)

Kadınlardan da, böyle yapanlar olurdu.

Elbiseli tavaf etmek isteyenler, Kureyşîlerden emaneten veya kira ile alacakları elbiseden başka elbise ile tavaf etmeyi pek istemezlerdi. Müşriklerden biri, herhangi bir elbise ile tavaf ettiği zaman, onu tavaf ettikten sonra atar, lânetlik adını taktığı o elbiseye artık ne kendisi, ne de başkası hiçbir zaman el sürmezdi.[\[3\]](#)

H. Ebu Bekir'in Hac Âmiri Olarak GnderiliŖi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hicretin 9. yılı Ramazan ayının kalan günleri ile Ŗevval ve Zilkade aylarını geçirdikten sonra, Müslümanlara hac yaptırmak üzere H. Ebu Bekir'i hac amirliğine tayin buyur-du. [4]

H. Ebu Bekir yz Müslümanla birlikte Medine'den yola ıktı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kurbanlık olmak üzere boyunlarına niŖan taktığı ve sağı yanlarına iŖaretler yaptığı yirmi deveyi de, Naciye b. Cndb'l-EslemPye teslim edip, birlikte yolladı. H. Ebu Bekir, kendisi için ayrıca kurbanlık beŖ deve götürdü. [5] Abdurrahman b. Avf da kendisi için kurbanlık gönderen hacılar arasında idi. [6] H. Ebu Bekir, Zl huleyfe'de ihrama girip, "Lebbeyk!" diyerek tel biyeye baŖladı. [7]

Hız. Ali'nin Berâe Sûresi ile Bazı Hususları Halka Tebliğ Memur EdiliŖi

Hız. Ebu Bekir hac emîn olarak Mekke'ye gönderildikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama Berâe (Tevbe) sûresi nazil olmuŖtu.

"Yâ Rasûlullah! Bu sûreyi halka okumak üzere Ebu Bekir'e göndersene!" denildi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Butebliğ[8] benden veya[9] ev halkımdan olan bir adamdan başkası benim yerime eda edemez, yerine getiremez!" buyurdu. [10]

Çünkü, Arapların âdet ve geleneğine göre, herhangi bir muahedeyi ancak kabilenin reisi veya onun akrabasından biri akd veya naks edebilirdi.

Hız. Ali de, Peygamberimiz Aleyhisselama, bu bakımdan Hız. Ebu Bekir'den daha yakın bulunuyordu. [11]

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselam Hız. Ali'yi yanına çağırđı ve ona şöyle buyurdu:

"1. Berâe (Tevbe) sûresinin baş tarafından Ŗu yazılmış olanları götür!

2. Kurban kesme günü, Mina'da toplandıkları zaman halka bağırarak ilan et ki: Hiçbir kâfir Cennete giremeyecektir!

3. Bu yıldan sonra, hiçbir müşrik hac yapmayacaktır.

4. Hiçbir çıplak Beytullah'ı tavaf etmeyecektir.

5. Kimin Resûlullah Aleyhisselamla anlaşması varsa, onun anlaşması, müddeti bitinceye kadar, muteber olacaktır." [12]

Zeyd b. Üsey' de:

"Alib.EbuTalib'e:

'Sen Mekke'ye hangi Ŗeyle (direktifle) gönderildin?' diye sordum.

'Ŗu dört Ŗeyi tebliğ etmekle gönderildim:

1. Cennete ancak Müslüman olan kiŖi girecektir!

2. Çıplak (kiŖi) Beytullah'ı tavaf etmeyecektir,

3. Bu yıldan sonra, Müslümanlar ve müşrikler biraraya gelmeyeceklerdir.

4. Herkim ki kendisiyle Peygamber Aleyhisselam arasında ahid vardır, onun ahdi müddetine kadar 7muteberdir ve müddeti olmayanların müddeti dört aydır¹ dedi" demiŖtir. [13]

Peygamberimiz Aleyhisselam Hız. Ali'ye:

"Bunları muhakkak ya ben götüreceğim (tebliğ edeceğim), ya da sen götüreceksin (tebliğ edecek)sin! Olmazsa ben gideceğim.

Fakat, sen git! Hiç Ŗüphesiz, Allah senin diline sebat, kalbine hidayet verir!" buyurduktan sonra, onun göğsünü eliyle sığadı. [14]

Hız. Ali, hemen Peygamberimiz Aleyhisselamın devesine binerek yola çıktı. [15] Ebu Hureyre de Hız. Ali'yle birlikte gitti. [16]

Hız. Ali, Hız. Ebu Bekir'e yolda yetişti. [17]

Hız. Ebu Bekir, seher vakti Arc'da bulunduğu[18] ve tekbir getirmek için dikildiği sırada arkasından[19] Peygamber Aleyhisselamın devesi Kasvâ'nın (Dârimî'ye göre Ced'â'nın) böğürtüsünü işitti. [20]

Peygamberimiz Aleyhisselamın geldiğini sandı. [21]

"Bu, [22] Kasvâ'dır! [23] (Ced'â'nın böğürtüsüdür!)

Belki de, Resûlullah Aleyhisselam hacca gelmiştir.

Keşke gelseydi, namazı kendisiyle birlikte kılardık!" dedi. [24]

Telaşla gitti. [25] Bir de baktı ki, Kasvâ'nın üzerinde gelen Ali'dir! [26]

Hız. Ebu Bekir, Hız. Ali'yi görünce: [27]

"Âmir misin? [28] Yoksa memur musun? [29] Ya da elçi misin? [30] Resûlullah Aleyhisselam, hacca seni mi âmir tayin etti?" diye sordu.

Hız. Ali:

"Hayır! [31] Memurum. [32] Elçiyim. [33]

Resûlullah Aleyhisselam beni haccın durak yerlerinde[34] halka Berâe sûresini okuyayım[35] ve her ahd sahibine ahdinin tamamlanacağını da bildireyim diye gönderdi" dedi[36] ve Peygamberimiz Aleyhisselamın mektubunu Hız. Ebu Bekir'e verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, mektupta yazılı sözleri Hız. Ali'nin halka ilan etmesini emir buyurmuştu. [37]

Hız. Ebu Bekir'e de; müşriklere muhalefet edilmesini, Arefe günü Müzdelife'de değil, Arafatta vakfe yapılmasını, güneş batmadıkça Arafat'tan dönüşe geçilmemesini, Müzdelife'den ise güneş doğmadan önce dönüşe geçilmesini söylemişti. [38]

İkisi birlikte gittiler. [39]

Hız. Ebu Bekir, Mekke'ye ifrad haccına niyetlenmiş olarak girdi. [40]

Terviye'den önceki günde (Zilhicce'nin yedinci gününde) [41] öğleden sonra[42] halka bir hutbe irad etti. [43] Hutbesinde halka hac amellerini anlattı.

Hız. Ebu Bekir hutbesini bitirince, Hız. Ali kalktı, halka Berâe (Tevbe) sûresini okudu. [44]

Rivayete göre; Peygamberimiz Aleyhisselam, Berâe sûresinin başından otuz veya kırk âyet yazdırıp Hız. Ali ile göndermişti. [45]

Yüce Allah'ın Peygamberimiz Aleyhisselama indirdiği Berâe sûresinde şöyle Duyurulmuştur

"Müşriklerin içinden (kendileriyle) muahede yaptıklarınıza karşı, Allah'tan ve Resûlünden bir ultiomatodur bu!

Ey müşrikler! Haydi, yeryüzünde dört ay daha güvenlikle dolaşın!

Bilin ki; siz Allah'ı âciz bırakacak değilsiniz!

Allah, herhalde, kâfirleri dilediği zaman rüsvay edicidir.

Bu, hacc-ı ekber günü, Allah'tan ve Resûlünden insanlara şöyle bir tebliğdir

Allah ve Resûlü, müşrikleri himaye etmekten artık kesin olarak uzaktır!

Bununla birlikte, ey kâfirler! Küfürden ve muahedelere riayetsizlikten tevbe ederseniz, bu, sizin için hayırlıdır.

Yine, yüz çevirirseniz şunu bilin ki, elbette siz Allah'ı âciz bırakacak değilsiniz!

Sen, o küfredenleri elem verici bir azapla müjdele!

Muahede yaptığınız müşriklerden, size karşı ahidlerine riayette hiçbir eksiklik yapmamış, aleyhinizde düşmanlarınızdan hiçbir kimseye yardım etmemiş olanlar bundan müstesnadır!

O halde, onların müddetleri bitinceye kadar ahidlerini tamamlayın.

Çünkü, Allah haksızlıktan sakınanları sever.

Dokunulması haram olan o aylar çıktığı zaman, artık o müşrikleri nerede bulursanız öldürün!

Onları esir olarak yakalayın, onları hapsedin, onların bütün geçit yollarını tutun!

Eğer onlar tevbe edip müşriklikten dönerler, namaz kılarlar, zekat verirlerse, kendilerini serbest bırakın.

Çünkü, Allah çokyarlıgayıcı, çok esirgeyicidir.

Eğer kendilerine taarruz edilmesi emredilen müşriklerden biri eman dilerse ona eman ver ki, Allah'ın kelâmını dinlesin. Sonra onu emin olduğu yere kadar selamete ulaştır

Çünkü, onlar gerçeği bilmeyen bir kavimdir.

O müşriklerin Allah yanında, Allah'ın Resûlü yanında nasıl bir ahdi olabilir ki?

Mescid-i Haram'm yanında muahede yaptıklarınız müstesnadır.

O halde, bunlar size karşı doğrulukla hareket ederlerse, siz de kendilerine öylece doğrulukla muamele edin!

Şüphesiz ki, Allah ahde vefasızlıktan sakınanları sever.

Onların nasıl ahdi olabilir ki, size galebe çalsalar hakkınızda ne biryemin, ne de bir vecibe tanırlar.

Onlar, sizi ağızlarıyla güya hoşnut ederler, fakat kalbleri dayatır.

Onların çoğu fâsık kimselerdir.

Onlar, Allah'ın âyetleri karşılığında az bir bahâyı satın aldılar da, onun yolundan halkı zorla men ettiler!

Gerçekten de, onların yapmakta oldukları şeyler ne kötüdür!

Onlar, bir mü'min hakkında ne biryemin, ne de bir vecibe tanırlar!

Onlar, taşkınların ta kendisidirler.

Bununla birlikte, onlar tevbe edip müşriklikten dönerler, namaz kılarlar, zekat verirlerse, artık onlar dinde kardeşlerinizdir.

Biz, âyetleri, öğrenecek bir kavim için açıklarız.

Eğer ahidlerinden sonra yine andlarını bozarlar ve dininize saldınlarsa, küfrün önderlerini de hemen öldürün!

Çünkü, onlar aslında andları olmayan adamlardır.

Bu suretle umabilirsiniz ki vazgeçerler.

Ey mü'minler, andlarını bozan, Peygamberi sürüp çıkarmayı kuran ve bununla birlikte sizinle muharebeye ilk defa kendileri başlayan bir kavim ile çarpışmaz mısınız?

Onlardan korkacak mısınız?

Eğer gerçekten inanmış kimseler iseniz, kendisinden korkmanıza lâîk olan bir Allah vardır.

Onlarla savaşın ki, Allah sizin ellerinizle onları azaplandırırsın, rüsvây etsin. Onlara karşı size yardım etsin. Mü'minler zümresinin göğüslerini ferahlandırırsın, kalblerindeki öfkeyi gidersin.

Allah kimi dilerse ona tevbe nasip eder.

Allah hakkıyla bilendir ve her yaptığını yerli yerince yapandır.

Yoksa siz kendi halinize bırakılıvereceğinizi, içinizden cihad edenleri, Allah'tan, Allah'ın Resûlünden ve mü'minlerden başkasını sır dostu edinmeyenleri Allah'ın bilmediğini, Allah yolundaki fedakârlıklarınızın mükâfatsız kalacağını mı sandınız?

Allah, ne yaparsanız hepsinden haberdardır.

Allah'a eş koşanların kendi küfürlerine kendileri şahit olup dururken Allah'ın mescidlerini onarmaya yeterlikleri yoktur.

Onların hayır namına bütün yaptıkları boşa gitmiştir.

Onlar ateşte temelli kalıcıdırlar.

Allah'ın mescidlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekatı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler onarır.

İşte, doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır.

Siz hacı sakalığını, Mescid-i Haram'ın onarımını, Allah'a ve ahiret gününe inanan, Allah yolunda cihad eden kimselerin amelleri gibi mi tuttunuz?

Bunlar, Allah yanında bir olamazlar.

Allah zâlimler güruhuna hidayet vermez.

İman eden, hicret eden, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşan kimselerin Allah yanında dereceleri daha büyüktür.

İşte, onlar kurtuluşa erenlerin ta kendisidirler.

Rableri, kendinden bir rahmet, bir rıza ile, onlara içlerinde tükenmez ve temelli bir nimet bulunan Cennetleri müjdeler!

Onlar orada ebedî ve temelli olarak kalıcıdırlar.

Çünkü, büyük ecirve mükâfat Allah'ın yanındadır.

Ey iman edenler! Babalarınızı, kardeşlerinizi-eğer küfrü sevip iman üzerine tercih ediyorlarsa-ve I iler edinmeyin!

İçinizden kim onların velilikleri altına girerse, işte onlar zâlimlerin ta kendisidirler.

De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileniz, elinize geçirdiğiniz

mallar, kesada uğramasından korktuğunuz bir ticaret ve hoşunuza giden meskenler size Allah'tan, O'nun Peygamberinden ve O'nun yolundaki bir cihaddan daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyedurun!

Allah fâsıklar güruhunu hidayete erdirmez.

Andolsun ki; Allah birçok savaş yerlerinde ve Huneyn gününde size yardım etmiştir.

O Huneyn gününde ki, sayıca çokluğunuz o zaman kibirlenme, kendinizi beğenme, kendinize güvenme duygusu vermişti de, bu, size gelecek kazadan birşeyi gidermeye yaramamıştı.

Yeryüzü o genişliğine rağmen başınıza dar gelmişti.

Nihayet, bozularak gerisin geri dönüp gitmiştiniz.

Sonra, Allah Resûlü ile mü'minlerin üzerine sekînetini indirdi, görmediğiniz melek ordularını indirdi ve kâfirleri azaplandırdı.

Bu, o kâfirlerin cezası idi.

Sonra, Allah bunun ardından kimi dilerse onun tevbesini kabul eder. Allah çok yarlıgayıcıdır. Çok esirgeyicidir.

Ey mü'minler! Müşrikler ancak bir necis ve murdardır.

O halde, bu yıllarından sonra, onları Mescid-i Haram'a yaklaştırmayın.

Eğer yoksulluktan korkarsanız, Allah dilerse sizi yakında fazlından zenginleştirir. Çünkü, Allah herşeyi bilen ve her yaptığı yerli yerince yapandır." [\[46\]](#)

Mina'ya Gidiş ve Arafat'a Çıkış

Terviye (Zilhicce'nin sekizinci) günü gelip güneş gökte batıya doğru ağınca Hz. Ebu Bekir Kabe'yi yedi defa tavaf etti. Sonra, Benî Şeybe kapısında hayvanına binip Minaya gitti.

Öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazlarını orada kıldı.

Güneş Sebir dağının üzerinden doğunca, hayvanına bindi. Nemire'ye varıp ulaştığı zaman, orada bir kıl çadıra indi.

Güneş batıya doğru eğilince, hayvanının üzerinde Batn-ı Urene'de halka bir hutbe irad etti. Hayvanını ıhdırdı, öğle ile ikindi namazını bir ezan, iki kametle kıldırdı.

Sonra, hayvanına bindi, Arafat'ta vakfe yaptı. Öğleden önce bir hutbe irad etti.[\[47\]](#)

Hutbesinde Müslümanlara hac amellerini anlattı. [\[48\]](#)

Hz. Ali'ye dönüp:

"Kalk yâ Ali! Resûlullah Aleyhisselamın elçiliğini yerine getir!" dedi.

Hz. Ali kalkıp Berâe sûresinin başından kırk âyet kadar okudu. [\[49\]](#)

Hz. Ebu Bekir oruçlu orucunu açtığı vakitte Arafat'tan dönüşe geçti, Müzdelife'ye erişti.

Tanyeri ağarmaya başlayınca, sabah namazını erkence kıldırdıktan ve Müzdelife vakfesini yaptıktan sonra:

"Ey insanlar! Erkence davranınız! Ey insanlar! İnsanca davranınız!" diyerek Müslümanları oradan kaldırıp Minaya yollandırdı.

Muhassir vadisine erişinceye kadar durmadan gittiler.

Hayvan üzerinde Akabe Cemresine gelerek birer birer yedi taş attıktan ve kurban kesme yerine dönüp kurbanını kestikten sonra da, hayvan üzerinde bir hutbe irad etti.[\[50\]](#) Hutbesinde; Arafattan topluca nasıl akıp gelineceğini, kurban hükümlerini ve sair hac amellerini anlattı.

Hz. Ebu Bekir hutbesini bitirince, Hz. Ali kalktı. [\[51\]](#)

"Ey insanlar! Ben sizlere Resûlullah Aleyhisselamın elçisiyim!" dedi.

Müşrikler:

"Ne hakkında?" diye sordular. [\[52\]](#)

Hz. Ali, Berâe (Tevbe) sûresini okudu. [\[53\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın emri gereğince, halka tebliğ ve ilan edeceği şeyler hakkında: [\[54\]](#)

"Ben sizlere dört şeyi bildirmeye memurum: [\[55\]](#)

1. Hiçbir kâfir Cennete giremeyecektir,
2. Bu yıldan sonra hiçbir müşrik hac yapmayacaktır,
3. Hiçbir çıplak Beytullah'ı tavaf etmeyecektir,
4. Kimin Resûlullah Aleyhisselamla anlaşması varsa, onun anlaşması, müddeti bitinceye kadar muteber olacaktır. [\[56\]](#)

Bunlar dışında kalan her müşrike, emniyet ve selamet yerlerine, yurtlarına dönebilmeleri için

kendilerine tebligat yapıldığı günden itibaren dört ay mühlet verilmiştir.

Bundan sonra, hiçbir müşrik için ne ahid, ne de himaye vardır. [57]

Allah ve Allah'ın Resûlü, müşrikleri himayeden uzaktır!" dedi. [58]

Müşrikler:

"Biz, senin ahdinden de, senin amcanın oğlundan da uzağızdır! [59] Amcanın oğluna tebliğ et ki, biz ahdimizi arka tarafı miza atmışızdır. Bizimle onun arasında, [60] mızraklarla savaşmaktan, kılıçlarla çarpışmaktan başka ahid yoktur!" dediler. [61]

Dönüp giderlerken de, birbirlerine:

"Yahu, siz ne yapıyorsunuz?! Kureyşîler bile Müslüman olmadılar mı?!" diyerek kendilerini kınadılar ve nihayet Müslüman oldular. [62]

Hiz. Ali, teşrik günlerinde kalkıp:

"Allah ve Resûlünün himayesi her müşrikten uzaktır!

Ey müşrikler! Bundan böyle, yeryüzünde dört ay daha gezip tozunuz!

Bu yıldan sonra hiçbir müşrik hac yapmayacaktır!

Hiçbir çıplak Beytullah'ı tavaf etmeyecektir!

Cennete ancak mü'min olan girecektir!

Bu yıllarından sonra müşrikler ve Müslümanlar biraraya gelmeyecekler!" diyerek sesleniyor, yorulduğu zaman da Hiz. Ebu Bekir kalkıp bunları tebliğ ve ilan ediyordu. [63]

Ebu Hureyre de, bunları Hiz. Ali ile birlikte olanca kuvvetiyle bağırarak ilan etmekteydi. [64]

Hiz. Ebu Bekir, Medineye dönünce, tebliğ vazifesinin Hiz. Ali'ye verilış sebebini Peygamberimiz Aleyhisselamdan öğrenmek istedi ve:

"Yâ Rasûlallah! Yoksa benim hakkımda birşey mi hadis ve nazil oldu?" diye sordu. [65]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! [66] Senin hakkında hayırdan başka birşey hadis olmamıştır!

Fakat, bunu kendimden veya ev halkımdan başkasının tebliğ ve ilan edemeyeceği bana emrolundu. [67]

Onu benden veya ev halkımdan olan bir kimseden başkası tebliğ ve edâ edemezdi!" buyurdu. [68]

[1] Taberî, TefsTr, c. 1 0, s. 62, Ebu'l-Fidâ, Tefar, c. 2, s. 332.

[2] İbn Seyyid, Uvûnu'l-eser, c. 2, s. 231, Halebî, İnsânu'l-uvûn, c. 3, s. 233, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 90.

[3] Halebî. c. 3. s. 233.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/461.

[4] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 188, Taberî, Târih, c. 3, s. 154, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 68, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 30, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 228, Diyarbekrî,

Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 111.

[5] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1077, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 3, s. 168, Taberî, c. 3, s. 154, İbn Seyyid, c. 2, s. 231, İbn Kayyım, c. 3, s. 30.

[6] Vâkıdî, c. 3, s. 1077, Taberî, c. 3, s. 154.

[7] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1077.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/462.

[8] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 190, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 383.

[9] Belâzurî, c. 1, s. 383.

[10] İbn İshak, c. 3, s. 190, Belâzurî, c. 1, s. 383.

[11] Hâzin, Tefsir, c. 2, s. 204.

[12] İbn İshak, c. 4, s. 190, Taberî, Tefsir, c. 10, s. 65.

[13] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 79, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 222.

[14] İbn Kesir, Tefsir, c. 2, s. 333.

[15] İbn İshak, c. 4, s. 190, Taberî, Tefsir, c. 10, s. 65.

[16] Mesaî, Sünen, c. 5, s. 234, Taberî, Tefsir, c. 10, s. 65.

[17] İbn İshak, c. 4, s. 190, Taberî, c. 10, s. 65.

[18] Vâkıdî, c. 3, s. 1077, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 393.

[19] Dârimî, c. 1, s. 393.

[20] Vâkıdî, c. 3, s. 1077, Dârimî, c. 1, s. 393.

[21] Tirmizî, t 5, s. 275.

[22] Vâkıdî, c. 3, s. 1077, Dârimî, c. 1, s. 393.

[23] Vâkıdî, c. 3, s. 1077.

[24] Dârimî, c. 1, s. 393, Kastalânî, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 229, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 93.

[25] Tirmizî, c. 5, s. 275.

[26] Vâkıdî, c. 3, s. 1077, Dârimî, c. 1, s. 393, Tirmizî, c. 5, s. 275.

[27] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 190, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 30.

[28] İbn İshak, c. 4, s. 190, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 393, Taberî, Tefsir, c. 10, s. 65, Zemahşerî, Keşşaf, c. 2, s. 712, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 69, İbn Kayyım, c. 3, s. 30.

[29] İbn İshak, c. 4, s. 190, Taberî, c. 10, s. 65, Zemahşerî, c. 2, s. 172, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 69, İbn Kayyım, c. 3, s. 30.

[30] Dârimî, c. 1, s. 393, Kastalânî, c. 1, s. 229, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 141.

[31] İbn İshak, c. 4, s. 190, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1077, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 2, s. 168, Dârimî, c. 1, s. 393.

[32] İbn İshak, c. 4, s. 190, Zemahşerî, c. 2, s. 172, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 69.

- [33] Dârimî, c. 1, s. 393, Kastalânf, c. 1, s. 229, Diyarbekrî, c. 2, s. 141.
- [34] Dârimî, c. 1,3.393.
- [35] Vâkıdî, c. 3, s. 1077, İbn Sa'd, c. 2, s. 168, Dârimî, c. 1 , s. 393.
- [36] Vâkıdî, c. 3, s. 1077, İbn Sa'd, c. 2, s. 168.
- [37] Tirm izf, Sünen, c. 5, s. 275.
- [38] Vâkıdî, c. 3,5.1077.
- [39] İbn İshak, c. 4, s. 190, Tirmizî, c. 5, s. 275.
- [40] Vâkıdî, c. 3, s. 1077.
- [41] Vâkıdî, c. 3, s. 1077, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [42] Vâkıdî, c. 3, s. 1077.
- [43] Vâkıdî, c. 3, s. 1077, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [44] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 393, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 229.
- [45] Taberî, c. 3, s. 154, Zemahşerf, c. 2, s. 1 72, Neseff, c. 2, s. 115.
- [46] Berâe (Tevtoe) sûresi: 1-28.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/462-468.
- [47] Vâkıdf, Megâzî, c. 3, s. 1077.
- [48] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 229.
- [49] İbn Kesfr, Tefsir, c. 2, s. 334.
- [50] Vâkıdî, c. 3,5.1077-1078 .
- [51] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 393, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 229.
- [52] Zemahşerf, Keşşaf, c. 2, s. 1 72, Neseff, M edârik, c. 2, s. 115.
- [53] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1 078, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 168, Dârimî, c. 1, s. 393, Kastalânf, c. 1, s. 229.
- [54] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 190, Taberî, Tefsfr, c. 10, s. 65.
- [55] Zemahşerf, c. 2, s. 172, Neseff, c. 2, s. 115.
- [56] İbn İshak, c. 4, s. 190-191, Taberî, c. 1 0, s. 65, İbn Kayyım, c. 3, s. 30.
- [57] İbn İshak, c. 4, s. 191.
- [58] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 299, Belâiurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 383, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 234, Taberî, c. 10, s. 64.
- [59] Taberî, Târîh, c. 3, s. 1 54.
- [60] Zemahşerf, c. 2, s. 173, Neseff, c. 2, s. 115.
- [61] Taberî, Târîh, c. 3, s. 1 54, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 291.
- [62] Taberî, Târîh, c.3, s. 1 54, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 291.
- [63] Tirm iif, Sünen, c. 5, s. 275-276.

[64] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 999, Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 202, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 383, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 234, Taberî, Tefsir, c. 10, s. 63 Ebu'l-Fidâ, İbn Kesir, Sîre, c. 4, s. 71, Tefsir, c. 2, s. 332.

[65] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 3, Belâzurî, c. 1,s.383, Yâkübf, Târîh, c. 2, s. 76, Taberî, Târîh, c. 3, s. 154.

[66] Belâzurî, c. 1, s. 383, Yâkubî, c. 2, s. 76, Taberî, c. 3, s. 154.

[67] Ahmed, c. 1, s. 3.

[68] Belâzurî. c. 1. s. 383. Taberî. c. 3. s. 154.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/469-471.

MEDİNE'YE GELENLER VE MEDİNE'DEN GÖNDERİLEN ELÇİLER

Benî Tayyi' Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Benî Tayyi'lerin Kimlikleri .Yurtları ve Medine'ye Geliş Tarihleri Benî Tayyi'ler; Kahtan'ın soyundan gelme Kehlan kabilelerindendirler.[\[1\]](#)

Benî Tayyi'lerin ata soyları şöyle sıralanır Benî Tayyi' (Cülhüme) b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe', b. Yeşcüb, b. Ya'rüb, b. Kahtan. [\[2\]](#) Tayyi' (Cülhüme) b. Üded'in üç oğlu vardı:

1. Futra,
2. Gavs,
3. Haris. [\[3\]](#)

Tayyi' kabileleri, Tayyi'in Futra ve Gavs adındaki oğullarının soyundan türemiştir. Futra=Tayyi'in soyundan gelen kabileler:

1. Cedîle,
2. Benî Hârice b. Sa'd, b. Futra, b. Tayyi';

Cedîle'den gelen kabileler:

1. Salebe b. Ruman, b. Cündüb, b. Hârice, b. Sa'd,
2. Salebe b. Zühl, b. Ruman,
3. Sa'lebe b. Ced'â, b. Zühl, b. Ruman,
4. BenîAhmed b. Haris, b. Sümâme, b. Malik, b. Ced'â, b. Zühl, b. Ruman, b. Cündüb, b. Hârice kabileleridir.

Gavs b. Tayyi'in soyundan gelen kabileler:

1. Benî Sual b. Amr, b. Gavs,
2. Benî Cerm Sa'lebe b. Amr, b. Gavs,
3. Benî Nebhan b. Amr, b. Gavs,
4. Benî Heniyy b. Amr, b. Gavs kabileleridir.

Sual b. Amr b. Gavs'ın soyundan gelen kabileler

1. Benî Buhter b. Atüd, b. Uneyn, b. S el âmân, b. Sual,
2. Ma'n b. Atüd, b. Uneyn, b. Selâman, b. Sual,
3. Benî Sinbis b. Muaviye, b. Sual,
4. BenîAhzem b. Rebia, b. Cervel, b. Sual,
5. Necd b. Ebi Ahrem, b. Rebia, b. Cervel, b. Sual kabileleridir.

Nebhan ve Sa'dlardan gelen kabileler

1. Sa'd b. Nebhan,
2. Nâbil b. Nebhan kabileleridir. [\[4\]](#)

Tayyi'lerin yurtları Yemen'de idi.

Tayyi'ler Ezelîlerin ardından Hicaz'a gelip Sümeyrve Feyd'e konmuşlar, Ecâ' ve Selmâ dağlarını ele geçirmişlerdi.

Hicaz'da, Şam'da, Irak'ta ovaları, dağları dolduran cemaatler haline gelmişlerdi. [5]

Sümeyr bir dağ, [6] Feyd de Mekke yolunda bir yerdir. Ecâ' ve Selmâ dağlarına yakındır.

Feyd'le Vâdi'l-kurâ arası altı geceliktir. [7]

Benî Tayyi' temsilcilerinin Medine'ye gelişi H icretin 9. yılında idi. [8]

Benî Tayyi' temsilcileri onbeş kişi idiler. [9]

LZeydü'l Hayl, [10]

2. Vüzer b. Câbir, b. Südus, b. Asmâu'n-N ebhânî,

3. Kabîsa b. Esved, b. Âmir, b. Cerm,

4. BenîMa'nlardan Malik b. Abdullah, b. Hayberî, [11]

5. Kuayn b. Huleyf (Halid b. Cedîle), [12]

6. Benî Devlanlardan bir adam , [13]

7. Kays b. Kesefietü't-TarîTî,

8. Kays b. Huleyfü't-Tarîfî temsilciler arasında bulunuyordu. [14]

Temsilcilerin reisi ve seyyidi, Benî Nebhanlardan Zeydü'l-Hayl b. Mühelhel idi. [15]

Temsilciler Medine'ye geldikleri zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam Mescidde idi.

Temsilciler, Mescidin önünde ve yanında hayvanlarının dizlerini bağladıktan sonra, Mescide girdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vardılar. [16]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara bakıp:

"Ben, size hiçbir yararı bulunmayan Uzzâ'dan, ondan ve Allah'tan başka tapmakta olduğunuz siyah deveden daha hayırlı olanı tavsiye ederim!" buyurdu. [17]

Zeydü'l-Hayl:

"Yâ Rasûlallah! Ben sana dokuz konaklık yerden hayvanımı yorarak geldim. Gecelerimi uykusuz, gündüzlerimi susuz geçirdim" dedi. [18]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Seni yamaçlardan ve düzlerden buraya kadar getiren, kalbini imana yaklaştıran Allah'a hamdolsun!" buyurdu ve Zeyd'in elini avucunun içine alıp:

"Sen kimsin, ismin nedir?" diye sordu.

Zeyd:

"Ben, Zeydü'l-Hayl'ım! Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! Sen de O'nun kulu ve resûlüsün!" dedi. [19]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen Zeydü'l-Hayl değil, Zeydü'l-Hayr'sın!" buyurdu.

Zeyd'in Zeydü'l-Hayl diye anılması, atlardan çok iyi anladığı ve onlarla çok uğraştığı içindi. [\[20\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Benî Tayyi' temsilcilerine İslâmiyeti anlatıp Müslüman olmalarını teklif edince, onlar hemen Müslüman oldular. [\[21\]](#)

Allah onlardan razı olsun![\[22\]](#)

Zeyd'in Üstün Kişiliği ve Kendisine Yerler Verilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Arap adamlarından bana fazileti anılanlardan hiçbiri yoktur ki, yanıma gelince onu hakkında söylenilen faziletin dûnunda görmüş olmayayım!

Ancak, Zeyd bundan müstesnadır Ondaki her fazilet bana eriştirilmiş değildir!" buyurdu ve kendisine Zeydül-Hayr adını taktı. [23]

Bu görüşünü kendisine de açıkladı. [24]

Zeydül-Hayr¹ m künyesi Ebu Müknif idi. [25]

Kendisi şair, hatib, babayiğit, [26] güzel yüzlü ve güzel ahlâklı idi.

İri ve uzun bir ata bindiği zaman, merkebe binmiş gibi, ayakları yerde sürünürdü. [27]

Peygamberimiz Aleyhisselam ona Feyd ile birlikte iki arazi de verdi ve bu hususta onun için bir ferman yazısı da yazdırdı. [28]

Peygamberimiz Aleyhisselam Vüzer(veya Vezr) b. Südus'tan başka temsilcilerden her birisi için de, kavimlerine yazılar yazdırdı.

Vüzer b. Südus, Peygamberimiz Aleyhisselamın kendilerini Araplara boyun eğdirmek istediğini sanarak kızdı ve:

"Vallahi ben hiçbirzaman boynumu bir Araba eğmem!" diyerek Şam'a çekti gitti. Hıristiyanlığa girdi ve başını kazıttı. [29]

Temsilcilerin her birine bahşış olarak beşer ukiyye, Zeyd'e ise oniki buçuk ukiyye gümüş verildi. [30]

Zeydü'l-Hayr'ın Yolda Hastalanıp Vefat Edişi

Zeydü'l-Hayr kavminin yanına dönmek üzere Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrılıp giderken, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Zeyd muhakkak Medine hummasına tutulur, kurtulmaz. Kurtulmasa da, kınanmaz!" buyurdu.

Zeydü'l-Hayr, Necd ülkesindeki sulardan bir suyun başına ulaştığı, [\[31\]](#) Ferde (Karde) diye anılan yerde bulunduğu sırada [\[32\]](#) hummaya tutuldu ve orada vefat etti. [\[33\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun!

Zeyd vefat edince, Kabîsa b. Esved onun üzerine bir yıl ağıt ağılattıktan sonra, ona ait hayvan ve eşyaları onun evine gönderdi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Feyd ve iki arazi hakkındaki ferman yazısı da eşya içinde bulunuyordu. [\[34\]](#)

Zeyd'in karısı, Zeyd'in hayvanının üzerinde bulunmadığını görünce. [\[35\]](#) bilgisizliği, aklının ve dininin kıtlığı sebebiyle, [\[36\]](#) Zeyd'in eşyasını, Peygamberimiz Aleyhisselamın Zeyd'e verdiği arazinin ferman yazısı da içinde bulunduğu halde, hemen ateşe verip yaktı. [\[37\]](#)

Sa'd-ı Hüzeym Temsilcilerinin Medine'ye Geliş ve Müslüman Oluşu

Sa'd-ı Hüzeymlerin Soyları ve Yurtları

Sa'd-ı Hüzeymlerin soyları şöyle sıralanır: Sa'd-ı Hüzeym b. Zeyd, b. Leys, b. Sûd, b. Eslüm, b. Elhâfî, b. Kudâa. [\[38\]](#)

Kudâa'dan şu kabileler türemiştir

1. Benî Mehre b. Haydan, b. Amr, b. Elhâfî, b. Kudâa,
2. Beni Behrâ b. Amr, b. Elhâfî, b. Kudâa,
3. Benî Beliyy, b. Amr, b. Elhâfî, b. Kudâa,
4. Benî Cüheyne, b. Zeyd, b. Leys, b. Sûd, b. Eslüm, b. Elhâfî, b. Kudâa,
5. Benî Selâman,
6. Haris,
7. Dınne,
8. Uzre,
9. Benî Sa'd-ı Hüzeym b. Zeyd, b. Leys, b. Sûd, b. Eslüm, b. Elhâfî, b. Kudâa,
10. Benî Selîh Amr b. Hulvan, b. İmran, b. Elhâfî, b. Kudâa,
11. Tenuh Benî Teymullah b. Esed, b. Vebere, b. Tağlib, b. Hulvan, b. İmran, b. Elhâfî, b. Kudâa,
12. Benî Huşeyn b. Nemir, b. Vebere, b. Tağlib, b. Hulvan, b. İmran, b. Elhâfî, b. Kudâa. [\[39\]](#)

Bunların her birinden de birçok kabileler türemiştir. [\[40\]](#)

Sa'd-ı Hüzeym'in:

1. Uzre
2. Dınne,
3. Haris,
4. Selâmân,
5. Muaviye
6. Vail

7. Sa'b adlarında yedi oğlu vardı. [\[41\]](#) Sa'd-ı Hüzeymler Yemen halkındandı. [\[42\]](#)

Sa'd-ı Hüzeym Temsilcilerinin Müslüman Oluşu

Yemen halkından Sa'd-ı Hüzeym temsilcileri Hicretin 9. yılına [\[43\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamin ashabıyla oturduğu sırada, Medine'ye geldiler.

"Yâ Rasûlallah! Bizi İmriü'l-Kays'ın iki beyti diriltti!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Nedir onlar?" diye sordu.

Temsilciler:

"Seninle buluşmak üzere geliyorduk. Şöyle şöyle olan yerde bulunduğumuz sırada, su bizi yanılttı. Onu bulmaya güç yetiremedik.

Gide gide, mugaylan ve dikenli ağaçlı bir yere vardık.

İçimizden her bir adam, susuzluktan ölmek üzere bir ağacın gölgesine gitti.

Ölmek üzere olduğumuz bir sırada bir süvari çıkageldi.

Süvari bazımızı görünce iki beyit okudu ki, okuduğu beyitlerde suyun Dâric yanında bulunduğu bildiriliyordu.

"Bu şiiri kim söylemiş?" diye sordu.

Bazımız:

"İmriü'l-Kays!" dedi.

Süvari:

"İşte, vallahi Dâric önünüzdendir!" dedi.

Hemen dönüp onun yanına vardık. Onunla aramızdaki yakınlık elli zira kadardı.

İmriü'l-Kays'ın tarif ettiği gibi, su yosunu o suyun üzerini gölgelemekte idi" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Dünyada ünlü, önemli olan bu kişi, ahirette ünsüz ve önemsizdir!" buyurdu. [\[44\]](#)

Sa'd-ı Hüzeym temsilcilerinin Medine'ye gelişi Hicretin 9. yılının sonuna doğru idi. [\[45\]](#)

Sa'd-ı Hüzeymlerden Ebu Numan'ın rivayetine göre, babası demiştir ki:

"Kavmimden birkaç kişinin başında Resûlullah Aleyhisselamın yanına vardım. [\[46\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, ülkelere ve Araplara galebe çalmış, halktan bir kısmı isteyerek, bir kısmı da kılıç korkusuyla İslâmiyete girmiş bulunuyordu. [\[47\]](#)

Medine'nin bir köşesine indikten sonra, Mescide doğru gittik. Mescidin kapısına vardık.

Resûlullah Aleyhisselamı Mescidde cenaze namazı kıldırıldığı sırada bulduk. [\[48\]](#)

Resûlullahın arkasında [\[49\]](#) bir köşede ayakta dikildik.

Resûlullah Aleyhisselamla görüşüp kendisine bey'at edinceye kadar halk ile birlikte namaza durmadık. [\[50\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, namazı kıldırıp dönünce, [\[51\]](#) bize baktı. [\[52\]](#)

'Siz kimsiniz?" diye sordu.

'Benî Sad-ı Hüzeymlerdeniz!' dedik. [\[53\]](#)

Resûlullah:

'Siz Müslüman mısınız?' diye sordu.

'Evet!' dedik.

Resûlullah:

'Kardeşinizin üzerine namaz kılmadınız mı?' diye sordu.

'Yâ Rasûlallah! Biz, sana bey'at edinceye kadar bunun bize caiz olmayacağını sanıyorduk¹ dedik.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Siz, nerede Müslüman olursanız olun, Müslümansınız!" buyurdu.

'Müslüman olduk!' dedik. [\[54\]](#)

Müslüman olup İslâmiyet üzerine bey'at ettik, sonra konak yerimize döndük.[\[55\]](#) Resûlullah Aleyhisselam konuklanmamız ve ağırlanmamız için emir verdi. [\[56\]](#)

Yaşı en küçük olanımızı gerimizde bırakmıştık.

Resûlullah Aleyhisselam bizi arattı, yanına götürüldük.

Adamımız ilerleyip Resûlullah Aleyhisselama İslâmiyet üzerine bey'at etti.

'Yâ Rasûlallah! Bu, bizim en küçüğümüz ve hizmet edenimizdir!' dedik.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Cemaatin en küçüğü, onların hizmet edicisidir!

Allah ona bereketini ihsan etsin!" buyurdu.

Vallahi, Resûlullah Aleyhisselamın ona duası yüzünden, o, en hayırlımız ve Kur'ân'ı en iyi okuyamız oldu.

Sonra, Resûlullah Aleyhisselam onu üzerimize vali yaptı.

Bize imamlık ederdi. [\[57\]](#)

Medine'de üç gün oturduktan sonra, vedalaşmak üzere Resûlullah Aleyhisselamın yanına vardık. [\[58\]](#)

Döneceğimiz sırada, Resûlullah Aleyhisselam Bilal'e emretti. [\[59\]](#)

O da içimizden her birine[\[60\]](#) bahşiş olarak ukiyyelerle gümüş verdi.

Kavmimizin yanına döndük.

Allah onlara da İslâmiyeti nasip etti." [\[61\]](#)

Benî Âmir b. Sa'saalardan Bazılarının Medine'ye Gelişi

Benî Âmir b. Sa'saaların Kimlikleri

Adnan'ın soyundan gelen [\[62\]](#) Benî Âmir b. Sa'saaların ata soyları şöyle sıralanır. Âmir b. Sa'saa, b. Muaviye, b. Bekr, b. Hevâzin, b. Mansur, b. İkrime, b. Hasafa, b. Kays, b. Aylan, b. Mudar. Âmir b. Sa'saa'nın:

1. Rebia,
2. Hilal,
3. Nümeyr,
4. Sûvâet isimlerinde dört oğlu vardı . [\[63\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Haris b. Abdulmuttalib'in annesi Safiyye Hatun, Benî Âmir b. Şaşaalardandı. [\[64\]](#)

Benî Âmir b. Sa'saalardan Medine'ye Kimlerin, Ne Zaman ve Niçin Geldikleri

Benî Amirlerden temsilci olarak Medine'ye ilk gelenler arasında bulunan Amir b. Tufeyl, Erbed b. Kays (Mıkyes) ve Cebbar b. Selmâ; bu üçü, Benî Âmirlerin reisleri ve şeytanları idiler.

Benî Âmir halkı Âmir b. Tufeyl'e:

"Ey Âmir! Herkes Müslüman olmuştur. Sen de Müslüman ol!" dedikleri zaman:

"Vallahi Araplar bana tâbi oluncaya kadar uğraşıp durmaya azimliyimdir! Ben mi Kureyşîlerin şu gencine tâbi olacağım?!" dedikten sonra, Erbed'e:

"Şu adamın yanına vardığımızda ben karşısına geçer, onu lafa tutarım! Ben böyle yaptığım zaman sen onu arkasından kılıçla vurup öldür!"[65]

Muhammed öldürüldüğü zaman, halk savaşmak istemezler, diyetten fazlasına nza göstermezler. Biz de onlara diyeti öderiz!" dedi. [66]

Benî Âmir temsilcileri Hicretin 10. yılında Medine'ye geldiler. [67]

Ebu Mutarrif Abdullah b. Şıhhîr der ki:

"Peygamber Aleyhisselama gelen Benî Âmir heyeti içinde vanp kendisine selam verdik. [68]

'Yâ Rasûlallah! [69] Sen bizim velîmizsin. [70] Sen bizim seyyidimizsin. [71] Sen bizim babamızsın. [72] Sen bizim üzerimize en uzananımızsın! [73] Sen bizim fazilette en üstünümüzsün! Sen bizim için içi et-yağ dolu çanaksın! Sen susun, sen busun!' dedik. [74]

Resûlullah:

'Yeter! Yeter! [75] Siz, söylemeniz gerekeni, lâıyk olanı söyleyin. Bana 'Resûl ve Peygamber' diye hitab edin de, şeytan sizi kolayca aldatmasın! [76]

Seyyid, Allah'tır! Seyyid, Allah'tır! Seyyid, Allah'tır!¹ buyurdu. [77]

Âmir'le Erbed'in Peygamberimiz Aleyhisselama Suikasta Yeltenmeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam oturduğu sırada, Amir b. Tufeyl ile Erbed varıp Peygamberimiz Aleyhisselamın önüne oturdular. [78]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Âmir'in oturması için bir döşek, minder getirtti. [79]

"Ey Âmir! Müslüman ol!" buyurdu. [80]

Âmir b. Tufeyl:

"Yâ Muhammedi Müslüman olursam bana ne olacak?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Müslümanların yararlandıkları şeylerden sen de yararlanacaksın. Onların mükellef bulundukları şeylerle sen de mükellef olacaksın" buyurdu. [81]

Âmir b. Tufeyl:

"Müslüman olursam, senden sonra bu işe beni memur edecek misin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu, ne senin için, ne de kavmin için mümkün değildir. [82]

Fakat, ben seni süvari kumandanı yapayım. [83] Çünkü, sen süvari adamsın!" buyurdu. [84]

Âmir:

"Ben zaten bugün Necd süvarilerinin başında bulunuyorum. [85]

Ben sana üç şeyi teklif ediyor, seni şu üç şeyi seçmekte serbest bırakıyorum:

Ya çöller halkı senin olur, şehir ve köyler halkı benim olur.

Ya ben sana halife olurum.

Ya da Gatafan halkından bin al atlı, bin de al kısraklı süvarilerle gelir, seninle savaşırım. [86]

Vallahi, süvarileri, piyadeleri senin üzerine yığarım!" dedi. [87]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah seni bunu yapmaktan men eder!" buyurdu. [88]

Âmir, Erbed'le birlikte dönüp gidince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Şunlara karşı bana yet! [89]

Âmir b. Tufeyl'i istediğin şeyle-ki, o benim de istediğimdir-uğraştır (başımdan def et)! [90]

Allah'ım! Benî Âmir'in kavmine doğru yolu göster!" diyerek dua etti. [91]

Âmir b. Tufeyl, Erbed'e:

"Yazıklar olsun sana ey Erbed! Sana emretmiş olduğum şey nerede kaldı?

Vallahi, yeryüzünde kendim hakkında en çok korkup çekindiğim bir adam varsa, o da sendin!

Vallahi, bugünden sonra hiçbir zaman senden korkar değilim!" dedi.

Erbed:

"Hakkımda hüküm vermekte acele etme! [\[92\]](#)

Vallahi, onun hakkında bana emretmiş olduğu şeyi yerine getirmeye kaç defa davrandımsa, her defasında ya onunla benim arama sen girdin! Arada senden başkasını göremedim! Kılıçla sana mı vuraydım?! [\[93\]](#) Yahut, onunla benim arama demir bir sur gerildiğini gördüm ! [\[94\]](#) Yahut, kılıcımın kınına el attığımda sanki elim kuruyup kaldı, elimi kımıldatamadım! [\[95\]](#)

Ya da, kılıcımı sıyırmak istediğim zaman, puğur bir devenin önümde ağzını açıp bana doğru yöneldiğini gördüm! Vallahi, ona kılıcımı sıyıramadım, başımı yutar diye korktum!" dedi. [\[96\]](#)

Useyd b. Hudayr'ın Âmir'le Erbed'i Kovması

Useyd b. Hudayr, Amir b. Tufeyl ile Erbed'in başlarına d rt terek:

"Hemen buradan çıkın gidin maymunun d  lleri!" diyerek onları Medine'den kovdu.

Âmir b. Tufeyl, ona:

"Sen kimsin?" diye sordu.

Useyd b. Hudayr

"Useyd b. Hudayr'ım!" dedi.

Âmir b. Tufeyl:

"Hudayr b. Sim k'ın o lusun h ?!" dedi.

Useyd b. Hudayr

"Evet!" dedi.

Âmir b. Tufeyl:

"Baban senden daha hayırlı ve iyi idi!" dedi.

Useyd b. Hudayr

"Hayır! Ben senden de, babamdan da hayırlıyı m dır!

Çünkü, babam m  şrikti, sen de m  şriksin!" dedi. [\[97\]](#)

Âmir'le Erbed'in Başına Gelenler

Amir b. Tufeyl ile Erbed yürü arına doğru çıkıp gittiler. [98]

Âmir b. Tufeyl, yolda rastladığı Benî Selûllerden bir kadının çadırına indi, yatıp uyudu. [99]

Yüce Allah onun boynunda bir taun (veba) peyda etti. [100]

Dili, koyun memesi gibi dışarı sarkı. [101]

Âmir b. Tufeyl, boynunda çıkan ve hıyarcığa benzeyen şişten öleceği sırada:

"EyÂmir oğulları! Demekbenim gibi biradam hem deve taununa benzeyen bir kabarcığa, hıyarcığa tutulacak; hem de Selûllerden bir kadının çadırında ölecek hâ?l

Olamaz böyle şey!" dedi. [102]

O kadının evinde ölmek istemedi. [103]

"Getirin bana atımı!" dedi. [104]

Hemen atının sırtına atladı, mızrağı eline aldı. [105]

"Ey ölüm! [106] Ey ölüm meleği! [107] Çık karşıma!" diye semaya doğru haykırarak atını koşturdu durdu. [108]

En sonunda, atından ölü olarak yere düştü. [109]

Benî Âmirlerin yurduna vardığı zaman, Erbed'e kavmi:

"Ey Erbed! Ardında ne haber var?" diye sordular.

Erbed:

"Vallahi, birşey yok! O (Peygamberimiz Aleyhisselam) bizi öyle birşeye ibadete davet etmişti ki, onun şimdi yanımda bulunmasını ve kendisini okla vurup öldürmemi ne kadar isterdim!" dedi.

Erbed, bu sözü söyledikten bir veya iki gün sonra, kendisine ait devesinin üzerinde giderken, Yüce Allah bir yıldırım salıp onu ve devesini yaktı, yok etti. [110]

Hz. İbrahim'in Vefatı

Hicretin 8. yılında Zilhicce ayında Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Mâriye'den doğan oğlu Hz. İbrahim, [\[111\]](#) Hicretin 10. yılında, 10 Rebiülevvel Salı günü vefat etti. [\[112\]](#)

Hz. İbrahim vefat ettiği zaman onaltı aylıktı. [\[113\]](#)

Onsekiz aylık olduğu da rivayet edilir. [\[114\]](#)

Hz. İbrahim, Benî Mazinlerden sütannesi Ümmü Bürde'nin evinde, yanında bulunuyordu. [\[115\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; Abdurrahman b. Avf'ın elinden tutarak Hz. İbrahim'in bulunduğu hurma bahçesine, [\[116\]](#) demirci Ebu Seyf'in evine gitti. [\[117\]](#) Hz. İbrahim'i kucağına aldı. [\[118\]](#)

O sırada Hz. İbrahim can veriyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın gözlerinden yaş dökülmeye başladı . [\[119\]](#)

Abdurrahman b. Avf:

"Sen de mi ağlıyorsun yâ Rasûlallah?! [\[120\]](#)

Böyle ağlamaktan halkı sen men etmemiş miydin?" dedi. [\[121\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey İbn Avf! Bu, ancak bir acımadan ibarettir! [\[122\]](#)

Ben ancak kendisinde bulunmayan hasletleri sayıp dökerek ölü üzerine bağıra bağıra ağlamaktan men ettim!

Ben, sizi günah ve hamakat olan iki bağırıştan; nimete kavuşulduğu sıradaki eğlence, oyun bağırışıyla yüz-göz tırmalamak, üst-baş yırtmaktan ve şeytan şamatasından men ettim!

Benim bu ağlamam ise bir acımadan ibarettir.

Acımayana, acınmaz!" buyurdu. [\[123\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın gözlerinden tekrar yaşlar dökülünce: [\[124\]](#)

"Göz ağlar, kalb üzülür.

Biz, Yüce Rabbimizin razı olacağı sözden başkasını söylem eyiz ! [\[125\]](#)

Vallahi [\[126\]](#) ey İbrahim! Biz senin firakınla çok üzgünüz! [\[127\]](#)

İbrahim benim oğlumdur. O, meme emerken ölen bir süt kuzusudur.

Cennette onun süt emme müddetini tamamlamak üzere iki sütanne tâyin olunmuştur!" buyurdu [\[128\]](#) ve sonra da:

"Ey dağ! Eğer bendeki üzüntü sende olsaydı, muhakkak, yıkılmış gitmiştin!

Fakat, biz Allah'ın bize emrettiğini söyleriz:

'Biz Allah'ınız, Allah'ın kullarıyız. Ve biz O'na dönücüleriz! Rabbü'l-âlemler olan Allah'a hamdederiz' deriz" buyurdu. [\[129\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. İbrahim için ağladığı sırada Üsâme b. Zeyd feryada başlayınca, Peygamberimiz Aleyhisselam onu men etti.

Üsâme:

"Senin de ağladığını gördüm!" deyince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ağlamak, acımdan ileri gelir. Feryad ve figan ise, şeytandandır" buyurdu. [\[130\]](#)

Hız. İbrahim can verirken annesiyle teyzesinin feryad etmelerine mani olunmadı ise de, vefat edince mani olundu. [\[131\]](#)

Hz. İbrahim'in Yıkanişı, Cenaze Namazının Kılınışı ve Gömülüğü

Hz. İbrahim'in teyzesinin bildirdiğine göre; Hz. İbrahim'in cenazesini Fadl b. Abbas yıkadı. [\[132\]](#)

Sütannesi Ümmü Bünde'nin yıkadığı da rivayet edilir. [\[133\]](#)

Sanıldığına göre; ikisi birlikte yıkamışlardır. [\[134\]](#)

Hz. İbrahim yıkılırken, Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Abbas orada oturdular. [\[135\]](#)

Hz. İbrahim'in cenazesi Ümmü Bürde'nin evinden küçük bir şerir üzerinde taşındı. [\[136\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Bakiyy kabristanında [\[137\]](#) Hz. İbrahim'in cenaze namazını kıldırdı. [\[138\]](#)

Cenaze namazını kıldırırken dört tekbir aldı. [\[139\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Yâ Rasûlallah! İbrahim'i nereye gömelim?" diye soruldu. [\[140\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu Bakiyy'e, [\[141\]](#) salih selefimiz Osman b. Maz'un'un yanına gömünüz!" buyurdu. [\[142\]](#)

Hz. İbrahim, Bakiyy kabristanında Osman b. Maz'un'un yanına gömüldü. [\[143\]](#)

Hz. İbrahim'in kabri, yola ve Akîl'in evine çok yakındı. [\[144\]](#)

Fadl b. Abbas ile Üsâme b. Zeyd kabrin içine indiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam kabrin kıyısına, Hz. Abbas da Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına oturdu. [\[145\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam kabrin yan tarafındaki kerpiçler arasında bir açıklık görüp kapatılmasını emretti. [\[146\]](#)

Kerpici oraya kendi eliyle koydu, açığı kapatıp düzeltti ve:

"Sizden biriniz, biriş yaptığınız zaman, onu içe sinecek biçimde yapsın! Çünkü, öyle yapmak, musibete uğrayanın içini yatıştırır.

Gerçi, bunun ölüye ne zararı, ne yaran olur; fakat bu, dirinin gözünü aydınlatır!" buyurdu. [\[147\]](#)

Hz. İbrahim gömüldüğü zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bir kırba su getirecek kimse var mı?" diye sordu.

Ensardan bir zât hemen bir kırba su getirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Saç onu İbrahim'in kabrinin üzerine!" buyurdu. [\[148\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. İbrahim'in kabrinin başına bir taş getirilmesini de emredip, getirilen taşı kabrin başına dikti. [\[149\]](#)

Hz. İbrahim'in kabri bir alâmetle belirlendi.

Kabrinin üzerine ilk defa su serpilene de, o oldu. [\[150\]](#)

Hız. İbrahim'in Vefatı Gününde Güneş Tutuluşu ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Müslümanları Uyarışı

Hız. İbrahim'in vefat ettiğı gün, güneş tutulunca, halk:

"İbrahim'in ölümü için güneş tutuldu!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bunu işitince, Mescide gidip Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra:

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, güneş ve ay, Allah'ın âyetlerinden iki âyettir ki, bunlar hiçbir kimsenin ne hayatı, ne de vefatı için tutulmazlar!

Onları gördüğünüzde, açılıncaya kadar Yüce Allah'a dua edin, namaz kılın!" buyurdu.[\[151\]](#)

Halid b. Velid'in Benî Hâris b. Ka'blara Gönderiliş

Benî Haris b. Ka'bların Kimlikleri ve Yurtları

Benî Harislerin ata soyları şöyle sıralanır: Amr b. Yezid, b. Katan, b. Ziyad, b. Haris, b. Malik, b. Ka'b, b. Haris, b. Ka'b, b. Amr, b. Ule, b. Celd, b. Malik, b. Üded. [\[152\]](#)

Benî Harisler, Benî Abdülmedan diye de anılırlar.

Medan, sanem ismi olup, bu kabile o puta nisbet edilmiştir.

Benî Harisler, Yemen'de, Necran bölgesinde otururlardı. [\[153\]](#)

Necran Yemen'in Mekke tarafındaki bölgelerindendir.

Rivayete göre; ilk gelip burayı imar eden Necran b. Zeydan, b. Sebe¹, b. Yeşcüb, b. Ya'rüb, b. Kahtan olduğu için, buraya ondan dolayı Necran ismi verilmiştir.

Necran halkını Hıristiyanlığa ilk sokan da, Hz. İsa'nın dininde Feymûyun adındaki kimseydi. [\[154\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; Halid b. Velid'i Hicretin 10. yılında Rebiülevvel ayında [\[155\]](#) veya Rebiülâhırya da Cemâziyelûlâ (Cumâde'l-ûlâ) ayında [\[156\]](#) Necran'da Benî Haris b. Ka'blara gönderdi; ve onlarla çarpışmadan önce, kendilerini üç gün İslâmiyete davet etmesini, kabul etmedikleri takdirde çarpışmasını emretti. [\[157\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Halid b. Velid'in maiyyetine dört yüz mücahid verdi. [\[158\]](#)

Halid b. Velid gidip Benî Harislerin yurduna vardı, her tarafa süvariler saldı.

Süvariler:

"Ey insanlar! Müslüman olunuz da selamete eriniz!" diyerek herkesi İslâmiyete davet ettiler. [\[159\]](#)

Necran'da bulunan Belhâris b. Ka'blar yapılan davete hemen icabet ettiler, [\[160\]](#) Müslüman oldular.

Halid b. Velid, bir müddet onların yanında oturdu.

İslâm şariatını, Allah'ın Kitabını ve Allah'ın Peygamberinin sünnetini onlara öğretti. [\[161\]](#)

Benî Harisler, mallarını zekatları m verdiler.

Halid b. Velid de, bunları, onların fakirlerine dağıttı.

Halid b. Velid, Mezhic kabilesinden ayaklanan bir cemaatle çarpışarak onları mağlup etti.

Ayaklananlardan bazılarını esir ve hayvanlarını da iğtinam edip ganimet mallarından beşte birini ayırdıktan sonra, kalan beşte dördünü mücahidler arasında bölüştürdü. [\[162\]](#)

Halid b. Velid, Peygamberimiz Aleyhisselama bir yazı yazıp Bilal b. Hârisü'l-Müzenî ile gönderdi.

Yazısında Benî Harislerin İslâmiyeti hemen kabul ettiklerini bildirdi. [\[163\]](#) Yazısında şöyle dedi:

"B ismi İlâhırrahmânırrahîm

Allah'ın Resûlü Muhammed Peygamber Aleyhisselama Halid b. Velid tarafından.

Yâ Rasûlallah! Allah'ın selam, rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun!

Ben seni peygamber olarak gönderen o Allah'a hamd ederim ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur.

Bundan sonra arz ederim ki:

Yâ Rasûlallah! Allah'ın selamı senin üzerine olsun!

Sen beni Benî Haris b. Ka'blara gönderdin. Onların yanına vardığım zaman üç gün kendileriyle çarpışmamamı ve kendilerini İslâmiyete davet etmemi, Müslüman olurlarsa yanlarında oturup kendilerine İslâm alâmetlerini, Allah'ın Kitabını ve Allah'ın Peygamberi Aleyhisselamın sünnetini öğretmemi, Müslüman olmazlarsa çarpışmamı bana emretmiştin.

Ben onların üzerlerine vardım.

Resûlullah Aleyhisselamın bana emrettiği gibi, üç gün, kendilerini İslâmiyete davet ettim.

İçlerine süvariler gönderdim.

Onlara:

'Ey Benî Harisler! Müslüman olunuz da selamete eriniz!' dediler.

Onlarda, hemen Müslüman oldular ve çarpışmadılar.

Ben aralarında oturup onlara Allah'ın emretmiş olduğu şeyleri emr, Allah'ın nehyetmiş olduğu şeylerden de kendilerini nehy ettim.

Kendilerine İslâm'ın alâmetlerini ve Peygamber Aleyhisselamın sünnetini öğrettim.

Resûlullah Aleyhisselam bu hususta bana ne yapacağımı banayazıncaya kadar burada kalacağım.

Allah'ın selam, rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun yâ Rasûlallah!"

Peygamberimiz Aleyhisselam, Halid b. Velid'in yazısına şöyle karşılık yazdırdı:

"B ismi İlâhi rra hm ânirrahîm

Allah'ın Resûlü Muhammed Peygamber'den Halid b. Velid'e,

Selam olsun sana! Ben senden dolayı O Allah'a hamd ederim ki, O'ndan başka ilah yoktur.

Bundan sonra derim ki:

Benî Haris b. Ka'bların kendileriyle çarpışmanıza hacet kalmadan Müslüman olduklarını, İslâmiyet-ten kabule davet edildikleri şeyleri kabul ve Allahtan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehadet ettiklerini, Allah'ın onlara doğru yolu gösterdiğini haber veren elçinle birlikte mektubun bana geldi.

Onları Allah'ın ve Resûlünün emirlerine göre hareket ettikleri takdirde ahiret nimetleriyle müjdele! Aykırı hareket ettikleri takdirde ahiret azabıyla korkut!

Artık dönüp gel!

Onların elçileri de seninle birlikte gelsin!

Allah'ın selam, rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun!" [\[164\]](#)

Halid b. Velid'in Benî Hâris Elçileriyle Birlikte Medine'ye Gelişi

Halid b. Velici Necran'dan dönüp Peygamberimiz Aleyhissel amin yanına geldi. Benî Haris b. Ka'bların elçileri de onunla birlikte geldiler.

1. Kays b. Husayn Zülgussa,
2. Yezid b. Abdülmedan,
3. Yezid b. Muhaccel,
4. Abdullah b. Kurâdü'z-Ziyâdî,
5. Şeddad b. Abdullahü'l-Kanânî,
6. Amr b. Abdullahü'd-Dıbâbî. [\[165\]](#)
7. Abdullah b. Abdülmedan, gelen elçiler arasında bulunuyordu.

Halid b. Velid bunları kendi evine indirdi.

Sonra, yanına düşürüp Peygamberimiz Aleyhisselama götürdü. [\[166\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Haris elçilerini gördüğü zaman:

"Kimdir bunlar? Hindli adamlara benziyorlar?" diye sordu.

"Yâ Rasûlallah! Bunlar Benî Haris b. Ka'bların ileri gelen adamlarıdır!" denildi.

Benî Haris elçileri, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelince, Peygamberimiz Aleyhisselama selam verdiler [\[167\]](#) ve:

"Senin Resûlullah olduğuna ve Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehadet ederiz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Ben de Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve kendimin de Resûlullah olduğuma şehadet ederim!" buyurdu. [\[168\]](#)

"Sizler ki İslâmiyete davet olduğunuz zaman karşı koymak için halka önayak mı olmak istediniz?" diye sordu.

Hepsi sustular. Onlardan hiçbiri cevap vermedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, sorusunu tekrarladı.

Yine onlardan hiçbiri cevap vermedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, sorusunu üçüncü kez tekrarladı.

Yine onlardan hiçbiri cevap vermedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam sorusunu dördüncü kez tekrarlayınca, Yezid b. Abdülmedan:

"Evet yâ Rasûlallah! Bizler, İslâmiyete davet olununca, karşı koymak için halka önayak olmak istemiştik" dedi ve bunu dört kez söyledi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Eğer Halid bana çarpışmaya hacet kalmadığını, Müslüman olduğunuzu yazmasa idi, muhakkak, başlarınızı ayaklarınızın altına atardım!" buyurdu.

Yezid b. Abdülmedan:

"Vallahi, biz ne sana şükrederiz, ne de Halid'e şükrederiz!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Ya kime şükredersiniz?" diye sordu.

"Yâ Rasûlallah! Biz Yüce Allah'a şükrederiz ki, senin yüzünden bizi hidayete erdirdi!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Doğru söylediniz!" buyurduktan sonra:

"Siz Cahiliye çağında çarpıştığınız kimselere ne ile galip gelirdiniz?" diye sordu.

"Biz kimseye mağlup olmuş değiliz" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet, siz çarpıştığınız kimselere galip gelirdiniz!" buyurdu.

"Yâ Rasûlallah! Biz kiminle çarpışsak galip gelirdik! [\[169\]](#)

Çünkü, fazla konuşmaz, tezellül ve savurganlık etmez, birbirimize karşı kıskançlık göstermez, yardımı kesmez, savaş ve güçlük zamanlarında güçlülere katlanırdık. [\[170\]](#)

Daima toplu bulunur, dağılmazdık. Hiç kimseye karşı da, zulüm ve haksızlığa ilk başlayan biz olmazdık!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Doğru söylediniz!" buyurdu. [\[171\]](#)

Kays b. Husayn'ın Benî Hâris b. Ka'blara Vali ve Kumandan Tayin Edilişı ve Elçilerin Yurtlarına Dönüşü

Peygamberimiz Aleyhisselam, elçiler arasında bulunan Kays b. Husayn'ı, Benî Haris b. Ka'blara vali ve kumandan etti.

Benî Haris b. Ka'b elçileri Şevval ayının son günlerine kadar Medine'de kaldıktan sonra yurtlarına döndüler.[\[172\]](#)

Kendilerinin Zilkade ayının başlarında döndükleri de rivayet edilir. [\[173\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam elçilerin her birine onar, Kays b. Husayn'a ise oniki buçuk ukiyye gümüş verdi. [\[174\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Benî Hâris ve Benî Nehdler Hakkındaki Yazısı

"Resûlullah Aleyhisselam Kays b. Husayn Zülgussaya, babasının oğulları Benî Harislerle onların müttefikleri olan Benî Nehdler hakkında:

"Onlar, namaz kıldıkları, zekat verdikleri, müşriklerden ayrıldıkları, Müslüman olduklarına şahadet; malları içinde Müslümanların bir hakkı bulunduğunu ikrar ettikleri müddetçe, Allah'ın himayesi ve Resûlünün himayesi altındadırlar. Kendileri ne üşre, ne de savaş için toplanmakla mükelleftirler" diye yazı yazdı, yazdırdı.[\[175\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Benî Dıbablar Hakkındaki Yazısı

Resûlullah Aleyhisselam, Benî Haris b. Katıların bir dalı olan Benî Dıbablar için: "Namaz kıldıkları, zekat verdikleri, Allah'a ve Resûlüne itaat ettikleri ve müşriklerden ayrı durdukları müddetçe, Sâriye ile Râfi¹ onlarındır. Bunlar üzerinde hiç kimse kendilerine karşı hak iddia edemeyecektir" diye yazı yazdı.

Yazıyı Muğîre kaleme aldı. [\[176\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Yezid b. Tufeyl 'l-H aris  Hakkındaki Yazısı

Resûlullah Aleyhisselam, Yezid b. Tufeyl için:

"Namazı kıldığı, zekatı verdiği, müşriklerle savaştığı müddetçe bütün Madda onundur. Bunun üzerinde, kendisine karŗı hiç kimse hak iddia edemeyecektir" diye yazı yazdırdı Yazıyı C heym b. Salt kaleme aldı. [\[177\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Benî Kanân b. Sa'lebeler Hakkındaki Yazısı

Resûlullah Aleyhisselam, Benî Harislerin bir dalı olan Benî Kanan b. Sa'lebeler için:

"Mecsa onlarındır. Onlar, canları ve malları hakkında emniyet ve selamettedirler" diye yazı yazdı

Yazıyı Muğîre kaleme aldı. [\[178\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Abdi Yağus b. Vâletü'l-Hârisî Hakkındaki Yazısı

Resûlullah Aleyhisselam, Abdi Yağus b. Vâletü'l-Hârisî için:

"Namazı kıldığı, zekatı verdiği, gazalarda elde edilen ganimetlerin beşte birini ayırıp verdiği müddetçe, Müslüman olduğu sıradaki toprağı ve eşyası, hurma bahçeleriyle kendisinindir.

Kendisi de, kendisine tâbi olanlarda, ne üşrie, ne de savaş için toplanmakla mükelleftirler" diye yazı yazdı.

Yazıyı Erkam b. Ebi'l Erkam yazdı. [\[179\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Benî Ziyadlar Hakkındaki Yazısı

Resûlullah Aleyhisselam, Benî Harislerin bir dalı olan Benî Ziyadlar için:

"Onlar, namazı kıldıkları .zekatı verdikleri, müşriklerle savaştıkları müddetçe emniyet ve selamettedirler.

Cemmâ ile Enzibe kendilerininindir" diye yazı yazdı. Yazıyı, Ali kaleme aldı. [\[180\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Yezid b. Muhaccel Hakkındaki Yazısı

Resûlullah Aleyhisselam, Yezid b. Muhaccelü'l-Hârisî için:

"Nemire arazisi ile Nemire su âletleri ve orman arasındaki Rahman vadisi Hârisîlere aittir.

Yezid ve zürriyeti, kavmi olan Benî Malikler üzerinde âmirdir.

Ne onlara karşı savaş açılacak, ne de kendileri savaş için toplanacaklardır" diye yazı yazdı

Yazıyı Muğîre b. Şube yazdı. [\[181\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kanân b. Zeydler Hakkındaki Yazısı

Resûlullah Aleyhisselam, Hârisflerin bir dalı olan Benî Kanan b. Yezidler için: "Onlar namazı kıldıkları, zekatı verdikleri ve müşriklerden ayrı durdukları, yol emniyetini sağladıkları ve Müslüman olduklarına ikrar ve şehadette bulundukları müddetçe, Mezved^[182] ve Mezved'e ait su, hark ve dolapları kendilerindir" diye yazı yazdı. ^[183]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Âsım b. Hârisü'l-Hârisî Hakkındaki Yazısı

Resûlullah Aleyhisselam, Asım b. Hârisü'l-Hârisî için:

Râkis'in^[184] bir parçası olan Necme ona aittir.

Hiç kimse, bu hususta ona karşı bir hak iddia edemez" diye yazı yazdı

Yazıyı Erkam kaleme aldı. ^[185]

Abde b. Müshir'in Medine'ye Gelişi ve Müslüman Oluşu

Şa'bî'nin bildirdiğine göre; Cerir, Abde b. Müshir'e:

"Ben bir iş yapmak istiyorum, fakat sana danışmadıkça onu yapmayacağım. Hicaz'da bir peygamber zuhur eüniş. Kendisine gökten vahiy geliyormuş! Halkı Allah'a imana davet ediyormuş!" dedi. İkisi birlikte kalkıp Medine'ye geldiler.

Abde b. Müshir, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına yaklaşıp:

"Eğersen gerçekten peygambersen, sana neleri sormak için geldiğimi bana haber ver!" dedi. Peygamberimiz Aleyhisselam: "Kılıcın, oğlun ve atın alındı. Atını bulacaksın! Oğluna gelince; onu Malik b. Mecde öldürdü. Kılıcın ise, İbn Mes'ade'nin yanındadır. Atını Allah yolunda cihad için besle, bağla!

Eğer irtidat hadiselerine yetişirsen, sakın ne Kinanelere uy, ne de misakı boz!" buyurdu[186] ve: "Ey Abde! Yurdun nerededir?" diye sordu. Abde:

"Necran Kâbe'sindedir!"[187] dedi. [188] Peygamberimiz Aleyhisselam, Abde b. Müshir'e: "Yurdunda atlar edinmeni sana tavsiye ederim! Çünkü, çetin hadiseler hazırlanmış bulunuyor! Atların alınlarında hayır vardır!" buyurdu.[189]

Abde b. Müshir, yolculuk sırasında gördüğü şeyler hakkında da sorular sordu. Peygamberimiz Aleyhisselam, onların cevaplarını verdikten sonra:

"Ey İbn Müshir! Müslüman ol! Dinini dünyana satma!" buyurunca, Abde Müslüman oldu. [190] Allah ondan razı olsun![191]

Adiyy b. Hâtim'in Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Adiyy b. Hâtîm'in Medine'ye Geliş Tarihi, Kim fiğ i ve Kişiliği

Adiyy b. Hâtîm'in Medine'ye gelişi Hicretin 10. yılında, Şaban ayında idi. [192]

Adiyy b. Hâtîm'in ata soyu şöyle sıralanır: Adiyy b. Hatim, b. Abdullah, b. Sa'd, b. Haşrec, b. İmriü'l-Kays, b. Adiyy, b. Rebia, b. Cervel, b. Sual, b. Amr, b. Gavs, b. Tayyi', [193] b. Üded, b. Zeyd, b. Kehlan. [194]

Cömertliği dillere destan olan Hatim, Tayyi' kabilesindendi ve Adiyy'in babası idi. [195]

Adiyy b. Hatim, kavmi içinde ulu, şerefli, hatûb, hazırcevap, faziletli ve cömert bir zât idi.

Ebu Tarîf künyesini taşırdı. [196]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hicretin 9. yılında Rebiülâhir ayında Hz. Ali'yi Tayyi' kabilesinin putu Fûls'ü yıkmaya göndermişti. [197]

Adiyy b. Hâtîm'in Medine'de casusu vardı.

Casus, Hz. Ali'nin Tayyi'lere doğru gittiğini Adiyy'e bildirince, [198] Adiyy b. Hatim Şam'a kaçmıştı. [199] Adiyy b. Hâtîm'in kızkardeşi Seffâne ise, Tayyi' kabilesi esirleri arasında Medine'ye getirilmiş bulunuyordu. [200]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Adiyy b. Hâtîm'in kızkardeşi Seffâne'yi serbest bırakmış; giyimlik, binit, yol azığı verip, kavminden emniyetli bazı kişilerin yanına katarak Şam'a yollamıştı.

Adiyy b. Hatim der ki:

"Seffâne akıllı bir kadındı.

Ona:

'Şu zâtın işi hakkında görüşün nedir?' diye sordum.

Bana:

'Vallahi, acele senin ona katılmanı uygun görürüm.

Eğer kendisi gerçekten peygamberse, ona tâbi olmakta başkalarını geçmen, senin için bir fazilet ve üstünlük olur.

Eğer o bir hükümdarsa, onun sayesinde Yemen'deki saltanatını kaybetmez, hor ve hakir bir duruma düşmezsın!

Artık karar senindir!' dedi.

'Vallahi yerinde görüş budur! [201]

Ben bu zâta gideceğim. [202]

Vallahi, o bir yalancı ise (yalancılığı) bana zarar vermez. [203]

Eğer doğru ise [204] söylediklerini dinlerim. [205] Kendisine tâbi olurum!' dedim. [206]

Yola çıktım, Medine'ye geldim.

Resûlullah Aleyhisselamın yanına vardım. Kendisi, o sırada Mescidde oturuyordu. [207]

Halk, beni görünce:

'Adiyy b. Hatim! Adiyy b. Hatim! Adiyy b. Hatim!' dediler. [208]

Emansız, (güvencesiz) ve yazısız gitmişim. [\[209\]](#)

Resûlullahın yanına varıp selam verdim.

Bana:

'Sen kimsin?' diye sordu.

'Adiyy b. Hâtim'im!' dedim. [\[210\]](#)

Elimi kendisine uzattım, tuttu.

Ben, bundan önce, onun elini benim elime vermesini umar dururdum . [\[211\]](#)

Peygamber Aleyhisselamın yanında akraba, kadın ve çocuklarının bulunduğunu gördüğüm zaman anladım ki; onda ne Kısra'nın (Acem şahının), ne de Kayserin (Rum hükümdarının) saltanatı vardı! [\[212\]](#)

Resûlullah, ayağa kalkıp beni evine götürdü.

Vallahi, benim maksadım ve arzum da oraya (evine) götürülmemdi.

Resûlullah, giderken, zayıf, yaşlı bir kadına rastladı. [\[213\]](#) Kadının yanında da, küçük bir çocuk bulunuyordu. [\[214\]](#)

Kadın, Resûlullahın durmasını istedi, o da durdu. [\[215\]](#)

Ona:

'Bizim senden bir dileğimiz var' dediler. [\[216\]](#)

Resûlullah onların işini onlarla uzun uzun konuştu. [\[217\]](#)

Kendileriyle birlikte gidip işlerini gördükten sonra, geldi. [\[218\]](#)

İçimden, kendi kendime:

'Vallahi, bu zât hükümdar değildir!' dedim. [\[219\]](#)

Sonra, elimden tuttu, [\[220\]](#) beni evine götürüp içeri girdi. Eline iki hurma lifinden doldurulmuş bir yastık alıp bana attı ve:

'Otur onun üzerine!' buyurdu.

Ben:

'Hayır! Onun üzerine sen otur!' dedim.

Resûlullah bana:

'Hayır, sen oturacaksın!' buyurdu.

Yastığın üzerine oturdum. Resûlullah Aleyhisselam ise, kuru yere oturdu. İçimden, kendi kendime:

'Vallahi, bu, hükümdar işi değildir!' dedim . [\[221\]](#)

Bana:

'Ey Adiyy b. Hatim! Sen gel Müslüman ol da, selamete er!' buyurdu.

Ona:

'Ben, dini olanlardanım. [\[222\]](#) Benim bir dinim vardır!' dedim. [\[223\]](#)

Bana:

'Ey Adıyy b. Hatim! Sen gel Müslüman ol da, selamete er!' buyurdu.

Ona:

'Ben, dini olanlardanım!' dedim.

Bana:

'Ey Adıyy b. Hatim! Sen gel, Müslüman ol da, selamete er!' buyurdu.

Ben de ona yine:

'Ben, dini olanlardanım!' dedim. [\[224\]](#)

Bunun üzerine, Resûlullah:

'Ben senin dinini senden daha iyi bilirim!' buyurdu. [\[225\]](#)

Kendisine:

'Demek sen benim dinimi benden daha iyi bilirsin hâ?!' dedim.

Resûlullah:

'Evet!' buyurdu, bunu iki-üç kere tekrariadı [\[226\]](#) ve:

'Söyle ey Adıyy b. Hatim! [\[227\]](#) Sen bir Rekûsî [Hıristiyanlıkla Sâbiflik karması dinin sâliklerinden] değil misin?' diye sordu.

'Evet!' dedim. [\[228\]](#)

Bana:

'Sen kavminin lideri ve başkanı değil misin?' diye sordu.

Kendisine:

'Evet!' dedim. [\[229\]](#)

Bana:

'Sen kavminin içine gidiyor, mirba' [ganimetin dörtte birini] alıyor değil misin?' diye sordu.

Kendisine:

'Evet! Gidiyor ve alıyorum!' dedim.

Bana:

'İşte bu, senin dininde sana helâl değildir!' buyurdu. [\[230\]](#)

Resûlullah bunu söyleyince çok mahcup oldum! [\[231\]](#)

Kendisine:

'Evet! Öyledir vallahi!' dedim.

Anladım ki, o, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir!

Meçhul olan şeyleri (Allah ona bildiriyor, o da) biliyordur! [\[232\]](#)

Resûlullah, beni utandıran sözünü tekrarlamadı. [\[233\]](#)

Bana:

'Ey Adıyy b. Hâtım! [\[234\]](#)

Sen ne diye kaçıyorsun?! [\[235\]](#) Sen 'Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka hiçbir ilah yok!' demekten mi

kaçıyorsun?!

Allah'tan başka bir ilah mı var?! [\[236\]](#) Allah'tan başka ilah olduğunu mu biliyorsun?!' diye sordu.

Kendisine:

'Hayır!' dedim. [\[237\]](#)

Bana:

'Sen.'Allahuekber¹ demekten mi kaçıyorsun?! Yüce Allah'tan daha büyük birşey mi var?! [\[238\]](#)
Sen Allah'tan daha büyük birşey olduğunu mu biliyorsun?!' diye sordu.

Kendisine:

'Hayır!' dedim. [\[239\]](#)

Bana:

'Biliyorum: Senin bu dine (İslâmiyete) girmene engel olan, 'Ona ancak insanların zayıfları, güçsüzleri tâbi oluyor. Araplar onları okla vurup bitirirler!' diyor (olman)dır. [\[240\]](#)

Ey Adıyy! Herhalde, bu dine (İslâmiyete) girmene çevrendeki muhtaç kimseleri görmene engel oluyordur?

Vallahi, çok sürmez, onlarda mal ve servet öyle bollaşacaktır ki, malın zekatını alacak kimse bulunamayacaktır![\[241\]](#)

Belki de, senin bu dine (İslâmiyete) girmene, onların düşmanlarının çok, kendilerinin ise sayıca az olduklarını görmene engel oluyordur! Vallahi, çok sürmez, bir kadının Kadisiye'den devesinin üzerinde yalnız başına çıkıp şu Beytullah'ı (Kabe'yi) tavaf ve ziyaret edinceye kadar[\[242\]](#) Allah korkusundan başka[\[243\]](#) hiçbir korku duymayacağını da işiteceksin!¹ buyurdu. [\[244\]](#)

Bana:

'Sen Hîreyi biliyor misin?' diye sordu.

Kendisine:

'Gitmedim, orayı görmedim, ama işitmiştim!' dedim. [\[245\]](#)

Bana:

'Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; [\[246\]](#) çok sürmez, [\[247\]](#) Allah bu işi (İslâmiyeti) tamamlayacak, [\[248\]](#) Kısra b. Hürmüz'ün hazineleri de fethedilecek, ele geçirilecektir!' buyurdu.

'Kısra b. Hürmüz mü?!¹ dedim.

'Kısra b. Hürmüz!' buyurdu.

'Kısra b. Hürmüz mü?!¹ dedim. [\[249\]](#)

'Evet! Kısra b. Hürmüz! [\[250\]](#)

Hîre'den deve üzerinde hamisiz, koruyucusuz olarak tek başına çıkıp gelen bir kadın da Kabe'yi

tavaf edebilecektir! [\[251\]](#)

Belki de, senin bu dine girmene devlet ve saltanatı Müslümanlardan başkasında görmen engel oluyordur.

Allah'a yemin ederim ki; çok sürmez, Bâbil ülkesinin beyaz köşklerinin de Müslümanlara açılacağını işiteceksin!' buyurunca, Müslüman oldum. [\[252\]](#)

'Ben hanif bir Müslümanım!' dedim. [\[253\]](#)

Resûlullahın yüzünde sevinç belirdiğini gördüm.

'Muhakkak ki, Allah'ın gazabına uğrayanlar Yahudilerdir.

Dalâlete düşenler de Hıristiyanlardır!' buyurdu. [\[254\]](#)

Resûlullah, bundan sonra, Ensardan birinin yanına inmemi bana emretti.

Sabah akşam onun evine gidip gelmeye başladım. [\[255\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, namazı hangi vakitlerde kılacağımı tarif etti. [\[256\]](#) Hiçbir namaz vakti girmezdi ki, ben onu özlemiş olmayayım!" [\[257\]](#)

Adiyy b. Hâtim'in Av Hakkındaki Sorularının Cevaplanması

Adiyy b. Hatim der ki:

"Resûlullah Aleyhisselama:

'Yâ Rasûlallah! Benim yurdum avyundudur! [258]

Biz, şu köpeklerle, [259] şahinlerle [260] av avlayan bir kavimiz. [261]

Bunlarla avlanmak bize helâl olur mu?¹ diye sordum. [262]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Sen ava gittiğin köpeğini [263] veya şahinini [264] saldığın ve Besmele de çektiğin zaman, onun senin için tuttuğu avı yel' buyurdu. [265]

'Ya o, avı tutarken öldürürse?' diye sordum. [266]

'Kendisi ondan yemedikçe, onu öldürmüş bile olsaydı! [267] Çünkü, onu senin içintutmuştur. [268] Eğer ondan yerse, sen ondan yeme! Çünkü, o, o avı kendisi için tutunuştur!' buyurdu. [269]

'Yâ Rasûlallah! [270] Köpeğimin yanında başka bir köpek daha bulunur ve avı hangisinin tuttuğunu bilemezsem ne yapacağım?' diye sordum. [271]

'Köpeğinin yanında başka bir köpek bulunur, ölmüş bulunan avı yanındaki köpeğin tutmuş olmasından korkarsan, [272] kendi köpeğinin onu senin için tuttuğunu öğreninceye kadar [273] yeme!

Çünkü, sen Besmeleyi kendi köpeğine çekmiş, ondan başkasına Besmele çekmemiştin! [274]

Onu hangisinin öldürdüğünü bilemezsin. [275]

Besmele ile saldığın köpeğin avı senin için tutar, sen de canlı iken yetişirsen, onu hemen kes!' buyurdu. [276]

'Yâ Rasûlallah! Biz mi'raz (zıpkın)la avlanan bir kavimiz.

Bu, bize helâl olur mu?' diye sordum. [277]

Resûlullah:

'Mi'raz (zıpkın)ın sivri ucuyla avladığını ye!

Yanı ile vurup öldürdüğün av, sopa ile vurulup öldürülmüş hükmünde olup, haramdır!' buyurdu. [278]

'Ey Allah'ın Peygamberi! Biz, okçu bir halkız!¹ dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Sizden biriniz, ava ok atacağı zaman, Yüce Allah'ın ismini ansın, Besmele çeksin! Onu vurup öldürürse yesin! Eğer onu suya düşmüş veya su içinde ölmüş bulursa yemesin! Çünkü, bilemez: Belki de onu su öldürmüştür!

Bir veya iki gün sonra, okunun izini avının üzerinde bulduğu ve onda okundan başka bir iz bulunmadığı takdirde, dilerse, onu yesin! [279]

Sen de, okunu atacağın zaman, Allah'ın ismini an, Besmele çek! Vurduğun avı ölmüş bulsan da ye!

Ancak, suyun içine düşmüş bulursan yeme! Çünkü, sen onu suyun mu, yoksa okunun mu

öldürdüğünü bilemezsin! [\[280\]](#)

Sen ava ok atar, bir veya iki gün sonra onu ölmüş bulursan ve üzerinde de kendi okundan başka bir iz bulunmazsa, dilersen ye! [\[281\]](#) Suyu batmış bulursan, yeme!' buyurdu." [\[282\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Verdiği Haberlerin Gerçekleşmesi

Adiyy b. Hatim der ki:

"Resûlullahın yanında bulunduğum sırada iki kişi geldi. Onlardan birisi yoksulluktan şikâyeti eniyor, diğeri de yolların hırsızlar tarafından tutulduğundan, kesildiğinden şikâyeti eniyor, dert yanıyordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Yol kesme meselesi; sana biraz sonra bir zaman gelecektir ki, o zaman, ticaret kervanı hiçbir kimsenin himâyesine hacet kalmadan Mekke'ye kadar çıkıp gidecektir!

Yoksulluğa gelince; sizin biriniz sadakasıyla dolaşıp da kendisinden bu sadakayı kabul edecek bir kimseyi bulamayacak hale gelmedikçe, Kıyamet kopmayacaktır! [\[283\]](#)

Sonra, sizden biriniz, Allah'ın huzurunda muhakkak duracak, Allah ile kendisi arasında ne bir perde, ne de Allah kelâmını kendisine çevirecek bir tercüman bulunmaksızın duracak. [\[284\]](#) Sonra Allah ona:

'Ben sana mal vermedim mi?¹ diye soracak.

O kul da:

'Evet, verdin!¹ diyecek.

Sonra Allah ona:

'Ben sana peygamber göndermedim mi?¹ diye soracak.

O kul da:

'Evet, gönderdin!' diyecek. [\[285\]](#)

Sağına bakacak, Cehennem ateşinden başka birşey görmeyecek. Sonra soluna bakacak, yine Cehennem ateşinden başka birşey görmeyecek! [\[286\]](#)

Önüne bakacak, Cehennem ateşiyle karşılaşacak! [\[287\]](#)

Öyleyse, her biriniz, bir hurmanın yarısıyla da olsun, bunu bulamazsa güzel bir sözle olsun, kendisini Cehennem ateşinden korusun! [\[288\]](#)

Ben, sizin hakkınızda yoksulluktan korkmuyorum! Yüce Allah size muhakkak yardım edecek, servet verecek, fetihler ihsan edecek! Hatta, Hîre ile Medine ve daha uzak yerler arasında bir kadın devesinin üzerinde seyahat edecek de, bineğinin alınmasından korkmayacaktır!' buyurdu. [\[289\]](#)

Resûlullah Aleyhisselamın haber verdiği şeylerden ikisi vuku buldu.

Geri kalan üçüncüsü de, muhakkak vuku bulacaktır!

Bâbil ülkesindeki beyaz köşklerin fetholunduğunu görmüşümdür!

Bir kadının Kadisiye'den devesinin üzerinde korkmadan yola çıkıp şu Beytullah'ı haccettiğini de görmüşümdür!

Allah'a yemin ederim ki: Resûlullah Aleyhisselamın söylemiş olduğu üçüncüsü de muhakkak vuku bulacak, mal ve servet öyle bollaşacak ki, onun zekatını alacak kimse bulunmayacaktır!" [\[290\]](#)

Adiyy b. Hâtîm'in Tayyi'lere Vali Tayin EdiliŖi

Peygamberimiz Al eyhisselam, Adiyy b. Hatim'i Tayyi'lerin üzerine vali tayin etti.[\[291\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ashabdan Bazılarını İslâmiyetin Yayıldığı Yerlerde Görevlendiriliş

Kimler, Nerelelere ve Ne Zaman Gönderildiler?

Peygamberimiz Aleyhisselam, Veda Haccından önce, [\[292\]](#) 10. yılda [\[293\]](#) İslâmiyetin yayıldığı bütün beldelelere valiler ve zekat-sadaka tahsil memurları gönderdi. [\[294\]](#)

1. Ensardan Amrb. Hazm'ı Necran'da,
2. Ensardan Benî Beyâzalardan Ziyad b. Lebid'i Hadramevte,
3. Halid b. Safd b. Âs b. Ümeyye'yi San'â'da,
4. Muhacir b. Ebi Ümeyyetü'l-Mahzûmî'yi Kinde ve Sadif'te,
5. Ebu Musa el-Eş'arî Abdullah b. Kays'ı Yemen, Zebid, Rima, Aden ve sahilde,
6. Ensardan Muaz b. Cebel'i Yemen Cened'de, [\[295\]](#)
7. Adiyy b. Hâtim'i Tayyi'lerle Benî Esedlerde,
8. Mâlik b. Nüveyre'yi Benî Hanzalelerde,
9. Zibrikan b. Bedr'i Benî Sa'dlarda,
10. Kays b. Âsım'ı Benî Sa'dlarda,
11. Alâ¹ b. Hadramî'yi Bahreyn'de,
12. Hz. Ali'yi Necran'da görevlendirdi. [\[296\]](#)

Muaz b. Cebel'in Göreve SeçiliŖi

İbn Ömer'in bildirdiğine göre; Peygam berim iz Aleyhisselam, sabah namazını kıldırıdıktan sonra cemaate yüzünü döndürüp:

"Ey Muhacirlerle Ensar cemaati! H anginiz Yemen'e hazırlanıp gider?" diye sordu.

Hız. Ebu Bekir:

"Ben giderim yâ Rasûlallah!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam sustu, ona cevap vermedi.

"Ey Muhacirlerle Ensar cemaati! H anginiz Yemen'e hazırlanıp gider?" diye tekrar sordu.

Hız. Ömer kalkıp:

"Ben giderim yâ Rasûlallah!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam sustu, ona da cevap vermedi.

"Ey Muhacirlerle Ensar cemaati! Hanginiz hazırlanıp Yemen'e gider?" diye üçüncü kez sordu.

Muaz b. Cebel kalkıp:

"Ben giderim yâ Rasûlallah!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Muaz! Bu vazife senindir!

Ey Bilal! Bana sarığımı getir!" buyurdu.

Sarık getirilince, onu Muaz b. Cebel'in başına sardı. [\[297\]](#)

Muaz b. Cebel'in Görev Mahalli ve Görevi

İslâmiyette Yemen üç valiliğe aynım işti.

Birincisi, sadaka bölgesiyle birlikte Cened valiliği olup, valiliklerin en büyüğü idi.

İkincisi, sadaka bölgesiyle birlikte San'â valiliği olup, valiliklerin ortancası idi.

Üçüncüsü, sadaka bölgesiyle birlikte Hadramevt valiliği olup, valiliklerin en küçüğü idi.

Cened'e Cened ismi, Meâfirlenden Cened b. Şehran'dan dolayı vehim işti. [298]

Cened, Yemen'in yukarı tarafında Aden'e doğru idi. [299]

Muaz b. Cebel, Cened'de kadılık, hâkimlik yapacak; Cened halkına İslâmiyeti, İslâm şariatını, Kur'ân okumayı öğretecek; Yemen ülkesinde tahsil edilen zekat ve sadakalan da vazifelilerinden teslim alacaktı. [300]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Muaz b. Cebel'e:

"Sana bir dava getirilip arzedildiği zaman [301] nasıl ve neye göre hüküm verirsin?" diye sordu.

Muaz b. Cebel:

"Allah'ın Kitabındaki hükümlere göre hüküm veririm!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Eğer Allah'ın Kitabında dayanacağın bir hüküm olmazsa, neye göre hüküm verirsin?" diye sordu. [302]

Muaz b. Cebel:

"Resûlullahın o hususlardaki hükümlerine, [303] sünnetine göre [304] hüküm veririm" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Eğer Resûlullahın hükümlerinde, [305] sünnetinde de dayanacak bir hüküm bulunmazsa ne yaparsın?" diye sordu. [306]

Muaz b. Cebel:

"O zaman ben de tereddüt etmeden kendi görüşüme göre içtihad* eder, hüküm veririm" dedi. [307]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, eliyle Muaz b. Cebel'in göğsünü sığayarak: [308]

"Hamd olsun O Allah'a ki, Resûlullahın elçisini [309] Resûlullahın hoşnut olacağı şeye [310] muvaffak kıldı" buyurdu. [311]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Muaz b. Cebel'i Uğurlaması

Peygamberimiz Aleyhisselam, yanında Muhacirlerden ve Ensardan bazı kişilerle Kureyşve Kureyş dışındaki gençlerden bazıları bulunduğu halde Muaz b. Cebel'i uğurlamaya çıktı. [\[312\]](#)

Muaz b. Cebel hayvan üzerinde gidiyor, Peygamberimiz Aleyhisselam ise yanışına yaya yürüyor.[\[313\]](#) ve kendisine bazı tavsiyelerde bulunuyordu. [\[314\]](#)

Muaz b. Cebel:

"Yâ Rasûlallah! Ben binitliyim, sen ise yaya yürüyorsun! Ben de inip seninle ve senin ashabınla birlikte yürüsem olmaz mı?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Muaz!" dedi, "Allah yolunda attığım şu adımlarım için sevap umuyorum!" [\[315\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Muaz b. Cebel'e Emir ve Tavsiyeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam, Muaz b. Cebel'e:

"Sen, Ehl-i Kitab olan bir kavme gidiyorsun.

İmdi, onları Allah'tan başka ilah olmadığına, benim de Resûlullah olduğuma şehadet getirmeye davet et!

Eğer bu hususta sana itaat ederlerse, kendilerine bildir ki, Allah onlara her gün ve gecede beş vakit namazı farz kılmıştır.

Eğer sana bu hususta da itaat ederlerse, onlara bildir ki, Allah kendilerine zenginlerinden alınıp fakirlerine verilecek birzekatı farz kılmıştır. Eğer sana bu hususta da itaat ederlerse, sakın mallarının en kıymetlilerini alma! Mazlumun duasından sakın! Çünkü, bu dua ile Yüce Allah arasında perde yoktur!" buyurdu. [\[316\]](#)

Muaz b. Cebel'in bildirdiğine göre, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

Her otuz sığırda, bir yaşında erkek veya dişi bir dana,

Her kırkta iki yaşında bir dana...

Her buluş çağındaki gayrimüslimden de bir dinar veya onun dengi Yemen kumaşı, [\[317\]](#)

Semanın suladığı herşeyden uşr (onda bir),

Kovaların suladığı şeylerden de yanm uşr (yirmide bir) alınmasını emretti. [\[318\]](#)

Alınacak Zekat ve Sadakaların Cins ve Miktarlarının Yazılı Olduğu

Musa b. Talha b. Ubeydullah, Peygamberimiz Aleyhisselamın Muaz b. Cebel'i Yemen'e göndereceği sırada yazdığı yazıda buğday, arpa, hurma, üzüm ve darıdan sadaka alınmasının yazılı olduğunu okuduğunu söyler. [\[319\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın hayvan zekat miktarları hakkında Muaz b. Cebel için yazdırmış olduğu yazı Emevî halifesi Ömer b. Abdülaziz'in eline geçmişti. Gereklikçe, getirilip okunmakta idi. [\[320\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Muaz b. Cebel'e Son Öğüt ve Tavsiyeleri

Muaz b. Cebel:

"Yâ Rasûlallah! Bana tavsiyelerde bulun!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ne halde veya nerede olursan ol, Allah'tan kork!" buyurdu.

Muaz b. Cebel:

"Bana tavsiyeni arttır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Günahın arkasından hemen haseneyi (sevabı) yetiştir ki, onu yok etsin!" buyurdu.

Muaz b. Cebel:

"Bana tavsiyeni biraz daha arttır!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İnsanlara güzel ahlâkla muamele et! [\[321\]](#)

Ey Muaz! Sen ki, Kitab Ehli bir kavmin üzerine gidiyorsun!

Onlar senden Cennetin anahtarının ne olduğunu soracaklardır.

Onlara:

'Cennetin anahtarı, Lâ ilahe illallahu vahdehu lâ şerike leh'dir, de' buyurdu. [\[322\]](#)

Muaz b. Cebel:

"Bana Kitabda bulunmayan ve senden de işitmediğim birşey sorulur ve halli için bana getirilirse ne buyurursun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah için tevazu göster, Allah seni yükseltir. Sakın iyice bilmedikçe hüküm verme! Sana müşkil, karmaşık gelen işi ehline sor, danış, utanma! En sonra içtihad et! Muhakkak ki, Allah, doğruluğuna göre seni muvaffak kılar.

İşler sana karmakarışık gelirse, gerçek sence belli oluncaya kadar bekle, yahut bana yaz!

Bu hususta keyfine göre hareket etmekten sakın!

Yumuşak davranmanı sana tavsiye ederim!" buyurdu. [\[323\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Muaz b. Cebel'e Kendisiyle Bir Daha Görüşemeyeceğini ve Bazı Hadiseleri Haber verışı

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Muaz! Hiç şüphesiz, sen bu yılımdan sonra benimle buluşamayacak, belki de şu Mescidime ve kabrime uğrayacaksın!" buyurdu.

Muaz b. Cebel, Peygamberimiz Aleyhisselamdan ayrı düşeceğine son derece üzümlere ağlamaya başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Muaz! Ağlama! Feryad ile ağlamak şeytandandır. [\[324\]](#)

Ben seni yürekleri yufka olan bir kavme gönderiyorum.

Onlar, hak üzerinde iki kere savaşıacaklar.

Onlardan sana itaat edenler, sana asi olanlarla çarpışacaklar; hatta kadın kocasına, oğlu babasına, kardeş kardeşine öfkelenecek, sonra da İslâmiyete tekrar döneceklerdir!" buyurdu. [\[325\]](#)

Ebu Musa el-Eş'arî'nin Görevi ve Görev Mahalli

Ebu Musa el-Eş'arî'nin görevi de, Muaz b. Cebel gibi, halka dinî işlerini öğnetmek, [\[326\]](#) kadılık yapmak ve zekat toplamaktı. [\[327\]](#)

Ebu Musa el-Eş'arî:

"Yâ Rasûlallah! Bizim Yemen toprağımızda arpadan yapılan mizrve baldan yapılan bit¹ denilen içkiler var. Bunlar hakkında ne buyrulur?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Her sekir, sarhoşluk veren şey haramdır!" buyurdu. [\[328\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ebu Musa ile Muaz'a Tavsiyesi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ebu Musa ile Muaz b. Cebel'e:

"Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız. Müjdeleyiniz, ürkütmeyiniz! Birbirinizle uyuşunuz! Anlaşmazlığa düşmeyiniz!" buyurdu. [\[329\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, yüzünü Medine'ye çevirip gelirken:

"Kendileri nerede ve ne halde olurlarsa olsunlar, halkın bana en yakın olanları, m utta kî (Allah'tan korkar) olanlarıdır" buyurdu. [\[330\]](#)

Amr b. Hazm'ın Necran'da Görevlendirilmesi

Benî Haris b. Katıların elçileri Hicretin 10. yılında Şevval'in son günlerinde veya Zilkade ayının başlarında yurtlarına dönüp gittikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara İslâm dinini iyice anlatmak, sünneti ve İslâm'ın alâmetlerini öğretmek, zekat ve sadakalarını da teslim almak üzere Amr b. Hazm'ı gönderdi.

Kendisine bir de yazı yazıp, ona söyleyeceğini o yazının içinde söyledi, emredeceğini emretti. [\[331\]](#) Yani, İslâm şariatını, feraizini, ceza hükümlerini Yemenlilere öğretmesini emretti. [\[332\]](#)

Benî Haris b. Ka'blar Yemen'in Necran bölgesinde oturdukları için, [\[333\]](#) Amrb. Hazm da Necran'a gönderilmişti. [\[334\]](#)

Amr b. Hazm'a Verilen Emirnâme

İbn Hişam'ın "İbn İshak dedi ki" [335] diyerek, İmam Ebu Yusuf'un da "Muhammed b. İshak bana rivayet etti ki, Peygamber Aleyhisselam, Necran'a gönderdiği sırada Amrb. Hazm için şöyle yazdı" diyerek naklettiği yazıda şöyle buyurulmaktadır:

"B ismi İlâhirrahm ânirrahîm

Bu, Allah'ın Resûlü tarafından [336] bir beyandır. [337] Bir eman ve garantidir. [338] 'Ey iman edenler! Akidleri yerine getiriniz!' [Mâide: 1]

Bu, [339] Allah'ın Resûlü [340] Peygamber Muhammed tarafından, Yemen'e gönderdiği sırada, Amr b. Hazm'a yazılan bir ahiddir.

O, bütün işlerinde Allahtan sakınmasını ona (Amr b. Hazm'a) emretti. [341] 'Çünkü, Allah, hiç şüphesiz sakınanların ve daima iyilik edenlerin yanındadır¹ [Nahl: 128]. [342]

Onun yapacağı birtakım işler arasında ganimetlerden Allah'ın tayin ettiği beşte biri ve meyvelerden zekat olarak mü'minler üzerine farz kılınanları alması; [343] Allah'ın Resûlüne emrettiği gibi hakkı tutması, gözetmesi, halkı hayırla müjdelemesi ve onlara hayn emretmesi için emir verdi.

O, aynı zamanda, halka Kufân'ı öğretecek ve Kur'ân'da olanları onlara iyice anlatacaktır.

Tâhir (abdestli) olmadıkça Kur'ân'a el sürmekten insanları men edecektir!

İnsanlara lehlerinde ve aleyhlerinde olanları bildirecektir.

Doğru, dürüst olan insanlara yumuşak, zâlim ve haksız olanlara karşı da sert davranacaktır.

Çünkü, Allah zulümden, haksızlıktan hoşlanmaz ve ondan men eder.

Haberiniz olsun ki, Allah, 'Allah'ın laneti zâlimlerin üzerindedir!¹ [Hûd: 13] buyuruyor.

İnsanları Cennetle ve Cennet amelleriyle müjdeleyecek, Cehennemle ve Cehennem amelleriyle de uyarak, korkutacaktır!

Dini iyice anlamalarına kadar halka yakınlık gösterecek, hac amellerini, haccın sünnet ve farzlarını, Allah'ın bu hususta emrettiği şeyleri, hacc-ı ekberi ve hacc-ı asgarı-ki, bu umredir-öğretecek, tek ve küçük örtü içinde namaz kılmaktan men edecektir.

İki ucu omuzlar üzerine atılabilecek genişlikte olan örtü içinde kılmak bundan müstesnadır.

Halkı secde avret mahalli yukarı doğru açılacaktek örtüye sarılıp bürünmekten ve başının saçını toplayıp ensesinde bağlamaktan men edecektir!

İnsanlar arasında vuku bulacak harblerde, kabile ve aşiretlere yapılacak dua yasaklanacak; onlar, Bir olan, hiçbir eşi ve ortağı olmayan Yüce Allah'a dua edecek; Allah'a dua etmeyen kabilelere ve aşiretlere dua eden kişiler, Bir olan, hiçbir eşi ve ortağı olmayan Allah'a dua edinceye kadar, kılıçla budanacaktır.

Abdest alırken; yüzlerini, dirseklerine kadar ellerini, bileklerine (topuklarına) kadar ayaklarını güzelce yıkamayı ve Allah'ın kendilerine emrettiği gibi başlarına mesetmeyi, namazı vaktinde kılmayı, rükû, sücud ve huşûu tam yapmayı, gecenin sonu olunca sabah namazını, gün ortalayıp güneş doğudan batıya doğru eğilmeye başladığı zaman öğle namazını, öğle vakti çıkıp güneş arkasını arza çevirdiği zaman ikindi namazını, gece gelince yıldızların gökte görünme zamanına kadar geciktirilin eksizin akşam namazını, gecenin ilk kısmında da yatsı namazını kılmayı halka emredecektir.

Cuma için nida edildiği, ezan okunduğu zaman Cuma namazına koşmayı ve mescide gitmeden önce Cuma için gusletmeyi, [344]

Ganimetlerden Allah'ın emrettiği beşte biri,

Ürünlerden, mü'minler üzerine zekat olarak farz kılınanları, [345]

Kaynakların suladığı ve göğün suladığı arazi ürünlerinden uşr ve kova ile sulanan arazi ürünlerinden yarım uşr almayı emretti.

Her on deve de iki koyun,

Her yirmi deve de dört koyun,

Her dört sığırda bir sığır,

Her üç sığırda bir yaşını tamamlamış bir dana veya üç yaşına girmiş erkek veya dişi bir sığır,

Mer'âda yayılan koyunlardan her kırk koyunda bir koyun vermek gerekir.

Bu, Allah tarafından mü'minlere farz kılınan zekattır.

Kim hayrını arttırırsa, o hayr kendisi için arttırmış olur.

Yahudilerden veya Nasrânîlerden (Hristiyanlardan) cân-ı gönülden Müslüman olup İslâm dininin gereklerini yerine getiren kimse, mü'minlerdendir.

Mü'minlerin sahip oldukları haklara o da aynen sahip, onların mükellef bulundukları vazifelerle o da mükellef olur.

Hristiyanlığında veya Yahudiliğinde kalmak isteyen kimse de, bundan men edilmeyecektir.

Erginlik çağına giren her gayrimüslim erkek veya kadın, hür veya köle, tam bir dinar veya onun karşılığı ile elbise ödemekle mükelleftir.

Kim bunu öderse, onun için, Allah'ın ve Resûlullah'ın himayesi vardır. Kim de bunu ödemekten kaçınırsa, o, Allah'ın ve Resûlünün ve bütün Müslümanların düşmanı olur.

Allah'ın salâtve selamları, rahmet ve bereketleri Muhammed'in üzerine olsun. "[346]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Amr b. Hazm'ı Necran'a gönderirken onun için yazı yazdırdığı gibi, Necranlılar için de bir yazı yazdırmış, [347] onu da Amr b. H. azm'la göndermişti. [348]

Yazının içinde farzlar, sünnetler ve diyet hükümleri vardı. [349]

Bu, içinde birçok hükümlerin yer aldığı büyük bir yazı idi. [350]

İmam Ebu Yusuf'un:

"Peygamber Aleyhisselamın onlara (Necranlılara) yazdığı yazının, onların ellerindeki nüshasıdır" diyerek kaydettiği yazıda şöyle denilmektedir:

"B ismi İlâhi rra hm ânirrahîm

Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed Peygamber'in Necran halkına yazdığı yazıdır:

Her çeşit meyve, mahsul, altın, gümüş ve köle hakkında Allah'ın hükmü uygulanacaktır.

Bu hususta üzerlerine düşen vazifeleri onlara anlat!

Bu sefer, bunlardan alınacak vergiler kendilerine bırakılmıştır.

Onlar, her yıl, bin tanesi Recep ayında, bin tanesi de Safer ayında olmak üzere iki bin Evâkı'

elbisesi ve her elbise ile birlikte birukiyye de gümüş ödemekle mükelleftirler.

Bu elbiselerin tutan hesaplanıp haraç vergisinden eksik veya fazla olduğu takdirde fazlası düşülecek, eksigi tahsil edilecektir.

Onlardan alınacak zırhlar, atlar, binek hayvanları ve diğer eşyalar da hesapla alınacaktır.

Elçilerimin yirmi günlükveya daha az müddet zarfındaki ikamet ve sefer masrafları, Necranlılara aittir.

Elçilerim, bir aydan fazla tutulamaz, bekletilemezler.

Yemen'de bir harb çıktığı zaman, onlar emanet olarak otuz zırh, otuz at ve otuz deve vermekle mükelleftirler.

Elçilerimin emanet olarak aldıkları zırhlarveya atlar veya binek hayvanları ya da sair eşyalar, kendilerine teslim ve bunlardan zayi olanları tazmin edilinceye kadar, elçilerimin kefaleti altında bulunacaktır.

Necran ve çevresi onların malları, canları, dinleri, hazır bulunmayanları, hazır bulunanları, aşiretleri, kiliseleri, az veya çok ellerinde bulunan herşeyleri.. Allah ve Resûlünün himayesindedir.

Ne din adamının din adamlığı, ne papazın papazlığı, ne kâhinin kâhinliği değiştirilecektir.

Onların üzerinde ne bir ribâ (faiz) alacağı, ne de Cahiliye devrinden kalma kan dâvası vardır.

Onlar ne bir zarara, ne bir güçlüğe uğratılacaklar, ne de yurtlarına ordu ayak basacaktır.

Onlardan her kim bir hak talebinde bulunursa, ne zâlim, ne de mazlum olmalarına meydan verilmeksizin, aralarında adaletle hükm olunacaktır.

Şeref sahibi kişilerden her kim ribâ (faiz) alır, yerse, himaye taahhüdüm ondan uzaktır.

Onlardan biri, başka birinin yaptığı haksızlıktan dolayı sorumlu tutulmayacaktır.

Onlar, haksızlık edip akidelerini bozmadıkları, öğüt dinledikleri ve hallerini düzelttikleri müddetçe, Allah'ın takdiri gelinceye kadar, bu yazıda yazılı olduğu üzere temelli olarak Allah'ın himayesinde ve Resûlullah Muhammed Peygamber'in himayesindedirler.

Ebu Süfyan b. Harb, Gaylan b. Amr, Benî Nasr'dan Malik b. Avf, Akra' b. Hâbisü'l-Hanzelî, Muğîre b. Şube şahittirler.

Bu yazıyı Abdullah b. Ebu Bekir onlar için yazdı ." [\[351\]](#)

Zekat Hakkındaki Yazılar ve Uygulamaları

Ömer b. Abdülaziz, halife olduğu zaman, Medine'ye adam gönderip Peygamberimiz Aleyhisselamin zekat hakkındaki yazısı ile Hz. Ömer'in bu husustaki yazısını arattırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselamin Amr b. Hazm'a zekat hakkında yazdığı yazı, Amr b. Hazm ailesi nezdinde bulundu.

Peygamberimiz Aleyhisselamin bu husustaki yazısı gibi bir yazı da, Hz. Ömer ailesi nezdinde bulunup M una m m e d b. Abdurrahman her iki yazının suretini çıkarması için arandı.

O da, bu yazıdaki deve, sığır, davar, altın, gümüş, hurma veya meyve, hububat, ve üzüm zekat miktarlarını Amr b. Hazm için istinsah etti. [352] Esasen Peygamberimiz Aleyhisselamin zekat miktarları hakkında yazdırıp [353] kılıcına bağladığı ve tavsiye ettiği, [354] ömrü sona erdiği için bütün zekat memurlarına tamim edemediği yazısı da elde bulunuyordu.

Hiz. Ebu Bekir'le Hiz. Ömer, vefatlarına kadar bu yazıya göre amel ve hareket ettiler. [355]

Hiz. Ebu Bekir'in, Enes b. Malik'i zekat tahsil memuru olarak Bahreyn'e gönderirken onun için yazdırıp [356] üzerini Peygamberimiz Aleyhisselamin mühür yüzüğü ile mühürlemiş olduğu yazı da, [357] Peygamberimiz Aleyhisselamin Hiz. Ebu Bekir'in yanında bulunan yazısına göre yazılmıştı. [358]

Peygamberimiz Aleyhisselamin vefatından sonra Necranlılar Hiz. Ebu Bekir'e gelmişler, o da, içinde Peygamberimiz Aleyhisselamin onlar hakkındaki yazısını anan ve özetleyen bir yazı yazıp ellerine verdiği gibi, Hiz. Ömer ve Hiz. Osman ve Hiz. Ali de yazdıkları yazıda Peygamberimiz Aleyhisselamin Necranlılar hakkındaki yazısını anmışlardır. [359]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Zekat Hakkındaki Yazısı

Zekat Kur'ân-ı Kerîm'in müteaddit sûrelerinde namazla birlikte anılıp verilmesi emrolunmakla birlik-te, [\[360\]](#) bunun nelerden, ne kadar ve nasıl alınacağı Kur'ân-ı Kerîm'de açıklanmamış, açıklama vazifesi Peygamberimiz Aleyhisselama bırakılmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın, Yüce Allah'tan telakki eylediği emir üzerine, [\[361\]](#) zekatın nelerden, kaçta kaç verileceği, ne kadar malı olana farz olduğu hakkında yazdırdığı ve kılıcına bağlayıp vefatına kadar uyguladığı ve vefatından sonra Hz. Ebu Bekir'in, Hz. Ebu Bekir'den sonra da Hz. Ömer'in ona göre amel ettiği zekat yazı sı [\[362\]](#) hakkında İmam Zührî (vefatı: 124 Hicrî) şu tamamlayıcı bilgiyi vermektedir

"Bu, Resûlullah Aleyhisselamın zekat hakkında yazdırmış olduğu yazının bir nüshasıdır ki, (aslı) Ömer b. Hattab ailesi nezdinde bulunmaktadır.

Onu bana Salim b. Abdullah b. Ömer okuttu da, hepsini olduğu gibi ezberledim.

O, Ömer b. Abdülaziz'in de, Abdullah b. Abdullah b. Ömer'le Salim b. Abdullah b. Ömer'e istinsah ettirdiği nüshadır." [\[363\]](#)

Ömer b. Abdülaziz, Medine valisi olduğu zaman, buna göre amel etmelerini zekat memurlarına emretmiş; halife Velid b. Abdulmelik'e de bu hususta biryazı yazmış, o da zekat memurlarına bu nüshada yazılanlara göre amel etmelerini emretmiştir.

Daha sonra gelen halifeler de, buna göre ameli emretmekten geri durmamışlardır.

En sonunda, Hişam b. Hâni¹, bütün zekat memurlarına bu zekat yazısından birer nüsha göndererek, ona göre amel etmelerini ve bunun dışına çıkmamalarını emretmiştir. [\[364\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ebu Bekir Tarafından Enes b. Malik'e Verilen Zekat Yazısının Sûreti

Hz. Ebu Bekir'in Enes b. Malik'i zekat tahsil memuru olaak Bahreyn'e göndereceği sırada Peygamberimiz Aleyhisselamın zekat hakkındaki yazısından Enes b. Malik için yazdırdığı[365] ve üzerini Peygamberimiz Aleyhisselamın mühür yüzüyle mühürlediği[366] yazıda şöyle buyurulmaktadır:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Bu, Allah'ın Resûlüne emir buyurmuş olduğu ve Resûlullah Aleyhisselamın da, Müslümanlara farz kıldığı zekat farızası yazısıdır.

Herhangi bir Müslümandan, bu yazıda bildirilen miktarı veçhile zekat istenilirse, o Müslüman bu zekat] versin.

Bundan fazlası istenilirse, fazlasını vermesin.[367]

Deve Zekatı

Deveden her 24'ünde ve bundan aşağısında koyun olarak zekat: Her 5 devede 1 koyundur.

Develer 25'i bulunca, 35'e kadar, bir yaşını tamamlamış dişi 1 adet deve yavrusu. Böylesi bulunmazsa, bir yaşını tamamlamış erkek 1 deve yavrusu verilecektir. Develerin sayısı 36'yı bulunca, 45'e kadar, iki yaşını tamamlamış dişi 1 adet deve yavrusu, 46'yı buldukları zaman, 60'a kadar, üç yaşını tamamlamış puğur basacak bir adet erkek deve düvesi,

61 olunca, 75'e kadar, dört yaşını bitirmiş 1 adet dişi deve,

76'yı bulunca, 90'a kadar, 2 adet, iki yaşını bitirmiş deve düvesi,

91'e erişince, 120'ye kadar, üç yaşını bitirmiş, puğur basacak 2 adet dişi deve düvesi verilecektir.

Develerin sayısı 120'yi geçince, her 40 devede iki yaşını bitirmiş 1 adet dişi deve düvesi,

Her ellide üç yaşını bitirmiş 1 adet dişi deve düvesi verilecektir.

Sadece dört devesi olana, o dört deve için zekat yoktur.

Meğer ki, deve sahibi kendiliğinden vermek istesin.

Deve sayısı 5'i bulunca, zekat olarak bir koyun verilir.[\[368\]](#)

Yılın Birçok Günlerinde Yaylakta Gdlen Koyun Zekatı

40 koyundan 120 koyuna kadar, 1 adet koyundur.

120'den fazla olursa, 200'e kadar, 2 koyundur.

200'den fazla olursa, 300'e kadar, 3 koyundur.

300'den fazla olursa, her 100 koyunda 1 koyundur.

Bir kimsenin yayılır koyunları 40tan 1 noksan olursa, o koyunlara zekat yoktur.

Meğەر ki, sahibi kendiliğinden vermek istesin.

Zekat endişesiyle ayrı hayvanlar bir yere toplanmaz, toplu olanları da ayrılmaz.

Malları ortak olanlar, kendi aralarında farkı eşit olarak birbirlerinden alırlar.

Dişleri düşmüş, yaşlı hayvan ile gözü sakat olandan ve tekeden zekat olmaz.

Meğەر ki, zekat sahibi kendiliğinden vermek istesin.[\[369\]](#)

Gümüş Zekatı

Halis gümüşten zekat; 200 dirhemde onda birinin dörtte biridir. Gümüş sadece 190 dirhem olursa, ona zekat yoktur. Meğer ki, sahibi kendiliğinden vermek istesin*

Bir kimsenin develeri dört yaşını tamamlamış bir deve düvesi vermeyi gerektirecek sayıyı bulurda, kendisinin malları arasında öylesi bulunmaz ve üç yaşını tamamlayanı bulunursa, o, kabul edilir ve mümkünse onunla birlikte iki koyun veya yirmi dirhem de verir.

Bir kimsenin zekatı üç yaşında bir deve düvesi vermeyi gerektirecek kadar olur da, develeri arasında üç yaşında deve düvesi bulunmayıp dört yaşında olanı bulunursa, zekat olarak dört yaşındaki kabul edilir ve zekat memuru o kimseye iki koyun veya yirmi dirhem iade eder." [\[370\]](#)

[1] Kalkaşandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 326.

[2] İbrî Hazm, Cemhere, s. 484485.

[3] İbn Hazm, s. 398.

[4] İbn Hazm, Cemhere, s. 476.

[5] Kalkaşandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 326.

[6] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 282.

[7] Yâkût, c. 4, s. 282.

[8] İbn Abdilberr, c. 2, s. 559, İbn E ar, c. 2, s. 301, İbn Hacer, c. 1 , s. 572.

[9] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 321, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. 2, s. 58.

[10] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.4, s. 224, İbn Sa'd, c. 1, s. 32, Taberî, c. 3, s. 1 66.

[11] İbn Sa'd.c. 1, s. 32, Süheylf, Ravdu'l-ünüf, c. 7, s. 448, İbn Esîr, c. 5, s. 448, İbn Hacer, c. 3, s. 222.

[12] İbn Sa'd, c. 1, s. 321, Süheyif, c. 7, s. 448, İbn Hacer, c. 3, s. 240.

[13] İbn Sa'd, c. 1, s. 321.

[14] İbn Hacer, c. 3, s. 222.

[15] İbnİshak,İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 224, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 321 , Taben, Târih, c. 3, s. 166, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 299, İbn Sey^id, Uyun, c.2, s. 236, Zehebî, Megâzî, s. 570, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 63, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 39.

[16] İbnSa'd, c. 1, s. 321.

[17] Süheylf, Ravdu'l-ünüf, c. 7, s. 448.

[18] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 301 .

[19] Süheylf, c. 7, s. 449, Halebî, c. 3, s. 256, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 25.

[20] İbn Esîr, c. 2, s. 301.

[21] İbn İshak, c. 4, s. 224, İbn Sa'd, c. 1, s. 321, Taberî, c. 3, s. 166.

[22] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/473-476.

[23] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 224, İtan Sa'd, Tabakâtü'l-kütarâ, c. 1, s. 321, Taberî, Târîh, c. 3, s. 166, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 337, Süheylf, Ravdu'l-ünüf, c. 7, s. 450, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 236, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 63, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 39, Zürkân, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 25.

[24] İbn Atodilberr, İstiâb, c. 2, s. 559, Süheylf, c. 7, s. 449, İbn Esfârî, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 301, Halebî, İnsânü'l-uyun, c. 3, s. 257, Zürkân, c. 4, s. 25.

[25] Süheylf, c. 7, s. 448.

[26] İbn Abdilberr, c. 2, s. 559, Süheylf, c. 7, s. 449, İbn Esfârî, c. 2, s. 301, Zürkân, c. 4, s. 25.

[27] Süheylf, c. 7, s. 449, Zürkân, c. 4, s. 25.

[28] İbn İshak, c. 4, s. 224, İbn Sa'd, 11, s. 321, Taberî, c. 3, s. 166, Beyhakî, c. 5, s. 337 Süheylf, c. 7, s. 449, İbn Kayyım, c. 3, s. 39.

[29] Süheylf, c. 7, s. 449.

[30] İbn Sa'd, c. 1, s. 321, Halebî, c. 3, s. 257, Zürkân, c. 4, s. 26.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/476-477.

[31] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 224, Taberî, Târîh, c. 3, s. 166, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 338, Süheylf, Ravdu'l-ünüf, c. 7, s. 449, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 236, Zehebî, Megâzî, s. 570, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 63, Zürkân, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 26.

[32] İbn İshak, c. 4, s. 224, İbn Sa'd, c. 1, s. 321, Taberî, c. 3, s. 166, Beyhakî, c. 5, s. 338, İbn Kayyım, c. 3, s. 39, Zürkân, c. 4, s. 26.

[33] İbn İshak, c. 4, s. 224, Taberî, c. 3, s. 166, Beyhakî, c. 5, s. 338, İbn Seyyid, c. 2, s. 236, Zehebî, s. 570, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 63, İbn Kayyım, c. 3, s. 39, Kastalânî, c. 1, s. 313, Zürkân, c. 4, s. 26.

[34] Halebî, İnsânü'l-uyûn, c. 3, s. 257.

[35] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 573, Zürkân, c. 4, s. 26.

[36] Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 63, .

[37] İbn İshak, c. 4, s. 224, İbn Sa'd, c. 1, s. 321 -322, Taberî, c. 3, s. 166, Beyhakî, c. 5, s. 338, İbn Seyyid, c. 2, s. 237, Zehebî, s. 570. Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 63. İbn Hacer, c. 1, s. 573. Halebî, c. 3, s. 257. Zürkân, c. 4, s. 26.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/477-478.

[38] İbn Hazm, Cemhere, s. 447.

[39] İbn Hazm, s. 485-486.

[40] İbn Hazm, s. 478-479.

[41] İbn Hazm, s. 447.

[42] Ebu'l-Ferec İbn Cevzî el-Vefâ, c. 2, s. 571.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/478-479.

[43] Taberî, Târîh, c. 3, s. 155, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, t 2, s. 248, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2,

s. 53.

[44] Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, Vefa, c. 2, s. 751 -752.

[45] Taberî, c. 3, s. 155.

[46] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 329-330, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 248, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 319, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 266.

[47] İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248, Halebî, c. 3, s. 266-267.

[48] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248, Halebî, c. 3, s. 267.

[49] İbn Seyyid, c. 2, s. 248.

[50] İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248, Kastalânf, c. 1, s. 319.

[51] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248, Halebî, c. 3, s. 267.

[52] İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248, Halebî, c. 3, s. 267.

[53] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248, Halebî, c. 3, s. 267.

[54] İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248, Halebî, c. 3, s. 267.

[55] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248, Kastalânf, c. 1, s. 319, Halebî, c. 3, s. 267.

[56] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 330.

[57] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 248, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 319, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 267.

[58] İbn Sa'd, c. 1, s. 330.

[59] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248.

[60] İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248, Halebî, c. 3, s. 267.

[61] İbn Sa'd, c. 1, s. 330, İbn Kayyım, c. 3, s. 55, İbn Seyyid, c. 2, s. 248 Kastalânf, c. 1, s. 319, Halebî, c. 3, s. 267.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/479-482.

[62] Kalkaşandf, Nihâyetü'l-eneb, s. 298.

[63] İbn Hazm, Cemhere, s. 272.

[64] İbn Hazm. s. 15.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/482.

[65] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 21 3-21 4, Taberî, Târîh, c. 3, s. 165, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, Vefa.c. 2, s. 755-756, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 232.

[66] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 207, Ebu'l-Fidâ Sîre, c. 4, s. 115.

[67] Taberî, Târîh, c. 3, s. 1 65, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 57.

[68] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 25.

[69] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 311, c. 7, s. 34.

- [70] Ahmed,c.4, s. 25.
- [71] İbn Sa'd, c. 1,5.311,0.7, s. 34, Ahmed, c. 4, s. 25, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 275.
- [72] İbn Esîr, o. 3, s. 275.
- [73] İbn Sa'd, c. 1,s.311,c.7, s. 34, Ahmed, c. 4, s. 25, İbn Esîr, c. 3, s. 275.
- [74] İbn Esîr, o. 3, s. 275.
- [75] İbn Sa'd, c. 7, s. 34.
- [76] İbn Sa'd, c. 1, s. 311, c. 7, s. 34, Ahmed, c. 4, s. 25, İbn Esîr, c. 3, s. 275.
- [77] İbn Sa'd. c. 1. s. 34.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/482-483.
- [78] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 207, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 114.
- [79] Ebu'l-Ferec İtan Cevzf, Vefa, c. 2, s. 756, Halebî, c. 3, s. 246.
- [80] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 321, Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 756, Zehebî, Megâzî, s. 563, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 57.
- [81] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 310, Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 207.
- [82] İbn Sa'd, c. 1 , s. 310, Ebu Nuaym, c. 1, s. 207, E bu'l-Fidâ, c. 4, s. 59, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 57, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 246, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 11.
- [83] İbn Sa'd, c. 1, s. 310, Ebu Nuaym , c. 1, s. 207, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 59, İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 58.
- [84] İbn Sa'd, c. 1, s. 310, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 58.
- [85] Ebu Nuaym, c. 1, s. 207, E bu'l-Fidâ, c. 4, s. 59.
- [86] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 42, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 320, Zehebî, Megâzî, s. 564, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 58.
- [87] İbn İshak.c. 4, s. 214, İbn Sa'd, c. 1 ,s. 310, Taberî, c. 3, s. 165, Ebu Nuaym, c. 1, s. 207,Beyhakî, c. 5, s. 321, İbn Seyyid, c. 2, s. 232, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 57.
- [88] Ebu Nuaym, c.1, s. 207, Halebî, c. 3, s. 246.
- [89] İbn Sa'd, c. 1,s.310.
- [90] Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 756, Halebî, c. 3, s. 247, Zürkânf, c. 4, s. 11.
- [91] İbn Sa'd, c. 1, s. 310, Beyhakî, c. 5, s. 321, Ebu'l-Ferec, c. 3, s. 756, Zehebî, s. 563, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 57, Zürkânf, c. 4, s. 11.
- [92] 91 . Taberî, Târîh, c. 3, s. 166, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 319, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 57, İbn Kayyım, c. 3, s. 35, Halebî, c. 3, s. 247, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 11.
- [93] Taberî, c. 3, s. 166, Beyhakî, c. 5, s. 31 9, Zehebî, s. 564, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 57, İbn Kayyım, c. 3, s. 35, Halebî, c. 3, s. 247.
- [94] Süheylf, c. 7, s. 438.
- [95] Beyhakî, c. 5, s. 319, E bu'l-Fidâ, c. 4, s. 60, Halebî, c. 3, s. 247, Zürkânf, c. 4, s. 11.
- [96] Beyhakî, c. 5, s. 319, Halebî, c. 3, s. 247, Zürkânf, c. 4, s. 11-12.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/483-485.

[97] Süheyli, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 438, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 246.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/486.

[98] İbnîshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 214, Taberî, Târih, c.3, s. 166, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c.2,s. 232, İbn Kayyım , Zâdu'l-mead, c. 3, s. 35.

[99] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 207-208, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 321, Zehebî, Megâzî, s. 563, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 57., c. 5,

[100] İbn İshak.c.4, s. 214, Taberî, c. 3, s. 166. İbnSa'd,c. 1,s.311.

[101] İbnSa'd,c. 1,s.311.

[102] İbn İshak, c. 4, s. 214, İbn Sa'd, c. 1, s. 311, Ta ben , c. 3, s. 166, E bu'l-Ferec, c. 2, s. 756, İbn Esîr, c. 2, s. 266, İbn Seyyid, c. 2, s. 232.

[103] Ebu Nuaym, c.1, s. 208, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 60.

[104] Buhân , c. 5, s. 42, Beyhakî, c. 5, s. 320, Zehebî, s. 564, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 58.

[105] Beyhakî, c. 5, s. 321, Zehebî, s. 563, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 57, Halebî, c. 4, s. 247.

[106] Ebu'l-Ferec, c. 2, s. 757, Halebî, c. 3, s. 247.

[107] Zürkânf, c. 4, s. 12.

[108] Ebu'l-Ferec, c. 7, s. 757, Halebî, c. 3, s. 247-248, Zürkânf, c. 4, s. 11.

[109] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 321, Zehebî, Megâzî, s. 563, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 57, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 247, Zürkânf, Mevâhibül'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 12.

[110] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 215, Taberî, Târih, c. 3, s. 166, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 319-320, İbn Seyyid, c. 2, s. 233, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 58, İbn Kayyım , Zâdu'l-mead, c. 3, s. 35, Zürkânf, c. 4, s. 12.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/486-487.

[111] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 450, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 87, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 429, İbn Hacer, eI-İsâbe, c. 1, s. 93.

[112] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 143-144, Belâzurî, c. 1, s. 450-451, Beyhakî, c. 5, s. 429, İbn Hacer, c. 1 , s. 93, Kastalânf, M e vahi b, c. 1, s. 259, Diyarbekrî, Târihu'l-hamîs, c. 2, s. 146.

[113] İbn Sa'd, c. 1,s.1 40-1 41, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 283, Belâzurî, c. 1, s. 450, Yâkubî, c. 2, s. 87, .

[114] Belâzurî, c. 1, s. 450451, Beyhakî, c. 5, s. 429.

[115] İbn Sa'd, c. 1, s. 1 44, Belâzurî, c. 1, s. 449450.

[116] İbn Sa'd, c. 1, s. 1 38, Belâzurî, c. 1, s. 451, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 57.

[117] Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 85.

[118] İbn Sa'd, c. 1, s. 1 38, Belâzurî, c. 1, s. 451, Beyhakî, c. 5, s. 430, İbn Abdilberr, c. 1, s. 57.

[119] İbn Sa'd, c. 1, s. 138, Buhârî, c. 2, s. 85, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1808, Belâzurî, c.1 , s. 451, Beyhakî, c. 5, s. 430.

[120] İbn Sa'd, c. 1, s. 138, Buhârî, c. 2, s. 85.

[121] İbn Sa'd, c. 1, s. 137, Belâzurî, c. 1, s. 451.

[122] İbn Sa'd, c. 1, s. 138, Buhârî, c. 2, s. 85.

[123] İbn Sa'd, c. 1, s. 138, Belâzurî, c. 1, s. 451-452.

[124] Buhârî, Sahih, c. 2, s. 85.

[125] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 138, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 194, Buhârî, c. 2, s. 85, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1808, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 452 Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 430, Zehebî, Megâzî, s. 581.

[126] Müslim, c. 4, s. 1808, Beyhakî, c. 5, s. 430, Zehebî, s. 581.

[127] İbn Sa'd, c. 1, s. 139, Buhârî, c. 2, s. 85, Müslim, c. 4, s. 1808, Zehebî, s. 581.

[128] İbn Sa'd, c. 1, s. 139, Müslim, c. 4, s. 1808.

[129] Belâzurî, c. 1.S.452.

[130] İbn Sa'd, c. 1,s.139.

[131] İbn Sa'd. c. 1. s. 143. Belâzurî. c. 1. s. 452.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/487-489.

[132] İbn Sa'd, c. 1, s. 143, Belâzurî, c. 1, s. 451, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 59 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 50.

[133] Belâzurî, c. 1, s. 451 , İbn Abdilberr, c. 1 , s. 56.

[134] Kastalânf, Merâhib, c. 1, s. 259.

[135] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1,s.143.

[136] İbn Sa'd, c. 1 , s. 144, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 451, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 56, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledün-niye, c. 1, s. 259.

[137] İbn Sa'd, c. 1, s. 144, Belâzurî, c. 1, s. 450, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 146.

[138] İbn Sa'd, c. 1, s. 144, Belâzurî, c. 1, s. 450, Beyhakî, c. 5, s. 431, Diyarbekrî, c. 2, s. 146.

[139] İbn Sa'd, c. 1, s. 140, İbn Abdilberr, c.1 , s. 58, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 50, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 94.

[140] İbn Sa'd, c. 1, s. 144, Belâzurî, c. 1, s. 451.

[141] İbn Hacer, c. 1,s.94.

[142] İbn Sa'd, c. 1, s. 144, Belâzurî, c. 1, s. 451.

[143] Belâzurî, c. 1, s. 451 .

[144] İbn Sa'd, c. 1, s. 141 .

[145] İbn Sa'd, c. 1, s. 143, Belâzurî, c. 1, s. 451.

[146] İbn Sa'd, c. 1, s. 142, Belâzurî, c. 1, s. 451.

[147] İbn Sa'd, c. 1, s. 142.

[148] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, 11, s. 141.

[149] İbn Sa'd, c. 1, s. 144, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 451.

[150] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 59, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 51, Kastalânf, M evâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 259.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/489-491.

[151] İbn Sa'd, c. 1, s. 142, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 1 09, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 30, Müslim, Sahih, c. 2, s. 630, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 3, s. 336-337.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/491.

[152] İbn Hazm, Cemhere, s. 416-417.

[153] A. Zeynf Dahlân, Sîre, c. 2, s. 142.

[154] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 266.

[155] Vâkıdî, Megâzî, c.1, s. 7, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 339, c. 2, s. 169, Taberî, Târîh, c. 3, s. 1 56.

[156] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 239, Taberî, c. 3, s. 156, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 244, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 98, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 41, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 33.

[157] İbn İshak, c. 4, s. 239, Vâkıdî¹ den naklen İbn Sa'd, c. 1 , s. 339, Taberî, c. 3, s. 156, İbn Seyyid, c. 2, s. 244, İbn Kayyım, c.3,s.41 .

[158] İbn Sa'd, c. 1, s. 339, Taberî, c. 3, s. 156, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 53.

[159] İbn İshak, c. 4, s. 239, Taberî, c. 3, s. 156, İbn Seyyid, c. 2, s. 244-245, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 98, İbn Kayyım, c. 3, s. 41.

[160] Vâkıdîden naklen İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 339.

[161] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 239, İbn Sa'd, c. 1, s. 339, Taberî, Târîh, c. 3, s. 156, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 245, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 98, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 41.

[162] Belâiurf, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 384.

[163] Vâkıdîden naklen İbn Sa'd, c. 1, s. 339.

[164] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 239-240, Taberî, Târîh, c. 3, s. 156, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 98, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 144.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/491-494.

[165] İbn İshak, İbn Hişam, Sine, c. 4, s. 240, Vâkıdîden naklen İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 339, Taberî, Târih, c. 3, s. 156, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 418, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye'n-nihâye, c. 5, s. 98, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 53.

[166] Vâkıdîden naklen İbn Sa'd, c. 1, s. 339, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 245.

[167] İbn İshak, c. 4, s. 240, İbn Sa'd, c. 1, s. 339-340, Taberî, c. 3, s. 156, İbn Esir, c. 4, s. 18, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 144.

- [168] İbn İshak, c. 4, s. 240, Taberî, c. 3, s. 156-157, İbnEsîr, c. 4, s. 418, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 98.
- [169] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c.4, s. 240-241, Taberî, Târîh, c. 3, s. 157, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye vîe'n-nihâye, c. 5, s. 98-99.
- [170] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 245.
- [171] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 241, Taberî, Târîh, c. 3, s. 157, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye vîe'n-nihâye, c. 5, s. 99, İbn Hacer, el-İsâbe. c. 3. s. 245.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/495-497.
- [172] İtan İshak, c. 4, s. 241, İbnSa'd, c. 1, s. 340, Taberî, c. 3,s.157,İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 249, Etou'l-Fidâ, c. 5, s. 99, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 42.
- [173] İbn İshak, c. 4, s. 241, Taberî, c. 3, s. 157, İbn Seyyid, c.2,s. 245, Ebu'l-Fidâ, c.5,s. 99, İbn Kayyım, c. 3, s. 42, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks.2, s. 54.
- [174] İbn Sa'd. c. 1.S.340.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/497.
- [175] İbn Sa'd, c. 1.S.268.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/497.
- [176] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, 11, s. 267-268.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/497-498.
- [177] İbn Sa'd. c. 1.S.268.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/498.
- [178] İtan Sa'd. c. 1.S.268.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/498.
- [179] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 268.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/498.
- [180] İbn Sa'd, c. 1,5.268.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/499.
- [181] İbn Sa'd. c. 1.s. 268.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/499.
- [182] Mezved; içinde hurma ağaçları bulunan mâmur bir yerdir (Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 90).
- [183] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 268-269.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/499.
- [184] Râkis, bir vadidir (Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 116).
- [185] İbnSa'd, t 1,5.269.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/499-500.
- [186] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 435.

[187] Necran Kabe si, Benf ^Jodülmedan b. Deyyânü'l-Hârisilerin yaptı np tazim ettikleri bir kilise olup, kilisenin kubbesi üçyüz deri ile kaplanmıştı. Kilise, Necran nehri üzerinde bulunuyor, nehirden on bin altınlık bir gelir sağlam yordu (Vâkût, Mu'cemu'l-buldan, c. 5, s. 268).

[188] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 51 9, İbn Hacer, c. 2, s. 435.

[189] İbn Hacer, c. 2, s. 435.

[190] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 1. s. 340.

[191] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/500-501.

[192] Taberî, Târih, c. 3, s. 163.

[193] Süheylf,Ravdu'l-ünüf, c.7, s. 450, İbn Abdilberr, İstiâb,c.3, s. 1057, İbnEsîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 8.

[194] İbn Abdilberr, c. 3, s. 1057.

[195] İbn Esîr, c.4, s. 8.

[196] İbn Abdilberr, c. 3, s. 1057, İbn Esîr, c. 4, s. 8-9.

[197] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 984, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 164, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 207, İbn Kayyım , Zâdu'l-mead, c. 2, s. 227.

[198] Vâkıdî, c. 3, s. 988.

[199] İbn Sa'd, c. 2, s. 164, İbn Seyyid,c.2, s. 207, İbn Kayyım, c. 2, s. 227.

[200] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 225, Vâkıdî, c. 3, s. 987, Taberî, c. 3, s. 149 İbn Kayyım , c. 2, s. 228.

[201] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 225-227, Taberî, Târih, c. 3, s. 149, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 285-286, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 238, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 64.

[202] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 378.

[203] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257-378.

[204] Ahmed b. Hanbel, c.4, s. 257.

[205] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 378.

[206] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 8.

[207] İbn İshak, c. 4, s. 227, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 322, Taberî, c. 3, s. 1 49, İbn Seyyid, c. 2, s. 238, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 64.

[208] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 378, İbn Esîr, c. 4, s. 8.

[209] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 228.

[210] İbn İshak, c.4, s. 227, İtan Sa'd, c. 1, s. 322, Taberî, c. 3, s. 149, İbn Seyyid, c. 2, s. 238.

[211] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 228.

[212] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 378.

[213] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 227, Taberî, Tanrı, c. 3, s. 149, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 286, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 288, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 64.

[214] İbn Kayyım, c. 2, s. 228, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 468.

[215] İbn İshak, c. 4, s. 227, Taberî, c. 3, s. 149-150, İbn E sfr, c. 2, s. 286, İbn Seyyid, c. 2, s. 238, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 64.

[216] İbn Kayyım ,c. 2, s. 228.

[217] İbn İshak, c.4, s. 227, Taberî, c. 3, s. 150, İbnEsîr, c. 2, s. 286, İbn Seyyid, c. 2, s. 238, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 94.

[218] İbn Kayyım, c. 2, s. 228, İbn Hacer, c. 2, s. 468.

[219] İbn İshak, c.4, s. 227, Taberî, c. 3, s. 150, İbnEsîr, c. 2, s. 286, İbn Seyyid, c. 2, s. 238, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 64.

[220] İbn Kayyım, c. 2, s. 228.

[221] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 227, Taberî, Târih, c. 3, s. 1 50, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 238, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 64-65.

[222] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 378.

[223] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 8, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 3, s. 109, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 468.

[224] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 378.

[225] Ahmed b. Hanbel, c.4, s. 378, İbn Esîr, c. 4, s. 8, Zehebî, c. 3, s. 109, İbn Hacer, c. 2, s. 468.

[226] İbn Esîr, c.4, s. 8.

[227] İbn İshak, c.4, s. 227, Taberî, c. 3, s. 150, İbn Seyyid, c. 2, s. 238-239, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[228] İbn İshak, c. 4, s. 227, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 378, Taberî, c. 3, s. 150, İbn Seyyid, c. 2, s. 239, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[229] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 378, İbn E sfr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 8.

[230] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 227, Ahmed b. Hanbel, c.4, s. 379, Taberî, Târîh.c. 3, s. 150, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 239, E bu'l-F idâ, Sîre, c. 4, s. 65.

[231] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 379.

[232] İbn İshak, c.4, s. 227, Taberî, c. 3, s. 150, İbn Seyyid, c. 2, s. 239, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[233] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[234] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 378, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[235] Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 228.

[236] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 378, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[237] İbn Kayyım, c. 2, s. 228.

[238] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 378, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 65.

[239] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 228.

[240] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[241] İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 4, s. 227, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, 378, Taberî, Târih,

c. 3, s. 150, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 286, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 9.

[242] İbn İshak, c.4, s. 227, Taberî, c. 3, s. 150, İbnEsîr, c. 2, s. 286, İbn Seyyid, c. 2, s. 239, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[243] İbn Esîr, c. 2, s. 286.

[244] İbn İshak, c.4, s. 227, Taberî, c. 3, s. 150, İbnEsîr, c. 2, s. 286, İbn Seyyid, c. 2, s. 239, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[245] Ahmed, c. 4, s. 257, 358, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[246] Ahmed, c. 4, s. 257, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[247] Ahmed, c. 4, s. 378, İbn E sfr, c. 4, s. 9.

[248] Ahmed, c. 4, s. 257, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[249] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 378, İbn E sfr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 9.

[250] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 65.

[251] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, 378, İbn Esîr, c. 4, s. 9, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[252] İbn İshak, c.4, s. 227, Taberî, c. 3, s. 150, İbn Seyyid, UyÜnu'l-eser, c. 2, s. 239, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65.

[253] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 2, s. 228.

[254] Ahmed b. Hanbel, c.4, s. 378-379, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65, İbn Kayyım, c. 2, s. 228.

[255] İbn Kayyım, c. 2, s. 228.

[256] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257.

[257] İbn Abdilberr. İstiâb. c. 3. s. 1057. İbnEsîr. c. 4. s. 9.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/501-508.

[258] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 257.

[259] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 221, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1529, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1070.

[260] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257.

[261] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, Buhârî, c. 6, s. 221, Müslim, c. 3, s. 1529, İbn Mâce, c. 2, s. 1070.

[262] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257.

[263] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, Buhârî, c. 6, s. 220-221, Müslim, c. 3, s. 1529, Tirmizî, c. 4, s. 68, İbn Mâce, c. 2.S.1070.

[264] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257.

[265] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, Buhârî, c. 6, s. 221, Müslim, c. 3, s. 1529, Tirmizî, c. 4, s. 68.

[266] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, Müslim, c. 3, s. 1529.

[267] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257, Buhârî, c. 6, s. 220, Müslim, c. 3, s. 1529, İbn Mâce, c. 2, s. 1070.

- [268] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257.
- [269] Buhârî, c. 6, s. 220, Müslim, c. 3, s. 1530, Tirmizî, c. 4, s. 68.
- [270] Tirmizî, c.4, s. 68.
- [271] Buhârî, c. 6, s. 221, Müslim, c. 3, s. 1530.
- [272] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 256, Buhârî, c. 6, s. 218, Müslim, c. 3, s. 1530, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 17.
- [273] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257.
- [274] Buhârî, Sahih, c. 6, s. 218-221, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1530.
- [275] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 257.
- [276] Müslim, c. 3, s. 1531.
- [277] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 257.
- [278] Buhârî, c. 6, s. 218, Müslim, c. 3, s. 1530, Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 69.
- [279] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 379.
- [280] Müslim, c. 3, s. 1531, Tirmizî, c. 4, s. 67-68.
- [281] Buhârî, c. 6, s. 220, Müslim, c. 3, s. 1531.
- [282] Müslim. Sahih. c. 3. s. 1531.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/508-510.
- [283] Buhârî, Sahih, c.2, s. 113.
- [284] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 256, Buhârî, c. 2, s. 113.
- [285] Buhârî, c. 2. S. 114.
- [286] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 256, Buhârî, c. 2, s. 114.
- [287] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 256.
- [288] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 256, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 114.
- [289] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 379, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 65, İbn Kayyım, c. 2, s. 228.
- [290] İbn İshak, İbn Hişâm, Sîre, c.4, s. 227-228, Taberî, Târih, c. 3, s. 150, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 286, İbn Seyyid, Uyûnu'l- eser. c. 2. s. 239. Ebu'l-Fidâ. c. 5. s. 65-67.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/510-511.
- [291] İbn İshak, c. 4, s. 247, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 530.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/511.
- [292] Buhârî, Sahih, c.5, s. 107, Taberî, Târih, c. 3, s. 167, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 191 Kastalânf, Mevâhib, c. 1, s. 230.
- [293] Taberî, c. 3, s. 167, A. Zevnî Dahlân, Sîre, c. 2, s. 141.
- [294] İbn İshak, İbn Hişâm, Sîre, c. 4, s. 246, Taberî, c. 3, s. 167.
- [295] İbn Habib, Kitâbu'l-muhabber, s. 126, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 529, Fütûhu'l-

buldan, c. 1, s. 83, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1403.

[296] İbn İshak, c. 4, s. 246-247, Taberî, c. 3, s. 167.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/511-512.

[297] Diyarbekrî, Târîû'l-hamîs, c. 2, s. 1 42.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/512-513.

[298] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 169.

[299] İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 8, s. 49, Kastalânf, c. 1, s. 230 Diyarbekrî, c. 2, s. 142.

[300] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 529, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1403.

[301] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 584, c. 2, s. 437, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 230, Ebu Dâvud, Sünen, c. 3, s. 303, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 61 6, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1404, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1 , s. 321.

[302] İbn Sa'd, c. 3, s. 584, c. 2, s. 347, Ahmed, c. 5, s. 230, Ebu Dâvud, c. 3, s. 303, Tirmizî, c. 3, s. 616, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1404, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 199, Zehebî, c. 1, s. 321.

[303] İbn Sa'd, c. 3, s. 584, c. 2, s. 347, Zehebî, c. 1, s. 321 .

[304] Ahmed, c. 5, s. 230, Ebu Dâvud, c. 3, s. 303, Tirmizî, c. 3, s. 616, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1404, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 199.

[305] İbn Sa'd, c. 3, s. 584, c. 2, s. 347, Zehebî, c. 1, s. 321 .

[306] Ahmed, c. 5, s. 330, Ebu Dâvud, c. 3, s. 303, Tirmizî, c. 3, s. 616, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1404, Ebu'l-Fidâ, c.4, s. 190.

* İctihâd; dilde, birşeyi elde etmek için olanca gücü ile çalışıp çabalamak (İbn Esîr, Nihâye, c. 1, s. 319), din teriminde de fakih olan zâtın dinf bir hükme varabilmesi için bütün gücüyle çalışıp çabalaması dem ektir.

Müctehid, Kur'ân-ı Kerfm'e ait ilimlere ve Kur'ân-ı Kerfm'in mânâ türlerine, sünnete ait ilimlere, sünnetin rivayet tariklerine, metinlerine ve mânâ türlerine s:on derecede vakıf ve aynı zamanda halkın örf ve âdetlerini bilip onlara göre yapacağı kıyas ve icti-hadda isabet edebilecek güçte olan ilim adamı demektir (Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 137).

Bir hadis-i şerife göre; hâkim ictihadda bulunur, ictihadında isabet ederse onun için iki ecir vardır. Fakat hüküm verirken icti-hadda bulunur, yanılırsa ona bir ecir vardır (Buhârî, Sahîh, c. 8, s. 157, Müslim, c. 3, s. 1342, Ebu Dâvud, c. 3, s. 299, Tirmizî, c. 3, s. 615, İbnMâce 2, s. 1342, Nesâf, c. 8, s. 224).

[307] İbn Sad, c. 3, s. 584,0.2, s. 347-348, Ahmed, c. 5, s. 230, Ebu Dâvud, c. 3, s.: 303, Tirmizî, c. 3, s.: 616, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1404, Zehebî, c. 1, s. 321, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 199.

[308] İbn Sa'd, c. 3, s. 584, c. 2, s. 348, Ahmed, c. 5, s. 230, Ebu Dâvud, c. 3, s. 303, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 199.

[309] İbn Sa'd, c. 3, s. 584, c. 2, s. 348, Ahmed, c. 5, s. 230, Ebu Dâvud, c. 3, s. 303, Tirmizî, c. 3, s. 616, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1404, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 199.

[310] İbn Sa'd, c. 3, s. 584, c. 2, s. 348, Ahmed, c. 5, s. 230, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1404 Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 199, Zehebî, c. 1 , s. 321.

[311] İbn Sa'd, c. 3, s. 584, c. 2, s. 348, Ahmed, c. 5, s. 230, Ebu Dâvud, c. 3, s. 303, Tirmizî, c. 3, s. 616, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1404, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 199, Zehebî, c.1, s. 321.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/513-514.

[312] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 1 42.

[313] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 235, Zehebî, Siyer, c. 1, s. 321 Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 192-193.

[314] İbn İshak.İbnHişam, Sîre, c. 4, s. 237, Ahmed, c. 5, s. 235, Ebu'l-Fidâ, c. 4, s. 192-193, Zehebî, c. 1, s.321.

[315] Diyarbekn, c. 2, s. 142.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/515.

[316] Ahmed, c. 1, s. 233, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emval, s. 551-552, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 3, s. 114, Buhân, Sahih, c. 5, s. 109, Müslim, Sahih, c. 1, s. 50, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 1 04-1 05, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 21, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 568 Dârimî, Sünen, c. 1, s. 318, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 55.

[317] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 230-233, Ab dumezzak, Musannef, c. 4, s. 21-22, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 3, s. 127, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 101, Tirmizî, Sünen^ c. 5, s. 20.

[318] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 233, Yahya b. Adem, Kitâbu'l-harac, s. 112-11 3.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/515-516.

[319] Yahya b. Adem, s. 116, Ahmed, c. 5, s. 228, Belâzurî, Fütûhu'lbüldân, c. 1 , s. 871.

[320] İbn Ebi Şeybe, c. 1, s. 128.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/516.

[321] 316.Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 236, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 1 94-1 95.

[322] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 237, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamfs, c. 2, s. 143.

[323] Diyarbekrî, c. 2, s. 143.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/.516-517.

[324] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 235, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 1 93, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 1, s. 321.

[325] Ahmed. c. 5. s. 235. Ebu'l-Fidâ. c. 4. s. 1 93.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/517-518.

[326] Hâkim, Müstedrek, c. 1 , s. 401.

[327] Kettânf, et-Terâtita, c. 1, s. 259.

[328] Ahmedb. H anbel, c. 4, s. 410, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 108.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/518.

[329] Ahmed,c.4, s. 417-418, Buharı, c. 5, s. 108.

[330] Ahmed. c. 5. s. 235.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/518.

[331] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 241, Taberî, Târih, c. 3, s. 157, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 413.

[332] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 267.

[333] İbn İshak, c. 4, s. 239.

[334] Ebu Yusuf. Kitâbu'l-haraç. s. 72.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/518-519.

[335] İbn İshak, c. 4, s. 39, 241.

[336] İbn İshak, c. 4, s.: 241, E bu Yusuf, s. 72, Yahya b. Âdem, s. 116, Taberî, c. 3, s. 157, Beyhakî, c. 5, s. 413, Zehebî, Megâzî, s. 576.

[337] İbn İshak, c. 4, s. 241, Yahya b. Âdem, s. 116, Taberî, c. 3, s. 157, Beyhakî, c. 5, s. 413, Zehebî, s. 576.

[338] Ebu Yusuf, s. 72.

[339] İbn İshak, c. 4, s. 241, Ebu Yusuf/s. 72, Yahya b. Âdem, s. 116, Taberî, c. 3, s. 157 Beyhakî, c. 5, s. 413, Zehebî, s. 576.

[340] İbn İshak, c. 4, s. 241, Yahya b. Adem, s. 116, Taberî, c. 3, s. 157.

[341] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 241, Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 72, Yahya b. Âdem, Kitâbu'l-haraç, s.116, Taberî, Târih, c. 3, s. 157, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 413, Zehebî, Megâzî, s. 576-577, İbn Haldun, Târih, c.2, ks. 2, s. 54.

[342] İbn İshak, c. 4, s. 241, Taberî, c. 3, s. 157, Beyhakî, c. 5, s. 413, Zehebî, s. 576, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 54.

[343] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 72, Yahya b. Âdem, Kitâbu'l-harac, s. 116.

[344] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 241 -242, Taberî, Târih, c. 3, s. 157-158, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 413-414, Zehebî, Megâzî, s. 576-577, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 54-55, Kettânf, et-Terâtib, c. 1, s. 248-249.

[345] İbn İshak, c. 4, s. 242, Ebu Yusuf, s. 72, Yahya b. Adem, s. 116, Taberî, c. 3, s. 158, Beyhakî, c. 5, s. 414, Zehebî, s. 577, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 54, Kettânf, c. 1, s. 249.

[346] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 242-243, Taberî, Târih, c. 3, s. 158-159, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 414-415, Zehebî, Megâzî, s. 414-415, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 54-55, Kettânf, et-Terâtib, c. 1, s.249.

[347] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 72.

[348] Dârimî, Sünen, c. 1, s. 320.

[349] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 71, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1173, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 214.

[350] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 45.

[351] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 72-73.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/519-523.

[352] Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 497-499, Hâkim, Müstednek, c. 1, s. 394-395.

[353] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-haraç, s. 76, Abdurrezzak, Musannef, c. 4, s. 25, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 3, s. 131, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 17, Hâkim, c. 1, s. 392.

[354] Ebu Yusuf, s. 76, İbn Ebi Şeybe, c. 3, s. 1 31, Tirmizî, c. 3, s. 17, Hâkim, c. 1 ,s.390.

[355] Ebu Yusuf, s. 76, Abdurrezzak, c. 3, s. 25, İbn E bi Şeybe, c. 3, s. 131, Tirmizî, c. 3, s. 17, Hâkim , c. 1, s. 392.

[356] Buhârî, Sahih, c. 2, s. 1 23-1 24, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 96.

[357] EbuDâvud,c.2, s. 96.

[358] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 45.

[359] Ebu Yusuf, s. 73-74.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/523-524.

[360] Bakara: 1 3, 83, 110, Nisa: 73, 103, Yûnus: 87, Hacc: 9, Tür 56, Münemmil: 20.

[361] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 11, Buhârî", Sahîh, c. 2, s. 124, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 96, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 575, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 18-19, Dârekutnî, Sünen, c. 2, s. 115, Hâkim, Müstednek, c. 1, s. 390, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 4, s. 86 Begavf, Mesâbfhu's-sünne, c. 1, s. 86.

[362] Ebu Uisuf, Kitâbu'l-harac, s. 76, Abdurrezzak, M usannef, c. 2, s. 25, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 3, s. 131 -133, Ahmed, c.2,s.11-14,EbuDâvud,c.2, s. 98, Tirmizî, c. 3, s. 17, Dârimî, c. 1, s. 21, Hâkim, c. 1, s. 392, Beyhakî, c. 4, s. 88.

[363] Ebu Dâvud, c. 2, s. 98-99, Dârekutnî, c. 2, s. 116, Hâkim, c. 1, s. 393, Beyhakî, c. 4, s. 90.

[364] Dârekutnî, c. 2, s. 116, Hâkim, c.1, s. 393, Beyhakî, c. 4, s. 90-91.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/524-525.

[365] Buhârî,SahîVı,c.2, s. 1 23-1 24, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 96, Hâkim, Müsiedrek, c. 1, s. 390.

[366] Ebu Dâvud, c. 2, s. 96, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 4, s. 86.

* Altın, ticaret malları, meyve, hububat zekatı ve verileceği yerler, zekatı verilmeyen malların akıbeti için; 4. ciltteki "Zekatın Farz Kılınışı" bahsine bakınız.

[367] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/526.

[368] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/526-527.

[369] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/527.

[370] Ahmedb.Hanbel,Müsned,c.1, s. 11-12, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 123-124, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 96-97, İbn Mâce,Sünen, c. 1, s. 575, Nesâf, Sünen, c. 5, 18-23, Dârekutnî, Sünen, c. 2, s. 114-116, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 391 -392, Beyhakî,Sünenü'l-kübrâ, c. 4, s.: 85-86.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/527-528.

FEVC FEVC İSLÂM'A KOŞANLAR

Benî Havlan Temsilcilerinin Medine'ye Gelişi

Benî Havlanların Kimlikleri, Yurtları ve Temsilcilerin Medine'ye Geliş Tarihi

Kahtan kabilelerinden olan Benî Havlanların ata soyları şöyle sıralanır: Havlan (Fekl) b. Amr, b. Malik, b. Haris, b. Mürre, b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe¹. Havlan (Fekl)'in: LHabib,

2. Amr,
3. Eshab,
4. Kays,
5. Nabt,
6. Bekr,
7. Sa'd isimlerinde yedi oğlu vardı.[\[1\]](#)

Benî Havlanların yurtları Yemen ülkesinde ve bu ülkenin doğusunda idi. [\[2\]](#)

Benî Havlan temsilcileri on kişi olup, [\[3\]](#) Medine'ye Hicretin 10. yılında Şaban ayında geldiler. [\[4\]](#)

Remle binti Hâris'in konağına indirildiler.

Peygamberimiz Aleyhisselamin emriyle orada ağırlandılar. [\[5\]](#)

Temsilciler:

"Yâ Rasûlalları! Bizler Allah'a iman ve Allah'ın Resûlünü tasdik ediyoruz.

Bizim bu ikrarımız, gerimizdeki kavmimizden olanlara da şâmilidir.

Biz, develer koltuklarda, yedeklerde; [\[6\]](#) sert ve katı yerlerde, ovalarda ise binitli olarak [\[7\]](#) sana gelmiş bulunuyoruz. [\[8\]](#)

Allah'ın ve Resûlünün üzerimizdeki nimeti sayesinde ki, seni ziyarete geldik!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Siz bana kadar nasıl ve ne için geldiğinizi dile getirdiniz.

Muhakkak ki, her birinizin devesinin attığı her adım karşılığında size bir hasene ve sevap vardır!

'Seni ziyarete geldik!' sözünüze gelince; beni Medine'de ziyaret eden kişi, Kıyamet günü benim yanımda ve himayemde olacaktır!" buyurdu.

Benî Havlan temsilcileri:

"Yâ Rasulâlları! Bu o yolculuk ki, onun üzerinde bizim için bir mal helaki, kaybı yoktur!" dediler. [\[9\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Ammu Enes ne haldedir?" diye sordu.

Ammu Enes (Ümyânes) Benî Havlanların tapageldikleri bir sanem, bir puttu.

Benî Havlan temsilcileri:

"Allah onun kötülüğünü senin bize getirdiğin dinle değiştirip giderdi [\[10\]](#)

Bizlerden ona bağlananlardan, ancak çok yaşlanmış bir kimse ile çok yaşlanmış koca bir kan bağlı kalmıştır.

İnşaallah, [11] dönüp[12] yanına varırsak onu yıkacağız! [13]

Biz ona aldanmış, fitneye tutulmuş durmuştuk!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Gördüğünüz fitnelerden en büyüğü ne idi?" diye sordu.

Benî Havlan temsilcileri:

"Gördüğümüz fitne, bir yıl kuraklığa uğramış, açlıktan çürümüş kemikve eski organ parçalarını yiyecek dereceye gelmiştik!

Gücümüzün yetebildiği şeyi toplayıp yüz öküz satın aldık!

Bir sabah onları Ammu Enes için kurban olarak boğazlayıp yırtıcı hayvanlara bıraktık.

Halbuki, bizim ona kurtlardan kuşlardan daha çok ihtiyacımız vardı!

O sırada, bize yağmur geldi.

Yerlerin otlandığını gördüğümüzde, söz sahibimiz:

'Ammu Enes bize ihsan etti!' dedi.

Biz ekin eker, orta kısmını puta ayırır ve orayı onun adıyla anardık. Ekinin bir tarafını da Allah'a ayırırve orayı Allah'ın adıyla anardık.

Allah'a tahsis ettiğimiz ekin iyi yetiştiği ve geliştiği zaman, döner, onu Ammu Enes'e tahsis ederdik.

Ammu Enes'e tahsis ettiğimiz ekin iyi yetiştiği ve geliştiği zaman, onu Allah'a tahsis etmezdik!" dediler. [14]

"Allah içindir" denilen ve iyi yetişen ekinler put adına çevrilirken, "Allah ganîdir, buna muhtaç değildir. Put ise züğürttür!" denirdi. [15]

Allah'a tahsis edilen şeyler misafirlere, yoksullara; puta ayrılan şeyler ise put masraflarına, ayınlerine, kurbanlara ve put bakıcılarına harcanırdı. [16]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah, bu hususta bana:

'Onlar, Allah için, O'nun yarattığı ekin ve meyvelerle hayvanlardan bir hisse ayırdılar da, kendi boş zanlarınca 'Şu Allah'ındır, şu da ortaklarımız olan putlarındırl¹ dediler.

Ortaklarına ait olan Allah'a ulaşmaz, ama Allah'a ait olanlar, evet onlar ortaklarına gider!

Onların hükmedegeldikleri bu şeyler ne kötüdür!' [En'âm: 136] âyetini indirdi" buyurdu.

Benî Havlan temsilcileri:

"Biz Ammu Enes'in önüne vanır, muhakeme olunurduk da, o konuşurdu!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizinle konuşanlar, şeytanlardır!" buyurdu. [17]

Benî Havlan Temsilcilerinin İslâmiyet Hakkında Bilmediklerini Öğrenerek Yurtlarına Dönmeleri

Benî Havlan temsilcileri Peygamberimiz Aleyhisselama İslâm dinine ait işlerden. [\[18\]](#) dinin farzların-dan[\[19\]](#) sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, sorularının cevaplarını onlara bildirdi. [\[20\]](#)

Kendilerine Kur'ân-ı Kerîm ve sünnetlerin öğretilmesini ashabına[\[21\]](#) emir buyurup, onlara da, ahde vefayı, emaneti edayı, komşularına iyi komşuluk etmelerini, hiç kimseye haksızlık yapmamalarını emretti ve:

"Çünkü, zulüm Kıyamet günü karanlıklarındandır!" buyurdu. [\[22\]](#)

Benî Havlan temsilcileri, birkaç günden sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama veda etmeye geldiler. [\[23\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlardan her birine onikişer ukiyye gümüş bahşış verilmesini emir buy urdu. [\[24\]](#)

Benî Havlan temsilcileri, bahşışlerini alıp kavimlerinin yanına döndüler. Ammu Enes putunu yık-madıkça, düğümü çözemediler. [\[25\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın kendilerine haram kıldığı şeyleri haram, helâl kıldığı şeyleri de helâl kıldılar. [\[26\]](#)

Cebrail Aleyhisselamın Peygamberimiz Aleyhisselama Gelip Sorduğu Sorularla Müslümanlara Müslümanlığı Öğrettiği

Hicretin 10. yılında bir gün Cebrail Aleyhisselam, Müslümanlara Müslümanlığı öğretmek için beşer suretine girerek Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi. [27]

Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre, Hz. Ömer demiştir ki:

"Biz bir gün[28] Resûlullah Aleyhisselamla ve ashabından yanındaki bir cemaatle birlikte[29] oturduğumuz sırada[30] güzel yüzlü, [31] başının saçları kulak yumuşaklarına kadar uzamış, [32] güzel saçlı, [33] saçına güzel koku sürünmüş, [34] üzerindeki[35] elbisesi bembeyaz, [36] saçları ise simsiyah, [37] genç ve güzel, [38] üzerinde yolculuk eseri görünmeyen, bununla birlikte içimizden hiçbirinin tanımadığı bir adam[39] çıkageldi. [40]

Orada bulunan cemaat:

'Bu, ne tanıdığımız bir kimsedir, ne de bu bir yolcuya benzer! Aceb kim ola?¹ der gibi birbirlerine baktılar. [41]

Adam:

'Esselamü aleyke!¹ diyerek Resûlullah Aleyhisselama, 'Esselamü aleyküm!¹ diyerek de bizlere selam verdi.

Resûlullah Aleyhisselam, onun selamına karşılık verdi. Biz de onunla birlikte karşılık verdik. [42]

Adam:

'Yâ Rasûlallah! Ben sana geldim!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet!' buyurdu. [43]

Adam, Resûlullah Aleyhisselamın yanına kadar varıp karşısına oturdu[44] ve:

'Bana biraz yaklaş yâ Rasûlallah!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam biraz yaklaştı. [45]

Adam tekrar:

'Yâ Rasûlallah! Biraz daha yaklaş!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam, diz kapakları onun diz kapaklarına değecek kadar yaklaştı. [46]

Sonra da, adam, ona saygı olmak üzere ayağa kalkıp oturdu, [47] ellerini dizlerinin üzerine koydu. [48]

'Yâ Rasûlallah! [49] Ya Muhammed! [50] Bana imandan haber ver! [51] İman nedir?' diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'İman;

1. Allah'a,
2. Allah'ın meleklerine,

3. Allah'ın kitaplarına,
4. Allah'ın resûllerine,
5. Ahi ret gününe,
6. Bir de, hayır ve şer kadere inanmandır!" buyurdu. [52]

Adam:

'Ben böyle yaparsam iman etmiş olur muyum?'¹ diye sordu. Resûlullah Aleyhisselam: 'Evet, olursun!' buyurdu. [53] Adam:

'Doğru söyledin!' dedi. [54]

Adamın 'Doğru söyledin!' diyerek Resûlullah Aleyhisselamı tanıyormuşcasına tasdik edişine, [55] 'Hem soruyor, hem de onu tasdik ediyor?!' diye şaştık. Adam, bundan sonra: "Yâ Muhammedi Bana İslâm'dan haber ver! [56] Nedir o?" diye sordu. [57] Resûlullah Aleyhisselam: 'İslâm:

1. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehadet etmen,
2. Namazı dosdoğru kılman,
3. Zekatı vermen,
4. Ramazan orucunu tutman,
5. Yoluna gücün yeterse Beytullah'ı haccetmendir!" buyurdu. [58]

Adam:

'Ben böyle yaparsam Müslüman olur muyum?" diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet, olursun!' buyurdu. [59]

Adam yine:

'Doğru söyledin!' dedi. [60]

Biz yine adamın 'Doğru söyledin!' deyişine, [61] 'Hem soruyor, hem de onu tasdik ediyor!' diye kendisinin haline şaştık.

Adam, böyle her defasında:

'Doğru söyledin! Doğru söyledin!' dedikçe, cemaat:

'Biz Resûlullah Aleyhisselama bu adamdan daha çok saygı gösterenini görmedik! Sanki Resûlullah Aleyhisselamı tanıyor!' demekte idiler. [62]

Bundan sonra, adam:

'Yâ Rasûlallah! [63] Sen bana ihsandan haber ver! [64] İhsan nedir?' diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

İhsan, Allah'a-Kendisini görüyormussun gibi-ibadet etmendir.

Sen O'nu görmesen de, hiç şüphesiz O seni görür!" buyurdu. [65]

Adam:

'Ben böyle yapınca ibadeti ihsan derecesinde yapmış olur muyum?' diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet!' buyurdu. [66]

Adam yine doğruladı. [67]

Adam böyle her defasında 'Doğru söyledin! Doğru söyledin!' dedikçe, biz de 'Resûlullah Aleyhisselama bundan daha çok saygı gösterenini görmedik!' diyorduk. [68]

Adam:

'Yâ Rasûlallah! [69] Bana Kıyametten haber ver! [70] Ne zaman kopacak o?' diye sordu. [71]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Bu sorunda, sorulan, sorandan daha bilgili değildir!' buyurdu. [72]

Adam:

'Doğru söylüyorsun! [73] Öyle ise, bana onun alâmetlerinden haber ver! [74] Onun alâmetleri nelerdir?' dedi. [75]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Cariyenin kendi sahibesini doğurduğunu, yalınayak, çıplak, yoksul davar çobanlarının zenginleşip yüksek bina kurmakta birbirleriyle yarıştıklarını, övündüklerini görmendir!' buyurdu. [76]

Adam:

'Doğru söyledin!' dedi, sonra dönüp gitti. [77]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Adamı bana geri çeviriniz!' buyurdu. [78]

Hemen kalkıp adamın ardına düştük.

Ne kendisinin nereye yönelip gittiğini bilebildik, ne de izini-tozunu görebildik. Bunu Peygamber Aleyhisselama haber verdik.[79]

'Ey İbn Hattab! [80] Ey Ömer! [81] Sen o sorucunun kim olduğunu biliyor musun?' diye sordu. [82]

'Allah ve Resûlü daha iyi bilir' dedim . [83]

Resûlullah Aleyhisselam:

'O, Cebrail Aleyhisselam idi! Size dininizi öğretmek için gelmişti!¹ buyurdu." [84]

Hız. Ali'nin Mezhiclerin Yurduna G6nderilişi

Mezhiclerin Kimlikleri

Mezhic, Malik b. Üded olup Kahtan'a kadar ata soyu şöyle sıralanır Malik b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arîb, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe', [\[85\]](#) b. Yeşcüb, b. Ya'rüb, b. Karıtan. [\[86\]](#)

Mezhic'den Türeyen Kabileler

1. Celd b. Mezhicler,
2. Murad b. Mezhicler,
3. Sa'du'l-Âşire b. Mezhicler. [\[87\]](#)

Cefd b. Mezhiç'den Türeyen Kabileler

1. Benî Reha b. Harb, b. Ule, b. Celdler,
2. Beni Suda'lar,
3. BenîCenbler,
4. BenîYezid b. Harb, b. Ule, b. Celdler,
5. Benî Naha¹ b. Amr, b. Ule, b. Celdler,
6. Benî Müsliye b. Âmir, b. Amr, b. Ule, b. Celdler,
7. Benî Harise b. Ka'b, b. Amr, b. Ule, b. Celdler. [\[88\]](#)

Murad b. Mezhicferden Türeyen Kabileler

1. Karen b. Redman, b. Naciye, b. Muradlar,
2. Benî Cemel b. Ki nane, b. Naciye, b. Muradlar,
- 3-4. Rabaz ve Sunabihler diye anılan BenîZehran b. Muradlar.[\[89\]](#)

Benî Sa'du'l-Âşire'den Türeyen Kabileler

1. Benî Hakem b. Sa'du'l-Âşireler,
2. Benî Cu'fî b. Sa'du'l-Âşireler,
3. Evd b. Sa'b, b. Sa'du'l-Âşireler,
4. Zübeyd b. Sa'b, b. Sa'du'l-Âşireler. [\[90\]](#)

Rivayete göre; Üded ölünce, karısı kocaya gitmeyip oğulları Malik b. Cülhüme (Tayyi')in yanında oturduğu için, "Oğullarının yanında oturdu!" denilmiş ve bunun üzerine Malik ile Tayyi'¹ "Mezhic" diye anılmış, Tayyi'lerden türeyen bütün kabileler de Mezhiclerden sayılmıştır. [\[91\]](#)

Hız. Ali'nin Mezhiclere G6nderiliş Sebebi,Tarihi ve Mezhiclerin Yurtları

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hicretin 10. yılında, Ramazan ayında[92] Hz. Ali'yi Yemen 6lkesindeki Mezhiclerin yurtlarına gitmek[93] ve onları İslâmiyete davet etmek 6zere g6revlendirdi. [94]

Ona K6ba k6y6nde ordugâh kurmasını emretti.

Karargâh kurulup askerler orada toplanınca, Peygamberimiz Aleyhisselam, bir sangı bir kargının başına bağlayıp:

"Sancak b6yledir!" buyurdu ve onu Hz. Ali'ye verdi.

Hz. Ali'nin başına da, 6ç d6rg6l6 bir sank sardı.

Sarığın bir ucunu bir zira kadar 6n6ne, 6teki ucunu da bir karış kadar arkasına sarkıttıktan sonra:

"Sarık b6yle sarılır, b6yle!" buyurdu. [95]

Hz. Ali'nin maiyyetine 6çy6z s6vari verdi.

Uğurlarken, ona:

"Hiçbirtarafına bakmadan ilerleyip git!" buyurdu. [96]

Hz. Ali:

"Yâ Rasûlallah! Neler ve nasıl yapacağım?" diye sordu. [97]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ali'ye Emir ve Direktifleri

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Meydanlarına varıp konduğun zaman, seninle çarpışmaya kalkmadıkça, onlarla çarpışma! [\[98\]](#)

Eğer seninle çarpışmaya kalkarlarsa, sizden birini öldürünceye kadar onlarla çarpışma!

Sizden öldürürlerse, bir müddet ne yapacaklarını beklemeden onlarla çarpışmaya kalkma!

Sonra onlara:

'Sizler 'Lâ ilahe illallah=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur¹ demeyi kabul eder misiniz?'¹ diye sor.

'Evet!' derlerse, onlara:

'Siz, mallarınızın sadaka ve zekatını çıkarıp fakirlerinize vermeyi kabul eder misiniz?' diye sor.

'Evet!' derlerse, artık onlardan bundan başkasını isteme!

Vallahi senin elinle Allah'ın bir tek adamı hidayete, doğru yola eriştirmesi, senin için, üzerine güneşin doğduğu veya battığı herşeyden daha hayırlıdır! [\[99\]](#)

Daha önce Yemen'e gitmiş bulunan Halid'in arkadaşlarına emret: Onlardan, geri dönüp seninle gitmek isteyenler, geri dönüp gitsinler; Medine'ye gelmek isteyenler de gelsinler!" buyurdu. [\[100\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ali'ye:

"Eğer Halid b. Velid'le biraraya gelerseniz, âmir (başkumandan) Ali b. Ebu Talib'dir!" buyurduğu da rivayet edilir. [\[101\]](#)

Hz. Ali, üçyüz süvarinin başında yola devam etti.

Nihayet, süvarilerin öncüleri Mezhiçlerin yurduna yaklaştılar.

Hz. Ali arkadaşlarını akıncı birliklerine ayırdı.

Bunlar, yaptıkları akınlar neticesinde birçok kadın, erkek, çocuk esir aldılar. Deve, davar, vesair ganimet malları ele geçirip getirdiler.

Hz. Ali, ganimet mallarıyla Büreyde b. Husayb'ı görevlendirdi.

Hz. Ali, Mezhiçlerin bir cemaatine rastladı, onları İslâmiyeti kabule davet ve teşvik etti.

Fakat Mezhiçler İslâmiyete girmeye yanaşmadılar, İslâm mücahidlerini oka ve taşla tuttular.

Bunun üzerine, Hz. Ali, eline sancak verip Mes'ud b. Sinanü's-Sülemî'yi ileri etti. [\[102\]](#)

Mezhiçlerden bir adam meydana çıkıp kendisiyle çarpışacak er diledi.

Ona karşı, Esved b. Huzâiyyü's-Sülemî meydana çıktı.

İki süvari bir müddet birbirlerine saldırdılar.

En sonunda Esved b. Huzâî onu öldürüp elbise ve silahlarını aldı. [\[103\]](#)

Sonra, Hz. Ali, yanındaki süvarilerle birlikte hücumla geçti.

Mezhiçlerden yirmi kişi öldürülünce, Mezhiçler dağıldılar. [\[104\]](#)

Hz. Ali, onları takip etmekten vazgeçip kendilerini tekrar İslâmiyete davet etti. Mezhiçler Müslüman olmayı kabul ettiler. Reislerinden bazı kişiler gelip Hz. Ali'ye İslâmiyet üzerine bey'at

ettiler ve:

"Bizler, arkamızdaki kavmimiz adına da bey'at ediyoruz!

İşte, zekat ve sadakalarımız! Onların içinden, Allah'ın hakkını da al!" dediler.

Hiz. Ali ganimet mallarını biraraya toplattıktan sonra beşe ayırıp bir okun üzerine "Allah'a aittir!" yazısını yazdı, kur'a çekti.

İlk çıkan, Allah'a ait beşte bir hisse oldu! [\[105\]](#)

Bu hisse içinde Yemen elbise balyaları, ganimet develeri, Mezhiclerin zekat develeri bulunuyordu. [\[106\]](#)

Hiz. Ali, kalan dört hisseyi de mücahidler arasında bölüştürdü. [\[107\]](#)

Hiz. Ali, Mezhiclerin durumunu Peygamberimiz Aleyhisselama yazdığı bir yazı ile bildirdi ve yazıyı Abdullah b. Amr b. Avfü'l-Müzenî ile gönderdi.

Yazısında; Zübeyd ve başka cemaatlara rastlayıp kendilerini İslâmiyete davet ettiğini, Müslüman olurlarsa kendileriyle çarpışmaktan el çektiğini bildirdiğini, bunu yanaşmayanlarla çarpışmak zorunda kaldığını, Yüce Allah'ın zafer ihsan ettiğini, onlardan öldürülenlerin öldürüldüğünü, sonra teklif olundukları şeyi kabul edip İslâmiyete girdiklerini ve zekat vermeye boyun eğdiklerini ve kendilerinden bazı kimselerin geldiklerini ve onlara Kur'ân-ı Kerîm okumayı da öğrettiklerini bildirdi. [\[108\]](#)

Ebu Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre; Hiz. Ali Yemen'den Peygamberimiz Aleyhisselama dabak-lanmış bir deri içinde daha toprağından temizlenmemiş altın cevheri de göndermişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam bu altın cevherini Uyeyne b. Hısn, Akra' b. Habis, Zeydü'l-Hayr ve Alkame arasında paylaştırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın altın cevherini paylaştırdığı sırada, bir adam:

"Biz bu ihsana şu adamlardan daha müstahak idik!?" dedi.

Adamın bu sözü Peygamberimiz Aleyhisselama erişince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Demek siz bana itimad etmiyorsunuz ha!?"

Halbuki, ben göktekilerin bile emîniyimdir! Sabah-akşam bana gökyüzünün haberi gelip duruyor!" buyurdu.

Bunun üzerine, iki gözü çökük, yanağının elmacıkları çıkık, alını yüksek, gür sakallı, başı traşlı, izarını yukarı çemremiş bir adam ayağı kalkıp:

"Yâ Rasûlalları! Allah'tan kork!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Yazıklar olsun sana! Ben, yeryüzündeki insanların, Allahtan korkmaya en lâıık olanı, en çok korkanı değil miyim?!" buyurdu.

Adam arkasını dönüp gitti.

Halid b.Velid:

"Yâ Rasûl alları! İzin ver de şunun boynunu vurayım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! Bunun, ileride namaz kılan bir kişi olması umulur!" buyurdu.

Halid b.Velid:

"Namaz kılanlardan öyle kimseler var ki, onlar gönüllerinde olmayan şeyleri dilleriyle söylerler!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben halkın kalblerini açmaya, karınlarını yarmaya memur değilim!" buyurdu, sonra da o adam dönüp giderken, arkasından:

"Şunun soyundan öyle bir nesil türeyecektir ki, onlar her zaman Allah'ın Kitabını güzel sesle okuyacaklar, fakat Kur'ân'ın halâveti onların hançerelerinden ileri geçmeyecek!

Onlar, ok avı süratle delip çıktığı gibi, dinden fırlayıp çıkacaklar! [\[109\]](#)

Eğer ben onların zamanına yetişmiş olsaydım, Semûd kavminin toptan helak olduğu gibi, muhakkak, bunları da toptan helak etmesini Allah'tan dilerdim!"

buyurdu. [\[110\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Ali'ye, hac mevsimine kadar Yemen'de kalmasını ve hac mevsiminde gelip Mekke'de kendisiyle buluşmasını emretti. [\[111\]](#)

Yahudi Hahamlarından Ka'bu'l-Ahbâr'ın Müslüman Oluşu

Ka'bu'l-Ahbâr der ki:

"Ali Aleyhisselam Yemen'e geldiği zaman, kendisiyle buluşup:

'Muhammed'in sıfatlarını bana haber ver!¹ dedim.

Haber verince, gülümsedim.

Bana:

'Ne için gülümsedin?¹ diye sordu.

'O'nun sıfatları, bizim yanımızda bulunan Kitabdakine uyuyor da, onun için gülümsedim! O, bizim yanımızda da, senin tavsif ettiğin gibi tavsif edilmiş bulunmaktadır¹ dedim.

Resûlullah Aleyhisselamın peygamberliğini tasdik ve kendisine iman ettim.

Bilginlerimizden bazılarını çağırdım. Kendilerine bir kitap çıkardım ve:

'Bunu babam benim için mühürlemiş, kapamış ve 'Yesrib'den (Medine'den) Peygamberin çıktığını işitinceye kadar bunu açma!' demişti' dedim.

Resûlullah Aleyhisselamın vefatına kadar Yemen'de Müslüman olarak oturdum.

E bu Bekir de vefat etti.

Ömer b. Hattab halife olunca Medine'ye geldim.

Ne olurdu, hicrette öne geçmiş olsaydım!" [\[112\]](#)

Mücahidlerden Bazılarının Hz. Ali'den Şikâyetlenmeleri

Mücahidler, beşte bir hisseden kendilerine birşeyler vermesini Hz. Ali'den istediler.

Hz. Ali vermekten kaçındı ve:

"Ben bunu Resûlullah Aleyhisselamın yanına kadar taşıyacağım! Kendisi bu hususta uygun gördüğünü yapar.

İşte, Resûlullah Aleyhisselam hacda bulunuyor. Onunla buluşuruz! O, bunun üzerinde Allah'ın kendisine gösterdiği şeyi yapar!" dedi.

Hz. Ali, zekat develerine binilmesini de yasakladı.

Beşte bir hisseyi hayvanlara yükledi.

Ganimet mallarından birlikte sürülüp götürülecek olanları da, birlikte sürdürdü.

Hz. Ali, Taif'in Futuk karyesinde bulundukları zaman, Ebu Râfi'i hem arkadaşları hem de beşte bir mallar üzerine bırakarak, arkadaşlarından önce Mekke'ye gitmek istedi ve acele gitti.

Mücahidler, beşte bir mallar arasında bulunan elbiselerden giymek üzere Ebu Râfi'den ikişer tane elbise istediler ve aldılar.

Mekke'ye girdikleri ve Sidre mevkiinde bulundukları sırada, Hz. Ali incekleri konak yerlerine getirmek için onları karşılayıp herkesin üzerlerine ikişer ikişer elbise giymiş olduklarını görünce, elbiselerin beşte bir hisseye ait olduğunu anladı.

Ebu Râfi'e:

"Nedir bu?" diye sordu.

Ebu Râfi':

"Benimle konuştular, senden bana şikâyetlendiler. Senin hakkındaki şikâyetlerin bununla hafifleneceğini sandım. Senden önce bazı kumandanlar onlara böyle yapmakta imişler!" dedi.

Hz. Ali:

"Onların üzerinde gördüğün, sana vermiş olduğum bu elbiseleri muhafaza etmeni sana emretmişim!

Yoksa, seni bunları onlara veresin diye geride bırakmamıştım!?" dedi ve bazılarının da üzerinden soyup aldı.

Mücahidler, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldikleri zaman, Hz. Ali'yi Peygamberimiz Aleyhisselama şikâyet ettiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Ali'yi çağırdı ve:

"Arkadaşların senden niye şikâyet ediyorlar?" diye sordu.

Hz. Ali:

"Onların şikâyet ettikleri şey herhalde şudur: Ganimetleri onlara bölüştürmüş, ayrılan beşte bir hisseyi ise sana getirip teslim etmek üzere tutmuştum. Onun hakkında uygun gördüğün işlemi sen yapacaktın.

[Başkan ve kumandanlar beşte bir hisseden istedikleri kimselere pay vermek suretiyle iş yaparlardı.]

Ben bu hususta uygun gördüğünü sen yapasın diye onu sana getirip teslim etmeyi münasip gördüm!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam sustu, birşey söylemedi. [\[113\]](#)

Benî Gâmid Temsilcilerinin Medine'ye Gelişleri ve Müslüman Oluşları

Benî Gâmidlerin Kimlikleri ve Temsilcilerinin Medine'ye Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Geldikleri

Benî Gâmidler, Kahtan'ın soyundan gelen Ezd kabilelerindendi. [\[114\]](#) Benî Gâmidlerin ata soyları şöyle sıralanır: Benî Gâmid (Amr) b. Abdullah, b. Ka'b, b. Haris, b. Ka'b, b. Abdullah, b. Malik, b. Nasr, b. Ezd, b. Gavs, [\[115\]](#) b. Nabt, b. Malik, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe [\[116\]](#)

Gâmid'in:

1. Sa'd-ı Menat,
2. Zubyan,
3. Malik,
4. Mahmiyye isimlerinde dört oğlu vardı.

Zubyan ile Malik'ten birer kabile türemiştir.

Sa'd-ı Menafin:

1. Düel,
2. Salebe adında iki oğlu olup, Salebe kabile babası olmuştur.

Düel'in:

1. Salebe,
2. Mazin,
3. Küseyr,
4. Vâlibe isimlerindeki oğullarının her birinden birer kabile türemiştir. [\[117\]](#)

Benî Gâmid temsilcileri, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına Hicretin 10. yılında, [\[118\]](#) Ramazan ayında geldiler. [\[119\]](#)

On kişi idiler.

Bakiyyu'l-Garkad'a indiler. [\[120\]](#) İyi elbiselerini giydiler. [\[121\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gittiler. [\[122\]](#)

İçlerinden yaşça en küçük olanını, hayvanlarının, ağırlıklarının yanında arkada bıraktılar. O da uyuyakaldı.

Bir hırsız gelip temsilcilerden birinin içerisinde elbisesi bulunan heybesini çaldı. [\[123\]](#)

Temsilciler Peygamberimiz Aleyhisselama selam verdiler ve Müslüman olduklarını ikrar ettiler. [\[124\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Konak yerinizde yerinize kimi bıraktınız?" diye sordu.

"Yâ Rasûlallah! Yaşça en gencimizi!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O uyudu, metânınızdan gafil oldu. Bir gidici gidip birinizin heybesini aldı!" buyurdu.

Temsilcilerden birisi:

"Yâ Rasûlallah! Benden gayrı, bunlardan hiçbirinin heybesi yok!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O, alındı ve yerine geri çevrildi!" buyurunca, temsilciler hemen konak yerlerine gittiler ve adamlarını buldular. Peygamberimiz Aleyhisselamın haberverdiği şeyi ona sordular.

Genç:

"Uykumdan uyanınca, heybeyi kaybettim, aramaya kalktım. Oturmuş bulunan bir adamla karşılaştım.

Adam, beni görünce, benden uzaklaşmak, kaybolmak istedi. O nereye gittiyse, ben de oraya kadar vanp ulaştım.

Nihayet, bir kazı izi gördüm. Kaybolan heybeyi oradan çekip çıkardım!" dedi.

Temsilciler:

"Biz şahadet ederiz ki; o, Resûlullah'tır! Bize heybenin alınıp yerine iade edilmiş olduğunu haber vermişti!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına dönüp hadiseyi anlattılar. Geride bıraktıkları genç de gelip Müslüman oldu.

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam, Übeyy b. Ka'b'a emretti. [\[125\]](#) O da gitti, [\[126\]](#) onlara Kur'ân-ı Kerîm öğretti. [\[127\]](#)

Benî Gâmidler için, ayrıca, içinde İslâm şeriatları bildirilen bir yazı da yazdırıldı. [\[128\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, başka elçilere verdiği gibi, Benî Gâmid temsilcilerine de bahşişlerini verdi. Benî Gâmid temsilcileri yurtlarına döndüler. [\[129\]](#)

Benî Gassanlardan Medine'ye Gelip Müslüman Olan Kişiler

Benî Gassanların Kimlikleri ve Yurtları

Benî Gassanlar, Kahtan'ın soyundan gelen Ezd kabilesinden idiler. [\[130\]](#)

Gassan Yemen'in Me'rib Şeddinde, [\[131\]](#) Zebid ve Rimâ' arasında [\[132\]](#) bir su, [\[133\]](#) Rimâ¹ da Yemen vadilerinden bir vadi olup; Gassan diye anılan su, Rimâ'nın alt tarafında idi. [\[134\]](#) Zebid, Yemen'in Husayb şehrinin birvadisidir. Şehir vadi ismiyle anılagelmiştir. [\[135\]](#)

Mazin b. Esed, b. Gavs, b. Nabt, b. Malik, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe¹, b. Yeşcüb, b. Ya'rüb, b. Kahtan'ın soyundan gelen kabileler Gassan suyundan içtikleri için, kendilerine Gassan adı verilmiştir. [\[136\]](#)

Gassanlar:

1. Benî Harisler,
2. Hafneler,
3. Malikler,
4. Ka'blar,
5. Benî Amr (Müzeykıyâ)'lardır. [\[137\]](#)

Hemdânî'ye göre; Gassanlardan bir kısmı Belkâ'da, bir kısmı Hımsta, pek çoğu da Yermük'te toplanmıştı. [\[138\]](#)

Benî Gassanlardan Medine'ye gelenler, Hicretin 10. yılında Ramazan ayında geldiler. [\[139\]](#)

Üç kişi idiler. [\[140\]](#)

Remle binti Hâris'in konağına indirildiler.

O zaman, Arap kabilelerinden gelen elçiler, Peygamberimiz Aleyhisselama zekatlarını da getirip teslim etmekte idiler.

Gassan'dan gelenler, aralarında:

"Acaba, bizi Araplardan kötü gördüğü kimseler gibi mi görür?" diye konuştular. [\[141\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına varıp Müslüman oldular. [\[142\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamın Allah'tan getirip tebliğ ettiği şeylerin hak ve gerçek olduğuna şahadet ettiler. [\[143\]](#)

"Kavmimiz bize uyar mı, yoksa uymaz mı; orasını pek bilmiyoruz.

Çünkü, onlar saltanatlarının sürüp gitmesini ve Kayser'e yakın olmayı severler!" dediler. [\[144\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Gassânîlere bahşişlerini verdi.

Onlar yurtlarına dönüp kavimlerinin yanına vardılar.

Gassanlar, onların elçiliklerini kabul ettiler. [\[145\]](#)

Müslüman olmadılar. [\[146\]](#)

Bunlar da, kavimlerinin tutum ve davranışlarına bakarak Müslümanlıklarını gizli tuttular. [\[147\]](#)

Elçi Gassânîlerden ikisi, Müslüman olarak vefat etti.

Üçüncüsü ise, Hz. Ömer'in devrine yetişti. Yermük Savaşı sırasında Ebu Ubeyde b. Cerrah ile görüşüp, Müslüman olduğunu ona haber verdi. [\[148\]](#) Hürmete ve ikrama nail oldu. [\[149\]](#)

Yüce Allah, üçünden de razı olsun![\[150\]](#)

Benî Becîlelerin İki Kfile Halinde Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Benî Becîlelerin Kimlikleri

Benî Becîleler, Kahtan'ın soyundan gelen kabilelerdendir. [\[151\]](#)

Benî Becîlelerin ata soyları şöyle sıralanır Enmar b. İraş, b. Amr, b. Gavs, b. Nabt, b. Malik, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe [\[152\]](#) Enmar b. İraş'ın:

1. Akbar,
2. Gavs,
3. Şuhye,
4. Eşhel,
5. Şeni,
6. Tarif,
7. Süniyye,
8. Haris,

9. Cedeia isimlerindeki oğullarının hepsinin anası Becîle binti Sa'b b. Sa'du'l-Âşire olduğu için, bunlardan türeyen kabileler, analarına nisbetle Becîle diye anılmışlardır.

Akbar'ın soyundan gelen kabileye mensup Cerir b. Abdullah, Kelb b. Veberelerle Becîleler arasında Ficar'da vuku bulan şiddetli çarpışma esnasında Arap kabileleri arasına dağılmış bulunan Becîleleri, sonradan biraraya toplamıştır.

Gavs b. Enmar'ın oğlu Ahmes b. Gavs'ın da soyundan birtakım kabileler türemiştir. [\[153\]](#) Benî Becîlelerden 150 kişilik ilk kabile, Medine'ye Hicretin 10. yılında, [\[154\]](#) Ramazan ayında geldi. [\[155\]](#)

Bu kafilenin başında Cerir b. Abdullah bulunuyordu. [\[156\]](#)

Cerir b. Abdullah kabilesinin başkanı idi. [\[157\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Müslümanlara irad buyurduğu hutbesinde:

"Sizin yanınıza şu kapıdan Yemenli, hayırlı bir kimse girecektir ki, onun yüzünde melek, melik alâmeti vardır" buyurdu.

O sırada Cerir b. Abdullah, hayvanının üzerinde ve kavmi de yanında bulunduğu sırada çıkageldi. [\[158\]](#)

Cerir b. Abdullah der ki:

"Medine'ye varınca, devemi indirdim. Heybemi açıp altlı-üstlü elbisemi giydikten sonra, Mescide girdim.

O sırada, Resûlullah Aleyhisselam hutbe irad buyuruyordu.

Kendisine selam verdim.

Halk, beni göz ucuyla süzüyordu.

Yanımda oturan zâta:

"Ey Abdullah! Resûlullah Aleyhisselam beni andı mı?" diye sordum.

"Evet! Biraz önce, seni en güzel anışla andı. Hutbesinin arasında, 'Şu kapıdan, şu yoldan, Yemenli, hayırlı bir zât girecektir! Onun yüzünde ancak bir melek, melik nişanı vardır!¹ buyurdu¹ dedi.

Yüce Allah'a hamd ettim. [\[159\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey Cerir! Ne için geldin?¹ diye sordu.

'Yâ Rasûlallah! Senin elinde Müslüman olayım diye geldim!' dedim. [\[160\]](#)

'Yâ Rasûlallah! [\[161\]](#) Getir, uzat elini banalı[\[162\]](#) İslâmiyet üzerine bey'at edeyim sana[\[163\]](#)

Sen şartlarını biliyorsun, bana koşacağın sarfları koş!" dedim. [\[164\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey Cerir! Seni, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, kendimin de Resûlullah olduğuma şehadet getimneye,

Allah'a,

Ahi ret gününe,

Hayır ve şer kadere inanmaya,

Farz olan namazları kılmaya,

Farz olan zekatı da vermeye davet ediyorum . [\[165\]](#)

Sen Allah'a hiçbir şeyi şerik koştaksızın ibadet edeceksin.

Farz olan namazı kılacaksın!

Farz olan zekatı vereceksin!

Her Müslüman için hayırhah olacaksın!

Kâfirlerden, müşriklerden uzak duracaksın! [\[166\]](#)

Sen, Allahtan başka hiçbir ilah olmadığına ve benim de Resûlullah olduğuma şehadet[\[167\]](#) Allah'a hiçbir şeyi şerik koştaksızın ibadet etmek, [\[168\]](#) namazı kılmak, [\[169\]](#) Ramazan orucunu tutmak, [\[170\]](#) Müslümanlara hayırhah olmak, [\[171\]](#) Habeşî (Zenci) bir köle de olsa, valiye itaat etmek, [\[172\]](#) müşriklerden ayrılmak üzere bey'at edeceksin!" buyurdu. [\[173\]](#)

'Olur!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam elini uzattı. [\[174\]](#)

Ben de:

'Namazı kılmak, zekatı vermek, [\[175\]](#) Habeşli (zenci) bir köle bile olsa valiye[\[176\]](#) itaat etmek, [\[177\]](#) verilen emirleri dinlemek. [\[178\]](#) bütün Müslümanlar için hayırhah olmak, [\[179\]](#) müşriklerden ayrılmak, [\[180\]](#) üzere Resûlullah Aleyhisselama bey'at ettim. [\[181\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam:

'İslâm beş şey üzerine kurulmuştur.

1. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehadet etmek,

2. Namazı kılmak,
3. Zekatı vermek,
4. Beytullah'ı hacetmek,
5. Ramazan orucunu tutmak' buyurdu." [\[182\]](#)

Cerir b. Abdullah'ın kavminden yanında bulunanlar da Müslüman olup bey'at ettiler. [\[183\]](#) Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Cerir b. Abdullah der ki:

"Müslüman olduğumdan beri, hiçbir vakit Resûlullah Aleyhisselam yanına girmekten beni men etmemiş ve beni gördüğü zaman da muhakkak yüzüme gülmüş, gülümsemiştir." [\[184\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın ashabıyla birlikte oturduğu sırada, Cerir b. Abdullah gelmişti. Nasılsa, oturanların hiçbiri ona yer açmamıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisinin üzerindeki pelerinini ona attı ve:

"Ey Ebu Amr! Yanındakini al da, üzerine otur!" buyurdu.

Cerir b. Abdullah onun üzerine oturdu, elini göğsüne koyup:

"Yâ Rasûlallah!

Senin bana ikram ettiğin gibi, Allah da sana ikram buyursun!" dedi. [\[185\]](#)

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Size bir kavmin kerem ve şeref sahibi, ulusu geldiği zaman, ona ikram ve ihtiram ediniz!" buyurdu. [\[186\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisine Arap heyetleri geldikçe, Cerir b. Abdullah'a haber salar; o da temiz elbisesini giyip yanına varır, otururdu. [\[187\]](#)

Benî Becîlelerden İkinci Kafilenin Medine'ye Gelişi ve Müslüman Oluşu

Ahmesîlerin Kimlikleri

Ahmesîler, Becîlelerden Gavs b. Enmar'ın soyundan idiler. [\[188\]](#)

Benî Becîlelerin Medine'ye gelip Müslüman olan ilk kafilesini, başlarında Kays b. Garbetü'l-Ahmesî bulunan Ahmesîlerden 250 kişilik ikinci kafile takip etti. Peygamberimiz Aleyhisselam: "Sizler kimlersiniz?" diye sordu. "Biz Ahmesullah'ız!" dediler. Cahiliye çağında onlara böyle denirdi. Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Siz, bugün, Allah'ınsınız, Allah'ın Müslüman kullarısınız!" buyurdu. [\[189\]](#) Allah onlardan razı olsun!

Benî Becîleler yurtlarına dönecekleri zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam Bilal-i Habeşî'ye: "Benî Becîl elere binit hayvanları verve vermeye Ahmesîlerden başla!" buyurdu. Bilal-i Habeşî de öyle yaptı. [\[190\]](#) Kays b. Garbe, yurduna dönünce, kavmi olan Ahmesîleri İslâmiyete davet etti. [\[191\]](#)

Cerir b. Abdullah'ın Zülhalasa Puthanesini ve Putunu Yıkmaya Gönderilişi

Cerir b. Abdullah, Medine'ye geldikçe, Fetve b. Amrül-Beyâzî'ye iner, Peygamberimiz Aleyhisselam da ona arkasındaki kavmini sorardı.

Cerir b. Abdullah:

"Yâ Rasûlallah! Yüce Allah İslâmiyeti aşikâr ve üstün kıldı.

Kabilelerin mescidlerinde ve meydanlarında ezanlar okunuyor.

Kabileler, tapageldikleri putlarını yıktılar!" dedi.

Peygamberimiz Al eyhisselam, ona:

"Zülhalasa ne yapıyor, ne oldu?" diye sordu.

Cerirb. Abdullah:

"O, olduğu hal üzere duruyor!" dedi.

Peygamberimiz Al eyhisselam:

"Vallahi, inşaallah, ondan da kurtulacak, rahatlayacağım!" buyurdu[192] ve ona:

"Ey Cehr! [193] Sen beni Zülhalasa'dan kurtarmaya yetmez, [194] beni ondan rahatlandırmaz mısın?" diye sordu. [195]

Cerirb. Abdullah:

"Evet! Rahatlandırınm!" dedi. [196]

Zülhalasa; Devs, [197] Has'am ve Becîlelere ait olup, [198] Yemen'de bir ev, birtapınaktı. [199] Ona tapılın akta ve "Yemen Kâbesi" denilmekte idi. [200]

Zülhalasa'nın içinde dikili birtaş da bulunuyordu[201] Beyaz mermerdendi. [202] Üzeri, taç gibi nakışlı idi.

Yemenle Mekke arasında, Mekke'ye yedi gecelik uzaklıktaki Tebâle'de, [203] Has'amların yurdu olan Ablâ'da, [204] şimdiki Tebâle mescidinin kapısının eşiğinde bulunuyordu. [205]

Zülhalasa'nın bakıcısı Vâhile b. A'surlardan Benî Ümâmeler idi.

Zülhalasa'ya tazim edilir, kurbanlar kesilirdi. [206]

Babası öldürülen kimse, öç almak istediği zaman, önce Zülhalasa'ya gider, onun yanında (üzeri yazılı) fal oku çektirir, çıkan ok bundan men ediyorsa, geri dururdu. [207]

Davs kabilesi kadınları da, ona arkalarını dönüp ırgalamak suretiyle taparlardı ! [208]

Zülhalasa'yı Amr b. Luhayy'ın veya Ebrehe'nin yaptırdığı söylenir. [209]

Zülhalasa'ya Devs, Becîle ve Has'amlardan başka Haris b. Ka'blar, Cermiler, Zübeydler, Gavs ve Mürrler ve Benî Bilal b. Âmirler de tapar ve bakarlardı. [210]

Cerir b. Abdullah Ahmesîlerden yüzelli. [211] diğer rivayete göre yüzyetmiş[212] süvarinin başında oraya hareket etti. [213]

Ahmesîler ata iyi binerlerdi. Cerir b. Abdullah ise, at üzerinde pek duramazdı. [214]

Cerir b. Abdullah, hareket etmeden:

"Yâ Rasûl ali ah! Ben at üzerinde pek duramaz bir adamım!" dedi. [\[215\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam onun göğsüne eliyle hızlıca vurdu, göğsünde parmaklarının izi çıktı. [\[216\]](#)

"Ey Allah'ım! Onu at üzerinde durdur! [\[217\]](#) Hâdî ve mehdî kıl!" diyerek dua etti. [\[218\]](#)

Bundan sonra Cerir b. Abdullah attan hiç düşmez oldu. [\[219\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onu böylece Zülhalasayı yıkmaya gönderdi. [\[220\]](#)

Cerir b. Abdullah Becîlelerin Ahmes süvarileriyle birlikte Zülhalasa'yı yakıp yıkmaya varınca, Has'amlar, Vâhileler ve daha başkaları onunla savaştılar. O zaman, Zülhalasa'nın bakıcıları olan Vâhilelerden yüz kişi, Has'amların çoğu ve BenîKuhâfe b.Âmirb. Has'amlardan da ikiyüz kişi öldürüldü.

Cerir b. Abdullah ve süvari arkadaşları karşı koyanları yendiler, bozguna uğrattılar. [\[221\]](#)

Zülhalasa Bakıcısının Müslüman Oluşu

Cerir b. Abdullah Ymene vardığı zaman, Zülhalasa'nın bakıcısı olan adam, oklarla kısmet arıyor, fal oku çekiyordu.

Kendisine:

“ Haberin olsun ki, Rasûlallah Aleyhisselam şuradadır! Eğer senin fal attığını, çektiğini görürse boynunu vurur!” denildi.

Adamın aldırış etmeyerek fal okları çekmeye devam ettiği sırada Cerir b. Abdullah çıkageldi ve ona:

Şimdi sen ya bu okları kırar ve Allahtan başka ilah olmadığına şahadet edersin ya da boynunu vururum! Dedi.

Adam hemen okları kırdı ve şahadet getirdi.[\[222\]](#)

Cerir b. Abdullah, Zülhalasa binasını yıktı.[\[223\]](#) Kırdı, ateşe verip yaktı.[\[224\]](#) harebeye çevirdi.[\[225\]](#)

Cerir b. Abdullah, Ahmesilerden Ebu Ertat[\[226\]](#) Husayn b. Rebia' yı[\[227\]](#) müjdecisi olarak Peygamberimiz Aleyhisselama gönderdi.

Ebu Ertat Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip:

“ Ya Rasûlallah! Seni hak din ve kitapla peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki sana eli boş olarak gelmedim.! Ben Zülhalasa'yı

gerimde uyuz bir deve gibi bakımsız bir halde bıraktım! Dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, beş kere:

“ Ahmesilerin atları ve süvarileri mübarek olsun ” diyerek dua etti.[\[228\]](#)

Cerir b. Abdullah'ın Medine'ye Dönüşü

Cerir b. Abdullah, kısa bir müddet içinde Medine'ye dönüp geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona Zülhalasa hakkında:

"Yıktın mı onu?" diye sordu.

Cerir b. Abdullah:

"Seni hak din ve kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; Zülhalasa'yı ateşe verip yaktım! Hiç kimse onu yakıp yıkmaktan beni men edemedi!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, o gün de, Ahmesîlerin süvarilerine ve atlarına bereket duası yaptı.[\[229\]](#)

Ezd Temsilcilerinin Medine'ye GeliŖi ve Müslüman OluŖu

Ezdlerin Kimlikleri, Temsilcilerinin Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Geldikleri

Ezdlerin ata soyları şöyle sıralanır: Ezd b. Gavs, b. Nabt, b. Malik, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe¹, b. Yeşcüb, b. Ya'rüb, b. Karıtan.

Ezdi erden birçok kabileler türemiştir.[\[230\]](#)

Ezd temsilcileri Medine'ye Hicretin 10. yılında, [\[231\]](#) başlarında Sured b. Abdullah el-Ezdî olduğu halde geldiler. [\[232\]](#) Ferve b. Amr'ın evine indiler. [\[233\]](#)

Orada selamlandılar, orada oturdular, orada ağırlandılar. [\[234\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ezd Temsilcilerine Tavsiyeleri

Ezd temsilcileri, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gidip konuştular.

Onların şekilleri, ağırbaşlılıkları ve konuşmaları Peygamberimiz Aleyhisselamın hoşuna gitti ve onlara:

"Siz nesiniz?" diye sordu.

Onlar:

"Mü'minleriz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam gülümsedi ve onlara:

"Her sözün bir hakikati vardır. Sizin sözünüzün ve imanınızın hakikati nedir?" diye sordu.

Onlar:

"Onbeş haslet (huy)'dur.

Onlardan beşi iman etmemizi, beşi de işlememizi elçilerinde emrettiğin şeylerdir.

Geri kalan beşi ise, Cahiliye çağından şu ana kadar benimseyip âdet edinegeldiğimiz-sen istemezsen bırakacaklarımızın dışındaki-şeylerdirâ Rasûlallah" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"İnanmanızı emrettiğim beş şey nelerdir?" diye sordu.

Temsilciler:

"Sen Allah'a, Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve öldükten sonra dirilmeye inanmamızı elçilerinde emretmiştin!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"İşlemenizi size emrettiğim beş şey nelerdir?" diye sordu.

Temsilciler:

"Sen, 'Lâ ilahe illallah Muhammederresûlullah'¹ dememizi, namazı kılmamızı, zekatı vermemizi, Ramazan orucunu tutmamızı, yoluna güç yetince Beytullah'ı hac ve ziyaret etmemizi bize elçilerinde emretmiştin!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Sizin Cahiliye çağında benimseyip âdet ve huy edinmiş olduğunuz beş şey nelerdir?" diye sordu.

Temsilciler:

"Bolluk zamanlarında nimete-hakkını yerine getirmek suretiyle-şükür,

Belâ ve musibet zamanlarında sabır ve tahammül etmek,

Uğranılan kazaya rıza,

Savaş meydanlarında düşmanla karşılaşınca sebat göstermek ve savaşa gerçekten girişip savaşın hakkını yerine getirmek,

Düşmanın üzülmeye sevinmeyi veya düşmanın sevinmesine üzülmeyi terketmektir" dediler.

Onların ilim ve hikmet sahibi, derin anlayışlı olmaları Peygamberimiz Aleyhisselamın hoşuna gitti ve kendilerine:

"Ben size beş haslet daha arttırayım da, söylemiş olduğunuz hasletleriniz yirmiye bulup tamamlansın:

1. Yiyemeyeceğiniz şeyleri toplayıp biriktirmeyiniz,
2. (Temelli) oturamayacağınız binayı yapmayınız,
3. Kendisinden yarın ayrılacağınız şeyler üzerine üşüşüp birbirinizle uğraşmaya kalkışmayınız,
4. Amellerinize göre mükâfatlandırılmak veya cezalandırılmak üzere Kendisine döndürölüp huzuruna çıkarılacağınız Allah'ın emirlerine aykırı davranmaktan sakınınız!
5. Ahirete sunacağınız hayırlı amelleri çoğaltıp mâsiyetleri bırakmak ve içinde temelli kalacağınız cenneti elde etmek hususunda yarışmaya rağbet gösteriniz!" buyurdu.

Ezd temsilcileri Peygamberimiz Aleyhisselamın öğütlerini ezberlediler ve uyarlatınca hareket ettiler. [\[235\]](#)

Kavminin Üstün Kişisi Olan Sured b. Abdullah'ın Vali ve Kumandan Tayin Edilişi

Sured b. Abdullah, Müslümanlığını İslâm amelleriyle güzelleştirdi. [236]

Kendisi, Ezdlerin en üstün kişisi [237] ve en iyi hüküm vereni idi.

Medine'de kaldığı müddetçe Peygamberimiz Aleyhisselamın meclisine devam eder ve kendisinin bu hali Peygamberimiz Aleyhisselamın hoşuna giderdi. [238]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onu, kavminden Müslüman olanların başına vali ve kumandan yaptı.

Müslümanları yanına alarak Yemen taraflarında, yakınlarında bulunan müşriklerle savaşmasını kendisine emr [239] ve maiyyetindekilere iyi davranmasını tavsiye buyurdu. [240]

Sured b. Abdullah, Peygamberimiz Aleyhisselamın emriyle gidip Cüreş'e indi.

Cüreş o zaman sapasağlam, kale gibi bir şehirdi. [241]

Üzerlerine Müslümanların yürüdüklerini işiten Yemen kabileleri, içlerinde Has'amlar da bulunduğu halde, Cüreş'e gelip sığınmış, orada toplanmış bulunuyorlardı. [242]

Sured b. Abdullah, Cüreş halkını İslâmiyete davet etti. Onlar, yanaşmadılar. Müslüman olmaktan kaçındılar. [243]

Sured b. Abdullah, onları bir ay kadar kuşattı . [244]

Fakat onlar Sured b. Abdullah'a karşı Cüreş'in içinde kendilerini savundular. [245]

Sured b. Abdullah, kuşatma sırasında yaylım hayvanları üzerine de baskınlar yapıp onları ele geçirmeyi başardı. [246]

Sured b. Abdullah, Cüreş şehrine kapanıp kendilerini savunan halkı şehrin dışına çekmek için, kuşatmayı bırakarak katar halinde Cüreş'in Şekr dağına kadar geri çekildi. [247]

Cüreş halkı Müslümanların kendilerine yenilerek dönüp gittiklerini sandılar ve onları yakalamaya çıktılar. [248]

Sured b. Abdullah, maiyyetindeki mücahidleri hemen saf haline getirip Güreşten dışarı çıkardıkları halka saldırdılar. [249] Onlara istedikleri gibi kılıç vurdular. [250] Onları en şiddetli bir şekilde kılıçtan geçirdiler. [251] Cüreşlilerin atlarından yakaladıkları yirmi atın üzerinde bütün bir gün onlarla çarpıştılar.

Sured b. Abdullah Cüreş halkından Müslüman olanları serbest bıraktı, Müslüman olmayanların boyunlarını vurdu. [252]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Cüreş Halkının Şekr'de Öldürülmekte Olduğunu Haber Verişi

Cüreş halkı tarafından Medine'ye iki kişi gönderilmiş bulunuyordu. Onların bir gün ikindi namazından sonra akşama doğru Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bulundukları bir sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Şekr, Allah'ın beldelerinden hangisidir, hangisindedir?" diye sordu.

İki Cüreşî ayağa kalkarak:

"Yâ Rasûlallah! Bizim beldelerimizde bir dağ vardır ki, ona Keşr denilir, Cüreş halkı ona böyle ad vermişlerdir" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O Keşr değil, fakat o Şekr'dir!" buyurdu.

İki Cüreşî:

"Yâ Rasûlallah! Ne hal var onun başında?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Şu anda Cüreş halkı Şekr'in yanında Allah'ın develeri (gibi) boğazlanmaktadır!" buyurdu.

Cüreşîler, hemen Hz. Ebu Bekir'in veya Hz. Osman'ın yanına varıp oturdular ve ona Peygamberimiz Aleyhisselamın söylediği sözü anlattılar.

Hz. Ebu Bekir veya Hz. Osman onlara:

"Yazıklar olsun size! Resûlullah Aleyhisselam size şimdi kavminizin öldürülmekte oldukları haberini vermiştir! Hemen kalkın, Resûlullah Aleyhisselama gidin de, kavminizden bu felâketi kaldırması için Allah'a dua etmesini kendisinden isteyin!" dedi.

Cüreşîler de hemen kalkıp Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vardılar ve dileyceklerini dilediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Allah'ım! Bu felâketi onlardan (Cüreş halkından) kaldır!" diye Allah'a dua etti.

Cüreşîler, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrılıp kavimlerinin yanına döndüler.

Onların, öldürüldüklerini Peygamberimiz Aleyhisselamın haber verdiği gün ve saatte Sured b. Abdullah ve maiyyetindeki Müslümanlar tarafından öldürülmüş olduklarını öğrendiler.

Bunun üzerine Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına Cüreş halkından bir heyet gelip Müslüman oldular. [253] Müslümanlıklarını İslâm amelleriyle güzelleştirdiler. [254]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cüreş heyetine:

"İnsanların en güzel yüzlüleri! En tatlı sözlüleri! Emaneti en çok gözetenleri! Sizler hoşgeldiniz! Sizler bendensiniz! Ben de sizlerdenim!" diyerek, onlara son derecede iltifatta bulundu.

Kendilerine "Mebrûr" sözünü savaş parolası yaptı . [255]

Karyelerinin çevresinde hududu işaretlerle belirli bir koruluğu da, [256] atlarının, develerinin ve ekin öküzlerinin yaylını yeri olmak üzere Güneşlilere tahsis etti.[257]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Halid b.Dımadü'l-Ezdî Hakkındaki Yazısı

Peygamberimiz Aleyhisselam Ezdîlerden Halid b. Dımad'a bir yazı yazdı ve yazısında şöyle buyurdu:

"Allah'a hiçbir şeyi şerik koşmaksızın iman ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şahadet etmek,

Namazı kılmak,

Ramazan orucunu tutmak,

Beytullah'ı hacetmek,

Kötü iş yapanı ve kötülükte direneni barındırmamak,

Allah ve Resûlüne karşı hayırhah olmak,

Allah'ın sevdiklerini sevmek, Allah düşmanlarını sevmemek,

Kendi canını, malını ve ev halkını koruduğu şeylerden Muhammed Peygamberi de korumak üzere Müslüman olduğu zaman, yurdunda sahip bulunduğu şeyler yine kendisinindir.

Ahdini yerine getirirse, Halidü'l-Ezdî, Allah'ın himayesinde ve Muhammed Peygamberin himayesindedir.

Bunu Übeyy b. Ka'b kaleme aldı ." [\[258\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Cünâdetü'l-Ezdî ve Kavmi ile Kendisine Bağlı Olanlar Hakkındaki Yazısı

Peygamberimiz Aleyhisselam; Cünâdetü'l-Ezdî ile kavmi ve kendisine bağlı olanlar hakkında bir yazı yazdı ve yazısında şöyle buyurdu:

"Namazı kıldıkları,
Zekatı verdikleri,
Allah'a ve Allah'ın Resûlüne itaat ettikleri,
Ganimetlerden Allah'ın hakkı olan beşte biri ve Peygamber Aleyhisselamın payını verdikleri,
Müşriklerden ayrıldıkları müddetçe; kendileri için Allah'ın himayesi ve Muhammed b. Abdullah'ın himayesi vardır.
Yazıyı Ü beyy b. Ka'b kaleme aldı ." [\[259\]](#)

Benî Has'am Temsilcilerinin Medine'ye Gelişî ve Müslüman Oluşu

Benî Has'amların Kimlikleri ve Yurtları

Kahtan'ın soyundan gelen Benî Has'amların ata soylan [\[260\]](#) şöyle sıralanır Has'am Akyel b. Enmar, b. İraş, b. Amr, b. Gavs, b. Nabt, b. Malik, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe¹. Has'amlardan:

1. BenîNâhıs,
2. Benî Şehran b. İfris, b. Halif veya (Hulf), b. Has'am kabileleri;

Benî Nahıslardan:

1. Benî Rüşdler,
2. Hamıar;

Beni Şehranlardan ise;

1. Benî Kuhâfe b. Âmir, b. Rebia, b. Âmirler türemiştir. [\[261\]](#)

Has'amların yurtları, kardeşleri Becîlelerie birlikte Yemen yollarıyla Tebâle'ye kadar uzanan Hicaz ülkesindeydi.

Sonradan etrafa dağılmışlar, onlardan pek azı yurtlarında kalmıştır. [\[262\]](#)

Cerir b. Abdullah gidip Zülhalasa tapınağını ve putunu yıktıktan, Has'amlardan öldürülenler öldürüldükten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına Has'amlardan-içlerinde As'as b. Zahr ve Enes b. Müdrık de bulunan-bir heyet geldi ve:

"Bizler, Allah'a ve Allah'ın Resûlüne, Allah'tan gelen şeylere inandık!

Bize bir yazı yaz da, o yazının içindekilere tâbi olalım!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlar için bir yazı yazdı. [\[263\]](#)

Yazısında şöyle buyurdu:

"Bu yazı, Allah'ın Resûlü Muhammed tarafından Has'amların Bîşe'de* ve Bîşe'nin kırlarında bulunanları için yazılmıştır.

Cahiliye çağında dökmüş olduğunuz kanın suçu, sizden düşürülmüş, silinmiştir.

Sizlerden, isteyerek veya istemeyerek, gönüllü veya gönülsüz Müslüman olan kimsenin elindeki, gökten yağmurla sulanan veya düşen çigle ıslanan, yumuşak veya berk toprakta, kuraklık ve kıtlık olmayan yıllarda sürüp ekerek geliştirdiği, yetiştirdiği mahsuller-kuruyup sonradan yağmurla yeşerenleri de dahil-kendisinindir, onları vergi vermeksizin yer.

Onlar, her akarsu ile sulanan toprakta yetiştirdikleri mahsuller için de uşrûn yarısını ödemekle mükelleftirler.

Cerir b. Abdullah ve hazır bulunan kimseler şahit oldular." [\[264\]](#)

Benî Selâman Temsilcilerinin Medine'ye Geliş ve Müslüman Oluşu

Benî Selâmanların Kimlikleri, Yurtları ve Temsilcilerinin Medine'ye Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Geldikleri

Benî Selâmanlar, Kahtan'ın soyundan gelen Kudâa kabilelerinden idiler. [265]

Benî Selâmanların ata soyları şöyle sıralanır: Benî Selâman b. Sa'd, b. Zeyd, b. Leys, b. Sûd, b. Eslem, b. Elhâfî, b. Kudâa. [266]

Benî Selâmanlar, Cinab'da* otururlardı. [267]

Benî Selâman temsilcileri Medine'ye Hicretin 10. yılında, Şevval ayında geldiler, yedi kişi idiler. [268]

Temsilcilerin başında Habib b. Amrû's-Selâmanî bulunuyordu.

Habib b. Amr der ki:

"Biz, Benî Selâman temsilcileri olarak Resûlullah Aleyhisselamın yanına vardık.

Yedi kişi idik.

Resûlullah Aleyhisselama, Mescidin dışında, çağrıldığı cenazeye giderken rastladık ve: 'Esselamü aleyke yâ Rasûlallah!¹ dedik.

Selamımıza:

'Ve aleyküm!' diyerek karşılık verdi ve bize:

'Siz kimsiniz?' diye sordu.

'Biz Selâmanlardanız! İslâmiyet üzere sana bey'at edelim diye geldik.

Biz, arkamızdaki kavmimizden olanların da temsilcisiyiz!¹ dedik.

Resûlullah Aleyhisselam, uşağı Sevban'a dönerek:

'Bu elçileri, elçilerin indirilmekte olduğu yere indir!¹ buyurdu." [269]

Benî Selâman temsilcileri Remle binti Hâris'in konağına indirildiler. [270] Müslüman oldular. [271]

Allah onlardan razı olsun!

Öğle namazının ezanını işitince, Mescide gidip Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte öğle namazını kıldılar. [272]

Peygamberimiz Aleyhisselam, öğle namazını kıldırınca minberle evinin arasında oturdu.

Benî Selâman temsilcileri Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vardılar. [273]

Habib b. Amr:

"Ey Allah'ın Resûlü! Amellerin efdal ve üstünü hangisidir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Vaktinde kılınan namazdır!" buyurdu. [274]

Benî Selâman temsilcileri, namaz hakkında, İslâm şariatları hakkında, göz değmemesi için okuyup üfleminin caiz olup olmadığı hakkında birtakım sorular sordular. [275]

İkinci namazını da Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte kıldıktan sonra, ülkelerinin uğradığı kuraklıktan şikâyetlendiler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, tek eliyle:

"Ey Allah'ım! Onları yurtlarında yağmurunla sula!" diyerek dua etti.

Habib b. Amr:

"Yâ Rasûlallah! Elinin ikisini de kaldır!

Çünkü, böyle yapmak, daha çokluk taşır ve daha güzeldir!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam gülümsedi ve iki elini koltuğunun altları görününceye kadar kaldırdı.

Benî Selâman temsilcileri Medine'de üç gün kaldıktan ve ağırlandıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamla vedalaştılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam onlara bahşişlerinin verilmesini de Bilal-i Habeşî'ye emretti. [\[276\]](#)

Her birine bahşiş olarak beşer ukiyye gümüş verildi. [\[277\]](#)

Bilal-i Habeşî:

"Bugün yanımızda daha fazla mal yoktur!" diyerek özür dileyince, temsilciler:

"Malın bundan daha çoğu ve daha güzeli olmaz!" dediler. [\[278\]](#)

Yurtlarına döndüler. [\[279\]](#)

Yurtlarını, Peygamberimiz Aleyhisselamın dua ettiği gün ve saatte yağmura kavuşmuş buldular. [\[280\]](#)

Ferve b. Müseyk'in Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Benî Muradların ve Ferve'nin Kimliği

Benî Muradlar, Kahtan'ın soyundan gelen Kehlan kabilesinden idiler. [\[281\]](#)

Benî Muradların ata soyları şöyle sıralanır Benî Murad (Yuhâbir) b. Malik (Mezhic), b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe', [\[282\]](#) Benî Muradlardan:

1. Karen b. Redman, b. Naciye, b. Murad,
2. Benî Hamel b. Ki nane, b. Naciye, b. Murad,
3. Rabaz b. Zehran, b. Murad,
4. Sunabih b. Zehran, b. Murad kabileleri türemiştir. [\[283\]](#)

Ferve b. Müseyk, Murad (Yuhâbir) b. Malik (Mezhic)'in Naciye ve Zahir adındaki oğullarından Naciye'nin soyundan gelmiştir ve soykütüğü şöyle sıralanır Ferve b. Müseyk, b. Haris, b. Seleme, b. Haris, b. Züeyb (Küreyb), b. Malik, b. Münebbih, b. Gutayf, b. Abdullah, b. Naciye. [\[284\]](#)

Ferve b. Müseyk, Benî Muradların ileri gelenlerindendi. İyi bir şairdi. [\[285\]](#) Ferve b. Müseyk'in Medine'ye gelişi, Hicretin 10.yılında, Benî Zübeyd temsilcisi Amrb. Ma'dikerib'in gelişinden önceydi. [\[286\]](#)

Ferve b. Müseyk, Kinde krallarından ve onlara bağlılıktan yüz çevirerek, Peygamberimiz Aleyhisselama tâbi ve Müslüman olmaya geldi. [\[287\]](#)

Sa'd b. Ubâde'nin evine indi. [\[288\]](#)

Müslüman oldu. [\[289\]](#)

Allah ondan razı olsun

Sa'd b. Ubâde ona Kur'ân-ı Kerîm'i, İslâmiyetin farzlarını ve şeriatlarını öğretti. [\[290\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ferve'ye Redm ve Rezm Günlerini Soruşu

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ferve b. Müseyk'e:

"O gününüzü, Hemdanların gününü hatırlıyor musun?" diye sordu.

Ferve b. Müseyk:

"Evet!" dedi. [\[291\]](#)

Bunun üzerine Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Ferve! Redm, Rezm Günü* kavminin uğradığı felâketin sana da bir kötülüğü, bir zararı dokundu mu?" diye sordu.

Ferve:

"Yâ Rasûlallah! Kavmi benim kavmim gibi Rezm Günü felâkete uğramış olup da, bundan kendisine bir kötülük, bir zarar dokunmamış kim var? [\[292\]](#) Ev halkını ve kabileyi yok etti!" dedi. [\[293\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Fakat, bu İslâmiyet, kavmine hayırdan başka birşey eklemeyecektir! [\[294\]](#) Bu, sağ kalanlar için hayırlıdır!" buyurdu. [\[295\]](#)

Ferve b. Müseyk'in Umumî Vali Tayin EdiliŖi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ferve b. Müseyk'i Muradlar, Zübeydler ve Mezhiclerin bütününe vali tayin etti.

Halid b. Saîd b. Âs'ı da, sadaka ve zekat tahsil memuru olarak yanına kattı. [\[296\]](#)

Halid b. Saîd için, içinde sadaka, zekat nisbet ve miktarları açıklanan bir de yazı yazdı (yazdırdı). [\[297\]](#)

Halid b. Saîd, Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatına kadar Ferve'nin ülkesinde ve yanında bulun-du. [\[298\]](#)

Ferve'nin Müşriklerle Savaşmasına İzin Verilişi

Ferve b. Müseyk:

"Yâ Rasûlallah! Kavmimin Müslümanlığa yönelenlerini yanıma alarak, Müslümanlıktan kaçınanlarla çarpışayım mı?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ferve'nin onlarla çarpışmasına izin verdi. [\[299\]](#)

Kendisine oniki ukiyye gümüş ihsan etti.

Onu soy bir deveye bindirdi, giyinmek üzere kendisine Umman dokuması bir elbise de verdi. [\[300\]](#)

Ferve b. Müseyk Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından çıkıp gittikten sonra ise:

"Gutayfi ne yapıyor?" diye sordu.

Yola çıktığı haber verilince, arkasından adam gönderip geri çevirtti.

Ashabından bazılarıyla birlikte bulunduğu sırada, Ferve b. Müseyk geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen o (müşrik) kavmi İslâmiyete davet, Müslüman olanların Müslümanlığını kabul et!

Kim Müslüman olmazsa, sana yeni bir emir verinceye kadar, onlarla çarpışmakta acele etme!" buyurdu. [\[301\]](#)

Ferve b. Müseyk:

"Yâ Rasûlallah! Bizim yurdumuzun yanında Ebyen toprağı diye anılan bir toprak olup, orası bizim elverişli yiyinti yerimizdir. Fakat, vebalı, hastalıklı bir yerdir?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Orayı bırak! Oradan uzak dur! Çünkü, hastalığa yakın olmak ölmek demektir!" buyurdu. [\[302\]](#)

Benî Zübeyd Temsilcilerinin Medine'ye Gelişi ve Müslüman Oluşu

Benî Zübeydlerin Kimlikleri ve Temsilcilerinin Medine'ye

Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Gelip Müslüman Oldukları

Kahtan'ın soyundan gelen[303] Benî Zübeydlerin ata soyları şöyle sıralanır Benî Zübeyd (Münebbih) b. Sa'b, b. Sâ'dü'l-Âşire, b. Malik (Mezhic), b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe', [304]

Zübeyd b. Sa'b'ın:

1. Rebia b. Zübeyd,
2. Haris b. Zübeyd isimlerinde iki;

Rebia b.Zübeyd'in de:

1. Mazin,
2. Haris (Gutay'a) isminde iki oğlu vardı.

Bunların her ikisinden de kabileler türemiştir. [305]

Peygamberimiz Aleyhisselamın haberi kendilerine eriştiği zaman, Amr b. Ma'dikerib, Kays b. Meşrûhu'l-MurâdPye:*

"Ey Kays! Sen kavminin ulususun! Bize anıldı ki, Hicaz'da Kureyşîlerden Muhammed diye anılan bir zâtzuhur etmiş. Kendisinin peygamber olduğunu söylüyormuş. Gel, sen bizi ona götür de, onun hakkında bilgi edinelim! Eğer kendisi dediği gibi gerçekten peygamberse, bu bize gizli kalmaz, anlarız. Karşılaştığımız zaman ona tâbi oluruz. Aksi takdirde, kendisi hakkındaki bilginin mahiyetini öğrenmiş oluruz" dedi.

Kays b. Meşruh, Amrb. Ma'dikerib'in teklifini kabul etmekten kaçındı ve onun görüşünü beyinsizlik saydı. [306]

Amr b. Ma'dikerib, Arapların cesaretleriyle tanınmış süvarilerindendi. [307] İyi bir şairdi de. [308]

Amr b. Ma'dikerib, kavmi olan Benî Zübeyd'den[309] yanına on kişi alarak Hicretin 10. yılında[310] Medine'ye geldi. [311] Medine'ye gelince:

"Bu memleket halkının, Benî Amr b. Âmirlerden seyyidi, ulu kişisi kimdir?" diye sordu.

"Sa'db.Ubâde'dir!" denildi.

Bunun üzerine, devesini çekerek, Sa'd b. Ubâde'nin evine kadar giderek devesini ıhdırdı.

Sa'd b. Ubâde dışarı çıktı ve ona:

"Merhaba=Hoşgeldin!" dedi ve hayvanının bağlanmasını ve kendisinin de ağırlanmasını uşağına emretti.

Sonra, onu ve yanındaki arkadaşlarını alıp Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına götürdü.

Amr b. Ma'dikerib ve arkadaşları hemen Müslüman oldular.

Yüce Allah onlardan razı olsun!

Amr b. Ma'dikerib ve arkadaşları Medine'de birkaç gün oturduktan ve bahşişlerini aldıktan sonra

yurtlarına döndüler. [\[312\]](#)

Kays b. Meşruh, Amrb. Ma'dikerib'in Peygamberimiz Aleyhisselama iman ve ikrarda bulunduğunu haber alınca, onu ölümle tehdide kalktı.

Amr b. Ma'dikerib de, söylediği uzun bir şiirle onu en ağır bir dille tahkir ve tehdit etti. [\[313\]](#)

Benî Kinde Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Benî Kindelerin Kimlikleri, Yurtları, Temsilcilerinin Medine'ye Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Geldikleri

Benî Kindelerin ata soyları şöyle sıralanır: Benî Kinde (Sevr) b. Ufeyr, b. Adıyy, b. Haris, b. Mürre, b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe'. [\[314\]](#) Kinde (Sevr) b. Ufeyr'in Remle binti Esed'den doğma Muaviye ve Eşred isimlerinde iki oğlu vardı. [\[315\]](#)

Kinanelerden şu kabileler türemiştir

1. Benî Muaviye,
2. Vehb,
3. Bedda¹,
4. Râiş b. Haris, b. Muaviye, b. Sevr, b. Mürta¹, b. Muaviye, b. Kinde,
5. Benî Sekâsik b. Eşres, b. Kinde,
6. Benî Sekûn b. Eşres, b. Kinde,
- 7-8. Tüçîbler,
9. Benî Adıyy b. Eşres, b. Sekûn,
10. Benî Sa'd b. Eşres, b. Sekûn. [\[316\]](#)

Kindelerin yurtları Yemen'de olup, kendileri Hicaz'da ve Yemen'de kral idiler. [\[317\]](#)

Haris b. Amrû'l-Mahsûr b. Hucr Akîlü'l-Mürar, b. Amr, b. Muaviye, b. Haris ve şair İmriü'l-Kays'in babası Hucr b. Haris, Benî Kinane ve Benî Esedlerin kralı idiler.

Şurahbil b. Haris, Benî Temimlerle Rubabların,

Seleme b. Haris, Bekr b. Vâil ve Tağlib b. Vâillerin,

Ma'dikerib de Kays b. Aylanların kralı idi. [\[318\]](#)

Kinde temsilcileri Hicretin 10. yılında, [\[319\]](#) Kinde krallarından ve Hadramevtmirba¹ sahibi (ganimetin dörtte birini almayetkilisi) [\[320\]](#) Eş'as b. Kays'ın başkanlığı altında seksen [\[321\]](#) veya altmış [\[322\]](#) binitli olarak gelip, Mescidde bulunduğu sırada Peygamberimiz Aleyhisselamın huzuruna vardılar.

Alınlarındaki uzun saçlarını iki yandan salmışlar, gözlerini sürmelemişlerdi.

Üzerlerinde yollu Yemen kumaşından yapılmış, yakaları, etekleri, kolları ve cep ağızları ipekle, altın sırma ile işlenmiş cübbelervardı.

Kinde temsilcileri, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına girdikleri zaman: [\[323\]](#)

"Senin menzilin burası mı?!" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben hükümdar değil, Muhammed b. Abdullah'ım!" buyurdu.

Kinde temsilcileri:

"Biz sana isminle hitap etmeyiz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben Ebu'l-Kâsım'ım!" buyurdu.

Kinde temsilcileri, Peygamberimiz Aleyhisselam için tereyağının içine bir çekirge gözü saklamışlardı.

"Ey Ebu'l-Kâsım! Biz senin için gizlenecek birşey gizlemiş bulunuyoruz! Nedir o şey?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sübhaneallah! Bu, ancak kâhinin yapacağı birşeydir. Kâhin de, kâhinliğe özenmek de ateştedir, cehennemdedir!" buyurdu.

Kinde temsilcileri:

"Öyle ise, senin Resûlullah olduğunu nasıl anlayacağız?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, yerden bir avuç çakıl taşı alıp:

"Bunlar, benim Resûlullah olduğuma şahadet ederler!" buyurunca, taşlar Peygamberimiz Aleyhisselamın elinde teşbih etmeye başladılar!

Bunun üzerine, Kinde temsilcileri:

"Biz de şahadet ederiz ki; sen hiç şüphesiz Resûlullahsın!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah beni hak dinle peygamber olarak gönderdi ve bana bir de Kitab indirdi ki, ona bâtil ne önünden, ne de ardından gelip erişemez!" buyurdu.

Kinde temsilcileri:

"Bize ondan biraz okuyup dinletsene!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, Sâffât sûresinin başından:

"Saflar bağlayıp duranlara, sevk ve idare, men ve zecr edenlere, zikir okuyanlara yemin ederim ki; sizin İlahınız birdir!

O, göklerin, yerin ve bunlar arasında ne varsa hepsinin Rabbidir!

Doğuların da Rabbidir o!" (Sâffât: 1-5) mealli beş âyeti okuyup susmuştu.

Hiç kımıldamadan duruyordu. Gözleri yaşarmış, gözyaşları sakalına doğru akmaya başlamıştı.

Kinde temsilcileri:

"Biz senin ağladığını görüyoruz!? Yoksa sen Seni Gönderenden korktuğun için mi ağlıyorsun?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Beni korkutan, ağlatan, Allah'ın beni kılıcın ağzı gibi ince ve keskin olan dosdoğru bir yol üzere göndermiş olmasıdır ki, ondan azıcık eğrilsem helak olurum!" buyurduktan sonra:

"Andolsun ki; sana vahyettiğimizi de dilersekgideriveririz, sonra da sen bize karşı onu geri çevirmek için hiçbir vekil (yardımcı) de bulamazsın!" (İsra: 36) mealli âyeti okudu. [\[324\]](#)

Sonra da Kinde temsilcilerine:

"Siz Müslüman oldunuz, değil mi?" diye sordu.

Onlar da:

"Evet! Müslüman olduk!" dediler. [325]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Öyleyse, şu üzerinizdeki, boyunlarınızdaki ipekler, sırmalar ne diye duruyor?!" buyurdu.

Bunun üzerine, Kinde temsilcileri elbiselerindeki ipekleri, sırmaları söküp attılar. [326]

Eş'as b. Kays:

"Yâ Rasûlalları! Bizler, Akîlü'l-Mürar oğullarıyız! Sen de Akîlü'l-Mürar oğlusundur! [327]

Biz sanıyoruz ki; siz de bizdensiniz. [328] Yoksa bizden değil misiniz?" dedi. [329]

Peygamberimiz Aleyhisselam gülümsedi, güldü[330] ve:

"Bu soya kendilerini Abbas b. Abdulmuttalib ile Rebia b. Haris nisbet ettiler, bağladılar.

Abbas ve Rebia iki ticaret adamı idi.

Araplar arasında gezip dolaşırlarken, kendilerine:

'Siz kimlerdensiniz?' diye soruldukça, onlar:

'Biz Akîlü'l-Mürar oğullarıyız!' derler ve kendilerini bununla şerefli göstermek[331] ve canlarını korumak isterlerdi. [332]

Çünkü, Akîlü'l-Mürar oğulları Kinde kralları idiler. [333]

Onlarla ana tarafından* bir doğum münasebeti bulunmakla beraber, [334] hayır! Biz, bilakis, Nadr b. Kinane oğullarıyız!

Biz ne babamızın soyunu reddederiz, ne de anamızın soyuna tâbi oluruz!" buyurdu. [335]

Eş'as b. Kays da ana tarafından Akîlü'l-Mürar oğullarından idi.

Eş'as b. Kays:

"Ey Kinde cemaati! İşinizi bitirdiniz mi?" diye sordu ve:

"Vallahi, kimin (ana tarafından olduğu halde babasının soyundan olduğunu) söylediğini işitirsem, ona seksen kamçı vururum!" dedi. [336]

Kinde temsilcileri yurtlarına dönmek istedikleri zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam onlardan her birine bahşış olarak onar, Eş'as b. Kays'a ise oniki ukiyye gümüş verdi. [337]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hadramevt Kayllarına[338] ve Ulularına Yazılar Gönderişi

Hadramevtlerin Kimlikleri ve Yurtları

Tevrat'a göre, Hadramevt Kahtan'ın oğlu idi. [\[339\]](#)

Hadramevt'in, Kahtan'ın kardeşi Yahtan'ın oğlu olduğu da söylenir. [\[340\]](#)

Hadramevt, Yemen'de, Aden'in şarkında deniz yakınında geniş bir nahiye olup, Ahkâf diye tanınan birçok kum tepeleriyle çevrilmiştir.

Peygamber Hûd Aleyhisselamın kabri de oradadır.

Hadramevt ile San'â arası yetmişiki fersah, yani onbir günlük yoldur.

Hadramevt'in Aden ile arası ise bir aylık yoldur.

Hadramevt b. Kahtan gelip burada konakladığı için, hem buraya, hem de burada oturan kabilelere Hadramevt ismi verilmiştir. [\[341\]](#)

Hadramevt Kayl ve Ulularının İslâmiyete Davet Edilişı

Peygamberimiz Aleyhisselam: 1. Zür'a,

2. Kahd,

3. Besiyy,

4. Buhayra,

5. Abdi Külal,

6. Rebia,

7. Hucr.. gibi Hadramevt kayllarına ve ulularına yazılar yazdırıp, kendilerini İslâmiyete davet etti.

Haklarında söylenen şiirlere göre, bunlar Müslüman oldular. [\[342\]](#)

Allah onlardan razı olsun![\[343\]](#)

Hadramevt Krallarından Bazılarının Medine'ye Gelişi ve Müslüman Oluşu

Hadramevt krallarından:

1. Cemd,
2. Mıhves,
3. Mişrah,
4. Veb'daa, Kinde temsilcileriyle birlikte Peygamberimiz Aleyhisselama geldiler ve Müslüman oldular. [\[344\]](#)

Bunlar, Kindelerden Benî Hucrû'l-Kârid b. Hârisü'l-Vellâdelerden dört kral idiler. [\[345\]](#)

Kinde temsilcilerinin Medine'ye gelişi, Hicretin 10. yılında idi. [\[346\]](#)

Mıhves:

"Yâ Rasûlallan! Allah'a dua et de, dilimden şu tutukluğu gidersin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona dua ve Hadramevt zekatından geçimlik de tahsis etti. [\[347\]](#)

Mıhves b. Ma'dikerib b. Velia, arkadaşlarıyla birlikte Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrıldıkları zaman, yüz, göz felcine uğradı.

İçlerinden bazıları geri döndüler ve:

"Yâ Rasûl allan! Arapların ulusu felce uğradı! Bize bunun devasını göster?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Büyük bir iğne alınız, onu ateşte kızdırınız!

Sonra da gözünün kapağını tersine çeviriniz. İğneyi onun üzerine bastırınız! İyileşir, eski haline döner!

Vallahi, sizin yanımdan çıkıp gittiğiniz zaman ne söylediğinizi biliyorum!" buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın tarif ettiğini yaptılar, Mıhves iyileşti. [\[348\]](#)

Vâil b. Hucr'un Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Vâil b. Hucr'un Kimliği

Vâil'in babası Hucr, Yemen krallarından olup, [\[349\]](#) Kahtan'a kadar ata soyu şöyle sıralanır Vâil b. Hucr, b.Saîd, b. Mesruk, b. Vâil, b. Numan.b. Rebia, b. Haris, b. Avf, b. Sa'd, b. Avf, b. Adıyy, b. Malik, b. Şurahbil, b. Haris, b. Malik, b. Mürre, b. Himyerî, b. Zeyd, b. Hadramî, b. Amr, b. Abdullah, b. Hânî, b. Avf, b. Cürhüm, b. Abdi Şems, b.Zeyd, b. Ley, b. Kahtan. [\[350\]](#)

Vâil b. Hucr, Medine'ye gelmeden önce, Peygamberimiz Aleyhisselam onun gelmekte olduğunu ashabına müjdelemiş ve:

"Size, Vâil b. Hucr, uzak bir yerden, Hadramevt'ten Allah'a ve Resûlüne itaat ederek geliyor!

O, kral oğullarının bakiyyesidir!" buyurmuştu. [\[351\]](#)

Vâil b. Hucr der ki:

"Peygamber Aleyhisselamın zuhuru haberi bana eriştiği zaman, mülk ve saltanatı bıraktım. [\[352\]](#)

Medine'ye gelince, Resûlullah Aleyhisselam ile buluşmadan önce, Resûlullah Aleyhisselamın ashabıyla buluştum. [\[353\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın ashabı bana:

'Peygamber Aleyhisselam senin geleceğini üç gün önce bize müjdeledi. [\[354\]](#) 'Vâil b. Hucr, size geliyor!' dedi' dediler." [\[355\]](#)

Bundan sonra Vâil b. Hucr, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi. [\[356\]](#) ve Peygamberimiz Aleyhisselamı selamladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam da onun selamına karşılık verdi. [\[357\]](#)

Vâil b. Hucr

"Ben, İslâmiyeti ve hicreti özleyerek geldim!" dedi. [\[358\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Merhaba=Hoşgeldin, safa geldin!" buyurdu ve hemen kendisinin üzerindeki ridasını onun için yere serip üzerine onunla birlikte oturdu. [\[359\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Vâil b. Hucr'un gelişine sevinerek Müslümanların toplanmaları için nida ettirdi. [\[360\]](#)

Müslümanlar toplanınca, minbere çıktı, Vâil b. Hucr'u da minbere çıkardı. Allah'a hamd ü senada bulunduktan ve peygamberlere salât ü selam getirdikten sonra:

"Bu Vâil b. Hucr, size uzak beldelerden, Hadramevtten hiç zorlanmadan[\[361\]](#) Yüce Allah'ı, Allah'ın Resûlünü ve dinini özleyerek[\[362\]](#) gelen, kral oğullarının bakiyyesidir!

Allah'ım! Vâil b. Hucr hakkında, onun oğlu hakkında, oğlunun oğlu hakkında bereket ihsan et!" diyerek bereket duası yaptı. [\[363\]](#)

Vâil'in başını eliyle sığadı. [\[364\]](#) Minberden indi.

Medine'nin uzakça bir yerindeki,[\[365\]](#) Harre mevkiindeki bir eve[\[366\]](#) indirilip orada ağırılanmasını Muaviye b. E bu Sütyan'a emretti.

Muaviye b. Ebu Süfyan yaya, Vâil b. Hucr da devesine binmiş olarak oraya[\[367\]](#) veya Peygamberimiz Aleyhisselamın verdiği araziyi Vâil b. Hucr'a göstermeye giderken, [\[368\]](#) Muaviye

b. Ebu Süfyan:

"Ey Vâil! Kızgın yol üzerinde yalınayak yürümek ayağımın altını yaktı, kavurdu! [\[369\]](#) Ayakkabını bana at![\[370\]](#) da, güneşin sıcağından onunla korunayım!" dedi. [\[371\]](#)

Vâil b. Hucr "Hayır! Benim giydiğim ayakkabıyı sen giyemezsin! [\[372\]](#) Sen kralların giydiklerini giyebilecek kişilerden değilsin!

Onu sana emaneten bile vermekten hoşlanmam! [\[373\]](#)

Yemenliler bir kralın ayakkabısını yedecisinin giydiğini işitmemişlerdir! [\[374\]](#)

Fakat, istersen, senin için devemi kısar, yavaşlatabilirim. Sen de devemin şu iki yanında, [\[375\]](#) gölgesinde yürürsün! [\[376\]](#) Ayağın için devenin gölgesinden yararlanırsın! [\[377\]](#)

Bu, sana şeref olarak yeter!" dedi. [\[378\]](#)

Muaviye b. Ebu Süfyan:

"Öyle ise beni terkine alsan!" dedi. [\[379\]](#)

Vâil b. Hucr

"Sus! [\[380\]](#) Sen kralların terkisine binecek kimse olamazsın! [\[381\]](#) Sen kralların terkisine binebilecek bir kimse değilsin! [\[382\]](#) Kral oğullarından değilsin!" dedi. [\[383\]](#)

Vâil b. Hucr İçin Yazılar Yazılışı

Vâil b. Hucr, ülkesine gitmek istediği zaman: [\[384\]](#)

"Yâ Rasûlallah! Benim için kavmime bir yazı yaz!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yaz ey Muaviye! Onun hakkında Abâhile krallarına!" [\[385\]](#) diyerek şöyle yazdırdı:

"Onlar namazı kılacaklardır!

Zekatı vereceklerdir!

Sadaka ve zekat, yılın çoğunda yabanda yayılan ve sayıları kırkı bulup aşan davalardan alınacaktır.

Ayrı bulunan hayvanlar zekat için bir yere toplanmayacak, toplu olanları da ayrılmayacaktır.

Zekat ve sadakaları teslim almak için hayvanları bir yerden başka bir yere sürdürüp götürmek ve iki nisab arasındakine de zekat yoktur.

Zekat ve sadakalar, ancak mal sahiplerinin yurtlarında teslim alınacaktır.

Değiş-tokuş yoluyla mihirsiz evlendirme yoktur.

Onlar, Müslümanların askerî birliklerine yardım etmek, her on kişi için bir dağarcık hurma yüklemekle mükelleftirler.

Ekini yetişmeden satan kişi ribâ (faiz) yemiş olur!" [\[386\]](#)

Vâil b. Hucr

"Yâ Rasûlallah! Cahiliye çağında malik bulunduğum, Himyer ve Hadramevt krallarının da şahit oldukları arazim hakkında da benim için bir yazı yaz!" dedi. Peygamberimiz Aleyhisselam da, şöyle yazdı (yazdırdı): "Bismi'llâhirrahmânirrahîm[\[387\]](#)

Bu, Muhammed Peygamberin Hadramevt kralı Vâil b. Hucr"a yazısıdır: İşte, sen Müslüman oldun!

Malik bulunduğun araziye ve hisarları yine sana temlik ettim. Mahsulünün her onda biri vergi olarak senden alınacaktır! Bu işe adalet sahibi bir kimse bakacaktır.

Din durdukça bu hususta haksızlık yapılamayacağını sana temin ederim! Peygamber ve mü'minler bu işte yardımcıdırlar." [\[388\]](#)

Vâil b. Hucr'un Hadramevt Baş Krallığına Tayin Edilişı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Vâil b. Hucr'u Hadramevt kralları üzerinde baş kral olarak görevlendirdi. [\[389\]](#)

Bu hususta Muhacir b. Ebi Ümeyye'ye yazdığı yazıda şöyle buyurdu:

"B ismi llâhirrahm ânirrahîm

Vâil, Hadramevt'in neresinde olurlarsa olsunlar, bütün krallar üzerine âmir ve başkan olacaktır."
[\[390\]](#)

Küleyb b. Esed'in Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Amr b. Muhâcirü'l-Kindî'nin bildirdiğine göre; Hadramevt halkından Küleyb b. Esed b. Küyeyb'in annesi Tehnat binti Küleyb, Peygamberimiz Aleyhisselama bir elbise yaparak oğlu Küleyb'e vermiş ve:

"Bu elbiseyi Peygamber Aleyhisselama götür!" demişti.

Küleyb, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldiği zaman, söylediği bir şiirinde:

"Sen, geleceğini haber aldığımız peygambersindir ki, seni bize Yahudi bilginleri [İbn Sa'd'a göre; Tevrat¹] ve gelen peygamberler müjdelemişti!" dedi.

Getirdiği elbiseyi Peygamberimiz Aleyhisselama verip Müslüman olunca, Peygamberimiz Aleyhisselam onun başını sığadı ve onun için Allah'a dua etti. [\[391\]](#)

Küleyb'in oğullarından birisi kavminden kendisine çatanlara karşı bununla öğünmüş:

"Resûlullah bizim babamızın başını sığamış, Benî Büceyrlerin ileri gelenlerinin bile başını sığamamıştır! Onların gençleri de, yaşlıları da kınamakta eşek dişleri gibi birbirlerine eşittirler!" demiştir. [\[392\]](#)

Benî Rehâ Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Benî Rehâların Kimlikleri, Temsilcilerinin Medine'ye Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Geldikleri

Benî Rehâlar, Kahtan ve Kehlan'ın soyundan gelen[\[393\]](#) Mezhiclerden bir kabiledir. [\[394\]](#)

Benî Rehâların ata soyları şöyle sıralanır: Benî Reha b. Münebbih, b. Harb, b. Ule, b. Celd, b. Malik, b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, [\[395\]](#) b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe'. [\[396\]](#)

Hicretin 10. yılında Benî Rehâlardan onbeş kişilik bir temsilci heyeti gelip Remle binti Hâris'in konağına indiler. [\[397\]](#)

İçlerinde Benî Süleyym b. Reha b. Münebbihlerden[\[398\]](#) Amr b. Sübey¹ de bulunuyordu. [\[399\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Reha temsilcilerinin yanlarına vardı. Uzun müddet yanlarında kalıp onlarla konuştu.

Benî Reha temsilcileri Peygamberimiz Aleyhisselama hediyeler sundular. Sundukları hediyeler arasında Mirvah diye anılan bir at da bulunuyordu. Mirvah, üzerine binilip yürütülünce, Peygamberimiz Aleyhisselamın hoşuna gitti.

Benî Reha temsilcileri Müslüman oldular.

Kendilerine Kufân-ı Kerîm ve ferâiz öğretildi.

Allah onlardan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam, Medine'ye gelen elçilere verdirdiği bahşişler gibi, Benî Reha temsilcilerine de bahşişler verdirdi.

Temsilcilerin içtimaî durumlarına göre, her birine en az beş, en çok oniki buçuk ukiyye gümüş olarak bahşişlerini dağıttırdı. [\[400\]](#)

Amr b. Sübey¹ için bir sancak bağladı. [\[401\]](#) Benî Reha temsilcileri Medine'den ayrılıp yurtlarına döndüler. [\[402\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Suayr b. Addâ'yı Koruyucu Tayin Edişi

Suayr'ın Kimliği

Suayr b. Addâ, Füreyy'alara mensuptu. [403] Hicazlılardan sayılırdı. [404] Kendisinin Bekkâlara mensup olduğu da rivayet edilir. [405]

Buna göre; Benî Bekkâ Rebia b. Âmir, b. Rebia, b. Âmir, b. Sa'saalardandı. [406]

Abdullah b. Yahya b. Selman der ki:

"Suayr b. Addâ'ın oğlu [407] bana geldi. Kendisinin yanında bulunan [408] ve Resûlullah Aleyhisselam tarafından yazılan [409] yazıyı bana gösterdi.

Yazıda:

'Allah'ın Resûlü Muhammed'den Suayr b. Addâyâ! Ben seni Rahih'a* bekçi ve koruyucu yaptı m. [410] Oradan koruyup geçireceğın yolcuların verecekleri bahşışleri de sana bıraktım' buyuruluyordu." [411]

Benî Gâfık Temsilcilerinin Medine'ye Geliş

Benî Gâfıkların Kimlikleri

Benî Gâfıklar, Kahtan'ın soyundan gelen Akk oymağından olup, ata soyları şöyle sıralanır Benî Gâfık b. Şâhid, b. Alkame, b. Akk,[\[412\]](#) b. Adnan, b. Abdullah, b. Ezd. Abdullah b. Ezd'in:

1. Adnan,
2. Kam,
3. Haris,
4. Abdullah isimlerinde dört oğlu olup, Adnan ile Kam'dan iki kabile türemiştir. [\[413\]](#)

Benî Gâfıklardan Cüleyha b. Şeccar b. Suharü'l-Gâfîkî, kavminden bazı adamlarla birlikte Peygamberimiz Aleyhisselama gelip:

"Yâ Rasûlallah! Biz, kavmimizin olgunluk çağında bulunanlarıyız. Müslüman olmuş, zekat ve sadakalarımızı da teslim etmek üzere yanımızda tutmuş bulunuyoruz" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Müslümanlar için tanınan haklar, sizin için de tanınacaktır. Onların mükellef bulundukları şeylerle siz de mükellef bulunacaksınız!" buyurdu.

Avz b. Süreyrü'l-Gâfîkî:

"Biz Allah'a iman ettik ve Resûlullah'a tâbi olduk!" dedi. [\[414\]](#)

Allah hepsinden razı olsun![\[415\]](#)

Benî Bârik Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Benî Bârikların Kimlikleri

Benî Banklar Kahtan'ın soyundan gelen Ezd kabilesindendirler. [\[416\]](#)

Benî Bankların ata soyları şöyle sıralanır Benî Bârik Sa'd b. Adıyy, b. Harise, b. Salebe, b. Amr Müzeykîyâ. [\[417\]](#)

Benî Bank temsilcileri Medine'ye geldiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam onları İslâmiyete davet edince, hemen Müslüman oldular, Peygamberimiz Aleyhisselama bey'at ettiler.

Allah onlardan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam Benî Banklar için bir yazı yazdı, yazdırdı. Yazısında şöyle buyurdu: "Bankların meyve ağaçları kesilmeyecektir!

Kendileri istemedikçe, yağmur düşen baharlık ve yazlık yurtlarında hayvan da otlatı İm ayacaktır!

Onlar, harb veya kıtlık sıralarında Müslümanlardan kendilerine uğrayacak kimseleri üç gün konuklamakla mükelleftirler.

Onların meyveleri yetiştiği zaman, yolcular, dalından koparmamak, kesmemek ve toplayıp götürmemek şartıyla, yere dökülenlerden karınlarını doyurabilirler.

Ebu Ubeyde b. Cerrah ve Huzeyfe b. Yeman şahit oldu ve bunu Übeyy b. Ka'b yazdı." [\[418\]](#)

Sa'du'l-Âşirelerden Zübab'ın Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Benî Sa'du'l-Âşirelerin Kimlikleri

Benî Sa'du'l-Âşineler Kahtan'ın soyundan gelme Kehlan'ın soyundan idiler. [\[419\]](#)

Benî Sa'du'l-Âşirelerin ata soyları şöyle sıralanır Benî Sa'du'l-Âşire b. Malik (Mezhic), b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, [\[420\]](#) b. Sebe¹.

Sa'du'l-Âşire'nin dokuz oğlu vardı. [\[421\]](#)

Sa'du'l-Âşire denilmesi de, neslinden üçyüz atlı yetişmiş olup, kendisiyle birlikte giderlerken "Kim bunlar?" diye soranlara, göz değmesinden korkarak "Aşiretimdir!" demesinden ileri gelmiştir. [\[422\]](#)

Sa'du'l-Âşirelerin Ferraz diye anılan bir putları olup, ona tazimde bulunurlardı.

Putun bakıcısı da, Enesullah b. Sa'du'l-Âşirelerden İbn Rakbiyye veya Vakşâ idi.

Kendisi cinlerden birisiyle görüşür, cin ona olan bitenleri gelip haber verirdi.

Bir gün Rakbiyye, Zübab'ın yüzüne bakarak:

"Ey Zübab! Ey Zübab! Ey Zübab! Dinle, şaşılacak olanların şaşılacak olanını:

Muhammed, Kitabla gönderilmiş! Mekke'de halkı davete başlamış! Davetine icabet edilmemiş!" dedi.

Zübab:

"Ne demektir bu?" diye sorunca, Ferras putunun bakıcısı:

"Bilmiyorum! Bana böyle denildi!" cevabını verdi. [\[423\]](#)

Aradan bir müddet geçtikten sonra, Zübab Peygamberimiz Aleyhisselamın ortaya çıktığını ve Medine'ye geldiğini işitince, Sa'du'l-Âşire'nin putu olan Ferras'ın yanına vardı. VUrup onu kırdı. [\[424\]](#)

Elçi olarak [\[425\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselama gelip Müslüman oldu.

Zübab, bu hususta söylediği şiirde:

"Hidayetle geldiği zaman, Resûlullah'a tâbi oldum.

Ferras'ı hor ve hakir bir halde gerimde bıraktım [\[426\]](#)

Üzerine öyle bir yürüyüşle yürüyüp onu kırdım ki, dünyada hiç olmamış, yokmuş gibi yaptım. [\[427\]](#)

Allah'ın dinini açıkladığını görünce ve Resûlullah beni ona davet edince, davetini hemen kabul ettim. [\[428\]](#)

Sağ oldukça İslâm'a yardımcı olarak sabahlayacağım!

Boynumu ve göğsümü onun yoluna koymuşumdur!" dedi. [\[429\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun! [\[430\]](#)

Benî Cu'fî Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Olduktan Sonra İrtidat Etmeleri

Benî Cu'filerin Kimliği

Benî Cu'fîler Kahtan'ın soyundan gelen Sa'dü'l-Âşirelenden bir oymak idiler. [\[431\]](#) Cu'fî b. Sa'du'l-Âşire'nin

1. Metran,
2. Harim isimlerinde iki oğlu vardı. [\[432\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselama temsilci olarak gelen iki kişiden birisi Kays b. Seleme, b. Zeyd, b. Meşce'a, b. Mücemmi¹, b. Malik, b. Ka'b, b. Sa'd, b. Avf, b. Harim, b. Cu'fî [\[433\]](#) olup, Merran'ın soyun-dandı. [\[434\]](#) Diğer de Kays'ın ana-baba bir kardeşi olan Seleme idi.

Müslüman oldular. [\[435\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Kays b. Seleme için bir yazı yazıp, yazısında şöyle buyurdu:
"Allah'ın Resûlü Muhammed tarafından Kays için yazılan yazıdır.

Ben seni Merran ve müttefiklerinden, Cehm ve müttefiklerinden, Kilâb ve müttefiklerinden namaz kılanlar, zekat verenler, mallarını verecekleri sadakalarla saf hale getirenler üzerine vali tayin ettim." [\[436\]](#)

Cu'fîler, Cahiliye çağında hayvan kalbini yemeyi kendilerine yasaklamışlardı.

Peygamberimiz Al eyhisselam, bunlara:

"Bana erişen habere göre, siz yürek yemez imişsiniz, öyle mi?" diye sordu.

Temsilciler:

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Al eyhisselam:

"Siz onu yemedikçe, Müslümanlığınız tamamlanmaz!" buyurdu.

Onlar için kızarmış bir yürek getirtip, Seleme b. Yezid'e verdi.

Seleme onu alınca, eli titremeye başladı.

Peygamberimiz Al eyhisselam:

"Ye onu!" buyurdu.

Seleme yedi ve söylediği bir beyitte:

"Ben yüreği istemeyerek yedim. Parmaklarım ona dokunduğu zaman titredi!" demiştir. [\[437\]](#)

Temsilciler, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Yâ Rasûlallah! Anamız Müleyke binti Hulüvv esirlerin esaret bağlarını çözer, açları doyurur, hiçbir şeyleri bulunmayanlara acır, [\[438\]](#) akrabalık haklarını gözetir, misafirleri ağırlardı.

Kendisi Cahiliye çağında [\[439\]](#) dönüp gitti. [\[440\]](#)

Bu yaptığı iyiliklerin ona bir yararı olacak mı?" diye sordular.

Peygamberimiz Al eyhisselam:

"Hayır! Yararı olmayacaktır!" buyurdu.

Temsilciler:

"Anamız Cahiliye çağında kızkardeşimizi, [\[441\]](#) kendisinin küçük kızını [\[442\]](#) diri diri toprağa gömmüştü . [\[443\]](#)

Kendisinin hali ne olacaktır?" diye sordular. [\[444\]](#)

Peygamberimiz Al eyhisselam:

"Kız çocuğunu diri diri toprağa gömen, ateşte, cehennemdedir! [\[445\]](#) Ancak, İslâmiyete erişen çocuk gömücünün suçu Allah bağışlar! [\[446\]](#)

Diri diri gömülen kız çocuğu ise cennettedir!" buyurdu. [\[447\]](#)

Temsilciler, kızarak kalkıp gittiler ve:

"Vallahi, adam bize hem yürek yedirdi, hem de anamızın ateşte, cehennemde olduğunu söyledi!

O, kendisine asla tâbi olunmayacak bir kimsedir!" diyerek çıkıp gittiler.

Cu'fTtemsalcileri, yolda yanında Peygamberimiz Aleyhisselamın zekat develeri bulunan birzâta rastladılar. Onu tutup bağladılar, develeri de sürüp götürdüler.

Peygamberimiz Al eyhisselam hadiseyi haber alınca onlara lanet etti. [\[448\]](#)

Cu'fîlerden Ebu Sebre'nin İki Oğluyla Birlikte Medine'ye Gelip Müslüman Oluğu

Ebu Sebre'nin Kimliği

Cu'fîlerden Ebu Sebre'nin ata soyu şöyle sıralanır Ebu Sebre Yezid b. Malik, b. Abdullah, b. Züeyb, b. Seleme, b. Amr, b. Zühl, b. Merran, b. Cu'fî, [\[449\]](#) b. Sa'du'l-Âşire. [\[450\]](#)

Cu'fîlerden Ebu Sebre, oğulları Sebre ve Aziz'i yanına alarak Medine'ye geldi, [\[451\]](#) Müslüman oldular. [\[452\]](#)

Allah onlardan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ebu Sebre'nin Aziz adındaki oğluna:

"Senin adın nedir?" diye sordu.

"Aziz!" deyince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! Aziz ancak Allah'tır. Sen Abdurrahman'sın! [\[453\]](#)

İsimlerin Allah'a en sevgili olanı, Abdullah ve Abdurrahman'dır!" buyurdu. [\[454\]](#)

Ebu Sebre:

"Yâ Rasûlallah! Avucumda bir hıyarcık peyda oldu, hayvanımın yularını tutmama engel oluyor!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam bir ok getirtti. Oku o hıyarcığın üzerine sürünce, hıyarcık kaybolup gitti.

Ebu Sebre ile oğlu için de dua etti.

Ebu Sebre:

"Yâ Rasûlallah! Kavmimin Yemen'deki Hurdan[\[455\]](#) veya Cürdan[\[456\]](#) vadisini bana tapulasan!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam öyle yaptı, [\[457\]](#) tapuladı. [\[458\]](#)

Benî Anslerden Rebia b. Reva'ın Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Benî Anslerin Kimliği

Benî Ansler Kahtan'ın soyundan gelen Kehlan kabilesinden idiler.

Benî Anslerin ata soyları şöyle sıralanır: Benî Ans b. Malik (Mezhic), b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd , b. Kehlan, [\[459\]](#) b. Sebe', [\[460\]](#)

Benî Ans kabilesinden Rebia[\[461\]](#) b. Reva'ül-Ansî[\[462\]](#) Medine'ye gelip Peygamberimiz Aleyhisselamı akşam yemeğini yerken buldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam onu yemeğe davet etti. [\[463\]](#)

Rebia b. Reva¹ da oturup yedi.

Yemek yediği sırada Peygamberimiz Aleyhisselam ona yönelerek:

"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in de O'nun kulu ve resûlü olduğuna şahadet eder misin?" diye sordu.

Rebia b. Reva¹:

"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in de Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şahadet ederim!" dedi. [\[464\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Sen umarak mı, yoksa korkarak mı geldin?" diye sordu.

Rebia:

"Ummak mı?! Vallahi elinde mal yok ki umayım!

Korkuya gelince; vallahi ben öyle biryurttayımdır ki, senin askerlerin oraya ulaşamazlar!

Fakat, ben korkutularak korktum: Bana 'Allah'a iman et!' denildi. Ben de 'İman ettim!¹ dedim" dedi. [\[465\]](#)

Rebia Medine'de oturduğu müddetçe Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına sık sık gelip gitti.

Yurduna dönmek üzere vedalaşmaya geldiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Git! Eğer kendinde bir rahatsızlık hissedersen, hemen bir köye yaklaşıp köy halkına sığın!" buyurdu.

Rebia çıkıp gitti. [\[466\]](#)

Yolun bir kesiminde bulunduğu sırada hummaya tutuldu, en yakın köye, [\[467\]](#) köy halkına[\[468\]](#) sığındı ve orada vefat etti. [\[469\]](#)

Allah ondan razı olsun![\[470\]](#)

Benî Mehre Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Benî Mehrelerin Kimlikleri ve Yurtları

Benî Mehreler, Kudâa kabilelerinden olup, [\[471\]](#) ata soyları şöyle sıralanır Benî Mehre b. Haydan, b. Amr, b. Elhâfî, b. Kudâa. [\[472\]](#)

Benî Mehrelerin yurtları, Yemen'in deniz sahilinde, Amberlerin toprağındaki Şıhhîr nahiyesidir.

Benî Mehrelerden bazı kişiler, Mehrîb. Ebyaz'ın başkanlığı altında temsilci olarak Peygamberimiz Aleyhisselama geldiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam Müslüman olmalarını teklif edince, onlar hemen Müslüman oldular. Allah hepsinden razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Mehre temsilcilerine bahşişler verdirdi ve bir de yazı yazdırdı.

Yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

"Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed tarafından Mehrî b. Ebyaz ile Mehrelerden iman etmiş olanlar için yazılmıştır:

Onlara baskın yapılmayacak, savaş da açılmayacaktır.

Kendileri İslâm şariatlarını yerine getirmekle mükelleftirler.

Kim dinini değiştirirse, Allah'a isyan etmiş, savaş açmış olur.

Kim de O'na iman ederse, onun için, Allah'ın himayesi ve Resûlullahın himayesi vardır.

Kaybolup bulunmuş olan şeyler, ürküp kaçmış olan yaylın hayvanları sahiplerine verilecektir.

Hacda ihram halinde iken saç, sakal, bıyık, timak kesmek, koltuk altı ve edeb yeri tüylerini gidermek günahtır. Kadına yaklaşmak da günah işlemektir.

Bu yazıyı Muhammed b. Meslemetü'l-Ensârî yazdı ." [\[473\]](#)

Benî Mehrelerden Züheyr b. Kırdım'ın Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Benî Mehrelerden Züheyr b. Kırdım da, temsilci olarak Peygamberimiz Aleyhisselama geldi.[\[474\]](#) Züheyr uzak yerlerden geldiği için, Peygamberimiz Aleyhisselam ona yakınlık gösterdi, ikramda bulundu.

Yurduna dönmek istediği zaman ise, onu hemen bırakmadı.

Giderken de, kendisine binit verdi.

Züheyr b. Kırdım yurduna dönüp gideceği zaman onun için bir yazı da yazdırdı.

Bu yazı, İbn Sa'd'ın (vefatı: 230 Hicrî) zamanına kadar onların yanında bulunuyordu . [\[475\]](#)

Benî Sadîf Temsilcilerinin Medine'ye Gelişi

Benî Sadiflerin Kimliği ve Temsilcilerinin Medine'ye Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Geldikleri

Benî Sadifler, Benî Hadramevtlene dahildirler.

Sadif'in ata soyu şöyledir: Sadif b. Eslem, b.Zeyd, b. Malik, b.Zeyd, b. Hadramevtül-Ekber.

Hadramevt ise Kahtan'ın oğludur. [\[476\]](#)

Hadramevt'in, Kahtan'ın kardeşi Yaktan'ın oğlu olduğu da söylenir. [\[477\]](#)

Rivayete göre; Sadif, yurtlarını Seylü'l-Arim bastığı zaman kavmindan ayrılır, tek başına çıkar gider.

Gassan krallarından bazılarının onun ardından saldıgı süvariler sulu ve ağaçlı Arap yurtlarına uğrayıp Sadif'i sordukça:

"Sadif bizden ayrıldı, bir daha onun yüzünü görmedik!" cevabını alırlar.

467. En sonunda Sadif, Kinanelere karışır, onlarla birlikte bulunur. [\[478\]](#) Benî Sadif temsilcileri, [\[479\]](#) Hicretin 10. yılında, Hâccetü'l-Vedâ yılında [\[480\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselama geldiler.

Gelenler ondan fazla olup, uzun bacaklı genç develer üzerinde idiler. Üstlerinde izarve ridalan (altlı-üstlü elbiseleri) vardı.

Peygamberimiz Aleyhisselama eviyle minberi arasındaki yerde rasüadılar. [\[481\]](#)

Selam vermeden oturdular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Siz Müslüman mısınız?" diye sordu.

Sadif temsilcileri:

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Öyleyse, niçin selam vermediniz?" diye sordu.

Sadif temsilcileri hemen ayağa kalktılar ve:

"Esselamü aleyke eyyühennebiyyu ve rahmetullah!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Ve aleykümüsselam! Oturunuz!" buyurdu. Oturdular.

Peygamberimiz Aleyhisselama namaz vakitleri hakkında sorular sordular. [\[482\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da, onlara namaz vakitlerini bildirdi. [\[483\]](#)

Allah onlardan razı olsun! [\[484\]](#)

Benî Ceyşan Temsilcilerinin Medine'ye Gelişi

Benî Ceyşanların Kimliği

Geyşan, Yemen'de bir şehir olup, [\[485\]](#) oraya Geyşan b. Gaydan, b. Hacr, b. Zû Ruayn (Yerim), b. Zeyd, b. Seril, b. Amr, b. Kays, b. Muaviye, b. Cüşem, b. Abdi Şems, b. Vâil, b. Gavs, b. Katan, b. Züheyr, b. Gavs, b. Eymen, b. Hemeysâ, b. Himyer, b. Sebe¹ gelip konduğu için Geyşan adı verilmiştir. [\[486\]](#)

Abdan b. Hacr b. Zû Ruayn'ın da lakabı Geyşan olup, Ceyşânîler diye anılan cemaat ona mensup-turiar. [\[487\]](#)

Rivayete göre; Ebu Vehbü'l-Ceyşânf, kavmindan bazı kişilerle birlikte Peygamberimiz Aleyhisselama geldi. [\[488\]](#)

Benî Geyşan temsilcileri, Yemen'de baldan yapılan biti¹, arpa ve darıdan yapılan mizr dedikleri içkiyi içmenin hükmünü Peygamberimiz Aleyhisselamdan sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"(İçtiğiniz zaman) bunlardan sarhoş oluyor musunuz?" diye sorunca, temsilciler

"Çok içersek bizi sarhoş eder!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır!" buyurdu.

Temsilciler, (kendisi içmeyip) işçilerine içirmek için içki edinen kimse hakkındaki hükmü de sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"(İster kendisi içsin, ister işçisine içirsin) her sarhoş edici içki haramdır!" buyurdu. [\[489\]](#)

Benî Hanîfe Temsilcilerinin Medine'ye Gelmeleri ve Müslüman Olmaları

Benî Hanîfelerin Kimlikleri ve Yurtları

Benî Hanîfeler, Adnan'ın soyundan gelen [\[490\]](#) Rebia b. Nizar kabileleri oymaklarındandır. [\[491\]](#) Benî Hanîfelerin ata soyları şöyledir: BenîHanîfe b. Lüceym, b. Sa'b, b. Aliyy, b. Bekr, b.Vâil. [\[492\]](#) BenîHanîfe b. Lüceym..'den:

1. BenîDü'l b. Hanîfe,
2. Benî Adiyy b. Hanffe,
3. BenîÂmir b. Hanîfe,
4. BenîSühaym b. Mürre, b. Dü'l b. Hanîfe... gibi oy m a ki ar türemiştir. [\[493\]](#)

Benî Hanîfelerin konak yerleri Yemâme olup, bunun eski adı Cev idi.

Yemâme binti Sehm b. Tasm'dan dolayı, [\[494\]](#) veya kapısında Cedilelerden Yemâme binti Mürr adında bir kadın asıldığı için Yemâme adı veri I mistir. [\[495\]](#) Yemâme, Tasm ve Cedislerin konak yerleri idi. Yemâme ile Bahreyn arası on günlüktür. Yemâme, Necd bölgelerinden sayılır. Bölgelerin en güzeli ve en bereketlisi, meyve ve hurma ağaçları en çok olanıdır. [\[496\]](#)

Benî Hanîfe Temsilcilerinin Medine'ye Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Geldikleri

Hicretin 10. yılında, [\[497\]](#) Benî H anîfelerin temsilcileri olarak gelen kişilerin sayısı ondan fazla idi. [\[498\]](#) Onyedî kişi idiler. [\[499\]](#)

1. Rehhâl b. Unfüve,
2. Sülmâ b. Hanzale,
3. Talk b. Ali,
4. Humran b. Câbir,
5. Ali b. Sinan,
6. Ak'as b. Seleme,
7. Zeyd b. Abd-i Amr,
8. Müseylime b. Hubeyb, [\[500\]](#)
9. Müccaa b. Mürâre [\[501\]](#) gelenler arasında idi.

Sülmâ b. Hanzale, temsilcilere başkanlık ediyordu. [\[502\]](#)

Benî Hanîfe temsilcileri Müseylime'yi hayvan ve ağırlıklarını görüp gözetmek üzere gerilerinde bırakmışlardı . [\[503\]](#)

Kendisine "Rahmânü'l-Yemâme" denilirdi. [\[504\]](#)

Müseylime'nin Benî Hanîfieler katında önemli bir mevkiî vardı.

Müseylime, Peygamberimiz Aleyhisselamın meclisinde bulunmayı onuruna yediremediği için, hayvanların ve ağırlıkların yanında kalmayı kendisi tercih etmişti. [\[505\]](#)

Benî Hanîfe temsilcileri Remle binti Hâris'in konağına indirildiler. [\[506\]](#)

Sabah akşam yemek olarak kendilerine kâh ekmekle et, kâh ekmekle süt, kâh ekmekle yağ verilmek, bazen de hurma dağıtılmak suretiyle ağıriandılar. [\[507\]](#)

Benî Hanîfe temsilcileri Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip selam verdiler, şehadet getirdiler. [\[508\]](#) Müslüman oldular. [\[509\]](#)

Medine'de günlerce oturdular. [\[510\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gidip geldiler. [\[511\]](#) Übeyy b. Ka'b'dan Kur'ân-ı Kerîm öğrendiler. [\[512\]](#)

Rahhâl b. Unfüve'nin Übeyy b. Ka'b'dan [\[513\]](#) okumasını öğrendiği, Bakara süresiyle Kur'ân-ı Kerîm'in bazı sûreleri idi.

Peygamberimiz Aleyhisselam Benî Hanîfie temsilcilerinden Müccaa b. Mürâre'ye istemiş olduğu sahipsiz, ölü, hâlî bir araziye bağışlamıştı. [\[514\]](#)

Kendisine, bu hususta bir de yazı yazıp verdi.

Yazıda şöyle buyurdu:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed'in Müccaa b. Mürâre b. Sülmâ için yazdığı yazıdır.

Ben sana Gavre'yi, Gurâbe'yi ve Hubel'i verdim, tapuladım.

Bu hususta sana itiraz eden kimse bana getirilsin!" [\[515\]](#)

Benî Hanîfe temsilcileri yurtlarına dönmek istedikleri zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam onların her birine beşer ukiyye gümüş verilmesini emretti ve verildi. [\[516\]](#)

Temsilciler:

"Yâ Rasûlallah! Bizim için ağırlıklarımızı ve hayvanlarımızı görüp gözetisin, korusun diye bir arkadaşımızı gerimizde bırakmıştık" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona da arkadaşları hakkında olduğu gibi beş ukiyye gümüş verilmesini emretti ve:

"O ağırlıklarınızı ve hayvanlarınızı koruduğuna göre, onun işi sizinkinden kötü değildir!" buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın bu sözü Müseylime'ye haber verilince:

"Peygamberlik işinin bana kalacağını anladı [\[517\]](#) da böyle söyledi!" dedi. [\[518\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam; yanına hatibi Sabit b. Kays b. Şemmasu'l-Ensârîyi alarak Müseylime'nin yanına gitti.

Peygamberimiz Aleyhisselam elinde yapraklı bir hurma dalı, budağı olduğu ve Müseylime de arkadaşlarının içinde bulunduğu sırada onun karşısına varıp durdu. Onunla İslâmiyet hakkında konuştu.

Müseylime, peygamberlik payesinden kendisine bir pay verilmesini istedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Değil peygamberlikten bir pay, şu elimdeki dal, budak parçasını da benden istesen, onu bile sana vermem! Sen cehennemlik olman hakkındaki Allah'ın hüküm ve takdirini geçemezsin! Eğer sen bana ve hakka karşı koyarsan, Allah seni muhakkak helak ve yok eder! Ben kesin olarak sanıyorum ki; sen, gördüğüm eşkâle göre, rüyamda bana gösterilen kişisin!

İşte şu, Sabit'tir! Benim tarafımdan sana gereken cevabı o verecektir!" buyurduktan sonra, Müseylime'nin yanından dönüp gitti. [\[519\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Benî Hanîfe Temsilcilerine Emir ve Tavsiyeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Hanîfe temsilcilerine, içinde su bulunan bir matara, su kabı verdi ve:

"Yurdunuza vardığınız zaman kilisenizi yıkınız! Yerine bu suyu saçınız ve orayı mescid yapınız!" buyurdu. [\[520\]](#)

Kilise Kurran'da* idi. [\[521\]](#)

Benî Hanîfe temsilcileri Yemâme'ye döndüler ve Peygamberimiz Aleyhisselamın buyruğunu yerine getirdiler. [\[522\]](#)

Matarayı Medine'den getiren Ak'as b. Mesleme mataradaki suyu yıkılan kilisenin yerine saçtı . [\[523\]](#)

Matara kendisinin yanında kaldı. [\[524\]](#)

Benî Hanîfe temsilcilerinden Talk b. Ali Kurran mescidinin müezzini oldu. [\[525\]](#)

Kurran kilisesinin papazı, ezan sesini işitince:

"Bu bir hak kelimesidir ve hak davetidir!" diyerek [\[526\]](#) ve ilenerek oradan kaçıp gitti [\[527\]](#) ve kendisini bir daha göremediler. [\[528\]](#)

Vebr b. Yuhannis'in Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu ve Müslümanlığını Ebnâlar Arasında Yayışı

Vebr'in Kimliği ve Medine'ye Geliş Tarihi

Vebr b. Yuhannis Yemen'de bulunan Ebnâlardandı. Hicretin 10. yılında Medine'ye gelip Müslüman oldu.

Vebr, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrılınca, Yemen'deki Ebnâların yanına vardı. [\[529\]](#)

Onları İslâmiyete davet etti. [\[530\]](#)

Evlerine misafir olduğu Numan b. Büzürc'ün kızları da Müslüman oldular.

Vebr, Feyruz b. Deylemî'ye adam salıp Müslüman olmasını teklif etti, o da Müslüman oldu.

Vebr, Merkebus'a adam saldı, İslâmiyete girmesini girmesini teklif etti, o da Müslüman oldu.

Merkebus'un oğlu Atâ, San'â'da Kur'ân-ı Kerîm'i ilk ezberleyen kişidir. [\[531\]](#)

Fars Ebnâlarından çok yaşlı bir zât olan Dâzeveyh de Müslüman oldu. [\[532\]](#)

Allah hepsinden razı olsun![\[533\]](#)

Feyruz b. Deylemî ile Arkadaşlarının Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Feyruz b. Deylemî'nin Kimliği, İkâmetgâhı, Ne Zaman ve Nasıl Müslüman Olduğu

Feyruz b. Deylemî, Kısra'nın Habeşlileri Yemen'den sürüp çıkarmaları için Seyf b. Zî Yezen'le birlikte Yemen'e göndermiş olduğu Fars Ebnâlarındandı. [534]

Künyesi Ebu Abdullah veya Ebu Abdurrahman'dı. San'â'da oturuyordu. [535]

Feyruz b. Deylemî, Yemen'de bulunan ve Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelerek Müslüman olup Yemen'e dönen Fars Ebnâlarından Vebr b. Yuhannis'in teklifi üzerine Müslüman oldu. [536]

Müslüman olan bazı kişilerle birlikte [537] Hicretin 10. yılında [538] Medine'ye gelerek Peygamberimiz Aleyhisselama İslâmiyet üzerine bey'at ettiler [539] ve:

"Yâ Rasûlallah! Sen bizim nerelerden çıkıp geldiğimizi biliyorsundur. Müslüman olduk. Bizim velîmiz, yardımcımız kimdir?" dediler.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Allah ve Resûlüdür!" buyurdu. [540]

Feyruz ve arkadaşları:

"Allah ve Resûlü bize yeter! [541] Razıyız!" dedikten sonra: [542]

"Yâ Rasûlallah! Biz üzüm ve içki sahipleriyiz. Allah ise içkiyi haram kılmıştır. Üzüümü ne yapacağız?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu kurutup kuru üzüm yapınız!" buyurdu.

Feyruz ve arkadaşları:

"Kuru üzümü ne yapacağız?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kırba içinde sabah ıslatıp şerbet ve hoşaf yapınız. Onu akşamleyin içiniz! Akşamleyin ıslatınız, sabahleyin içiniz!" buyurdu. [543]

Feyruz b. Deylemî iki kızkardeşle evli bulunuyordu. [544]

"Yâ Rasûlallah! Ben Müslüman oldum, halbuki nikahım altında iki kızkardeş bulunuyor, ne yapacağım?" diye sordu. [545]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onlardan hangisini istersen tercih et, [546] tut! Hangisini istersen boşa!" buyurdu. [547]

[1] İbn Hazm, Cemhere, s. 418, Kalkasandf, Nihâyetü'l-ereb, s. 248.

[2] Kalkaşandi, s. 248.

[3] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 324, Taberî, Târih, c. 3, s. 163, İbn E ar, Kâmil, c. 2, s. 298, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 253, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 93.

[4] İbn Sa'd, c. 1, s. 324, İbn Seyyid, c. 2, s. 253, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 93, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 59.

[5] İbn Sa'd, c. 1, s. 324.

[6] İbn Sa'd, c. 1, s. 324, İbn Seyyid, c. 2, s. 253, İbn Kayyım, c. 3, s. 59.

[7] İbn Seyyid, c. 2, s. 253, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 274, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 58.

[8] İbn Sa'd, c. 1, s. 324, İbn Seyyid, c. 2, s. 253, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, c. 3, s. 274, Zürkânî, c. 4, s. 58.

[9] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 253, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 59, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 274, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 58-59.

[10] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 324, İbn Seyyid, c. 2, s. 253, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, c. 3, s. 274, Zürkânî, c. 4, s. 59.

[11] İbn Seyyid, c. 2, s. 253, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, c. 3, s. 274, Zürkânî, c. 4, s. 59.

[12] İbn Sa'd, c. 1, s. 324.

[13] İbn Sa'd, c. 1, s. 324, İbn Seyyid, c. 2, s. 253, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, c. 3, s. 274, Zürkânî, c. 4, s. 59.

[14] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 253-254, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 59, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 274-275, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 59.

[15] Taberî, Tefsir, c. 8, s. 41.

[16] Beyzâvî, Tefsir, c. 1, s. 333.

[17] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 253-254, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 59, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 274-275, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 59.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/15-18.

[18] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 324.

[19] İbn Seyyid, c. 2, s. 254, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânî, c. 4, s. 59.

[20] İbn Sa'd, c. 1, s. 324, İbn Seyyid, c. 2, s. 254, İbn Kayyım, c. 4, s. 59, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânî, c. 4, s. 59.

[21] İbn Sa'd, c. 1, s. 324.

[22] İbn Seyyid, c. 2, s. 254, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânî, c. 4, s. 59.

[23] İbn Sa'd, c. 1, s. 324, İbn Seyyid, c. 2, s. 254, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânî, c. 4, s. 59.

[24] İbn Sa'd, c. 1, s. 324, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânî, c. 4, s. 59.

[25] İbn Sa'd, c. 1, s. 324, İbn Seyyid, c. 2, s. 254, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, c. 3, s. 275.

[26] İbn Sa'd, c. 1, s. 324, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye vâ'n-nihâye, c. 5, s. 93.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/18-19.

[27] Semhûdf, Vefâu 'l-vefa, c. 1, s. 317, Diyarbakır, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 147.

- [28] Müslim, Sahih, c. 1, s. 37, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 25.
- [29] Ebu Hanife, Müsned, s. 2.
- [30] Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 27, İbn Mâce, c. 1 , s. 24, .
- [31] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 27.
- [32] Ebu Hanife, s. 2, .
- [33] Ebu Hanife, s. 2, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 27.
- [34] Ebu Hanife, s. 3.
- [35] Ebu Hanife, s. 2, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 27.
- [36] Ebu Hanife, s. 2, Ahmed, c. 1 , s. 27, 51, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 224, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [37] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 51, Müslim, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1 , s. 24.
- [38] Ebu Hanife, s. 2.
- [39] Müslim, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [40] Ebu Hanife, s. 2, Ahmed, c. 1, s. 27, 51, Müslim , c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [41] Ahmed, c. 1, s. 27.
- [42] Ebu Hanife, s. 2.
- [43] Ahmed, c. 1, s. 27.
- [44] Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 224, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7 İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 97, Begavf, Mesâbfhu's-sünne, c. 1, s. 3.
- [45] Ebu Hanife, Müsned, s. 2.
- [46] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 53.
- [47] Ebu Hanife, s. 2.
- [48] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 27, Müslim, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c.1 , s. 24.
- [49] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 52.
- [50] Müslim, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [51] Ebu Hanife, s. 2, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 52, Müslim, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 98, Begavf, c. 1, s. 3.
- [52] Ebu Hanife, s. 2, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 52, Müslim, c. 1 , s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, Nesâf, c. 8, s. 98, Begavf, c. 1, s. 3.
- [53] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 1 29.
- [54] Ebu Hanife, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52, Müslim, Sahîh, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24, Nesâf, Sünen, c. 8, s. 98, Begavf, Mesâbfhu's-sünne, c. 1, s. 3.

- [55] Ebu Hanife, s. 2.
- [56] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 51, Müslim, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24, Nesâf, c. 8, s. 98, Begavf, c. 1, s. 3.
- [57] Ebu Hanife, s. 2, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 51, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [58] Ahmedb. Hanbel, c.1 ,s.51, Müslim, c.1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Nesâf, c. 8, s. 98, Begavf, c. 1, s. 3.
- [59] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 1 29.
- [60] Ebu Hanife, s. 2, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 52, Müslim, c. 1 , s. 37, İbn Mâce, c. 1 , s. 24.
- [61] Ebu Hanife, s. 2.
- [62] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 51 -53.
- [63] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 53.
- [64] Ebu Hanife, Müsned, s. 2-3, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 53, Müslim, c. 1, s. 37, Nesâf, c. 8, s. 98, Begavf, Mesâbfh, c. 1, s.3.
- [65] Ebu Hanife, s. 3, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 27, 51, Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 20, Müslim, c. 1, s. 37, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbnMâce, c. 1, s. 24.
- [66] Ebu Hanife, s. 3, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 129.
- [67] Ebu Hanife, s. 3.
- [68] Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 53.
- [69] Ahmedb. Hanbel, c. 4, s. 1 29, Buhârî, c. 6, s. 20.
- [70] Ebu Hanife, s. 3, Ahmed, c. 1 , s. 51, Müslim, c. 1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 223.
- [71] Ebu Hanife, s. 3, Buhârî, c. 5, s. 20, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [72] Ebu Hanife, s. 3, s. Ahmed, c. 1, s. 27,51,53, Buhârî, c. 6, s. 20, Müslim, c. 1,s.37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24, Nesâf, c. 8, s. 100, Begavf, c. 1, s. 3.
- [73] Ahmed, c. 1, s. 53.
- [74] Ahmed, c. 1, s. 52, Müslim, c. 1 , s. 37, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224.
- [75] Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 24.
- [76] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 52, Müslim, Sahîh, c. 1 , s. 38, Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 224, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 7, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 24-25.
- [77] Ebu Hanife, Müsned, s. 3.
- [78] Ebu Hanife, s. 3, Ahmed, c. 1 , s. 27, Hevsemf, Mecmau'z-zevâid, c. 1, s. 41 .
- [79] Ebu Hanffe, s. 3, Ahmed, c. 1 , s. 27.
- [80] Ahmed, c.1, s. 27.
- [81] Müslim, c. 1, s. 38, Tirmizî, c. 5, s. 7, Nesâf, c. 8, s. 101, Begavf, c. 1, s. 3.
- [82] Ahmed, c. 1, s. 27, 52, Müslim, c. 1, s. 38, İbn Mâce, c. 1, s. 25, Nesâf, c. 8, s. 101.

[83] Ahmed, c. 1, s. 27, 52, Müslim, c. 1, s. 38, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, İbn Mâce, c. 1, s. 25, Nesâf, c. 8, s. 101, Begavf, c.1, s. 3.

[84] Ebu Hanffe, s. 3, Ahmed, c. 1, s. 27, 52, Müslim, c. 1, s. 38, Ebu Dâvud, c. 4, s. 224, Tirmizî, c. 5, s. 7, İbn Mâce, c. 1, s. 25, Nesâf, c. 8, s. 101, Begavf, c. 1, s. 3, Heysemî, c. 1, s. 41.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/19-24.

[85] İbn Hazm, Cemhere, s. 485, Yâkût, Mu'cemu'l-buldan, c. 5, s. 89.

[86] Yâkût, c. 5, s. 89.

[87] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/24.

[88] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/24.

[89] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/24.

[90] İbn Hazm, s. 476-477.

[91] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 89.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/25.

[92] Vâkıdî, Megâzî.c.1, s. 7, t 3, s. 1079, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 169, Taberî, Târih, c. 3, s. 1 59. Vâkıdî, Megâzî.c.1, s. 7, t 3, s. 1079, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 169, Taberî, Târih, c. 3, s. 1 59.

[93] Vâkıdî, c. 3, s. 1079, İbn Sa'd, c. 2, s. 169.

[94] Vâkıdî, c. 3, s. 1079, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 225.

[95] Vâkıdî, c. 3, s. 1079.

[96] Vâkıdî, c. 3, s. 1079, İbn Sa'd, c. 2, s. 169, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 271.

[97] Vâkıdî, c. 3, s. 1079.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/25.

[98] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1 079, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 169, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 271.

[99] Vâkıdî, c. 3, s. 1079.

[100] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 110, Taberî, Târih, c. 3, . 159, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 201 Diyarbekrî, Târihu'l-hamîs, c. 2, s. 145.

[101] Vâkıdî, c. 3, s. 1079-1080, İbn Sa'd, c. 2, s. 169-170, İbn Seyyid, c. 2, s. 271.

[102] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1 079-1080, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 1 69-1 70, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 271.

[103] Vâkıdî, c. 3, s. 1080.

[104] Vâkıdî, c. 3, s. 1080.

[105] Vâkıdî, c. 3, s. 1080, İbn Sa'd, c. 2, s. 170, İbn Seyyid, c. 2, s. 272.

[106] Vâkıdî, c. 3, s. 1080-1081.

[107] Vâkıdî, c. 3, s. 1081, İbn Sa'd, c. 2, s. 170, İbn Seyyid, c. 2, s. 272.

[108] Vâkıdı, Megâzî, c. 3, s. 1081.

[109] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 4-5, Buharî, Sahih, c. 5, s. 110-111, Müslim, Sahih, c. 2, s. 741-742, 743.

[110] Buhârî,c. 5, s. 111, Müslim, c. 2, s. 742.

[111] Vâkıdı, Megâzî, c. 3, s. 1082, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 170, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 272.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/26-29.

[112] Vâkıdı, Megâzî, c. 3, s. 1083.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/29-30.

[113] Vâkıdî, Megâzî,c.3,s. 1081.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/30-31.

[114] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 387.

[115] İtan Haim, Cemhene, s. 473.

[116] İbn Haim,s.379.

[117] İbn Hazm,s.337.

[118] Taberî, TâriTı, c. 3, s. 158, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 257, VâkıdPden naklen İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 63.

[119] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 345, Taberî, c. 3, s. 158, VâkıdPden naklen İbn Kayyım, c. 3, s. 63.

[120] İbn Sa'd, c. 1, s. 345, İbn Seyyid, c. 2, s. 258, İbn Kayyım, c. 3, s. 63, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 63.

[121] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 345.

[122] İbn Sa'd, c. 1, s. 345, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 258, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 63.

[123] İbn Seyyid, c. 2, s. 258, Vâkıdî'den naklen İbn Kayyım, c. 3, s. 63.

[124] İbn Sa'd, c. 1, s. 345, İbn Seyyid, c. 2, s. 258, İbn Kayyım, c. 3, s. 63, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 63.

[125] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 258, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 63, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 63.

[126] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 345.

[127] İbn Sa'd, c. 1, s. 345, İbn Seyyid, c. 2, s. 258, İbn Kayyım, c. 3, s. 63, Zürkânf, c. 4, s. 63.

[128] İbn Sa'd, c. 1,5.345.

[129] İbn Sa'd, c. 1, s. 345, İbn Seyyid, c. 3, s. 259, İbn Kayyım , c. 3, s. 63, Zürkânf, c. 4, s. 63.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/31-34.

[130] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 388.

[131] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.d, s. 9.

- [132] Kalkaşandi, s. 333.
- [133] İbn İshak, c. 1 , s. 10, Kalkaşandi, s. 388.
- [134] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 68.
- [135] Yâkût, c. 3,5.131.
- [136] İbn İshak, c. 1, s. 9-10.
- [137] İbn Hazm, Cemhere, c. 331.
- [138] Kalkaşandi, s. 388.
- [139] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 338, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 256, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 62, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 55, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 61.
- [140] İbn Sa'd, c. 1, s. 338, İbn Seyyid, c. 2, s. 256, İbn Kayyım, c. 3, s. 62, İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 55, Zürkânf, c. 4, s. 61.
- [141] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 338.
- [142] İbn Sa'd, c. 1, s. 339, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 256, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 62, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 55, Halebî, İnsânu'l uyûn, c. 3, s. 277.
- [143] İbn Sa'd, c. 1,s.339.
- [144] İbn Sa'd, c. 1, s. 339, İbn Seyyid, c. 2, s. 256, İbn Kayyım, c. 3, s. 62, Halebî, c. 3, s. 277, Zürkânf, c. 4, s. 61.
- [145] İbn Sa'd, c. 1, s. 339, İbn Kayyım, c. 3, s. 62, Halebî, c. 3, s. 277, Zürkânf, c. 4, s. 61.
- [146] İbn Haldun, c. 2, ks.2,s.55.
- [147] İbn Sa'd, c. 1, s. 339, İbn Seyyid, c. 2, s. 256, İbn Kayyım, c. 3, s. 62, Halebî, c. 3, s. 277, Zürkânf, c. 4, s. 61.
- [148] İbn Seyyid, c. 2, s. 256-257, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 55, Zürkânf, c. 4, s. 61 .
- [149] İbn Sa'd, c. 1, s. 338-339, İbn Seyyid, c. 2, s. 256-257, İbn Kayyım , c. 3, s. 62.
- [150] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/34-35.
- [151] İbn Hazm, Cemhere, s. 484, Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 171.
- [152] İbn Hazm, s. 484, Kalkaşandi, s. 89.
- [153] İbn Hazm, s. 387-390.
- [154] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 347, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 384, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 381 , İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 232.
- [155] Belâzurî, c. 1,5.384, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 304, Zehebî, c. 2, s. 381 , İbn Hacer, c. 1.S.232.
- [156] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 347, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, Vefa, c. 2, s. 753.
- [157] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 337-338.
- [158] İbn Sa'd, c. 1, s. 347, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 359-360, İbn Abdilberr, c. 1, s. 337, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 381.
- [159] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 359-360, 364, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 346-347,

Zehebî, c. 2, s. 380-381, Ebu'l-Fdâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 77-78.

[160] Beyhakî, c. 5, s. 347.

[161] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 357-358, 364.

[162] Ahmedb. Hanbel, c. 4, s. 365.

[163] Ahmedb. Hanbel, c. 4, s. 357.

[164] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 364-365.

[165] Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 347, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 78.

[166] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 357-358.

[167] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 347.

[168] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 364-365.

[169] İbn Sa'd, c. 1, s. 347, Z^med, c. 4, s. 364-365.

[170] İbn Sa'd, c. 1.S.347.

[171] İbn Sa'd, c. 1, s. 347, Ahmed, c. 4, s. 364-365.

[172] İbn Sa'd, c. 1,5.347.

[173] Ahmed,c.4, s. 364-365.

[174] İbn Sa'd, c. 1,s.347.

[175] Ahmed.c.4, s. 358, 364.

[176] İbn Sa'd, c. 1,5.347.

[177] İbn Sa'd, c. 1, 347, Ahmed, c. 4, s. 364.

[178] Ahmed,c.4, s. 364.

[179] Ahmed, c. 4, s. 358, 364, Buhârî, Sahîh, c. 1, s. 20.

[180] Ahmed.c.4, s. 358.

[181] Ahmed, c. 4, s. 358, 364 Buhârî, c. 1, s. 20.

[182] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 365.

[183] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 347, Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 381.

[184] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 358-359, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1925.

[185] Zehebî, c. 2, s. 381 .

[186] İbn Mâce, Sünen, c. 1 , s. 16, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 347, Zehebî, c. 2, s. 381, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 78.

[187] Zehebî, c. 2, s. 382.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/36-39.

[188] İbn Hazm, Cemhere, s. 387.

[189] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 347.

[190] İbn Sa'd, c. 1,5.347.

- [191] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 439, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 256.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/40.
- [192] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 347.
- [193] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnam, s. 35-36, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1926.
- [194] Ebu'l-Münzir Hişam, s. 35-36, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 3, s. 383.
- [195] Ahmedb. Hanbel.Müsned, c. 4, s. 360, 362, 365, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 232, c. 5, s. 112
Müslim, Sahih, c. 4, s. 1926.
- [196] Ebu'l-Münzir Hişam, s. 36, Buhârî, c. 5, s. 112, Yâkût, c. 2, s. 383.
- [197] İbn İshak, c.1, s. 83.
- [198] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.d, s. 83, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 365, Buhârî, c. 5, s. 112.
- [199] Ahmedb. Hanbel, c. 4, s. 365, Buhârî, c. 5, s. 112.
- [200] Ahmed, c. 4, s. 365, Buhârî, c. 5, s. 112, c. 7, s. 152.
- [201] Buhârî, c. 5, s. 112.
- [202] Ebu'l-Münzir Hişam, s. 34, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 384.
- [203] Ebu'l-Münzir, s. 34, Yâkût, c. 2, s. 383.
- [204] İbn Habib, Kitâbu'l-mu habber, s. 317, Yâkût, c. 2, s. 383.
- [205] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnam, s. 36.
- [206] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 34-35, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 383.
- [207] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 89, Ebu'l-Münzir, s. 35, Yâkût, c. 2, s. 383.
- [208] Ebu'l-Münzir, s. 36, İbn Esîr, Nihâye, c. 2, s. 62, Yâkût, c. 2, s. 384.
- [209] Yâkût, c. 2, s. 383.
- [210] İbn Habib, Kitâbu'l-mu habber, s. 317, Yâkût, c. 2, s. 383.
- [211] Ahmedb. Hanbel.Müsned, c. 4, s. 362 Buhârî, Sahih, c. 4, s. 232, c. 5, s. 112.
- [212] Ahmed, c. 4, s. 360.
- [213] Ahmed, c. 4, s. 362, Buhârî, c. 4, s. 232.
- [214] Ahmed, c. 4, s. 362, Buhârî, c. 5, s. 112, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1925-1926.
- [215] Buhârî, c. 7, s. 152.
- [216] Ahmed, c. 4, s. 362, Buhârî, c. 5, s. 112.
- [217] Buhârî, c. 7, s. 152, Müslim, c. 4, s. 1925-1926, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 56.
- [218] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 347, Ahmed, c. 4, s. 362, Buhârî, c. 5, s. 112, c. 7, s. 152, Müslim, c. 4, s. 1925-1926, İbn Mâce, c. 1, s. 56.
- [219] Buhârî, c. 5, s. 112, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 279.
- [220] İbn İshak, c.1, s. 89.
- [221] Ebu'l-Münzir Hişam, Kitâbu'l-esnâm, s. 36, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 383-384.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/40-43.

[222] Buhâri, Sahih, c.5, s.112.

[223] Ebu'l-Münzir, s. 36, İbn ESİR, Nihaye, c. 2, s. 62.

[224] Ahmed b. Hanbel Müsned, c. 4, s.60, Buhâri, c.5, s.112.

[225] Ahmed, c. 4, s. 365.

[226] Buhâri, c.5, s.112, Müslim, c.4, s.1926.

[227] Müslim, c.4, s.1926, , İbn Atoclilberr, İstiâb, c.4, s. 1595.

[228] Ahmed, c. 4, s. 360-365, Buhâri, c.5, s.112, Müslim, c.4, s.1926.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/43.

[229] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 1. s. 347-348.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/44.

[230] İbn Hazm, Cemhere, s. 473-474, 484.

[231] Taberî, Târîh, c. 3, s. 158, İbn Atoclilberr, İstiâb, c. 2, s. 734, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, t 4, s. 17, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 55.

[232] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 337, c. 5, s. 526, Ta ben, c. 3, s. 158, İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 55.

[233] İbn Sa'd, c. 1, s. 338, c. 5, s. 528, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 55.

[234] İbn Sa'd. c. 1. s. 338. c. 5. s. 528.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/44.

[235] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ, c. 9, s. 979, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 94, İbn Kayyim, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 63, Kastalânf, Mevâhib, c. 1, s. 322 Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 64-65.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/44-46.

[236] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 233, Ta ben, Târih, c. 3, s. 158, İbn Abdilberr, İsti âb, c. 2, s. 737, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 372, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 16, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 182.

[237] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 261 .

[238] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 526.

[239] İbn İshak, c. 4, s. 233-234, İbn Sa'd, c. 1, s. 338, c. 5, s. 526, Taberî, c. 3, s. 158, İbn .^dilberr, c. 2, s. 737, Beyhakî, c. 5, s. 372, İbn Esir, c. 3, s. 47, İbn Seyyid, c. 2, s. 242, Halebî, c. 3, s. 261.

[240] İbn Sa'd, c. 5, s. 526.

[241] İbn İshak, c. 4, s. 234, İbn Sa'd.c.1, s. 338, c. 5, s. 526, Taberî, c. 3, s. 158, Beyhakî, c.5, s. 372, İtanEsTr, c. 3, s. 17, İbn Seyyid, c. 2, s. 242, Halebî, c. 3, s. 261.

[242] İbn İshak, c. 4, s. 234, İbn Sa'd, c. 1, s. 338, Taberî, c. 3, s. 158, Beyhakî, c. 5, s. 372, İbn Esîr, c. 3, s. 17, İbn Seyyid, c. 2, s. 242, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 55.

[243] İbn Sa'd, c. 1,5.338.

[244] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 234, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 338, Taberî, Târih, c. 3, s. 158, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 372, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 17, İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 242, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 55, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 261.

[245] İbn İshak, c. 4, s. 234, Taberî, c. 3, s. 158, Beyhakî, c. 5, s. 372, İbn Esîr, c. 3, s. 17, İbn Seyyid, c. 2, s. 242.

[246] İbn Sa'd, c. 1.S.338.

[247] İbn İshak, c. 4, s. 234, Taberî, c. 3, s. 158, Beyhakî, c. 5, s. 372, İbn Esîr, c. 3, s. 17, İbn Seyyid, c. 2, s. 242, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 55, Halebî, c. 3, s. 261.

[248] İbn İshak, c. 4, s. 234, Taberî, c. 3, s. 158, Beyhakî, c. 5, s. 373, İbn Esîr, c. 3, s. 17, İbn Seyyid, c. 2, s. 242, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 55, Halebî, c. 3, s. 261.

[249] İbn Sa'd, c. 1, s. 338, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 55.

[250] İbn Sa'd, c. 1.S.338.

[251] İbn İshak, c. 2, s. 234, Taberî, c. 3, s. 158, Beyhakî, c.5, s. 373, İbn Esîr, c. 3, s. 17, İbn Seyyid, c. 2, s. 242, Halebî, c. 3,5.261.

[252] İbn Sa'd.c.1 .s. 338.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/46-48.

[253] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 234, Taberî, Târih, c. 3, s. 158-159, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 272-273, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 3, s. 16-17 İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 242-243, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 63, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 314, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 261 -262, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 32-33.

[254] Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 144, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 314.

[255] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 338, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 262.

[256] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 234, İbn Sa'd, c. 1, s. 338, Taberî, Târih, c. 3, s. 159, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 373

[257] İbn İshak, c. 4, s. 234, Taberî, c. 3, s. 159, Beyhakî, c. 5, s. 373, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 33.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/48-49.

[258] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 1. s. 267.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/49-50.

[259] İbn Sa'd. c. 1.S.267.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/50.

[260] İbn Hazm, Cemhere, s. 484.

[261] İbn Hazm, s. 475.

[262] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 243.

[263] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 348.

* Bfşe; halkı kalabalık Yemen vadilerinden olup, Tebâle ile arası yirmidörtmildir. Bfşe, Yemen tarafındadır. Bfşe, BenfSelûllerin diyarı idi. Suları Taif Hicaz'ından dökülen ve Has'amlarla Hilaller, Süvâe b. Ânirb. Sa'saalar vesair kabilelerden birçok halkın toplandığı bir vadi idi (Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 99).

[264] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 286.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/50-52.

[265] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb ^{ts}. 300.

[266] İbn Hazm, Cemhere, s. 486, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 307.

* Cinab; Hayber, Selah ve Vâdi'l-kurâ taraflarında bir yerdir. Cinab'ın Benf Mâzinlerin konak yerlerinden olduğu da söylenir (Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, 164).

[267] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 445, İbn Hacer, c. 1, s. 307.

[268] VâkıdPden naklen İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 332-333, Taberî, Târîh, c. 3, s. 1 58, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 324, İbn EsTr, c. 1, s. 415, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 257, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 62.

[269] İbn Sa'd, c. 1, s. 332, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 278, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 61.

[270] İbn Hacer, c. 1, s. 308, Zürkânî, c. 4, s. 61.

[271] İbn Sa'd, c. 1, s. 333.

[272] İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 308, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 61.

[273] İbn Sa'd, Tab akâtü 'l-kübrâ, c. 1, s. 332-333.

[274] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 257, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 62, İbn Hacer, c. 1, s. 308, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 278, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 61.

[275] İbn Sa'd, c. 1, s. 333.

[276] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 257, İbn Kayyım, c. 3, s. 62, Halebî, c. 3, s. 278, Zürkânî, c. 4, s. 61-62.

[277] İbn Sa'd, c. 1, s. 333, İbn Seyyid, c. 2, s. 257, İbn Kayyım, c. 3, s. 62, Halebî, c. 3, s. 278, Zürkânî, c. 4, s. 62.

[278] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 257, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 62, Halebî İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 278, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 62.

[279] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 333, İbn Seyyid, c. 2, s. 257, İbn Kayyım, c. 3, s. 62, Halebî, c. 3, s. 278, Zürkânî, c. 4, s. 62.

[280] İbn Seyyid, c. 2, s. 257, İbn Kayyım, c. 3, s. 62, Halebî, c. 3, s. 278, Zürkânî, c. 4, s. 62.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/52-54.

[281] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 417.

[282] İbn Hazm, Cemhere, s. 405, Kalkaşandi, s. 417.

[283] İbn Hazm, s. 476-477.

[284] İbn Hazm, s. 406.

[285] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1261-1262.

[286] Taberî, Târih, c. 3, s. 160, İbn Esir, Kâmil, c. 2, s. 298, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 55.

[287] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 229, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 327, Taberî, c. 3, s. 1 61.

[288] İbn Sa'd, c. 1,5.327.

[289] İbn Abdilberr, c. 3, s. 1261, İbn Ear, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 360, İbn Haldun, c. 2 ks. 2, s. 55

[290] İbn Sa'd, c. 1.S.327.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/54-55.

[291] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 361.

* İslâmiyetten biraz önceki günlerin birinde, Hem danlar, E eda' b. Malik'in kumandası altında Benf Muradların üzerine yürüyüp onlardan pek çoklarını istedikleri gibi öldürm üşjer ve yaralam ıslardı. Bu hezimet günü Rezm , Redm Günü diye anı İm ıştır (İbn İshak, İbn Hişam , Sîre, c. 4, s. 228, Taberî, Târih, c. 3, s. 160-161, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 295-296, İbn Seyyid, Uyun, c. 2, s. 239). Rezm , Muradların yurdunda bir yerdir (Yâkût, Mu'cem, c. 3, s. 42).

[292] İbn İshak, c. 4, s. 229, Taberî, c. 3, s. 161, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 368-369 İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 296, İbn Seyyid, c. 2, s. 240, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 71, Halebı, İnsanı'l-uyün, c. 3, s. 259.

[293] İbn Esîr, c. 4, s. 361.

[294] İbn İshak, c. 4, s. 229, Taberî, c. 3, s. 161, Beyhakî, c. 5, s. 168-169, İbn Esîr, c. 2, s. 296-297, İbn Seyyid, c. 2, s. 240, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 71.

[295] İbn Esîr, c. 4, s. 361.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/55-56.

[296] İbn İshak, c. 4, s. 229, İbn Sa'd, c. 1, s. 327, Taberî, c. 3, s. 1 61, İbn E sfr, c. 2, s. 297, İbn Seyyid, c. 2, s. 240, E bu'l-Fidâ, c.S.s.71 .

[297] İbn İshak, c. 4, s. 229, Taberî, c. 3, s. 161, Beyhakî, c. 5, s. 369, İbn Seyyid, c. 2, s. 240, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 71.

[298] İbn İshak, c. 4, s. 229, Taberî, c. 3, s. 161, Beyhakî, c. 5, s. 369, İbn Seyyid, c. 2, s. 240 E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 71.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/56-57.

[299] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 361, İ bn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 361.

[300] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 327.

[301] Tirmizî, c. 5, s. 361, İbn Esîr, c. 4, s. 361.

[302] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 451.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/57.

[303] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 268.

[304] İbn Hazm, Cemhere, s. 405.

[305] İbn Hazm, s. 411-412.

* Kays b. M eşruh, Amr b. M a'dikerib'in kızkardesinin oğlu idi (İbn Seyyid Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 240).

[306] İbn İshak, İbn Hişam, c. 4, s. 230, Taberî, Târih, c. 3, s. 159, İbn Seyyid, c. 2, s. 240, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 71, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 259.

[307] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1202, İbn Seyyid, c. 2, s. 241.

[308] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 274, İbn Seyyid, c. 2, s. 241, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 72.

[309] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 230.

[310] VâkıdPden naklen İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 328.

[311] İbn İshak, c. 4, s. 230, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1202, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 273, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 71, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 55.

[312] İbn Sa'd, c. 1, s. 328.

[313] İbn İshak, c. 4, s. 230-231, Taberî, Târih, c. 3, s. 160, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 71.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/58-59.

[314] İbn Hazm, Cemhere, s. 485.

[315] İbn Hazm, s. 425.

[316] İbn Hazm, s. 477.

[317] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 409.

[318] İbn Hazm, s. 427.

[319] Taberî, c. 3, s. 162, İbn Abdilberr, c. 1, s. 133, İbn Esîr, c. 1, s. 118.

[320] İbn Sa'den naklen İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 51.

[321] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 232, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 241, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 72-73, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 40, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 56, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 260, Zürkânî, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 27.

[322] Taberî, Târih, c. 3, s. 162, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 370, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 133, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 298, İbn Kayyım, c. 3, s. 40, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 56, Halebî, c. 3, s. 260, Zürkânî, c. 4, s. 27.

[323] İbn İshak, c. 4, s. 232, İbn Sa'd, c. 1, s. 328, Taberî, c. 3, s. 162, İbn Seyyid, c. 2, s. 241-242, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 73, İbn Kayyım, c. 3, s. 40.

[324] Ebu Nuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 1, s. 237-238, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 305 Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 260, Zürkânî, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 27.

[325] İbn İshak, c. 4, s. 232, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 328, Taberî, Târih, c. 3, s. 162, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 370, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 241-242, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 72, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 40, Halebî, c. 3, s. 261, Zürkânî, c. 4, s. 27.

[326] İbn İshak, c. 4, s. 232, İbn Sa'd, c. 1, s. 328, Taberî, c. 3, s. 162, İbn Seyyid, c. 2, s. 241-

242, Zehebî, Megâzî, s. 573, Ebu'l-Fidâ, c. 5, , s. 72, İbn Kayyım, c. 3, s. 40.

[327] İbn İshak, c. 4, s. 232, Taberî, c. 3, s. 162, Beyhakî, c. 5, s. 370, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 134, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s.

298, İbn Seyyid, c. 2, s. 242, İbn Kayyım, c. 3, s. 40, Halebî, c. 3, s. 261, Zürkânf, c. 4, s. 28.

[328] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 211 .

[329] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 370, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 40.

[330] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 232, Taberî, Târih, c. 3, s. 162-163, Beyhakî, c. 5, s. 370, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 134, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 56, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 261, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 28.

[331] İbn İshak, c. 4, s. 232, Taberî, c. 3, s. 163, Beyhakî, c. 5, s. 370, İbn Seyyid, c. 2, s. 242, İbn Kayyım, c. 3, s. 40, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 56.

[332] Beyhakî, c. 5, s. 370, İbn Kayyım, c. 3, s. 40.

[333] İbn İshak, c. 4, s. 232, Taberî, c. 3, s. 163, Beyhakî, c. 5, s. 370.

*Peygamberimiz Aleyhisselamın atalarından Kilâb b. Mürre'nin annesi Kindelerdendi (İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 242, İbn Kayyım, c. 3, s. 40).

[334] İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 56.

[335] İbn İshak, c. 4, s. 232, Ahmed, c. 5, s. 211, Taberî, c. 3, s. 163, Beyhakî, c. 5, s. 371, İbn Abdilberr, c. 1, s. 134, İbn Seyyid, c. 2, s. 242, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 73, İbn Kayyım, c. 3, s. 40, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 56, Halebî, c. 3, s. 261, Zürkânf, c. 4, s. 28.

[336] İbn İshak, c. 4, s. 232, Taberî, c. 3, s. 163, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 73, Zürkânf, c. 4, s. 28.

[337] İbn Sa'd, c. 1, s. 328.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/59-64.

[338] Büyük kraldan aşağı olan H im yer kralına Kayl denir (İbn Esîr, Mihâye, c. 4, s. 133).

[339] İbn Hazm, Cemhere, s. 463.

[340] İbn Hazm, s. 460.

[341] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 270.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/64.

[342] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 283.

[343] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/64-65.

[344] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 349, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 56.

[345] İbn Hazm, Cemhere, s. 428.

[346] Taberî, Târihi, c. 3, s. 162, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 13, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 118, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 51.

[347] İbn Sa'd, c. 1, s. 349.

[348] İbn Sa'd, c. 1, s. 350.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/65-66.

- [349] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 435, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 628.
- [350] İbn Hazm, Cemhere, s. 460.
- [351] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1562, İbn E ar, c. 5, s. 425.
- [352] Bu hân, Târîhu'l-kebîr, k s. 2, s. 4, s. 175.
- [353] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 374.
- [354] Buhârî,ks.2, s. 4, s. 175.
- [355] Heysemî, c. 9, s. 374.
- [356] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 349.
- [357] Heysemî,c. 9, s. 373.
- [358] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 349.
- [359] İbn Abdilberr, İ stiâb, c. 4, s. 1562, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 435, Heysemî, M eonau'z-zevâid, c. 9, s. 347, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 79.
- [360] İbn Sa'd, c. 1, s. 349, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 56.
- [361] Buhârî, Târîh, ks. 2, s. 4, s. 175, Heysemî, c. 9, s. 374.
- [362] İbn Sa'd, c. 1, s. 351 , Buhârî, Târîh, ks. 2, s. 4, s. 175, Heysemî, c. 5, s. 373-374.
- [363] Buhârî, Târîh, ks. 2, s. 4, s. 175, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1562, İbn Esîr, c. 5, s. 435, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 79.
- [364] İbn Sa'd, c. 1, s. 349, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 56.
- [365] Heysemî, c. 9, s. 374.
- [366] İbn Sa'd, c. 1, s. 351 , İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 56.
- [367] İbn Sa'd, c. 1, s. 349, Heysemî, c. 9, s. 374, İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 56.
- [368] İbn Abdilberr, c. 4, s. 1562-1563, İbn Esîr, c. 5, s. 435, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 79.
- [369] İbn Sa'd, c. 1, s. 349, Heysemî, c. 9, s. 374, İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 56.
- [370] İbn Sa'd, c. 1, s. 349, Heysemî, c. 9, s. 374.
- [371] İbn Sa'd, c. 1, s. 349, Heysemî, c. 9, s. 374, İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 56.
- [372] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 ,s.349, İbn Haldun, Tarih, c. 2, ks. 2, s. 56.
- [373] Heysemî, Mecmau'i-ievâid, c. 9, s. 374.
- [374] İbn Sa'd, c. 1, s. 351 .
- [375] Heysemî, c. 9, s. 374.
- [376] İbn Sa'd, c. 1, s. 349. İbn Haldun, Tarih, c. 2, ks. 2, s. 56.
- [377] Ahmed b. Hanbel, M üsned, c. 5, s. 399. İbn Abdilberr, İ stiâb, c. 4, s. 1563. İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 435, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 79-80.
- [378] İbn Sa'd, c. 1, s. 349, İbn Haldun, Tarih, c. 2, ks. 2, s. 56.
- [379] İbn Sa'd, c. 1 , s. 349, Ahmed, c.6, s. 399, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1563, İbn Esîr, c. 5, s. 435, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 80.

- [380] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1563, İbn Esîr, c. 5, s. 435, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 80.
- [381] Ahmed, c.5,s.399.
- [382] İbn Sa'd, c. 1, s. 354, İbn Esîr, c. 5, s. 435, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 80.
- [383] Heysemî, c. 9, s. 374.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/66-68.
- [384] İbn Sa'd, c. 1, s. 287,349, Heysemî, c. 9, s. 374.
- [385] İbn Sa'd, c. 1.S.287.
- [386] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 287, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 375.
- [387] İbn Haldun. Târîh. c. 2. ks. 2. s. 56.
- [388] İbn Sa'd, c. 1, s. 287,349, İbn Haldun. Târîh. c. 2. ks. 2. s. 56.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/68-70.
- [389] İbn Abdilberr, İstiâb, c.4,s. 1562, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 5, s. 435, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye re'n-nihâye, c. 5, s. 79, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks.2, s. 57.
- [390] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 374.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/70.
- [391] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 350, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 306.
- [392] İbn Sa'd, c. 1,5.350.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/70-71.
- [393] Kalkaşandi, Nihâ yetü'l-ereb,s.266.
- [394] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 344, İbn E ar, Kâmil, c. 2, s. 298.
- [395] Kalkaşandi.s. 266.
- [396] İbn Hazm, Cemhere, s. 412.
- [397] İbn Sa'd, c. 1,5.344.
- [398] İbn Hazm, s. 412.
- [399] İbn Sa'd, c. 1, s. 345, İbn Hazm, s. 412, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 226-227, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 537.
- [400] İbn Sa'd, t 1 ,s.344.
- [401] İbn Sa'd, c. 1, s. 345, İbn EsTr, c. 4, s. 227, İbn Hacer, c. 2, s. 537.
- [402] İbn Sa'd, c. 1,3.344.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/71-72.
- [403] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 402, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 53.
- [404] İbn Esîr, c.2, s. 402.
- [405] İbn Hacer, c. 2, s. 53.
- [406] İbn Hazm, Cemhere, s. 468, Kalkaşandi, Nihâye, s. 44.

[407] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 ,s.282, İbn EsTr, c. 2, s. 402, İbn Hacer, c. 2, s. 53.

[408] İbn Esîr, c.2, s. 402.

[409] İbn Sa'd, c. 1, s. 282, İbn Esîr, c. 2, s. 402, İbn Hacer, c. 2, s. 53.

* Rahiri, veya Züceyc (İbn Esîr, c. 2, s. 402) veya Recih (İbn Hacer, c. 2, s. 53). Züceyc; hacıların Basra ile Mekke arasında Suvac yakınında konakladıkları bir yerdir (Yâküt, Mu'cemu'l-buldan, c. 3, s. 133).

[410] İbn Sa'd, c. 1, s. 282, İbn Hacer, c. 2, s. 53.

[411] İbn Sa'd, c. 1.S.282.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/72.

[412] İbn Hazm, Cemhere, s. 238, Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 386.

[413] İbn Hazm, s. 375.

[414] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 352.

[415] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/72-73.

[416] Kalkaşandi, Nihâ yetü'l-eneb, s. 160.

[417] İbn Hazm, Cemhere, s. 473.

[418] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, t 1, s. 352.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/73-74.

[419] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 290-291.

[420] İbn Hazm, Cemhere, s. 407, Kalkaşandi, s. 290-291.

[421] İbn Hazm, s. 407-408.

[422] İbn Hazm, s. 405.

[423] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 167, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 481.

[424] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1.S.342, İbn Esîr, c. 2, s. 167, İbn Hacer, c. 1,s.481.

[425] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 342.

[426] İbn Sa'd, c. 1, s. 342, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 167, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 481.

[427] İbn Sa'd, c. 1, s. 342, İbn Esîr, c. 2, s. 1 67.

[428] İbn Sa'd, c. 1, s. 342, İbn Hacer, c. 1, s. 481.

[429] İbn Sa'd. c. 1.S.342.

[430] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/74-75.

[431] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 216.

[432] İbn Hazm, Cemhere, s. 409, İtan Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 428.

[433] İbn Esîr, c.4, s. 428.

[434] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 324.

[435] İbn Sa'd, c. 1.S.324.

[436] İbn Sa'd, t 1 ,s.325.

[437] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 324-325.

[438] İbn Sa'd, c. 1,3.325.

[439] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 436.

[440] İbn Sa'd, c. 1, s. 325, İbn Esîr, c. 2, s. 437.

[441] İbn Esîr, c. 2, s. 436.

[442] İbn Sa'd, c. 1,3.325.

[443] İbn Sa'd, c. 1, s. 325, İbn Esîr, c. 2, s. 426.

[444] İbn Sa'd, c. 1,3.325.

[445] İbn Sa'd, c. 1, s. 325, İbn Esîr, c. 2, s. 436.

[446] İbn Esîr, c. 2, s. 436.

[447] İbn Esîr, Nihâye, c. 6, s. 143.

[448] İbn Sa'd, c. 1,3.325.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/75-77.

[449] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1.S.325, İbnHazm, Cemhere, s. 409410, İtan Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 133.

[450] İbn Esîr, c.6, s. 122.

[451] İbn Sa'd, c. 1, s. 325, İbn ^dilberr, İstiâb, c. 4, s. 1667.

[452] İbn Sa'd, c. 1,5.326.

[453] İbn Sa'd, c. 1, s. 325-326.

[454] İbn Esîr, c.3, s. 453.

[455] İbn Sa'd, c. 1.S.326.

[456] İbn Hazm, s. 410.

[457] İbn Sa'd, c. 1,5.326.

[458] İbn Hazm, s. 410.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/78.

[459] İbn Hazm, Cemhere, s. 406, Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 379.

[460] İbn Hazm, s. 406.

[461] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 343.

[462] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 21 2.

[463] İbn Sa'd, c. 1, s. 342-343, İbn Esîr, c. 2, s. 212, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1 , s. 508.

[464] İbn Sa'd, c. 1, s. 342-343.

[465] İbn Sa'd, c. 1, s. 343, İbn Esîr, c. 2, s. 212, İbn Hacer, c. 1, s. 508.

[466] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 343, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 212.

- [467] İbn Sa'd, c. 1,5.343.
- [468] İbn Esîr, c.2, s. 212.
- [469] İbn Sa'd. c. 1. s. 343. İbn Esîr. c. 2. s. 212.
- [470] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/79-80.
- [471] Kalkaşandi, Nihâ yetü'l-eneb, s. 427.
- [472] İbrî Hazm, Cemhere, s. 485.
- [473] İbn Hazm, s. 440.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/80-81.
- [474] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 356, İbn Hazm, Cem here, s. 440, İbn Atodiltaerr, İstiâb, c. 2, s. 523, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 267.
- [475] İbn Sa'd. c. 1.S.356.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/81.
- [476] İbrî Hazm, Cemhere, s. 461-463.
- [477] İbn Hazm, s. 460.
- [478] Kalkaşandi, Nihâyetü'l-ereb, s. 62.
- [479] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 329.
- [480] Taberî, c. 3, s. 1 63, İbn Esîr, c. 2, s. 298, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 57.
- [481] İbn Sa'd, c. 1,5.329.
- [482] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 329, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 94.
- [483] İbn Sa'd. c. 1. s. 329. Ebu'l-Fidâ. c. 5. s. 94. İbn Haldun. Târih. c. 2. ks. 2. s. 57.
- [484] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/81-82.
- [485] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 4, s. 1775, İbn E ar, Usdu'l-gâbe, c. 6, s. 330, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 200.
- [486] Yâkût, t 2, s. 200.
- [487] Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft, c. 2, s. 276.
- [488] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 359, İbn Abdilberr, c. 4, s. 1775.
- [489] İbn Sa'd, c. 1.S.359.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/82-83.
- [490] Kalkaşandi, Nihâ yetü'l-eneb, s. 238.
- [491] İbn Hazm, Cemhere, s. 469.
- [492] İbn Hazm, s. 469, Kalkaşandi, s. 238.
- [493] İbn Hazm, s. 469-470.
- [494] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 442.
- [495] Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 105.

[496] Yâkût. c. 5. s. 442.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/83-84.

[497] Taberî, Târih, c. 3, s. 162, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 298, İbn Haldun, TâriTı, c. 2, ks. 2, s. 56.

[498] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 216, VâkıdPden naklen Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52.

[499] VâkıdPden naklen Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 22.

[500] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 316.

[501] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 105.

[502] İbn Sa'd, c. 1, s. 316, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 56.

[503] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 223, İbn Sa'd, c. 1, s. 316, Taberî, Târih, c. 3, s. 162, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 235, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 50-51, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 37.

[504] Belâzun, c. 1, s. 125, Süheyî, c. 7, s. 443, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 50.

[505] Kastalânî, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 312.

[506] İbn İshak, c. 4, s. 222, İbn Sa'd, c. 1, s. 316, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 50.

[507] İbn Sa'd, c. 1, s. 316, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52.

[508] İbn Sa'd, t 1, s. 316.

[509] İbn İshak, c. 4, s. 223, Taberî, c. 3, s. 162, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52.

[510] İbn Sa'd, c. 1, s. 316, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 56.

[511] İbn Sa'd, c. 1, s. 316.

[512] İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 56.

[513] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 316, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 56.

[514] Belâzun, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 105.

[515] Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 396, Belâzun, c. 1, s. 111.

[516] İbn Sa'd, c. 1, s. 317.

[517] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 223, İbn Sa'd, c. 1, s. 317, Taberî, Târih, c. 3, s. 162, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 331, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 235-236, Zehebî, Meğâzî, s. 567, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 52, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 37.

[518] Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52.

[519] Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 118-119, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1780-1781.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/84-87.

[520] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 317, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 52.

* Kurran; Yemâme'de bir köydür (Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 318).

[521] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 132.

[522] İbn Sa'd, c. 1, s. 317, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52.

[523] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 132.

[524] İbn Sa'd, c. 1, s. 317.

[525] İbn Sa'd, c. 1, s. 317, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 56.

[526] İbn Sa'd, c. 1, s. 317, Nesâf, Sün7en, c. 2, s. 38-39.

[527] İbn Sa'd, c. 1, s. 317.

[528] Nesâf. c. 2. s. 39.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/87.

[529] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 534, Taberî, Târih, c. 3, s. 173.

[530] Taberr.c3, s. 173.

[531] İbn Sa'd, c. 5, s. 533, Taberî, c. 3, s. 173, VâkıdPden naklen İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 630.

[532] İbn Sa'd. c. 5. s. 534.

[533] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/88.

[534] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 533.

[535] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 3, s. 1264, İbnEsîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 371.

[536] İbn Sa'd, c. 5, s. 533.

[537] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 232.

[538] İbn Sa'd, c. 5, s. 533, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamıs, c. 2, s. 147.

[539] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 232.

[540] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 232, Dârim f, Sünen, c. 2, s. 41.

[541] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 232, İbn Esîr, c. 4, s. 371.

[542] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 232.

[543] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 232, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 41.

[544] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 232.

[545] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 372, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 2, s. 210.

[546] İbn Esîr, c.4, s. 372.

[547] İbn Hacer, c. 3, s. 210.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/88-89.

NECRAN HİRİSTİYANLARI MEDİNE'DE

Necran ve Necranlılar

Necran; Mekke ile Yemen arasında[1] Yemen'in Mekke tarafına düşen yerlerinden olup, [2] Mekke'ye yedi merhalelik, konaklıktır. Yetmiş üç karyeden mürekkeptir.

Bedrüddin Aynîye göre; hızlı bir vasıtayla bir ucundan diğer ucuna ancak bir günde varılabilir büyüklükte, genişliktedir. [3] Hicaz beldelerinin en güzeli ve en hoşudur. [4]

Rivayete göre; ilk gelip burayı imar eden kişi Necran b. Zeydan, b. Sebe¹, b. Yeşcüb, b. Ya'rüb, b. Kahtan olduğu için, buraya ondan dolayı Necran ismi verilmiştir. [5]

Necran'ın ilk sakinleri; Benî Haris b. Ka'b, b. Amr, b. Ule, b. Celd, b. Malik, b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Yezid, b. Abdülmedanlardandı. [6]

Necranlılar yurtlarındaki uzun bir hurma ağacına taparlar ve onu takdis ederlerken, Feymeyun adında ve Hz. İsa'nın dininde, duası makbul, ibadete düşkün, iyi halli birzâtın:

"Siz sapıklık içindesiniz! Taptığınız şu hurma ağacı, insana ne yarar, ne de zarar verebilir!

Ben ibadet ettiğim İlahıma-ki O Allah Birdir ve şeriksizdir-dua etsem, onu yok ediverin¹" demiş ve dua edince de, çıkan bir kasırganın ağacı kökünden söküp atması üzerine, Necran halkı Hıristiyanlığı kabul etin işierdir. [7]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Necranlılara,* Necran Uskufuna Yazı Yazışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Necranlılara.[8] Necran uskufuna[9] bir yazı yazdırdı. Yazdırdığı yazıda şöyle buyurdu:

"Bismillah!

Allah'ın Resûlü Muhammed'den Necran uskufuna,

İbrahim'in[10] İsmail'in, [11] İshak'ın ve Yâkub'un İlahı olan Allah'ın ismiyle başlarım.

İmdi: Ben sizi, kullara tapmaktan Allah'a ibadet etmeye, ben sizi kulların dostluğundan Allah'ın dostluğuna davet ediyorum.

Bu davetimi kabul etmeye yanaşmazsanız, cizye (vergi) verirsiniz.

Bundan da kaçınırsanız, size harb açacağımı bildiririm, vesselam !" [12]

Peygamberimiz Aleyhisselamın yazısı gelip uskuf onu okuyunca, son derecede korktu.

Necranlılardan Hemdanlı Şurahbil b. Vedaa'yı yanına çağırdı.

Birmüşkil iş çıktığı zaman, ne Eyhem Seyyid'den, ne de Akfb'den önce hiç kimse çağrılmazdı.

Şurahbil b. Vedaa gelince, uskuf, Peygamberimiz Aleyhisselamın yazısını ona verip okuttu ve ona:

"Ey Ebu Meryem! Bu husustaki görüşün nedir?" diye sordu.

Şurahbil:

"Allah'ın İbrahim'e, İsmail'in zürriyeti içinden bir peygamber çıkaracağını vaad buyurduğunu biliyor-sundur!

Eğer bu zât geleceği vaad edilen peygamber olursa, sen ona iman edecek misin?

Benim peygamberlik hakkında bir görüşüm yoktur!

Eğer sorduğun dünya işlerinden bir iş olsaydı, o husustaki görüşümü sana açıklar ve görüşümü sana benimsetmeye çalışırdım" dedi.

Uskuf, Şurahbil'e:

"Sen bir köşeye çekil, otur!" dedi.

Şurahbil, bir köşeye çekilip oturdu.

Uskuf, Himyerlerin Zî Asbah ailesinden Necranlı Abdullah b. Şurahbil adındaki bir adamı yanına çağırttı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yazısını ona da okutup kendisinin bu husustaki görüşünü sordu.

Abdullah b. Şurahbil, uskufa, Şurahbil'in söylediği gibi söyledi.

Uskuf, ona da:

"Sen bir köşeye çekil, otur!" dedi.

Abdullah b. Şurahbil de bir köşeye çekilip oturdu.

Uskuf, Necranlılardan Benî Hımyasların Benî Haris b. Ka'b ailesinden Cebbar b. Feyz'i de çağırttı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yazısını okutup ona bu husustaki görüşünü sordu.

Cebbar b. Feyz de, Şurahbil'in ve Abdullah'ın söylediklerine benzer biçimde konuştu.

Uskuf, Cebbar b. Feyz'e de bir köşeye çekilmesini emretti.

O da bir köşeye çekilip oturdu.

Görüşler böylece bir noktada birleştiği zaman, uskuf çan çalınmasını emretti.

Kiliselerde ateşler yakı İdi, çullar, sergiler kaldırıldı.

Gündüzleri korkuya düştükleri zaman da böyle yaparlardı. Gece korktukları zaman da çan çalınır, kiliselerde ateşler yakılırdı.

Çan çalınıp çullar kaldırılınca, vadinin aşağısındaki yukansındaki halk toplandı.

Vadinin uzunluğu hızlı giden bir süvarinin gidişiyle bir günlüktü.

Vadinin içinde, yetmişüç köy ve yüzyimni bin savaş eri bulunuyordu.

Uskuf, onlara Peygamberimiz Aleyhisselamın yazısını okudu ve bu husustaki görüşlerini sordu.

Onlardan görüş sahibi olanların görüşleri, Şurahbil b. Vedaa, Abdullah b. Şurahbil ve Cebbar b. Feyz'in de içlerinde bulunacağı bir heyetin gönderilip Peygamberimiz Aleyhisselamın haberini kendilerine getirmesi üzerinde toplandı.

Necran Hristiyan temsilcilerinin Peygamberimiz Aleyhisselama gelişi, Hicretin 10. yılında idi. [\[13\]](#)

Kendileri altmış kişi idiler. [\[14\]](#)

Gelenlerden dördü, Necranlıların eşrafındandı.

Bunların içinde de üçü, kendilerinin işlerini çekip çevirenleri, yönetenleri idi.

Reisleri; Akîb dedikleri Abdülmesih olup, Necranlıların valisi, söz ve görüş sahibi ve danışmanı olan bu kişinin görüşüne göre hareket edilirdi.

İkincisi; Seyyid dedikleri Eyhem olup, Necranlıların seyahat ve toplama işlerinin yöneticisi idi.

BenîBekr b.Vâillenden Ebu Harise b. Alkame ise Necranlıların uskufu, en büyük din bilgini, imamı, kitaplık (İbn Sa'd'a göre: medreseler) bakanı idi. [\[15\]](#) Necranlılar içinde çok şerefli ve itibarlı idi.

Hristiyan Rum kralları, ona, Araplardan olduğu halde, Hristiyanlığa bağlılığı dolayısıyla mal verirler, ikramda bulunurlardı. [\[16\]](#)

Krallar, Hristiyanlık hakkındaki derin bilgi ve içtihadını işitip onun için kiliseler yaptırırlar, kendisini ikramlara boğarlardı. [\[17\]](#)

Altmış Necran temsilcisinden[\[18\]](#) bazılarının isimleri şöyledir

1. Akîb Abdülmesih,
2. Seyyid Eyhem,
3. Ebu Harise b. Alkame (Benî Bekr b. Vâillerin kardeşidir),
4. Evs,
5. Haris,

6. Zeyd,
7. Kays,
8. Yazid
9. Nübeyh,
10. Huveylid,
11. Amr,
12. Halid,
13. Abdullah,
14. Yuhannis, [\[19\]](#)
15. Ebu Alkame Bişr b. Muaviye. [\[20\]](#)

Ebu Hârise ile Kardeşinin Medine'ye Gelirken Yolda Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkındaki Konuşmaları

Ebu Harise, dişi bir katıra binmiş, kardeşi Kûz veya Kürz de yanında olduğu halde Peygamberimiz Aleyhisselama gelirken, katırının ayakları dolaşarak yere kapanmıştı.

Kürz:

"Yüzünün üzerine düşün, helak olsun!" diyerek Peygamberimiz Aleyhisselama ilenince, Ebu Harise ona:

"Hayır, sen düş, sen helak ol!" dedi.

Kürz:

"Ey kardeşim! Sen bana bunu niçin söyledin?!" diye sordu.

Ebu Harise:

"Vallahi, o, bizim bekleyip durduğumuz peygamberdir!" dedi.

Kürz:

"Peki, sen bunu biliyorsun da, ona tâbi olmaktan seni alıkoyan nedir?" diye sordu.

Ebu Harise:

"Eğer dediğini yapacak olursam, şu kavim bize yaptı klan hizmeti, itibar ve ikramı yapmazlar! Bizden yüz çevirirler, aksini yaparlar! Gördüğün herşeyi elimizden çekip geri alırlar!" dedi.

Ebu Hârise'nin bu sözü, kardeşi Kürz b. Alkame'ye çok tesir etü.

Kendisi bundan sonra Müslüman oldu.[\[21\]](#)

Allah ondan razı olsun![\[22\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın, Necran Reislerinin Yanındaki Kitapta İsim ve Sıfatlarının Yazılı Oluşu

Necran reislerinin yanlarında, tevarüs edegeldikleri bazı kitaplar bulunuyordu.

Her reis ölünce, reisliği başka bir reis alır ve bu kitaplara sahip olurdu.

Bu kitaplar mühür mumuyla mumlanmış olarak korunurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın zamanındaki reis, oğluna, bu kitaplarda Peygamberimiz Aleyhisselamın vasıflarının yazılı bulunduğunu habervermiş ve:

"O, ismi bu kitaplarda yazılı peygamberdir!" demişti.

Reis öldüğü zaman oğlunun ilk işi hemen mührü kırıp kitapları açmak olmuş ve Peygamberimiz Aleyhisselamın onlarda anıldığını görünce de, hemen Müslüman olmuş, Müslümanlığını İslâm amel-leriyle güzelleştirmiş ve hatta hac farızasını da yerine getirmiştir. [\[23\]](#)

Allah ondan razı olsun![\[24\]](#)

Necran Heyeti Medine'de

Necran heyeti Medine'ye gelince sefer elbiselerini üzerlerinden çıkardılar, [25] Yemen bürüdü diye anılan ipekli elbiselerini, [26] cübbelerini giyinip ipek ridalarını örtündükten, [27] altından yüzüklerini takındıktan sonra, elbiselerinin eteklerini yerde sürüyerek [28] ikinci namazı vaktinde [29] Mescide girdiler. [30]

Peygamberimiz Aleyhisselama selam verdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam onların selamlarına karşılık vermedi. [31] Uzun müddet kendileriyle konuşmadı. [32]

Temsilciler, kendilerine mahsus namazın vakti gelince, [33] Peygamberimiz Aleyhisselamın mescidinde namazlarını kılmaküzere ayağa kalktılar. [34]

Müslümanlardan bazıları onlara engel olmak istediler. [35]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bırakınız onları kendi hallerine!" buyurdu. [36]

Necranlılar doğuya doğru yönelerek namaz kıldılar. [37]

Bundan sonra, Necran temsilci heyeti, eskiden tanıdıkları Hz. Osman'la Abdurrahman b. Avf'a gittiler.

Onları, Muhacirlerle Ensardan bazılarının bulundukları bir mecliste buldular ve:

"Ey Osman! Ey Abdurrahman! Peygamberiniz bize yazı yazdı.

Biz de, onun davetine icabet ederek geldik, yanına gidip kendisine selam verdik. Fakat o selamımıza karşılık vermedi.

Gündüzün, uzun müddet kendisiyle konuşmaktan men ve mahrum edildik.

Sizin bu husustaki görüşünüz nedir? Geri dönüp gitmemizi uygun görür müsünüz?" dediler.

Hız. Ali de oradaki cemaatin içinde idi.

Hız. Osman'la Abdurrahman b. Avf, Hız. Ali'ye:

"Ey Ebu'l-Hasen! Bu cemaat hakkında sen ne görüştesin?" diye sordular.

Hız. Ali, Hız. Osman'la Abdurrahman b. Avf'a:

"Ben bunların üzerlerine giydikleri şu etekleri sırmalı elbiselerini bırakıp sefer elbiselerini giydikten sonra Resûlullah Aleyhisselamın yanına dönmelerini uygun görürüm" dedi. [38]

Hız. Osman, onlara:

"Bu, sizin şu elbiseniz yüzündendir!" dedi.

O gün Necran temsilcileri konak yerlerine döndüler. Ertesi günü, üzerlerinde ruhban elbiseleri olduğu halde geldiler. [39]

Peygamberimiz Aleyhisselama selam verdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam da onların selamlarına karşılık verdi. [40]

Sonra da:

"Beni hak din ve kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; bana ilk gelişlerinde İblis (Şeytan) onların yanlarında bulunuyordu!" buyurdu. [41]

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisiyle konuşan Necran Hıristiyan bilginlerinden ikisini; [42] Seyyid (Eyhem)'le Akîb'i [43] İslâmiyete davet etti. [44]

Onlara:

"Müslüman olunuz!" buyurdu.

Onlar:

"Biz eskiden beri Müslümanız!" dediler. [45]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Siz yalan söylüyorsunuz! [46] İsterseniz, Müslüman olmanıza engel olan şeyleri size haber vereyim!" buyurdu.

Onlar:

"Haydi getir, bildir bakalım onları!" dediler. [47]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizin Allah'a oğul isnad etmeniz, haça tapmanız, domuz eti yemeniz, [48] içki içmeniz [49] sizi İslâmiyetten men etmiş ve ediyor!" buyurdu. [50]

Necranlı Hıristiyan bilginleri sözü uzatıyorlar, çoğaltıyorlar ve İsa Aleyhisselam hakkındaki inançlarını savunmaya çalışıyorlardı: [51]

"O, Allah'tır!" diyorlar ve şöyle söylüyorlardı:

"Çünkü o ölüyü diriltirdi, hastaları iyileştirirdi, gaybdan haber verirdi, çamurdan yaptığı kuş heykelini üfleyip canlandırırdı.

O, Allah'ın oğludur. Çünkü, onun bilinen bir babası olmamıştır.

O beşikte konuşmuştur! Bunu kendisinden önce hiç kimse yapamamıştır!

O, üçün üçüncüsüdür! Çünkü Allah, 'Yaptık!', 'Emrettik!', 'Yarattık!', 'Hükmettik!' diyor.

Eğer Allah Bir olsaydı, Yaptım!', 'Hükmettim!', Yarattım!' derdi.

O halde, Allah üçtür Allah, İsa ve Meryem'den ibarettir!" diyorlardı. [52]

E bu Harise:

"Ya Muhammedi İsa hakkında sen ne dersin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O, Allah'ın kulu ve resûlüdür!" buyurdu.

E bu Harise:

"Ey Ebu'l-Kâsım! Yüce Allah, senin dediğin gibi demiyor, şöyle şöyle diyor!" dedi. [53]

Temsilcilerin en üstünü olan kişi de:

"Sen ona ne için 'kuldur' diyerek hakaret ediyorsun?!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! O, Allah'ın kuludur! Meryem'e ilkâ ettiği kelimesidir!" buyurdu.

Necran temsilcileri kızdılar

"Biz senin dediğini kabul etmeyiz! O, Allah'tır! Öyle değilse, haydi söyle, onun babası kimdir?!" dediler. [54]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Siz, sıfatları babasının sıfatlarına benzemeyen bir oğul olamayacağını biliyorsunuz değil mi?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizler, Rabbimizin hiç ölmeyen, diri, İsa'nın ise fani olduğunu biliyorsunuz değil mi?" diye sordu.

Hristiyan temsilcileri:

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Sizler, Rabbimizin kendi Zâtıyla kâim olduğunu ve herşeyi koruduğunu, rızıklandırıldığını biliyorsunuz değil mi?" diye sordu.

Hristiyan temsilcileri:

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"İsa bunlardan herhangi birşeye malik bulunuyor mudur?" diye sordu.

Hristiyan temsilcileri:

"Hayır!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Hiç şüphe yok ki, İsa'ya ana rahminde dilediği gibi suret veren Rabbimiz Allah'tır.

Yemeyen, içmeyen Rabbimiz Allah'tır!

Sizler İsa'ya annesi (Meryem)'in herhangi bir kadının hamile kaldığı gibi hamile kaldığını, sonra onu herhangi bir kadının çocuğunu doğurduğu gibi doğurduğunu, sonra onun bir çocuğun emzirilmesi gibi emzirilip beslendiğini, sonra yiyip içtiğini, işediğini biliyorsunuz değil mi?" diye sordu.

Hristiyan temsilciler

"Evet!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Hal böyle olduğuna göre, iddia ettiğiniz gibi İsa nasıl Allah veya Allah'ın oğlu olabilir?!" buyurunca, Necran Hristiyan temsilcileri susakaldılar. [55]

Yüce Allah, onların sözleri ve üzerinde ihtilafa düştükleri herşeyleri hakkında indirdiği âyetlerde[56] şöyle buyurdu:

"Elif Lâm Mim. Allah o Allah'tır ki, Kendisinden başka hiçbir ilah yoktur. Diridir, Zâtıyla

kâimdir.

O, Kitabı hak ve önündekileri de tasdik edici olarak indirdi.

Daha önce de insanlara doğru yolu göstermek üzere Tevrat ile İncil'i indirmişti.

Bir de, hak ile bâtulı ayırt eden Furkan (Kurbân)'! indirdi.

Allah'ın âyetlerini tanımayanlar (var ya)! Onlar için pek çetin bir azap var!

Allah, kudretiyle herşeye üstün gelen intikam sahibidir!

Şüphe yok ki, ne yerde, ne de gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz!

Dölyataklarında sizi ve herkesi dilediği gibi tasvir eden, O'dur!

O'ndan başka hiçbir ilah yoktur!

O, kudretiyle herşeye üstün gelen ve her yaptığı yerli yerince yapandır!

(Ey Resûlüm!) Sana Kitabı indiren O'dur!

Ondan bir kısım âyetler muhkemdir ki, bunlar Kitabın anası, temelidir.

Diğer bir kısmı da müteşâbihlerdir.

Amma kalblerinde eğrilik bulunanlar, sırf Müslümanları saptırmak ve kendi keyiflerine göre tevilini aramak için onun müteşâbih olanlarının ardına düşerler.

Halbuki, onun te'vilini ancak Allah bilir!

İlimde yüksek payeye erenler ise: 'Biz ona inandık, hepsi Rabbimizdendir!' derler.

Bunları, temiz ve salim akıllılardan başkası düşünemez!

(Onlar derler ki:)

Ey Rabbimiz! Bizi doğru yola erdirdikten sonra, kalblerimizi haktan saptırma!

Bize Kendi katından bir rahmet ver!

Şüphesiz ki, bağışı en çok olan Sensin Sen!

Ey Rabbimiz! Muhakkak ki, Sen (vukuunda) hiçbir şüphe olmayan bir günde insanları toplayacak olansın!

Şüphesiz ki, Allah verdiği sözden caymaz!

O küfredenler (var ya)! Onların ne malları, ne evlatları Allah yanında onları hiçbir şeyden asla kurtaramaz!

İşte onlar, (evet!) onlar; ateş (Cehennem)'in yakacağıdır!

Onların gidişi, tıpkı Firavun hanedanının ve onlardan önce gelenlerin gidişi gibidir!

Onlar, Bizim âyetlerimizi yalanladılar da, Allah da kendilerini günahlan yüzünden yaka I ayı verdi!

Allah, cezası pek çetin olandır!

(Ey Resûlüm!) O küfredenlere de ki:

'Yakında mağlup olacaksınız ve toptan Cehenneme sürükleneceksiniz!'

O, ne kötü yataktır!

Karşılaşan iki cemiyet hakkında sizin için muhakkak bir ibret vardı.

Onlardan bir cemiyet Allah yolunda dövüşüyordu, diğeri ise kâfirdi.

Onlar, öbürlerini (Müslümanları) dış gözleriyle kendilerinin iki katı olarak görüyorlardı.

Allah kimi dilerse onu yardımıyla destekler.

Şüphe yok ki, bunda, kalb gözleri açık olanlar için kesin bir ibret vardır!

Kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma ve güzel atlara, (deve, sığır, davar gibi) hayvanlara, ekinlere karşı aşırı sevgi insanlar için bezenmiş, süslenmiştir.

Bunlar dünya hayatının geçici birer faydasıdır

Allah'a gelince, nihayet dönüp varılacak yerin bütün güzelliği O'nun katındadır.

(Ey Resûlüm!) De ki: Size bunlardan daha hayırlısını haber vereyim mi?

Takvaya (Allah'ın buyruklarını yerine getirmek, yasakladıklarından sakınmak mutluluğuna) erenler için, Rableri katında, altlarından ırmaklar akan cennetler-ki, orada temelli kalıcıdırlar-herşeyden temizlenmiş zevceler, Allah'tan da bir rıza, hoşnutluk vardır.

Allah kullarını hakkıyla görendir.

O takvaya erenler ki, onlar: 'Ey Rabbimiz! Biz iman ettik, artık bizim günahlarımızı yarlığa ve bizi o ateşin (Cehennemin) azabından korusun!' diyenlerdir.

Sabreden (karşılaştıkları güçlüklerle göğüs gererek katlananlardır.

İmanlarında gerçek olanlardır

Allah'a itaatle boyun eğenlerdir.

İnfak edenlerdir.

Seherlerde Allah'tan yarlıganmak dileyenlerdir!

Allah, şu hakikat; Kendisinden başka hiçbir ilah olmadığını, adaleti ayakta tutarak delilleriyle, âyet-leriyle açıkladı. Melekler bunu ikrar etti. Gerçek ilim sahipleri (peygamberler ve bilginler) de böylece inandı ki, O'ndan (Allah'tan) başka hiçbir ilah yoktur.

O, izzetiyle herşeye üstün gelen Azîz'dir, hikmetiyle her yaptığını yerli yerince yapan Hakîm'dir.

Hak ve gerçek din, Allah katında İslâm'dır.

Kendilerine Kitab verilenler, başka suretle değil, ancak kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki ihtirastan dolayı anlaşmazlığa düştüler.

Kim Allah'ın âyetlerini inkâr ederse, şüphe yok ki, Allah hesabı pek çabuk görendir.

(Ey Resûlüm!) Seninle mücadele eder, tartışılarsa şöyle de:

'Ben, bana tâbi olanlarla birlikte, kendimi Allah'a teslim etmişimdir!'

Kendilerine kitab verilenlerle ümmîlere (Arap müşriklerine) de: 'Siz de İslâm'ı (Allah'a teslim olmayı) kabul ettiniz mi?' de!

Eğer onlar İslâm'a girerlerse, muhakkak doğru yolu bulmuşlardır.

Yüz çevirirlerse, artık sana düşen (vazife) ancak tebliğdir!

Allah, kullarını lâıykıyla görendir!

Allah'ın âyetlerini inkârla kâfir olanlar, haksız yere peygamberleri öldürenler ve insanların içinde adaleti emredenlerin canına kıyanlar var ya! Onları pek acıklı bir azapla müjdele!

Onlar öyle kimselerdir ki, bütün yaptıkları dünyada da, ahirette de boşa gitmiştir!

Onların (azabına mani olacak) hiçbir yardımcıları da yoktur!

Kitabdan kendilerine bir nasip verilmiş olanları görmedin mi ki, Allah'ın Kitabına (aralarında hakem olmak için) çağrılıyor da, sonra onlardan bir zümre o Kitaba arkasını çeviriyor!

Onlar böyle (gerçeklerden) yüz çevirmeyi âdet edinmiş kimselerdir!

Bunun sebebi şudur: Onlar, 'Sayılı günlerden başka bize asla ateş dokunmayacak!' dediler.

Onların uydurdukları bu şey, dinleri hususunda da kendilerini aldatmıştır.

Onları (vukuunda) hiçbir şüphe olmayan bir günde topladığımız ve herkesirvaksızlık edilmeyerek-kazandıklarının karşılığı eksiksiz olarak kendilerine ödendiği zaman halleri nice olur!

(Ey Resûlüm!) De ki:

'Ey mülkün sahibi olan Allah! Sen mülkü kime dilerse ona verirsın!

Sen mülkü kimden dilerse ondan alırsın!

Sen kimi dilerse onun kadrini yükseltirsin!

Sen kimi dilerse onu alçaltırsın!

Hayır yalnız Senin elindedir!

Hiç kuşkusuz Sen herşeye hakkıyla kadırsın!

Sen geceyi gündüzün içinde koyarsın, gündüzü de gecenin içine sokarsın!

Sen ölüden diri çıkarırsın! Diriden de ölü çıkarırsın!

Sen kimi dilerse ona sayısız rızık verirsın!

Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin!

Kim bunu yaparsa, artk ona Allah'tan hiçbir şey (hiçbir yardım) yoktur!

Meğerki onlardan gelebilecek bir tehlikeden dolayı sakınmış olasınız!

Allah size asıl Kendisinden korkmanızı emrediyor!

Nihayet gidiş de ancak Allah'adır!

De ki: Göğüslerinizin içinde olanı gizleseniz de, onu açıklasanız da, onu Allah bilir!

Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsini O bilir!

Allah herşeye hakkıyla gücü yetendir!

Anınız o günü ki, herkes (dünyada) ne hayır işlediyse karşısında onu hazırlanmış bulacak ve ne kötülük yaptıysa onunla kendisi arasında uzak bir mesafe olmasını arzu edecektir.

Allah size asıl Kendisinden korkmanızı emreder. Allah kullarını pek çok esirgeyendir!

(Ey Resûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, hemen bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin ve suçlarınızı örtsün!

Çünkü, Allah çokyarlıgayıcı, çok esirgeyicidir!

De ki: Allah'a ve Peygambere itaat ediniz.

Eğer yüz çevirirlerse, şüphe yok ki, Allah da o kâfirleri sevmez.

Muhakkak ki, Allah, Âdem'i, Nuh'u, İbrahim hanedanını, İmran ailesini (hepsi de birbirinden gelme tek birzürriyet olarak) âlemlerin üzerine mümtaz kıldı.

Allah hakkıyla iştirici ve kemâliyle bilicidir.

Hani, İmran'ın zevcesi:

'Rabbim! Kamımdakini azadlı (Beyt-i Makdis'e hizmet edecek) bir kul olmak üzere Sana adadım.

Benden olan bu adağı kabul et!

Hiç kuşkusuz niyazımı hakkıyla iştien, niyetimi kemâliyle bilen Sensin Sen!' demişti.

Fakat kız çocuğu doğurunca, Allah onun ne doğurduğunu daha iyi biliciyken:

'Rabbim! Hakikat, ben onu kız olarak doğurdum! Erkek kız gibi değildir!

Gerçekten onun adını da Meryem koydum.

Onu da, onun zürriyetini de, o taşlanmış (kovulmuş) Seylan'dan Sana sığınır, ısmarlarım!' dedi.

Bunun üzerine Rabbi, onu iyi bir rıza ile kabul etti.

Onu güzel bir nebat gibi büyüttü.

Zekeriya'yı, ona bakmaya memur etti.

Zekeriya, ne zaman kızın bulunduğu mihraba girdiyse, onun yanında biryiyecek buldu.

'Meryem! Bu sana nereden geliyor?' der, o da:

'Bu, Allah tarafındandır! Hiç kuşkusuz Allah kimi dilerse ona sayısız rızık verir!' derdi.

Orada, Zekeriya Rabbine dua etti:

'Rabbim! Bana Senin tarafından çok temiz bir zürriyet ihsan et!

Muhakkak ki, Sen duayı hakkıyla iştensin!'

O mihrabda durup namaz kılariken, hemen melekler ona şöyle nida etti:

'Gerçekten, Allah sana Kendisinden gelen bir Kelimeyi (Hz. İsa'yı) doğrulayıcı, efendi, nefesine hâkim ve sâlihlerden bir peygamber olmak üzere Yahya'yı müjdeler!

Zekeriya:

'Rabbim! Kendime gerçekten ihtiyarlık çatmışken, zevcem de bir kısır iken benim nasıl bir oğlum olabilir?' dedi.

'Öyledir! Fakat, Allah dilerse yapar!' buyurdu.

Zekeriya:

'Rabbim! Bana bu hususta nişan, alâmet ver!' dedi.

Allah ona:

'Senin nişanın, alâmetin, sade bir işaretten başka, insanlara üç gün söz söylem emendir!

Bununla beraber, Rabbini çok an ve akşam-sabah teşbih et!' buyurdu.

Hani melekler

'Ey Meryem! Şüphe yok ki, Allah sana seçkin bir özellik verdi, seni tertemiz büyüttü, seni âlemin kadınları üzerine mümtaz kıldı.

Ey Meryem! Rükû ile Rabbin divanına dur! Secdeye kapan! Allah'a rükû edenlerle birlikte rükû et!' demişti.

(Ey Resûlüm!) Bunlar, sana vahyette bulunduğumuz gayb haberlerindendir.

Meryem'i onlardan hangisi himayesine alacak diye kalemlerini atarlarken, sen yanlarında değildin.

O hususta çekişirirken de yine yanlarında değildin!

Melekler

'Ey Meryem! Allah, Kendisinden bir Kelimeyi sana müjdeliyor Adı İsa, lakabı Mesih, sıfatı Meryemoğlu'dur. Onun dünyada da, ahirette de şanı yücedir! O Allah'a çok yakın kullardandır da! Beşiğinde de, yetişkinlik halinde de insanlara söz söyleyecektir. O, salihlerdendir' dediği zaman da (sen yanlarında değildin)!

Meryem:

'Ey Rabbim! Bana bir beşer dokunmamışken, benim nasıl bir çocuğum olabilir?!' dedi.

Allah:

'Öyledir! Fakat, Allah dilerse yaratır!

Bir işe hükmedince ona ancak 'Ol' der, o da oluverir.

Allah ona yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı, İncil'i öğretecek, onu İsrail oğullarına peygamber olarak gönderecektir.

O da onlara:

'Hakikat, ben size Rabbinizden bir âyet (mucize) getirdim:

Gerçekten ben size çamurdan kuş biçimi gibi birşey yapar, ona üfürürüm de, o Allah'ın izniyle derhal canlı bir kuş olur!

Yine Allah'ın izniyle anadan doğma körü ve abrası iyi eder, ölüleri diriltirim!

Evlerinizde ne yiyor, ne biriktiriyorsanız size haber veririm!

Elbette bunlarda sizin için-eğer iman ediciler iseniz-kesin bir ibret vardır!

Önümdeki Tevrafı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri yararınıza helâl kılmak için geldim.

Size Rabbinizden (peygamberliği isbaflayıcı) âyet (mucize) getirdim!

Artık Allahtan korkunuz, bana da itaat ediniz!

Şüphe yok ki, Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir; öyle ise O'na kulluk ediniz!

İşte doğru yol budur!' diyecektir [dedi].

Vaktâ ki İsa onlardan ısrarla taşan küfrü hissetti de:

'Allah'a doğru giden yolda bana yardım edecekler kimdir?' dedi.

Havariler

'Biziz Allah'ın yardımcıları! Allah'a inandık! Sen de ey İsa, şahit ol ki, biz Müslümanlarız!

Ey Rabbimiz! Senin indirdiğin Kitaba inandık. O peygambere de tâbi olduk!

Artık bizi birliğini ve peygamberlerini tanıyan şahitlerle beraber yaz!' dediler.

Yahudiler gizli hileye saptılar.

Allah da, onların o hilekârlıklarına mukabele etti.

Allah, bütün hilekâriarı hakkıyla bilendir.

O zaman Allah:

'Ey İsa! Şüphe yok ki seni öldürecek olan onlar değil, Benim!

Seni Kendime yükseltip kaldıracak, seni küfredenlerin içinden tertemiz kurtarıp çıkaracak ve sana tâbi olanları Kıyamet gününe kadar küfreden (Yahudi)lerin üstünde tutacak da Benim!

İşte o zaman aranızda, hakkında ihtilaf etmekte olduğunuz şeylerin hükmünü Ben vereceğim!

Fakat o küfredenlere gelince; Ben onları dünyada da, ahirette de en çetin azap ile azaplandıracağım!

Onların hiçbir yardımcıları da yoktur!

İman edip iyi işler yapanlara gelince; Allah onların mükâfatlarını tastamam verecektir. Allah zâlimleri sevmez!

(Bu hükümler, bu vak'alar var ya!) Biz bunları sana âyetlerimizden, hikmet dolu Kur'ân'dan okuyoruz.

Muhakkak ki, İsa'nın hali de, Allah katında Âdem'in hali gibidir.

Allah, onu (Âdem'i) topraktan yarattı! Sonra ona 'ON' buyurdu, o da oluverdi.

Bu hak ve hakikat Rabbinden gelen bir gerçektir. Bunda şüphecilerden olma!

Artık sana bu ilim geldikten sonra, kim onun hakkında seninle çekişirse, de ki:

'Geliniz! Oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi davet edip toplanalım.

Sonra da, hepimiz birarada olarak dua ve niyaz edelim de, Allah'ın lanetini yalancılara üstüne okuyalım!'

İşte İsa hakkında sana anlatılan bu haber, elbette en doğru bir haberin beyanıdır.

Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur!

Allah, hiç şüphesiz, kudretiyle herşeye üstün gelen bir Azîz, hikmetiyle her yaptığını yerli yerince yapan bir Hakîm'dir!

Eğer haktan, imandan yine yüz çevirirlerse, muhakkak ki Allah o fesatçıları hakkıyla bilendir.

De ki:

'Ey Kitaplılar! Hepiniz, bizimle sizin aranızda müsavi ve adil bir kelimeye geliniz de, Allah'tan başkasına tapmayalım!

O'na hiçbir şeyi eş, ortak tutmayalım!

Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi rabler edinmeyelim, tanımayalım!

Buna rağmen, eğer yine yüz çevirirlerse, o zaman:

'Şahit olunuz ki, biz Müslümanlarız!' deyiniz." [\[57\]](#)

Necran Hıristiyan Temsilcilerinin Mübâheleye (Lânetleşmeye) Davet Edilişi

Necran Hıristiyan temsilcileri, insaf ve adalet yolunun tutmadıkları ve iddialarında direndikleri takdirde aradaki anlaşmazlığı kaldırmak üzere Allah tarafından mübâheleye, yani yalancı ve haksız olanın lanete uğraması için Allah'a yalvarışa davet emri gelip, [58] Peygamberimiz Aleyhisselam bu husustaki âyetleri onlara okuyarak: [59]

"Eğer benim size söylediklerime inanmıyorsanız, geliniz sizinle mübâheleye (lânetleşmeye) girişeyim" buyurunca. [60] münakaşayı, tartışmayı kestiler [61] ve:

"Ey Ebu'l-Kâsım! Sen hele bizi kendi halimize bırak da, işimizi kendi aramızda bir düşünelim! Sonra, sana gelir, bizi davet ettiğin şeyi yapmak isteriz" dediler. [62]

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrıldılar. [63]

Temsilciler, görüş sahibi olan Akîb Abdülmesih'le bir köşeye çekildiler ve:

"Ey Abdülmesih! Senin bu husustaki görüşün nedir?" diye sordular.

Abdülmesih:

"Vallahi ey Hıristiyan topluluğu! Muhammed'in, sahibiniz İsa hakkında kesip atıcı haberleri getiren gönderilmiş bir peygamber olduğunu siz de anlamış bulunuyorsunuz!

Yine de siz bilirsiniz ki; bir peygamberle lânetleşip de büyükleri sağ kalmış, küçükleri yetişmiş hiçbir kavim yoktur!

Eğer bunu yapmaya kalkışırsanız, kökünüzü kazıtmak için yapmış olursunuz!

Şayet siz onun davetini dininize olan sevginizden ve sahibinizin size söylediği sözden dolayı kendi dininizde kalmak üzere kabul etmiyorsanız, bu zât ile muahede ve anlaşma yapınız, sonra da yurtlarınıza dönünüz!" dedi. [64]

Peygamberimiz Aleyhisselam, ertesi günü sabaha çıkınca, Necran Hıristiyanlar! temsilcilerine haber gönderdi. [65]

Sabahleyin Akîb Abdülmesih [66] ile Seyyid [67] oğullarıyla birlikte geldiler. [68] Üzerlerinde inciler ve zinet eşyaları bulunuyordu.

En büyük bilginleri olan Ebu Hârise'nin yanına vardılar.

Ebu Harise, Peygamberimiz Aleyhisselam için:

"Bakınız, onun yanında bakalım kimler gelecek?" dedi. [69]

Sabahleyin Peygamberimiz Aleyhisselam da, Hz. Hasanla Hz. Hüseyin'in ellerinden tutmuş, Hz. Fâtıma arkada, [70] Hz. Ali onun arkasında, [71] Peygamberimiz Aleyhisselamın bazı zevceleri de yanında bulunduğu halde geldi. [72]

Ebu Harise:

"Onun yanındakiler kimlerdir?" diye sordu.

"Şu, amcasının oğludur!

Şu kızıdır!

Şunlar da kızının oğullarıdır!" dediler. [73]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Allah'ım! Bunlar benim ev halkımdır!" dedi. [74]

Diz çöktü.

Peygamberimiz Aleyhisselam diz çökünce, Ebu Harise:

"Vallahi, peygamberlerin lânetleşmeler için diz çöktükleri gibi diz çöktü!" dedi.

Seyyid, ona:

"Ey Ebu Harise! Lânetleşmek için yaklaş!" dedi.

Ebu Harise:

"Ben bu zâtın lânetleşmeye harareti olduğunu görüyorum. Dâvasında sâdık ve haklı olmasından korkuyorum!

Eğer dâvasında sâdık ve haklı ise, bir yıla varmadan, dünyada yemek yiyecek Hıristiyan kalmaz!

Ben öyle yüzler görüyorum ki; kendileri için bir dağın yerinden ayrılmasını Allahtan isteseler, Allah o dağın yerinden ayırır!

Sakin onunla lânetleşmeye kalkışmayınız, helak olursunuz! Yeryüzünde sağ Hıristiyan kalmaz!" dedi. [75]

Akîb ile Seyyid, Peygamberimiz Aleyhisselamla lânetleşmek istedikleri zaman, [76] biri öbürüne: [77]

"Yapma! [78] Tek dağa tırman da, [79] onunla lânetleşme! [80]

Eğer o gerçekten peygamberse, öyle bir lanet eder ki, ne biz kurtuluruz, ne de bizden sonra gelecek oğul ve torunlarımız kurtulur!" dedi. [81]

O da:

"Peki! Sen ne yapmamızı uygun görürsün?" diye sordu.

"Lânetleşmeyerekona haraç vermemizi uygun görürüm!" dedi. [82]

Şurahbil de:

"Vallahi, bu zât güçlü bir hükümdar olsaydı, teklifini reddettiğimiz zaman gözlerine mızrak saplanan ilk Araplar biz olurduk!

Onun ve ashabının önünden helak edilmedikçe geçirilmez, bırakılmazdık!

Biz onların eman ve himayesine istihkak bakımından en aşağısıyız!

Eğer bu zât gönderilmiş bir peygamberse, kendisi bizimle lânetleşince, bizden yeryüzünde hiçbir şey, hiçbir kimse kalmaz, helak olur!" dedi.

İki arkadaşı, ona:

"Ey Ebu Meryem! Sen ne görüştesin?" diye sordular.

Şurahbil:

"Ben onu bu işte hakem kılmayı uygun görürüm.

Çünkü, ben bu zâtın hiçbir zaman haksız bir hüküm vermeyeceğini sanıyorum" dedi.

Arkadaşları şurahbil'e:

"Öyleyse, bu işi onunla sen konuş, hallet!" dediler...[\[83\]](#)

Necran Hıristiyan Temsilcilerinin Peygamberimiz Aleyhisselamla Anlaşma Yapmaya Razi Olmaları

Şurahbil, Peygamberimiz Aleyhisselamla buluşunca:

"Ben seninle lânetleşmekten daha hayırlı birşey düşünüyorum" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Nedir o?" diye sordu.

Şurahbil:

"Sen bugün geceye kadar, geceden de sabaha kadar hükmünü, kararını ver!

Bu müddet içinde hakkımızda ne hüküm verirsen, o bizce makbul ve muteberdir!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Gerindekilerden, seni kınamaya, yermeye kalkışacak kimseler bulunabilir mi?" diye sordu.

Şurahbil:

"Sor şu iki arkadaşına!" dedi.

Arkadaşları:

"Başından sonuna kadar bütün vadi halkı, Şurahbil'in görüşünden başkasını istemez! [\[84\]](#) Ey Ebu'l-Kâsım! Biz seninle lânetleşmemeyi ve dinini sana bırakarak kendi dinimiz üzere dönüp gitmemizi uygun görüyoruz. [\[85\]](#) Hakkımızda istediğin şeyi hükmet, sana verelim, seninle barış yapalım!" dediler. [\[86\]](#)

Ebu Harise de:

"Ey Ebu'l-Kâsım! Biz seninle lânetleşmeyeceğiz, fakat sana cizye vereceğiz!" dedi. [\[87\]](#)

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam onlarla lânetleşmeyerek geri döndü[\[88\]](#) ve:

"Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; Necran halkı üzerine azap yaklaşmış bulunuyordu! Eğer benimle lânetleşmeye girişseydiler, maymun ve domuzlara çevrilecekler, vadi onların üzerine ateş kesilecek, Yüce Allah Necran'ın ve halkının ağaç üzerindeki kuşlara varıncaya kadar köklerini kazıyacak, bir yıla varmadan Hıristiyanlar helak edileceklerdi!" buyurdu. [\[89\]](#)

Ertesi gün olunca, Peygamberimiz Aleyhisselam Necran Hıristiyanlar! için yazdırdığı yazıyı getirdi. [\[90\]](#)

Yazıda şöyle buyuru I m aktaydı:

"B ismi llâhirrahm ânirrahîm [\[91\]](#)

Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed'in Necran halkı için yazısıdır

Necranlıların beyaz, kırmızı, sarı, her çeşit nakifleriyle meyve ve mahsulleri ve köleleri hakkında Resûlullahın hükmü:

Bunların hepsi kendilerine bırakılacak!

Buna karşı, onlar her yıl Safer ayında bin adet elbise,

Her Recep ayında bin adet elbise olmak üzere iki bin adet elbise ve her elbiseyle birlikte birer

ukiyye gümüş de ödeyeceklerdir. [92]

Her elbise bir ukiyye, yani kırk dirhem değerinde olacaktır. [93]

Elbiselerin haraç vergisine nazaran fazlalığı ve ukiyye kıymetinden eksikliği hesaplanacaktır. [94]

Onların haraç olarak ödemeleri gereken binek hayvanları veya aflar veya zırh gömlekler[95] veya diğer mallar[96] kendilerinden hesapla alınacaktır.

Elçilerimin yirmi gün veya daha az[97] veya otuz gün[98] veya daha az[99] müddetle konuklanmaları ve ağırılanmalarıyla Necranlılar mükelleftirler. [100]

Elçilerim, bir aydan fazla bulunamaz ve bekletilemezler. [101]

Yemen'de bir savaş, bir yaramazlık başgösterdiği zaman, Necranlılar emanet olarak otuz adet zırh gömlek, otuz adet at ve otuz adet deve vermekle mükelleftirler.

Elçilerime emanet olarak verilen at, devevesairmallar-bunlardan telef olunanları da tazmin edilmek sûretiyle-Necranlılara iade edilinceye kadar elçilerimin kefaleti altındadır.

Necran ve Necran'a bağlı yerierdekilerin malları, canları, yurtları, dinleri, hazır bulunanları, bulunmayanları, [102] kiliseleri, [103] ruhbanlıkları, piskoposlukları, [104] az veya çok ellerinin altındaki herşeyleri[105] Allah'ın himayesinde ve Allah'ın Resûlü Muhammed Peygamberin himayesindedir.

Piskopos piskoposluğundan, papaz papazlığından, kilise bakıcısı bakıcılığından, [106] kâhin kâhin-liğinden[107] değiştirilmeyecek, [108] bulundukları hal ve durumları, haklarından herhangi bir hak da değiştiril m ey e çektir. [109]

Artık ribâ (faiz) alma-verme yoktur! [110]

Necranlılara zulüm ve kötülük yapı İm ayacaktır! [111]

Cahiliye devrinden kalma kan davası da güdülmecektir! [112]

Onların ne mahsullerinden uşr alınacak, ne asker gelip yurtlarını çiğneyecek, ne de kendileri savaş için toplanacaktır! [113]

Necran'da kim bir hak talebinde bulunacak olursa, aralarında insaf ve adalet üzere davranacaklar[114] ne zulüm yapacaklar, ne de zulme uğrayacaklardır.[115]

Necranlılar ribâ (faiz) yememekle mükelleftirier.[116] Gelecekte ribâ yiyen kişi, himayemden uzak kalır. [117] Onlardan hiç kimse başkasının yaptığı bir haksızlık ve kötülükten sorumlu tutulmayacaktır.

Necranlılar, bu sahifede yazılı olan vecibeleri yüksünmeyip gereğini yerine getirdikleri, hayırhâhlık gösterdikleri ve iyi davrandıkları takdirde, Allah'ın emri gelinceye kadar Allah'ın ve Peygamberin temelli himayesi altında bulunacaklardır.

Ebu Süfyan b. Harb, Gaylan b. Amr, Benî Nasrlardan Malik b.Avfi, Akra' b. Hâbisü'l-Hanzalî, Muğîre b. Şube, [118] Benî Beliyyelerin kardeşi Müstevrid b. Amr ve Ebu Bekir'in azadlısı Âmir şahit oldu. [119]

Bu yazıyı Abdullah b. Ebu Bekir onlar için yazdı ." [120]

Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın Necran'a Gönderilişi

Necran Hıristiyan temsilcilerinden Akîb ile Seyyid, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldiler[121] ve:

"Biz, istediğin vergiyi sana vereceğiz[122] Fakat güvenilir bir adamı bizimle gönderi[123] Güvenilir olmayanı göndermeli[124]

Bizimle öyle bir adam gönder ki, mallarımız üzerinde anlaşmazlığa düştüğümüz zaman aramızda hüküm verip sorunlarımızı halletsin!

Çünkü, siz, bizim katımızda makbulsünüz!" dediler. [125]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben sizinle öyle bir adam göndereceğim ki, o emniyetlinin em niyetli sidir, hakkıyla güveni lirdir! [126]

Siz zeval vaktine doğru benim yanıma geliniz! Güçlü bir emniyetliyi yanınızda göndereceğim!" buyurdu.

Hz. Ömer der ki:

"Ben hiçbir zaman emînliğive ona sahip olmayı o günkü kadar özlememişimdir!

Öğle sıcağında öğle namazına gittim.

Resûlullah Aleyhisselam, bize öğle namazını kıldırıp selam verdikten sonra, sağına soluna baktı.

Beni görsün diye, kendimi uzatmaya çalıştım!

Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı görünceye kadar, cemaate göz gezdirmekten geri durmadın[127]

Onu görünce:

'Kalk ey Ebu Ubeyde b. Cerrah!¹ buyurdu.

Ebu Ubeyde ayağa kalkınca, onu Necran Hıristiyanlar! temsilcilerine göstererek:

'İşte bu, bu ümmetin emmidir, güvenilir kişisidir[128]

Her ümmetin biremîni, güvenilir kişisi vardır. İslâm ümmetinin emîni, güvenilir kişisi de Ebu Ubeyde b. Cerrahtır¹ dedi. [129]

Ebu Ubeyde b. Cerrah'a da:

'Onlarla birlikte git! Anlaşamadıkları hususlarda aralarında hak ve adaletle hükmet!' buyurdu." [130]

Necran Temsilcilerinin Medine'den Ayrılışı ve Bişr'in Medine'ye Dönüp Müslüman Oluşu

Necran Hıristiyan temsilcileri, Peygamberimiz Aleyhisselamın yazdırdığı yazı da yanlarında olduğu halde, Necran'a dönmek üzere Medine'den ayrıldılar. Necran Hıristiyan piskoposunun anne bir kardeşi ve amcasının oğlu olan Ebu Alkame Bişr b. Muaviye, piskoposun yanında bulunuyordu.

Necran temsilcileri Peygamberimiz Aleyhisselamın yazdırdığı yazıyı piskoposa teslim edince, piskopos yazıyı okumaya başlamıştı.

Ebu Alkame Bişr de, onun yanısıra devesinin üzerinde gidiyordu.

Bişr'in devesi tökezleyince, Bişr, Peygamberimiz Aleyhisselama ismini zikretmeden ilendi. Piskopos:

"Vallahi, sen gönderilmiş olan bir peygambere ilendin!" dedi.

Bişr

"Öyleyse, vallahi ben de o Resûlullah'a gidip bağlanmadıkça bir yerde konaklamayacağım!" dedi ve devesinin yüzünü Medine'ye, sırtını da piskoposa çevirip devesini sürdü.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip Müslüman oldu ve Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrılmadı. [\[131\]](#)

Yüce Allah razı olsun![\[132\]](#)

Necran Kilisesi Başpapazının Peygamberimiz Aleyhisselamla Görüşmeye Gelişi

Necran Hıristiyan temsilcileri, Necran'a girince, Necran kilisesinin başpapazı Leys b. Ebi Şemîrû'z-Zübeydî'nin yanına vardılarve ona:

"Gelmesi beklenen peygamber, Tihâme'de gönderilmiş!" dediler ve Peygamberimiz Aleyhisselamla aralarında olan bitenleri ve Peygamberimiz Aleyhisselamın kendilerini lânetieşmeye davet ettiğini ve fakat kendilerinin buna yanaşmadıklarını, Bişr b. Muaviye'nin yoldan geri dönüp Müslüman olduğunu anlattılar.

Başpapaz:

"Beni tutup aşağı indiriniz! Nerdeyse kendimi şu kiliseden aşağı atacağım!" dedi.

Onu tuta tuta aşağı indirdiler.

Elbise, ağaç çanak ve asâ gibi bazı hediyeler alıp Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi.

Bir müddet Medine'de kaldı. Vahiy dinledi.

Yine geleceğini vaad ederek Necran'a döndü ise de, ne Medine'ye tekrar gelmek, ne de Müslüman olmak kendisine nasip olmadı.[\[133\]](#)

Seyyid'le Akîb'in Medine'ye Gelip Müslüman Olmaları

Necran temsilcileri Necran'a vardıktan kısa bir müddet sonra, Seyyid ile Akîb, Medine'ye, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına döndüler. [134]

Peygamberimiz Aleyhisselam onları Ebu Eyyûb Halid b. Zeyd el-Ensârî'nin evine indirdi ve orada ağırladı. [135]

Onlar Müslüman oldular. [136]

Yüce Allah onlardan razı olsun! [137]

[1] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 195.

[2] Yakut, Mu'cemu'l-büldân, c. 5, s. 266.

[3] Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 18, s. 26-27.

[4] Diyarbekrî, c.2, s. 195.

[5] Yâkût.c.5, s. 266.

[6] Yâkût.c.5, s. 269.

[7] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 32-34.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/91-92.

[8] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 357, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 385, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 4546, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 42.

[9] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 81, Beyhakî, c. 5, s. 385, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 53.

* Uskut; Hıristiyan din bilginleri başkanı demekti r (İ bn E ar, N ihâye, c. 1, s. 379).

[10] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 81, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 385, Ebu'l-Fidâ el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 53, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 46, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 42-43.

[11] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 385-386, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 53-54, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 46.

[12] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre.c.2, s. 222, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 357, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 293, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 56, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 57, Kastalânf, Mevâhib, c. 1, s. 316.

[13] Taberî, Târih, c. 3, s. 163, İbn Esîr, c. 2, s. 293, İbn Haldun, c. 2, ks.2, s. 57, Semhüdf, Vefâu'l-vefâ, c. 1, s. 317.

[14] İbn İshak, c. 2, s. 222, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 383, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 56, Kastalânf, c. 1, s. 316, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 235.

[15] İbn İshak, c. 2, s. 222, İbn Sa'd, c. 1, s. 357, Taberî, Tefsir, c. 3, s. 162 Vâhidf, Estoâbu'n-nüzûl, s. 61, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 56.

[16] İbn İshak, c. 2, s. 222, Taberî, c. 3, s. 162, Vâhidf, s. 61, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 56, Kastalânf, c. 1, s.317.

- [17] İbn İshak, c. 2, s. 222, Taberî, c. 3, s. 162, Vâhidf, s. 61 Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 56.
- [18] İbn İshak, c. 2, s. 224, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s.: 56.
- [19] İbn İshak, c. 2, s. 224, İbn Sa'd, c. 1, s. 357, Taberî, c. 3, s.: 162, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 56.
- [20] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 55.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/92-95.
- [21] İbn İshak, İbnHişam, Sîre, c. 2, s. 222-223, Zehebî, Megâzî, s. 578-579, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 56, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 292.
- [22] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/95-96.
- [23] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.2, s. 223.
- [24] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/96.
- [25] İbn İshak, c. 2, s. 224, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 357, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 54.
- [26] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 224, İbn Sa'd, c. 1 , s. 357.
- [27] İbn İshak,c.2, s. 224, Taberî, Tefsir, c. 3, s. 162.
- [28] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 386, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 54.
- [29] İbn İshak, c. 2, s. 224, Taberî, c. 3, s. 162, Vâhidf, Esbâbu'n-nüzûl, s. 61, Beyhakî, c. 5, s. 376, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 56.
- [30] İbn İshak, c. 2, s. 224, İbn Sa'd, c. 1, s. 357, Taberî, c.3,s. 164, Vâhidf, s. 61, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 316.
- [31] Beyhakî, c. 5, s. 386, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 56.
- [32] İbn Sa'd, c. 1, s. 357, Beyhakî, c. 5, s. 386.
- [33] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.2, s. 224.
- [34] İbn İ shak, c. 2, s. 224, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 357, Vâhidf, E sbâbu'n-nüzûl, s. 61, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvvç, c. 5, s. 382, Kastalânf, M evâhib, c. 1, s. 316, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 235.
- [35] Vâhidf, s. 61, Beyhakî, c. 5, s. 382, Zehebî, Megâzî, s. 578, Kastalânf, c. 1, s. 316, Halebî, c. 3, s. 235.
- [36] İbn İshak, c. 2, s. 224, İbn Sa'd, c. 1, s. 357, Vâhidf, s. 61, Beyhakî, c. 5, s. 382, Zehebî, s. 578, Kastalânf, c. 1 , s. 316.
- [37] İbn İshak, c. 2, s. 224, Vâhidf, s. 61, Beyhakî, c. 5, s. 382, Zehebî, s. 578, Kastalânf, c. 1, s. 316.
- [38] Beyhakî, c. 5, s.: 386-387, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s.: 54, İbn Kayyım, c. 3, s. 46.
- [39] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 357, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 387.
- [40] İbn Sa'd, c. 1 , s. 357, Beyhakî, c. 5, s. 387, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 54, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 46.
- [41] Beyhakî, c. 5, s. 387, E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 54.

- [42] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 224-225.
- [43] Vâhidf, Esbâbu'n-nüzûl, s. 61.
- [44] İbn Sa'd, c. 1, s. 357.
- [45] İbn İshak, c. 2, s. 225, Taberî, Tefsir, c.3,s.163,EbuNuaym, Delâilü'n-nübüwe, c. 2, s. 353, Vâhidf, s. 61.
- [46] İbn İshak, c. 2, s. 225, Taberî, c. 3, s. 163, Ebu Nuaym, c. 2, s. 353, Vâhidf, s. 61 .
- [47] Ebu Muaym,Delâil,c.2, s. 353, Vâhidf, s. 61.
- [48] İbn İshak, c. 2, s. 225, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 76, Taberî, c. 3, s. 163, Ebu Muaym, c. 2, s. 353, Vâhidf, s. 61.
- [49] Ebu Nuaym, c. 2, s. 353.
- [50] İbn İshak, c. 2, s. 225, Belâzurî, c. 1, s. 76, Taberî, c. 3, s. 163, Ebu Nuaym, c. 2, s. 353, Vâhidf, s. 61 .
- [51] İbn Sa'd, c. 1, s. 357.
- [52] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 224-225, Taberî, Tefsir, c. 3, s. 162.
- [53] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 82.
- [54] İbn İshak, c. 2, s. 225, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 76, Taberî, Tefsir, c. 3, s. 163, Vâhidf, Esbâbu'n-nüzûl, s. 61.
- [55] Taberî, Tefsir, c. 3, s. 163, Vâhidf, Esbâbu'n-nüzûl, s. 61 -62
- [56] İbn İshak, İbn Hisam , Sîre, c.2,s. 224-225, Taberî, c.3, s. 163, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvvE, c. 5, s. 387, Ebu'l-Fidâ, el- Bidâye veYı-nihâye, c. 5, s. 53.
- [57] Âl-i İmran 1-64.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/96-109.
- [58] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.2, s. 232-233.
- [59] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 357, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 77.
- [60] İbn Sa'd, c. 1, s. 357.
- [61] İbnİshak,c.2,s. 232.
- [62] İbn İshak, c. 2, s. 233, EbuNuaym, Delâilü'n-nübüvve, c. 2, s. 354.
- [63] İbn İshak, c. 2, s. 233, İbn Sa'd, c. 1, s. 357.
- [64] İbn İshak, İbn Hişam, c. 2, s. 233, Ebu Nuaym , c. 2, s. 355-356.
- [65] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye vie'n-nihâye, c. 5, s. 54.
- [66] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 82, Ebu Nuaym , c. 2, s. 355.
- [67] Yâkubî, c. 2, s. 82.
- [68] Yâkubî, c. 2, s. 82, Ebu Nuaym, c. 2, s. 355.
- [69] Yâkubî, c. 2, s. 82.
- [70] Belâzui, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 77, Yâkubî, c. 2, s. 82.

- [71] Yâkubî, c. 2, s. 82.
- [72] Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 54.
- [73] Yâkubî, c. 2, s. 82.
- [74] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 236.
Yâkubî, Târih, c. 2, s. 82-83.
- [75] Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 236.
- [76] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 120, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 48.
- [77] Buhârî, c. 5, s. 120, Bel âzu rî, Fütûhu'l -bül dâ, c. 1, s. 77.
- [78] Buhârî, c. 5, s. 120.
- [79] Belâzurî, c. 1, s. 77.
- [80] Belâzurî, c. 1, s. 77, İbn Kayyım, c. 3, s. 48.
- [81] Buhârî, c. 5, s. 120, İbn Kayyım, c. 3, s. 48.
- [82] Belâzurî, c. 1, s. 77.
- [83] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/109-112.
- [84] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 388, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 54-55.
- [85] İbrî İshak.İbnHişam, Sîre,c.2, s. 233.
- [86] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1 , s. 357-358.
- [87] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 83.
- [88] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 55.
- [89] Diyarbekrî, Târîhu'l-ham fs, c. 2, s. 193, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 236, Zürcânî
Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 43.
- [90] Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 55.
- [91] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 72, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emval, s. 272, Belâzurî, Fütûhu'l-
büldân, c. 1, s. 77, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 83, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 55.
- [92] Ebu Yusuf, s. 72, E bu Ubeyd, s. 272, Belâzurî, c. 1, s. 77, Yâkubî, c. 2, s. 83, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 55.
- [93] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 288, Ebu Ubeyd, s. 272, Belâzurî, c. 1, s. 77, Yâkubî, c. 2, s. 83.
- [94] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, Ebu Ubeyd, s. 272, Belâzurî, c. 1, s. 77, Yâkubî, c. 2, s. 83.
- [95] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, Ebu Ubeyd, s. 272-273, Belâzurî, c. 1, s.77.
- [96] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, Belâzurî, c. 1, s. 77.
- [97] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 72, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 288, Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 273.
- [98] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 77, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 83.

- [99] Belâzurî, c. 1, s. 77.
- [100] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 288, Ebu Ubeyd, s. 272, Belâzurî, c. 1, s. 77.
- [101] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, Belâzurî, c. 1, s. 77.
- [102] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, Ebu Ubeyd, s. 273, Belâzurî, c. 1, s. 77.
- [103] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, E bu Ubeyd, s. 273.
- [104] Ebu Ubeyd, s. 273.
- [105] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sad, c. 1, s. 288, E bu Ubeyd, s. 273, Belâzurî, c. 1, s. 78.
- [106] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, E bu Ubeyd, s. 273, Belâzurî, c. 1, s. 77-78.
- [107] Ebu Yusuf, s. 72.
- [108] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, E bu Ubeyd, s. 273.
- [109] Belâzurî, c. 1, s. 78
- [110] İbn Sa'd, c. 1, s. 288.
- [111] Belâzurî, c. 1, s. 73.
- [112] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, Belâzurî, c. 1, s. 78.
- [113] Ebu Yusuf, s. 72, Ebu Ubeyd, s. 273, Belâzurî, c. 1, s. 78.
- [114] E bu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 289, Ebu Ubeyd, s. 273, Belâzurî, c. 1, s. 78.
- [115] Ebu Yusuf, Kitâbu'l-harac, s. 72, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 288, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 78.
- [116] Ebu Ubeyd, Kitâbu'l-emvâl, s. 273.
- [117] Ebu Yusuf, s. 72, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, Ebu Ubeyd, s. 273, Belâzurî, c. 1, s. 78.
- [118] Ebu Yusuf, s. 72-73, İbn Sa'd, c. 1, s. 288, Belâzurî, c. 1, s. 78.
- [119] İbn Sa'd, c. 1, s. 288.
- [120] Ebu Yusuf, s. 73.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/112-116.
- [121] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 414, Buhârî, Sahîli, c. 5, s. 20.
- [122] İbn Sa'd, c. 3, s. 412, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 414, Buhârî, c. 5, s. 120.
- [123] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 414, Buhârî, c. 5, s. 1 20.
- [124] Buhârî, c. 5, s. 120.
- [125] İbn İshak.İbn Hişâm, Sîre, c. 2, s. 233.
- [126] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 412, Buhârî, SahîVı, c. 5, s. 120.
- [127] İbn İshak.İbn Hişâm, Sîre, c. 2, s. 233.
- [128] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 414, Buhârî, Sahîh, c. 5, s. 120.
- [129] İbn Şa'd, c. 3, s. 412, Buhârî, c. 5, s. 120, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1881, Tirmizî, Sünen, c. 5,

s. 665.

[130] İbn İshak.c.2.s. 233.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/116-117.

[131] Beyhaki, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 389-390, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 56, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 3, s. 4748.

[132] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/117.

[133] Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 391, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 56, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 3, s. 48.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/118.

[134] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ.c.1, s. 358, İbn Haldun, Tâîh, c. 2, ks.2,s.57, Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 18, s. 29, İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c.8,s. 14, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 317, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 196.

[135] İbn Sa'd, c. 1, s. 358, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 43.

[136] İbn Sa'd, c. 1, s. 358, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 57, B. Aynf, c. 18, s. 28, İbn Hacer, c. 8, s. 14, Kastalânf, c. 1, s. 317, Diyarbekrî, c. 2, s. 196.

[137] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/118.

VEDA HACCI

Peygamberimiz Aleyhisselamın Veda Haccı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Medine'de bulunduğu müddetçe, bir kere hac yapmıştır.[1] Bu hac;

1. Haccetü'l-Vedâ,
2. Haccetü'l-İslâm,
3. Haccetü'l-Belağ,
4. Haccetüt-Temam., gibi isimlerle anılmıştır.

Abdullah b. Ömer'e göre, Peygamberimiz Aleyhisselam bu haccında Müslümanlarla vedalaşınca: "Bu, veda hacadır!" dediler. [2]

Peygamberimiz Aleyhisselam bundan sonra hac yapmamış, bu hac kendisinin veda haccı olmuştur. [3]

Abdullah b. Abbas ise, buna Haccetü'l-vedâ demekten hoşlanın ayıp, Haccetü'l-İslâm demeyi daha uygun görmüş; [4]

"Peygamber Aleyhisselam, Veda Haccını 'Haccetü'l-İslâm¹ ismiyle anardı" demiştir. [5]

Peygamberimiz Aleyhisselam bu hacda Müslümanlara hac amellerini bizzat, bilfiil gösterdiği; vakfeleri, cemreleri, tavafı öğrettiği; helâl ve haram olan şeyleri bildirdiği için, bu hac H accetü'l-Belağ olmuştur. [6]

"...Bugün sizin dininizi kemâle erdirdim. Üzerinizdeki nimetlerimi tamamladım. Size din olarak Müslümanlığı verip ondan hoşnut oldum" (Mâide: 3) mealli âyet Veda Haccı sırasında nazil olduğu için, [7] Veda Haccına "Haccetü't-Temam" isminin verildiği de vardır. [8]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hacca Ne Zaman ve Nasıl Çıktığı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hicretin 10. yılında,[9] Zilkade ayında[10] hac için hazırlandı. Kendisiyle birlikte haccetmek üzere hazırlanmalarını Medine'deki Müslümanlara emretti. [11] Medine dışındaki Müslümanların da hac için hazırlanıp Medine'de toplanmalarını ilan ettirdi. Bunun üzerine, Medine'ye pek çok insan geldi.

Herkes, Peygamberimiz Aleyhisselama uymanın çaresini anyor, haccı onun yaptığı gibi yapmak istiyordu. [12]

Binitli veya yaya olarak gelmeye gücü yetenlerden hiç kimse geri kalmadı. [13]

Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte hacca gidenlerin sayısı 114.000, hatta bundan da çoktu. [14]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Müslümanlara hep hacdan bahsetti. [15] İrad buyurduğu hutbesinde ihramın, haccın vâcib ve sünnetlerini anlattı.[16] Öğle namazının farzını mescidde dört rekat olarak kıldırdı. [17]

Medine'de yerine Ebu Dücânetü's-Sâidîyi veya Siba' b. Urfutayı vekil bıraktı . [18]

İbn Ümmi Mektum'un bırakıldığı da rivayet edilir. [19]

Peygamberimiz Aleyhisselamın bu hacda kurban edilmek üzere sürdürdüğü develerin sayısı yüzü bulmakta idi. [20]

Buna Hz. Ali'nin Yemen'den gelirken getirdiği zekat develeri de dahildi. [21]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Medine'den sürdürdüğü kurbanlık develerin üzerine Naciye b. Cündüb'ü memur etti. [22]

Naciye'nin yanında, yardımcı olarak, Eşlemlerden iki genç de bulunuyordu. [23]

Peygamberimiz Aleyhisselam ve ashabı, saçlarını taramış ve güzel kokular sürünmüş, izar ve ridalarını giyinmiş oldukları halde, [24] Zilkade ayının çıkmasına beş gece kala. [25] Cumartesi günü[26] Medine'den yola çıktılar. [27]

Şecere yolunu tuttular. [28]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Medine'den Mekke'ye giderken Şecere yolunu tutar ve Şecere mescidinde namaz kılardı.

Mekke'den Medine'ye dönerken de Şecere mescidinden daha aşağıda bulunan (Medine'ye yakın olan) Muarres yoluyla girip, vadinin ortasındaki Zülhuleyfe'de geceleme, namaz kılmayı ve sabahleyin Medine'ye hareket etmeyi âdet edinmişti.

Zülhuleyfe, Medinelilerin ihrama girme yehdir. [29]

Peygamberimiz Aleyhisselam, oraya varınca, ikindi namazının farzını iki rekat olarak kıldırdı. [30]

Peygamberimiz Aleyhisselam, ashabının ve kurbanlıkların gelip yanında toplanmaları içi[31] Zülhuleyfe'de yattı . [32]

Peygamberimiz Aleyhisselamın kadınları, hac yapmak için hevdecler içinde Zülhuleyfe'ye geldiler.

Gönderilen kurbanlıklar ve hac için yola çıkan Müslümanlar da gelip Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında toplandılar.

Hz. Osman'la Abdurrahman b. Avf da, gelip Zülhuleyfe'de Peygamberimiz Aleyhisselama kavuştular. [33]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bana Rabbim tarafından gelen Cebrail, bu gece gelip, 'Bu mübarek vadide namaz kıl ve umre içinde hacca niyet ettim, de!¹ dedi" buyurdu. [34]

Peygamberimiz Aleyhisselam, öğle namazının farzını orada iki rekat olarak kıldırdı. [35]

Orada, iki rekat da ihram namazı kıldı. [36]

Devesi Kasvâ'ya bindi. [37]

Kasvâ'nın üzerinde dört dirhem bile etmeyen eskimiş, küçük bir semer vardı. [38]

Peygamberimiz Aleyhisselam: Allah'a hamd ü senada, [39] teşbih ve tekbirde bulunduktan sonra: [40]

"Ey Allah'ım! Bunu bana içinde riya ve süm'a (gösteriş ve şöhrat) bulunmayan mebrur ve makbul bir hac ki I!" diyerek dua etti. [41]

İhrama girip:

"Lebbeyk allahümme lebbeyk! Lebbeyk lâ şerike leke lebbeyk! İnnel hamde ve'n nimete leke vel mülke lâ şerike lek" diyerek tel biyeye başladı. [42]

"Sizden kim hac ile umreye niyet etmek isterse, bunu yapsın!

Sizden kim yalnız hacca niyet etmek isterse, öyle niyet etsin!

Sizden kim de yalnız umreye niyet etmek isterse, o da umreye niyet etsin!" buyurdu. [43]

Hz. Âişe:

"Bizlerden kimi umre niyetiyle ihrama girdi, kimi hac ile birlikte umre niyetiyle ihrama girdi, kimimiz de yalnız hac niyetiyle ihrama girdi" demiştir. [44]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Cebrail, bana gelip, ashabıma, yanımda bulunanlara telbiyede seslerini yükseltmelerini emretmemi bana emretti [45] ve 'Yâ Muhammedi Telbiyede seslerini yükseltmelerini ashabına emret! Çünkü bu haccın alâmetlerindendir!' dedi" buyurdu. [46]

Bir adam, ihramının ne gibi bir elbise giyebileceğini sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Gömlek, sank, don, bumus, mest giymeyiniz!

Ancak ayakkabı bulamayan kimse mest giysin, ama mestleri topuktan aşağısından kessin!

Safran veya vers (alaçehri çiçeği) ile boyanmış hiçbir elbise giymeyiniz!" buyurdu. [47]

Hz. Ebu Bekir'in zevcesi Esmâ binti Umeyy, Zülhuleyfe'de Muhammed b. Ebu Bekir'i doğurmuş, Peygamberimiz Aleyhisselama haber gönderip:

"Ben ne yapacağım?" diye sormuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yıkan da, bir elbise ile kuşak sarın ve ihrama gir!" buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam Zülhuleyfe mescidinde namaz kılıp Kasvâ'nın üzerinde Beydâ düzlüğüne çıktığı zaman, Peygamberimiz Aleyhisselamın önünde, sağında, solunda ve arkasında göz alabildiği kadar uzaklara uzanan binitli veya yaya insanların akıp gittiği gözüküyordu. [48]

Yolda gelip katılanlarda, sayısızdı. [49]

Peygamberimiz Aleyhisselam Beydâ yolunu takip ederek ertesi gün sabahleyin Melel'e, akşama doğru da Şerefü's-seyyâle'ye vardı.

Akşam ve yatsı namazlarını orada, sabah namazını da Seyyâle ile Revhâ arasında olan ve Revhâ'ya Seyyâle'den daha yakın bulunan Irku'z-zabyâ'da, yolun sağındaki mescidde kıldı; Revhâ'da konakladı. [50]

Musa Aleyhisselam, Revhâ vadisine yetmiş bin kişi ile uğramıştı.

Yetmiş peygamber gelip bu vadide namaz kılmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın atalarından Mudar b. Nizamın kabri de buradadır.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Revhâ vadisi hakkında:

"Bu vadi, cennet vadilerindendir! [51]

Musa b. İmran'ı, bu vadide, kısa saçaklı aba içinde ihrama girmiş bir halde görür gibiyimdir! [52]

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; Meryem'in oğlu da hac veya umre edici ya da her ikisini birleştirici olarak muhakkak Fecc-i Revhâ'da telbiye edecektir!" buyurdu. [53]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Revhâ'da deve üzerinde bir kafileye rastlayıp onlara selam verdi ve:

"Siz hangi kavimdensiniz?" diye sordu.

"Müslümanız!" dediler.

Onlar da:

"Ya siz kimsiniz?" diye sordular.

"Resûlullah Aleyhisselamdır!" diye cevap verdiler. [54]

Bu cemaat arasında deve üzerinde hevdeç içinde bir kadın ve kadının yanında da küçük bir oğlu bulunuyordu. [55]

Kadın, oğlunun kolunu tutup [56] hevdeçten dışarı çıkararak: [57]

"Yâ Rasûlallah! Bunun için de hac var mıdır?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Sana da ecir vardır!" buyurdu. [58]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Revhâ'dan hareket etti. [59] İkinci, akşam ve yatsı namazlarını Munsaraf'ta kıldı.

Peygamberimiz Aleyhisselam Munsaraf'tan ayrılıp sabah namazını Esâye'de kıldırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Esâye'den hareket edip üçüncü gün Arc'da sabahladı.

Hz. Ebu Bekir, Medine'de Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Benim yanımda bir deve var. Azığımızı onun üzerine yükleyelim!" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Öyle olsun!" buyurmuş, un ve sevık azığını Hz. Ebu Bekir'in bu devesine yükletmişti. [60]

Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir'in yiyecekleri, böylece, bir devede yüklü bulunuyordu. [61]

Hz. Ebu Bekir'in uşağı Ukbe, bu azık devesinin üzerine binmekte idi.

Dinlenmek için Esâye'de konaklandığı ve Ukbe'nin de deveyi ıhdırdığı sırada, Ukbe uyuyakalmıştı. Deve, çöktüğü yerden kalkarak yularını Ukbe'nin elinden çekip almış, vadinin içine doğru gitmişti.

Ukbe, uyanınca, kalkıp yola devam etti. Devenin de yolda gittiğini sanıyordu.

Deveyi arıyor, soruyor, fakat hiç kimseden bir haber alamıyor, işitemiyordu. [62]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Arc'da konakladığı ve konak yerinin önünde oturduğu sırada, Hz. Ebu Bekir gelip Peygamberimiz Aleyhisselamın bir yanına oturdu. Hz. Âişe de öbür yanına oturdu.

Esmâ Hâtûn gelip Hz. Ebu Bekir'in yanına oturdu. [63]

Böyle, Hz. Âişe'nin Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında, Esmâ'nın da Hz. Ebu Bekir'in yanında oturduğu ve Hz. Ebu Bekir'in ise uşağı Ukbe'nin gelmesini bekleyip durduğu bir sırada, [64] öğleye doğru, Ukbe yalnız başına [65] devesiz çıkıp gelince, [66] Hz. Ebu Bekir ona:

"Deven nerede?" diye sordu. [67]

Ukbe:

"Dün gece onu [68] kaybettim, yitirdim!" dedi. [69]

Hz. Ebu Bekir:

"Vay sana! Keşke o yiyecekler yalnız bana ait olsaydı, gam değildi!

Fakat onlar Resûlullah Aleyhisselam ile onun ev halkına aitti!" diyerek hemen ayağa kalkıp [70] Ukbeyi dövmeye başladı.

Ona hem vuruyor, hem de:

"Sen bir tek deveyi nasıl kaybeder, yitirirsin?!" diyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, gülümseyerek:

"Şu ihramlı kişiyi görüyor musunuz? O ne yapıyor, bakınız!" buyurup, [71] Ukbe'yi dövmekten Hz. Ebu Bekir'i men etti.

Azık devesinin kaybolduğunu haber alınca, Eşlemlerden Nadleler, bir çanak içinde hays* yemeği getirip Peygamberimiz Aleyhisselamın önüne koydular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Gel ey Ebu Bekir! Allah sana nefis ve tatlı bir yemek gönderdi!" buyurdu.

Hz. Ebu Bekir, Ukbeye hâlâ kızıp duruyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Ebu Bekir'e:

"Sakin ol! Bu iş ne sana, ne de seninle birlikte bize aittir!

Uşak, senin deveni kaybetmemeye son derecede istekliydi!" buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselamla, Peygamberimiz Aleyhisselamın ev halkı ve Hz. Ebu Bekir ve Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bulunan herkes o yemekten doyuncaya kadar yediler.

Aradan çok geçmemişti ki, halkın artçılığını, sevkediciliğini yapan Safvan b. Muattal, azık devesini getirip Peygamberimiz Aleyhisselamın çadırının önünde ıhdırdı ve Hz. Ebu Bekir'e:

"Bak! Metâından birşey kaybetmiş misin?" dedi.

Hz. Ebu Bekir vanp baktı ve:

"Su içtiğimiz kaptan başka birşey kaybetmemişiz!" dedi.

Ukbe:

"İşte, kap benim yanımda!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Allah sana emaneti eda ve teslim ettirdi!" dedi.

Yüce Allah'ın Peygamberimiz Aleyhisselama azık devesini gönderdiği sırada, Sa'd b. Ubâde ile oğlu Kays b. Sa'd b. Ubâde de, bir deveye yiyecek yükleyerek Peygamberimiz Aleyhisselama teslim etmek üzere gelip çadırının kapısı önünde durdular.

Sa'd b. Ubâde:

"Yâ Rasûlallah! Yiyecek devenin uşakla birlikte kaybolduğunu işittik.

İşte bu yiyecek yüklü deve onun yerinedir!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah bize yiyecek yüklü devemizi getirdi.

Siz artık yiyecek yüklü devenizi geri götürünüz. Allah size onu mübarek kılsın!

Ey Ebu Sabit! Medine'ye geldiğimiz günden beri bizi ağırlamak için yaptıkların yetmiyor mu?" buyurdu.

Sa'd b. Ubâde:

"Yâ Rasûlallah! Biz, İslâm nimetinden dolayı Allah'a ve Resûlüne minnettarız!

Vallahi yâ Rasûlallah! Mallarımızın içinden senin almış olduğun şeyler, bize bırakmış olduklarından daha sevgilidir!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Ebu Sabit! Doğru söylüyorsun! Felaha ve kurtuluşa ermiş olduğunu müjdelerim!

İyi ahlâk Yüce Allah'ın elindedir. Allah, iyi ahlâkı, kime bağışlamayı dilerse ona bağışlar.

Allah sana iyi ahlâkı bağışlamış bulunuyor!" buyurdu.

Sa'd b. Ubâde:

"Hamd olsun Allah'a ki, O bana bunu yaptı!" dedi.

Sabit b. Kays:

"Yâ Rasûlallah! Sa'd'ın ev halkı Cahiliye çağında da ulumuz, kuraklık ve kıtlık yıllarında da bizim

yedircilerimizdendi" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İnsanlar, birtakım madenler ve cevherlerdir. Onların Cahiliye çağında iyileri, İslâmiyet çağında da iyilerdir" buyurdu. [72]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Lahy-i Cemel'e varınca, ihram halinde bulunduğu halde. [73] başındaki rahatsızlıktan dolayı [74] orada tepesinden kan aldırdı. [75]

Peygamberimiz Aleyhisselam Lahy-i Cemel'den hareket ederek Sukyâ'da konakladı. [76]

Peygamberimiz Aleyhisselam Sukyâ'dan hareket ederek dördüncü gün sabahleyin Ebvâ'ya vardı. [77]

Peygamberimiz Aleyhisselamın annesi Hz. Âmine'nin kabri buradadır. [78]

Peygamberimiz Aleyhisselam Cuma günü Cuhfe'de bir müddet konakladıktan sonra, oradan ayrılarak, Humm yakınında, yolun solunda bulunan mescidde durup namaz kıldı. [79]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ezrak vadisine uğradığı zaman:

"Bu hangi vadidir?" diye sordu.

"Ezrak vadisidir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Musa'nın şehadet parmaklarını kulaklarına koyup yüksek sesle telbiye ederek bu vadiden geçişini görür gibiyimdir!" buyurdu ve daha sonra bir tepeye gelip kavuştukları zaman:

"Bu hangi tepedir?" diye sordu.

"Herşâ veya Lefttepesidir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yunus'un, yuları hurma lifinden olan kırmızı tüylü bir devenin üzerinde, sırtında yünden bir abâ bulunduğu halde, buradan telbiye ederek geçtiğini görür gibiyimdir!" buyurdu. [80]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cumartesi günü Kudeyd'e vardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam Kudeyd'den ayrılarak Müşellel'e uğradı ve orada durup namaz kıldı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Pazar günü Usfan'a vardı. [81] Usfan vadisine varıp kavuştukları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Ebu Bekir! Bu, hangi vadidir?" diye sordu.

Hiz. Ebu Bekir:

"Usfan vadisidir!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam; Hud Peygamberin, Salih Peygamberin de bellerine abâ tutunmuş, bellerinden yukarılarını alacalı kumaşla bürümüş, genç, kırmızı,yuları hurma lifinden, dişi deve üzerinde oldukları halde Beyt-i Atık'i tavaf ve ziyaret için telbiye ederek geçmiş olduklarını haber verdi. [82]

Peygamberimiz Aleyhisselam Pazartesi günü Merru'z-zahran'a uğradı va akşama kadar oradan ayrıldı . [83]

Peygamberimiz Aleyhisselam, uğradığı yerlerde Müslümanlara imam olup namaz kıldırması ve namaz kıldırıldığı yerlere de mescidleri yapılmıştır.

Peygamberimiz Aleyhisselam Merru'z-zahran'dan ayrılıp Şerife geldiği zaman güneş battı. [84]

Şerife geldikleri sırada, Hz. Âişe kadınlık hali görüp ağlamaya başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Seni ağlatan nedir?" diye sordu.

Hiz. Âişe:

"Vallahi bu yıl hacca çıkmamış olmamı ne kadar isterdim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sana ne oldu? Sen galiba hayzını gördün?" buyurdu.

Hiz. Âişe:

"Evet!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu, Allah'ın, Âdem'in kızlarına yazdığı birşeydir.

Sen hacıların yaptığını yap! Yalnız, temizlenmedikçe Beytullah'ı tavaf etme!" buyurdu. [85]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Seniyyeteyn arasına (iki yokuş arasındaki yola) gelip kavuştu. [86]

Peygamberimiz Aleyhisselam geceyi orada, Zi Tuvâ vadisinde geçirdi. [87]

Sabah namazını orada [88] sarp bir tepe üzerinde, [89] bir semüre ağacının altında [90] kıldı. [91]
Peygamberimiz Aleyhisselamın namaz kıldığı yer, T\ Tuvâ mescidinin
yapıldığı yer olmayıp bundan biraz aşağıdaki sarp tepe üzerindedir. [92]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mekke'ye Girişı

Peygamberimiz Aleyhisselam sabahleyin guslettikten sonra devesi Kasvâ'ya binip,[\[93\]](#) gündüz[\[94\]](#) kaba kuşluk vaktinde, [\[95\]](#) Hacun üzerindeki, [\[96\]](#) Mekke'nin yukan tarafına düşen Kedâ'dan, yokuştan Mekke'ye girdi. [\[97\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Duası

Peygamberimiz Aleyhisselam, Kabe'nin Benî Şeybe kapısına kadar ilerledi. Beytullah'ı görünce[98] ellerini kaldırdı ve:

"Ey Allah'ım! Bu Beytinin şerefini, ululuğunu, heybetini, [99] geçerliliğini, sürümünü[100] arttır. [101] Ona hac ve umre ile tazimde bulunanların da şereflerini, heybetlerini, tazimlerini ve iyiliklerini arttı r!" [102] diyerek dua etti. [103]

Devesini Beytullah'ın kapısında indirdi. [104]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kâbe'yi Tavaf Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, ridasının bir ucunu sağ koltuğunun altından alıp sol om uzunun üzerine atmış ve sağ kolunu açmış olduğu halde[105] Mescid-i Haram'a girip doğruca Hacerü'l-Esved rüknüne vardı[106] ve onu istilâm etti.

İstilâm ederken, Peygamberimiz Aleyhisselamın gözleri yaşla doldu. Hacerü'l-Esved'i öptü, ellerini onun üzerine koyduktan sonra yüzüne sürdü. [107]

"Bismillahi vallahu ekber! İmanen billahi ve tasdikan bimâ câe bihî Muhammedün sallallahu aleyhi ve sellem." [108]

Veya:

"Allahumme imanen Rabbike ve tasdikan bi kitâbıke ve sünneti nebiyyike sallallahu aleyhi ve sell-em" diyerek[109] Hacerü'l-Esved köşesinden tavafa başladı.

Tavafın ilk üç devresinde adımlarını kısaltıp omuzlarını silkeleyerek hızlı ve çalımmlı yürüdü. [110]

Yemen ve Hacerü'l-Esved köşesine geldikçe[111], "Rabbena âtina fid dünya haseneten ve fil âhireti haseneten ve kına azâbennar" (Bakara: 201) âyetini okumakta idi. [112]

Peygamberimiz Aleyhisselam tavafın bu bölümünü tamamlayınca[113] Hacerü'l-Esved'i öptü, ellerini onun üzerine koyduktan sonra yüzüne sürdü. [114]

Halkın arasından güçlkle geçip Makam-ı İbrahim'e* erişti. [115]

Makam-ı İbrahim'in arkasında, [116] Makam'ı kendisiyle Beytullah arasına alarak[117] iki rekat namaz kıldı.

Peygamberimiz Aleyhisselam bu namazda İhlas süresiyle Kâfirûn sûresini okudu. [118]

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam sesini halka işittirecek derecede yükselterek: [119]

"İbrahim'in makamını namazgah edininiz!" (Bakara: 158) mealli âyeti okudu. [120]

Sonra, dönüp Hacerü'l-Esved'i istilâm etti. [121] ve Hz. Ömer'e:

"Ey Ömer! Sen güçlü bir adamsın! [122] Hacerü'l-Esved'e erişmek için, [123] omuz vurma! [124] İnsanları, [125] zayıflan [126] sıkıştırma! [127] Ne rahatsız edil, [128] ne de rahatsız et! [129] Olmazsa, uzaktan el sürüp öpme işareti yap, kelime-i tevhid oku, tekbir getir, [130] geç!" buyurdu. [131]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Abdurrahman b. Avf'a da:

"Ey Ebu Muhammed[132] Hacerü'l-Esved rüknüne nasıl istilâm yaptın?" diye sordu. [133]

Abdurrahman b. Avf:

"Her defasında[134] istilâm yaptım, bıraküm" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İsabet etmişsin!" buyurdu. [135]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Sa'y Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, bundan sonra Kabe'nin Benî Manzum kapısından[136] çıkıp Safa tepciğine gitti. [137]

Oraya yaklaşıncı:

"Şüphe yok ki, Safa ile Merve Allah'ın şeâirinden (Allah'a ibadete vesile olan nişanelerinden)dir" (Bakara: 158) mealli âyeti okudu ve:

"Allah'ın başladığından başlıyorum!" buyurdu.

Sa'ye Safa'dan başlamak üzere, Safa'nın üzerine çıktı.

Beytullah'ı görünce, [138] kibleye yöneldi. [139] Beytullah'a bakarak[140] Allah'ı tevhid ve tekbir etti.

Üç kere (Vâkidîye göre yedi kere):

"Bir olan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! O'nun eşi, ortağı yoktur! Mülk O'nundur! Hamd O'na mahsustur! [141] Diriltir, öldürür! [142] O herşeye kâdirdir! [143] Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! [144]

Allah va'dini yerine getirdi: Kuluna yardım etti. Toplanmış olan bütün kabileleri yalnız başına bozguna uğrattı" buyurdu. [145]

Peygamberimiz Aleyhisselam tekrar, Allah'ı tekbir ve O'na hamd ettikten sonra Allah'ın dilediği kadar[146] dua etti.

Duada söylediklerini de üç kere tekrarladı. Sonra, Safa tepciğinden Merve tepciğine doğru yürüyerek indi. [147]

Peygamberimiz Aleyhisselam o kadar hızlı sa'y ediyordu ki, sayının hızından izarının açılıp dizlerinin görüldüğü oluyordu. [148]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu hızlanışı sa'y vadisinin ortasına gelince yapıyor, ortayı geçince tabî yürüyüşüne devam ediyordu. [149]

Müslümanlara da:

"Ey insanlar! [150] Şüphe yok ki, Yüce Allah sa'yi size vacib kıldı. Sa'y ediniz!" buyuruyordu.[151]

Peygamberimiz Aleyhisselamın say vadisi içinde "Rabbiğfir verham ve entel eazzü'l-ekrem!=Yâ Rab! Beni yarlığa ve bana rahmet et! En aziz, en kerim Sensin!" diyerek dua ettiği de rivayet edilir. [152]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Merve tepciğine ulaşp çıktığı zaman, Safa tepciğinde yaptıklarını Merve tepciğinde de aynen yaptı. [153]

Peygamberimiz Aleyhisselamın hem Beytullah'ı tavafını, hem Safa ile Merve arasındaki sa'yini, etrafına üşüşen halk kendisini görsünler de bilmediklerini sorsunlar diye yüksekte bulunmak için, hayvanının üzerinde olduğu halde yaptığı da rivayet edilir. [154]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Veda Haccında üç tavafı olup, kudüm tavafı olan ilkinin yaya olarak yaptı. İkincisi, kurban günü yaptığı, farz olan tavaftır. Üçüncüsü de veda tavafidir. Sanıldığına göre; biniti i olarak yaptığı tavaf ikinci veya üçüncü tavafidir, ya da her ikisidir. [155] Saye gelince;

bunu da Peygamberimiz Aleyhisselam önce yürüyerek yapmış, sonra da binitli olarak tamamlamıştır.
[\[156\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Safa'dan Merve'yeyedi gidiş-gelişle şayi Merve'de tamamladı.
[\[157\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın İhram Hakkındaki Emri

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kimin yanında kurbanı varsa, o ihram üzere kalsın! [\[158\]](#)

Sizden hanginizin yanında kurbanı yoksa, hemen ihramdan çıksın ve haccını umreye çevirsin!" buyurdu.

Bunun üzerine Sürâka b. Malik ayağa kalkarak:

"Yâ Rasûlallah! Bu iş bizim bu yılımıza mı mahsustur, yoksa temelli sürüp gidecek midir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, parmaklarını birbirine kenetleyerek, iki üç kere:

"Umre hacca dahil olmuştur! Kıyamete kadar temelli sürüp gidecektir!" buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, yanında kurban getirmiş olduğu için, ihramdan çıkmadı. [\[159\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ebtah'ta Kurulan Çadırda Kalışı

Ebtah'ta Peygamberimiz Aleyhisselam için kırmızı deriden çadır kuruldu. [\[160\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam Mekke'de bulunduğu müddetçe orada kaldı; oraya geldi gitti. [\[161\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani H atun:

"Yâ Rasûlallan! Mekke evleri içinde konaklasan olmaz mı?" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam kabul etmedi. Medine'ye dönünceye kadar Ebtah'a gelip gitti.

Ne bir eve indi, ne de bir evin çatısı altında gölgelendi. [\[162\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Pazar, Pazartesi, Salı ve Çarşamba günleri Ebtah'ta oturdu. [\[163\]](#)

Ashabdan Ebu Cuhayfe, Peygamberimiz Aleyhisselamın Ebtah'ta, öğle güneşinin sıcağından, abdest almaya çıktığını; ve Bilal-i Habeşî'nin abdest suyunu dökerken Müslümanların üşüşüp dökülen abdest suyunu kapışarak yüzlerine gözlerine sürmeye başladıklarını gördüğünü; kendisinin de abdest suyundan biraz alıp yüzüne sürdüğü zaman onu kardan daha soğuk ve miskten daha güzel kokulu bulduğunu; Bilal-i Habeşî tarafından ezan okunduktan sonra kible tarafına bir baston dikildiğini ve Peygamberimiz Aleyhisselamın ona doğru yönelerek öğle namazının farzını iki rekat kıldırıldığını, ikindi namazının farzını da yine onun gibi iki rekat kıldırılmış olduğunu bildirir. [\[164\]](#)

Hz. Ali'nin Yemen'den Mekke'ye Gelişİ

Peygamberimiz Aleyhisselam, daha önce, Hz. Ali'yi Yemen'e göndermişti. [\[165\]](#) Hz. Ali, Yemen'den, Peygamberimiz Aleyhisselama ait zekat develeriyle Mekke'ye geldi.

Hz. Fâtıma'yı, ihramdan çıkanlar arasında buldu.

Hz. Fâtıma boyalı elbise giymiş ve gözlerine de sürme çekmişti.

Hz. Ali onun bu yaptığını beğenmediyse de, Hz. Fâtıma:

"Bunu bana babam emretü!" dedi.

Hz. Ali, Hz. Fâtımayı bu yaptığından dolayı azariamakve onun Peygamberimiz Aleyhisselam adına söylediklerini sormak üzere Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gitti.

Hz. Fâtıma'nın yaptıklarını haberverince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Doğru söylemiş! Sen hacca niyetlenirken ne demiştin?" diye sordu.

Hz. Ali:

'Ey Allah'ım! Resûlün neye niyetlendiyse, ben de ona niyetlendim!' dedim" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim yanımda kurbanım var. Sen de ihramdan çıkma!" buyurdu. [\[166\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam terviye gününden* bir gün önce, öğle namazından sonra, [\[167\]](#) Hacerü'l-Esved rüknü ile Makam-ı İbrahim arasında dikilerek irad ettiği hutbesinde:

"Sizden, öğle namazını Mina'da kılmaya gücü yetebilen, öyle yapsın!" buyurdu. [\[168\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Kabe'ye alacalı Yemen kumaşından örtü örttürdü. [\[169\]](#)

Mina'ya Gidiş

Peygamberimiz Aleyhisselam Mekke'de dört gün; Pazar, Pazartesi, Salı ve Çarşamba günleri kaldı. Beşinci Perşembe[170] ten/ıye günü, Beytullah'ı yedi kere tavaf ettikten sonra, güneşin batıya eğildiği sırada hayvanına bindi. [171]

Mina'da, Dârü'l-İmâme'nin bulunduğu yere indi. [172]

Hız. Âişe:

"Yâ Rasûlallah! Mina'da senin için bir gölgelik yapalım mı?" diye sordu. [173]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! [174] Mina, önce gelenin deve çöktürme yeridir!" buyurdu. [175]

Hız. Âişe'nin isteğini kabul etmedi. [176]

Peygamberimiz Aleyhisselam, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını Mina'da ki İdi. [177] Geceyi, [178] Cuma gecesini[179] Mina'da geçirdi. [180] Sabah namazını da Mina'da kıldı. Güneş doğuncaya kadar bekledi.

Nemire'de* kendisine bir çadır kurulmasını emretti. [181]

Peygamberimiz Aleyhisselam, güneş doğduğu zaman[182] hayvanına bindi. [183]

Zilhicce'nin dokuzunca Cuma günü sabahleyin umumî yolun sağındaki [184] Dabb** yolunu tutup[185] Arafat'a*** doğru hareket etti. [186]

Mina'dan Arafat'a giderken ashabın kimi telbiye ediyor, kimisi de tekbir getiriyordu. [187]

Kureyşîler kendilerinin Cahiliye çağında yaptıkları gibi Peygamberimiz Aleyhisselamın da Müzdelife'deki Meş'ar-i Haram'da duracağından şüphe etmiyorlar; [188] Müzdelifeyi geçmez, orada vakfe yapar sanıyorlardı. [189]

Nevfel b. Muaviyetü'd-Di'lî, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanbaşımda gidiyordu.

"Yâ Rasûlallah! Kavmin Cem'de (Müzdelife'de) vakfe yapacaksın sanıyor?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben, peygamberlikten önce de, onlara aykırı olarak Arafat'ta vakfe yapmışımdır!" buyurdu. [190]

Müzdelife'yi geçip gitti. [191]

Peygamberimiz Aleyhisselam Nemire'de çadırının kurulduğunu gördü ve oraya indi. [192]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Mina'dan Arafat'a varıncaya kadar tel biyeyi kesmedi. [193]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Arafat Hutbesi

Cahiliye devri insanların ayları geriletmeleri yüzünden, Hz. Ebu Bekir, dokuzuncu yıl haccını Müslümanlara Zilkade ayında yaptırmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın onuncu yıl haccı ise, Zilhicceye rastlamış bulunuyordu. [\[194\]](#)

Hicretin 9. yılında, 9 Zilhicce arefe günü de Cuma gününe rastlamıştı. [\[195\]](#)

Güneş batıya doğru eğilince Peygamberimiz Aleyhisselam devesi Kasvâ'nın hazırlanmasını emretti ve Kasvâ'ya hemen semer vuruldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Kasvâya binip Ürene vadisine vardı. [\[196\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hamd Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yarlıganmak diler ve O'na tevbe ederiz.

Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin günahlarından Allah'a sığınırız.

Allah'ın doğru yola ilettiğini saptıracak, saptırdığını da doğru yola iletecek yoktur.

Şehadet ederiz ki; Allahtan başka hiçbir ilah yoktur!

O birdir, O'nun eşi ortağı yoktur.

Ve yine şehadet ederiz ki; Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür.

Ey Allah'ın kullan! Ben size Allahtan sakınmanızı tavsiye ve O'na itaate teşvik ederim.

Size hayır olan şeyden söz açmak ister ve bundan sonra derim ki" [\[197\]](#) buyurup, iki dizinin üzerine gelerek: [\[198\]](#)

"Ey insanlar! [\[199\]](#) Sözlerimi [\[200\]](#) iyi dinleyiniz! [\[201\]](#)

Vallahi [\[202\]](#) bilmiyorum! Belki de şu durduğum yerde, bu yılımdan [VâkıdPye göre; bu günümde] sonra sizinle bir daha buluşamayacağım! [\[203\]](#)

Dikkat ediniz! Belki, bu yılımdan sonra beni bir daha göremeyeceksiniz!

Dikkat ediniz! Belki, bu yılımdan sonra beni bir daha göremeyeceksiniz!

Dikkat ediniz! Belki, bu yılımdan sonra beni bir daha göremeyeceksiniz! [\[204\]](#)

Sözleri iyice dinleyip ezberleyen kişiye Allah rahmet etsin!

Belki, anlamayan, anlayana iletip anlatır.

Anlayan da, belki kendisinden daha iyi anlayışlı olana iletir!" buyurdu.

O sırada Şenûe kabilesi adamlarına benzeyen uzun bir adam kalkarak:

"Ey Allah'ın Peygamberi! O halde bizler ne yapalım?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Rabbimize kulluk ediniz!

Beş vakit namazınızı kılınız!

Ramazan ayında orucunuzu tutunuz!

Beytullah'ı haccediniz!

Zekatınızı, gönlünüzden koparak, gönül hoşluğuyla veriniz!

Yüce Rabbinizin Cennetine girersiniz!" dedi ve: [\[205\]](#)

"İşitiyor musunuz?" buyurdu.

Başka bir cemaatten bir adam:

"Ne diyorsun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Rabbimize ibadet ediniz!

Beş vakit namazınızı kılınız!

Orucunuzu tutunuz!

Mallarınızın zekatını veriniz!

Âmirinize itaat ediniz! Cennete girersiniz!" buyurdu. [\[206\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam hitabesine en yüksek sesiyle devam ederek:

Ey insanlar! Bu, hangi gündür?" diye sordu.

"Allah ve Allah'ın Resûlü daha iyi bilir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu ayınız, hangi aydır?" diye sordu.

"Allah ve Allah'ın Resûlü daha iyi bilir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu beldeniz, hangi beldedir?" diye sordu.

"Allah ve Allah'ın Resûlü daha iyi bilir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Gününüz, haram ve dokunulmaz bir gündür!

Ayınız, haram ve dokunulmaz bir aydır!

Beldeniz, haram ve dokunulmaz bir beldedir! [\[207\]](#)

Ey insanlar! [\[208\]](#)

İşte, kanlarınız ve mallarınız da, Yüce Rabbinize kavuşuncaya [Ahmed b. Hanbel'e göre; kavuşacağınız güne] kadar-bu gününüzde, bu ayınızda, bu beldenizde olduğu gibi-birbirinize haram ve dokunulmazdır! [\[209\]](#)

Haberiniz olsun ki; ben, önceden gidip Havuz başında sizi bekleyeceğim!

Başka ümmetlere karşı, sizin çokluğunuzla övüneceğim!

Sakın, çok günah işleyip yüzümü kara çıkarmayınız! [\[210\]](#)

Benden gömnüş, benden işitmiş, benden sormuş olduğunuz şeylerde bana isnad ederek yalan uyduran kimse, Cehennemdeki yerine hazırlansın! [\[211\]](#)

Haberiniz olsun ki; ben birtakım[\[212\]](#) erkek kadın[\[213\]](#) insanları[\[214\]](#) kurtaracağım!

Kurtarmak isteyeceğim diğ er birtakım kimselere gelince; [\[215\]](#) onlar hakkında bana galebe  alınacaktı[\[216\]](#)

'Y   Rabbi! Bunlar da benim sahabilerimdir!' diyeceğim. [\[217\]](#)

Yüce Allah ise:

'Senden sonra onların neler yaptığını sen bilmezsin!' buyuracaktır" buyurdu. [\[218\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Sözlerini Rebia'ya Tekrarlatması

Mekke valisi Attâb b. Esîd, Amr b. Hâriceyi bir işi için Peygamberimiz Aleyhisselama göndermişti.

Amr b. Hârice, Arafat'ta yetişip Peygamberimiz Aleyhisselamın devesinin çenesinin altına durmuştu.

Kasvâ'nın ağzından süzülen köpükler, Amr b. Hârice'nin başına dökülüyordu. [219] Kendisi çok gür sesli olup [220] Peygamberimiz Aleyhisselamın sözlerini seslenerek halka duyuracak olan Rebia b. Ümeyye b. Halef de, [221] devenin boyun kökünün altında dikiliyordu. [222]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Rebia b. Ümeyye'ye:

"Resûlullah Aleyhisselam, size:

'Ey insanlar! Bu hangi aydır?' diye soruyor, de!" buyuruyordu.

Rebia b. Ümeyye, seslenerek onlara bunu ulaştırıyor, duyuruyordu.

Onlar da:

"Haram olan aydır!" diyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Söyle onlara:

'Allah kanlarınızı, mallarınızı-Rabbinize kavuşuncaya kadar-bu ayınız gibi size haram ve dokunulmaz kılınıştır! [223]

Sizler muhakkak Rabbinize kavuşacaksınız!

Bütün amellerinizden, işlediklerinizden sorguya çekileceksiniz!" buyuruyor; [224] "Tebliğ ettim mi?" diye sorduktan sonra, elini semaya kaldırıp: [225]

"Ey Allah'ım! [226] Bunlara tebliğde bulunduğuma [227] şahit ol! [228]

Ey Allah'ım! Bunlara tebliğde bulunduğuma şahit ol! [229]

Kimin yanında emanet varsa, onu hemen sahibine teslim etsin! [230]

İyi biliniz ki; üç şey mü'min ve Müslümanın kalblerine kin ve kıskançlık sokmaz:

1. Allah'a ihlaslı olarak amel etmek,
2. Emir sahiplerine nasihatla bulunmak,
3. Müslüman cemaatine-ki onlar dua ederlerse duaları müstecabdır ve arkadakilerine de şamildir- tâbi olmak. [231]

İyi biliniz ki; Cahiliye devrine ait herşey ayaklarımın altına konulmuş, hükümsüz sayılmıştır. [232]

Bu cümleden olarak Cahiliye devrinin bütün kan davaları kaldırılmış, hükümsüz sayılmıştır.

Kaldırdığım, hükümsüz saydığım ilk kan davası da bize ait kan davalarından İbn Rebia b. Haris b. Abdulmuttalib'in kan davasıdır.

Kaldırdığım, hükümsüz saydığım ilk ribâ (faiz) bizim, yani amcam Abbas b. Abdulmuttalib'in ribâ alacağıdır.

Onun tümü kaldırılmış, hükümsüz sayılmıştır. [233]

Fakat, anaparalarınız size aittir, sizin hakkınızdır.

Ne bundan fazlasını isteyip borçlulara zulmediniz, ne de hakkınızdan aşağı alıp mazlum durumuna düşününüz!

Yüce Allah 'Ribâ yoktur!' diye hükmetmiştir. [234]

İmdi ey insanlar! Şeytan, muhakkak ki, şu toprağınızda kendisine tapılmaktan temelli olarak umudunu kesmiştir. Fakat, siz bunun dışındaki, ufak-tefek işi erinizde ona uyacak olursanız, bu onu hoşlandı racakür!

Dininiz üzerinde ondan sakınınız!

Ey insanlar! O nesî denilen ay geriletme işi, ancak küfürde bir artma sebebidir ki, onunla kâfirler şaşırtılır.

Onlar bunu bir yıl helâl, bir yıl da haram sayarlar ki, Allah'ın haram kıldığına sayıca uydursunlar da, Allah'ın haram ettiğini helâl kılsınlar. [Tevbe: 32]

Allah katında ayların sayısı onikidir.

Onlardan dördü haram aylardır ki, üçü birbiri ardınca gelir Zilkade, Zilhicce, Muharrem.

Bir de, ikinci Cumâd ile Şaban arasındaki, Mudar'ın ayı Receptir. [235]

Ey insanlar! [236] Kadınlar hakkında Allah'tan korkunuz! [237] Çünkü siz onları ancak Allah'ın emaneti olarak aldınız.

Ve kendileriyle evlenmeyi de Allah'ın kelimesi, emir ve müsaadesiyle helâl ediniz. [238]

Ey insanlar! Şüphe yok ki, sizin kadınlarınız üzerinde hakkınız vardır! Onların da sizin üzerinizde hakları vardır! [239]

Sizin onlar üzerindeki hakkınız, döşeğinize sizden başka hiç kimseye [240] ayak bastırmamaları , [241] arayı açacak fuhuş irtikap etmem eleri , [242] istemediğiniz kimseyi evlerinize sokmamalarıdır. [243]

Eğer onlar bunun aksini yaparlarsa, [244] Allah sizin onları yatakta yalnız bırakmanıza izin vermiştir. [245]

Kendilerini, fazla incitmeyecek derecede, dövebilirsiniz de. [246]

Eğer uysallık ederler, [247] size boyun eğierse [248] onların üzerinizdeki hakkı, mâruf veçhile, yani memleket âdet ve geleneğine göre kendilerinin bütün yiyecek

ve giyeceklerini sağlam aktı r. [249]

Kadınlar hakkında hayırlı olmanızı tavsiye ederim. Çünkü onlar yanınızda [250] zayıftırlar. [251] Emanettirler. [252] Kendileri için birşeye malik değildirler. [253]

Ey insanlar! Size tebliğ etmiş olduğum sözlerimi aklınızda iyice tutunuz! [254]

Ben size öyle birşey bıraktım ki, ona sımsıkı sarılırsanız, hiçbir zaman doğru yoldan sapmazsınız.

O, Allah'ın Kitabıdır. [255] Allah'ın Peygamberinin sünnetidir. [256] Ev halkımdır. [257]

Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyiniz ve aklınızda iyice tutunuz!

Müslüman Müslümanın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeşirler!

Kişiye, kardeşinin malı, kendisi onu gönlünden koparak vermiş olmadıkça, helâl olmaz!

Kendinize zulüm ve yazık etmeyiniz!" buyurdu.

Sonra da:

"Allah aşkına! Tebliğ ettim mi?" diye sordu.

Müslümanlar

"Allah için, evet! Tebliğ ettin!" dediler. [\[258\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Şahit ol!" diyerek Allah'ı şahit tuttu , [\[259\]](#) sonra da sözlerine şöyle devam etti:

"Sakın, benden sonra kâfircesine Cahiliyet haline dönmeyiniz ve birbirinizin boynunu vurmayınız!

Ey insanlar! Rabbiniz bir, babanız birdir! Hepiniz Âdem'in soyundansınız. Âdem de topraktır (topraktan yarat İm ıştır). [\[260\]](#)

Allah katında sizin en şerefliiniz, en muttaki olanınız, Allah'ın emirlerini en çok yerine getireniniz, yasaklarından da en çok sakınanınızdır!

Arabın Arap olmayana üstünlüğü ancak takva ileidir" buyurdu ve:

"Tebliğ ettim mi?" diye sordu.

"Evet! Tebliğ ettin!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizden, burada bulunanlar, bunları bulunmayanlara da tebliğ edip ulaştırınsınlar! [\[261\]](#)

Ey insanlar! Şüphe yok ki, Allah her hak sahibine hakkını vermiştir.

Vâris için, vasiyete gerek yoktur.

Çocuk, kimin döşğinde doğmuşsa ona aittir.

Zânî için, mahrumluk vardır.

Kendisini babasından başkasına isnad eden kişi veya efendisinden başkasına nisbet eden köle, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrasın!

Allah öylelerinin ne tevbe ve nafilisini, ne de fidye ve farızasını kabul eder! [\[262\]](#)

Kölelerinize karşı iyi davranınız! Kölelerinize iyi bakınız! Onlara kendi yediklerinizden yediriniz, kendi giydiklerinizden de giydiriniz!

Onlar bir suç işlerler de kendilerini bağışlamak istemezseniz, satınız!

Fakat, onlara azap ve işkence yapmayınız! [\[263\]](#)

Ey insanlar! Size âzası kesik bir köle de âmir tayin edilecek olsa-sizi Allah'ın Kitabıyla idare ettiği zaman-onu dinleyiniz ve kendisine itaat ediniz!" buyurdu. [\[264\]](#)

"Size, ben sorulacağım.

Benim hakkımda ne söyleyeceksiniz bakayım?" diye sordu.

Müslümanlar

"Allah tarafından getirdiklerini bize tebliğ ettin! Peygamberlik vazifeni yerine getirdin! Bizi

öğütiedin!' diyerek şehadette bulunacağız!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, şehadet parmağını semaya kaldırıp halka işaret ederek:

"Allah'ım! Şahit ol!

Allah'ım! Şahit ol!

Allah'ım! Şahit ol! [\[265\]](#)

Vesselâmu aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh=Allah'ın selam, rahmet ve bereketleri üzerinize olsun!" buyurarak hutbesini sona erdirdi. [\[266\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Öğle Vaktinde Öğle ile İkinci Namazını Birleştirerek Kıldırışı

Peygamberimiz Aleyhisselam hutbesini sona erdirdiği sırada, Bilal-i Habeşî öğle ezanını okumaya başladı . [\[267\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam susup ezanı dinledi, ezan bitince devesini indirdi. [\[268\]](#)

Bilal-i Habeşî kâmet getirdi. [\[269\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, önce öğle namazının farzını; arkasından da kamet getirilip ikinci namazının farzını kıldırdı. [\[270\]](#)

Bir ezan, iki kametle iki vaktin namazını birleştirdi. [\[271\]](#) İkisinin arasında başka namaz kılmadı. [\[272\]](#)

Arafat Vakfesi ve Duası

Peygamberimiz Aleyhisselam, namazdan sonra devesi Kasvâ'ya binip Cebelü'r-Rahme'nin dibindeki vakfe yerine vardı.

Kasvâ'nın göğsünü kayalara doğru çevirdi. Kayaların toplu bulunduğu yeri önüne aldı ve kibleye döndü.

Güneş batıp sarılığı azıcık gidinceye kadar vakfe yaptı . [\[273\]](#)

Müslümanlara da, Arafat vakfesini yapmalarını eliyle işaret buyurdu. [\[274\]](#)

Arafat'ta, uzakça yerlerde bulunanlara da haber göndererek:

"Meşâirinizin (Allah'a ibadete vesile olan ibadet yerlerinizin) üzerinde durunuz!

Çünkü, siz babanız İbrahim'in mirasından bir miras üzere bulunuyorsunuz [\[275\]](#) İşte burası, Arafattır ve vakfe yeridir. [\[276\]](#) Arafat'ın her tarafı vakfe yeridir. [\[277\]](#) Lebbeyk! Allahümme Lebbeyk..." diyerek telbiye etti ve:

"Hayır ancak ahiret hayrıdır!" buyurdu. [\[278\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam ellerini memelerinin üzerine-omuzları hizasından biraz aşağıya kadar-kaldırdı. Avuçlarının sırtını yere doğru çevirdi. [\[279\]](#)

Kasvâ, başını eğince, yuları düştü.

Peygamberimiz Aleyhisselam, devesinin yularını bir eliyle tutup diğer elini kaldırarak [\[280\]](#) dualarının efdal ve üstünü; en çok yaptığı ve kendisinden önceki peygamberlerin de duası olan şu dua ile [\[281\]](#) dua etmeye başladı:

"Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! O Birdir, O'nun eşi ortağı yoktur. Mülk O'nundur! Hamd O'na mahsustur! Hayır yalnız O'nun elindedir. O diriltir, öldürür. O herşeye kâdirdir. [\[282\]](#) Allah şu gerçeğe şahadet eyledi ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yok, ancak O vardır! Bütün meleklerle ilim uluları da, adi ve hakkaniyetle durarak şahittir ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yok, ancak A'îz ve Hakîm olan O vardır. [Âl-i İmran: 18]

Ben de bu gerçeğe şahit olanlardanım yâ Rab! [\[283\]](#)

Ey Allah'ım! Senin buyurduğun gibi, bizim söylediğimizden daha üstün olarak Sana hamd olsun!

Ey Allah'ım! Benim namazım, ibadetim, diriliğim, ölümüm Senin içindir!

Dönüşüm Sanadır!

Mirasım da, ey Rabbim, Sana aittir!

Ey Allah'ım! Kabirazabından, kalbin vesvesesinden, işlerin dağınıklığından Sana sığınırım!

Ey Allah'ım! Rüzgârların getirdiği âfetin şerrinden Sana sığınırım! [\[284\]](#)

Ey Allah'ım! Gözümde bir nur, kulağımda bir nur, kalbimde bir nur yarat!

Ey Allah'ım! Göğsüme genişlik ver! İşimi kolaylaştır!

Ey Allah'ım! Göğüslere vesvese veren şeytandan, işlerin karışıklığından, kabir fitnesinin şerrinden, gecenin getirdiği şeylerin şerrinden, gündüzün getirdiği şeylerin şerrinden, korkunç rüzgârların getirdiği âfetlerin şerrinden, zamanın nöbet nöbet gelen mihnet ve belâlarının şerrinden Sana sığınırım! [\[285\]](#)

Ey Allah'ım! Sağlığın hastalığa çevrilmesinden, birdenbire gelip çatacak azabından ve bütün gazabından Sana sığınırım!

Ey Allah'ım! Beni doğru yoluna ulaştır! Geçmişimi, geleceğimi bağışla!

Ey başvurulacakların en hayırlısı! Kendisinden istenilenlerin en keremlisi, en vergilisi, ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah!

Yarattıklarına ve Beytinin hacılarına verdiklerinin en üstününü şu akşam üzeri bana ver!

Ey dereceleri yükselten, bereketleri indiren, ey gökleri ve yeri yaratan Allah!

Sesler türlü türlü dillerle gürüldeyip Sana doğru yükseliyor, Senden dileklerde bulunuyor!

Benim dileğim de; dünya halkının beni unuttuğu imtihan yurdunda Senin beni anmaklığındır! [\[286\]](#)

Ey Allah'ım! Sen sözümü işitiyor, bulunduğum yerimi görüyor, gizli-açık neyim varsa biliyorsun!

İşlerimden hiçbirisi Sana gizli değildir!

Ben çaresizim, yoksulum. Senden yardım ve eman diliyorum!

Korkuyorum, kusurlarımı itiraf ediyorum!

Bir çaresiz Senden nasıl isterse, ben de öyle istiyorum!

Zelil bir günahkâr Sana nasıl yalvarırsa, ben de öyle yalvarıyorum!

Senin yüce huzurunda boynunu bükmüş, Senin için gözlerinden yaşlar boşanan, Senin uğrunda bütün varlığını zelil eden, Senin için bumunu topraklara sürten bir kulun Sana nasıl dua ederse, ben de öyle dua ediyorum!

Ey Rabbim! Duamı kabul buyurmaktan beni mahrum kılma!

Bana Rauf ve Rahîm ol ey istenilenlerin ey hayırlısı ve verenlerin en keremlisi! [\[287\]](#)

İlâhî! Sana karşı kim kendisini övebilir?

İlâhî! Dilim mâsiyetlerle tutulmuş. Benim Sana vesile kılacak ne işe yarar bir amelim, ne de emelden başka bir şefaâtçim var!

İlâhî! Biliyorum ki; kusurlarım yüzünden ne huzurunda mevkiim, ne de Senden özür dilemeye yüzüm kalmıştır!

Fakat Sen keremlilerin en keremi isisin!

İlâhî! Ben merhametine yetişmeye ehliyetli değilsem, merhametin Bana yetişebilir! Çünkü Senin rahmetin herşeyi kuşatacak derecelerde geniştir! Ben de o kuşatılacak şeylerdenim!

İlâhî! Benim kusurum ne kadar büyük de olsa, Senin affının yanında küçük kalır!

Sen onları Bana bağışlayıver ey kerem sahibi Allah!

İlâhî! Sen kerem sahibi Allah'sın! Ben ise âciz bir kulum!

Ben günah işler durursam, Sen de bağışlar durursun!

İlâhî! Sen ancak Sana itaatli olanlara rahmet ve merhamet edeceksen, günahkârlar kime sığınacaklar?

İlâhî! Ben bile bile tâatinden uzaklaştım! Sana karşı günah sayılacak yana yöneldim!

Senin şanın, her türlü eksik ve noksan sıfatlardan uzaktır!

Benim üzerimde Senin delilin, af ve keremin büyüktür!

Bana karşı Senin delilin sabittir! Benim ise Sana karşı hiçbir delilim yoktur!

Ben Sana her an muhtacım! Senin ise Bana hiçbir ihtiyacın yoktur!

Sen ancak yaratanım olarak beni bağışlarsın!

Ey duacıların dualarını kabul edenlerin en hayırlısı ve ey ümit bağlananların en üstünü!

İslâmiyet ve Muhammed Aleyhisselam üzerindeki himayen hürmetine Sana yöneliyorum: Benim bütün suçlarımı bağışla!

Benim şu durduğum yerden, bütün hacetlerimi yerine getirmiş, dileklerimi ihsan buyurmuş, temennilerimi gerçekleştirmiş olarak döndür!

İlâhî! Bana öğrettiğin dua ile Sana dua ediyorum!

Bana öğretip verdiğin ümitten beni mahrum etme!

İlâhî! Karşında huşu ve huzû ile eğilen, kusurlarını itiraf ederek Sana sığınan, gözyaşları akıtarak tevbe eden, haksız davranışlarının bağışlanması ve affedilmesi için yalvaran, umduğuna ermeyi ancak Senden bekleyen, bütün kusurlarına rağmen vakfesinde Senin ihsanından ümidini kesmeyen bu kuluna akşam üzeri ne yapacaksın?

Ey bütün canlıların sığındığı ve bütün mü'minlerin yardımcısı ve koruyucusu!

İyilik edenler Senin rahmetinle kurtulurlar, kötülük edenler de kendi günahlarıyla helak olurlar!

Ey Allah'ım! Senin huzuruna çıktık, Senin civarına konduk!

Ümitlerimiz Sensin, dileklerimiz Senin yanındadır!

Senin ihsanını diler, rahmetini umar, azabından da korkarız!

Kusurlarımızın bütün ağırlığıyla yine Sana kaçıp sığındık!

Senin Beyt-i Haramını ziyaret kaskında bulunduk!

Ey istekçilerin ihtiyaçlarının sahip ve maliki olan Allah!

Ey susup duranların içlerinden geçirdiklerini bilen Allah!

Ey yanbaşında yardım beklenecek başka Rab bulunmayan Allah!

Ey Kendisinin üstünde korkulacak başka bir yaratıcı bulunmayan Allah!

Ey yanına varılacak veziri, rüşvet verilecek kapıcısı bulunmayan Allah!

Ey dilekler çoğaldıkça cömertliği, keremi artan; ihtiyaçlar çoğaldıkça fazi u ihsanı artan Allah!

Ey Allah'ım! Sen her misafiri kondurup ağırlarsın!

Bizler de Senin misafirleriniz! Bizleri cennetine kondurup ağırla!

Ey Allah'ım! Her kafileye bahşış, her isteyene atıyye verilir; her ziyaretçiye ikram edilir! Her sevap umucuya sevap verilir!

Senin katındaki mükâfattan her mükâfat dilenene mükâfat, Senin katındaki rahmetten her rahmet dilenene rahmet, Sana yakın olmayı özleyen her özleyiciye yakınlık... ihsan olunur!

Senin af yollarını her arayana da af ve mağfiret buyuru I ur!

Bizler topluca Senin Beyt-i Haramına geldik!

Şu büyük mesâinde vakfeye durduk!

Şu mübarek yerlerde hâzır bulunduk!

Ümidimiz Yüce katındaki sevap ve mükâfata nail olmaktır!

Ümidimizi boşa çıkarma Allah'ım!" [\[288\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ümmeti İçin Özel Olarak Dua Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Arafat'ta akşam üzeri ümmetinin yarlıganması ve rahmete nail olması için Allah'a pek çok yalvardı. [\[289\]](#) Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Birbirlerine zulüm, haksızlık edenler hariç olmak üzere, ümmetini bağışladım! [\[290\]](#) Zalimden mazlumun hakkını alacağım!" buyurdu. [\[291\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey insanlar! Yüce Allah bugün size in'am ve ihsanda bulunup-aranızdaki haklar hariç olmak üzere-sizleri yarlıgadı. İyilerinize diledikleri şeyi verdi" buyurdu. [\[292\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cenab-ı Hakk'a:

"Ya Rab! Sen istersen uğradığı zulümden dolayı mazluma cennet verip zalimi de yarlıgamaya kadirsin!" dedi.

Yüce Allah, Arefe günü akşamı, Peygamberimiz Aleyhisselamın bu duasını kabul buyurmadı. [\[293\]](#)

İslâm Dininin Kemâle Erdiğinin ve Müslümanlar Hakkında İlâhî Nimetin Tamamlandığının Müjdelenişi

"...Artık bugün kâfirler dininizden umutlarını kestiler.

Onlardan korkmayınız, ancak Benden korkunuz!

Bugün, sizin dininizi kemâle erdindim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve İslâmiyeti size din olarak seçip kabul ettim" (Mâide: 3) mealli âyet Peygamberimiz Aleyhisselama Cuma günü Araf afta, akşam üzeri nazil oldu. [\[294\]](#)

Yüce Allah'ın Mü'min Kullarını Meleklerine Övüşü

Peygamberimiz Aleyhisselam: "Yüce Allah, Arefie günü akşam üzeri [\[295\]](#) meleklerle: 'Şu kullarıma bakınız!

Toz toprak içinde [\[296\]](#) her uzak yoldan [\[297\]](#) Bana geldiler. Onlar rahmetimi umuyor, azabımdan korkuyorlar!

Halbuki, Beni görmüş değillerdir! Acaba görmüş olsalar ne yaparlardı?¹ buyurdu" dedi. [\[298\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hac Hakkındaki Açıklaması

Peygamberimiz Aleyhisselam, Arafat'ta bulunduğu sırada, yanına Necd halkından bazı kimseler gelerek:

"Yâ Rasûlallah! Hac nasıldır? Nasıl tamam olur?" diye sordular. [\[299\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hac Arefe'dir. [\[300\]](#) Arefe günüdür. [\[301\]](#) Arefie günü haccıdır. [\[302\]](#) Arafat günüdür. [\[303\]](#)

Kim Müzdelife gecesi sabah namazından (Tirmizî'ye göre; fecrin doğuşundan) önce Arafat'a gelirse, o hacca yetişmiş, haccı tamamlamış olur.

Mina günleri üçtür.

Acele edip orada iki gün kalan kimseye günah yoktur. Geciken kimseye de günah yoktur" buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın bu buyruğu bir münadi tarafından da halka tebliğ edildi. [\[304\]](#)

Arafatta Müslümanlardan kimi telbiye etmekte, kimisi de tekbir getirmekte idi. [\[305\]](#)

Arafat Vakfesinde Devesinden Düşüp Ölen Müslüman

Bir adam, Arafat'ta Peygamberimiz Aleyhisselamla vakfe yaparken birdenbire hayvanından düştü, boynu kırılıp hemen öldü. [\[306\]](#) Allah ondan razı olsun! Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu su ve sidrle yıkayınız ve iki elbise içine kefenleyiniz! Kefene koku saçmayınız! Başını ve yüzünü de örtmeyiniz! Çünkü Allah onu Kıyamet gününde telbiye eder bir halde diriltecektir!" buyurdu. [\[307\]](#)

Arafat'tan Müzdelife'ye Dönüş

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Putlara tapan Cahiliye halkı, güneş batmadan önce, güneş adamların yüzlerinde sarıkları gibi olduğu zaman Arafat'tan dağılırlardı.

Biz, güneş batmadıkça Arafat'tan dağılmayacağız" buyurdu. [\[308\]](#)

"Çünkü Arafat vakfesinde Cebrail Aleyhisselam gelip İbrahim Aleyhisselamı akşam namazı kılınmadan önce acele yola çıkarmıştı. [\[309\]](#)

Güneş tamamıyla battıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam, terkisinde Üsâme b.Zeyd olduğu halde Arafat'tan[\[310\]](#) Müzdelife'ye doğru hareket etti. [\[311\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın gidişi, hızlı gidişle ağır gidiş arası bir gidişti.

Meydan buldukça hayvanını hızlandırmakta[\[312\]](#) ağır gitmek istediği zaman da Kasvâ'nın yularını başı semerin altındaki deliğe çarpacak derecede kasmakta, kum tepeciklerinden birine geldikçe de düzlüğe çıkıncaya kadar dizginini gevşetmekte idi. [\[313\]](#)

Halk da, sağdan soldan akın akın giderlerken, sağa sola çarpıyorlardı. [\[314\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam bir ara onların hayvanlarını koşturmaya başladıklarını gördü. [\[315\]](#)

Arka tarafında bazı kimselerin de develerini bağıra bağıra azarladıklarını işitti. Onlara kamçısıyla işaret ederek: [\[316\]](#)

"Ey insanlar! Sükûnetli ve yavaş olunuz! [\[317\]](#)

Develeri, atları koşturmak tâ at ve iyilik değildir!" buyurdu. [\[318\]](#)

Bunu halka ilan ettirince, Müzdelife'ye vanp konaklayıncaya kadar, ne insanların, ne de hayvanlarının ayaklarının yerden yükseldiği görüldü. [\[319\]](#)

İnsanı Cehennemden Uzaklaştıracak ve Cennete Yaklaştıracak Ameller

Peygamberimiz Aleyhisselamın vasıflarını öğrenerek Kûfe'den kalkıp gelen Abdullahi'l-Yeşkurî der ki:

"Onu Mina'da aradım.

Bana:

'O, Arafat tadır!¹ denildi.

Arafat'a kadar gittim. Arafat yolunda durdum. Kendisini görünce, sıfatlarıyla tanıdım. Önünde giden bir adam, bana:

'Resûlullahın yolundan çekil!¹ dedi.

Resûlullah:

'Bırak adamı! Bakalım ne haceti var?' buyurdu.

Sıkışa sıkışa yanına kadar sokuldum. Hayvanının yularını tuttum ve:

'Yâ Rasûlallah! Ben sana iki şey soracağım: Beni Cehennemden kurtaracak, Cennete koyacak şey nedir?

Beni Cennete yaklaştıracak, Cehennemden uzaklaştıracak ameli bana bildir!¹ dedim. Resûlullah Aleyhisselam, semaya baktıktan sonra başını önüne eğdi.

Sonra da, bana yüzünü döndürüp:

'Eğer sen meseleyi büyütmez, uzatmaz, kısa kesersen, benim söyleyeceklerimi iyice aklında tut:

Allah'a, hiçbir şeyi eş ortak koşmaksızın ibadet et!

Farz olan beş vakit namazı kıl!

Farz olan zekatı ver!

Beytullah'ı haccet!

Ramazan orucunu tut!

Halkın sana yapmasını istemediğin şeyi, sen de onlara yapma!

Çekil artık hayvanın yolundan!' buyurdu." [\[320\]](#)

Akşam ve Yatsı Namazlarının Yatsı Vaktinde Birleştirilerek Kılınışı ve Müzdelife Vakfesi

Müzdelife'ye varılınca bir ezan okundu. [321] Kamet getirildi. [322]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir ezan ve iki kametle [323] önce akşamı, arkasından da yatsıyı toptan; [324] akşamın farzını üç, yatsının farzını iki rekat olarak kıldırıldı. [325]

"Akşamla yatsıdan ibaret olan bu iki namaz, şu yerde belli vakitlerinden değiştirilmiştir. Sakın, halk yatsı girmedikçe Müzdelife'ye gelmeye çalışmasın!" buyurdu. [326]

Peygamberimiz Aleyhisselam, fecir doğuncaya kadar Müzdelife'de yattı. [327]

Sabah namazını bir ezan ve bir kametle, [328] vaktinden önce, [329] yani alacakaranlıkta kıldırıldı [330] ve:

"Sabah namazının vakti (şafağın sökmesine işaretle) şu saattir!" buyurdu. [331]

Sonra, Kasvâya binerek Meş'ar-i Haram'a geldi. [332]

Kuzah* dağının üzerinde durdu ve:

"İşte Kuzah! O vakfe yeridir! [333]

Müzdelife'nin her yeri vakfe yeridir!" buyurdu. [334]

Kibleye yöneldi. [335]

Allah'a hamd ü sena [336] ve dua etti. [337]

Tekbir getirdi, tehlil ve tevhid okudu.

Ortalık iyice aydınlanıncaya kadar vakfeden ayrılmadı.

'Lebbeyk! Allahümme Lebbeyk!...¹ diyerek tel biyeye devam etti. [338]

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisinin Mina'da atacağı taşları Müzdelife'de toplatıp Akabe cemresine taşıttı. [339]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ümmeti Hakkındaki Duasının Kabul Buyuruluşu

Yüce Allah, Arafat'ta Peygamberi imiz Aleyhisselamın:

"Sen istersen uğradığı zulümden dolayı mazluma Cennet verip, zalimi de yarlıgarsın!" diyerek yaptığı duasına o akşam icabet buyurmamıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ertesi günü, Müzdelife sabahında bu husustaki duasını tekrarladı, sonra da güldü. [340]

Ashabdan bazıları , [341] Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer: [342]

"Yâ Rasûlallah! Babam, anam sana feda olsun! Sen bu saatte şurada hiç gülmezdin!? Allah seni hep güldürsün!" dediler. [343]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yüce Allah iyi olanlarınızı yarlıgadı.

İyilerinizin iyi olmayanlar hakkındaki şefaatinin kabul buyurdu.

İnen ilâhî rahmet, onları içine aldı, sonra yeryüzüne dağıldı.

Tevbe edip dilini ve elini g nahtan koruyan ve sakınan herkesin üzerine d  t !

 eytanla askerleri ise, Arafat dağlarının üzerinde:

'Allah onlara bakalım ne yapacak?' diye g  l yorlardı. [\[344\]](#)

Yüce Allah'ın benim duamı kabul buyurduğunu ve ümmetimi yarlıgadığını öğrenince,  eytan başına toprak saçtı[\[345\]](#) ve:

'Biz zaten uzun zamandan beri onlar hakkında korkup duruyorduk! Nihayet rahmet ve mağfiret gelip onları bürüdü! [\[346\]](#) Eyvah! Mahvolduk!' diyerek çığlıklar kopardılar, [\[347\]](#) dağıldılar. [\[348\]](#)

Onun yaptığı feryada güldüm.

Şeytanın, Bedir günü dışında hiçbir gün, Arefe gününde olduğu kadar, Allah'ın rahmetini indirip büyük günahlardan geçtiğini görünce zelil, hayırdan uzak, hor ve hakir, öfkeli bir duruma düştüğü görülmemiştir!" buyurdu.

" eytan Bedir günü ne görmüştü?" diye soruldu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

" eytan Bedir günü Cebrail'in  arpı mak için melekleri sıraladığını görmüştü!" buyurdu. [\[349\]](#)

Haccın Nasıl Tamamlanmış Olacağı

Urve b. Müferrisü't-Tâî, halkın Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte yaptığı Arafat vakfesine yetişememiş, Arafat'a ancak Peygamberimiz ve halk Müzdelife'de bulunduğu sırada geceleyin varabilmiş, orada vakfesini yaptıktan sonra Müzdelife'ye dönmüştü. [350]

Urve b. Müferris derki:

"Resûlullah Aleyhisselamı, Müzdelife'de vakfe yaptığı sırada gördüm. Kendisi:

'Kim şu namazımızı şurada bizimle birlikte kılar ve bundan önce de Arafat'ta geceleyin veya gündüzün vakfe yapmış bulunursa, o, haccını tamamlamıştır.

Müzdelife'den dönüş yapılıncaya kadar hac âmiri ile halka yetişebilen kişi, hacca yetişmiştir.

Hac amiriyle halka burada yetişemeyen kişi ise hacca yetişmiş olmaz!' buyurdu. [351]

Namaza çıktığı sırada [352] Resûlullah Aleyhisselamın yanına vardım ve:

'Yâ Rasûlallah! Ben Tayyi'in iki dağından geliyorum! Hayvanımı da, kendimi de yormuş bulunuyorum! Vallahi, üzerinde vakfeye durmadığım bir tepe bırakmadım! Benim için hac olmuş mudur?' dedim. [353]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Müzdelife'de sabahlayan, [354] şu namazda bizimle birlikte bulunan, [355] sabah namazını burada bizimle birlikte kılan, [356] şu namazda bize yetişen, [357] şu vakfe yerinde [358] bizimle birlikte vakfe ve bizimle birlikte dönüş yapan, [359] bundan önce de [360] Arafat'a gidip [361] geceleyin veya gündüzün [362] vakfe yapmış, [363] oradan dönmüş bulunan kişi, [364] haccını tamamlamış, ihramdan çıkma devresine girmiş olur!' buyurdu." [365]

Müzdelife'den Mina'ya Dönüş

Müşrikler, güneş doğmadıkça Müzdelife'den Mina'ya dönmezlerve:

"Ey Sedir dağı! Haydi, güneşin ışığı ile parılda!" derlerdi. [\[366\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kureyşîler İbrahim Aleyhisselamın ahdine aykırı davrandılar. [\[367\]](#)

Cahiliye halkı, güneş doğduktan sonra adamların yüzlerinde sarıkları gibi olduğu zaman Meş'ar-i Haram'dan, Müzdelife'den dağılır, dönerlerdi.

Biz ise[\[368\]](#) güneş doğmadan Müzdelife'den dağılacak, döneceğiz! [\[369\]](#) Kurbanımız da, putatapan-larinkine aykırıdır!" buyurdu. [\[370\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Fadl b. Abbas'ı terkisine alarak, güneş doğmadan Müzdelife'den Mina'ya hareket[\[371\]](#) ve orta bir gidişle yola devam etti.

Halk, sağdan soldan akın akın gidiyor, Peygamberimiz Aleyhisselam da onlara:

"Yavaş olunuz ey insanlar! Yavaş olunuz!" buyuruyor[\[372\]](#) ve kendisi:

"Lebbeyk Allahümme lebbeyk!..." diyerek telbiye etmekten geri durmuyordu. [\[373\]](#)

Kulağa, Göze, Dile Sahip Olunup Yarlığanılacak Gün

Fadl b. Abbas, güzel saçlı, ak benizli ve yakışıklı bir gençti.

Peygamberimiz Aleyhisselam giderken, Peygamberimiz Aleyhisselamınyanından birtakım kadınlar geçtiler.

Fadl b. Abbas onlara bakmaya başladı.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam elini Fadl'ın yüzüne tuttu.

Fadl ise, yüzünü öbür tarafa çevirerek bakmaya başladı.

Bu sefier, Peygamberimiz Aleyhisselam da elini öbür tarafa çevirip, Fadl'ın yüzünü tekrar kapadı.

Fadl ise, yüzünü öbür tarafa çevirerek baktı durdu. [\[374\]](#)

Gördüğü güzel kadın ve kızlara bakmaktan kendisini alamayan Fadl b. Abbas'a,[\[375\]](#)
Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kardeşimin oğlu!*

Bu gün, kişinin, kulağına, gözüne, diline sahip olupyarııganacağı bir gündür!" buyurdu.[\[376\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Fadl'ın boynunu tutup yüzünü başka tarafa çevirdiğini görünce, Hz. Abbas:

"Yâ Rasûlallan!

Amcanın oğlunun yüzünü ne için çevirdin?" diye sorunca da, ona:

"Birdelikanlı ve bir genç kız gördüm de, aralarına şeytanın girmeyeceğine emin olamadım!"
buyur-du. [\[377\]](#)

Halka Sükûnetle Gidişin Tavsiye ve Muhassir'den Toplanacak Cemre Taşlarının Nasıl Atılacaklarının Tarif Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Muhassir** vadisine erişip[\[378\]](#) vadiye girince:

"Cemrede atılacak taşları toplayınız!" buyurdu. [\[379\]](#)

Cemreleri, fiske taşı gibi küçük taşları parmak arasına alarak taşlamalarını da emretti. [\[380\]](#)

"Bilmiyorum[\[381\]](#) Belki de, bu yılımdan sonra[\[382\]](#) sizinle bir daha buluşamam! [\[383\]](#) Sizi bir daha göre-mem!" buyurdu. [\[384\]](#)

Fiske taşının nasıl atılacağını da, eliyle işaret ederek gösterdi. [\[385\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Muhassir vadisinde hayvanını hızla sürüp büyük cemreye, Akabe cemresine çıkan orta yolu tuttu. Orada bulunan ağacın yanındaki cemreye vardı. [\[386\]](#)

Cemrenin Anlamı, Cemrelerin Yerleri, Hac Amelleri ve Tarihçesi

"Cemre"nin ateş közü, koru, küçük çakıl taşları ve daha başka mânâları varsa da, burada hac amellerinden cemre ve cemrelerin atıldığı yer mânâsına olup; ilk cemre, orta cemre ve Akabe cemresi diye anılan üç cemredeki taşlamayı, [\[387\]](#) yani küçük çakıl taşlarını belli zamanında belli yerlerde ve belli sayıda atmaya ifade eder. [\[388\]](#)

Cemrelerin üçü de Mina'dadır.

Akabe cemresi, büyük cemre, kurban kesme günü taşlanır. Burası Mina'nın sonundadır.

İlk ve orta cemreler ise, Hayf mescidinin yukarısındadır. [\[389\]](#)

Cemre taşları, Allah'ı zikri tesbit etmek, belirlemek, [\[390\]](#) yedi tekbirin sayısını unutmamak için teşrî kılınmıştır.

Namazın sonunda okunan teşbihlerin sayısını unutmamak için parmakların boğumlarına başvurulması da böyledir. [\[391\]](#)

İbrahim Aleyhisselam, İsmail Aleyhisselamla birlikte Kabe'nin duvarlarını yükseltip:

"Ey Rabbimiz! İbadet edeceğimiz yerleri, hac amellerini bize göster, öğret!" diye dua ettikleri zaman (Bakara: 128), Cebrail Aleyhisselam geldi ve İbrahim Aleyhisselama:

"Kabe'yi tavaf et!" dedi.

İbrahim Aleyhisselamla İsmail Aleyhisselam, Kabe'yi yedi kere tavaf ve Hacerü'l-Esved'i istilâm ettiler.

Makam-ı İbrahim arkasında iki rekat namaz kıldılar.

Cebrail Aleyhisselam, Safa ve Merve'den başlayarak bütün hac amellerini ve yerlerini gösterdi. [\[392\]](#)

Safa ile Merve için:

"İşte bu, Allah'ın şâirinden (ibadet için belirlenen yerlerinden)dir!" dedi. [\[393\]](#)

O sırada, şeytan Safa yanında koşmaya, İbrahim Aleyhisselam da yarışmaya başladı. [\[394\]](#) Cebrail Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselamı alıp Mina'ya götürdü ve:

"Burası Mina'dır. Halkın hayvanlarını ıhdırdıkları yerdir" dedi. [\[395\]](#)

Akabe cemresine uğradıkları zaman, şeytan Akabe cemresinin yanında İbrahim Aleyhisselama göründü. [\[396\]](#)

Cebrail Aleyhisselam:

"Tekbir getir [\[397\]](#) ve taş at ona!" dedi. [\[398\]](#)

İbrahim Aleyhisselam, küçük çakıllardan ona yedi taş attı, şeytan kayboldu. [\[399\]](#)

Bundan sonra, şeytan, orta, ikinci cemrenin yanında tekrar göründü. [\[400\]](#)

Cebrail Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselama:

"Tekbir getir. [\[401\]](#) taş at ona!" dedi. [\[402\]](#)

İbrahim Aleyhisselam, şeytana küçük çakıllardan yedi taş attı, şeytan kayboldu.

Şeytan, üçüncü, son ve aşağı cemrenin yanında[403] tekrar görüldü. [404]

Cebrail Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselama:

"Tekbir getir! [405] Taş at ona!" dedi. [406]

İbrahim Aleyhisselam da ona fiske taşları gibi yedi taş daha attı. [407]

Şeytan yine kayboldu. [408]

Cebrail Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselamı Müzdelife'ye götürdü ve:

"Burası Meş'ar-i Haram'dır!" dedi. [409]

Daha sonra onu Arafat'a kadar götürdü. [410]

Böylece ona hac amellerini ve yerlerini öğretip. [411] üç kere:

"Sana öğrettiğim şeyleri, [412] hac ibadetlerini ve yerlerini[413] iyice öğrendin mi?" diye sordu.

İbrahim Aleyhisselam:

"Evet!" dedi. [414]

Bunun üzerine, İbrahim Aleyhisselama, insanlara haccı ilan etmesi emrolundu. [415]

İbrahim Aleyhisselam:

"Ne diyerek ilan edeyim?" diye sordu.

Cebrail Aleyhisselam:

"Üç kere, 'Ey insanlar! Rabbinizin davetine icabet ediniz!' de!" dedi. [416]

İbrahim Aleyhisselam:

"Yâ Rab! Sesim buradan insanlara ulaşmaz ki?" dedi.

Yüce Allah:

"Sen seslenip ilan et! Sesini insanlara ulaştırmak Bana düşer!" buyurdu.

Bunun üzerine, İbrahim Aleyhisselam, Makam-ı İbrahim diye anılan taşın üzerine çıktı.

Makam-ı İbrahim o kadar yükseldi, uzadı ki dağlardan daha yüksek ve uzun oldu!

O zaman bütün yeryüzü, dağları, ovaları, karaları, denizleri; insanlara, cinlere İbrahim Aleyhisselamın sesini duyuracak şekilde derlenip toplandı.

İbrahim Aleyhisselam, şehadet parmaklarının uçlarını kulaklarının içine tıkadı.

Yüzünü güneye, kuzeye, doğuya, batıya çevirerek ve güneyden başlayarak:

"Ey insanlar! Beyt-i Atîk'i haccetmeniz size farz kılındı! Rabbinizin davetine icabet ediniz!" diyerek seslenince, yedi kat yerlerin altındakiler, doğu ile batı arasındakiler ve bütün yeryüzünde ki I er:

"Lebbeyk, Allahümme lebbeyk..." diyerek icabet ettiklerini tekrar tekrar bildirdiler.

O zaman İbrahim Aleyhisselamın davetine bir kere icabet etmiş olanlara bir kere, iki kere icabet etmiş olanlara iki kere, üç kere icabet etmiş olanlara üç kere ilââhrih.. haccetmek nasip olur, denilmiştir. [417]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Akabe Cemresine Atışı

Peygamberimiz Aleyhisselam Müslümanlara hac amellerini anlatmaya devam etti.

Fiske taşlarının baş ve şehadet parmakları arasına alınarak atılacağını gösterdi. [\[418\]](#)

"Ey insanlar! Hac amellerinizi nasıl yapacağınızı Benden öğreniniz ve onları ezberleyiniz! Bilmiyorum! Belki de bu yılımdan sonra bir daha haccedemem! [\[419\]](#)

Dinde taşkınlıktan sakınınız! Çünkü, sizden öncekileri helak eden, ancak dindeki taşkınlıkları idi" buyurdu. [\[420\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Akabe cemresini taşlaması, kurban kesme günü, güneşin doğuşundan sonra idi. [\[421\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Mina vadisinin ortasına, aşağıdan yukarıya doğru durdu. Beytullah'ı soluna, Minayı da sağına aldı.

Büyük cemreye (Akabe cemresine) yöneldi. [\[422\]](#)

Akabe cemresini atıncaya kadar, telbiyeyi kesmedi. [\[423\]](#)

Akabe cemresine biner birer yedi tane fiske taşı attı ve her taşı atarken de, "Allahuekber!" dedi. [\[424\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam küçük fiske taşlarını baş ve şehadet parmakları arasına alıp birer birer atarken, halk da cemre taşlarını atmaya ve birbirleri üzerine yığılmaya başlamışlardı. [\[425\]](#)

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselamın terkisindeki Fadl b. Abbas, [\[426\]](#) halkın attıkları taşlar Peygamberimiz Aleyhisselama değmesin, onu yaralamasın diye [\[427\]](#) siper oluyor, onu koruyordu. [\[428\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey insanlar! Birbirinizi öldürmeyiniz!

Sizler, cemre taşları atacağınız zaman, fiske taşları gibi küçüklerini, parmaklarınızın arasında atınız!" buyurdu. [\[429\]](#)

Kudâme b. Abdullah:

"Resûlullah Aleyhisselamı devesinin üzerinde cemreleri atarken gördüm.

Ne vurmak vardı, ne itip kakmak vardı, ne 'Çekil, çekil!¹ demek vardı!" demiştir. [\[430\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kurban Günündeki Hutbesi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Akabe cemresine yedi taşı attıktan sonra orada durmayıp konak yerine döndü. [\[431\]](#)

Kıblenin sağ tarafına işaret ederek:

"Muhacirler oraya insin,"

Kıblenin sol tarafına işaret ederek:

"Ensar oraya insin! Sair halk da onların çevrelerine insinler!" buyurdu. [\[432\]](#)

Böylece, Muhacirler mescidin önüne, Ensar da mescidin arkasına indiler. [\[433\]](#)

9 Zilhicce Arefe günü Cuma gününe rastladığına göre, [\[434\]](#) 10 Zilhicce Kurban Bayramı günü de Cumartesi gününe rastlamış bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kurban günü [\[435\]](#) devesi Adbâ'nın üzerinde olduğu halde [\[436\]](#) cemrelerin arasına varıp durdu. [\[437\]](#)

Bilal-i Habeşî ile Üsâme b. Zeyd Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bulunuyor, Bilal-i Habeşî devenin yularını tutuyor, Üsâme de ihramını Peygamberimiz Aleyhisselamın başının üzerine kaldırarak Peygamberimiz Aleyhisselamı güneşten (güneşin hararetinden) koruyordu. [\[438\]](#)

Amr b. Hârice de, Peygamberimiz Aleyhisselamın devesinin boyun kökünün önünde dikilmiş duruyor, devenin gevişinden süzülen köpükler Amr b. Hârice'nin iki omuzu arasına dökülüyordu. [\[439\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra, halka (Arafat hutbesine benzer) uzun bir hutbe irad buyurdu. [\[440\]](#)

Yüce Allah, halkın kulaklarına, Mina'daki konak yerlerinden bile Peygamberimiz Aleyhisselamın hutbesini işitebilecek bir kabiliyet ve hassasiyet vermişti. [\[441\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, hutbesinde şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Sözlerimi iyi dinleyiniz ve onları aklınızda tutunuz!

Bilmiyorum, ben belki de bu yılımdan sonra şurada sizinle bir daha buluşamayacağım!

Ey insanlar! [\[442\]](#) Biliyor musunuz; [\[443\]](#) bugün hangi gündür?" diye sordu. [\[444\]](#)

"Allah ve Resûlü daha iyi bilir!" dediler, [\[445\]](#) sustular. [\[446\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da sustu. [\[447\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın o güne kendi isminden başka bir isim vereceğini sandılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kurban günü değil midir?" diye sordu.

"Evet! [\[448\]](#) Kurban günüdür!" [\[449\]](#) dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Doğru söylediniz! [\[450\]](#) En büyük hac günüdür!" buyurdu. [\[451\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Biliyor musunuz; [\[452\]](#) bu ay hangi aydır?" diye sordu. [\[453\]](#)

"Allah ve Resûlü daha iyi bilir!" dediler, [\[454\]](#) sustular. [\[455\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da sustu. [\[456\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın o aya kendi isminden başka bir isim vereceğini sandılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Zilhicce değil midir?" diye sordu. [\[457\]](#)

"Zilhicce'dir" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Doğru söylediniz!" buyurdu ve:

"Biliyor musunuz; [\[458\]](#) burası hangi beldedir?" diye sordu. [\[459\]](#)

"Allah ve Resûlü daha iyi bilir!" dediler, [\[460\]](#) sustular. [\[461\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam da sustu. [\[462\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın bu beldeye kendi isminden başka bir isim vereceğini sandılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Belde-i Haram değil midir?" diye sordu.

"Evet" dediler. [\[463\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Doğru söylediniz!" buyurdu [\[464\]](#) ve:

"Haramlıkça en büyük olan gün hangi gündür?" diye sordu.

"Bu günümüzdür!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Haramlıkça en büyük olan ay hangi aydır?" diye sordu.

"Bu ayımızdır!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Haramlıkça en büyük olan belde hangi beldedir?" diye sordu.

"Bu beldemizdir!" dediler. [\[465\]](#)

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Rabbimize kavuşacağınız güne kadar, [\[466\]](#) kanlarınız, mallarınız, ırz ve namuslarınız da bu şehrin, bu ayın, bu günün haramlığı ve dokunulmazlığı gibi birbirinize haramdır! [\[467\]](#) Allah size bunları haram kılmıştır!" buyurdu. [\[468\]](#)

"Tebliğ ettim mi?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Şahit ol!" dedi. [\[469\]](#)

Müslümanlara da:

"Muhakkak ki, sizler Rabbinize kavuşacaksınız! O da sizleri amellerinizden sorguya çekecektir!" buyurdu [\[470\]](#) ve:

"Tebliğ ettim mi?" diye sordu.

Müslümanlar

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Şahit ol!" dedi ve Müslümanlara:

"Dikkat ediniz! Kimin yanında bir emanet varsa, onu emanet edene hemen teslim etsin!

Biliniz ki; Cahiliye çağındaki bütün ribâlar (faizler) kaldırılmıştır!

Cahiliye çağındaki bütün kan davaları kaldırılmıştır!

Kaldırdığım ilk kan davanız da, İyas b. Rebia b. Hâris'in kan davasıdır!" buyurdu ve:

"Tebliğ ettim mi?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Şahit ol!" dedi ve:

"Burada bulunanlar, bulunmayanlara da tebliğ etsin!

Biliniz ki; Müslümanın Müslümana herşeyi haram kılınmıştır.

Müslümanın malı-kendisi gönlünden koparak vermiş olmadıkça-başkasına helâl olmaz! [\[471\]](#)

Dikkat ediniz!

Benden sonra, sakın sapkınlık, kâfirlik haline dönmeyiniz ve birbirinizin boynunu vurmayınız! [\[472\]](#)

Bunları, burada bulunanlarınız, bulunmayanlarınıza tebliğ etsin!

Olabilir ki, burada bulunan kimse bunları daha iyi anlar bir kimseye tebliğ etmiş bulunur! [\[473\]](#)

Tebliğ ettim mi? Tebliğ ettim mi? [\[474\]](#)

Ey insanlar! O, nesî denilen ay geriletme işi ancak küfürde bir artma sebebidir ki, onunla kâfirler şaşırtılır.

Onlar onu bir yıl helâl, bir yıl haram sayarlar ki, Allah'ın haram kıldığına sayıca uydursunlar da, Allah'ın haram ettiğini helâl kılsınlar. [\[475\]](#)

Haberiniz olsun ki; zaman, Allah'ın, göklerle yeri yarattığı gündekine benzeyen şekline, eski haline dönmüştür:

Allah katında ayların sayısı onikidir.

Bunlardan dördü haram aylardır.

Üçü birbiri ardınca gelir Zilkade, Zilhicce, Muharrem.

Biri de iki Cumâd ile Şaban arasında bulunan Mudahn ayı Recep'tir" buyurdu. [\[476\]](#)

"Tebliğ ettim mi?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Şahit ol!" dedi, sonra da:

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, kadınların sizin üzerinizde hakkı vardır.

Sizin de onlar üzerinde hakkınız vardır.

Sizin onlar üzerindeki hakkınız; döşeginize hiç kimseye ayak bastırmamaları, istemediğiniz kimseyi izniniz olmadıkça evlerinize sokmamalarıdır.

Eğer onlar aksini yaparlarsa, Allah sizin onları yatakta yalnız bırakmanıza izin vermiştir.

Kendilerini, fazla incitmeyecek derecede, dövebilirsiniz de!

Eğer uysallık ederler, size boyun eğlerse, onların üzerinizdeki hakkı; mâruf veçhile [yani, memleket âdet ve geleneğine göre] kendilerinin bütün yiyecek ve giyeceğini sağlamaktır.

Çünkü onlar yanınızda zayıf bir durumdadırlar, kendileri için birşeye malik değildirler.

Siz onları ancak Allah emaneti olarak aldınız ve kendileriyle evlenmeyi de Allah'ın kelimesi, emir ve müsaadesiyle helâl edindiniz.

Kadınlar hakkında Allah'tan korkunuz. Onlar hakkında hayır tavsiye ediniz!" buyurdu.

Tebliğ ettim mi?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Şahit ol!" diyerek tebligatına Allah'ı şahit tuttu. [\[477\]](#)

Ve hutbesine şöyle devam etti:

"Şüphe yok ki, Yüce Allah her insanın mirasından hissesini ayırmış, [\[478\]](#) her hak sahibine hakkını vermiştir. [\[479\]](#)

Vâris için, vasiyete gerek yoktur.

Biliniz ki; çocuk kimin döşeginde doğmuşsa ona aittir.

Zânî için mahrumluk vardır.

Kendisini babasından başkasına nisbet eden kişi veya efendisinden başkasına nisbet eden köle, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrasın!

Allah öylesinin ne tevbe ve nafflesini, ne de fidye ve farızasını kabul eder! [\[480\]](#)

Sadaka ve zekat almak, kendime de, ev halkıma da helâl değildir!" buyurup, devesinin omuzundan bir tüy kopararak:

"Buna eşit veya bu ağırlıkta birşey bile olsa da helâl değildir! [\[481\]](#)

Ey insanlar! Muhakkak ki, şeytan şu toprağınızda kendisine tapılmaktan umudunu kesmiş bulunuyor! Fakat, siz, bunun dışındaki ufak-tefek işlerinizde ona uyacak olursanız, bu onu hoşlandırır!

Müslüman Müslümanın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeşirler!

Müslüman kişiye, kardeşinin kanı da, malı da helâl olmaz! Meğerki, kendisi gönlünden koparak vermiş olsun[482]

Siz, âzası kesik kara bir köle bile tayin edilir de o sizi Allah'ın Kitabıyla yönetirse, onu dinleyiniz ve kendisine itaat ediniz! [483]

Suçlu, kendi suçundan başkasıyla suçlanamaz!

Baba, oğlunun suçu üzerine; oğlu da, babasının suçu üzerine suçlanamaz! [484]

Dikkat ediniz! Siz şu dört şeyi kat'iyyen işlemeyeceksiniz:

1. Allah'a hiçbir şeyi eş ve ortak tutmayacaksınız!
2. Allah'ın haram ve dokunulmaz kıldığı canı haksız yere öldürmeyeceksiniz!
3. Zina etmeyeceksiniz!
4. Hırsızlıkyapmayacaksınız! [485]

Ben, 'Lâ ilahe illallah' dedirtinceye kadar insanlarla çarpışmak üzere emrolundum!

Onlar, bunu söyledikleri zaman, kanlarını, mallarını kurtarırlar!

Kendilerinin hesapları ise Allah'a aittir!

Ben size, sizi doğru yoldan saptırmayacak şeyi, Allah'ın Kitabını bırakmış bulunuyorum" buyurdu.

"Tebliğ ettim mi?" diye sordu.

"Evet!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! Şahit ol!" dedikten sonra konak yerine döndü. [486]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kurbanlarını Kesmesi, Kestirmesi

Peygamberimiz Aleyhisselam kurban kesme yerine gidip: [\[487\]](#)

"Burası, kurban kesme yeridir! [\[488\]](#)

Mina'nın her tarafı kurban kesme yeridir[\[489\]](#)

Bütün teşrik günlerinde de kurban kesilir! [\[490\]](#)

Kurbanınızı konakladığınız yerlerde kesiniz! [\[491\]](#)

Mekke'nin bütün caddeleri, yolları da, kurban kesme yeridir!" buyurdu. [\[492\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, ömür yıllarının sayısı kadar, [\[493\]](#) kendi eliyle altmışüç deve boğazladıktan sonra, bıçağı Hz. Ali'ye verdi. Geri kalanını da Hz. Ali boğazladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, her devenin etinden birer parça alınmasını emretti. Bunlar bir çömleğe konularak pişirildi.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, Hz.Ali de ondan yediler. [\[494\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, develerin etlerini, derilerini ve çullarını fakirlere dağıtmasını Hz. Ali'ye emretti. [\[495\]](#)

"Kurbanların kelle ve ayaklarını kasap ücreti olarak verme!" buyurdu, [\[496\]](#) verilmedi. [\[497\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Tıraş Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam, kurbanını kesince, berber çağırdı. [\[498\]](#) Çağrılan berber, Ma'mer b. Abdullah'tı.

Ma'mer b. Abdullah der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam, Mina'da kurbanını kestiği zaman, kendisini tıraş etmemi emretti . [\[499\]](#)

Ustura bıçağımı alıp başucuna dikildim. Yüzüme baktı ve bana:

'Ey Ma'mer! Resûlullah, kulağının yumuşağından itibaren başını, elinde usturan olduğu halde sana teslim etti!¹ buyurdu.

'Vallahi yâ Rasûlallah! Hiç şüphesiz, bu vazife bana Allah tarafından ihsan buyurulan bir nimettir!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet! Öyledir!¹ buyurdu.

Sonra, Resûlullah Aleyhisselamın başını tıraş ettim." [\[500\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kesilen Saçının Müslümanlar Arasında Bölüşürölüşü

Müslümanlar Peygamberimiz Aleyhisselamın kesilen saçından almak için hazırlanmışlardı. [\[501\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, eliyle sağ tarafına işaret ederek, berbere:

"Şurayı al!" buyurdu. [\[502\]](#)

Berber, Peygamberimiz Aleyhisselamın başının sağ tarafının saçını kesti. [\[503\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam, Ebu Talhatü'l-Ensârî'yi çağırdı. [\[504\]](#) Kesilen saçları ona verdi. [\[505\]](#)

Sonra, berbere sol tarafını uzatarak, "Tıraş et!" buyurdu.

Berber orayı da tıraş edince, Peygamberimiz Aleyhisselam Ebu Talha'ya sol tarafının kesilen saçını da verip:

"Halk arasında bölüşür!" buyurdu. [\[506\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam başını tıraş ettirdiği zaman saçından ilk alan, Ebu Talha oldu. [\[507\]](#)

Sahabiler, Peygamberimiz Aleyhisselamın kesilen saçını yere düşürmemek için çevresini sardılar. [\[508\]](#) Saçının bir tek telini bile ellerinin içinden başka bir yere düşürmediler. [\[509\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın kesilen saçından zevcelerine de herkesin payı kadar düştü.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bıyık ve yanaklarından kesilenlerle, kesilen tırnaklarının yere gömölmesini emretti. [\[510\]](#)

Müslümanlardan bir kısmı tıraş oldular, bir kısımları da saçlarını kırptırdılar. [\[511\]](#)

Halid b. Velid'in Başında Taşıdığı Şa'r-ı Nebvî ile Zaferler Kazanışı

Peygamberimiz Aleyhisselamın alnının saçı kesildiği zaman, Halici b. Velid:

"Yâ Rasûlallah! Alnının saçını bana ver! Hiç kimseyi bu hususta bana tercih etme! Anam, babam sana feda olsun!" diyerek yalvardı.

Saçlar kendisine verilince, Halid b. Velid, onu gözlerine sürdü ve kalensüvasının (kûlahının) içinden önüne yerleştirdi. Bu sayede onun karşılaşp da yenilgiye uğratmadığı bir topluluk yoktu. [\[512\]](#)

Nitekim, Halid b. Velid:

"Ben onu hangi tarafa yöne İttim se, orası fetholundu!" demiştir. [\[513\]](#)

Hz. Ebu Bekir; Uhud'da, Hendek'te, Hudeybiye'de ve karşılaştıkları savaş yerlerinde onun yaptıklarına, bir de şimdiki haline bakarak şaşmakta idi. [\[514\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hac Hakkında Sorulan Soruları Cevaplayışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, tıraş olduktan sonra güzel koku süründü, gömleğini giyip halk ile oturdu.

Kendisine hac amelleri hakkında sorular sormaya başladılar. [\[515\]](#)

O gün, yapılan hac amellerinin takdim ve tehiriyle ilgili hiçbir soru sorulmadı ki, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yapınız! Sakınca yok!" buyurmuş olmasın. [\[516\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kadınlara tıraş değil, ancak saçlarından kırmak vardır!" buyurup, [\[517\]](#) kadınların başlarını tıraş ettirmelerini yasakladı. [\[518\]](#)

İfâza Tavafının Yapılışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Kurban Bayramının birinci günü[519] güneşin zevalinden, [520] öğle vaktinden önce[521] hayvanına binerek ifâza tavafını yapmak üzere Beytullah'a gitti. [522]

Müslümanlara da, ifâza tavafına gitmelerini emretti. [523]

Peygamberimiz Aleyhisselam, ifâza tavafını yaptıktan sonra öğle namazını kıldı.

Zemzem kuyusundan zemzem çekip hacılara içirme hizmetinde bulunan Abdulmuttalib oğullarının yanına vardı ve:

"Ey Abdulmuttalib oğulları! Kovalarla su çekiniz!

Eğersikâye hizmetiniz hususunda halkın üşüşüp size galebe çalmayacağından emin olsaydım, ben de sizinle birlikte kovalarla Zemzem suyu çekerdim! [524]

Bana da bir kova su uzatınız!" buyurdu. [525]

Abdulmuttalib oğulları, Peygamberimiz Aleyhisselama hemen bir kova zemzem sundular. Peygamberimiz Aleyhisselam ondan içti. [526]

Başına da döktü. [527]

Ağızına zemzem alıp kovanın içine püskürdü.

Kovadaki zemzemi kuyuya boşaltın alarını emretti, boşalttırdı.[528]

Sonra, kendisi devesinin üzerinde, Üsâme b. Zeyd de terkisinde olduğu, [529] Muhacir ve Ensar sahabileri de yanında bulunduğu halde üzüm şerbeti içmeye gitti. [530]

Hiz. Abbas'la Abdullah b. Abbas, bir kap içinde üzüm şerbeti sundular.

Peygamberimiz Aleyhisselam ondan içti, artanını da Üsâme'ye verip içirdi. [531]

Üzüm şerbeti hakkında:

"Pek güzel yapmışsınız! Hep böyle yapınız!" buyurdu. [532]

O gün, akşama doğru Minaya döndü.

Teşrik günleri gecelerini Mina'da geçirdi. [533]

Mina gecelerinde gelip Beytullah'ı ziyaret etmekten de geri durmadı. [534]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Mina'da geçirilmesi gereken gecelerin Mina dışında geçirilmesini yasakladı, [535] ancak hayvan güdücülerinin Mina dışında gecelemlerine, [536] cemrelerini de bir gün atıp bir gün bırakarak hayvanların başında kalmalarına izin verdi. [537]

Buna göre; hayvan güdücülerini, kurban kesme günü taşlarını atacaklar, o günden sonraki iki günün taşlamasını da biraraya getirerek o iki günün birinde, yani iki günün birincisinde birini, Mina'dan ayrılma gününde de ikincisini yapabileceklerdi. [538]

Hiz. Abbas, hacıların zemzem suyu ihtiyaçlarını karşılama hizmeti dolayısıyla Mina gecelerinde Mekke'de kalmak üzere Peygamberimiz Aleyhisselamdan izin istemişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona da izin verdi. [539]

Hiz. Abbas'tan başkasına izin vermedi. [540]

Peygamberimiz Aleyhisselamın İkinci ve Üçüncü Gün Cemrelerini Atışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, kurban gününü takip eden birinci ve ikinci teşrik günlerinde güneş batıya doğru eğildiği zaman, [\[541\]](#) yürüyerek, [\[542\]](#) Mina mescidinden sonraki [\[543\]](#) ilk cemrenin [\[544\]](#) yanına vardı.

Oraya birer birer yedi tane fiske taşı attı ve her birini atarken:

"Allahuekber" diyerek tekbir getirdi.

Sonra, biraz ileri gidip kibleye yöneldi ve ellerini kaldırarak dua etti, ayakta duruşunu uzattı.

Sonra, ikinci cemrenin yanına vardı. Oraya da birer bireryedi fiske taşı attı ve her birini atarken tekbir getirdikten sonra vadiyi takip eden sol tarafa inip durdu.

Kibleye döndü, ellerini kaldırıp dua etti.

Bundan sonra Akabe yanındaki üçüncü cemreye vardı. Oraya da birer bireryedi tane fiske taşı attı ve her birini atarken tekbir getirdi.

Orada durmadı, geri döndü. [\[545\]](#)

Allah Katında En Makbul Cihad

Peygamberimiz Aleyhisselamın cemreleri atmakta olduğu sırada bir adam gelip: "Yâ Rasûlallah! Yüce Allah katında cihadın hangisi daha sevgili, daha makbuldür?" diye sordu. Peygamberimiz Aleyhisselam sustu, cevap vermedi. Adam, üçüncü cemrede Peygamberimiz Aleyhisselamın önünü kesti ve:

"Yâ Rasûlallah! Yüce Allah katında cihadın hangisi daha sevgili, daha makbuldür?" diye tekrar sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Zalim bir âmire karşı hak sözünü söylemendir!" buyurdu. [\[546\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Allah'tan Mağfiret, Rahmet ve Kalb Zenginliği İsteyen Genci Ebzâ Oğullarından Soruşu

Benî Tüçîb kabilesi halkından bir cemaat, Mina'da Peygamberimiz Aleyhisselamla buluştular. [\[547\]](#)

"Biz, Ebzâ oğullarıyız!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Sizinle birlikte bana gelmiş olan genç ne yapıyor?" diye sordu.

"Yâ Rasûlallah! [\[548\]](#) Allah'ın verdiği rızka onun kadar kanaatli ve razı olanını görmemişsinizdir! [\[549\]](#)

İnsanlar dünyayı aralarında bölüşecek olsalar, o genç ona gözücuyla bile bakmaz!" dediler. [\[550\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'a hamd eder, onun hep o hal üzere ölüp gitmesini dilerim!" buyurdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu gencin dileği üzerine:

"Ey Allah'ım! Onu yarlığa, rahmetinle esirge! Onun kalbine de zenginlik ver!" diye dua etmişti. [\[551\]](#)

Tüçîb oğullarının bildirdiklerine göre; o genç, aralarında, en iyi bir halde, dünyadan çekingen, Allah'ın kendisine verdiği rızka en razı bir kul olarak yaşamakta devam etmiş; Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat üzerine Yemen halkının İslâmiyetten döndükleri sırada ise, Tüçîb oğulları içinde kalkıp onlara Allah'ı ve İslâmiyet] anlatmaktan geri durmamış, onun sayesinde kavminden hiçbir kimse İslâmiyetten dönmemiştir. [\[552\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mina'daki İkinci Hutbesi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Mina'da ilk hutbesini 10 Zilhicce kurban günü irad buyurmuştu. [\[553\]](#)

İkinci hutbesini ise, kurban kellelerinin yenildiği [\[554\]](#) teşrik günlerinin ortasında ve arasında irad buy urdu. [\[555\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Zilhicce'nin 12. günü teşrik günlerinin ortasına rastlayan Pazartesi günü, kaba kuşluk vaktinde [\[556\]](#) Kasvâ'nın semerlenmesini emretti.

Üzerine binip cemreler arasına gitti ve orada durdu. [\[557\]](#)

Müslümanlardan, Allah'ın dilediği kadarı da orada toplandı. [\[558\]](#)

Kasvâ'nın yularını Ebu Harretü'r-Rakkâşî'nin amcası tutuyor, halkı Peygamberimiz Aleyhisselam m yanından uzaklaştırıyordu. [\[559\]](#)

Halkın kimisi oturmakta, kimisi ayakta durmakta idi.

Hz. Ali, Peygamberimiz Aleyhisselamın hutbesini halka ulaştırmak için, önünde duruyordu. [\[560\]](#)

O sırada, Haris b. Amr, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına yaklaşıp:

"Yâ Rasûlallan! Babam, anam sana feda olsun! Benim için Allah'tan mağfiret dile!" diye rica etti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah sizi yarlıgasın!" buyurdu. [\[561\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra: [\[562\]](#)

"Bugün hangi gündür?" diye sordu.

"Allah ve Resûlü daha iyi bilir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Teşrik günlerinin ortası değil midir?" diye sordu [\[563\]](#) ve:

"Ey insanlar! Biliyor musunuz, siz hangi aydasınız? Hangi gündesiniz? Hangi beldedesiniz?" diye sordu.

"Haram olan ayda, haram olan günde, haram olan beldedeyiz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İşte, kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da-Rabbimize kavuşacağınız güne kadar-şu ayınızda, şu beldenizde, şu gününüzün haramlığı gibi birbirinize haramdır!

Beni iyi dinleyiniz! Dikkat ediniz!

Sakın zulüm yapmayınız!

Müslüman bir kimsenin malı-kendisi gönlünden koparak vermiş olmadıkça-başkasına helâl olmaz!

Biliniz ki, Cahiliye çağına ait bütün kan, mal davaları ve öğünmeye vesile olan şeyler.. Kıyamet gününe kadar şu ayaklarımın altındadır, hükümsüzdür!

Kaldırdığım ilk kan davası da, Rebia b. Haris b. Abdulmuttalib'in oğlunun davasıdır.

Haberiniz olsun ki, Cahiliye çağına ait bütün ribâ (faiz) alacakları kaldırılmıştır.

Yüce Allah ilk olarak Abbas b. Abdulmuttalib'in riba alacağını kaldırmaya hükmetmiştir.
Re'sü'l-mallarınız (anaparalarınız) sizindir.

Ne bundan fazlasını isteyip zulüm ve haksızlık ediniz, ne de hakkınızdan aşağı alıp mazlum duruma düşünüz. [\[564\]](#)

Biliniz ki; zaman, Allah'ın göklerle yeri yarattığı gündekine benzeyen şekline, eski haline dönmüştür!" buyurdu[\[565\]](#) ve:

"Aslında ayların sayısı Allah katında, Allah'ın Kitabında, tâ gökleri ve yeri yarattığı günden beri oniki aydır.

Onların dördü haram olanlardır. İşte bu, en doğru hesaptır.

O haram olan aylarda kendinize zulmetmeyiniz" (Tevbe: 36) mealli âyeti okudu ve hutbesini şöyle sürdürdü:

"Dikkat ediniz! Benden sonra kâfirlik devrine dönmeyiniz, birbirinizin boynunu vurmayınız!

Haberiniz olsun ki; şeytan, kendisine tapılmaktan umudunu kesmiştir. Fakat o sizi kandırıp azdırmak için aranızda bulunacaktır.

Kadınlar hakkında Yüce Allah'tan korkunuz.

Onlar sizin yanınızda zayıflar, kendileri için hiçbir şeye malik değildir!er.

Onların sizin üzerinizde hakkı, sizin de onların üzerinde hakkınız vardır.

Sizin onlar üzerindeki hakkınız, döşeğinize sizden başkasına ayak bastırmamaları, istemediğiniz kimsenin evlerinize girmesine izin vermemeleridir.

Eğer şerlerinden, serkeşliklerinden yıarsanız, onları önce öğütüeyiniz.

Vazgeçmezlerse, kendilerini yatakta yalnız bırakınız.

Yine kâr etmezse, fazla incitmeyecek derecede dövünüz!

Onların sizin üzerinizdeki hakkı da, kendilerinin mâruf veçhile (memleket âdet ve geleneğine göre) yiyeceklerini ve giyeceklerini sağlamaktır.

Siz onları ancak Allah'ın bir emaneti olarak aldınız ve kendileriyle evlenmeyi de Yüce Allah'ın kelimesi ve müsaadesiyle helâl edindiniz.

Kimin yanında bir emanet varsa, onu emanet edene teslim etsin!

Tebliğ ettim mi?

Tebliğ ettim mi?

Tebliğ ettim mi?

Bunları, burada bulunan, bulunmayana da ulaştırın!

Olabilir ki, ulaştırılan, işitenden daha çokyararlanır. [\[566\]](#)

Ey insanlar!

Dikkat ediniz! Sizin Rabbiniz birdir, babanız da birdir.

Şunu da iyi biliniz ki; Arap Arap olmayana, Arap olmayan Araba, beyaz karaya, kara da beyaz-takva hasletinden başka birşeyle-üstün tutulamaz!" buyurdu. [\[567\]](#)

Abdullah b. Abbas'a göre; bunlar, Peygamberimiz Aleyhisselamın ümmetine vasiyeti idi. [\[568\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah aşkına! Tebliğ ettim mi?"

Allah aşkına! Tebliğ ettim mi?" diye tekrar tekrar sorduktan [\[569\]](#) ve tebligatına Yüce Allah'ı da şahit tuttuktan ve bunları burada bulunanların bulunmayanlara da ulaştırmalarını tenbih buyurduktan sonra halk ile vedalaşınca, halk:

"Bu. veda haccıdır!" dediler. [\[570\]](#)

Mina'dan Muhassab'a Gidiş

Peygamberimiz Aleyhisselam, Zilhicce'nin 13., teşrik günlerinin sonuncu günü olan Salı günü, [\[571\]](#) üçüncü gün cemresini atıp, öğleden sonra, [\[572\]](#) Mina'dan Muhassab'a* Ebtah'a hareket etti. [\[573\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın azadlısı Ebu Râfi¹, Peygamberimiz Aleyhisselam ve ev halkının yiyecekleri ve eşyalarıyla görevli bulunuyordu. [\[574\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam emretmediği halde, Ebu Râfi¹, Allahtan olacak ki kendiliğinden gidip Peygamberimiz Aleyhisselamın çadırını Ebtah'ta kurmuştu. [\[575\]](#)

Orası Mekke'den çıkışa elverişli, kolay bir yerdi. [\[576\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam gelip oraya indi. [\[577\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Müslümanlara Öğüt ve Tavsiyeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hayf'ta, Muhassab'da bulunduğu sırada Müslümanlara şöyle buyurdu:

"Allah yüzünü aydınlatsın, neşelendirsin o kişinin ki, sözlerimi[\[578\]](#) ezberler, sonra da onu işitmemiş olanlara[\[579\]](#) ulaştırır. [\[580\]](#)

Olabilir ki; onu anlayan, anlamayana taşır.

Olabilir ki; onu anlayan, kendisinden daha iyi anlayana taşır. [\[581\]](#)

İyi biliniz ki; üç şey mü'min ve Müslümanların kalblerine kin ve kıskançlık sokmaz:

1. Allah'a ihlas üzere amelde bulunmak,
2. Müslüman olan[\[582\]](#) âmirlere nasihat[\[583\]](#) ve itaat etmek, [\[584\]](#)
3. Müslümanların cemaatine-ki onlar dua ederlerse duaları makbul ve aralarındakine de şamildir-itikad ve salih amelde tâbi olmak." [\[585\]](#)

Muhassab'da Kılınan Namazlar

Peygamberimiz Aleyhisselam, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını Muhassab'da kıldıktan ve gecenin başlangıcında yatıp biraz kestirdikten sonra kalktı.[\[586\]](#)

Hız. ÂiŖe'nin Mazereti Yüzünden Yapamadığı Umreyi Yapışı

Hız. AiŖe, Medine'den gelirken, Ŗerifte namazsız hale gelmiŖti. [\[587\]](#)

Muhassab'da bulunulduğu gece:

"Yâ Rasûlallan! Halk umre ve hac ile dönüyor, ben ise yalnız hac ile dönüyorum!?" dedi. [\[588\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen Mekke'ye geldiğimiz gecelerde tavaf yapmamış mıydın?" diye sorunca, Hız. ÂiŖe:

"Hayır!" dedi. [\[589\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Öyle ise kardeşinle Ten'im'e git de umreye niyetlen! [\[590\]](#)

Yapacağınız tavaflardan boşaldıktan sonra sizi Ŗurada beklerim!" buyurdu. [\[591\]](#)

Abdurrahman b. Ebu Bekir, Hız. ÂiŖe'yi devesinin terkisine bindirip Ten'im'e götürdü.

Hız. ÂiŖe orada umreye niyetlendi. [\[592\]](#)

Muhassab'da bulunduğu sırada, dönüp Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gel di. [\[593\]](#)

Veda Tavafının Yapılışı

Müslümanlar, Muhassab'dan her tarafa dağılıp gitmeye yeltenince, Peygam berim iz Aleyhisselam: "Sakın, son varacağı yer Beytullah olmadıkça, hiçbir kimse bir yere gitmesin!" buyurdu. [\[594\]](#) Yalnız namazsız halde bulunan kadına müsaade etti. [\[595\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam 14 Zilhicce Çarşamba günü[\[596\]](#) sabah namazından önce Beytullah'ı tavafa gidileceğini ashabına ilan etti. [\[597\]](#) Hayvanına bindi. [\[598\]](#) Beytullah'a gidip veda tavafını yaptı. [\[599\]](#)

Mekke'de Üç Günden Fazla Kalmamayacağı

Peygamberimiz Aleyhisselama bir zât, Mekke'de kalmak için sormuştu. Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Mekke, kalma yeri değildir. [\[600\]](#)

Muhacirin hac ibadetlerini yerine getirdikten sonra Mekke'de kalacağı müddet üç gecedir!" buyurdu. [\[601\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Sa'd b. Ebi Vakkas'ı Ziyaret ve Teselli Edişi

Sa'd b. Ebi Vakkas, Veda Haccında Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte bulunuyordu.

Öyle bir hastalığa,[602] ağnya[603] tutuldu ki, ondan ancak ölmekle kurtulabileceğini sanıyordu. [604]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun ziyaretine gitti. [605]

Sa'd b. Ebi Vakkas, Peygamberimiz Aleyhisselamı görünce ağladı ve:

"Yâ Rasûl allan! Hicret edip ayrılmış bulunduğum bir yerde öleceğim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! İnşallah ölmeyeceksin!" buyurdu. [606]

Elini onun alnına koydu; yüzünü, göğsünü ve kamını sığadı. [607]

Sa'd b. Ebi Vakkas, Peygamberimiz Aleyhisselamın elinin serinliğini kalbinde hemen hissetti. [608]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Sa'd b. Ebi Vakkas'a:

"Sen kalbinden hasta bir adamsın.

Sakîflerin kardeşi Haris b. Kelede doktorluk yapan bir adamdır.

Medine'nin Acve hurmasından yedi tane alıp onları çekirdekleriyle birlikte ezerek macun yapsın. Sonra da, onu sana içirsin!" buyurdu. [609]

Sa'd b. Ebi Vakkas:

"Yâ Rasûlallah! Hicret edip ayrılmış bulunduğum bir yerde, ben de Sa'd b. Havle'nin öldüğü gibi öleceğim diye korkuyorum!

Benim şifa bulmam için Allah'a dua et! [610]

İnsan hicret edip ayrılmış bulunduğu bir yerde ölmeyi istemez, değil mi?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" buyurdu[611] ve:

"Allah'ım! Sa'd'a şifa ver!" diyerek dua etti. [612]

Sa'd b. Ebi Vakkas:

"Yâ Rasûlallah! Arkadaşlarım buradan gidecekler de, [613] ben hicret edip çıkmış olduğum bir yurttan ölüp[614] onlardan geride mi kalacağım?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! Sen geride kalmayacaksın! Allah'ın nzasını umduğun derecenin arttıracak ve yükseltecek birtakım ameller işleyeceksin! [615]

Umarım ki; sen, ölmeyip geride kalacak, çok yaşayacaksın!

Müslüman topluluklarına yararın, başkalarına ise zararın dokunacaktır!" buyurdu. [616]

"Allah'ım! Sa'd'a şifa ver ve onun hicretini tamamla! [617]

Allah'ım! Ashabımın hicretlerini tamamla! Onlan izleri sıra geri çevirme!" diyerek yalvardı.

Sa'd b. Havle'nin ölümüne de üzüldü. [\[618\]](#)

Sa'd b. Ebi Vakkas:

"Yâ Rasûlallah! Hastalığım, gördüğünüz ağır dereceye varmış bulunuyor!

Ben ise servet sahibiyimdir. [\[619\]](#) Pek çok servetim vardır. [\[620\]](#)

Bir kızımdan başka vârisim de yoktur. [\[621\]](#)

Servetimin tümünü tasadduk edip yoksullara dağıtayım mı?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır!" buyurdu. [\[622\]](#)

Sa'd b. Ebi Vakkas:

"Üçte ikisini tasadduk edeyim mi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır!" buyurdu.

Sa'd b. Ebi Vakkas:

"Üçte birini?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Üçte bir! Eh, üçte bir de epeyce şeydir!

Senin vârislerini zengin bırakman, onları aç bırakıp halka avuç açtırmandan hayırlıdır! [\[623\]](#)

Muhakkak ki, sen Allah'ın hoşnutluğunu arayarak yapacağın bir tasaddukla da ecir ve sevaba erersin. [\[624\]](#)

Servetinden harcadığın şey senin için sadaka olur. [\[625\]](#)

Aileni geçindirmen, senin için sadaka olur.

Ev halkını geçindirmen, senin için sadaka olur. [\[626\]](#)

Hatta kadınının ağzına verdiği lokmada bile sana ecir vardır!" buyurdu. [\[627\]](#)

Sa'd b. Ebi Vakkas'ın Hastalıktan Kurtulup Uzun Müddet Yaşaması

Peygamberimiz Aleyhisselam tabib Haris b. Kelede'ye:

"Sa'd'ı hurmalarla tedavi et! Vallahi, ben onun bunlarla iyileşeceğini umuyorum!" buyurdu ve: "Senin yanında şu Acve hurmalarından biraz var mı?" diye sordu. Haris b. Kelede: "Evet!" dedi.

Sa'd b. Ebi Vakkas için hurmayı şöyle karıştırıp pişirdi.

Onu tereyağı ile bollaştırdıktan sonra Sa'd b. Ebi Vakkas'a içirince, Sa'd b. Ebi Vakkas, bağından boşanır gibi, hastalığından kurtuluverdi. [\[628\]](#)

Sa'd b. Ebi Vakkas, Hicretin 55. yılına kadar yaşadı.

Her yıl servetinin zekatını verirdi. Vefat ettiği zaman vârislerine 250.000 dirhem bırakmıştı . [\[629\]](#)

Yüce Allah ondan razı olsun![\[630\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamla Müslümanların Medine Yolunu Tutmaları

Peygamberimiz Aleyhisselam ve Müslümanlar, veda tavafını yaptıktan sonra, hep birlikte Medine yolunu tuttular. [631]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Culte Gadîr-i Humm mevkiinde konakladı. [632] Oradaki iki ağacın altları süpürölüp temizlendi. [633]

Semüre ağacının üzerine bir elbise gerilerek güneşin sıcağından korunmak üzere Peygamberimiz Aleyhisselam için gölgelik yapıldı. [634] Peygamberimiz Aleyhisselam, orada öğle namazını kıldı. [635] Müslümanlara hitap etmek üzere ayağa kalktı.

Allah'a hamd ü senada bulundu. [636]

O gün Kıyamet gününe kadar olup bitecek şeyleri hiçbirini bırakmaksızın haber verdi. [637] Va'z ve nasihatta bulundu.

Sonra da:

"Ey insanlar! Bilesiniz ki, ben de ancak bir insanımdır.

Çok sürmez, Yüce Rabbimin elçisi bana gelecek ve ben de onun davetine icabet edeceğim!

Ben size iki ağır emanet bırakıyorum: Onların birincisi Yüce Allah'ın Kitabıdır ki, onun içinde hidayet ve nur vardır.

Yüce Allah'ın Kitabını tutunuz ve ona sımsıkı sarılınız!

İkincisi de Ehl-i Beytim dir, ev halkı m dır.

Ehl-i Beytim hakkında size Allah'ı hatırlatın m.

Ehl-i Beytim hakkında size Allah'ı haürlatınm.

Ehl-i Beytim hakkında size Allah'ı haürlatınm!" buyurdu. [638]

"Ey insanlar! Siz ne üzerine şehadet edersiniz?" diye sordu.

"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehadet ederiz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sonra?" diye sordu.

"Muhammed Aleyhisselamın da Allah'ın kulu ve resûlü olduğuna şehadet ederiz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizin velîiniz kimdir?" diye sordu.

Müslümanlar

"Bizim velîlerimiz, Allah ve Allah'ın Resûlüdür!" dediler. [639]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey insanlar! [640] Benim mü'minlere öz nefislerinden önce geldiğimi biliyorsunuz, değil mi?" diye sordu.

"Evet[641] yâ Rasûlallah!" dediler. [642]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim mü'minlere öz nefislerinden önce geldiğimi biliyorsunuz, değil mi?" diye tekrar sordu.

Müslümanlar

"Evet!" dediler. [\[643\]](#)

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Ali'nin elinden tutup:

"Ben kimin mevlâsı* isem, Ali de onun mevlâsıdır! [\[644\]](#) Allah'ım! Ona dost olana dost ol! Düşman olana düşman ol! [\[645\]](#) Ona yardım edene yardım et!" diyerek Allah'a yalvardı. [\[646\]](#)

Hz. Ömer, Hz. Ali'yle karşılaşınca:

"Ey Ebu Talib'in oğlu! Ne mutlu sana!

Sen, sabahladığında da, akşamladığında da, erkek kadın bütün mü'minlerin mevlâsıdır!" diyerek onu tebrik etti. kutladı. [\[647\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Zülhuleyfe'de Konaklayışı ve Medine'ye Girerken Dua Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam, Zülhuleyfe'ye gelip Muames'te konakladı. [648]

Zaten Peygamberimiz Aleyhisselam Medine'den Mekke'ye giderken Şecere yolunu tutar, [649] Şecere mescidinde namaz kılar. [650]

Mekke'den dönüp Medine'ye girerken de [651] Muarres yoluyla girer, geceyi vadinin ortasındaki Zülhuleyfe'de geçirir, [652] sabah namazını kılar, sabahleyin Medine'ye hareket eder. [653]

Peygamberimiz Aleyhisselam hacdan veya umreden ya da bir gazadan dönerken yüksek bir yere, bir dağ eteğine veya bir bayıra çıktıkça üç kere tekbir getirir, sonra da:

"Bir olan Allah'tan başka ilah yoktur. O'nun eşi ortağı yoktur! Mülk O'nundur! Hamd O'na mahsus-tur! [654] O, diriltir, öldürür. O, hiç ölmeyen diridir. Hayır, yalnız O'nun elindedir. O herşeye kadirdir.

Biz dönenleriz, tevbe edenleriz, ibadet edenleriz, Rabbimize hamd edenleriz.

Yüce Allah va'dini yerine getirdi. Kuluna yardım etti. Toplanmış olan kabileleri tek başına bozguna uğratıp dağıttı!" diyerek dua eder [655] ve bunu Medine'ye girinceye kadar tekrarlar dururdu. [656]

Peygamberimiz Aleyhisselam Muarres yoluyla bu dönüşünde de böyle yaptı.

Medine'yi görünce, üç kere tekbir getirip duasını tekrarladı . [657]

Peygamberimiz Aleyhisselam ev halkının yanına geceleyin ansızın girmezdi.

Ya akşam üzeri, ya da sabahleyin girmeyi âdet edinmişti. [658]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Medine'ye girince, devesini Mescidin kapısında ıhdırdıktan sonra, Mescide girdi. Mescidde iki rekat namaz kılıp evine döndü. [659]

[1] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1089, İtan Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ.c. 2,s. 189, Ahmed b. Hanbel,Müsned,c.3,s.1 34,Tirmizî, Sünen,c. 3, s. 179-1 80.

[2] İbn Sa'd, c. 2, s. 184, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 192, Hâkim, Müstedrek, c. 2, s. 331.

[3] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 253.

[4] Vâkıdî, c.3,s. 1089, İbn Sa'd, c. 2, s. 172.

[5] Beizar ve TaberânPden naklen Heysemî, Meanau'z-zevâid, c. 3, s. 237.

[6] İbn İshak.c.4, s. 253, Taberî, Târih, c. 3, s. 170, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 109.

[7] Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 3, s. 1 04-1 05.

[8] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c.1, s. 1 86, Zürkânf, c. 3, s. 104-105.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/119-120.

[9] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1088, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 172, Müslim, Sahih, c. 2, s. 887, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 183, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1022, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 375,

Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1 , s. 368, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 109, Taberî, Târîh, c. 3, s. 1 67.

[10] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 248, Vâkıdî, c. 3, s. 1088, İbn Sa'd.c. 2, s. 172, Taberî, c. 3, s. 1 67.

[11] İbn İshak, c. 4, s. 248, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 320, Taberî, c. 3, s. 167 Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 110-111.

[12] Vâkıdî, c.3, s. 1088, İbn Sa'd, c. 2, s. 172-173, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 320, Müslim , c. 2, s. 887, Ebu Dâvud, c.2, s. 183.

[13] Mesâf, Sünen, c. 5, s. 164.

[14] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 231, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 149, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 308, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 3, s. 106.

[15] İbn İshak, c. 4, s. 248, Taberî, c. 3, s. 167.

[16] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 21 3.

[17] İbn Sa'd, c. 2, s. 175, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 110, Buhârî, c. 2, s. 1 47, Ebu Dâvud, c. 2, s. 151.

[18] İbnİshak,c.4,s. 248.

[19] Belâiurf, c. 1, s. 368.

[20] Vâkıdî, c. 3, s. 1090, İbn Sa'd, c. 2, s. 177.

[21] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 320, Müslim, c.2, s. 888-889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 184, İbn M âce, c. 2, s. 123, Dârimî, Sünen, c. 1,5.376.

[22] Vâkıdî, c. 3, s. 1090, İbn Sa'd, c. 2, s. 173.

[23] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1 091.

[24] Buhârî, Sahih, c. 2, s. 146.

[25] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 248, Vâkıdî, c. 3, s. 1089, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 173.

[26] Vâkıdî, c. 3, s. 1089, İbn Sa'd, c. 2, s. 173.

[27] İbn Sa'd, c. 2, s. 173.

[28] Buhârî, c. 2, s. 143, Müslim, Sahih, c. 2, s. 918, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 272 Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s.112.

[29] Buhârî, c. 2, s. 143-144.

[30] İbn Sa'd, c. 2, s. 175, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 111, Buhârî, c. 2, s. 147, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 151.

[31] Vâkıdî, c. 3,s.1089.

[32] Vâkıdî, c. 3, s. 1089, İbn Sa'd, c. 2, s. 175, Buhârî, c. 2, s. 147, Ebu Dâvud, c. 2, s. 151 .

[33] Vâkıdî, c. 3, s. 1090.

[34] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 24, Buhârî, c. 2, s. 144, Ebu Dâvud, c.2, s. 159, İbn Mâce,c.2, s. 991.

[35] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1 090, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 173, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 1 47.

[36] İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 150.

[37] Müslim, c.2, s. 887.

[38] İbn Sa'd, c. 2, s. 177, İbn Mâce, c. 2, s. 965.

[39] Buhârî, c. 2, s. 147.

[40] İbn Sa'd, c. 2, s. 175, Buhârî, c. 2, s. 147.

[41] İbn Sa'd, c. 2, s. 177, İbn Mâce, c. 2, s. 965.

[42] İbn Sa'd, c. 2, s.1 75-176, Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 320, c. 4,s. 175, Buhârî, c. 2, s. 147, Müslim, c. 2, s. 905, Ebu Dâvud, c.2,s.158-159,Tirmizî, c.3, s. 184 İbn Mâce, c. 2, s. 989.

[43] Müslim, c. 2, s. 871.

[44] Mâlik, Muvatta', c. 1, s. 335, İbn Sa'd, c. 2, s. 174-175, Müslim , c. 2, s. 876.

[45] Mâlik, c. 1, s. 334, Ebu Dâvud, c. 2, s. 163, Tirmizî, c.3, s. 191-192, İbn Mâce, c. 2,s.975, Dârimî, c. 1,s.365.

[46] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 1 92, İbn Mâce, c.2, s. 975.

[47] Ebû Hanfite, Müsned, s. 24, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 4, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 145-146, Müslim, Sahih, c. 2, s. 834, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 165, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 194-195, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 977, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 363.

[48] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 887, Ebu Dâvud, c. 2, s. 183, İbn Mâce, c. 2, s. 977, Dârimî, c. 1, s. 375.

[49] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 21 3.

[50] Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 1 092.

[51] Sem hûdf, Vefâu'l-vetâ, c. 4, s. 1222.

[52] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 221.

[53] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 240, Müslim, Sahih, c. 2, s. 915.

[54] Ebu Dâvud, Sünen, c.2, s. 142-143, Müslim, c. 2, s. 974.

[55] Mâlik, Muvatta', c. 1, s. 422, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1097.

[56] Mâlik, c.1, s. 422, Vâkıdî, c. 3, s. 1097, Ebu Dâvud, c. 2, s. 143.

[57] Ebu Dâvud, c.2, s. 143.

[58] Mâlik, c.1, s. 422, Vâkıdî, c. 3, s. 1097, Müslim, c. 2, s. 974, Ebu Dâvud, c. 2,s.143.

[59] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 232, Heysemî, c. 3, s. 320, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 239.

[60] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1 093.

[61] Vâkıdî, c. 3, s. 1093, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 344, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 164, İbn Mâce, Sünen, c.2, s. 978.

[62] Vâkıdî, c. 3, s. 1093.

[63] Vâkıdî, c. 3, s. 1094, İbn Mâce, c. 2, s. 978, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 453-454, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 239.

[64] Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 344, Ebu Dâvud, c. 2, s. 164, Hâkim, c. 1, s. 454, İbn Kayyım, c. 3, s. 239.

[65] Vâkıdî, c. 3, s. 1093-1094.

[66] Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 344, Ebu Dâvud, c. 2, s. 164, İbn Mâce, c. 2, s. 978, Hâkim, c.1, s. 454, İbn Kayyım, c. 3, s. 239.

[67] Vâkıdî, c. 3, s. 1 094, Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 344, Ebu Dâvud, c. 2, s. 164, İbn Mâce, c.2, s. 978, Hâkim, c. 1,s.454, İbn Kayyım, c. 3, s. 239.

[68] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s.344, Ebu Dâvud, Sünen,c. 2, s. 164, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 978, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 239.

[69] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1 093-1094, Ebu Dâvud, c. 2, s. 164, İbn Mâce, c. 2, s. 978 Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 454.

[70] Vâkıdî, c. 3, s. 1093.

[71] Vâkıdî, c. 3, s. 1094, Ahmed, c. 6, s. 344, Ebu Dâvud, c. 2, s. 164, İbn Mâce, c. 2, s. 978, Hâkim, c. 1, s. 455, İbn Kayyım, c.3, s. 239.

* Çekirdeği çıkarılmış hurma, sadeyağı veya kuru yoğurtla iyice karıştın larak yapılan bir yemektir (Ahm ed b. Hanbel, c. 3, s. 99, Kâmûsu'l-muhft, c. 2, s. 217).

[72] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1 093-1095.

[73] Mâlik, Muvatta', c. 1, s.349, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1095, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 214, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 862-863, Ebu Dâvud, c.2, s. 163.

[74] Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 168.

[75] Mâlik, c.1, s. 349, Vâkıdî, c. 3, s. 1095, Buhârî, c. 2, s. 21 4, Müslim, c. 2, s. 862-863, Ebu Dâvud, c. 2, s. 163.

[76] Vâkıdî, c. 3, s. 1095.

[77] Vâkıdî, c. 3, s. 1096.

[78] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 1, s. 79-80.

[79] Vâkıdî, c. 3, s. 1096.

[80] İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 965.

[81] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1 097.

[82] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 232, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 320, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 230.

[83] Vâkıdî, c. 3, s. 1097.

[84] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 173.

[85] Ahmed b. Hanbel, c. 6, s. 273, Buhârî, c. 1, s. 77, Müslim, c. 2, s. 873, Ebu Dâvud, c. 2, s. 153-154, İbn Mâce, c. 2, s. 988, Taberî, c. 3, s. 168.

[86] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1097.

- [87] Vâkıdî, c. 3, s. 1097, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 16, Buhârî, c. 2, s. 154.
- [88] Buhârî, c. 2, s. 154, Müslim, Sahih, c. 2, s. 919, Ezrakî, c.2, s. 203.
- [89] Müslim, c.2, s. 919, Ezrakî, c. 2,5.203.
- [90] Ezrakî, c. 2, s. 203.
- [91] Buhârî, c. 2, s. 154, Müslim, c. 2, s. 919, Ezrakî, c. 2, s. 203.
- [92] Müslim, c. 2. s. 919. Ezrakî. c. 2. s. 203. Nesâf. c. 5. s. 199.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/120-131.
- [93] Vâkıdî, c. 3, s. 1097, İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 2, s. 173.
- [94] Vâkıdî, c. 3, s. 1097, İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Tiimizf, Sünen, c. 3, s. 209, İbn Mâce,c.2, s. 981.
- [95] BeyhakPden naklen Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 158.
- [96] İbn Kayyım, *lâdu'l-mead*, c. 3, s. 263.
- [97] Vâkıdî, c.3, s. 1097, İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Ahmed, c. 2, s. 14, Buhârî, c. 2, s. 154, Müdim, c. 2, s. 913, Ebu Dâvud, c. 2, s. 174, Tirmizî, c. 3, s. 209, Dârimî, c. 1, s. 397.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/131.
- [98] Vâkıdî, c. 3, s. 1097, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 152, İbn Kayyım, c. 3, s. 264.
- [99] Vâkıdî, c. 3, s. 1097, İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 152, İbn Kayyım, c. 3, s. 264, Heysemî, c. 3, s. 238.
- [100] Vâkıdî, c. 3,5.1097.
- [101] Vâkıdî, c. 3, s. 1097, İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 152, İbn Kayyım, c. 3, s. 264, Heysemî, c. 3, s. 238.
- [102] İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 152, İbn Kayyım, c. 3, s. 264.
- [103] Vâkıdî, c. 3, s. 1097, İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 152.
- [104] Vâkıdî, c. 3, s. 1097, İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 455.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/131.
- [105] Vâkıdî, c. 3, s. 1097, İbn Sa'd, c. 2, s. 173.
- [106] Vâkıdî, Megâzî,c.3,s. 1097.
- [107] Hâkim, Müstedrek, c. 1 , s. 455, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 158-159.
- [108] Vâkıdî, c. 3, s. 1098.
- [109] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 240.
- [110] Vâkıdî, c.3, s. 1098, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 173, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 320, Müslim, SahıVı.c. 2, s. 887, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1023, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 376, Hâkim, c.1, s. 455.
- [111] İbn Sa'd, c. 2, s. 178, Ebu Dâvud, c. 2, s. 179, İbn Hazm, s. 82-85.
- [112] Vâkıdî, c.3, s. 1098, Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 887, İbn Mâce, c. 2, s. 1023 Dârimî, c. 1 , s. 376, Hâkim, c.1 , s. 455.

[113] Ahmed, c. 3, s. 320.

[114] Hâkim, c. 1, s. 455, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 159.

* Makam-ı İbrahim , İbrahim Aleyhisselam in üzerine basıp insanları hacca çağırdığı ve üzerinde iki ayağının gömülmesi izi bulunan mübarek bir taş olup, halen Kabe mescidinde belli yerinde durmaktadır (Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 67-68).

[115] Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim , c. 2, s. 887.

[116] Vâkıdî, c. 3, s. 1098, İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Ahmed, c. 3, s. 320, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 236.

[117] Müslim, c. 2, s. 887, Ebu Dâvud, c. 2, s. 183, İbn Mâce, c. 2, s. 1023, Dârimî, c. 1, s. 376.

[118] Vâkıdî, c. 3, s. 1098, Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 887, Ebu Dâvud, c. 2, s. 183, İbn Mâce, c. 2, s. 1023, Dârimî, c. 1, s. 376, Nesâf, c. 5, s. 236.

[119] Nesâf, c. 5, s. 236.

[120] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 320, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 887, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 183, Tirmizî, Sünen, c.

3, s. 216, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1023, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 236, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 376.

[121] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1098, Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim , c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, c. 2, s. 183, İbn Mâce, c. 2, s. 1023, Nesâf, c. 5, s. 236, Dârimî, c. 1, s. 376

[122] Vâkıdî, c. 3, s. 1098, Ahmed, c. 1, s. 28, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 334, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 241.

[123] Ahmed, c. 1, s. 28, Heysemî, c. 3, s. 241.

[124] Vâkıdî, c. 3, s. 1098, Ahmed, c. 1, s. 28, Heysemî, c. 3, s. 241.

[125] Vâkıdî, c. 3, s. 1098.

[126] Ahmed, c. 1, s. 28, Ezrakî, c. 1, s. 334, Heysemî, c. 3, s. 241.

[127] Vâkıdî, c. 3, s. 1098, Ahmed, c. 1, s. 28, Ezrakî, c. 1, s. 334, Heysemî, c. 3, s. 241 .

[128] Vâkıdî, c. 3, s. 1098.

[129] Vâkıdî, c. 3, s. 1098, Ahmed, c. 1, s. 28, Ezrakî, c. 1, s. 334, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 159, Heysemî, c. 3, s. 241 .

[130] Ahmed, c. 1, s. 28, Ezrakî, c. 1, s. 334, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 159, Heysemî, c. 3, s. 241.

[131] Ezrakî, c. 1, s. 334.

[132] Vâkıdî, c. 3, s. 1098, Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 34.

[133] Vâkıdî, c. 3, s. 1098, Abdurrezzak, c. 5, s. 34, Ezrakî, c. 1, s. 333.

[134] Abdurrezzak, c. 5, s. 34, Ezrakî, c. 1, s. 333.

[135] Vâkıdî, c. 3, s. 1098. Abdurrezzak, c. 5, s. 34. Ezrakî, c. 1, s. 333-334.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/132-134.

[136] Vâkıdî, c. 3, s. 1098.

[137] Vâkıdî, c. 3, s. 1098, Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, c. 2, s. 183, İbn Mâce, c. 2, s. 1023, Nesâf, c. 5, s. 235, Dârimî, c. 1, s. 376.

- [138] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 320, Müslim, Sahih, c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 183-184, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1023, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 235 Dârimî, Sünen, c. 1, s. 376.
- [139] Müslim, c. 2, s. 888.
- [140] Ahmed, c. 3, s. 320, Nesâf, c. 5, s. 240, İbn Hazin, Haccetü'l-vedâ, s. 83.
- [141] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1099, Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, c. 2, s. 184, İbn Mâce, c. 2, s. 1023, Nesâf, c. 5, s. 240, Dârimî, c. 1, s. 376.
- [142] Ebu Dâvud, c. 2, s. 184, İbn Mâce, c. 2, s. 1023, Nesâf, c. 5, s. 240, Dârimî, c. 1, s. 376.
- [143] Vâkıdî, c. 3, s. 1099, Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, c. 2, s. 184, İbn Mâce, c. 2, s. 1023, Nesâf, c. 5, s. 240, Dârimî, c. 1, s. 376.
- [144] Ahmed, c. 3, s. 320.
- [145] Vâkıdî, c. 3, s. 1099, Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, c. 2, s. 184, İbn Mâce, c. 2, s. 1023, Dârimî, c. 1, s. 376.
- [146] Nesâf, c. 5, s. 244.
- [147] Vâkıdî, c. 3, s. 1099, Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, c. 2, s. 184, İbn Mâce, c. 2, Nesâf, c. 5, s. 236, Dârimî, c. 1, s. 376.
- [148] Vâkıdî, c. 3, s. 1099, Ahmed, c. 6, s. 404-405, 421, 422, Dârekutn, Sünen, c. 2, s. 255, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 247-248, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 160.
- [149] Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, c. 2, s. 184, İbn Mâce, c. 2, s. 1023, Nesâf, c. 5, s. 244, Dârimî, c. 1, s. 376.
- [150] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1099.
- [151] Vâkıdî, c. 3, s. 1099, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 421-422, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 247-248.
- [152] Vâkıdî, c. 3, s. 1099, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 4, s. 68-69, Heysemî, c. 3, s. 248.
- [153] Vâkıdî, c. 3, s. 1099, Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, Sahih, c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 184, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1023, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 240, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 376.
- [154] Ahmed, c. 3, s. 320, Müslim, c. 2, s. 888, Nesâf, c. 5, s. 241.
- [155] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 163.
- [156] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 265.
- [157] Ahmed, c. 3, s. 320, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 170.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/134-136.
- [158] Ahmed, c. 3, s. 366, Müslim, c. 2, s. 907, Nesâf, c. 5, s. 245.
- [159] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 320, Müslim, Sahih, c. 2, s. 888, 907, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 184, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1023, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 245 Dârimî, Sünen, c. 1, s. 376.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/136.
- [160] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 168.
- [161] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1099, İtan Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 173.

[162] Vâkıdî, c. 3,5.1099-1100.

[163] Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 167, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 1,5.267.

[164] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 308-309.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/136-137.

[165] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.4, s. 249.

[166] Ahmed.c.3, s. 320, Müdim, Sahih, c. 2, s. 888, Ebu Dâvud, c. 2, s. 148, İbn Mâce, c. 2, s. 1024, Dârimî, c.1, s. 376.

* Zilhicce'nin sekizinci gününe Terviye günü denir (İbn Esîr, Nihâye, c. 2, s. 280).

[167] Vâkıdî, c. 3, s. 11 00, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 173.

[168] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1101.

[169] Vâkıdî. c. 3. s. 11 00. İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 1. s. 148.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/137-138.

[170] İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 3, s. 267.

[171] Vâkıdî, c. 3, s. 11 01.

[172] Müslim, Sahih, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 184, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1024, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 376.

[173] Vâkıdî, c. 3, s. 1101, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 2, s. 173, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 212, Tımmizf, Sünen, c. 3, s. 228, İbn Mâce, c. 2, s. 1000.

[174] Ebu Dâvud, c. 2, s. 212, Tirmizî, c. 3, s. 228, Dârimi", c. 1, s. 399.

[175] Vâkıdî, c. 3, s. 11 01, Ebu Dâvud, c. 2, s. 212, Tirmizî, c. 3, s. 228, İbn Mâce, c. 2, s. 1024.

[176] Vâkıdî, c. 3, s. 11 01, Ezrakî, c. 2, s. 173.

[177] Vâkıdî, c. 3, s. 11 01, Müslim, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 184-185, İbn Mâce, c. 2, s. 1024, Dârimî, c. 1.S.376.

[178] İbn Sa'd, c. 2, s. 173.

[179] İbn Kayyım, c. 3, s. 267.

[180] İbn Sa'd, c. 2, s. 173.

* Nemine; Arafat'ın doğusunda harap bir köydür (İbn Kayyım, c. 3, s. 275).

[181] Müslim, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1024, Dârimî, c. 1.S.376.

[182] Vâkıdî, c. 3, s. 11 01, İbn Kayyım, c. 3, s. 267.

[183] Vâkıdî, c. 3, s. 11 01, Dârimî, c. 1, s. 376.

[184] İbn Kayyım, c. 3, s. 267.

** Dabb yolu, Müzdelife'den Arafat'a giden kısa yol olup, Musa Aleyhisselam m yoludur (Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 2, s. 193).

[185] Ezrakî, c. 2, s. 193, İbn Kayyım, Zâd.c. 3, s. 267.

*** Hacıların vakfe yeri olan Arafat'a Arafat denilmesi, Hz. Âdem'le Hz. Havva'nın burada

buluştukları veya Cebrail Aleyhisselamın Hz. İbrahim "e burada hac amellerini öğretip "Anladın mı?" diye sorduğu, onun da "Anladım!" diye cevap verdiği içindir (Yakût, Mu'cem u'l-bül dan, c. 4, s. 104, Fruzâ bâdf, Kâm üs, c. 3, s. 179). Arafat, hem Harem dişidir, hem de Meş'ar (hac ibadetleri için belirlenmiş) yerdir. Arafat'ın hududu, Harem dışı olan Ürene üzerinde yükselen dağdan Vesik'a doğru uzanan Arafat dağlarına ve bu dağların Arafat vadisiyle birleştiği yere kadar olan sahadır (Ezrakî, c. 2, s. 194, Yâkût, c. 4, s. 104).

[186] Vâkıdî, c. 3, s. 1101, İbn Sa'd, c. 2, s. 173, Ezrakî, c. 2, s. 193.

[187] Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 174, Müslim, c. 2, s. 933, İbn Mâce, c. 2, s. 1024.

[188] Vâkıdî, c. 3, s. 1102, Müslim, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 181, İbn Mâce, c. 2, s. 1024, Dârimî, c. 1, s. 377.

[189] Vâkıdî, c. 3, s. 1102.

[190] Vâkıdî, c. 3, s. 1103.

[191] Müslim, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1024, Dârimî, c. 1, s. 377.

[192] Vâkıdî, c. 3, s. 1101, Müslim, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1024, Dârimî, c. 1, s. 377.

[193] Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 462.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/138-140.

[194] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 187-188.

[195] İbn Sa'd, c. 2, s. 188, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 28, Buhârî, c. 5, s. 188.

[196] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1102, Müslim, Sahîh, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185 İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1024, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 377.

[197] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 2, s. 110.

[198] Ahmed, c. 5, s. 30, Ebu Dâvud, c. 2, s. 168.

[199] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 250, İbn Abdi Rabbih, c. 2, s. 110, Taberî, Târih, c. 3, s. 168.

[200] İbn İshak, c. 4, s. 250, Taberî, c. 3, s. 168.

[201] İbn İshak, c. 4, s. 250, İbn Abdi Rabbih, c. 2, s. 110, Taberî, c. 3, s. 168.

[202] Vâkıdî, c. 3, s. 1103.

[203] İbn İshak, c. 4, s. 250, Vâkıdî, c. 3, s. 1103, İbn Abdi Rabbih, c. 2, s. 110, Dârimî, c. 1, s. 65, Taberî, c. 3, s. 169.

[204] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 262.

[205] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 262.

[206] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 251.

[207] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 30.

[208] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 250, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 2, s. 110, Taberî, Târih, c. 3, s. 169.

[209] İbn İshak, c. 4, s. 250, Vâkıdî, c. 3, s. 1103, Ahmed, c. 5, s. 30, Müslim, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1024-1025, Dârimî, c. 1, s. 377 İbn Abdi Rabbih, c. 2, s. 110, Taberî, c. 3, s. 169.

[210] Ahmed, c. 5, s. 412, İbn Mâce, c. 2, s. 1016.

[211] Ahmed, c. 5, s. 412.

[212] Ahmed, c. 5, s. 412, İbn Mâce, c. 2, s. 1016.

[213] Ahmed, c. 5, s. 412.

[214] İbn Mâce, c. 2, s. 1016.

[215] Ahmed, c. 5, s. 412, İbn Mâce, c. 2, s. 1016.

[216] Ahmed, c. 1, s. 384, 453, Müslim, c. 4, s. 1796.

[217] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 453, Müslim, c. 4, s. 1 796, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1016.

[218] Ahmed, c. 5, s. 4128, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1 796, İbn Mâce, c. 2, s. 1016.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/140-143.

[219] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 252.

[220] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 209.

[221] İbn İshak, c. 4, s. 252.

[222] İbn Esîr, c.2, s. 209.

[223] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 252.

[224] İbn İshak, c. 4, s. 250, Ahmed b. Hanbel, Müsned. c. S, s.: 30.

[225] Ahmed, c. 5, s. 30.

[226] Ahmed, c. 5, s. 30, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 57.

[227] Ahmed, c. 5, s. 30.

[228] Ahmed, c. 5, s.: 30, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s.: 57.

[229] Ahmed, c. 5, s.: 30.

[230] İbn İshak, c. 4, s.: 250-251, İbn Abdi Rabbih, c. 2, s.: 110, Taberî, Târih, c. 3, s.: 169.

[231] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s.: 1103, Ahmed, c. 3, s.: 225, c. 4, s.: 80, Dârimî, c. 1, s.: 65, Yâkubî, Târih, c. 2, s.: 109.

[232] Vâkıdî, c. 3, s. 11 03, Müslim, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1025, Dârimî, c. 1, s. 377.

[233] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s.: 251, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1103, Müslim , Sahih, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 185, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s.: 1025, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 377, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 57, Taberî, Târih, c.3, s. 169.

[234] İbn İshak, c. 4, s. 251.

[235] İbn İshak, c. 4, s. 251, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 57, Taberî, c. 3, s.: 169.

- [236] İbn İshak, c. 4, s. 521, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 57.
- [237] Vâkıdî, c.3, s.: 1103, Müslim, c.2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s.: 1 85, İbn Mâce, c. 2, s.: 1025, Dârimî, c.2, s. 377, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 57.
- [238] İbn İshak, c. 4, s. 251, Vâkıdî, c. 3, s. 1103, Müslim, c. 2, s. 889, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1025, Dârimî, c. 1, s. 367, İbn Abdi Rabbih, c.4, s. 57, Taberî, c. 3, s. 169.
- [239] İbn İshak, c. 4, s. 251, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s.: 57, Taberî, c. 3, s.: 159.
- [240] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 57.
- [241] İbn İshak, c. 4, s. 251, Vâkıdî, c. 3, s. 1103, Müslim, c. 2, s. 890, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1025, Dârimî, c. 1, s. 377, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 57, Taberî, c. 3, s. 169.
- [242] İbn İshak, c. 4, s. 251, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58.
- [243] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 58.
- [244] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 251, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1103, Müslim, Sahih, c. 2, s. 890, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 1 85, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1025, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 377, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58.
- [245] İbn İshak, c. 4, s. 251, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58, Taberî, c. 3, s. 159.
- [246] İbn İshak, c. 4, s. 251, Vâkıdî, c. 3, s. 1103, Müslim, c. 2, s. 890, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1025, Dârimî, c. 1, s. 377, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58, Taberî, c. 3, s. 159.
- [247] İbn İshak, c. 4, s. 251, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58.
- [248] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58.
- [249] İbn İshak, c. 4, s. 251, Vâkıdî, c. 3, s. 1103, Müslim, c. 2, s. 890, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1025, Dârimî, c. 1, s. 377, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58, Taberî, c. 3, s. 169.
- [250] İbn İshak, c. 4, s. 251, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58, Taberî, c. 3, s. 159.
- [251] İbn İshak, c. 4, s. 251, Taberî, c. 3, s. 169.
- [252] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58.
- [253] İbn İshak, c. 4, s. 251, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58, Taberî, c. 3, s. 169.
- [254] İbn İshak, c. 4, s. 251, Taberî, c. 3, s. 169, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 448.
- [255] İbn İshak, c. 4, s. 251, Vâkıdî, c. 3, s. 1103, Müslim, c. 2, s. 890, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1025, Dârimî, c. 1, s. 377, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58, Taberî, c. 3, s. 169, Beyhakî, c. 5, s. 448.
- [256] İbn İshak, c. 4, s. 251, Mâlik, Muvatta', c. 2, s. 589, Taberî, c. 3, s. 169, Beyhakî, c. 5, s. 448, Zehebî, Megâif, s. 589.
- [257] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58.
- [258] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 251-252, Taberî, T ârfh, c.3, s. 169.
- [259] İbn İshak, c. 4, s. 252, İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 58, Taberî, c. 3, s. 169.
- [260] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58.
- [261] İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 110.

- [262] İbn İshak, c. 4, s. 253, İbn Abdi Rabbih, c. 4, s. 58.
- [263] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 185, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 381.
- [264] İbn Sa'd, c. 2, s. 185, Ahmed, c. 4, s. 381, 402, 403.
- [265] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1103, Müslim, Sahih, c. 2, s. 890, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 185, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1025, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 377.
- [266] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferfd, c. 4, s. 58.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/144-149.
- [267] Vâkıdî, c. 3, s. 1102, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1025, Dârimî.c.1 , s. 377.
- [268] Vâkıdî, c. 3, s. 1102.
- [269] Vâkıdî, c. 3, s. 1102, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 1, s. 1025, Dârimî.d , s. 377.
- [270] Vâkıdî, c. 3, s. 1102, Müslim, c. 2, s. 890, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1025, Dârimî, c. 1.S.377.
- [271] Vakıdî. c. 3. s. 1102.
- [272] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/149-150.
- [273] Müslim, Sahih, c. 2, s. 890, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 185, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1025, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 377,
- [274] Vâkıdî,Megâzî,c.3,s. 1102.
- [275] Vâkıdî, c. 3, s. 1103, Ebu Dâvud, c. 2, s. 189, Tirmizî, c. 3, s. 230, Mesâi, Sünen, c. 5, s. 255.
- [276] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre,c.4, s. 253, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 157, Tirmizî, c. 3, s. 232.
- [277] İbn İshak, c. 4, s. 253, Vâkıdî, c. 3, s. 1103, Ahmed, c. 1, s. 157, Ebu Dâvud, c. 2, s. 193-194, İbn Mâce, c. 2, s. 1001- 1002.
- [278] Hâkim, Müstedrek, c. 1 , s. 465.
- [279] Ahmed, c. 3, s. 85.
- [280] Ahmed, c. 5, s. 209, Nesâf, c. 5, s. 254.
- [281] Mâlik,Muvatta',c1, s. 215, 421-423, Vâkıdî, c. 3, s. 1104, Tirmizî, c. 5, s. 572, Begavî, c. 1, s. 128, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 174-175.
- [282] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1104, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 210, Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 472, Gazalf, İhyâu Ulûmi'd-dîn, c. 1, s. 332, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 268, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 252.
- [283] Ahmed, c. 1, s. 166, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 175.
- [284] Tirmizî, c. 5, s. 537, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 175, İbn Kayyım, c. 1, s. 268.
- [285] BeyhakPden naklen E bu'l-Fidâ, c. 5, s. 174-175, Gazalf, İhya, c. 1, s. 332.
- [286] Gazalf, İhyâu Ulûmi'd-dîn, c. 1, s. 332.
- [287] Taberânî, M u'cem u's-sağır, c. 1, s. 247, Gazalf, İhyâu Ulûm i'd-dîn, c. 1, s. 332-333,

Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 175-176, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 352.

[288] Gazali, İhyâu Ulûmi'd-dîn, c. 1, s. 333.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/150-154.

[289] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 14.

[290] Ahmed, c. 4, s. 14, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 176.

[291] İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1002, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 176.

[292] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 17, Taberânî'den naklen Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 256.

[293] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 14, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1002, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 176.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/154-155.

[294] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 188, Ahmed, c. 1, s. 28, Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 269.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/155.

[295] Ahmed, c. 2, s. 224.

[296] Abdurrezzak, c. 5, s. 16, Ahmed, c. 2, s. 224.

[297] Abdurrezzak, c. 5, s. 16.

[298] Müslim, Sahih, c. 2, s. 983, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 464, Begavî, Mesâbıhu's-sünne, c. 1, s. 128.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/155-156.

[299] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 309.

[300] Ahmed, c. 4, s. 309, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 237, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1003 Nesâf, Sünen, c. 5, s. 264.

[301] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 179, Ahmed, c. 4, s. 309, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 196.

[302] Ahmed, c. 4, s. 335.

[303] İbn Sa'd, c. 2, s. 179, *fi him* ed, c. 4, s. 309-310.

[304] İbn Sa'd, c. 2, s. 179, Ahmed, c. 4, s. 309-310, 335, Ebu Dâvud, c. 2, s. 196, Tirmizî, c. 3, s. 237, İbn Mâce, c. 2, s. 1003, Nesâf, c. 5, s. 264-265.

[305] Ahmed, c. 3, s. 110, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 174, Müslim, c. 2, s. 933.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/156.

[306] Müslim, c. 2, s. 865, Nesâf, c. 5, s. 196.

[307] Ahmed, c. 1, s. 215, Buhârî, c. 2, s. 217, Müslim, c. 2, s. 866-867, Tirmizî, c. 3, s. 286, İbn Mâce, c. 2, s. 1030, Nesâf, c. 5, s. 196.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/157.

[308] Begavî, Mesâbıhu's-sünne, c. 1, s. 129, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 255.

[309] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 4, s. 7.

[310] Ahmed b.Hanbel, Müsned.c.1, s. 72, 75, Müslim, Sahih, c. 2, s. 890, E bu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 190, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 3, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1 025, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 377.

[311] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1105, Begavf, c. 1, s. 128.

[312] Mâlik, Muvatta¹, c.1 , s. 392, Vâkıdî, c. 3, s. 1105, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 180, Ahmed, c. 5, s. 205, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 176, Müslim, c. 2, s.

636, Ebu Dâvud, c. 2, s. 191 .

[313] Müslim, c. 2, s. 890-891, Ebu Dâvud, c. 2, s. 185, İbn Mâce, c. 2, s. 1025-1026, Dârimî, c. 1,3.377.

[314] Ahmed, c.1, s. 72,EbuDâvud, c. 2, s. 190, Tirmizî, c. 3, s. 232.

[315] Ahmed, c.1, s. 235.

[316] Buhârî, c. 2, s. 176.

[317] Vâkıdî, c.3, s. 1105, Ahmed, c. 1, s. 269, Buhârî, c. 2, s. 176, Ebu Dâvud, c. 2, s. 190 İbn Mâce, c. 2, s. 1026, Dârimî, c.1, s. 377.

[318] Ahmed, c.1, s. 269, Buhârî, c. 2, s. 177, Ebu Dâvud, c. 2, s. 190.

[319] Ahmed. c.1. s. 251.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/157-158.

[320] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 383-384.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/158-159.

[321] Vâkıdî, Megâzî, c.3,s. 1106, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 236, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1005, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 377, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 197.

[322] Buhârî, Sahih, c. 2, s. 177, Müslim, Sahih, c. 2, s. 934, EbuDâvud, Sünen, c. 2, s. 191, İbn Mâce, c. 2, s. 1 005, Dârimî, d.s.377.

[323] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1106, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 1 86.

[324] Mâlik, Muvatta'.d, s. 401, Ahmed b.Hanbel, Müsned.c.5, s. 202, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 177, Müslim, Sahih, t 2, s. 937.

[325] Müslim, c. 2, s. 937, Ebu Dâvud, c. 2, s. 192.

[326] Bu hân, c. 2, s. 179.

[327] Ahmed, c. 1, s. 75,1 57, Müslim, c. 2, s. 891, İbn Mâce, c. 2, s. 1026.

[328] Müslim, c. 2, s. 891, Ebu Dâvud, c. 2, s. 186, İbn Mâce, c. 2, s. 1026, Dârimî, c. 1,5.377.

[329] Ahmed, c. 1, s. 426, Buhârî, c. 2, s. 179, Müslim, c. 2, s. 938, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 262.

[330] Müslim, c. 2, s. 938, .

[331] Buhârî, c. 2,5.179.

[332] Müslim, c. 2, s. 891, Ebu Dâvud, c. 2, s. 186, İbn Mâce, c. 2, s. 1026, Dârimî, c. 1,s. 377.

* Müzdelife'de sabah namazından sonra üzerinde haalan n dua ettikleri bir dağdır (Nevevf, Tehzfbü'l-esmâ, c. 2, s. 110).

- [333] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 75, 81, Tirmizî, c. 3, s. 232.
- [334] Vâki dr, c. 3, s. 11 07, Ahmed, c. 1, s. 81, Tirmizî, c. 3, s. 232, Nesâf, c. 5, s. 265.
- [335] Müslim, c. 2, s. 91, EbuDâvud, t 2, s. 186.
- [336] Ebu Dâvud, c. 2, s. 186, İbn Mâce, c. 2, s. 1020.
- [337] Müslim, c. 2, s. 891.
- [338] Nesâf, c. 5, s. 265.
- [339] VâkidL c. 3. s. 11 07.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/159-160.
- [340] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 14-15, İbn Mâce, c. 2, s. 1002.
- [341] Ahmed, c. 4, s. 15.
- [342] İbn Mâce, c. 2, s. 1 002.
- [343] Ahmed, c. 4, s. 15, İbn Mâce, c. 2, s. 1002.
- [344] Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 17, Taberânîden naklen Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 3, s. 256-257, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye.c.S, s. 176-177.
- [345] Ahmed, c. 4, s. 15, İbn Mâce, c. 2, s. 1002.
- [346] Abdurrezzak, c. 5, s. 17, Heysemî, c. 3, s. 257, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 176-177.
- [347] Abdurrezzak.c.S, s. 17, Ahmed, c. 4, s. 15, İbn Mâce, c. 2, s. 1002, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 176-177, Heysemî, c. 3, s. 257.
- [348] Abdurrezzak, c. 5, s. 17, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 177, Heysemî, c. 3, s. 257.
- [349] Mâlik. Muvatta'. c. 1. s. 422. Abdurrezzak. Musannef. c. 5. s. 17-18.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/160-161.
- [350] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 15.
- [351] Nesâf, Sünen, c. 5, s. 263.
- [352] Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 238.
- [353] Ahmed, c. 4, s. 15, EbuDâvud, c. 2, s. 196, Tirmizî, c. 3, s. 238, Nesâf, c. 5, s. 263.
- [354] Ahmed, c. 4, s. 15.
- [355] Ahmed, c. 4, s. 15, Tirmizî, c. 3, s. 238, Dârimî, c. 1, s. 387.
- [356] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 179, Nesâf, c. 5, s. 260.
- [357] EbuDâvud, c. 2, s. 197.
- [358] Ahmed, c. 2, s. 261, Nesâf, c. 5, s. 260.
- [359] Ahmed, c. 4, s. 15, Tirmizî, c. 3, s. 239, Nesâf, c. 5, s. 264.
- [360] İbn Sa'd, c. 2, s. 179, Ahmed, c. 4, s. 15, EbuDâvud, c. 2, s. 197, Tirmizî, c. 3, s. 239, Nesâf, c. 5, s. 264, Dârimî, c. 1, s. 387.
- [361] Ahmed, c. 4, s. 261, Ebu Dâvud, c. 2, s. 197, Nesâf, c. 5, s. 264, Dârimî, c. 1, s. 387.

[362] İbn Sa'd, c. 2, s. 180, Ahmed, c. 4, s. 15, Ebu Dâvud, c. 2, s. 197, Tirmizî, c. 2, s. 139, İbn Mâce, c. 2, s. 1004, Nesâf, c. 5, s. 264, Dârimî, c. 1, s. 387.

[363] Tirmizî, c. 3, s. 239, Nesâf, c. 5, s. 264.

[364] Ahmed, c. 4, s. 15, İbn Mâce, c. 2, s. 1004, Nesâf, c. 5, s. 264.

[365] İbn Sa'd, c. 2, s. 180, Ahmed, c. 4, s. 15, Ebu Dâvud, c. 2, s. 197, Tirmizî, c. 3, s. 39, İbn Mâce, c. 2, s. 1004, Nesâf, c. 5, s. 264, Dârimî, c. 1, s. 387.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/162-163.

[366] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1107, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 54, Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 179, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 194, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 242, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1006, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 265.

[367] Vâkıdî, c. 3, s. 1107.

[368] Begavî, Mesâbitü's-sünne, c. 1, s. 129, Beyhakî'den naklen Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 183.

[369] Begavî, c. 1, s. 129.

[370] Bega'vî, c. 1, s. 129, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 183.

[371] Müslim, c. 2, s. 891, Ebu Dâvud, c. 2, s. 186, İbn Mâce, c. 2, s. 1026, Dârimî, c. 1, s. 377.

[372] Ahmed, c. 1, s. 76, 81.

[373] Vâkıdî, c. 3, s. 1108, İbn Sa'd, c. 2, s. 180, Ahmed, c. 1, s. 210-211, Müslim, c. 2, s. 931-932, Nesâf, c. 5, s. 268.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/163-134.

[374] Müslim, c. 2, s. 891, Ebu Dâvud, c. 2, s. 186, İbn Mâce, c. 2, s. 1026, Dârimî, c. 1, s. 377.

[375] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 157, 211, 251, Buhârî, Sahîh, c. 2, s. 218, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 161-162, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 332-333.

* Hz. Abbas, Peygamberimiz Aleyhisselamın hem amcası, hem de sütkardeşi idi.

[376] Ahmed, c. 1, s. 329.

[377] Ahmed, c. 1, s. 157, Tirmizî, c. 3, s. 233.

** Muhassir; Mina ile Müzdelife arasında ve fakat ne Mina'dan ne de Müzdelife'den sayılmayan bir vadidir (Yâkût, Mu'cemü'l-büldân, c. 4, s. 62, İbn Kayyım, Zâd, c. 1, s. 275). Kabe'yi yıkmak için gelen Ashab-ı Fil, bu vadiye gelip konunca meşhur fil çökmüş, olanca zorlamalara rağmen ileri gitmemişti. Ashab-ı Fil de bu vadiye Allah'ın gazabına uğramışlar ve helak olmuşlardı (İbn Kayyım, c. 1, s. 274-275).

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/164.

[378] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 180, Ahmed, c. 1, s. 157, Müslim, c. 2, s. 891, Ebu Dâvud, c. 2, s. 186, Tirmizî, c. 3, s. 232, İbn Mâce, c. 2, s. 1026, Dârimî, c. 1, s. 377

[379] İbn Sa'd, c. 2, s. 180, Ahmed, c. 1, s. 210, Müslim, c. 2, s. 932, Nesâf, c. 5, s. 267-269.

[380] Ahmed, c. 3, s. 367, Tirmizî, c. 3, s. 234, Dârimî, c. 1, s. 379, Begavî, c. 1, s. 129.

[381] Ahmed, c. 3, s. 367, Dârimî, c. 1, s. 379.

- [382] Ahmed, c. 3, s. 367, Tirmizî, c. 3, s. 234, Begavî, c. 1, s. 129.
- [383] Ahmed, c. 3, s. 367.
- [384] Tirmizî, c. 3, s. 234, Begavî, c. 1, s. 129.
- [385] Ahmed, c. 1, s. 213, Müslim, c. 2, s. 932, Nesâî, c. 5, s. 267.
- [386] Müslim, c. 2, s. 891-892, Ebu Dâvud, c. 2, s. 186, Nesâî, c. 5, s. 367.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/165.
- [387] Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft, c. 1, s. 407.
- [388] Kâsânf, Bedâyu's-sanâyi', c. 2, s. 1 62.
- [389] Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 2, s. 162.
- [390] Tirmizî, c.3, s. 246.
- [391] Bedrüddin Aynf, Umdetü'l-kârf, c. 10, s. 88.
- [392] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 66-67, Yâkût, c. 4, s. 465.
- [393] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 69.
- [394] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 297.
- [395] Ahmed, c. 5, s. 297-298, Heysemî, Meanau'z-zevâid, c. 3, s. 259.
- [396] Ahmed, c. 5, s. 297, Ezrakî, c. 1, s. 67, Hâkim, Müstednek, c. 1, s. 466, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 465, Heysemî, c.3, s. 259.
- [397] Ezrakî, c. 1,s.69.
- [398] Ezrakî, c. 1, s. 67, Yâkût, c. 4, s. 465.
- [399] Ahmed, c. 5, s. 297, 306, Ezrakî, c. 1, s. 67, Hâkim, c. 1 , s. 466, Heysemî, c.3, s. 259.
- [400] Ahmed, c. 5, s. 306, Ezrakî, c. 1, s. 67, Hâkim, c. 1, s. 466, Yâkût, c. 4, s. 465, Heysemî, c. 3, s. 259.
- [401] 400-Ezrakî, c. 1,s.69.
- [402] Ezrakî, c. 1, s. 67, Yâkût, c. 4, s. 465.
- [403] Ahmed, c. 5, s. 304, Ezrakî, c. 1, s. 67, Hâkim, c. 1, s. 466, Yâkût, c. 4, s. 465, Heysemî, c. 3, s. 259.
- [404] Ahmed, c. 5, s. 306, Ezrakî, c. 1, s. 67, Hâkim, c. 1, s. 466, Yâkût, c. 4, s. 465.
- [405] Ezrakî, c. 1,s.69.
- [406] Ezrakî, c. 1, s. 67, Yâkût, c. 4, s. 465.
- [407] Ahmed, c. 5, s. 306, Ezrakî, c. 1, s. 67, Hâkim, c. 1, s. 466, Yâkût, c. 4, s. 465, Heysemî, c. 3, s. 259.
- [408] Ahmed, c. 5, s. 306, Ezrakî, c. 1, s. 67, Hâkim, c. 1, s. 466, Heysemî, c. 3, s. 259.
- [409] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 288, Heysemî, Mecm au'z-zevâid, c. 3, s. 259.
- [410] Ahmed, c. 5, s. 298, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 67, Yâkût, c. 4, s. 465, Heysemî, c. 3, s. 259.

[411] Ezrakî, c. 1, s. 67, Yâkût, c. 4, s. 465.

[412] Ezrakî, c. 1.S.69.

[413] Ezrakî, c. 1, s. 67, Yâkût, c. 4, s. 465.

[414] Ahmed, c. 5, s. 298, Ezrakî, c. 1, s. 67-69, Yâkût, c. 4, s. 465.

[415] Hacc 27.

[416] Ezrakî, c. 1,s.69.

[417] Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 1, s. 67-68.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/165-169.

[418] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 185.

[419] İbn Sa'd, c. 2, s. 181, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 318, Müslim, Sahih, c. 2, s. 493, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s.

201, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 370.

[420] İbn Sa'd, c. 2, s. 180-181, İbn Mâce,Sünen, c. 2, s. 1008,Nesâf, c. 5, s. 368, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s.466, İbn Kayyım , Zâdu'l-mead.c.3, s. 274.

[421] İbn Kayyım, c. 3, s. 275.

[422] Buhârî, Sahih, c. 2, s. 1 93, Müslim, c. 2, s. 942-943, Ebu Dâvud, c. 2, s. 201 , Nesâf, c. 5, s. 273-274.

[423] Ebu Hanffe, Müsned, c. 26, Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1109, İbn Sa'd, c. 2, s. 180.

[424] Ahmed, c. 1, s. 212, Buhârî, c. 2, s. 193, Müslim , c. 2, s. 892, E bu Dâvud, c. 2, s. 200, İbn Mâce, c. 2, s. 1008, Nesâf, c. 5, s. 274, İbn Kayyım , c. 3, s. 275.

[425] Ebu Dâvud, c. 2, s. 200.

[426] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 379, Ebu Dâvud, c. 2, s. 200.

[427] Ahmed, c. 6, s. 379.

[428] Ahmed, c. 6, s. 379, Ebu Dâvud, c. 2, s. 200.

[429] Ahmed, c. 6, s. 379.

[430] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1107, Ahmed, c. 2, s. 413, Tirmizî, c. 3, s. 247, İbn Mâce, c. 2, s. 1009, Nesâf, c. 5, s. 270, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 466, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 440.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/169-170.

[431] Ahmed, c. 3, s. 379, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1 , s. 275.

[432] Ebu Dâvud, c. 2, s. 197.

[433] Ebu Dâvud, c. 2, s. 198.

[434] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 188, Ahmed, c.1 , s. 28, Buhârî, c. 5, s. 188,İbn Hazm , Haccetü'l-vedâ, s. 147.

[435] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, Ahmed, c. 5, s. 7, Buhârî, c. 2, s. 191, Ebu Dâvud, c. 2, s. 195.

[436] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 7, Ebu Dâvud, c. 2, s. 198.

- [437] Buhân, c. 2, s. 192, Ebu Dâvud, c. 2, s. 195, İbn Mâce, c. 2, s. 1016.
- [438] Müslim, Sahih, c. 2, s. 942, Nesâf, Sünen, c. 5, s. 270.
- [439] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 183, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 239.
- [440] Nesâf, c. 5, s. 270.
- [441] İbn Sa'd, c. 2, s. 185, Ezrakî, Ahbâru Mekke, c. 2, s. 173.
- [442] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1111.
- [443] Ahmed, c. 5, s. 39, 49, Buhârî, c. 2, s. 191, c. 8, s. 91.
- [444] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, 39, 40, Buhârî, c. 2, s. 191, Müslim, c. 3, s. 1305, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [445] İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, Buhârî, c. 2, s. 191, Müslim, c. 3, s. 1305.
- [446] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, Ahmed, c. 5, s. 37, 40, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [447] İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, 39, Buhârî, c. 6, s. 235, Müslim, c. 3, s. 1305, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [448] İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, 49, 40, 412, Buhârî, c. 2, s. 191, Müslim, c. 3, s. 1305, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [449] Ahmed, c. 5, s. 412, Ebu Dâvud, c. 2, s. 195.
- [450] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 412.
- [451] Ahmed, c. 5, s. 412, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 192, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 195.
- [452] Ahmed, c. 5, s. 412.
- [453] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1111, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, 40, 412, Buhârî, c. 2, s. 191, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1305, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 393.
- [454] İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, Buhârî, c. 2, s. 191, Müslim, c. 3, s. 1305.
- [455] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, Ahmed, c. 5, s. 37, 40, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [456] İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, 39, Buhârî, c. 6, s. 235, Müslim, c. 3, s. 135.
- [457] İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, 39, 40, Buhârî, c. 2, s. 191, Müslim, c. 3, s. 1305, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [458] Ahmed, c. 5, s. 412.
- [459] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, 40, Buhârî, c. 2, s. 191, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [460] İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, Buhârî, c. 3, s. 193, Müslim, c. 3, s. 1305.
- [461] Vâkıdî, c. 3, s. 111, Ahmed, c. 5, s. 37, 40, Dârimî, c. 1, s. 393.
- [462] İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, 39, Buhârî, c. 5, s. 235, Müslim, c. 3, s. 1305.
- [463] İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 40, Buhârî, c. 2, s. 191, Müslim, c. 3, s. 1305.
- [464] Ahmed, c. 5, s. 40.
- [465] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 371.

[466] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1111, Ahmed, c. 5, s. 40, 49, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 191, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1307.

[467] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, 40, 41, Buhârî, c. 2, s. 192, Müslim, c. 3, s. 1305-1306, Dârimî, c. 1, s. 393-394.

[468] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, Buhârî, c. 2, s. 192.

[469] 468-Ahmed, c. 3, s. 371, c. 5, s. 39, 49, Buhârî, c. 2, s. 191.

[470] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, İbn Sa'd, c. 2, s. 186, Ahmed, c. 5, s. 37, Buhârî, c. 6, s. 326, Müslim, c. 3, s. 1306.

[471] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1111.

[472] Vâkıdî, c. 3, s. 1111, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 186, Ahmed, Müsned, c. 5, s. 37, 49, 68, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 326, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1306.

[473] Ahmed, c. 5, s. 37,39,41, Buhârî, c. 6, s. 236, Müslim, c. 3, s. 1306.

[474] Buhârî, c. 5, s. 236.

[475] Vâkıdî, c. 3, s. 1111.

[476] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1112, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 186, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 37, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 236, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 195-196.

[477] Vâkıdî, c. 3, s. 1112-1113.

[478] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 183, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 186.

[479] Ahmed, c. 4, s. 187.

[480] İbn Sa'd, c. 2, s. 183, Ahmed, c. 4, s. 186-187.

[481] Ahmed, c. 4, s. 186.

[482] Vâkıdî, c. 3, s. 1113.

[483] Müslim, c. 2, s. 944.

[484] Ahmed, c. 3, s. 498-499.

[485] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 339.

[486] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1113.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/170-177.

[487] Vâkıdî, c.3, s. 1108, Müslim, Sahih, c. 2, s. 892, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 186, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 126, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 377.

[488] Mâlik, Muvatta¹, c. 1, s. 393, Vâkıdî, c. 3, s. 1108.

[489] Mâlik, c. 1, s. 393, Vâkıdî, c. 3, s. 1108, Ahmed, c.3, s. 321, Müslim, c.3, s. 893 Ebu Dâvud, c. 2, s. 193, İbn Mâce.c. 2, s. 1013.

[490] Ahmed, c. 4, s. 82.

[491] Mâlik, c. 1, s. 393, Müslim, c. 2, s. 803, Ebu Dâvud, c. 2, s. 193.

[492] Mâlik, c. 1, s. 393, Vâkıdî, c. 3, s.: 1108, Ebu Dâvud, c.2,s. 194, İbn Mâce, c. 2, s. 1013.

[493] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 188, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 1, s. 275.

[494] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s.: 1108, Ahmed, Müsned, c. 3, s. 321, Müslim, Sahih, c. 2, s.: 892 Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s.: 186, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s.: 1026.

[495] Vâkıdî, c. 3, s. 11 08, Ahmed, c. 1, s. 112, Buhârî, c. 2, s. 186, Müslim , c. 2, s. 954, E bu Dâvud, c. 2, s. 149, İ bn Mâce, c. 2, s. 1054,Dârimî, c. 1, s. 399.

[496] Ahmed, c. 1, s. 112, Buhârî, c. 2, s. 186.

[497] Vâkıdî, c. 3, s. 11 08, Buhârî, c. 2, s. 176, Müslim, c. 2, s. 954, Ebu Dâvud, c. 2, s. 149, Dârimî, c. 1.S.399.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/177-178.

[498] Vâkıdî, c. 3,s.11Ü8,Begau, c. 1, s. 130, Kasaı, c. 2, s. 141.

[499] Ahmed, c. 6, s. 400, Heysemî, Meanau'z-zevâid, c. 3, s. 261.

[500] Ahmed ,c.6, s. 400, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 1 , s. 279, Heysemî, c. 3, s. 261, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 3, s. 449.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/178.

[501] Vâkıdî, c. 3, s. 11 08.

[502] Müslim, Sahih, c. 2, s. 947.

[503] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1108, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 111, Müslim , c. 2, s. 947.

[504] Müslim, c. 2, s. 948.

[505] Vâkıdî, c. 3, s. 11 08, Ahmed, c. 3, s. 111 , Müslim, c. 2, s. 948.

[506] Müslim, c. 2, s. 948, Begavf, Mesâbih, c. 1, s. 130.

[507] Buhârî, Sahih, c.1, s. 51.

[508] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 181 .

[509] Ebu'l-Fidâ b. Hanbel'den naklen E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 119.

[510] Vâkıdî, c. 3, s. 11 09, İbn Sa'd, c. 2, s. 174.

[511] Buhârî . c. 2. s. 189. Tirmizî. c. 3. s. 256.

* Görülüyor ki, Peygamberimiz Aleyhisselam yaptığı umrede ve hacda sakalını değil, saçını kestirmiştir. Günümüzde camilerde "Sakal-ı Şerif" diye ziyaret edilen, Peygamberimiz Aleyhisselamın sakalı değil, kesilmiş olan saçıdır.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/178-179.

[512] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1109.

[513] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 111.

[514] Vâkıdî, c. 3, s. 11 09, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 174.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/179-180.

[515] Vâkıdî, c. 3, s. 11 09.

- [516] Vâki dr, c. 3, s. 11 09, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 159, Buhârî, c. 2, s. 190.
- [517] Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 203, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 390.
- [518] Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 257.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/180.
- [519] Vâkıdî, c. 3, s. 11 09, İbn Sa'd, c. 2, s. 182.
- [520] İbn Sa'd, c. 2, s. 182.
- [521] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 280.
- [522] Vâkıdî, c. 3, s. 11 09, İbn Sa'd, c. 2, s. 182, Müslim, c. 2, s. 892.
- [523] Vâkıdî, c. 3, s. 1110, İbn Sa'd, c. 2, s. 182.
- [524] Müslim, Sahih, c. 2, s. 892, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 186, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1026, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 378.
- [525] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 182.
- [526] Müslim, c. 2, s. 892, Ebu Dâvud, c. 2, s. 186, İbn Mâce, c. 2, s. 1026, Dârimî, c. 1, s. 378.
- [527] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1110.
- [528] İbn Sa'd, c. 2, s. 182.
- [529] Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 372, Müslim, c. 2, s. 953, Ebu Dâvud, c. 2, s. 213.
- [530] İbn Sa'd, c. 2, s. 182-183.
- [531] Ahmed, c. 1, s. 372, Müslim, c. 2, s. 953, Ebu Dâvud, c. 2, s. 213.
- [532] İbn Sa'd, c. 2, s. 183, Ahmed, c. 1, s. 372, Müslim, c. 2, s. 953, Ebu Dâvud, c. 2, s. 213.
- [533] Ahmed, c. 6, s. 90, Ebu Dâvud, c. 2, s. 201.
- [534] Buhârî, c. 2, s. 189.
- [535] Vâkıdî, c. 3, s. 1113.
- [536] Mâlik, Muvatta', c. 1, s. 408, Vâkıdî, c. 3, s. 1110, Tirmizî, c. 3, s. 290, İbn Mâce, c. 2, s. 1010.
- [537] Ahmed, c. 5, s. 450, Ebu Dâvud, c. 2, s. 202, Tirmizî, c. 3, s. 290.
- [538] Mâlik, Muvatta', c. 1, s. 408409, Nımed, Müsned, c. 5, s. 45, Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 90.
- [539] Ahmed, c. 2, s. 19, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 167, Müslim, Sahih, c. 2, s. 953, Ebu Dâvud, c. 2, s. 199, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1019, Dârimî, Sünen, c. 1, s. 400.
- [540] İbn Mâce, c. 2, s. 1019.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/180-182.
- [541] Ahmed, c. 6, s. 90, Ebu Dâvud, c. 2, s. 201.
- [542] İbn Sa'd, c. 2, s. 181, Ahmed, c. 2, s. 114, Ebu Dâvud, c. 2, s. 200.
- [543] Ahmed, c. 2, s. 152, Buhârî, c. 2, s. 194, Dârimî, c. 1, s. 390.
- [544] Ebu Dâvud, c. 2, s. 201.

[545] Ahmed.c.2. s. 152. Buhârî. c.2. s. 194. Dârimî. c. 1. s. 390.Nesâf. c. 5. s. 276-277
Dârekutnî. c. 2. s. 275.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/182-183.

[546] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 251.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/183.

[547] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 232, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 54, Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 266, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 266.

[548] İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Halebî, c. 3, s. 266.

[549] İbn Sa'd, c. 1, s. 323, İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Kastalânf, c. 1, s. 319.

[550] İbn Kayyım, c. 3, s. 54, Kastalânf, c. 1, s. 319, Halebî, c. 3, s. 266.

[551] İbn Seyyid, c. 2, s. 247, İbn Kayyım, c. 3, s. 54-55, Halebî, c. 3, s. 266.

[552] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 247-248, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 55, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 266.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/183-184.

[553] Vâkıdî.Megâzî.c. 3, s. 1111, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 185, Ahmed b. Hanbel.Müsned, c. 5, s.7,Buhârî", Sahih, c. 2, s. 191, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 195, 198, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1016.

[554] EbuDâvud,c.2, s. 197.

[555] Ahmed, c. 5, s. 72, 411, Ebu Dâvud, c. 2, s. 195, 198.

[556] Ebu Dâvud, c. 2, s. 192.

[557] Buhârî, c. 2, s. 192, Ebu Dâvud, c. 2, s. 195.

[558] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 202.

[559] Ahmed, c. 5, s. 72.

[560] Ahmed, c. 3, s. 477, Ebu Dâvud, c. 2, s. 198.

[561] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 485.

[562] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 202.

[563] Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 197.

[564] Ahmed b. Hanbel, c. 5, s. 72-73.

[565] Ahmed, c. 5, s. 73, Buhârî, Sahili, c. 6, s. 235, Müslim, Sahili, c. 3, s. 1305, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 195-196.

[566] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 73.

[567] Ahmed, c. 1, s. 230, Buhârî, SahPh, c. 2, s. 191.

[568] Buhârî, c. 2, s. 191.

[569] Ahmed, c. 1, s. 230, Buhârî, c. 2, s. 191.

[570] İbn Sa'd, Tab akâtü 'l-kübrâ, c. 2, s. 184, Buhârî, c. 2, s. 191 -192.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/184-187.

[571] İbn Hazm, Haccetü'l-vedâ, s. 145.

[572] İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 1, s. 287.

* Mina ile Mekke arasında ve Mina'ya Mekke'den daha yakın olan bir yerdir (Yâkût, Mu'cemu'l-buldan, c. 5, s. 62). Burada Kureyş müşrikleri ile Kinane oğulları, Hâşim ve Muttalib oğullarından kız almamak, onlara kız vermemek, onlarla alışveriş yapmamak üzere, küfür üzere anlaşmışlardı. Bu boykot Hâşim oğullarıyla Muttalib oğullarının Peygamberim iz ^Jeyhisselam ı onlara boyun eğdirmesine kadar sürecekti (Buhârî, c. 2, s. 1 58).

[573] İbn Hazm, s. 145, İbn Kayyım, c. 1, s. 287.

[574] Ezrakî, Nibâru Mekke, c. 2, s. 159, Müslim, c. 2, s. 952, Ebu Dâvud, c.2, s. 209-210, İbn Hazm, s. 147, İbn Kayyım, c. 2, s. 287.

[575] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1113, Müslim, Sahih, c. 2, s. 952, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 209, İbn Hazm, Haccetü'l-vedâ, s. 145, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 5, s. 205, İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, c. 1, s. 287.

[576] Vâkıdî, c. 3, s. 1113, Ezrakî, c. 2, s. 160, Buhârî, c. 2, s. 197, Müslim, c. 2, s. 951.

[577] Vâkıdî, c. 3, s. 1113, Ezrakî, c. 1, s. 159, Müslim, c. 2, s. 952.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/188.

[578] Ahmed, c. 4, s. 80, 82, İbn Mâce, c. 2, s. 1 015, Dârimî, c. 1, s. 65.

[579] Ahmed, c. 4, s. 80, 82, Dârimî, c. 1, s. 65.

[580] İbn Mâce, c. 1, s. 85, c. 2, s. 1 015.

[581] Ahmed, c. 4, s. 80, 82, İbn Mâce, c. 1, s. 85, c. 2, s. 1015-1016, Dârimî, c.1, s. 65.

[582] İbn Mâce, c. 2, s. 1016.

[583] Ahmed, c. 4, s. 86, İbn Mâce, c. 2, s. 1016.

[584] Ahmed, c. 4, s. 82, Dârimî, c. 1, s. 65.

[585] Ahmed, c. 4, s. 80, 82, İbn Mâce, c. 2, s. 1 016, Dârimî, c. 1, s. 65.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/188-189.

[586] Buhârî, c. 2, s. 195-196, Ebu Dâvud, c.2, s. 210.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/189.

[587] Bu hân , c. 2, s. 202, Müslim, c. 2, s. 880.

[588] İbn Sa'd, Tabakatü'l-kübrâ, c. 2, s. 189, Buhârî, Sahih, c. 2, s. 151, Müslim, Sahih, c. 2, s. 877.

[589] İbn Sa'd, c. 2, s. 189, Buhârî, c. 2, s. 151 , Müslim, c. 2, s. 877.

[590] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 394, Müslim, c. 2, s. 881, Ebu Dâvud, c. 2, s. 155.

[591] Buhân, c. 2, s. 202.

- [592] Buhân , c. 2, s. 200, Müslim, c. 2, s. 874.
- [593] Müslim, c. 2, s. 880.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/189-190.
- [594] Ahmed, c. 1, s. 222, Müslim, c. 2, s. 963, Dârimî, c. 1, s. 398.
- [595] Müslim, c. 2, s. 963, Dârimî, c. 1, s. 398.
- [596] İbn Hazm, Haccetü'l-vedâ, s. 145.
- [597] Buhân.c. 2,5.202.
- [598] Buhârî.c. 2,5.195.
- [599] Vâki cif, Megâzî, c. 3, s. 1114, Buhârî, c. 2, s. 202.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/190.
- [600] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1114.
- [601] Vâkıdî, c. 3, s. 1114, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 189, Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 339, Müslim, c. 2, s. 986, Ebu Dâvud,Sünen,c.2, s. 213.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/190.
- [602] Ahmed, c.1, s. 176.
- [603] Vâki dr, c. 3, s. 1115.
- [604] Ahmed, c. 1, s. 176.
- [605] Vâki cif, c. 3, s. 1116, İbn Sa'd, c. 3, s. 1 24, Ahmed, c. 1 , s. 172.
- [606] Nesâf, Sünen, c. 6, s. 243.
- [607] Ahmed, c. 1, s. 171, Buhârî, c. 7, s. 6.
- [608] Vâkıdî, c. 3, s. 1116, İbn Sa'd, c. 3, s. 1 46-1 47, Ahmed, c. 1 , s. 171, Buhârî, c. 7, s. 6,EbuDâvud, t 4, s. 7.
- [609] Vâkıdî, c. 3, s. 1116, İbn Sa'd, c. 3, s. 1 46-1 47, E bu Dâvud, c. 4, s. 7-8.
- [610] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 145, Ahmed b. Hanbel, c. 1, s. 168.
- [611] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1116, İbn Sa'd, c. 3, s. 146.
- [612] İbn Sa'd, c. 3, s. 1 45, Ahmed, c. 1, s. 168.
- [613] İbn Sa'd, c. 3, s. 144-145, Ahm ed, c. 1, s. 176.
- [614] İbn Sa'd, c. 3, s. 146.
- [615] Ahmed, c.1, s. 176.
- [616] İbn Sa'd, c. 3, s. 144-146, Ahm ed, c. 1, s. 176.
- [617] Ahmed, c. 1, s. 171, Buhârî, c. 7, s. 6.
- [618] Vâkıdî, c. 3, s. 1116, İbn Sa'd, c. 3, s. 1 44.
- [619] Vâkıdî, c. 3, s. 1115.
- [620] İbn Sa'd, c. 3, s. 144, Ahm ed, c. 1, s. 168, Nesâf, c. 6, s. 241.

[621] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1115, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 3, s. 144, Ahmedb. Hanbel, c. 1, s. 168, Nesâf, c. 6, s. 241 .

[622] İbn Sa'd, c. 3, s. 145, Ahm ed, c. 1, s. 168, Nesâf, c. 6, s. 241.

[623] Vâki dr, c. 3, s. 1115, İbn Sa'd, c. 3, s. 144, Ahmed, c. 1 , s. 168, Nesâf, c. 6, s. 241 .

[624] Vâkidî, c. 3,5.1115-1116, Ahmed, c. 1, s. 176.

[625] İbn Sa'd, c. 3, s. 145, Ahm ed, c. 1, s. 172.

[626] İbn Sa'd, c. 3, s. 145.

[627] Vâki dr, c. 3, s. 1115-1116, İbn Sa'd, c. 3,5.144-145, Ahmed, c. 1, s. 168.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/190-193.

[628] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 1, s. 413.

[629] İbn Sa'd. Tabakâtü'l-kübrâ. c. 3. s. 149.

[630] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/193.

[631] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1114, İbn Sa'd, c. 2, s. 202.

[632] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 368,372.

[633] Ahmed,c.4, s. 281.

[634] Ahmed,c.4, s. 372.

[635] Ahmed,c.4, s. 281.

[636] Ahmed, c. 4, s. 367, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1873.

[637] Taberânîden naklen Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 105.

[638] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 367, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1873.

[639] Taberânîden naklen Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 106.

[640] Ahmed, c. 4, s. 368.

[641] Ahmed, c. 4, s. 281, 368, Heysemî, c. 9, s. 104.

[642] Ahmed, c. 4, s. 37, Heysemî, c. 9, s. 104.

[643] Ahmed, c. 4, s. 281.

* Mevlâ; yerine göre sahip, vekil-i umur, yardıma, dost., gibi birçok mânâlarda kullanılan bir kelimedir (Ffruzâbâdf, Kâmûsu'l-muhft, o. 4, s. 404).

[644] Ahmed, o. 4, s. 281, 368, 370, Tirmizî, o. 5, s. 633, İbn Hacer, o. 4, s. 65.

[645] Ahmed b. Hanbel, c. 4, s. 281,368,370, Heysemî, c. 9,5.107, İbn Hacer, c. 4, s. 65.

[646] Taberânîden naklen Heysemî, c. 9, s. 106.

[647] Ahmed.c.4. s. 281.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/194-195.

[648] Vâki cîf, c. 3,5.1115.

[649] Vâki dr, c. 3, s. 1116, Buhârî, c. 2, s. 144.

[650] Buhârî, c. 2, s. 144.

[651] Vâki dt, c. 3, s. 1115, Buhârî, c.2, s. 144.

[652] Vâki dt, c. 3, s. 1115, Buhârî, c.2, s. 144.

[653] Buhârî, c. 2, s. 144.

[654] Vâki dr, c. 3, s. 1114, Ahmed, c. 2, s. 15, Buhârî, c. 2, s. 204, Müslim, c. 2, s. 980.

[655] Vâki dr, c. 3, s. 1114, Ahmed, c. 2, s. 15, Buhârî, c. 2, s. 204, Müslim, c. 2, s. 980, Ebu Dâvud, c. 2, s. 88.

[656] Ahmed, c. 3, s. 187-189.

[657] İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 1, s. 290.

[658] Ahmed b. Hanbel, c. 3, s. 125.

[659] Ebu Dâvud, c. 3, s. 91.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/195-196.

AYRILIK GÜNÜNE DOĞRU

Benî Muhârib Temsilcilerinin Medine'ye Gelip Müslüman Oluşu

Benî Muhâriblerin Kimlikleri, Temsilcilerinin Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Medine'ye Gelip Nasıf Müslüman Oldukları

Benî Muhâriblerin ata sayılan şöyle sıralanır Benî Muhârib b. Hasafa, b. Kays b. Aylan, b. Mudar, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan.[\[1\]](#)

Hicretin 10. yılında Veda Haccı sırasında Medine'ye Benî Muhâriblerden on kişilik bir temsil ci heyeti geldi .[\[2\]](#)

İçlerinde Sevâ b. Haris ile oğlu Huzeyme b. Sevâ da bulunuyordu.

Benî Muhârib temsilcileri, Remle binti Hâris'in konağına indirildiler.[\[3\]](#)

Bilal-i Habeşî onlara sabah akşam yemeklerini götürdü.[\[4\]](#)

Benî Muhârib temsilcileri Müslüman oldular ve:

"Biz arkamızdakilerin de temsilcileriyiz!" dediler.[\[5\]](#)

Öğleden ikindiye kadar Peygamberimiz Aleyhisselamla oturdular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, içlerinden birisini (Sevâ b. Hâris'i) tanıdı .[\[6\]](#) Ona baktı durdu.

Sevâ b. Haris, Peygamberimiz Aleyhisselamın kendisine dikkatli dikkatli baktığını görünce:

"Yâ Rasûlallah! Galiba beni tanımış gibisin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Herhalde ben seni görmüştüm!" buyurdu.

Sevâ b. Haris:

"Vallahi, sen beni görmüş ve benimle konuşmuştun. Ben ise sana karşı çirkin sözler söylemiş, seni Ukâz panayırında en çirkin bir şekilde reddetmişim. Sen o zaman kabileleri dolaşıyordun" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" buyurdu.

Sevâ b. Haris:

"Yâ Rasûlallah! O zaman arkadaşlarım içinde sana karşı benden daha katı ve kötü davrananı, İslâmiyete benden daha uzak olanı yoktu![\[7\]](#)

Hamd olsun Allah'a ki, seni tasdik edinceye kadar beni sağ bıraktı![\[8\]](#) Halbuki, o zaman yanımda bulunmuş olan o kişiler kendi dinleri üzerinde ölüp gittiler" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Şüphe yok ki, şu kalbler Yüce Allah'ın elindedir!" buyurdu.

Sevâ b. Haris:

"Yâ Rasûlallah! Benim için Allahtan mağfiret dile!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Muhakkak ki, İslâmiyet kendisinden önceki küfürlerin kökünü kazır!" buyurdu.[\[9\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Sevâ'ın oğlu Huzeyme'nin başını sığadı, sığayınca saçı güzelleşti ve beyazlaştı.[\[10\]](#)

Sair kabile temsilcilerine bahşışler verildiği gibi, Benî Muhârib temsilcilerine de bahşışleri verildi.[\[11\]](#)

Temsilciler, Medine'den ayrılıp yurtlarına, ev halklarına döndüler.[\[12\]](#)

Allah onlardan razı olsun![\[13\]](#)

Zü'l-Kela' ile Zû Amr'ın İslâmiyete Davet Edilmeleri ve Müslüman Olmaları

Zü'l-Kela'nın Kimliğı

Zü'l-Kela', Yemen Himyer krallarından olup,[\[14\]](#) ata soyu şöyledir: Zü'l-Kela¹ b. Nâkür, b. Habib, b. Malik, b. Hassan, b. Tübbâ'. [\[15\]](#)

Asıl ismi Eyfa'[\[16\]](#) veya Esmeyfâ ya da Semeyfâ olup, Ebu Şurahbii veya Şerâhil künyesini taşırdı. [\[17\]](#) Ka'bu'l-Ahbâr'ın amcasının oğluydu. [\[18\]](#)

Zû Amr'ın Kimliğı

Zû Amr da, Zü'l-Kela¹ gibi, Yemen krallarındandı . [\[19\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Veda Haccından döndükten sonra, [\[20\]](#) Cerir b. Abdullah'ı, Zü'l-Kela' ile Zû Amr'ı İslâmiyete davet etmek üzere Yemen'e gönderdi. [\[21\]](#)

Cerir b. Abdullah, Yemen'de Zü'l-Kela¹ ve Zû Amr ile buluşup konuştu. [\[22\]](#)

İkisi de Müslüman oldular.

Zü'l-Kela'ın zevcesi Duraybe binti Ebrehe b. Sabbah da Müslüman oldu. [\[23\]](#)

Zü'l-Kela' ile Zû Amr, Peygamberimiz Aleyhisselamla görüşmek üzere Cerir b. Abdullah[\[24\]](#) ile birlikte yola çıkıp gelirlerken, [\[25\]](#) Zû Amr yolda ya bir rüya veya başka birşey görmüş, [\[26\]](#) yahut eski semavî kitablardan öğrenmiş, ya da Yemen'de Yahudi bilginlerinden işitmiş olacak ki: [\[27\]](#)

"Ey Cerir! Sen ona (Peygamberimiz Aleyhisselam a) uğrayacaksın ama, onun eceli gelmiş, hakkındaki ilâhî takdir yerini bulmuştur!" dedi. [\[28\]](#)

Yolun bir kısmında bulundukları sırada, [\[29\]](#) Medine tarafından gelen[\[30\]](#) birkaç süvari ile karşılaştılar. [\[31\]](#)

Onlara:

"Ne haber var?" diye sordular. [\[32\]](#)

Süvariler:

"Resûlullah Aleyhisselam, ebediyet âlemine alındı! Ebu Bekir de halife seçildi! [\[33\]](#) Halk bu seçimi iyi karşıladılar!" dediler. [\[34\]](#)

Zü'l-Kela' ile Zû Amr'ın Yoldan Geri Dönmeleri

Bunun üzerine, Zû Amr, Cerirb. Abdullah'a:

"Ey Cerir! Siz muhakkak ki iyi bir kavimsiniz, şerefli bir mevkidesiniz![\[35\]](#)

Sana şunu haber vereyim ki; [\[36\]](#) siz Arap cemaati, [\[37\]](#) bir emîr öldüğü zaman yerine geçecek başka biri hakkında müşavere yapar oldukça, daima hayır içinde bulunursunuz!

İş kılıç zoruyla, kahrve galebeyle olunca, kral olursunuz!

Siz de kralların kızdığı gibi kızar, kralların hoşnut olduğu gibi hoşnut olursunuz! [\[38\]](#)

Sahibine selam söyle! [\[39\]](#) Bizim buraya kadar geldiğimizi haber ver! Allah dönmemizi dilerse, [\[40\]](#) belki döneriz" dedi. [\[41\]](#)

Cerir b. Abdullah'a selam verdiler, [\[42\]](#) Yemen'e[\[43\]](#) geri dönüp gittiler. [\[44\]](#) Cerir b. Abdullah da Medine'ye gitti.[\[45\]](#)

Esvedü'l-Ansî'nin Peygamberlik İddiasıyla Ortaya Çıkışı

Benî Anslerin Benî Malik b. Ans oymağından olan Esved'in asıl adı Abhele olup, ata soyu şöyle sıralanır: Abhele b. Ka'b, b. Gavs, b. Sa'b, b. Malik, b. Ans, b. Malik, b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe', [46]

Ans, Murad b. Malik ve Halid b. Malik ve Sa'dü'l-Âşire b. Malik'in kardeşi idi . [47]

Esved'e "Zü'l-Himâr" denirdi [48] Müseylime'ye "Rahmânü'l-Yemâme" denildiği gibi, Esved'e de "Rahmânü'l-Yemen" adı takılmıştı. [49]

Esved, Kehf-i Hubban'da doğmuş ve orada yetişmişti. [50]

Esved, kâhin ve hokkabaz bir adamdı, şeytanlardan tabii vardı.

Halka birtakım acayip şeyler gösterir, sözleri dinleyenleri etkilerdi. [51]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cerir b. Abdullah'ı Yemen'e gönderdiği zaman, Esvedü'l-Ansî'yi de İslâmiyete davet ettirmiş, fakat Esved kabul etmemişti. [52]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Veda Haccından sonra hastalanması üzerine, casuslar tarafından her yana haberler uçurulmuştu. [53]

İlk irtidad hareketi, Yemen'de, Esvedü'l-Ansî ta rafın dan başlattın İdi. [54]

Esved, peygamber olduğunu, [55] Sâhık ve Şerik adında iki meleğin kendisine vahiy getirdiğini, [56] halka ait her hadiseyi kendisine haberverdini iddia etmeye başladı. [57]

Esvedü'l-Ansîye önce Ans kabilesi tâbi oldu.

Ans kabilesinden başka kabileler, [58] Mezhic ve Yemen kabileleri de ona tâbi oldular. [59]

Esved'in yediyüz süvarisi ve bir o kadar da piyadesi vardı. [60]

Kays b. Abdi Yağus, Muaviye b. Kays, Yezid b. Mahrem, Yezid b. Husayn, Yezid b. Efkel, Esved'in başlıca kumandanlarıydı. [61]

Esvedü'l-Ansî, Peygamberimiz Aleyhisselamın Yemen'deki valilerine şöyle yazı yazıp gönderdi:

"Ey üzerimize gelenler ve üzerimizde yerleşenler!

Artık topraklarımızdan birşey alamayacaksınız ve toplamakta olduğunuz şeyleri artık top I ay a m ayacaksınız!

Onlara biz sizden daha lâıyk ve müstahakız!

Şimdiye kadar üzerinde bulunduğunuz şeyin, bundan sonra üzerinde bulunamayacaksınız!" [62]

İslâm valileri, Esved'in elçisine:

"Sen nereden geliyorsun?" diye sordular.

Elçi:

"Kehf-i Hubban'dan geliyorum!" dedi. [63]

Mezhicler, Esvedü'l-Ansî ile yazışma yaptılar.

Necranlılar da onunla sözleştiler.

Mezhiclerie Necranlılar ayaklanarak Amr b. Hazm ile Halid b. Saîd b. Âs'ı illerinden çıkardılar.

[64]

Esvedü'l-Ansî, Necran'a doğru hareket etti. On gece içinde Necran'ı ele geçirdi.

Sonra, San'â üzerine yürüdü. [65]

Şehr b. Bâzân (Bârâh) ona karşı koydu.

Şehr öldürülünce, Ebnâartutunamadılar, bozguna uğradılar.

Esvedü'l-Ansî, çıkışının yirmibeşinci gecesinde San'â'yı da ele geçirdi.

Muaz b. Cebel, oradan kaçarak Me'rib'de bulunan Ebu Musa el-Eş'arîye uğradı.

İkisi birlikte acele Hadramevt yolunu tuttular.

Muaz b. Cebel Sekûn'e, Ebu Musa el-Eş'arî de Sekâsik'e indi.

Diğer valiler de, Âk ve Eş'arîlerin valisi Tâhir b. Hâle'nin yanına gittiler.

Amr ile Halid Medine'ye döndüler. [66]

Peygamberimiz Aleyhisselam tarafından Muradlar üzerine vali tayin edilmiş bulunan Ferve b. Müseyk, Esved'in yaptıklarını ve San'â'yı ele geçirdiğini Peygamberimiz Aleyhisselama yazı ile bildirdi. Esved hakkında ilk haber, böylece Ferve b. Müseyk tarafından verilmiş oldu.

Ferve b. Müseyk, Ahşiyeye indi. Mezhiclerden Müslümanlıklarında sebat edenler, Ferve b. Müseyk ile birleştiler. [67]

Esvedü'l-Ansî, Ferve ile ne yazışma yaptı, ne de ona elçi saldı. Ferve'nin yanında kendisine karşı koyacak kimse bulunmadığı için, Yemen'de tek başına hüküm sürmeye başladı . [68]

Esved hâkimiyetini sağlamlaştırdı, işini büyüttü. Amrb. Ma'dikerib'i Mezhicler üzerine halife yaptı. Ordu kumandanlığını Kays b. Abdi Yağus'a, Ebnâlara ait işleri Feyruz ve Dâzeveyh'e havale etti. Şehr b. Bâzân'ı öldürdükten sonra karısı Azad'la-ki, Feyruz'un amcasının kızıdır-evlendi. [69]

Bu kadın, Allah'a ve Resûlullah'a iman etmiş, iyi halli kadınlardandı. [70]

Sebe' halkından Numan adında bir Yahudi, Medine'ye, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip Müslüman olmuştu.

Yurduna, kavminin yanına döndüğü zaman, [71] Esvedü'l-Ansî adam salıp onu yakalattı ve azalarını parça parça kestirerek [72] öldürttü. [73]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Rüyası

Peygamberimiz Aleyhisselam rüyasında kollarında altından iki bilezik görüp onlardan hiç hoşlanmadığını, onlara üfleyince ikisinin de uçup gittiğini, bunları iki yalancıya, Yemen sahibi ile Yemâme sahibine yordüğünü haber verdi. [\[74\]](#)

"Onlardan birisi Ansîdir, diğeri Müseylime'dir!" buyurdu. [\[75\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Yemen'deki Valilerine ve Müslümanlara Direktifleri

Peygamberimiz Aleyhisselam Esvedü'l-Ansî'nin haberini alır almaz[76] Yemen'deki İslâm valilerine ve oradaki Müslümanlara[77] yazdırdığı yazıyı Vebr b. Yuhannis'le gönderdi.

Esvedü'l-Ansî ile savaşılmasını, [78] Esved'in işi üzerinde-i ster kendisini tuzağa düşürmek, ister kendisiyle çarpışmak suretiyle olsun-önemle durulmasını ve herkesten bu husustaki görüşünün Peygamber Aleyhisselamca istendiğinin kendisine duyurulmasını emir ve tavsiye buyurdu. [79]

Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı kendisini oyalamadı, Allah'ın emrini yerine getirmekten ve dinini savunmaktan alıkoymadı. [80]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu hususta Amir b. Şehr, ZîZûd, Zf Müran, Zü'l-Kela'.ZîZuleym ile Necran'da oturan Müslüman Arap ve Arap olmayanlara da yazılar yazdırdı. [81]

Vebr b. Yuhannis'in evi, Dâzeveyh'in evinin üzerindeydi.

Feyruz, Dâzeveyh ve Kays b. Mekşuh, Vebr'in yanında toplandılar. Esvedü'l-Ansî'nin öldürülmesi işini aralarında konuştular. [82]

Konuşma sonunda, bunun ordu kumandanı Kays b. Abdi Yağus (Mekşuh)'a yaptırılması üzerinde görüş birliğine vardılar.

Kays, kendisinden istenilen şeyi hiç itiraz etmeden kabullenmişti. Çünkü, Esved'in kendisini öldüreceğinden korkuyordu.

Esvedü'l-Ansî'nin işi hakkında Yemen'deki diğer Müslümanlarla da yazışma yaptılar, onları kendilerine yardıma çağırdılar. [83]

Esvedü'l-Ansî'nin Kays'la Feyruz'u Korkutucu Gösterisi ve Konuşması

Esvedü'l-Ansî, halkın San'â meydanında toplanmasını emretmişti.

Halk toplanınca, gidip ortalarına dikildi.

Kendisinin elinde hükümdarlık harbesi (süngüsü) vardı. Bir at getirtti. Harbeyi ona sapladı. Attan kan fışkırmaya başladı, at yıkılıp öldü.

Esved, bundan sonra bir deve getirtti. Onun karşısına geçip harbeyi ona sapladı, deve de yere yıkıldı. Harbe elinde olduğu halde yere kapandı. Sonra, başını kaldırdı:

"O, bana: 'Yanıdaki İbn Mekşuh sana boyun eğenlerdendir. Ey Esved! Sen onun başını kes!¹ diyor" dedi.

Esved, başını tekrar yere koyduktan sonra, kaldırıp:

"O, bana: İbn Deylemî sana boyun eğenlerdendir. Ey Esved! Onun sağ elini ve sağ bacağına kes!¹ diyor" dedi.

Feyruz b. Deylemî, Esved'in bu sözünü işitince, kendi kendine:

"Vallahi onun beni çağırıp harbesiyle şu deveyi boğazladığı gibi beni de boğazlamayacağından emin değilim!" deyip, kalabalık arasında gizlene gizlene evinin yolunu tuttu.

Evine yaklaştığı sırada, Esved'in kavminden bir adam arkasından gelip kavuştu, eliyle Feyruz'un boynuna vurarak:

"Hükümdar seni çağırıyor, hemen dön!" dedi, döndürdü.

Feyruz, Esved'in kendisini öldüreceğinden korktu. Hançeri yanında olduğu halde Esved'in yanına vardı.

Önce, hemen üzerine atılıp onu, sonra da yanındakileri öldürmeyi tasarladı.

Esved, Feyruz'un yüzünden maksadını sezdi ve ona:

"Olduğun yerde dur!

Sen buradakilerin en büyüğü ve halkın eşrafını en iyi bilenisin!

Şu devenin etini onların aralarında bölüştür!" dedi ve hayvanına binip gitti. [\[84\]](#)

Bundan sonra, Esved, Kays'ı çağırdı. Ona da:

"Ey Kays, bak! O bana ne diyor?" dedi.

Kays:

"Ne diyor?" diye sordu.

Esved:

"Diyor ki: 'Sen Kays'a o kadar itimad ve ikram ettin ki, her zaman her yerde yanına serbestçe girdi. Senin kadar izzet ve saltanat içinde bulundu.

Fakat o senin düşmanına meyledip saltanatını değiştirmeyi ve sana suikast yapmayı kurmaktadır!

Ey Esved! Ey Esved! Kasd var! Kasd var! Sen onun ipini kes! Kays'ın başını al! Aksi takdirde o senin başını kesecek!" diyor" dedi.

Kays, ona yalan yere yemin etti ve:

"Sen bana göre en büyüksün ve nazarımda sana karşı içimden geçirdiklerimden de yücesin!" dedi.

Esved:

"Melek yalan söyler mi? Doğru söyler! Yalan söyleyip senin başını koparttırmaz! Fakat şu anda anladım ki; sen hakkında öğrendiğim şeylerden kesin olarak tevbe ve nedamet etmişsindir!" dedi.

Kays b. Abdi Yağus, Esved'in huzurundan çıkıp arkadaşları Cüşeyş (Cişnes), Feyruz ve Dâzeveyh'in yanlarına vardı. Esved'in söylediklerini onlara haber verdi.

Korkup durdukları sırada, Esvedü'l-Ansî onlara:

"Ben sizleri kavminize karşı şerefli bir mevkide bulundurmadım mı?" diye sordu. [85]

"Evet! Şerefli bir mevkide bulundurdun!" dediler. [86]

Esved:

"O halde, sizden bana erişen bu şeyler nedir?" diye sordu.

"Bu sefer bizi affet!" dediler. [87]

Özür dilediler. [88]

Esved:

"Bana bir daha sizden böyle haberler erişmesin! Sizi affediyorum!" dedi.

Kurtuldular, ama Esvedü'l-Ansî de Kays ve arkadaşlarının yapmak istedikleri işten hep kuşkulandı durdu.

Kays da, arkadaşları da, büyük korku ve kuşku içindeydiler.

O sırada, Hemdan valisi Âmirb. Şehr, ZîZûd.ZîMuran veZü'l-Kela'dan[89] Esvedü'l-Ansî'ye karşı[90] bol bol yardım edecekleri hakkında yazılar geldi.

İşi açığa vuruncaya kadar hiçbir hareket yapmamalarını kendilerine bildirdiler.

Bunun üzerine, ıssız bir yerde toplanmaya başladılar.

Esvedü'l-Ansî, bunu haber alınca, öldürüleceğini sezdi.

Esvedü'l-Ansî'nin öldürülmesi üzerinde Müslümanlar arasında görüş ayrılığı vardı.

Cişnes, Esvedü'l-Ansî'nin zevcesi Azad'ın yanına vardı. Ona:

"Ey amcamın kızı! Şu adamın kavminin yanında nasıl bir bela olduğunu biliyorsundur!

O, senin kocanı öldürdü. Senin kavmini tepeleyip öldürdü. Kavminden sağ kalanları sefil ve kadınlarını rezil etti. [91]

Sence, onun yanına girilebilecek müsait bir vakit var mıdır?" diye sordu.

Az ad:

"Hangi iş için?" diye sordu.

Cişnes:

"Onu dışarı çıkarmak için!" dedi.

Az ad:

"Onu öldürmek için mi?" diye sordu.

Cişnes:

"Öldürmek için!" dedi.

Az ad:

"Olur! Vallahi, Allah'ın yarattıklarından, benim katımda ondan daha çok kin tuttuğum bir şahıs yoktur!

O, Allah için ne bir hak üzerinde durur, ne de bir haramdan men eder!

Siz, bu işe karar verdiğiniz zaman bana bildiriniz!

Ben de bu işin gelinecek zamanını size haber vereyim!" dedi.

Cişnes, Azad'ın yanından ayrılıp Feyruz ve Dâzeveyh'in yanına vardı.

Onlar haber bekliyorlardı. Yanlarına Kays b. Abdi Yağus da geldi.

Esved'i öldürmeye Kays'ı hazırlamak istedikleri sırada, bir adam gelip, Kays'a:

"Seni hükümdar çağırıyor!" dedi.

Kays, yanında Mezhic ve Hemdanlardan on kişi bulunduğu sırada Esved'in yanına girmiş olduğundan, onların yanında Esved'i öldürmeye kadir olamadı. [\[92\]](#)

Esved, Kays'a:

"O, bana: 'Ey Abhele b. Ka'b b. Gavs! Kendin için adamlarınla korunma ve güven tedbiri al!' diyor! [\[93\]](#)

Sana haber verdiğim gerçek değil midir? Meleğim bana yalan mı haber veriyor?

Kasd var! Kasd var! Sen Kays'ın elini kesmezsen, o senin başını kesecek!' diyor!" dedi.

Kays:

"Benim seni öldürmekliğim asla doğru bir haber değildir!

Sen resûlullahsın! Sen hakkımda ne istiyorsan emret! İstersen beni öldür!

İnsanların ölümleri gibi bir defa ölmek, bana her gün ölmenden daha kolaydır!" dedi.

Esved, Kays'ın bu sözünden yumuşadı ve onu bıraktı.

Kays, Esved'in yanından çıkıp arkadaşlarının yanına uğradı. Olan bitenleri onlara haber verdikten sonra:

"İşinizi işleyiniz!" dedi, yanlarında oturma di.

Onlar bir cemaat içerisinde bulundukları sırada Esved oraya geldi, ayağa kalktılar.

Kapıda yüz kadar deve, sığır vardı.

Esved, develeri bir yere hapsetmeden, dizlerini bağlamadan, olduğu yerde adım attırmadan boğazlayıp boşaldıktan sonra, Feyruz'un yanına geldi, ona:

"Senin hakkında bana verilen haber doğru değil midir?" dedi ve elindeki harbeyi göstererek:

"Seni de boğazlayıp şu hayvanların ardına katayım diye düşünmüştüm!" dedi.

Feyruz:

"Biz, senin akrabalığını tercih etmiş, Ebnâlara üstün tutmuştuk!

Eğer sen bir peygamber olmamış olsaydın, biz senden nasibimizi nasıl alabilirdik ve bizim için dünya ve ahiret işi nasıl birleşebilirdi?" dedi.

Esved:

"Bu sözünde samimi olduğuna yemin et!" dedi. [\[94\]](#)

Feyruz yemin etti. [\[95\]](#)

Esved:

"Sen de biliyorsun ki, San'â halkı benim yanımda toplandılar.

Her cemaat için develer, ev halkı için sığır ve nahiye halkı için de yeteri kadar elbise ve eşya hazırlattım!" dedi.

Esved, evine varıp kavuşmadan önce, ayak üzerinde dikildiği sırada:

"Ben yarın onu ve arkadaşlarını öldüreceğim!" dedikten sonra dönüp gitti.

Feyruz, dönüp işi arkadaşlarına haber verdi, hemen haber salıp Kays'ı getirttiler. Azad'ın yanına varıp kararlarını haber vermek ve kendisinin görüşünü almak hususunda sözbirliği ettiler.

Feyruz, Azad'ın yanına vardı, kararlarını ona haberverdi [\[96\]](#) ve:

"Sende ne haber var?" diye sordu. [\[97\]](#)

Az ad:

"O, korunur bir durumdadır. Şu konaktan ayrı köşkte ve köşkün çevresinde dolaşan muhafızdan başka birşey yoktur!

Şu, şu ve şu yoldan gidilerek onun bulunduğu yere, üzerine varılır. Akşamladığınız zaman, yanınızda onu öldürecek birşey bulunmaksızın yanına girin! Orada kandil ve silah bulacaksınız!" dedi.

Feyruz, Azad'ın yanından çıkıp giderken, Esved'le karşılaşmıştı.

Esved:

"Seni benim yanıma kim soktu?" dedi.

Feyruz'un başına şiddetle vurdu ve kendisini yere düşürdü.

Esved çok güçlü bir adamdı.

Azad, birden feryad kopardı. [\[98\]](#)

Eğer böyle yapmasa, Esved belki Feyruz'u öldürürdü. [\[99\]](#)

Azad:

"Amcamın oğlu beni ziyarete gelmişti. [\[100\]](#) Sen onu değil, beni dövdün!" dedi. [\[101\]](#)

Esved:

"Sus! Onu senin için bağışladım!" dedi [\[102\]](#)

Feyruz, arkadaşlarının yanına vardı ve:

"Kurtuluş, kaçmaktır!" dedi ve onlara olan bitenleri haber verdi. [\[103\]](#)

Feyruz ve arkadaşları, seher vakti Esved'in yattığı evin duvarını deldiler. [\[104\]](#)

Feyruz, Dâzeveyh ve Kays, üçü içeri gireceklerdi.

Feyruz:

"Ey Kays! Sen Arapların süvarisisin! İçeri gir, öldür şu adamı!" dedi.

Kays:

"Beni tehlike zamanında son derece titreme tutar! Adama darbeyi indirdiğim zaman, darbemin hiçbir tesiri olamayacağından korkarım!

Ey Feyruz! İçeri sen gir! Çünkü, sen bizim hem en genç, hem de en güçlü olanımızsın!" dedi.

Bunun üzerine, Feyruz, kılıcını arkadaşlarının yanında bırakıp içeri girdi. [\[105\]](#)

Yatak odasının kapısına yaklaştığı zaman, Esved'in horladığını işitti. [\[106\]](#)

O sırada kandil parıldıyor; Esved yatağına gömülmüş, derin bir uykuya dalmış bulunuyordu.

Azad ise uyuyuncaya kadar ona nar yedirmek için yanında oturuyordu.

Feyruz, Esved'in başının nerede, ayaklarının nerede olduğunu bilemiyordu.

Azad'a işaretle:

"Başı nerede?" diye sordu.

O da, başının nerede olduğunu işaret edip gösterdi.

Feyruz, yavaş yavaş yürüyüp Esved'in başucuna dikildi. [\[107\]](#)

Esved, sarhoş olarak uykuya dalmış ve kendisinin sarhoşluğu daha geçmemiştir. [\[108\]](#)

Feyruz yüzünü açınca, Esved gözlerini açtı ve Feyruz'a baktı.

Feyruz, kendi kendine:

"Dönüp kılıcımı alayım!" dedi, fakat vakit geçirmekten, [\[109\]](#) dönüp de bu fırsatı kaçırırsa hem kendisinin, hem de Azad'ın öldürüleceğinden korktu.

O sırada, Esved:

"Bana ne, sana ne ey Feyruz!" diyerek kendi kendine söyleniyor, mırıldanıyordu. [\[110\]](#)

Feyruz hemen bir eliyle Esved'in başını, diğer eliyle de sakalını tutarak boynuna doğru kıvrıp boynunu kırdı. [\[111\]](#) Bacaklarını da sırtına doğru kıvrıp kırdı. Sonra, gitmek için davranınca, Azad Feyruz'un eteğinden tuttu ve:

"Sen ne sanıyorsun, daha o ölmemiştir! [\[112\]](#) Sen beni nereye bırakıyorsun?!" dedi. [\[113\]](#)

Feyruz:

"Vallahi onu öldürdüm ve ondan seni rahata erdirdim!" dedi. [\[114\]](#)

Arkadaşlarının yanına vardı, Esved'e yaptıklarını onlara haber verdi.

Arkadaşları:

"Geri dön! Onun başını da kes!" dediler, birlikte döndüler.

Feyruz Esved'in başını kesmek istediği zaman Esved öyle bir titredi ki, titremesini durduramadılar!

Feyruz, arkadaşlarına:

"Siz onun göğsüne oturunuz!" dedi.

İki kişi Esved'in göğsüne oturdu.

Azad, saçından tuttu.

Esved'in tepesinden homurdanmalar işitiliyordu. Boğazı bıçakla kesilince, hiç işitilmemiş bir öküz böğürtüsü gibi böğürdü ve sesi kesildi.

Çevrede bulunan muhafızlar kapıya koşuştular ve:

"Ne var! Ne var! [\[115\]](#) Rahmânü'l-Yemen'in başında ne hal var?" diye sordular. [\[116\]](#)

Azad:

"Ona vahiy geliyor!" dedi. [\[117\]](#)

Muhafızlar sustular ve geri döndüler. [\[118\]](#)

Feyruz'la arkadaşları evlerine dönüp: [\[119\]](#)

"Bunu kavim ve kabilelerimize ve başkalarına nasıl haber verip duyuralım?" diye konuştular.

Sonunda parolalanyla seslenip kabilelerini toplamak, arkasından da ezan okumak hususunda görüş birliğine vardılar. [\[120\]](#)

Yanlarında Vebr b. Yuhannis de olduğu halde kalelerden yüksek bir kalenin üstüne çıktılar. [\[121\]](#)

Tan yeri ağarmaya başladığı zaman, ilk önce Dâzeveyh, kendi parolalanyla kabilesine seslendi. [\[122\]](#)

Müslümanlar da, müşrikler de korktular.

Muhafızlar, kalenin çevresini sardılar.

Süvarilerde gelip muhafızlara katıldılar. [\[123\]](#)

Vebr b. Yuhannis, namaz için ezan okudu. Birçok halk gelip oraya toplandı.

Toplanan halka:

"Haberiniz olsun ki, Yüce Allah Esvedü'l-Kezzab'ı öldürdü! [\[124\]](#)

Muhammed'in Resûlullah olduğuna, Abhele'nin ise yalancı olduğuna şهادet ederim!" diye seslendiler.

Esvedü'l-Kezzab'ın kesilen başını da halkın önüne attılar. [\[125\]](#) Süvarilerin yanlarında kandiller bulunuyordu. Halk, atılan başın Esvedü'l-Kezzab'ın başı olduğunu gördü. [\[126\]](#)

Vebr b. Yuhannis, namaz için kamet getirdi. [\[127\]](#)

Toplanmış olan halktan müşrik olanlar hemen yağma için dağılmaya [\[128\]](#) ve her biri Ebnâların ev halkından gece karanlığında görebildikleri çoluk çocukları yakalamaya başlayınca, Ebnâlar da kalenin üzerinden, aşağıda halk arasında bulunan kardeşlerine:

"Bunların neler yaptıklarını görmüyor musunuz? Siz de onlardan gücünüzün yettiğini yakalayınız!" diyerek seslendiler.

Bunun üzerine onlardan yetmiş kişi yakaladılar. [\[129\]](#)

Müşrikler de, Ebnâların çocuklarından ve ev halklarından yetmiş kişi yakalayıp götürmüşlerdi. [\[130\]](#)

San'â halkına:

"Herkes onlardan yanında bulunanı tutsun, salmasın!" diyerek seslendiler.

San'âlîlâr da öyle yaptılar. [\[131\]](#)

Esved'in müşrik askerleri, kendilerinden yetmiş kişinin eksik olduğunu görünce, Ebnâlara gelip:

"Adamlarımızı bize gönderiniz!" dediler.

Ebnâlar da:

"Siz çoluk çocuklarımızı bize gönderiniz, biz de size adamlarınızı gönderelim!" dediler.

Müşrikler, Ebnâların çoluk çocuklarını bıraktılar, Ebnâlar da onların adamlarını bıraktılar. [\[132\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Esved'in Öldürüldüğünü Ashabına Müjdelemesi

Esvedü'l-Kezzab'ın öldürüldüğü gece, Peygamberimiz Aleyhisselama vahiy geldi.

Ertesi gün, ashabına:

"Dün gece Esved,[\[133\]](#) yalancı Ansî, kardeşlerinizden birisinin eliyle öldürüldü!" buyurdu. [\[134\]](#)

"Yâ Rasûlallah! Onu kim öldürdü?" diye sordular. [\[135\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onu salih, [\[136\]](#) mübarek bir ev halkından, mübarek bir kişi; [\[137\]](#) Feyruz ed-Deylemî öldürdü!" buyurdu. [\[138\]](#)

Esvedü'l-Kezzab öldürölüp San'â ve Cened kurtulunca, [\[139\]](#) İslâm valileri işlerinin başına döndüler. Muaz b. Cebel yine namaz kıldırmaaya başladı. Peygamberimiz Aleyhisselama bir yazı yazıp durumu bildirdiler. [\[140\]](#) Esvedü'l-Kezzab'ın Kehf-i Hubban'dan çıkışıyla öldürölüşü üç ay veya dört aya yakın sürdü. [\[141\]](#)

Müseylimetü'l-Kezzab'ın İrtidad Etmesi ve Peygamberlik İddiasına Kalkışması

Müseylime'nin Kimliği

Benî Hanîfe kabilesinden olan Müseylime'nin ataları şöyle sıralanır: Müseylime b. Sümâme,[\[142\]](#) b. Kebir, b. Cübeyr, b. Haris, b. Abdülhâris, b. Hıffan, b. Zühl, b. Dü'l, b. Hanîfe.

Müseylime'nin künyesi, Ebu Sümâme veya Ebu Harun'dur. Kendisi Rahmân, Rahmânü'l-Yemâme diye anılırdı.[\[143\]](#) Çirkin suratlı, kısa boylu bir adamdı. [\[144\]](#)

Müseylime, Basra'daki Übülle, Hîre yakınında Bekkâ, Belh yakınındaki Enbâr, Küfe yakınındaki Hîre gibi Arap ve Acem pazarlarını, çarşılarını dolaşarak hokkabazlık, gözbağcılık bilgilerini elde etmeye, üfürükçüleri ve falcıları bulup onlardan birşeyler öğrenmeye çalışmıştı. [\[145\]](#)

Müseylime Hicretin 10. yılında[\[146\]](#) Benî Hanîfe temsilcileriyle birlikte gelerek Peygamberimiz Aleyhisselamla görüşüp Müslüman olduktan ve Yemâme'ye döndükten sonra[\[147\]](#) irtidad etti. [\[148\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Müseylime ile Esved Hakkındaki Rüyası

Peygamberimiz Aleyhisselam bir gün minberinde:

"Ey insanlar! Ben Kadir gecesini görmüştüm, sonra unutturuldum. [\[149\]](#)

Kollarımda da altından iki bilezik görmüş, onlardan hiç hoşlanmamıştım. Üfllediğim zaman, her ikisi de uçup gitmişti.

Ben bunları şu iki yalancıya; Yemen sahibi ile Yemâme sahibine yordum [\[150\]](#)

Onlardan biri Ansf'dir, diğeri de Müseylime'dir!" buyurmuştu. [\[151\]](#)

Müseylime, peygamberlik işinde Peygamberimiz Aleyhisselama ortak olduğunu iddia etmeye ve yaymaya başladı. [\[152\]](#)

Temsilciler arasında bulunan birisi Peygamberimiz Aleyhisselamın Müseylime'yi peygamberliğe ortak kıldığına yalan yere tanıklık edince, [\[153\]](#) Benî Hanîfelerona bey'at ettiler. [\[154\]](#)

Müseylime, Peygamberimiz Aleyhisselamın peygamberliğini doğruladığı için, [\[155\]](#) akıl sahibi olanlardan Allah'ın hayırlarını murad ettiği kimseler dışında, [\[156\]](#) Benî Hanffelerden [\[157\]](#) ve başkalarından Yemâme'de bulunan [\[158\]](#) birtakım kimseleri kendisine inandırdı, [\[159\]](#) başına topladı, [\[160\]](#) ardına taktı. [\[161\]](#)

Müseylimetü'l-Kezzab'ın Marifetleri

Müseylimetü'l-Kezzab, yumurtayı kırmadan ağzı dar şişeye sokmayı öğrenmişti. [\[162\]](#)

Nişadırı keskin sirke içinde iyice erittikten sonra günlük yumurtayı onun içinde bir gün bir gece bekletip yumuşatır, ip gibi uzama haline getirir, [\[163\]](#) onu ağzı dar [\[164\]](#) bir şişenin içine sokar, [\[165\]](#) üzerine soğuk su döküp dondurur, [\[166\]](#) şişenin içinde eski haline gelen yumurtayı kavmine göstererek [\[167\]](#) bunun bir mucize, [\[168\]](#) kendisinin de bir peygamber olduğunu iddia ederdi. [\[169\]](#)

Müseylime'nin kuşun kesilen kanadını yapıştırdığı veya yapışık gösterdiği olmuş, [\[170\]](#) dağdan bir geyiğin kendiliğinden çıkıp geldiğini ve sütünü sağdığını iddia etmiştir. [\[171\]](#)

Müseylime'nin birer mucize gibi göstermek istediği şeyler, mucizenin getirdiği feyiz ve bereketten tamamen mahrumdu; hatta tam tersi idi. [\[172\]](#)

BenîHanîfe kabilesi kadınlarından Ümmü'l-Heysem diye anılan bir kadın, Müseylime'ye gidip:

"Hurmalarımız susuzluktan kuruyup döküldü! Kuyularımızın suyu çekildi!

Muhammed'in kuraklığa uğrayan halk için dua ettiği gibi, sen de sularımız ve hurmalarımız için Allah'a dua et!" dedi.

Müseylime, danışmanına:

"Ey Nehâr! O bunu yapmak için ne diyor?" diye sordu.

Nehâr

"Kuraklığa uğrayan halk Muhammed'e gidiyorlar. Yağmur sularının gecikmesinden, kuyu sularının azalmasından ve hurma ağaçlarının susuzlukyüzünden hurmalarının dökülüşünden şikayet ediyorlar. O da onlar için dua edince, kuyularının suyu kabarıyor, hurma ağaçları gelişip dallarının uçları yerlere kadar eğiliyor!" dedi. [\[173\]](#)

Müseylime:

"O, kuyulara ne yapıyor?" diye sordu.

Nehâr

"Bir kova su getiriyor. Onun içine, kavmi hakkında dua ediyor. Ağzına su alıp çalkaladıktan sonra onu kovanın içine bırakıyor. Kovayı götürüp o susuz kuyulara boşaltıyorlar. [\[174\]](#) Sonra da hurma ağaçlarını suluyorlar" dedi.

Müseylime hemen bir kova su getirtti, kovanın içine kavmi için dua ettikten sonra, ondan ağzına su alıp çalkaladı ve kovanın içine bıraktı.

Kovayı götürüp kuyulara boşalttılar. [\[175\]](#)

O kuyuların suları büsbütün çekildi ve kayboldu. [\[176\]](#)

Nehâr, Müseylimeye:

"Benî Hanîfelerin çocukları üzerine bereket duası yapsan!" dedi.

Müseylime:

"Bereket duası ne denilerek yapılır?" diye sordu.

Nehâr

"Hicaz halkı, çocukları doğduğu zaman onu Muhammed'e götürüyor. O da, çocuğun damağına birşey sürüyor ve başını sıvazlıyor!" dedi. [177]

Bunun üzerine Müseylime'ye hangi çocuk getirilip damağına birşey sürdürülmüş ve başı sığatılmışsa, muhakkak o çocuğun ya başı bir daha saçı çıkmamasıya temelli kel, ya da dili kekeme olmuştu. [178] Hele bir çocuğun başı, pek fena kel olmuştu. [179]

Benî Hanffe kabilesinden ve Benî Mehriyelerden bir adam Peygamberimiz Aleyhisselamın abdest suyundan alıp Yemâme'ye getirmiş, kuyusuna boşaltmış, sonra su çekerek toprağını sulamış, yeşillikler parlamış, bahçenin yeşilliği hiç geçmemişti.

Nehâr, bir bahçe sahibine:

"Seni Benî Mehriyelerin yaptığı gibi Rahmân'ın abdest suyuyla sulamaktan alıkoyan nedir?" dedi.

Bunun üzerine adam Müseylimeye gidip:

"Sülmâ'nın toprağına Muhammed'in dua ettiği gibi, sen de benim çoraklaşmış, verimsiz hale gelmiş bulunan toprağım için Allah'a dua et!" deyince, Müseylime:

"Ey Nehâr! O ne diyerek dua ediyor?" diye sordu.

Nehâr da:

"Sülmâ, Muhammed'in yanına vardı. Kendisinin toprağı çoraklaşmış ve verimsizdi. Muhammed Sülmâ için bir kova su getirtip dua ettikten ve ağzında çalkaladığı suyu kovanın içine bıraktıktan sonra kendisine verdi. O da bu kovanın içindeki suyu kuyusuna boşalttı ve kuyudan çektiği su güzelleşti, tatlı I aştı" dedi.

Müseylime, Nehâr'ın dediği gibi yaptı.

Adam Müseylime'nin dua ettiği kovayı götürüp Sülmâ'nın yaptığı gibi yapınca, kuyusu kurudu. [180]

Benî Hanîfe halkı bir kuyu kazdılar.

Kuyunun bol ve tatlı sulu olması için Müseylime'ye gittiler. Gelmesini [181] ve teberrüken kuyunun içine tükürmesini rica ettiler. [182]

Müseylime içine tükürünce, kuyunun suyu acılaştı ve büsbütün çoraklaştı. [183]

Müseylime'nin abdest suyu da bahçeye döküldüğü zaman, orada birşey bitmez oldu!

Bir adam gelip Müseylimeye:

"Ey Ebu Sümâme! Ben servet sahibi zengin bir kimseyim. Şu on yaşındaki oğlumdan başka hiçbir çocuğum doğmadı ki, iki yaşına varmadan ölmüş olmasın! Hem küçüğünün yaşaması, hem de büyük (on yaşındaki) çocuğumun uzun ömürlü olması için başını sığamanı ve Allah'a bu hususta dua etmeni arzu ediyorum!" dedi.

Müseylime:

"İstediğin şeyi yapacağım!" diyerek küçük oğlanın kırk yıl ömürlü olmasına dua etti.

Adamcağız sevinerek [184] evine döndüğü zaman, oğullarından birisini kuyuya düşmüş, diğerini de kurt yemiş buldu! [185]

Müseylime, Hz. Ali'nin ağrıyan gözüne Peygamberimiz Aleyhisselamın püskürünce iyileştiğini işit-mişti. [186]

Müseylime'nin elini sürmesinden şifa bekleyen adamın gözleri ise, Müseylime el sürer sürmez[187] veya tükürür tükürmez[188] kör oluverdi! [189]

Peygamberimiz Aleyhisselamın sütsüz, arık koyunun memesini sığayınca sütlenmiş olduğunu işiten Müseylime'nin memesini sığadığı süüü davarın sütü çekilmiş, kurumuştu! [190]

Müseylime, kendisine de Cebrail'in geldiğini, Kur'ân indirdiğini iddia eder, [191] Kur'ân-ı Kerîm'i taklide özenir, kendi kendine şöyle gülünç sözler düzüp Kur'ân diye okurdu:

"Allah gebeye lütfetti de, ondan, onun karın yumuşağıyla kıcının arasından, koşan canlılar çıkardı!" [192]

"Fil nedir? Filin ne olduğunu sana ne bildirdi? Onun hurma lifinden ip gibi kuyruğu ve uzun hortumu vardır.

Bu, Rabbim izin yarattıklarından azı çığıdır!" [193]

"Ey kurbağa kızı kurbağa! Ne diye "Nak nak! Vak vak!" edip duruyorsun? [194]

Yukarın suda, altın balçıkta!

Sen ne suyu bulandırabilirsin, ne de içene engel olabilirsin!" [195]

"Yarasa sana ölüm haberini getirinceye kadar yerde bekle!" [196]

Müseylime, Benî Hanîfelerden namazı kaldırmış; içkiyi, zinayı ve benzerlerini onlara helâlleştir-mişti. [197]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Müseylime'yi Tekrar İslâmiyete Davet Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam yazdırıp Amr b. Ümeyyetü'd-Damrî ile gönderdiği bir yazı ile Müseylimetül-Kezzab'ı tekrar İslâmiyete davet etti.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yazısına Müseylime biryazı ile karşılık verdi. [\[198\]](#)

Karşılık yazısında şöyle dedi:

"Allah'ın Resûlü Müseylime'den Allah'ın Resûlü Muhammed'e,
Selam olsun sana!

Bundan sonra derim ki: Ben bu işte (peygamberlikte) seninle ortak oldum.

Yerlerin yarısı bizimdir, yarısı da Kureyşîl erindir.

Fakat Kureyşîler aşın giden, adalet gözetmeyen bir kavimdir. [\[199\]](#)

Bunu Cârudu'l-Hanefî yazdı." [\[200\]](#)

Müseylime'nin bu yazısını Peygamberimiz Aleyhisselama onun iki elçisi getirmişti. [\[201\]](#)

Elçilerden birisi Abdullah b. Nevana, [\[202\]](#) veya İbn Nevâha diye anılan Beni Âmir b. Hanîfelerden Ubâde b. Haris, [\[203\]](#) diğeri de İbn Üsâl idi. [\[204\]](#)

Müseylime'nin yazısı okununca, Peygamberimiz Aleyhisselam iki elçiye:

"Siz ne diyorsunuz? [\[205\]](#)

Siz de onun dediği gibi mi, o da peygamberdir mi diyorsunuz?" diye sordu.

Elçiler

"Evet! [\[206\]](#) Biz de onun dediği gibi deriz!" dediler. [\[207\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Siz benim Resûlullah olduğuma şehadet ediyor musunuz?" diye sordu.

Elçiler

"Biz Müseylime'nin Resûlullah olduğuna şehadet ediyoruz!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Siz iman etmezseniz, ben Allah'a ve Resûlüne iman etmişimdir! [\[208\]](#)

Vallahi, elçiler öldürülmez olsaydı, muhakkak ikinizin de boynunu vururdum!" buyurdu. [\[209\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Ali'yi çağırdı ve:

"Yaz!" buyurdu. [\[210\]](#)

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah'ın Resûlü Muhammed'den çok yalancı Müseylimeye!

Hakka tâbi olan, uyanlara selam olsun!

Bundan sonra bilesin ki: Yer Allah'ındır! O, kullarından kimi dilerse onu ona vâris kılar!

Akibet takvâlîların (Allah'ın buyruklarını yerine getiren, yasakladıklarından da sakınanlarıdır." [\[A'râf: 128\]](#) [\[211\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu yazıyı Müseylime'ye Zübeyr b. Avvam'ın kardeşi Sâib b. Avvam ile gönderdi. [\[212\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamla Müseylimetü'l-Kezzab arasında cereyan eden bu hadise, Hicretin 10. yılının sonunda, [\[213\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamın Veda Haccından dönüşünden sonra idi. [\[214\]](#)

Benî Naha' Heyetinin Medine'ye Gelişi

Naha'ların Kimlikleri ve Medine'ye Ne Zaman ve Kaç Kişi Olarak Geldikleri

Beni Naha'lar Mezhic kabilelerinden olup, ata soyları şöyle sıralanır Benî Naha¹ b. Amr, b. Ule, b. Celd,[\[215\]](#) b. Malik, b. Üded, b. Zeyd, b. Yeşcüb, b. Arib, b. Zeyd, b. Kehlan, b. Sebe'. [\[216\]](#)
Naha'ın: 1. Malik, 2. Avf (Mişr),

Cesr,

Cezîme,

Kays,

Harise isimlerinde altı oğlu olup, bunlardan Benî Sa'd b. Malik b. Naha'larve daha birçok oymak lar çıkmıştır.

Amr b. Zürâre de, Benî Sa'd b. Maliklerdendir. [\[217\]](#)

Benî Naha¹ heyeti, Hicretin 11. yılında, Muharrem ayının ortasında Yemen'den ikiyüz kişi olarak Medine'ye geldiler.

Konuklar evi olan Remle binti Hâris'in konağına indiler.

Benî Naha' heyeti, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip Müslüman olduklarını söylediler.

Onlar, Yemen'de Muaz b. Cebel'e bey'at etmişlerdi. [\[218\]](#)

Yüce Allah onların hepsinden razı olsun!

Naha' heyeti, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelen heyetlerin sonuncusu idi. [\[219\]](#)

Heyet içinde Zürâre b. Amr (Kays) b. Haris, b. Adda¹ da bulunuyordu. [\[220\]](#)

Zürâre b. Amr'ın Gelirken Yolda Gördüğü Rüyayı Peygamberimiz Aleyhisselama Anlatıp Yordurması

Zürâre b. Amr

"Yâ Rasûlallah! Ben yolda bir rüya gördüm, beni korkuttu!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Nedir o?" diye sordu.

Zürâre b. Amr

"Gördüm ki; evimde bırakmış olduğum dişi merkep, çil, kara kızıl bir oğlak doğurmuş!

Yerde, bir ateşin çıkıp benimle oğlumun arasına gerildiğini de gördüm ki; o ateş, 'Dumanlı ateş! Dumanlı ateş! Gözlüsü, gözsüzü! [\[221\]](#) Bana yiyecek yediriniz! Ben sizin ev halkınızı ve malınızı yerim!' [\[222\]](#) diyordu" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Sen evinde hamile, gizli bir cariyeye bıraktın mı?" diye sordu.

Zürâre b. Amr

"Evet!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İşte o cariyeye bir oğlan doğurmuştur. O, senin oğlundur" buyurdu.

Zürâre b. Amr

"Ben onun çil, kara kızıl olmasının sebebini anlayamadım?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yakınıma gel!" buyurdu.

Zürâre b. Amr yaklaşıncâ, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sende gizli tutup kimseye açıklamadığın bir bars (alaca hastalığı) var mı?" diye sordu.

Bunun üzerine, Zürâre b. Amr

"Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki; onu senden önce hiç kimse bilmiyordu!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İşte, rüyada gördüğün çil, kara kızılık odur! [\[223\]](#)

Gördüğün ateşe gelince; o, benden sonra kopacak fitnedir! [\[224\]](#)

O, ahirzamanda da kopacaktır!" buyurdu. [\[225\]](#)

"Yâ Rasûlallah! Kopacak fitne nedir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Mü'minlerin kanını dökmek, mü'mine baldan, sudan tatlı gelecek! Kötülük yapan, kendini iyilik yapıyor sanacaktır! [\[226\]](#) Sen ölürsen, bu hali oğlun görecektir. Oğlun senden önce ölürse, sen

göreceksin!" buyurdu.

Zürâre b. Amr

"Yâ Rasûlallah! Allah'a dua et de, onu ben görmeyeyim!" dedi. [\[227\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ım! O fitneyi buna gösterme!" diyerek[\[228\]](#) dua etti. [\[229\]](#)

Zürâre b. Amr

"Yâ Rasûlallah! Numan b. Münzir"i de kulaklarına küpeler, kollarına pazubandlarve bilezikler takınmış gördüm!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O da, dünyadan arta kalandır!" buyurdu. [\[230\]](#)

Zürâre b. Amr oğlundan önce vefat etmiş, oğlu ise Hz. Osman'ı halifelikten hal' edenler arasında bulunmuştur. [\[231\]](#)

Üsâme b. Zeyd'in Şam Taraflarına Gönderilmek Üzere Hazırlanışı

Sefer Ne Zaman, Niçin, Nasıl Hazırlandı ve Nasıl Geri Kaldı?

Hicretin 11. yılında Safer ayının çıkmasına dört gece kala, Pazartesi günü, Peygamberimiz Aleyhisselam Müslümanlara Rumlarla çarpışmak üzere acele hazırlanmalarını emretti.

Müslümanlar, cihad özlemiyle Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından dağıldılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ertesi gün sabahleyin, Safer ayının çıkmasına üç gün kala, Salı günü, Üsâme b. Zeyd'i çağırttı ve ona:

"Ey Üsâme! [\[232\]](#) Şam'a, Belka¹ sınırına, Filistin'deki Dârum'a, [\[233\]](#) babanın öldürüldüğü yere kadar Allah'ın ismi ve bereketiyle git!

Seni bu orduya başkumandan yaptım!

Übnâ halkının üzerine ansızın var! Üzerlerine şimşek gibi saldır!

Giderken de hızlı git! Haberin önüne geç! (Varacağın yere haber ulaşmadan var!)

Yanına kılavuzlar al, casus ve gözcüleri önünden ilerlet!

Allah seni muzaffer kılarsa, onların içinde az kal!" buyurdu.

Safer ayının çıkmasına iki gece kala, Çarşamba günü olunca, Peygamberimiz Aleyhisselamda şiddeti i bir başağrısı, humma ve ateş başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Safer ayının çıkmasına bir gece kala Perşembe günü sabahleyin biraz iyileşip Üsâme için kendi eliyle sancak bağladı ve:

"Ey Üsâme! Allah yolunda, Allah'ın ismiyle savaşa çık! Allah'ı inkâr edenlerle çarpış! [\[234\]](#)

Savaşın! Fakat ahde vefasızlık etmeyin!

Küçük çocukları ve kadınları öldürmeyin!

Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin! Çünkü siz bilemezsiniz, belki onlar yüzünden ibtilâ ve musibete uğrayabilirsiniz!

Fakat, 'Ey Allah'ım! Bizim imdadımıza yetiş! Onların hakkından gel! Onlan bize zarar vermekten vazgeçir!¹ deyin!

Onlar size kavuşurlarsa gürültü çıkaracaklar ve bağıracaklardır!

O zaman siz sükûnet ve vakarınızı muhafaza edin ve susun!

Birbirinizle çekişmeyin!

Sonra korku ile zaTa düşersiniz, rüzgârınız kesilip gider! [Enfal: 46]

'Ey Allah'ım! Biz Senin kullarınız! Onlar da Senin kullarıdır!

Bizim perçemlerimiz de, onların perçemleri de Senin elindedir!

Onları ancak Sen yenersin!¹ deyin!

İyi bilin ki, Cennet kılıçların parıltısı altındadır!" buyurdu. [\[235\]](#)

Üsâme'ye askerlerin Cürüfte karargâh kurmalarını emretti ve:

"Haydi, Allah'ın ismiyle hareket et!" buyurdu.

Üsâme, bağlanmış sancağı götürüp Büreyde b. Husayb'a verdi. [\[236\]](#)

Karargâh Cürüfte, Süleyman Sikâyesi diye anılan yerde kuruldu.

İşinden boşalan, hemen karargâha koştu. [237]

İlk Muhacirlerden [238] ve Ensardan, [239] savaşa katılmaya hazırlanmayan kimse kalmadı. [240]

Hepsi savaşa katılmaya hazırlandı. [241]

Hz. Ebu Bekir, [242] Hz. Ömer, Ebu U beyde b. Cerrah, Sa'd b. Ebi Vakkas, E bu 'I- A' ver S aîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Katâde b. Numan, Seleme b. Eşlem b. Haris., gibi birçok zâtlar bu orduya katılmış bulunuyorlardı.

Muhacirlerden bazı kişiler, [243] söylenmeye başladılar. [244]

Bu hususta en ağır sözü söyleyen de, Ayyaş b. Ebi Rebia idi [245] ve:

"İlk Muhacirlerin üzerine şu genç kumandan tayin olunuyor hâ?!" demişti. [246]

Üsâme b. Zeyd o zaman onsekiz, [247] ondokuz yaşlarında idi. [248]

Bu hususta laf çoğalmaya başladı. Hz. Ömer de, işittiği sözleri gelip Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi. [249]

Peygamberimiz Aleyhisselam son derecede kızdı, başına bir sarık sarmış ve üzerinde saçaklı bir elbise olduğu halde Rebiülevvel'in 10'unda Cumartesi günü minbere çıktı. Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra:

"İmdi ey insanlar! Üsâme'yi kumandan yapışım hakkında bazınızdan bana erişen sözler ne oluyor?! [250]

Vallahi, siz şimdi Üsâme'nin kumandanlığına nasıl itiraz ediyorsanız, daha önce onun babasının kumandanlığına da öyle itiraz etmişsiniz!?

Vallahi, o kumandanlığa nasıl lâıyk ve benim katımda insanların nasıl en sevgilisi idiye, [251] ondan sonra bu oğlu da kumandanlığa öyle lâıyktır! [252]

Vallahi, [253] ondan sonra bu da benim katımda insanların en sevgililerindendir! [254]

İkisi de her iyiliğe lâıyktır! [255]

Size bunu tavsiye ediyorum. [256] çünkü o sizin hayırlı olanlarınızdan, [257] bu işe elverişli bulunan-larınız dandır!"

buyurdu, [258] minberden inip evine girdi.

Üsâme ile gidecek olan Müslümanlar, gelip Peygamberimiz Aleyhisselamla vedalaşular. [259]

Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı ağırlaşmıştı. [260]

Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Üsâme'yi yollama işini yerine getiriniz!" buyuruyordu. [261]

Peygamberimiz Aleyhisselamın dadısı ve Üsâme'nin annesi Ümmü Eymen içeri girip:

"Yâ Rasûlalları! Üsâme'yi bir müddet karargâhta bıraksan olmaz mı?

Çünkü Üsâme bu haliyle giderse kendisine pek yararlı olmaz!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Üsâme'yi yollama işini yerine getiriniz!" buyurdu.

Halk karargâha gitti. Pazar gecesi orada yattılar. [262]

Pazar günü, Üsâme karargâhtan geldi. Peygamberimiz Aleyhisselamın hastalığı çok ağırlaşmıştı. Üsâme ağlayarak yanına girdi.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselamın ağzına ilaç veriliyordu. [263]

Hz. Abbas Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında ve kadınlar da çevresinde bulunuyordu.

Üsâme, eğilip Peygamberimiz Aleyhisselamı öptü. [264]

Peygamberimiz Aleyhisselam konuşmıyordu.

Ellerini, semaya kaldırdıktan sonra, Üsâme'nin üzerine indirdi.

Üsâme, bundan, Peygamberimiz Aleyhisselamın kendisine dua ettiğini anladı. [265]

Rebiülevvel'in 12. Pazartesi günü, Üsâme tekrar Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ayılmış, kendisine gelmiş bulunuyordu.

Üsâme'ye:

"Allah'ın bereketi üzere kuşluk vakti yola çıkınız!" buyurdu.

Üsâme vedalaşarak karargâha döndü. [266]

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevceleri, Peygamberimiz Aleyhisselamın rahatlaşmasına, açılmasına sevinerek saçlarını taramaya başladılar.

O sırada, Hz. Ebu Bekir de içeri girdi ve:

"Yâ Rasûl alları! Allah'a hamd olsun ki, açılmış, ayılmış olarak sabaha çıktın!

Bugün, Hârice'nin kızının günüdür.

Bana izin ver de, onun evine gideyim" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam izin verince, Hz. Ebu Bekir kalkıp Medine'nin Avâlî semtindeki (Sünüh)'a gitti.

Üsâme, yola çıkacakların hemen karargâhta toplanmaları için halka seslendi. [267]

Cürüfte orduya hareket emri verdiği ve kendisi hayvanına binmek istediği sırada, annesi Ümmü Eymen'in gönderdiği elçisi gelip Resûlullah Aleyhisselamın vefat ettiğini haber verdi.

Bunun üzerine Üsâme, Hz. Ömer ve Ebu Ubeyde b. Cerrah ile Medine'ye geldiler.

Peygamberimiz Aleyhisselamı vefat etmiş buldular.

Rebiülevvel ayından oniki gece geçmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Pazartesi günü, güneş semanın ortasından batıya doğru kaymaya başladığı sırada vefat etmişti.

Cüruf karargâhındaki Müslümanlar Medine'ye döndüler.

Büreyde b. Husayb da, Üsâme'nin bağlanmış olan sancağı yanında olduğu halde Peygamberimiz Aleyhisselamın kapısına kadar gelip, sancağı kapının yanına dikti.

Hz. Ebu Bekir'e bey'at edildiği zaman, Hz. Ebu Bekir, Büreyde b. Husayb'a sancağı Üsâme'nin

evine götürmesini ve gazaya çıkıncaya kadar da açmamasını emretti. [268]

[1] İbn Hazm, Cemhere, s. 481

[2] İbn Sa'd, Tabak âtü'l-kübrâ, c. 1, s. 299, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 254, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 59.

[3] İbn Sa'd, c. 1, s. 299, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye vâie'n-nihâye, c. 5, s. 89.

[4] İbn Sa'd, c. 1, s. 299, İbn Seyyid, c. 2, s. 254, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 89, İbn Kayyım, c. 3, s. 59.

[5] İbn Sa'd, c. 1, s. 299, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 89.

[6] İbn Sa'd, c. 1, s. 299, İbn Seyyid, c. 2, s. 254, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 89, İbn Kayyım, c. 3, s. 59.

[7] İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 254, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 59, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 275, Zürkânf, Mevâhibü'l-ledünniye Şerhi, c. 4, s. 59.

[8] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 290, İbn Seyyid, c. 2, s. 254, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 89, İbn Kayyım, c. 3, s. 59, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânf, c. 4, s. 59.

[9] İbn Sa'd, c. 1, s. 299, İbn Seyyid, c. 2, s. 254, İbn Kayyım, c. 3, s. 60, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânf, c. 4, s. 59.

[10] İbn Sa'd, c. 1, s. 299, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 89, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânf, c. 4, s. 59.

[11] İbn Sa'd, c. 1, s. 299, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 89, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânf, c. 4, s. 59.

[12] İbn Sa'd, c. 1, s. 299, İbn Seyyid, c. 2, s. 254, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 89, İbn Kayyım, c. 3, s. 60, Halebî, c. 3, s. 275, Zürkânf, c. 4, s. 59.

[13] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/197-199.

[14] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 470.

[15] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 266.

[16] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 176.

[17] İbn Esîr, c. 2, s. 176, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 492.

[18] İbn Abdilberr, c. 2, s. 471.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/199.

[19] İbn Abdilberr, c. 2, s. 470, İbn Hacer, c. 1, s. 492.

[20] Bedrüddin Avnf, Umdetu'l-kârf, c. 18, s. 14.

[21] İbn Sa'd, c. 1, s. 265-266.

[22] Ahm ed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 363.

[23] İbn Sa'd, c. 1, s. 265-266.

[24] Ahmed, c. 3, s. 364.

[25] İbn Abdilberr, c. 2, s. 470, İbn Esîr, c. 2, s. 175.

[26] İbn Abdilberr, c. 2, s. 470.

- [27] Bedrüddin Avnf, c. 18, s. 14.
- [28] İbn Abdilberr, c. 2, s. 470, İbn Esîr, c. 2, s. 175, İbn Hacer, c. 1.S.492.
- [29] Buhârî, Sahîh.c. 5, s. 113, İbn Hacer, c.1, s. 492.
- [30] Ahmed, c. 4, s. 363, Buhârî, c. 5, s. 113, İbn Hacer, c. 1, s. 492.
- [31] Ahmed b. Hanbel, M üsned, c. 4, s. 363, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 113, İbn Abdilberr, İstiâb, c. 2, s. 470, İbn Ear, Usdu'l-gâbe, c.2,s.175.
- [32] Ahmed, c. 4, s. 363.
- [33] Ahmed, c. 4, s. 363, Buhârî, c. 5, s. 113, İbn Abdilberr, c. 2, s. 470, İbn Esîr, c. 2, s. 175, İbn Hacer, c. 1, s. 492.
- [34] Ahmed. c. 4. s. 363. Buhârî. c. 5. s. 113.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/199-200.
- [35] İbn Abdilberr, c.2,s. 470, İbnEsîr, c. 2, s. 175.
- [36] Buhârî, c. 5,s.113,İbn Abdilberr, c. 2, s. 470, İbnEsîr, c. 2, s. 175.
- [37] Buhârî, c. 5,5.113.
- [38] Ahmed,c.4, s. 363, İbn Abdilbetr, c. 2,s.470,İbn Esîr, c.2, s. 175.
- [39] İbn Abdilberr, c.2, s. 470.
- [40] Buhârî, c. 5, s. 11 3, İbn Hacer, c. 1, s. 492.
- [41] Şuh ân, c. 5, s. 11 3, İbn Atodilberr, c. 2, s. 470, İbnEsîr, c. 2, s. 175.
- [42] İbn Abdilberr, c.2, s. 470, İbnEsîr, c. 2, s. 175.
- [43] Buhân, c. 5, s. 11 3.
- [44] Buhân, c. 5, s. 11 3, İbn Abdilberr, c. 2, s. 470, İbnEsîr, c. 2, s. 175.
- [45] İbn Sa'd. c. 1. s. 266.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/200-201.
- [46] İbn Hazm, Cemhere, s. 405-406.
- [47] Belâzuî, Fütûhu'l-buldan, c. 1, s. 125.
- [48] Belâzuî, c. 1,s. 125, Taberî, Târih, t 3,5.189.
- [49] Belâzuî, t 1.S.125.
- [50] Taberî, c. 3, s. 189.
- [51] Taberî, c. 3, s. 189, 218, Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 18, s. 24,Diyarbakri, Târihu'l-hamfs, c. 2, s. 156.
- [52] Belâzurî, c. 1,s.125.
- [53] İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 61 .
- [54] Taberî, c. 3, s. 189.
- [55] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 534, Belâzurî, c. 1, s. 125.

[56] Süheyf, Ravdu'l-ünüf, c. 7, s. 446, Diyarbekrî, c. 2, s. 156.

[57] Diyarbekrî, c. 2, s. 156.

[58] Belâzurî, c. 1.S.125.

[59] Süheyf, c. 7, s. 445446.

[60] Taberî, Târih, c. 3, s. 215, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 337, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 6, s. 307.

[61] Taberî, c. 3, s. 21 5, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 307.

[62] Taberî, c. 3, s. 21 4, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 307.

[63] Taberî, c. 3, s. 21 4.

[64] Taberî, c. 3, s. 189.

[65] Taberî, c. 3, s. 189, İbn Esîr, c. 2, s. 337, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 30.

[66] Taberî, c. 3, s. 21 4, İbn Esîr, c. 2, s. 337, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 337.

[67] Taberî, c. 3, s. 189, Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, t 1, s. 112.

[68] Taberî, c. 3, s. 189.

[69] Taberî, c. 3, s. 21 6, İbn Esîr, c. 2, s. 337-338, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 308.

[70] Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 308.

[71] İbn Sa'd, Taba kâtü'l -kübrâ, c. 5, s. 535, İ bn E sfr, U sdu'l -gâbe, c. 5, s. 332.

[72] İbn Sa'd, c. 5, s. 535.

[73] İbn Esîr, c. 5, s. 332.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/201-204.

[74] İbn İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 4, s. 246, Ahmed b. Hanbel, M üsned, c. 3, s. 88, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 119, Müslim, Sahîh, c. 4, s. 1781.

[75] Buharî", Sahih, c. 5, s. 118, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1781 , Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 542.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/204.

[76] Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye vie'n-nihâye, c. 6, s. 308.

[77] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 338, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 308, İtan Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 61.

[78] İbn Esîr,c.2,s.338.

[79] Taberî, Tânh.c.3, s. 215, İbn Esîr, c. 2, s. 338, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 308.

[80] Taberî, c. 3, s. 190, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 61.

[81] Taberî, c. 3, s. 21 6, İbn Esir, c. 2, s. 338, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 338, İbn Haldun, c. 2,ks. 2, s. 60.

[82] Taberî, c. 3, s. 21 8.

[83] Taberî, c. 3, s. 21 5, İbn Esîr, c. 2, s. 338, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 308.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/204-205.

[84] Taberî, Tâîh.c.3, s. 218-219.

[85] Ta berf, T ân h, c. 3, s. 215-216, İ bn E sfr, K â m il, c. 2, s. 338, E bu'l-F idâ, el-Bi dâye ve'n-nihâ ye, c. 6, s. 308.

[86] Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 308.

[87] Taberî, c. 3,s.216,İbn Esîr, c. 2, s. 338, Ebu'l-Fidâ, c. 6,3.308.

[88] İbn Esîr, c. 2, s. 338.

[89] Taberî, Tânh.c.3, s. 216, İbn Esîr, c. 2, s. 338, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 6, s. 308.

[90] Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 308.

[91] Taberî, c. 3, s. 21 6, İbn Esîr, c. 2, s. 338.

[92] Taberî, Târîh, c. 3, s. 216, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 338-339.

[93] Taberî, c. 3.S.216.

[94] Taberî, Tâîh.c.3, s. 216, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 338-339.

[95] İbn Esîr, c. 2, s. 339.

[96] Taberî, c. 3, s. 21 6-21 7, İbn Esîr, c. 2, s. 339.

[97] Taberî, c. 3, s. 21 7.

[98] Taberî, Tanrı, c. 3, s. 217, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 339.

[99] Taberî, c. 3, s. 21 7.

[100] İbn Esîr, c. 2, s. 339.

[101] İbn Esîr, c. 2, s. 339.

[102] Taberî, c. 3, s. 217.

[103] Taberî, c. 3, s. 217, İbn Esîr, c. 2, s. 340.

[104] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 126, Taberî, c. 3, s. 21 7, İbn Esîr, c. 2, s. 340.

[105] Taberî, Târîh, c. 3, s. 219.

[106] Taberî, c. 3, s. 217, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 340.

[107] Taberî, c. 3, s. 220.

[108] Belâzuri", Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 126.

[109] Taberî, c. 3, s. 220.

[110] Taberî, c. 3, s. 217, İbn Esîr, c. 2, s. 340.

[111] Taberî, c. 3, s. 220.

[112] Taberî, c. 3, s. 217, İbn Esîr, c. 2, s. 340.

[113] Taberî, c. 3, s. 217.

[114] Taberî, c. 3, s. 217, İbn Esîr, c. 2, s. 340.

[115] Taberî, Târîh, c. 3, s. 217, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 340.

[116] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 126.

[117] Belâzurî, c. 1, s. 1 26, Taberî, c. 3, s. 217, İbn Esîr, c. 2, s. 340.

- [118] Belâzurî, c. 1, s. 1 26.
- [119] Taberî, c. 3, s. 220.
- [120] Taberî, c. 3, s. 217, İbn Esîr, c. 2, s. 340.
- [121] Taberî, c. 3, s. 220.
- [122] Taberî, c. 3, s. 217.
- [123] Taberî, Târîh, c. 3, s. 217, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 340.
- [124] Taberî, c. 3, s. 220.
- [125] Taberî, c. 3, s. 217, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 340.
- [126] Taberî, c. 3, s. 220.
- [127] Taberî, c. 3, s. 217.
- [128] Taberî, c. 3, s. 217, İbn Esîr, c. 2, s. 340.
- [129] Taberî, c. 3, s. 220.
- [130] Taberî, c. 3, s. 218.
- [131] İbn Esîr, c. 2, s. 340.
- [132] Taberî, Târîh, c. 3, s. 220,218
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/205-214.
- [133] Taberî, c. 3, s. 218, İbn Abdilbeir, İstiâb, c. 3, s. 1266, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 341.
- [134] Taberî, c. 3, s. 220.
- [135] Taberî, c. 3, s. 218, İbn Abdilbeir, c. 3, s. 1266, İbn Esîr, c. 2, s. 341.
- [136] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 5, s. 534, Belâzurî, Fütûh, c. 1, s. 1 27.
- [137] Taberî, c. 3, s. 218, İbn Abdilbeir, c. 3, s. 1266, İbn Esîr, c. 2, s. 341, İbn Haldun, Târih, c. 2, ks. 2, s. 61.
- [138] İbn Sa'd, c. 5, s. 534, Belâzurî, c. 1, s. 127, Taberî, c. 3, s. 218, İbn Abdilberr, c. 3, s. 1266, İbn Esîr, c. 2, s. 341, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 61.
- [139] Taberî, c. 3, s. 218.
- [140] Taberî, c. 3, s. 218, İbn Esîr, c. 2, s. 340-341.
- [141] Taberî, c. 3, s. 220. İbn Abdilbeir, c. 3, s. 1266. İbn Esîr, c. 2, s. 341.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/214-215.
- [142] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 222, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 442-443.
- [143] Süheylî, c. 7, s. 443, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 6, s. 50.
- [144] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 1 57.
- [145] Diyarbekrî, c. 2, s. 159.
- [146] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 130.
- [147] İbn İshak, c. 4, s. 223, Yâkubî, c. 2, s. 130, Taberî, Târih, t 3, s. 162.

- [148] İbn İshak, c. 4, s. 223, Taberî, c. 3, s. 162, Ebu'l-Fidâ, c. 6, s. 50, İbn Kayyım, c. 3, s. 37. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/215.
- [149] İbn İshak, c. 4, s. 246, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 86.
- [150] İbn İshak, c. 4, s. 246, Ahmed, c. 3, s. 86, Buhârî, Sahih, c. 5, s. 119, Müslim, Sahih, c. 4, s. 1781, Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 542.
- [151] Buhârî, c. 5, s. 118, Müslim, c. 4, s. 1781, Tirmizî, c. 5, s. 542.
- [152] İbn İshak, c. 4, s. 223, Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 105, Yâkubî, c. 2, s. 130 Taberî, c. 3, s. 162.
- [153] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 317, Süheylî, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 243.
- [154] İbn İshak, İbn Hişâm, Sîre, c. 4, s. 223, Taberî, Târih, c. 3, s. 162, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 331 İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 298, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 236, Zehebî, Megâzî, s. 567, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 37.
- [155] İbn İshak, c. 4, s. 223, Taberî, c. 3, s. 162.
- [156] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 159.
- [157] Belâzurî, Fütûhu'l-büldân, c. 1, s. 105, Diyarbekrî, c. 2, s. 159.
- [158] Belâzurî, c. 1, s. 105.
- [159] Diyarbekrî, c. 2, s. 159.
- [160] İbn İshak, c. 4, s. 223, Taberî, c. 3, s. 162.
- [161] Belâzurî, c. 1, s. 105. İbn Esir, c. 2, s. 268.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/215-216.
- [162] Süheylî, c. 7, s. 444, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 6, s. 50.
- [163] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 311, Diyarbekrî, c. 2, s. 158, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 256, Zürcânî, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 21.
- [164] Süheylî, c. 7, s. 444, Diyarbekrî, c. 2, s. 159.
- [165] Kastalânf, c. 1, s. 311, Diyarbekrî, c. 2, s. 159, Halebî, c. 3, s. 256, Zürcânî, c. 4, s. 21.
- [166] Aynı kaynaklar.
- [167] Diyarbekrî, c. 2, s. 159.
- [168] Kastalânf, c. 1, s. 311, Halebî, c. 3, s. 256, Zürcânî, c. 4, s. 21.
- [169] Diyarbekrî, c. 2, s. 159.
- [170] Süheylî, c. 7, s. 444, Zürcânî, c. 4, s. 21.
- [171] Süheylî, c. 7, s. 444, E bu'l-Fidâ, c. 6, s. 50.
- [172] Süheylî, c. 7, s. 444.
- [173] Taberî, Târih, c. 3, s. 245.
- [174] Taberî, c. 3, s. 245, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 158.
- [175] Taberî, c. 3, s. 245.

- [176] Taberî, c. 3, s. 245, Kastalânf, c. 1, s. 311, Diyarbekrî, c. 2, s. 158.
- [177] Taberî, c.3, s. 245.
- [178] Taberî, c. 3, s. 245, Diyarbekrî, c. 2, s. 158.
- [179] Süheylf, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 444, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 255, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 21.
- [180] Taberî, Târîh, c. 3, s. 245-246.
- [181] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 1 58.
- [182] Süheylf, c.7, s. 444.
- [183] Süheyif, c. 7, s. 444, Diyarbekrî, c. 2, s. 255
- [184] Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 1 58.
- [185] Süheylf, Ravdu'l-ünûf, c. 7, s. 444, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 255.
- [186] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 311, Diyarbekrî, c. 2, s. 158.
- [187] Süheyif, c. 7, s. 444, Halebî, c. 3, s. 255.
- [188] Kastalânf, c. 1, s. 311, Diyarbekrî, c. 2, s. 158.
- [189] Süheylf, c. 7, s. 444, Kastalânf, c. 1, s. 311, Diyarbekrî, c. 2, s. 158, Halebî, c. 3, s. 255, Zürkânf, c. 4, s. 21.
- [190] Kastalânf, c. 1, s. 311, Diyarbekrî, c. 2, s. 158.
- [191] Diyarbekrî, c. 2, s. 157.
- [192] İbnîşhak,İbnHişam,Sîre, c.4,s. 223, Taberî, Târîh, c. 3, s. 162, Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve, c. 5, s. 331, E bu'l-Fidâ, el-Bidâye ve'n-nihâye, c. 4, s. 51, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 37.
- [193] Kastalânf, Mevâhib, c. 1, s. 460, Diyarbekrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 158.
- [194] Taberî, Târîh, c.3, s. 245, Bâkılânî, İ'câzu'l-Kur'ân, s. 183, İbn Esîr, Mihâye, c. 5, s. 11 0, Diyarbekrî, c. 2, s. 158.
- [195] İbn Sa'd c. 5, s. 551 , Taberî, c. 3, s. 245, Bâkılânî, s. 183, Diyarbekrî, c. 2, s. 158.
- [196] Diyarbekrî, c. 2, s. 158.
- [197] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 223, Taberî, c. 3, s. 162, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 5, s. 51, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 37, Kastalânf, c.1, s. 312, Diyarbekrî, c. 2, s. 159, Halebî, c. 3, s. 255, Zürkânf, c. 4, s. 22
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/216-220.
- [198] İbn Sa'd, c. 1.S.273.
- [199] E bu Hanffe, Müsned, s. 49, İbn İshak, c. 4, s. 247, Belâzurî, Fütûh, c.1, s. 106, Taberî, c. 3, s. 166, Beyhakî, Delâil, c. 5, s. 331, İbn Esir, Kâmil,c. 2, s. 299-300, Zehebî, Megâzî, s. 570, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 51, İbn Kayyım, c. 3, s. 37, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 58, Kastalânf, c. 1, s. 312, Diyarbekrî, c. 2, s. 157, Halebî, c. 3, s. 256.
- [200] Belâzurî, c. 1,5.106.
- [201] Ebu Hanffe, s. 49, İbn İshak, c. 4, s. 247, Taberî, c. 3, s. 166-167, İbn Esîr, c. 2, s. 299, İbn

Kayyım , c. 3, s. 38 .Diyarbekrî, c.2,s.157.

[202] Ebu Dâvud, c. 3, s. 84, Beyhakî, c. 5, s. 332, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52.

[203] Belâzurî, c. 1,5.105.

[204] Beyhakî, c. 5, s. 332, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52, İbn Kayyım, c. 3, s. 38.

[205] Ebu Hanffe, Müsned, s. 49, İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 247, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 3, s. 487-488, Ebu Dâvud, c. 3, s. 84.

[206] Beyhakî, c. 5, s. 332, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52, İbn Kayyım, c. 3, s. 37.

[207] Ebu Hanffe, s. 49, İbn İshak, c. 4, s. 247, Ahmed, c. 3, s. 483, Ebu Dâvud, c. 3, s. 84, Taberî, c. 3, s. 167, Beyhakî, c. 5, s. 332, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52, İbn Kayyım , c. 3, s. 37-38.

[208] Dârimî,c. 2, s. 153, Beyhakî, c. 5, s. 332, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52, İbn Kayyım, c. 3, s. 38.

[209] Ebu Hanffe, s. 49, İbn İshak, c. 4, s. 247, Ahmed, c. 3, s. 488, Ebu Dâvud, c. 4, s. 84, Dârimî, c. 2, s. 153, Taberî, c. 3, s. 167, Beyhakî, c. 5, s. 332, Zehebî, Megâzî, s. 569-570, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 52, İbn Kayyım, c. 3, s. 38, Kastalânf, c. 1, s. 312, Halebî, c. 3, s. 256, Zürkânf, c. 4, s. 22.

[210] Ebu Hanffe, s. 49.

[211] Ebu Hanffe, s. 49, İbn İshak, c.4, s. 247, İbn Sa'd, c. 1, s. 273, Belâzurî, c. 1, s. 106, Yâkubî, c. 1 , s. 106, Taberî, c. 3, s. 167, Beyhakî, c. 5, s. 331, İbn Esîr, c. 2, s. 300, Zehebî, s. 570, Ebu'l-Fidâ, c. 5, s. 51, İbn Kayyım, c. 3, s. 37 Kastalânf, c. 1 ,s. 312, Diyarbekrî, c. 2, s. 157, Halebî, c. 3, s. 256, Zürkânf, c.4, s. 22.

[212] İbn Sa'd, c.1, s. 273.

[213] İbn İshak, c.4, s. 247, Taberî, c. 3, s. 167, Beyhakî, c. 5, s. 331, Zehebî, s. 570.

[214] İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 300, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 58, Diyarbekn, c. 2, s. 158.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/221-223.

[215] İbn Hazm, Cemhere, s. 477.

[216] İbn Hazm, s. 412.

[217] İbn Hazm, s. 414.

[218] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 346, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 252, İbn Kaybım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 70, İbn Hacer, el-İ sâbe, c. 1, s. 548, Diyarfcıekrf, Târihu'l-ham fs, c. 2, s. 1 54, Halebî, İnsanu'l-uyûn, c. 3, s. 279, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 67.

[219] İbn Seyyid,c.2, s. 258, İbn Kayyım, c. 3, s. 70, İbn Hacer, c. 1, s. 548, Diyarbekrî, c. 2, s. 154.

[220] İbn Sa'd, c. 1, s. 346, İbn Seyyid,c.2, s. 258, İbn Kayyım, c. 3, s. 70, Halebî, c. 3, s. 279, Zürkânf, c. 4, s. 70.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/223-224.

[221] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferîd, c. 1, s. 1 34-1 35, İbn Abdilberr, İstiâb.c. 2, s. 517, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 254, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 259, İbn Hacer, el-İsâbe, c. 1, s. 548, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 279, Zürkânf, Mevâhib Şerhi, c. 4, s. 68.

[222] İbn Abdi Rabbih, c. 1, s. 135, İbn Seyyid, c. 2, s. 259, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 70, İbn Hacer, c. 1, s. 548, Halebî, c. 3, s. 279.

[223] İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-ferîd, c. 1, s. 134, İbn Abdilberr, İstiâb.c. 2, s. 517-518, İbn Esir, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 254, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 258-259, İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 70, İbn Hacer, c. 1, s. 54.

[224] İbn Abdilberr, c. 2, s. 518, İbn Esir, c. 2, s. 254, İbn Seyyid, c. 2, s. 259 İbn Hacer, c. 1, s. 548, Halebî, c. 3, s. 279.

[225] İbn Abdi Rabbih, c. 1, s. 135, İbn Seyyid, c. 2, s. 259, İbn Kayyım, c. 3, s. 70 İbn Hacer, c. 1, s. 548, Halebî, c. 3, s. 279.

[226] İbn Abdi Rabbih, c. 1, s. 135, İbn Abdilberr, c. 2, s. 518, İbn Esîr, c. 2, s. 254, İbn Seyyid, c. 2, s. 259, İbn Hacer, c. 1, s. 548, Halebî, c. 3, s. 279, Zürkânf, c. 4, s. 69.

[227] İbn Abdilberr, c. 2, s. 518, İbn Esîr, c. 2, s. 254, İbn Seyyid, c.2, s. 258-259, İbn Kayyım , c. 3, s. 70, İbn Hacer, c.1, s. 548, Halebî, c. 3, s. 259, Zürkânf, c. 4, s. 69.

[228] İbn Seyyid, c.2, s. 259, İbn Kayyım, c. 3, s. 70, Halebî, c. 3, s. 279, Zürkânf, c. 4, s. 69.

[229] İbn Abdilberr, c. 2, s. 518, İbn Esîr, c. 2, s. 254, İbn Seyyid, c.2, s. 259 İbn Kayyım , c. 3, s. 70, İbn Hacer, c.1, s. 548, Halebî, c. 3, s. 279, Zürkânf, c. 4, s. 69.

[230] İbn Abdi Rabbih, c. 1, s. 134-135, İbn Seyyid, c. 2, s. 259, İbn Kayyım, c. 3, s. 70, İbn Hacer, c. 1, s. 548, Halebî, c. 3, s. 279.

[231] İbn Seyyid, c. 2 s. 259, İbn Kayyım, c. 3, s. 70, Halebi, c. 3, s. 279

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/224-226.

[232] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1117, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 190.

[233] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 291, Taberî, Târih, c.3, s. 188.

[234] Vâkıdî, c. 3, s. 1117, İbn Sa'd, c. 2, s. 189-191.

[235] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1117-1118.

[236] Vâkıdî, c. 3, s. 1118, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 190.

[237] Vâkıdî, c. 3, s. 1118.

[238] Vâkıdî, c. 3, s. 1118, İbn Sa'd, c. 2, s. 190.

[239] İbn Sa'd, c. 2, s. 190.

[240] Vâkıdî, c. 3, s. 1118, İbn Sa'd, c. 2, s. 190.

[241] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c.4, s. 291, Taberî, Târih, c.3, s. 188.

[242] İbn Sa'd, c. 2, s. 190.

[243] Vâkıdî, Megâzî, c.3, s. 1118, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 190.

[244] İbn Sa'd, c. 2, s. 190.

[245] Vâkıdî, c. 3, s. 1118.

[246] Vâkıdî, c. 3, s. 1118, İbn Sa'd, c. 2, s. 190.

[247] İbn Sa'd, c. 4, s. 66.

- [248] Vâkıdî, c. 3, s. 11 25.
- [249] Vâkıdî, c. 3, s. 1118.
- [250] Vâkıdî, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 1 90.
- [251] Vâkıdî, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 1 90, Ahmed b. Hanbel, c. 2, s. 20, Buhârî, c. 5, s. 1 45, Müslim, c. 4, s. 1184.
- [252] Vâkıdî, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 1 90, Müslim, c. 4, s. 1184.
- [253] Müslim, c. 4, s. 1885.
- [254] Vâkıdî, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 190, Ahmed, c. 2, s. 20, Buhârî, c. 5, s. 145, Müslim, c. 4, s. 1884.
- [255] Vâkıdî, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 1 90.
- [256] Müslim, c. 4, s. 1884.
- [257] Vâkıdî, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 1 90.
- [258] Müslim, c. 4, s. 1885.
- [259] Vâkıdî, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 1 90.
- [260] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 190.
- [261] Vâkıdî, Megâif, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 190.
- [262] Vâkıdî, c. 3, s. 1119.
- [263] Vâkıdî, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 1 90.
- [264] Vâkıdî, c. 3, s. 1119, İbn Sa'd, c. 2, s. 1 90-1 91.
- [265] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 301, Vâkıdî, c. 3, s. 1120, İbn Sa'd, c. 2, s. 191.
- [266] Vâkıdî, c. 3, s. 11 20, İbn Sa'd, c. 2, s. 191.
- [267] Vâkıdî, Megâif, c. 3, s. 1120.
- [268] Vâkıdî c. 3. s. 1120. İbn Sa'd. Tabakât. c. 2. s. 191.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/226-230.

**PEYGAMBERİMİZ ALEYHİSSELAMIN ÜMMETİNE
BIRAKTIĞI İKİ EMANET: KİTAB VE SÜNNET**

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ümmetine Bıraktığı Birinci Büyük Emanet: Kitab

Peygamberimiz Aleyhisselam, Veda Haccıncı irad buyurduğu hutbesinde:

"Ben size öyle birşey bıraktım ki, ona sımsıkı sarılırsanız, hiçbir zaman dalâlete düşmez, sapmazsınız.

O, Allah'ın Kitabıdır. [1] ve Resûlullahın sünnetidir" buyurmuştur. [2]

Kur'ân-ı Kerîm'e göre de; Kitab ve sünnet, Müslümanlar için başvurulması gereken iki hidayet kay-nağıdır. [3]

Peygamberimiz Aleyhisselam, birhadis-i şeriflerinde:

"Peygamberlerden hiçbir peygamber yoktur ki, ona insanların iman etmek zorunda kaldığı mucizelerin bir benzeri verilmemiş olsun.

Bana verilen mucize ise Allah'ın bana vahyettiğidir, Kur'ân'dır.

Bunun için, Kıyamet günü peygamberlerin en çok ümmetlisi ben olacağımı umarım!" buyurmuştur. [4]

Her peygamberin zamanına göre peygamberlik davasını isbatlayan bazı harikuladeleri, mucizeleri vardır: asanın yılanı çevrilmesi gibi.

Musa Aleyhisselamın zamanında sihir yaygındı.

Bunun için, Musa Aleyhisselam Allah'ın izniyle sihirden daha üstün ve baskın olarak bir mucize getirip sihirbaz muhataplarını iman etmek zorunda bıraktı.

İsa Aleyhisselam zamanında tıp yaygındı.

Bunun için, İsa Aleyhisselam tıptan daha üstün ve baskın olan bir mucize getirdi: Allah'ın izniyle ölüyü diriltti.

Resûlullah Aleyhisselamın zamanında ise, fesahat ve belagat yaygındı.

Bunun için, Resûlullah Aleyhisselam bir fesahat ve belagat mucizesi olan Kur'ân-ı Kerîm'i Allah'tan telakkî edip getirdi. [5]

Peygamberimiz Aleyhisselamdan önceki peygamberlerin mucizeleri kendilerinin vefatlarıyla sona ermiş, onları o zaman hazır bulunanlardan başkaları da görmemişlerdir.

Peygamberimiz Aleyhisselamın mucizesi olan Kur'ân-ı Kerîm ise Kıyamet gününe kadar devam edecektir. [6]

Diğer peygamberlere verilen mucizelerin benzerleri ya suretçe ya da hakikatça, kendilerinden öncekilere de verilmiş bulunuyordu.

Kur'ârı Kerîm mucizesinin benzeri ise daha önce hiçbir peygambere verilmemişti. [7]

Ebu Ubeyd'in bildirdiğine göre; bir çöl Arabi, bir zât:

"Artık sen emrolunduğun şeyi açığa vur!" (Hicr. 94) âyetini okurken işitip hemen secdeye kapanır ve:

"Ben onun fesahatinden dolayı secde ettim" der. Başka birisi de:

Vaktâ ki ondan umutlarını kestiler, fısıldaşarak bir yere çekildiler..." (Yusuf: 80) âyetini bir

adamdan işitince:

"Ben şahadet ederim ki; bu sözün benzerini bir yaratık söylemeye güç yetiremez" demiştir.

Bir cariyeden dinlediği kelâmın fesahatine şaşarak:

"Allah için, sen ne kadar da fesâhatlisin!" demekten kendisini alamayan Asmâî'ye, cariyeye:

"Musa'nın anasına: 'Onu emzir! Onun hakkında sana bir tehlike gelince, kendisini denize bırak! Korkma, tasalanma! Çünkü Biz onu sana geri döndüreceğiz. Hem onu peygamberlerden biri de yapacağız' diye vahiy ve ilham ettik' kavlından sonra, şu benimki bir fesahat mi sayılır?" demiştir.

Gerçekten de, bu bir tek âyette iki emir, iki nehiy, iki haber ve iki müjde birleştirilmiştir. [8]

Peygamberimiz Aleyhisselamın mucizesi sadece Kur'ân-ı Kerîm'den ibaret olmadığı ve daha birçok mucizeleri bulunduğu halde, Peygamberimiz Aleyhisselamın mucizelerinden yalnız Kur'ân'ı anmakla yetinmeleri onun mucizelerinin en büyük ve en yararlısı oluşundan, dine daveti, delil ve hücceti içinde taşımakta bulunuşundan, Kıyamet gününe kadar hâzır ve gâib herkesin ondan yararlanışındandır. [9]

Kur'ârı Kerîm'e Kur'ân isminin verilışı, ilâhî kitablar arasında, kitabların, belki bütün ilimlerin semerelerini kendisinde toplamış olduğu içindir.

Nitekim, Yüce Allah, buna:

"Herşeyin tafsilidir" (Yusuf: 111), "Herşeyin apaçık bir beyanıdır" (Nahl: 89) âyetleriyle işaret buyurmuştur. [10]

Kur'ârı Kerîm, hakikat ehline göre, bütün hakikatleri toplayan ledün ilminin de icmali, özetidir. [11]

Hız. Ali derki:

"Resûlullah Aleyhisselamdan işittim:

'Haberiniz olsun ki, birtakım fitneler zuhur edecektir!' buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! O fitnelerden çıkış, kurtuluş nedir?' diye sordum.

'Kitabullahtır! Çünkü sizden öncekilerin haberleri de, sizden sonrakilerin haberleri de, aranızdaki-lerin hükmü de ondadır.

O hak ile bâtulı ayıran kesin bir hükümdür, şaka ve boş şey değildir.

Onu zorbalıkla bırakan kimsenin Allah boynunu kırar.

Hidayeti, doğru yolu ondan başkasında arayanı dalâlete düşürür.

O, Allah'ın en sağlam urganıdır!

O, hikmetle dolu Kur'ân'dır!

O, en doğru yoldur!

O boş arzuların haktan saptı ram ayacağı, dillerin karıştırıp belirsiz edemeyeceği, ilim adamlarının duyamayacağı, çok tekrarlanmasından bıkmayan, akıllan hayrette bırakan meziyetleri bitip tükenmeyen bir kitabdır.

O öyle bir kitabdır ki, cinlerden bir zümre, onu dinledikleri zaman:

'Biz, gerçek, hayranlık veren bir Kur'ân dinledik ki, o hakka ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı, biz de ona inandık...¹ demişlerdir.

Ona dayanarak konuşan, doğrulanır.

Onunla amel eden, ecre erer.

Onunla hükmeden adalet eder.

Ona davet eden doğruya ve doğru yola davet etmiş olur' buyurdu." [12]

Peygamberimiz Aleyhisselam, başka bir hadis-i şeriflerinde de:

"Önceki kitaplar, tek bâb ve tek harf (lügat) üzerine inmişti.

Kur'ân ise:

1. Emir
2. Nehiy
3. Helâl
4. Haram
5. Muhkem
6. Müteşâbih

7. Misallerden münekkeb olmak üzere, yedi bâb ve yedi harf (lügat) üzerine inmiştir.

Onun helâlini helâl kılınız!

Onun haramını haram kılınız!

Onda emrolunduğunuz şeyleri işleyiniz!

Onda nehyolunduğunuz şeylerden sakınınız!

Onun getirdiği temsillerden ibret alınız!

Onun muhkem I eriyle amel ediniz!

Onun müteşâbihlerine de iman ediniz ve 'Rabbimizin katından bütün gelenlere iman ettik' deyiniz!" buyurmuştur. [13]

Abdullah b. Mes'ud:

"İlim isteyen, Kur'ân'ı eşelesin

Çünkü, öncekilerin de, sonrakilerin de ilmi onun içindedir! [14]

Ben ne zaman size bir hadis haber versem, onun Kitabullah'ta doğrulayıcı delilini de haber verebilirim!" demiştir.

Abdullah b. Abbas da:

"Eğer benim yanımda bir devenin diz bağları yitecek olsa, muhakkak onu da Yüce Allah'ın Kitabında bulurum!" demiştir.

Saîd b. Cübeyr de:

"Bana Resûlullah Aleyhisselamdan hiçbir hadis erişmemiştir ki, onun doğrulayıcı delilini Kitabullah'ta bulmuş olmayayım!" diyor.

İmam-1 Şafiî de bir kere Mekke'de:

"İstediğinizi bana sorunuz! Kitabullah'tan onun cevabını size haber vereyim!" demişti.

Kendisine:

"An sineğini öldüren ihramlı hakkında ne diyeceksin?" diye sorulunca, İmam-ı Şafiî:

"B ismi İlâhırahmânırahm

Peygambersize ne verdi ise onu alınız! Size neyi yasakladı ise ondan da sakınınız!" (Haşr. 7) âyetini okumuş;

"Huzeyfe b. Yeman'ın Peygamber Aleyhisselamdan bize rivayet ettiği hadiste:

'Benden sonra Ebu Bekir ve Ömer b. Hattab'a uyunuz!' buyurulmuş olup, Ömer b. Hattab'ın da ihramlının arı sineğini öldürmesini emrettiği haberi bize Târik b. Şihab'dan rivayet edilmiştir" diye cevap vermişti.

Ebu Bekir b. Mücâhid bir gün:

"Âlemde hiçbir şey yoktur ki, Kitabullah'ta bulunmasın!" deyince, kendisine:

"Öyleyse, Kur'ân'ın içinde nerede hanlardan bahsedilmiştir?" diye soruldu.

O da:

"Meskûn olmayan ve içerisinde size ait meta bulunan beyitlere girmenizde size bir vebal yoktur' (Nûr. 29) âyetindeki evlerden maksat, hanlardır" demiştir.

İbn Burhan da:

"Peygamber Aleyhisselam ne buyurdu ise, elbette o Kur'ân'da ya aynen vardır, ya da onun yakın veya uzak aslı vardır.

Bu gerçeği ancak anlayışlı olanlar anlar, gözleri kapalı olanlar göremezler.

Bunun gibi, onun her hükmündeki isabeti ve inceliği de, istekliler ancak görüşleri, çabaları ve anlayışları nisbetinde kavrayabilirler" demiştir.

Daha başkaları da:

"Allah'ın anlayış verdiği bir kimse için, Kur'ân'dan bulup çıkarmayı mümkün kılmadığı birşey yoktur" demişlerdir.

İbn Fadl'a göre:

"Kelâmullah'ın taşıdığı ilimlerin hakikatini ancak onun sahibi olan Yüce Allah ihata eder. Sonra da, Resûlullah Aleyhisselam kavrar.

Cenab-ı Hakk'ın Kendisine tahsis ettiği ilimlerden başkasına ise, Resûlullah Aleyhisselamın dört halifesi ve büyük sahabisi Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali ile İbn Mes'ud ve İbn Abbas gibi sahabileri varis olmuşlardır. [\[15\]](#)

Birgün, İbn Abbas'ınyanında ashabdan Huzeyfe b. Yeman bulunduğu sırada, adamın biri gelip İbn Abbas'a:

"Yüce Allah'ın Şûra süresindeki 'Hâ mîm ayn sîn kâf sözünün tefsirini bana haber ver?" der.

İbn Abbas, adamın bu soruşundan hoşlanmaz, susar; ve sonra da, ondan, yüzünü başka tarafa çevirir.

Adam sorusunu tekrarlar.

İbn Abbas, yine cevap vermez ve yüzünü ondan başka tarafa çevirir.

Adam üçüncü kez sorar.

İbn Abbas yine ona cevap vermez.

Bunun üzerine, Huzeyfe b. Yeman:

"Buna sana ben haber vereyim. Anladım ki, o bunu söylemek istemiyor!" diyerek, bunun:

Ehl-i Beytten Abdulilâh veya Abdullah diye anılan bir zât hakkında nazil olduğunu; kendisinin Şark nehirlerinden bir nehir üzerinde kurulu, nehrin ikiye ayırdığı şehir (Bağdat) üzerinde yerleşeceğini; Yüce Allah'ın onların hakimiyet ve saltanatlarının sona ermesine, devlet ve müddetlerinin kesilmesine izin verdiği zaman, üzerlerine geceleyin bir ateş salınacağına, sabahleyin sanki oradaki yerlerinde hiç bulunmamış gibi olacaklarına, yerlerini toplanan cebbar ve zalimlerin işgal edeceklerine işaret olduğunu söyler. [16]

Bundan oniki asır önce, Hicrî 224 yılında doğan ve 310 yılında ölen İmam Taberî'nin tefsirine kaydettiği bu haber, hem Kur'ân-ı Kerîm'in ne kadar mucizevî, ilmî derinlikler taşıdığını, hem de Ashab-ı Kiramdan bazılarının bu derinliklerden ne kadar yararlandıklarını ve hatta müteşâbih âyetlerin tefsiri erine bile vâkıf olduklarını göstermeye yeter. Filvaki, zamanımızda kral naibi Abdulilâh tarafından Bağdat'ta temsil edilen bu hanedanın, bir gece General Kâsım'ın yaptığı darbe ile yaylım ateşine tutularak, kadın erkek, çoluk çocuk hepsinin hayat ve saltanatlarına son verildiği görülmüştür.

İbnü'n-Nedîm (vefatı: 378 H.) kendisinden önceki ilim adamlarından kimlerin Kur'ân-ı Kerîm'i tefsir ettiklerini; Kur'ân-ı Kerîm'in mânâları, müşkilleri, mecazları, lügatları, lügatlarının garibleri, kıraat tarzları, noktaları, şekilleri, lamları, vakıf ve ihtidaları, maktu ve mevsulleri, elfâz ve mânâları, müteşâbihleri, mushaflandaki heceler, Kur'ân'ın cüzleri, Kur'ân'ın faziletleri, Kur'ân harflerinin Medinelilere, Mekkelilere, Kûfelilere, Basralılara, Şamlılara göre sayıları, Kur'ân'ın nâsîh ve mensuhları, âyet ve sûrelerin nüzul tarihleri, Kur'ân'ın hükümleri ve çeşitli mânâları., hakkında kimlerin hangi eserleri yazdıklarını uzun uzadıya açıklar. [17]

Kur'ârı Kerîm müfessirlerinden Fâhrü'r-Râzî der ki:

"Bir zamanlar, 'Yalnız şu Fatiha sûresinin ihtiva ettiği faide ve nefiselerden on bin kadar mesele çıkarılması mümkündür!' sözü dilimden çıkınca, bazı kıskançlarla birtakım bilgisizler ve inatçılar, beni de kendileri gibi isbatlayamayacağı iddialarda bulunur, söylediği sözü isbat kaydında bulunmaz adamlardan sandılar.

Şu kitabı [Mefâtihu'l-gayb] yazmaya başlayınca, Fâtiha'dan o kadar mesele çıkarılabileceğinin mümkün bulunduğunu göstermek ve uyarılabilecekleri uyarmak için şu önsözü düzenledim. "[18]

Kur'ân-ı Kerîm'in Bütün Semavî Kitaplara Denk ve Daha Fazlasını Havi Bulunuşu

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir hadis-i şeriflerinde:

"Bana Tevrat yerine es-Seb'[19] verildi.

Zebur yerine Meûn[20] verildi.

İncil yerine Mesânî[21] verildi.

Mufasssallar da[22] fazla olarak verildi" buyurmuştur.[23]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Übeyy b. Ka'b'a:

"Sana ne Tevrat'ta, ne İncil'de, ne Zebur'da, ne de Kur'ân'ın diğer sûreleri arasında bir benzeri indirilmemiş olan bir sûre öğretmemi ister misin?" diye sordu.

Übeyy b. Ka'b:

"Olur yâ Rasûlallah!" deyince,

"Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; onun bir benzeri ne Tevrat'ta, ne İncil'de, ne Zebur'da, ne de Furkan (Kur'ân-ı Kerîm)'ın diğer sûreleri arasında indirilmem iştir!

O, seb'u'l-mesânîdir. O, bana indirilmiş bulunan büyük Kur'ân'dır (Fatıha sûresidir)" [24] buyurdu.

Hindli bilginlerden Süleyman Nedvî der ki:

"Tevrat bir şeriat kitabıdır. Ahlâk ve mev'izalan muhtevî değildir.

İncil ahlâk ve mev'izalarla doludur, fakat içinde şeriattan eser yoktur.

Zebur kalbf münacatlardan, ilahilerden, dualardan mürekkeptir, fakat diğer sıfatları haiz değildir.

Hz. Mesih'in İncil'i, güzel hutbeleri muhtevi olmakla beraber, insanları derin derin düşündürecek, insanların fikir ve nazarlarını açacak ufuklardan mahrumdur.

Benî İsrail'in kitabları birçok ihbarlarla doludur, fakat onlarda hikmetin incelikleri, imanın sırları görülmez.

Dünyada ancak ilâhî bir kitab vardır ki; şeriat, ahlâk ve mev'izalarla, dua ve münacat ile doludur ve bütün eski kitapların faziletlerini fazlasıyla toplamıştır.

Hitabelerin en kuvvetlisi, fi kirve nazarı açacak ufukların en geniş, inceliklerin ve hikmetin, iman ve amelin sırlarının hepsi bu kitabın içindedir.

Sonra, öteki semavî kitapların hepsi tahrif ve tağyire, çeşitli tercümelerle tebdile uğradığı halde; her türlü tahriften mahfuz ve masun kalan ve vahyolunduğu asıl lisan ile elde bulunan yegâne ilâhî kitab Kur'ân'dır.

Bu kitabın hiçbir âyeti, hiçbir kelimesi, hiçbir harfi, hiçbir noktası değişmemiştir.

Bu kitab, bu suretle, bekâsını kâtiplerin kalemlerine de medyun değildir.

Çünkü, bu kitab her devirde yüzbinlerce mü'minin kalbinde, hafızasında menkuştur.

Kur'ân, dünyanın her tarafında aynı harfler, aynı hareketlerle; bizzat Peygamber Aleyhisselam tarafından okunduğu gibi, bizzat Hz. Cibril tarafından vahyolunduğu gibi okunmaktadır..

Diğer semavî kitaplar hiçbir veçhile Kur'ân-ı Kerîmle kabil-i kıyas değildirler.

Çünkü, diğer kitaplar mânâ itibarıyla vahy-i ilâhî olduğu halde, Kur'ân hem lafzı, hem mânâsı cihetiyle vahy-i Rabbânîdir.

Halbuki, Tevrat'ın ve İncil'in vahyolundukları diller, ölü diller sırasına geçmiş bulunuyor.

Çünkü, Tevrat'ın aslî dili olan İbrânice, Buhtunnassar'ın ateşleriyle yok olmuş ve Arâmî ile Süryânî dillerine tahavvül etmişti.

Birkaç asır sonra, Hz. Üzeyr, İbrânice'yi ihyaya teşebbüs etmişti.

İncil'e gelince; bugüne kadar onun hangi dille vahyolunduğu ve ilk önce hangi dille yazıldığı malûm değildir.

Hâlihazırda elde bulunan en eski İncil nüshası Yunanca ile yazılmıştır.

Hz. İsa'nın zamanında Filistin'de konuşulan dilin Yunanca olduğu muhakkak değildir.

Kur'ârı Kerîm'e gelince; bu kitab lafzen ve ma'nen nazil olduğu dil ile mahfuz olan yegâne kitaptır"[25]

Kur'ân-ı Kerîm, en iptidaî insanlardan en yüksek ilim ve fikir adamlarına, ticaretle uğraşanlardan hayatlarını zühd ve takva ile geçirenlere, fakirlerden zenginlere., kadar herkesi ilgilendiren, derece derece yükselten düstur ve esasları ihtiva eder.

Kur'ârı Kerîm, herşeyden evvel Allah'ın varlığını, birliğini, sıfatlarını, kudret ve azametini, rahmet ve mağfiretinin genişliğini, mahlukatına sevgisini, Allah'a tevekkül ve itimadın, ibadet ve ubudiyetin, Allah'ın nimetine karşı şükrün gerekliliğini bildirir.

Namaz, oruç, zekat, hac gibi ibadetlerden, din ve diyanetten bahseder.

Allah'a iman ve ibadet esaslarını tesbit ve talim eder.

İmandan, iman edenlerden bahsederken, yararlı işlerde bulunmak kaydını ekler; imanın amel ile yararlı ve mükemmel olabileceğini öğretir.

Kur'ân-ı Kerîm, aile hayatından, karı ile kocanın karşılıklı hak ve vazifelerinden milletlerarasındaki münasebetlere kadar, selamlaşmaktan evlere müsaade alarak girme âdabına varıncaya kadar, içti matın edenî hayatın her safhasını içine alan gerçek nizamın hayatî bütün kaidelerini gösterir, en güzel ahlâk düsturlarını öğretir.

Kur'ârı Kerîm beşer nev'inin bir erkekle bir kadından yaratılan bir aile olduğunu; sonra onların birbirleriyle bilişmeleri, tanışmaları için kabilelere, ailelere ayrıldıklarını; onlardan Allah katında en şerefli olanların Allah'tan en çok sakınan, yani Allah'ın tayin ettiği hak ve vazifelere en çok riayet edenler olduğunu; hangi millete, hangi kabileye, hangi sınıf ve mesleğe mensup olursa olsun, kadın erkek, zengin fakir., hiç kimsenin bundan başka bir imtiyaza sahip bulunmadığını bildirir.

Kur'ârı Kerîm taahhütlere riayeti, muamelatta dürüstlüğü, muhtaçlara yardımı, dargınların aralarını bulup düzeltmeyi, daima isti kam et ve adalet üzere hareket etmeyi, işleri ehliyetli olanlara vermeyi, çalışmayı emrve her habere inanmayıp onu araştırmayı tavsiye eder.

Kur'ârı Kerîm her hususta hayatî icablara göre hareket edilmesini, iyilik yaparken bile bunun gözönünde tutulmasını, herşeyin yerinde ve zamanında yapılmasını öğretir.

Af ile muamele olunmasını tavsiye ederken, bunun toplulukların huzurunu altüst etmesine meydan verdirmez.

Tecavüzün, icabında ceza ile önlenmesini ister.

Kur'ârvı Kerîm, birbirimize yardımda bulunurken, o yardımın bizi yoksulluğa düşürecek dereceye vardırılmam ası m tavsiye; herkesin şahsî hürriyet ve haklarını kullanırken başkalarının haklarına tecavüz etmemesini tenbih eder.

Kur'ân-ı Kerîm, haset, fesat, zulüm, kin, hıyanet, iftira, yalan, hile, suizan, adam çekiştirme, koğuculuk, kibir, riya, hırsızlık, adam öldürmek, israf, pıntılık., gibi bütün kötülükleri; içki, kumar., gibi kötü itiyadlan nehyeder.

Kur'ârvı Kerîm gözü gönlü açık tutmayı, körükörüne hareket etmemeyi, düşünmeyi, yerleri ve gökleri ve aralarındakileri incelemeyi, ilim ve irfan sahibi olmayı, geçmiş milletlerin ve memleketlerin hallerini incelemeyi ve bunlardan ibret almayı tavsiye eder.

Kur'ârvı Kerîm büyük-küçük, hayır-şer. işlediğimiz bütün işlerin ortaya döküleceği, herkesin hesaba çekileceği çetin bir Hesap Gününün gelip çatacağını haber verir.

Hülâsa; Kur'ân-ı Kerîm beşikten mezara kadar insanları ilgilendiren her konuya temas ettiği gibi, istikbalde keşfedilecek veya keşfine çalışılacak birtakım ilmî, fennî gerçekler hakkında da açık veya kapalı beyanlarda bulunur.

Meselâ; güneş, ay ve semavî ecramdan her birinin birer felekte (yörüngede) yüzdüğü, her canlının sudan yaratıldığı (Enbiyâ: 30-33, güneşin karargâhı, durak yeri için seyr ü cereyan ettiği (Yâsîn: 38), semalara muvazene kanununun koyulduğu (Rahman: 7), semanın ilk halinin gaz olduğu (Fussilet: 11), bütün insan zürriyetinin Hz. Âdem'den zerreler (genler) halinde bulunduğu (A'raf 173), semerelerin ilkah edici, aşılaiıcı rüzgârlarvasıtasıyla husule geldiği (Hicr: 22), bazı hayvanlarda hususan anlarda görülen harikulade ince işlerin onlara Allah tarafından ilham edilmek suretiyle yaptırıldığı (Nahl: 68-69), yerde yürüyen, havada uçan hayvanların da insanlar gibi birer topluluk oldukları (En'am: 38), yerde olduğu gibi göklerde de canlı varlıklar bulunduğu ve bunların bir gün biraraya gelecekleri (Şûra: 29), ruhu anlamaya insan ilminin yetmeyeceği (İsrâ: 85), uzayın gittikçe genişletildiği (Zâriyât: 47), cansız, dilsiz sanılan şeylerin de Allah'ı teşbih ve tahmid etmekte oldukları, fakat bunu insanların anlayamayacakları (İsrâ: 44)... daha birtakım konulara ondört asır önce işaret edilerek ilim-fen âlemine yeni inceleme ve araştırma ufukları açar.

Kur'ârvı Kerîm yalnız Müslümanlar tarafından değil, Müslüman olmayan insaflı birçok ilim adamları tarafından da incelenerek, lâıyk olduğu takdir ve saygıyı görmüştür.

Okuyucularımıza onlardan bazı ömekler sunuyoruz:[\[26\]](#)

Kur'ân Herkesi İrşad Edebilir

İngilizlerin Arapça bilginlerinden Stanley Lane Poole "Kur'ân'-dan Seçmeler" adlı kitabının önsözünde şöyle der:

"Peygamber'in Medine'de telakkî ettiği âyetler bilhassa dikkate şayandır. Çünkü, bunlar İslâm cemiyetini idare eden her Müslümanı doğru yola sevkeyleyen âyetlerdir.

Mekke'de vahyolunan âyetler ise, büyük ve müessir bir diyanet için gereken herşeyi içine alır."

Kur'ân Bütün Ahlâk ve Felsefe Esaslarını Câmîdir

Fransa'nın en şöhretli müsteşriklerinden Sedillot, "Arabistan'ın Muhtasar Tarihi" unvanlı eserinin 59, 63, 64. sayfelerinde şöyle der

"Kur'ân her saygıya değer eserdir.

Kur'ân insanlara hukukullahı tanıtmış, mahlukatın Haliktan ne bekleyeceğini, mahlukatın Hâlıkıyla münasebetlerini en sarîh şekilde öğretmiştir.[\[27\]](#)

Kur'ân, Ahlâk Ve Felsefenin Bütün Esaslarını Câmîdir.

Fazilet ve rezil et, hayır ve şer, eşyanın hakikî mahiyeti, hülâsa her mevzu Kur'ân'da ifade olunmuştur.

Hikmet ve felsefenin esası olan kaideler, adalet ve müsavâtı ve başkalarına iyilik etmeyi, faziletkâr olmayı öğreten esaslar... bunların hepsi Kur'ân'da vardır.

Kur'ân, insanı iktisat ve adalete sevkeder, dalâletten korur.

Ahlâkî zaafıların karanlığından çıkarır, ahlâkî yüksekliklerin ışığına ulaştırır.

İnsanın kusurlarını, hatalarını yüksekliğe ve olgunluğa çevirir.

Müslümanlığa barbar bir din diyenler, şuurdan mahrum insanlardır. Çünkü onlar Kur'ân'ın sarîh ve berrak âyetlerine karşı gözlerini yumuyorlar ve Kur'ân'ın nasıl asırdîde rezilefleri silip süpürdüğünü incelemiyorlar!"[28]

Kur'ân Cihan Medeniyetinin Dayandığı Temel ferî Muhtevîdir

Fransa'nın en tanınmış müsteşriklerinden Gaston Carre da şöyle der:

"Kur'ân cihan medeniyetinin dayandığı temelleri muhtevîdir. O kadar ki, bu medeniyetin İslâmiyet tarafından neşrolunan esasların uyuşumundan vücut bulduğunu söyleyebiliriz."[\[29\]](#)

Kur'ân Hikmetle Dolu Bir Ahlâk Mecellesidir

Fransız filozoflarından Alexis Louvasonne derki:

"İnsanlığın hidayeti için Hz. Muhammed'e vahyolunan Kur'ân, hikmetle dolu parlak bir eserdir.

Hz. Muhammed'in hakikî bir peygamber ve âlemin mukadderatına hâkim Yüce Varlığın gönderdiği gerçek bir peygamber olduğunda şek ve şüphe yoktur.

Hz. Muhammed cihana öyle bir kitab bırakmıştır ki, bir nâdire-i belagat, bir mecelle-i ahlâk ve bir kitab-ı mukaddestir.

Yeni fennî keşifler yahut ilim ve irfanın yardımıyla hallolunan veya halline uğraşılan meseleler arasında bir mesele yoktur ki, İslâmiyetin esaslarıyla çelişsin!

Bizim Hıristiyanların Hıristiyanlığını tabiî kanunlarla bağdaştırmak için harcadığımız çalışmalara mukabil, Kur'ân ve talimatlarıyla tabiî kanunlar arasında tam bir ahenk görülmektedir."[\[30\]](#)

Kur'ân Semavî Kitapların En Güzeli, Her Takdirin Üstünde Bir Fesahat ve Belagat Mucizesidir

Tanınmış müsteşriklerden, Arap edebiyatı uzmanı ve Kur'ân mütercimi Dr. Morris de şöyle der "Kur'ân nedir?

Her tenkidin üstünde bir fesahat ve belagat mucizesidir.

Kur'ân'ın üçyüzelli milyon Müslümanın göğsünü haklı bir gururla kabartan meziyeti, onun her mânâyı güzel ifade etmek itibarıyla semavî kitapların en mükemmeli olmasıdır.

Hayır! Daha ileri gidebiliriz! Kur'ân, tabiatın ezelî inayet ile insana bahşettiği kitapların en güzelidir.

Beşerin refahı nokta-i nazarından, Kur'ân'ın beyanları, Yunan felsefesinin ifadelerinden çok yüksektir.

Kur'ân, arz ve semânın Halıkına hamd ve şükürle doludur.

Kur'ân'ın her kelimesi, herşeyi yaratan ve herşeyi taşıdığı kabiliyete göre sevk ve irşad eden Yüce Varlığın azametinde mündemiçtir.

Edebiyat ile ilgililer için, Kur'ân bir kitab-ı edebidir.

Lisan mütehassısları için, Kur'ân bir hazine-i elfazdır.

Şairler için, Kur'ân bir menba-ı ahenktir.

Bundan başka, bu kitab, hukukî hükümler namına bir muhit-i maârifdir.

Davud'un zamanından John Talmos'un devrine kadar gönderilen kitapların hiçbirisi, Kur'ân'ın âyetleriyle muvaffakiyetli bir şekilde rekabet edememiştir.

Bundan dolayıdır ki, Müslümanların yüksek sınıfları hayatın hakikatlarını kavramak nokta-i nazarından ne kadar aydınlanırlarsa o derece Kur'an'la ilgileniyor ve ona o derece tazim ve saygı gösteriyorlar.

Müslümanların Kur'ân'a saygıları daima artmaktadır.

İslâm muharrirleri Kur'ân âyetlerini iktibas ile yazılarını süslerler ve o âyetlerden mülhem olurlar.

Müslümanlar, tahsil ve terbiye itibarıyla yükseldikçe, fikirlerini o nisbette Kur'ân'a istinad ettiriyorlar."[\[31\]](#)

Kur'ân Akâid ve Ahlâkı, İnsanlara Hidayet ve Hayatta Muvaffakiyet Sağlayan Esasların Mükemmel Bir Meceffesidir

İngilizce-Arapça, Arapça-İngilizce lügatların müellifi Dr. Steingas şöyle der: "Kur'ân akâid ve ahlâkı, insanlara hidayet ve hayatta muvaffakiyet sağlayan esasların mükemmel bir mecellesidir.

Zaman ve mekân itibarıyla birbirlerinden uzak, fikrî inkişafı bakımından da birbirlerinden çok farklı olan insanlara harikulade bir hassasiyet bahşeden, muhalefeti hayra ve iyiliğe çeviren Kur'ân, nasıl en hayretlere şayan bir kitab olarak kabul edilmeye lâyıksa; beşerin mukadderatıya uğraşan bilginler için de, üzerinde o derece durulmaya, incelenmeye lâyık ve yararlı bir konudur."[\[32\]](#)

Kur'ân'ın Bir Naziri Yoktur

İngiltere'nin en tanınmış ve en büyük tarihçilerinden Edward Gibbon "Roma İmparatorluğunun İnhitatı ve Çöküşü" unvanlı eserinde diyor ki:

"Ganj nehriyle Atlas okyanusu arasındaki memleketler, Kur'ân'ı bir kanun-u esâsî ve teşriî hayatın ruhu olarak tanımıştı.

Kur'ân'ın nazarında sat/etli bir hükümdarla zavallı bir fakir arasında fark yoktur. Bu gibi esaslar üzerinde öyle bir teşrî vücuda gelmiştir ki, dünyada bir naziri yoktur."[\[33\]](#)

Kur'ân'm EnSaf ve En Temiz Tevhidi Öğretmesi

Dr. Gustave Le Bon:

"Dünyanın bütün dinleri içinde, Müslümanlık, Kur'ân ile en saf ve en temiz tevhidi öğretmekle temayüz etmiştir" der.[\[34\]](#)

Kur'ân Yüksek Ahiâk Öğretir

Mr. Amold şöyle der:

"Ahd-i Kadim ile Ahd-i Ceditten Yahudiler vasıtasıyla öğrendiğimiz dersler, bize mahlukata hürmet ve muhabbetle muameleyi emrediyor.

Halbuki Kur'ân, insanlara mükemmel bir terbiye verdikten başka, onlara hususî hayatlarında ahlâklı, âlicenab, hayırsever, cesur ve şecaatli olmayı ve bütün Müslümanları sevmeyi öğretmektedir."[\[35\]](#)

İmanın Hakikî Kitabı, Fikre İtmi'nan Veren Kitab

Hindli dinî lider Baba Nanak şöyle der:

"Hakikat-ı halde imanın hakiki kitabı .fikre itmi'nan veren kitab, ancak Kur'ân'dır."[\[36\]](#)

Kur'ân Temiz ve Afif Bir Hayatı Sağlayacak Makul ve Mantıkî Emirleri Muhtevidir

İngilizce Poplar Encyclopedia (Halk Ansiklopedisinde şöyle denir:

"Arapça'ya göre Kur'ân, son derecede beliğdir. Gerçekten de, Kur'ân'ın bedâî-i edebiyyesi eşsizdir. Bundan başka, Kur'ân'ın emirleri o kadar makul ve mantıkîdir ki, insanlar bunları dikkatle mütalaa edecek olurlarsa, onların temiz ve afif bir hayatı sağlayacağını anlariar." [\[37\]](#)

Bütün dinler üzerinde yaptığı uzun inceleme ve eleştiriler neticesinde İslâm dinini kabul edip Nureddin adını aldığını Yeni Sabah gazetesinde ilan eden Steinhorst adındaki atom bilgininin sözleriyle bahsimize devam ediyoruz:

"Allah'ı tazim, Hıristiyanlıkla berbat bir putperestlik haline getirilmiştir.

Bunlar, bir Allah'a tapar görünürler, fakat sadece bir peygamber olmasına rağmen, İsa'ya da Allah'ın oğlu diye taparlar.

İsa'nın anası, Allah'ın anası ilan edilmiştir.

Son konulan bir kaideye göre, Meryem, Allah'ın anası sıfatıyla bedenî olarak mi'racı çıkmış; Papanın son tesbit ettiği bu kaide, mü'min Katolikleri bile şaşırtmıştır!

Hıristiyan itikadına göre, Allah çocuk meydana getirmektedir.

Halbuki, İslâmiyete göre, ancak fânî olan bir varlığa tâbi olanlar çocuk yapmak ihtiyacındadırlar.

Allah ise, her varlığın üstünde ve ebedî olduğu için, çocuğa muhtaç değildir.

Bütün yaratılmış şeylerin kaynağı ve herşeyin nâzımı Allah'tır.

Bu sebeple, O'nun, işine yardım edecek veya ismini devam ettirecek bir çocuğa ihtiyacı yoktur.

Bunun için, Hıristiyan dininin ve Kilisenin telkin ettiği üçlü Allah fikri abestir.

Böyle olduğu halde, Hıristiyan kilisesi yegâne saadet veren din olduğunu nasıl iddia edebilir?

Bu kilise, hangi ahlâkî hakla bir dünya dini olmaya kalkışıyor?

Buna hiçbir hakkı yoktur!

Bu dünya bir Allah tarafından yaratıl mışsa, milletlerin dinî geleneklerinin bir imanda birleşmesi kat'î ve zaruridir.

Dünya, tek bir manevî merkez etrafında toplanmazsa, Yaratıcının birliğini nasıl kavrayabilir?

Bir nehir, birçok ırmaklardan meydana gelir ve onun kuvveti, özelliği bu birleşmede belirir.

Musa'nın, İsa'nın ve diğer peygamberlerin getirdikleri vahiyler, insanlığın yaratılış gayesini gerçekleştirecek bir nehrin ırmaklarıdır.

Bu gaye, Allah'ın birliğini idrak etmektir.

Bu maksadı ancak Kur'ân sağlayabilir.

Kur'ân'dan başka bir kitab bunu sağlayabilir mi?

Tevrat bunu sağlayamaz. Çünkü o ancak İsrail Tanrısından bahseder.

Zerdüşt de, İlâhî nuru, ancak İran milletine bahşeder.

Veda'lar da bunu yapamaz. Çünkü, rişişlere göre, Vedayı dinleyen Hindlilerin kulağına kurşun akıtmak gerekir!

Buda da bir bütünlük göstermez ve yalnız Hindistan'a inhisar eder.

İsa'nın dini bu gayeyi temin edebilir mi?

Hayır!

İsa, cihana şâmil bir öğretici değildir. O, havarilerine şöyle demişti:

'Putı tapanların yolunda gitmeyin ve Sâmirîlerin şehirlerine girmeyin.

Yalnız İsrail'in kaybolmuş koyunlarının arasına katılın.' (Matta: 10: 5-6)

Şu halde, İslâm'ın Peygamberinden önce hiç kimse bütün beşeriyete şâmil bir haber getirmemiştir.

Kur'ân'dan önce hiçbir kitab bütün insanlığa hitap etmemiştir.

Hız. Muhammed şu vahyi getiriyor:

'Ey insanlar! Gerçekten ben hepiniz için Allah'ın elçisiyim!' (7: 159)

Böylece, yalnız Kur'ân'dır ki, muhtelif dinler arasındaki farkları ve ayrılıkları bertaraf edebilir.

Dinlerin çokluğu, birleştirici bir iman vücutunu zaruri kılar.

Bu iman, İslâmlıktır." [\[38\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'in Başlıca Özellikleri

John Davenport da, "Hz. Muhammed ve Kur'ân-ı Kerîm" isimli eserinde, Kur'ân-ı Kerîm'den bahsederken şöyle der

"Müslümanlar Kur'ân-ı Kerîm'e azamî hürmet ve tevkîri gösterirler. Tâhir olmazlarsa, Kitaba el sürmezler. Bunun için, Kitabın kapağına:

âyeti yazılır ve bu suretle Kitaba taharetsiz iken kimsenin yanlışlıkla el sürmemesini sağlarlar. Müslümanlar, Kitabı kemâl-i hürmetle okurlar, onu öperler, savaşa giderken ceplerinde taşırlar. Silahlarına ondan âyetler kazıttırırlar, Kitabı altınlar ve mücevherlerle süslerler, onun bir gayrimüslimin elinde bulunmamasını isterler.

İslâm terbiyesinin kaynağı, bu Kitab-ı Mübîn'dir.

Çocuklar herşeyden önce onu okumayı öğrenir ve ezberlerler.

Hayatın nurunu bulmak için, Müslümanlar Kitab-ı Mübîn'i tedkik ve tetebbu ederler.

Camiler vardır ki, orada Kur'ân-ı Kerîm sürekli hatmolunur.

Oniki asırdan beri Kur'ân-ı Kerîm'in sesi milyonlarca mü'minin kalbinde ve ruhunda devamlı bir surette akisler uyandırmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm Allah'a imanı .ilâhî iradeye teslimiyeti, ilâhî emirlere itaati, iyilik etmeyi, takvâlı, itidalli olmayı, içkiden sakınmayı, hoşgörür olmayı, din uğrunda ölenlere bir hürmet-i mahsusa beslemeyi emreder.

Amelî fanlara gelince; bunlar, İslâm dininin neşr ve tebliği, malın kırkta birinin zekat olarak verilmesidir.

Fakat, Kufân'ın emirleri dinî ve ahlâki vazifelere münhasır değildir.

Gibbon der ki: 'Kur'ân, Atlas okyanusu sahillerinden Ganj'a kadar, yalnız ilahiyatın değil, medenî, cezaî ahkâmın da mecelle-i esası sayılmakta; insanların bütün harekât ve ahvâlini tanzim eden kanunlar, Allah'ın bozulmaz emirleriyle teyid edilmiş bulunmaktadır.

Başka bir deyişle, Kur'ân Müslümanların dinî, içtimaî, medenî, ticarî, askerî, kazâî, cezaî umumî kitabıdır.

Kur'ân, dinî vazifelerden günlük vazifelere, ruhun necat ve felahından beden sağlığına, umurun hukukundan ferdin hukukuna, insanın menfaatlerinden cemiyetin menfaatlerine, ahlâkiyat sahasından cinâiyat sahasına, dünyevî hayatın ukubatından uhrevî hayatın ukubatına kadar herşeyin nâzımıdır.

Binnetice, Kur'ân Tivrattan ayrılmaktadır.

Kumb'un dediği gibi, Tivrât bir ilahiyat sistemini haiz değildir.

Tivrât kıssalardan, vasıflardan, takvâperverane tehyücülerden, birbirine mantıkî bir bağla bağlı olmamakla beraber kuvvetli bir ahlâktan müteşekkildir.

Kur'ân, İncil gibi de, ancak sâliklerin dinî fikirlerini, ibadet ve amellerini düzenleyen bir düsturdan da ibaret değildir.

Belki, Kur'ân siyasî bir sistemdir de.

Çünkü, devletin her kanunu ona müsteniddir.

Hayat ve emvale ait olan herşeyonun hükmü ile hallolunmaktadır.'

Kur'ârı Kerîm, tevhid akidesinin en şerefli abidesidir.

Kur'ârı Kerîm, en sarîh surette, ezelî ve ebedî olan, doğmayan, doğurmayan, şerik ve naziri olmayan, herşeyi yaratan, Rahman ve Rahîm olan, Kendisine bağlananları koruyan, kötülük yapıp pişman olanları affeden, Kıyamet gününün sahibi olan, herkesi ameline göre muhakeme eden, iyilik yapanlara, Allah yolunda ölenlere ebedî saadet bahşeden, kötülere cezalandıran Allah'ın varlığını öğretir.

Kur'ân, meleklerin varlığını da öğretmektedir; fakat meleklerin de, peygamberlerin de tapılmaya müstehak olmadıklarını anlatır.

Her insanı koruyan ve amellerini murakabe eden iki melek vardır.

Şeytanlar insan nev'inin düşmanıdır.

Müslümanlar cinlerin varlığına da inanırlar.

Kur'ârı Kerîm'in açıkladığı bu akideler ne kadar haksızca tecavüze uğradıysa, Kur'ân'ın ahlâkî talim at da aynı surette tecavüze uğramıştır.

Halbuki, Kufân'ın ahlâkî fık u fücuru, her türlü aşırılığı, riyayı, pintiliği, kibirlenmeyi, kıskançlığı, dünyevî şeyler uğrunda ihtirasla koşmayı kınar.

Sadaka vermeyi, ana-babayı sevmeyi, Allah'a şükranı, ahde vefayı, doğruluğu, ihlasilliği, yetimlere şefkati, fark gözetilmeden adaleti, iffeti, hayayı, sabır ve tahammülü, iyilikseverliği, kölelerin azadlan-masını, kötülüğe karşı iyiliği, fazileti, af ve safhı, bütün bunları bir karşılık beklemeyip sadece ilâhî rızayı gözeterek yapmayı emreder.

Yukarıda da söylediğim gibi, Kur'ân yalnız bir mecelle-i diniyye değildir; Müslümanların kavânîn-i medeniyyesini de ihtiva eder.

Binaenaleyh, Kur'ân birçok zevce almayı tahdid, almayı tarif, karı-kocanın haklarını izah, validelerin süt emzirme müddetini tesbit, dulların hukukunu, mehirlerin, boşanmaların nasıl olacağını tarif eder.

Miras, vasiyetler, velilikler, akidler... Kur'ân'da zikrolunmaktadır.

Nihayet, yalancı şahitlerin, hırsızların, zânîlerin, çocuklarını öldürenlerin, fücurun, sahtekârlığın, vesairenin cezası da Kur'ân'da gösterilir.

Bu itibarla, Hz. Muhammed yalnız peygamber değil, bir de Şâri'dir.

Hıristiyanlıkla Müslümanlık arasındaki farkı anlamak için şuna dikkat etmek lâzımdır ki; Hıristiyanlığın sâlikleri üzerinde haiz olduğu nüfuz dogmalara istinad ettirilerek din ile ahlâk birbirinden ayrıldığı halde; Müslümanlıkta dogmalara değil, dinin amelî tarafı ahlâkî, içtimâî, hukukî, siyasî fikirler üzerinde tesir etmekte ve bu suretle Müslümanın dimağında vatanperverlik, hukuk, an'ane, gelenek, kanun-u esâsî bir kelimedede derlenip toparlanmakta dır-bu kelime Müslümanlıktır.

Müslümanlığın iftihar edeceği birçok güzellikler arasında bilhassa ikisi pek belirgindir.

Birincisi, uluhiyetten bahsederken, beşerî zaatlardan ve hırslardan tenzih ettiği Yüce Varlığı en tebcîlkâr, en saygı dolu sözlerle ifade etmesi; ikincisi de, Kur'ân'ın ahlâk ve terbiyeye aykırı her fikirden, her hikâye ve sözden tamamıyla uzak bulunmasıdır.

Halbuki, Musevîlerin Kitab-ı Mukaddesi bu gibi kusurlarla doludur.

Kur'ân, diğer kitaplar namına gayr-i kabil-i inkâr olan kusurlardan o kadar münezzehtir ki, utangaç bir insan, hiç kızarmadan, onu başından sonuna kadar okuyabilir.

Hâsılı, Kur'ârı Kerîm'in tesis ettiği din sırf tevhiddir.

Kur'ân'ın tarif ettiği uluhiyet, kurulmuş kanunlarla kâinatı idare eden, fakat yaklaşılmaması kabil olmayan bir ihtişam içinde bir tarafta duran felsefî bir illet-i ûlâ değil, her an hâzır ve nazır, kâinatın her yerinde faal kudret sahibi bir varlıktır..." [\[39\]](#)

Fransa Tıp Fakültesi Cerrahi Bölümü başkanlığında bulunmuş olan ve mukaddes kitaplar üzerinde yaptığı bilimsel araştırmaları neticesinde ilâhî kitab ve din olarak Kur'ân-ı Kerîm'i ve İslâm dinini kendisine seçmek mutluluğuna ermiş bulunan Prof. Dr. Maurice Bucaille tarafından yazılıp bastırılan "Kitab-ı Mukaddes, Kur'ân ve Bilim" isimli kitabın Muhterem Prof. Dr. Suad Yıldırım Bey tarafından dilimize çevrilen tercümesinde de, Tevrat ve İncil metinlerinin muasır bilimlerle bağdaşmadıkları gösterildikten sonra, şöyle denilmektedir

"Kur'ân'ın çok bariz olan bilimsel tarafları başlangıçta beni derinden derine hayrete düşürdü.

Zira, 13 asırdan fazla birzaman önce kaleme alınan bir metinde çağdaş bilimsel verilene tamamen uygun olarak son denece çeşitli konulara ilişkin bilgilerin keşfedebileceğine, o zamana kadar hiç mi hiç inanmamıştım.

İşe başlarken, İslâm'a hiç inanmıyordum.

Her türlü peşin hükümden uzak olaraktam bir tarafsızlıkla metinleri incelemeye giriştim.

Beni etkileyen bir fikir var idiyse, o da, gençliğimde almış olduğum eğitimdi.

Bu eğitim, Müslümanlardan değil, Muhammedîlerden bahsederdi.

Böylece, bir adam tarafından kurulmuş bir dinin sözkonusu olduğu ve dolayısıyla bu dinin de Tanrı katında hiçbir değer ifade etmeyeceği iyice vurgulanmak isteniyordu.

Batıdakilerin çoğu gibi, ben de İslâm aleyhinde böylesi yaygın ve yanlış fikirleri muhafaza edebilirdim.

Öyle ki, o zamanların dışında bu konularda aydınlanmış muhataplara rastlamak, benim için hep şaşırtıcı olmuştur.

İtiraf ediyorum ki; Batıda öğretilen İslâm imajlarından farklı bir imaj verilmeden önce, ben de bu hususta çok cahil idim.

Şayet bulunmuş olduğum bu noktadan, Batıda genel olarak İslâm hakkında verilen değer hükümlerinin yanlışlığını düşünecek noktaya geldimse, ben bunu istisnâî şartlara borçluyum.

Değerlendirme imkânlarıma bizzat Suudî Arabistan'da kavuştum. Edindiğim bilgiler, İslâm konusunda kendi diyarımızda ne derece yanlış bilgi sahibi olduğumuzu bana gösterdi.

Hâtırasını hürmetle selamladığım Merhum Kral Faysal'a olan minnet borcum çok fazladır.

Onun İslâm'ı anlatmasını dinlemek ve huzurunda tabîî ilimlerle ilgili Kur'ân tefsirinin meselelerinden bazılarını anmak şerefi, ebediyyen hâtıramda nakşedilmiş olarak kalacaktır.

Bizzat kendisinden ve çevresindekilerden gelen bu değerli bilgileri dinlemek, benim için müstesna bir mazhariyet olmuştur.

O zaman, bizim Batı ülkelerinde şekillenmiş olan İslâm imajı ile onun gerçek mahiyeti arasındaki

mesafeyi ölçmüş biri olarak, böylesine eksik ve yanlış tanınan bir din hakkındaki incelemelerimi geliştirmek için, o zaman bilmediğim Arapça'yı öğrenmeye şiddetli bir ihtiyaç duydum.

Benim ilk hedefim Kur'ân'ı okumaya ve onun metnini cümle cümle incelemeye inhisar ediyordu.

Tenkidli bir inceleme için de, mutlaka gerekli olan bazı tefsirlerden tabiatıyla yararlanıyordum.

Kur'ân'ı, müteaddit tabîî hadiselerle dair yaptığı tavsiflere büsbütün özel bir dikkat atfederek ele alıyordum.

Kitabın bu konuları ilgilendiren açıklamaları, ancak aslî metinde nüfuz edilebilecek tarafları, beni iyiden iyiye etkiledi.

Zira bu bilgiler çağımızdaki telakkilere uygun olmakla birlikte Hz. Muhammed'in zamanındaki bir insanın hakkında en ufak bir fikir sahibi bile olamayacağı hususlardı.

Daha sonra, Müslüman müelliflerce yazılmış olan Kur'ân metninin tabîî bilimlerle ilgili taraflarına tahsis edilmiş olan birkaç eser okudum.

Onlar bana çok faydalı değerlendirme imkânı verdiler.

Fakat, Batıda bu konuda yapılmış toplu bir incelemeyi şu ana kadar görmüş veya işitmiş değilim.

Böyle bir metinle ilk defa karşı karşıya gelen bir insanın zekâsını ilkin etkileyen husus, ele alınan konuların bolluğudur: yaratma, astronomi, yerle ilgili bazı durumların bildirilmesi, hayvanlar âlemi, bitkiler âlemi, insanın üremesi gibi.

Kitab-ı Mukaddes'te çok büyük bilimsel hatalar bulunduğu halde, burada (Kur'ân'da) bir tek yanlış bile rasüayamıyordum!

Bu da, beni kendime şu suali sormaya mecbur ediyordu:

'Şayet Kur'ân'ın müellifi bir insan ise, Hristiyan takviminin yedinci yüzyılında, bugün çağdaş bilimsel sonuçlara uygunluğu ortaya çıkan hususları nasıl yazmıştı?'

İmdi, hiç şüpheye imkân yoktur ki, şu anda elimizde olan metin o devirden kalma metindir.

Bu gözlem karşısında, beşerî planda, nasıl bir izah yapılabilir?

Kanaatimce, hiçbir izah mümkün değildir!

Zira Fransa'da Dagobert'in hüküm sürdüğü asırda Arap yarımadasında yaşayan bir şahsiyetin, kimi konularda bizimkinden oniki asırlık ileri bir bilimsel düzeye sahip olduğunu düşünmek için hiçbir sebep bulunamaz.

Aynı şekilde ben, Kur'ân'da, insanlığın bilmesi mümkün olduğu halde şimdiye dek çağdaş bilimin ulaşamamış olduğu bazı olaylara işaret bulunup bulunmadığını da araştırdım.

Böylece, o açıdan, Kur'ân'ın kâinatta yerküresine benzer gezegenlerin bulunduğu dair işaretler ihtiva ettiği sonucuna ulaştım.

Çağdaş bilgiler bu hususta az da olsa delile sahip olmamakla birlikte, bunu tamamen ihtimal dahilinde gören birçok bilim adamının bulunduğu söylemek gerekir.

Gerekli ihtiyatî kayıtlarla bu fikrimi belirtmenin lüzumlu olduğuna kani oldum.

Böyle bir incelemeyi otuz yıl kadar önce yapmış olsaydım, astronomiye ait az önce zikrettiğim konuya, Kur'ân tarafından açıklanmış olan bir başka durumu ilave etmek gerekecekti ki, bu da uzayın fethidir.

O dönemde, ilk balistik füze deneylerinden sonra, belki de insanın yer sınırından çıkıp uzaydan yararlanmasının maddî imkânlarına sahip olacağı bir günün gelebileceği düşünülüyordu.

O zaman, insanın bu fethi gerçekleştirebileceğini önceden haber veren bir Kur'ân âyetinin bulunduğu biliniyordu."* [\[40\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'i ve İslâmiyeti inceleyen ve içlerinde Müslüman olanları da bulunan Hristiyan büyük ilim ve fikir adamlarından bazılarının Kufân-ı Kerîm ve İslâmiyet hakkındaki ciddî ve takdîr-kâr görüşlerini buraya kadar aktarmaya çalışmış bulunuyoruz.

Maksadımız, Kur'ân-ı Kerîm'i ve İslâmiyeti yabancıların görüşleriyle de desteklemek değil, Kur'ân-ı Kerîm ve İslâmiyet hakkında hiçbir esaslı bilgileri bulunmayan bazı aydınların bu husustaki olumsuz görüşlerinden vazgeçmelerine yardımcı olmaktır.[\[41\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'i Öğrenip Öğretmenin ve Okumanın Bazı Faziletleri

Peygamberimiz Aleyhisselam, hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır

"Sizin hayırlınız, Kur'ân'ı öğrenen ve onu öğretendir"[42]

"Bu Kur'ân'ı öğreniniz! Çünkü onun tilâvet edeceğiniz her harfine karşılık on hasene ile me'cur olur, mükâfatlandın lirsiniz." [43]

"Kim Kur'ân okur, onu ezberler, onun helâlini helâl, haramını haram kılarsa, Allah o kimseyi bu amelinden dolayı cennete koyar ve kendisini ev halkından on kişinin her biri için de şefaatçi kılar." [44]

"Kur'ân'ı okuyan ve onun içindekilere göre amel eden kimsenin baba ve annesine, Kıyamet günü ziyası güneşin bütün dünya evlerindeki zıyasından daha parlak ve güzel tâc giydirilecektir.

Baba ve annesine böyle olursa, artık kendisine ne olacağını hesap ediniz." [45]

Kur'ân Okuyan veya Okumayanların, Kur'ân'ı Okuyan ve Onunla Amel Edenlerin veya Etmeyenlerin Misalleri

"Kur'ân okuyan mü'minin hali portakal gibidir ki, kokusu güzel, tadı da güzeldir. Kur'ân okumayan mü'minin hali hurma gibidir. Tadı güzeldir, fakat kokusu yoktur. Kur'ân okuyan münafığın hali, kokusu güzel, fakat tadı acı olan reyhan gibidir. Kur'ân okumayan münafığın hali ise, kokusu acı, kötü, tadı da acı ve kötü olan ebucehil karpuzu gibidir." [\[46\]](#)

Bazı Sûre ve Âyetleri Okumanın Faziletleri

Peygamberimiz Aleyhisselam hadis-i şeriflerinde buyururlar ki:

"Bakara ve Âl-i İmran sûrelerini okuyunuz! Çünkü onlar Kıyamet gününde iki bulut veya iki gölge, veya kanatları gerilmiş iki fırka kuş gibi gelecekler, okuyucularını savunacaklardır." [47]

"Evlerinizde Bakara sûresini okuyunuz. Çünkü şeytan içinde Bakara sûresi okunan eve giremez." [48]

"Şüphe yok ki, şeytan içinde Bakara sûresi okunan evden kaçır." [49]

"Her kim geceleyin Bakara sûresinin sonundaki iki âyeti okursa, onlar ona yeter." [50]

"...Bunları öğreniniz, kadınlarınıza ve çocuklarınıza da öğretiniz! Çünkü bunlar hem Kur'ân, hem duadır!" [51]

"Bana verilen bu ayetler, benden önce hiçbir peygambere vehimemiştir." [52]

"Cebrail Aleyhisselam bana:

'Müjde! Senden önce hiçbir peygambere verilmeyen iki nur sana verildi!

Kitabın Fâtlha'sı ile Bakara sûresinin son âyetleri!

Bunların, okuyacağın her harfine karşılık, sana o harfin gerektirdiği sevap verilecektir!¹ dedi." [53]

"Bakara sûresinde bir âyet vardır ki, o âyet Kur'ân âyetlerinin ulusu, Âyete'l-Kürsî'dir." [54]

[55]

âyetlerinin içinde Allah'ın ism-i âzami vardır." [56]

"Geceleyin on âyet okuyan kimse gafillerden sayılmaz!" [57] "Evlerinizi kabirlere çevirmeyiniz!" [58]

"Her kim Kehf sûresinin başından on âyet ezberlerse, Deccal fitnesinden korunur!" [59] "Herşeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi de Yâsîn'dir. Her kim Yâsîn sûresini okursa, Allah onun bu okumasına Kur'ân'ı on kere okumuş gibi sevap yazar." [60]

[61]

"Sizden biriniz bir gecede Kur'ân'ın üçte birini okumaktan âciz kalır mı?" [62] "Allahu Vâhidu's-Samed sûresini okuyan kimse, Kur'ân'ın üçte birini okumuş olur." [63] "Allahu Vâhidu's-Samed sûresi Kur'ân'ın üçte biridir." [64]

Peygamberimiz Aleyhisselamla Ashabı, Kur'ân-ı Kerîm'i Nasıl Okurlar ve Hatmederlerdi?

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcelerinden Hz. Ümmü Selemeye, Resûlullah Aleyhisselamin Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl okuduğu sorulmuştu. O da:

"Resûlullah Aleyhisselam bir âyet okur durur, bir âyet okur dururdu. 'Bismillâhirrahmânirrahîm. El hamdu lillahi Rabbi'l-âlemîn. Errahmânirrahîm. Mâlikî yevmiddîn¹ der; kese kese, dura dura okurdu" dedi.[\[65\]](#) Enes b. Malik'e de:

"Resûlullah Aleyhisselamın Kur'ân okuyuşu nasıldı?" diye sorulmuştu. O da:

"Resûlullah Aleyhisselam, Kurbân okurken, çekilmesi gereken harfleri çekerdi" dedikten sonra: "Resûlullah, 'Bismillâhiyi çekerdi, 'Errahmâni'yi çekerdi, 'Errahîm'i de çekerdi" dedi. [\[66\]](#) Ashabdan İrbâz b. Sâriye der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam yatmadan önce Müsebbihât sûrelerini okur ve: 'Onların içinde bir âyet vardır ki, bin âyetten efdal ve hayırlıdır¹ buyururdu." [\[67\]](#)

Müsebbihât Sûreleri

Bunlar; İsrâ, Hadîd, Haşr, Saf, Cutm'a, Tegâbün, A'lâ 5ûreleridir. [68]

Sanıldığına göre; bin âyetten hayırlı olan âyet de, Hadîd sûresinin üçüncü âyetidir. [69]

Hicretin 9. yılında Peygamberimiz Aleyhisselamla görüşmek için gelen Sakîf temsilcilerinden Evs b. Huzeyfe der ki:

"Peygamber Aleyhisselam, bir gece yatsıdan sonra uzun müddet yanımıza gelmedi.

'Yâ Rasûlallah! Ne için yanımıza gelmekte geç kaldın?'¹ diye sorduk.

Peygamber Aleyhisselam:

'Her gün Kufân'dan bir hizb okuyup geçmeyi kendime vazifî edinmişimdir.

Bunu yerine getirmedikçe çıkmamak istedim' buyurdu.

Sabaha çıktığımız zaman, Resûlullah Aleyhisselamın ashabına:

'Siz Kur'ân'ı nasıl hizbleyip okursunuz?' diye sorduk.

'Biz her üç sûreyi, her beş sûreyi, heryedi sûreyi, her dokuz sûreyi, her onbir sûreyi, her onüç sûreyi ve Kâf sûresine kadar da yüzden az âyetli olan mesânî sûrelerini takip eden ve araları Besmele ile ayrılıp uzun, orta ve kısa mufassallar diye üçe ayrılan mufassal sûreleri ayrıca hizblemek üzere hatmed-inceye dek hizbler, okuruz'¹ dediler." [70]

Cebraîl Aleyhisselam, Ramazan ayında her gece iner, Kur'ân-ı Kerîm'i başından sonuna kadar Peygamberimiz Aleyhisselamla mukabele ederdi. [71]

Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatından önceki Ramazan ayında ise, bu mukabele iki kez yapılmıştı. [72]

Peygamberimiz Aleyhisselamın sahabileri arasında da Kur'ân-ı Kerîm'i yedi-sekiz gecede ve hatta her gece hatmedenler vardı.

Übeyy b. Ka'b, Kur'ân-ı Kerîm'i sekiz gecede, Temim ed-Dârîyedi gecede hatmederdi. [73]

Temim ed-Dârî'nin bir tek gecede, üç rekatta ve hatta bir rekatta hatmettiği de olurdu. [74]

Hiz. Osman'ın gece namazının bir rekatında hatmetmeyi âdet edindiği ve şehit edildiği geceyi de böyle bir rekatta hatmetmek suretiyle ihya etmiş olduğu rivayet edilir. [75]

Abdullah b. Selâm Kur'ân-ı Kerîm'i okuyup bitirdiğini haber verdiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Bunu her gece böylece oku!" buyurmuştur. [76]

Ashab-ı Kiramın güçlü olanları yedi günde bir hatmederlerdi.

Bazıları ayda bir, bazıları iki ayda bir, bazıları da bundan daha çok müddette hatmederlerdi. [77]

İmam-ı Azam E bu Hanîfe:

"Her yıl iki kere hatmeden, Kur'ân-ı Kerîm'in hakkını ödemiş olur! Çünkü, Peygamber Aleyhisselam ruhu kabzolunduğu yılda Kufân-ı Kerîm'i Cebraîl Aleyhisselama iki kere arzetmişti" demiştir. [78]

Abdullah b. Ömer, Kur'ân-ı Kerîm'in kaç günde bir hatmedilmesi gerektiğini Peygamberimiz

Aleyhisselama sormuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kırk günde bir!" buyurmuşlardı.

Okuyanın ilim ve iş durumuna göre bunun değişebileceği de açıklanmıştır. [\[79\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'i Okuma ve Hatmetme Usûlü

Kur'ân-ı Kerîm'i okumak için:

1. Abdestli bulunulur. [80]
2. Temiz bir yerde oturulur. [81]
3. Kibleye karşı dönülür. [82]
4. Huşu ve sükûnet içinde bulunulur, baş öne eğilir. [83]
5. Misvak kullanılır. [84]
6. Koku sürünülür.
7. İnsanlar arasında giyilen elbise giyilir. [85]
8. Eûzu çekilir.
9. Berâe (Tevbe) sûresinden başka her sûreye Besmele çekilir. [86]
10. Âyetler, teitile riayet edilerek okunur. [87]

Tertîl; kelimeyi ağızdan kolayca ve düzgünce çıkarmaya, [88] harflerin mahreçlerini, durak yerlerini gözetmeye, kıraatta sesi kısımaya ve hazinleştirmeye denir. [89]

11. Âyetler okunurken (Arapça bilenlerce) tehdit lafızları tehditkâr ses tonuyla okunur. Tazim lafı zları da tâzimkâr ses tonuyla okunur. [90]

12. Kur'ân-ı Kerîm okunurken ağlanabilir, ağlamaklı ve hüzünlü bulunulur. [91]
13. Kur'ân-ı Kerîm hatm için okunurken mushaftaki sırasına göre okunur.
14. Kur'ân-ı Kerîm okunurken kesilip konuşulmaz. [92]
15. Kur'ân-ı Kerîm okunurken gürültü edilmez, susulup dinlenilir. [93]
16. Kur'ân-ı Kerîm'i ezbere okumak, mushaftan okumaktan efdaldır. [94]

17. Kur'ân-ı Kerîm okunurken secde âyetine geldikçe secde edilir.
Secde âyetleri Kur'ân-ı Kerîm'in ondört yerinde vardır:

A'râf: 206, Ra'd: 15, Nahl: 49, İsrâ: 107, Meryem: 58, Hacc: 18, Furkan: 60, Nemi: 25, Secde: 15, Sad 24, Fussilet: 37, Necm: 62, İnşıkak: 21, Alâk: 19. âyetlerdir. [95]

Kur'ârı Kerîm okumak için efdal olan vakitler, namaz için efdal olan vakitlerdir.

Geceleyin; akşamla yatsı arasındır.

Gündüzün efdal olan, sabahtan sonradır.

Hatmin efdal vakti, gündüzün başlangıcı veya gecenin başlangıcıdır.

Hatmi kışın gecenin başlangıcında, yazın da gündüzün başlangıcında yapmak efdaldır. [96]

18. Hatim yapacak olan, o gün oruçlu bulunur, ev halkını toplayıp dua eder. Allah'a hamd ü sena da ve istiğfarda bulunur. Peygamberimiz Aleyhisselama salâtü selam getirir, hayırlar talep eder. [97]

19. Hatimde Duhâ sûresinden Kur'ân-ı Kerîm'in sonuna kadar olan sûreleri okunup aralarında

tek bir getirilir.

"Kul eûzü bi rabbinnâs" sûresinden sonra, Fatiha sûresi ile Bakara sûresinin başından "Ve ülâike hümlü'l-müflihûn" âyetine kadar beş âyet okunur.[\[98\]](#)

20. Peygamberimiz Aleyhisselam Kur'ân-ı Kerîm'i hatmettiği zaman şöyle dua ederdi:[\[99\]](#)

21. Adamın biri:

"Yâ Rasûlallah! Hangi amel Allah'a daha sevgilidir?" diye sormuştu. Peygamberimiz Aleyhisselam: "Konup göçenin ameli!" buyurdu. "Konup göçen ne demek?" diye sordu. Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ehl-i Kurbân ki, onu başından sonuna kadar okur,[\[100\]](#) sonunda da hemen baş tarafına geçer! Ne zaman Kur'ân'ı sonuna kadar okuyup gelse, hemen baş tarafına geçip yeniden okumaya başlar!" buyurdu.[\[101\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ümmetine Bıraktığı İkinci Büyük Emanet: Sünnet

Sünnetin Başvurulacak İkinci Hidayet Kaynağı Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam, Veda Haccında irad buyurduğu hutbesinde: "Ben size öyle birşey bıraktım ki, ona sımsıkı sanlırsanız hiçbir zaman dalâlete düşmez, sapmazsınız. O, Allah'ın Kitabıdır, [\[102\]](#) Allah'ın Resûlünün sünnetidir" buyurmuştur. [\[103\]](#)

Kur'ân-ı Kerîm'e göre de; Kitab ve sünnet, başvurulması gereken iki hidayet kaynağıdır. [\[104\]](#)

Sünnetin Mânâları ve Çeşitleri

Sünnet, lügatta yol demektir. "Sünnetullah" terkibi Yüce Allah'ın hüküm, emir ve nehiylehni ifade eder. [\[105\]](#)

Şeriat dilinde sünnet, Peygamberimiz Aleyhisselamdan sâdır olan sözler (hadisler), işler ve takrirler (tasvibler) demektir.

Peygamberimiz Aleyhisselamın ibadet maksadıyla farz ve vacib olmayarak işlemeye devam ve nadiren terk ettiği şeylere sünnetü'l-hüdâ, sünnet-i müekkede denir ki; ezan, kamet, beş vakit namazın sünnetleri, mazmaza, istinşak... gibi dini tamamlayıcı nitelikte olan sünnetler olup, onları terketmek mekruh ve günahtır.

Münferidin ezan okuması, misvak tutunmak, namaz içinde ve dışında bazı müstehab fiiller ile, Peygamberimiz Aleyhisselamın yemek, içmek, oturup kalkmak, giyinip kuşanmak... gibi sünnetlerine de zevâid sünnetleri denir.

Bunları işlemekte sevap bulunmakla beraber, terketmekte kerahet ve günah yoktur. [\[106\]](#)

Peygamberimiz Aleyhi sselam, bir hutbesinde "Sünnetlerin hayırlısı, Muhammed'in sünnetleridir" buyurduğu gibi; âdet niteliğindeki sünnetlerinin de Rabbânîliğini "Beni Rabbim terbiye edip yetiştirdi ve güzel terbiye edip yetiştirdi" diye açıklayarak, onların da ömek tutulması gerekeceğini işaret buyurmuştur. [\[107\]](#)

Sünnete Sarılmanın ve Bid'atlardan, Taklitçilikten Sakınmanın Gerekliği

Ashabdan İrbaz b. Sâriye der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam bir gün sabah namazından sonra bize beliğ bir mev'iza irad buyurdu.

Bu mev'izadan gözler yaşardı, kalbler ürperdi.

'Bu, bir vedalaşıcının vazına benziyor!

Öyle ise yâ Rasûlallah! Bize neyi tavsiye buyurursun?¹ dedik. [\[108\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ben sizi gecesi gündüzü gibi aydın olan şeyin üzerinde bırakmış bulunuyorum.

Benden sonra, ancak helak olacak olan kimse ondan sapar! [\[109\]](#)

Allah'tan sakınmanızı, başınıza Habeşli bir köle de geçse onun emirlerini dinlemenizi, kendisine itaat etmenizi size tavsiye ederim.

Benden sonra, sizlerden yaşayanlar, birçok anlaşmazlıklara şahit olacaktır!

O zaman sünnetime, [\[110\]](#) sünnetimden bildiğiniz şeylere, [\[111\]](#) hidayet ve doğru yol üzerinde bulunan halifelerimin (Hulefa-i Râşidîn) sünnetine sımsıkı sarılınız!

Sonradan sonraya ortaya çıkarılan birtakım şeylerden sakınınız!

Çünkü, sonradan sonraya ortaya çıkarılan şey bid'attr.

Her bid'at da dalâlettir, sapkınlıktır!" buyurdu. [\[112\]](#)

Hiz. Ebu Bekir, halife olduğı zaman yaptığı konuşmada:

"İnen Kur'ân ve Peygamber Aleyhisselamın sünnetleri bize öğretildi de, biz bu sayede bilgi sahibi olduk" demiştir. [\[113\]](#)

Hiz. Alide:

"Resûlullah Aleyhisselamın ruhu kabzolununca, Ebu Bekir halife oldu.

Yüce Allah tarafından ruhu kabzolununcaya kadar, Resûlullah Aleyhisselamın ameline ve sünnetine göre hareket etti.

Sonra Ömer halife oldu.

Ruhu kabzolununcaya kadar o da öyle hareket etti.

Her ikisi de, Resûlullah Aleyhisselamın ameline ve sünnetine göre hareket etti" diyerek şehadette bulunmuştur. [\[114\]](#)

Bid'at; ikmâlinden sonra, başka bir deyişle Peygamberimiz Aleyhisselamdan sonra dinde ihdas edilen şeylere, amellere; [\[115\]](#) Ashabın ve Tabiîn'in işlemedikleri, sünnete aykırı bulunan şeylere denir. [\[116\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, birhadis-i şeriflerinde:

"Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; [\[117\]](#) sizler, kendinizden öncekilerin yollarını kanş karış, arşın arşın, [\[118\]](#) kulaç kulaç [\[119\]](#) muhakkak izleyeceksinizdir.

Hatta, onlar bir kelerin deliğine girecek olsalar, onlara tâbi olacaksınız, [\[120\]](#) oraya da onlarla

birlikte gireceksiniz" buyurdu. [\[121\]](#)

Ashab:

"Yâ Rasûlallah, kimdir onlar? Ehl-i Kitab olanlar mı? [\[122\]](#) Yahudilerle Hıristiyanlar mı?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ya kim olacak?!" buyurdu. [\[123\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, başka bir hadislerinde de:

"Eğer sizler Peygamberinizin sünnetini bırakacak olursanız, muhakkak dalâlete düşer, yolunuzu şaşırırsınız!"

buyurmuştur. [\[124\]](#)

Cebraîl Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselama Kur'ân-ı Kerîmle indiği gibi, sünnet ile de inerdi. [\[125\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"İyi biliniz ki; bana Kitab ve onunla birlikte bir o kadar daha verildi!" buyurmuştur. [\[126\]](#)

Yine Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Haberiniz olsun ki; Resûlullahın da, Allah'ın (Kur'ân'da) haram kıldıkları kadar haram kıldığı şeyler vardır. [\[127\]](#)

Çok sürmez, [\[128\]](#) kamı tok. [\[129\]](#) koltuğuna kurulmuş bir adama hadislerimden bir hadis söylenirde, o:

'Bizim yanımızda ve sizin aranızda Yüce Allah'ın Kitabı var! [\[130\]](#) Size Kitabullah yeter! Onda helâl bulduğunuz şeyi helâl olarak kabul ediniz, onda haram bulduğunuz şeyi haram olarak kabul ediniz! [\[131\]](#) Biz de onda helâl bulduğumuz şeyi helâl sayarız, haram bulduğumuz şeyi haram sayarız' der. [\[132\]](#)

Sakin! Herhangi birinizi, koltuğuna kurulmuş olduğu halde kendisine erişeni [\[133\]](#) hadislerimden birşey, [\[134\]](#) yapılmasını emr veya ondan nehy ettiğim bir emrim hakkında: [\[135\]](#)

'Ben bunu bilmiyorum, tanımiyorum! [\[136\]](#) Biz bunu bilmiyoruz! Biz ancak Kitabullahta bulduğumuz şeye uyanız! [\[137\]](#) Biz bunu Kitabullahta bulamadık! [\[138\]](#) İşte Kitabullah! Yok onda bu! Biz, Kitabullahta bulduğumuza göre amel ederiz, aksi takdirde hayır!' [\[139\]](#) der bir tutumda bulmayayım!

İyi biliniz ki; Resûlullahın haram kıldığı şey, Allah'ın haram kıldığı şey gibidir! [\[140\]](#)

Ben ne helâli haram, ne de haramı helâl kılarım. [\[141\]](#)

Sizden, koltuğuna kurulmuş biriniz, Allah'ın şu Kitabındakilerden başka birşeyi haram kılmadığını mı sanıyor?!

Şunu iyi biliniz ki; vallahi ben de hem öğüt verdim, hem de bazı şeyleri emr, bazı şeylerden de nehy ettim.

Benim emr ve nehy ettiğim şeyler, belki Kur'ân'daki kadardır, ya da daha çoktur!

Şüphe yok ki, Allah Ehl-i Kitabın evlerine izinsiz olarak girmenizi, kadınlarını dövmenizi,

üzerlerine salınan vergiyi ödedikleri halde meyvelerini yemenizi size helâl kılmam ıştır!" buyurdu. [\[142\]](#)

"Sünnet, ikidir:

1. Farz hakkında olan sünnet.
2. Farz hakkında olmayan sünnet.

Farz hakkındaki sünnetin aslı Kitabullahtadır. Ona yapışmak hidayet, onu bırakmak dalâlet, sapkınlıktır.

Farz hakkında olmayan sünnetin aslı Kitabullahta yoktur. Ona yapışmak fazilettir, onu bırakmak günah değildir.

Ümmetim bozulduğu zamanda sünnetime sarılan kimse için şehit ecir vardır!" da buyurulmuştur.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizin üzerinize öyle bir zaman gelecektir ki, o zamanda helâl olan üç dirhemden veya kendisiyle görüşülüp konuşulacak bir kardeşten veya amel edilecek bir sünnetten daha aziz, daha şerefli bir şey bulunmayacaktır" buyurmuştur. [\[143\]](#)

Mü'minlerin sünnete başvurmaları, uymaları Yüce Allah'ın emri gereğidir.

Kur'ârH Kerîm'de bu hususta şöyle buyrulur:

"Ey iman edenler! Allah'a itaat ediniz, Peygambere ve sizden olan emir sahiplerine de itaat ediniz!

Bir şey hakkında çekiştiğiniz zaman-eğer Allah'a ve ahi ret gününe inanıyorsanız-hemen onu Allah'a ve Peygambere döndürünüz! Bu, hem hayırlı, hem de netice itibarıyla daha güzeldir!" (Nisa: 59)

"Sizden olan emir sahipleri," din âlimleri ve fakihler demektir.

"Allah'a ve Resûlullah'a itaat" da, Kitab ve sünnete tâbi olmak demektir. [\[144\]](#)

"Peygamber'e itaat eden, Allah'a itaat etmiştir." (N isa: 80)

"..Peygamber size ne verdiyse onu alınız! Size neyi yasakladıysa ondan da sakınınız. Allah'tan korkunuz! Çünkü, Allah'ın azabı çetindir!" (Haşr 7)

"Andolsun ki, Resûlullahta sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü ummakta olanlar için, Allah'ı çok ananlar için güzel bir imtisal numunesi vardır." (Ahzâb: 21)

Peygamberimiz Aleyhisselam da, hadis-i şeriflerinde:

"Ben size neyi emretmişsem onu alınız! Sizi neden nehyetmişsem ondan da sakınınız!" [\[145\]](#) buyurmuşlardır.[\[146\]](#)

Allah'a İbadet ve Tâat, Peygamberimiz Aleyhisselamın Ömrünün Sonuna Kadar İbadete Devam Edişi

İbadet, mükelleflerin (erginlik çağına eren akıl sahibi insanların) nefislerinin arzu ve temayüllerine muhalefetle Rablerini tazim için yapmış oldukları , [\[147\]](#) yapılması sevap olan, Allah'a yakınlık ifade eden özel tâatleridir.

Tâatin aslı verâdır.

Verânın aslı takvadır.

Takvanın aslı nefis muhasebesidir.

Nefis muhasebesinin aslı Allah'ın azabından sakınmak, nimetini ummaktır. [\[148\]](#)

On şey nefse gerekli görülmeyince verâ tamamlanmaz:

1. Dil ile gıybetten korunmak,
2. Kötü zandan sakınmak,
3. Halk ile alay etmekten geri durmak,
4. Haramlara bakmamak,
5. Doğru sözlü olmak,
6. İman nimetinden dolayı Yüce Allah'a minnettar olmak ve kendi kendini beğenmemek,
7. Malı hak yolunda harcamak ve bâtil yollarda harcamamak,
8. Yükseklik ve büyüklük dileğinde bulunmamak,
9. Beş vakit namazı vakitlerine, rükû ve secdelerine dikkat ve itina ederek korumak,
10. Ümmet ve cemaat üzere istikamet etmek.

Ebu Musa el-Eş'arî'den rivayet edildiğine göre:

"Herşey için bir had vardır. İslâm'ın hududu da verâ, tevazu, sabır ve şükürdür.

Verâ işlerin kıyam ve sebatına, sabır cehennem ateşinden kurtuluşa, şükür de cennete nail olmaya sebeptir."

Hasanü'l-Basrî, Mekke'de Hz. Ali'nin oğullarından, arkasını Kabe'ye dayayıp halka vaz eden bir gence:

"Dinin sebat ve kıyamına sebep olan şey nedir?" diye sordu.

Genç:

"Verâdır!" dedi.

Hasanü'l-Basrî:

"Dinin âfeti nedir?" diye sordu.

Genç:

"Tamahtır!" dedi.

Avamın verâsı, haramdan ve haram şüphesi bulunan şeyden sakınmaktır.

Havassın verâsı, içinde heva ve nefis için şehvet ve lezzet bulunan şeyden sakınmaktır.

Havassın havassının verâsı, içinde kendi irade ve görüşü bulunabilecek herşeyden sakınmaktır.

Hâsılı; avam dünyayı terk ile, havas cenneti terk ile, havassın havassı da mâsivâyı (Allah'tan başka herşeyi) terk ile verâ eder.

Bişr b. Haris der ki:

"Amellerin en zoru ve ağır olanları üçtür:

1. Azlıkta cömertlik yapmak,
2. Tenhâda verâ üzere hareket etmek,
3. Kendisinin cezasından korkulan ve ihsanı umulan kimsenin yanında hak olan sözü hiç çekinmeden söylemek."

Bişr b. Hâris'in kızkardeşi, İmam Ahmed b. Hanbel'e gelerek:

"Ey imam! Biz geceleyin damlarımızın üzerinde otururuz. Yanımızda geçen meşalelerin ışıkları üzerimize düşer. Biz o meşalelerin ışıklarından yararlanarak iplik eğiririz. Bu ışıkların altında iplik eğirmemiz bize caiz ve helâl olur mu?" diye sordu.

Ahmed b. Hanbel:

"Allah iyiliğini versin! Sen kimsin?" dedi.

Kadın:

"Ben Bişr b. Hâris'in kız kardeşiyim!" deyince, Ahmed b. Hanbel ağladı ve:

"Gerçek verâ sahibi sizin evinizden çıkmıştır. Sakın sen o meşalelerin altında oturup iplik eğireyim deme!" dedi. [\[149\]](#)

Hadis-i şerifte buyurulduğuna göre:

"Kıyamet günü:

'Ey kullarım! Bugün size korku yoktur! Sizler mahzun da olacak değilsiniz!' diyerek seslenilecek!

Mahşer halkı başlarını kaldıracaklar ve:

'Biz, Yüce Allah'ın kullarıyız!' diyecekler.

Sonra:

'Onlar ki; âyetlerimize inandılar ve Müslüman oldular!' diyerek seslenilecek.

Bunun üzerine, kafirlerin başları önlerine eğilecek! Allah'ı tevhid edenlerin başları kalkık kalacak!

'Onlar ki; iman etmişler ve Allah'ın buyruklarına aykırı tutum ve davranışlardan son derecede sakınıp durmuşlardır!' diyerek üçüncü kez seslenilecek!

Bunun üzerine, büyük günah işlemiş olanların başları önlerine eğilecek. Takva sahiplerinin ise başları kalkık kalacak!

Kerîm olan Allah, va'dettiği gibi, onların üzerinden korkuyu ve hüznü giderecek! Çünkü O, kerîmlerin en kerîmidir!

Velîlerinden yardımı kesmez ve onları korku içinde bırakmaz!" [\[150\]](#)

Yüce Allah nimetlerin ihsan edicisidir. Nimetlere erenin nimetlere şükretmesi gerekir.

İbadet de, Allah'ın nimetlerine bir şükürdür. [\[151\]](#)

Daha açık bir deyişle; ibadet, insanın gerek en güzel bir biçimde yaratılmış bulunmasından, ve gerek hiçbir emeği ve hakkı geçmeden en kıymetli, en hassas iç ve dış uzuvlara nail olmasından dolayı Yaratanına bir şükrüdür.

Nimete şükür ise, aklen ve şer'an farzdır. [\[152\]](#)

İnsan, gördüğü en küçük bir iyiliği bile karşılıksız, teşekkürsüz bırakmaz istemez.

İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah'a da şükretmez. [\[153\]](#)

Başta peygamberler olmak üzere, bütün insanlar Allah'a ibadet ve kulluk etmek için yaratılmışlardır. [\[154\]](#)

Her ümmete de "Allah'a ibadet ediniz!" diye tebligatta bulunan bir peygamber gönderilmiştir. [\[155\]](#)

İnsanların Allah'a ibadetleri olmasa Allah katında ne değerleri kalır?" [\[156\]](#)

İbadetten istisna edilen, muaf tutulan hiçbir kul yoktur.

Hatta, Yüce Allah'ın ve meleklerin kendisini selamladıkları [\[157\]](#) en sevgili kulu olan Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam da:

"Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et!" [\[158\]](#) emrine muhatap olmuş ve mübarek ruhunu Rabbine teslim ettiği güne kadarda ibadet vazifesini yerine getirmekten geri kalmamıştır. [\[159\]](#)

Namazın Çeşitleri

Namaz, farz, vacib, sünnet ve nafil olmak üzere dört çeşittir.

Farz olanlar ikiye ayrılır 1) Farz-ı ayn, 2) Farz-ı kifâye.

Farz-ı ayn olanlarda ikiye ayrılır 1) Her gün ve gecede beş vakitte kılınan namazlar. 2) Cuma günü kılınan Cuma namazı.

Farz-ı kifâye olan namaz da, cenaze namazıdır.

Vacib namazlar ikidir 1 Vitir namazı, 2 Ramazan ve Kurban Bayramı namazları.

Sünnet ve nafil olan namazlara gelince; onlar da beş vakit namazların tarzlarıyla birlikte kılınan sünnet namazlarla, Ramazan'da kılınan teravih namazı ile geceleri nafil olarak kılınan teheccüd namazı, gündüzleri nafil olarak kılınan kuşluk namazı vesair nafil namazlardır. [\[160\]](#)

Hız.Âişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam sabah namazının farzından önce evinde iki rekat, öğle namazının farzından önce evinde dört rekat, farzından sonra evinde iki rekat, [\[161\]](#) ikindi namazının farzından önce evinde dört rekat, akşam namazının farzından sonra evinde iki rekat, yatsı namazının farzından sonra evinde iki rekat nafil namaz kıldırı. [\[162\]](#) Bunu dört rekat kıldırı da olurdu. [\[163\]](#)

Yatsının nazîri olan öğlenin ilk dört rekatına kıyasla, yatsı namazının farzından önce de- Peygamberimiz Aleyhisselamın dilersek kendiliğimize kılabilieceğimiz hakkındaki müsaadesine uyu-larak-dört rekat namaz kılınması güzel görülmüş ve mendub olarak kılınagelmıştır.

Saîd b. Hişam der ki:

"Âişeye:

'Ey mü'minlerin annesi! Resûlullah Aleyhisselamın gece namazını bana haber ver!¹ dedim.

'Sen, 'Ey esvabına bürünen Resûlüm! Gecenin birazı hariç olmak üzere, kalk! Gecenin yarısı miktarınca yahut ondan birazını eksilt! Yahut o yarının üzerine ekleyip arttır! Kur'ân'ı da açık açık, tane tane oku!¹ [Müzzemmil: 1-4] âyetlerini okumuyor musun?!¹ dedi.

'Evet! Okuyorum!' dedim. [\[164\]](#)

'İşte, Resûlullah Aleyhisselam a başlangıçta gece namazı böyle farzdı' dedi. [\[165\]](#)

'Müslümanlarda, ayaklan şişinceye kadar namazda dururlardı.

Yüce Allah, Müzzemmil sûresinin son âyetini indirinceye kadar, onları oniki ay tuttu.

Sonra:

'...O Allah, bunu (saatlerin miktarını) sizin sayamayacağınızı bildiği için, size karşı ruhsat tarafına döndü. Artık, Kufân'dan, kolay geleni okuyunuz' [Müzzemmil: 20] hükmünü indirince, gece namazı, farzlardan sonra nafil oldu' dedi." [\[166\]](#)

Bununla beraber, Peygamberimiz Aleyhisselam gece namazını bırakmamış, yaşlanıp ayakta duramadığı zaman da oturarak kılmaya devam etmiştir. [\[167\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın kıyamda ayakları şişinceye kadar durmaya devam ettiği sıralarda, [\[168\]](#) Hız.Âişe:

"Yâ Rasûlalları! Bu zahmete niye katlanıyorsun? [\[169\]](#)

Allah senin geçmişteki, gelecekteki günahlarını bağışladı ya!?" dedikçe, Resûlullah Aleyhisselam:

"Ben şükredici bir kul da mı olmayayım?" buyururdu. [\[170\]](#)

"Hangi namaz efdal ve üstündür?" sorusuna, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kunûtu (kıyamı) uzun olandır!" buyurmuş; [\[171\]](#)

"Farzlardan sonra efdal ve üstün namaz, geceyarısında kılınan namazdır. [\[172\]](#) Gecede öyle bir saat vardır ki, Müslüman bir kimse o saate rastlar da Allah'tan dünya ve ahiret işlerine ait bir hayır isterse, o isteğini Allah ona verir. Bu, her gece böyledir!" buyurmuştur. [\[173\]](#)

"Yüce Rabbimiz, her gece, gecenin son üçte biri kaldığında (mekândan münezzeh olarak) dünya semasına iner de:

'Hani Bana dua eden ki, duasını kabul edeyim!

Hani Benden dilekte bulunan ki, dileğini vereyim!

Hani Benden yarığanmak dileyen ki, kendisini yarlıgayayım!' buyurur." [\[174\]](#)

"Hiçbir kul yok ki, Allah'a bir secde etsin de, Allah onu o secdesine karşılık bir derece yükseltmiş, bir günahını düşmüş [\[175\]](#) ve kendisi için bir hasene (sevap) yazmış olmasın!" [\[176\]](#)

"Kıyamet gününde kulun amelinden hesap vereceği ilk şey namazdır!

Eğer o tam ve sağlam olursa, kul korktuğundan kurtulur ve umduğuna nail olur!

Eğer kul farzdan birşey eksiltmişse sâni yüce olan Allah:

'Bakınız! Kulunun nafile olan namazı var mıdır?' buyurur.

Farzdan eksilttiği miktar onunla doldurulur, tamamlanır.

Sair ameli hakkında da böyle muamele olunur." [\[177\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam nafile namazlarını umumiyetle evlerinde kılar, çıkıp farzları Müslümanlara mescidde kıldırırdı. [\[178\]](#)

Abdullah b. Amr der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam, bana:

'Ey Abdullah! Sakın, sen filan gibi olma!

O geceleyin kalkıp namaz kılardı da, şimdi gece namazını bıraktı!' buyurdu." [\[179\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Farz namazlardan sonra namazların efdal ve üstünü gece namazıdır." [\[180\]](#)

"Kim geceleyin uyanır ve zevcesini de uyandırarak iki rekat namaz kılarlarsa, kendileri Yüce Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlar zümresinden yazılır ve sayılırlar" buyurmuş; [\[181\]](#) Kur'ân-ı Kerîm'de de:

"...Allah'ı çokzikreden erkeklerle Allah'ı çokzikreden kadınlar için de Allah bir mağfiret ve pek büyük bir ecir ve mükâfat hazırlamıştır" buyurulmuştur. (Ahzâb: 35)

Peygamberimiz Aleyhisselam Ramazan gecelerinde ayrıca teravih namazı kılar ve bunu kılmalarını Müslümanlara da önemle tavsiye buyururdu.

Bilhassa Ramazan'ın son on gecesini ibadetle ihyaya son derecede önem verir, ev halkını da

uyandırırđı. [\[182\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, amcası Hz. Abbas'a:

"Ey Abbas! Ey amcacığım! Ben sana bir ihsanda bulunayım mı?[\[183\]](#) Sana akrabalık hakkını ödeyeyim, sana yararlı olayım mı?" diye sordu.[\[184\]](#)

Hz. Abbas:

"Evet yâ Rasûlallah!" dedi. [\[185\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben sana on şeyi haber vereyim ki, onları işlediğin zaman, Allah senin günahının evvelini ve ahirini, yenisini ve eskisini, kasıtlısını ve kasıtsızını, küçüğünü ve büyüğünü, gizlisini ve açığını bağışlasın![\[186\]](#)

Ey amca![\[187\]](#) O on şey şunlardır.[\[188\]](#)

Dört rekât namaz kılarırsın. Her rekatta Fatihayla birlikte bir sûre okursun. İlk rekâtın kıraati bitince ayakta olduğun halde on beş kere 'Sübânallahi velhamdulillahi ve lâ ilahe illallahu vallahu ekber' dersin.

Rükûa gidersin ve rükuda iken bunu on kere söylersin.

Sonra rükûdan başını kaldırır, ayakta dikilmiş olduğun halde bunu on kere söylersin.

Sonra secdeye gidersin. Secdede bunu on kere söylersin.

Sonra secdeden başını kaldırır, orada bunu on kere söylersin.

Tekrar secdeye gidersin. Secdede bunu on kere söylersin.

Sonra secdeden başını kaldırır, orada bunu on kere daha söylersin.

Bu, her rekatta 75 eder. [\[189\]](#)

Bunu rekâtların dördünde de yaparsın.[\[190\]](#)

Dört rekatta 300 eder.

Artık, senin günahların Alic* kumlarının sayısı kadar da olsa, Allah seni bağışlar.[\[191\]](#)

Bunu her gün bir kere kılmaya gücün yeterse, kıl!" buyurdu.[\[192\]](#)

Hz. Abbas:

"Yâ Rasûlallah! Bunu her gün söylemeye kimin gücü yeter?!" dedi. [\[193\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Her gün kılmaya gücün yetmezse her Cuma bir kere kıl!

Her Cuma kılmaya gücün yetmezse her ay bir kere kıl!

Her ay kılmaya gücün yetmezse her yıl bir kere kıl!

Her yıl kılmaya gücün yetmezse ömründe bir kez olsun kıl!" buyurdu.[\[194\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, gündüz nafilelerinden kıldıkları kuşluk namazını, iki, dört, altı ve sekiz rekât olarak kılardı.[\[195\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu namazı Mekke'nin fethinde sekiz rekât olarak kılmıştır. [\[196\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisine hizmet eden bir zâta:

"Bir hacetin, dileğın var mı?" diye sorar dururdu.

Günlerden bir gün, yine ona böyle sorduğı zaman:

"Dileğım vardır yâ Rasûlallah!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Nedir dileğın?" diye sordu.

"Kıyamet günü bana şefaaf etmendir!" deyince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bunu istemen için sana kim yol gösterdi?" diye sordu.

"Rabbim gösterdi!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Sen de, çokça secdeler, namazlarla bana bu hususta yardımcı olmalısın!" buyurdu.[\[197\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Tuttuğu Nafile Oruçlar

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ramazan orucundan sonra en faziletli oruç, Allah'ın ayı olan Muharrem'de tutulan oruçtur. [\[198\]](#)

Allah'ın, Aşura günü orucunu ondan önceki yılın günahlarına keffaret kılacağını umarım" buyurdu. [\[199\]](#)

Hiz. Ali derki:

"Peygamber Aleyhisselama bir adam gelip:

'Yâ Rasûlallah! Ramazan ayından sonra hangi ay oruç tutmamı bana emredersin?' diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam, ona:

'Ramazan ayından sonra oruç tutacaksan, Muharrem ayını tut! Çünkü o, Allah'ın ayıdır. O ayda öyle bir gün vardır ki, Allah o günde bir kavmin tevbelerini kabul etmiştir ve o günde başka bir kavmin detev-belerini kabul edecektir!" buyurdu. [\[200\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ramazan ayı orucunun farz kılınışından önce Aşura günü orucunu Muharrem'in onuncu günü tutmalarını emretmiş, ayrıca: [\[201\]](#)

"Ben, gelecek yıl sağ olursam, dokuzuncu günü de oruçlu geçireceğim! [\[202\]](#) Aşura günü orucunu tutunuz ve bu hususta Yahudilere muhalefet ediniz: Aşura gününden bir gün önce ve ondan bir gün sonra da oruç tutunuz!" buyurmuştur. [\[203\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, hazerde ve seferde eyyamu'l-bîz'ı oruçsuz geçirmezdi. [\[204\]](#)

Eyyâm-ı biz, ayın doğup sonuna kadar aydınlattığı geceler demektir ki, her ayın onüçüncü, ondördüncü ve onbeşinci geceleridir. [\[205\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Şaban ayını hemen hemen oruçsuz geçirmezdi. [\[206\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ameller, Pazartesi ve Perşembe günleri Yüce Allah'a arz olunur. Bunun için, ben de amelimin oruçlu bulunduğum sırada arzedilmesini severim" buyurmuştur. [\[207\]](#)

Hiz. Âişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam bir ayın Cumartesi, Pazar ve Pazartesi günleri, öbür ayın da Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri oruç tutardı. [\[208\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Zilhicce ayının dokuz gününde oruç tutardı. [\[209\]](#)

"Günlerden hiçbir gün yoktur ki, Zilhicce'nin on gününde yapılan ibadet kadar Allah'a sevgili olsun!

O günlerden her birinin orucu bir yıl oruca, gecelerinden her birinin namazı da Kadir gecesine namazına (sevapça) denktir! [\[210\]](#)

Allah'ın, Arefe günü orucunu o günden önceki yıl ile o günden sonraki yılın günahlarına keffaret kılacağını umanm!" buyurmuştur. [\[211\]](#)

Fakat, Arafat'ta oruç tutmayı nehyetmiştir. [\[212\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Allah'ı Zikredişi

Hz. Aişe:

"Resûlullah Aleyhisselam her vakitte Allah'ı zikrederdi" dediği gibi, [\[213\]](#) Retina b. Ka'bül-Eslemî de:

"Resûlullah Aleyhisselamın gündüzün hizmetinde bulunur, hacetini görür gözetir, derler toparlardım.

Resûlullah Aleyhisselam, yatsı namazını kılınca evine girerdi.

Ben de kapısının önüne oturdum.

Belki Resûlullah Aleyhisselamın hacetine ait bir buyruğu olur, derdim.

Resûlullah Aleyhisselamın:

'Sübhane'llah! Sübhane'llah! Sübhane'llahi ve bihamdihi!¹ diyerek teşbih edişini dinleye dinleye gözlerimi uyku bürür, uyuyakalırdım" demiştir. [\[214\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, sabah namazını kıldığı zaman, güneş iyice doğuncaya, yükselineye kadar oturur, [\[215\]](#) Allah'ı zikreder; [\[216\]](#)

"İkinci namazından sonra güneş batıncaya kadar Allah'ı zikreden cemaatle birlikte oturmam, bana, her biri için oniki bin dirhem vererek İsmail Aleyhisselam evladından dört köleyi azad etmemden daha sevgilidir" buyururdu. [\[217\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ın nimete bürüdüğü kimse, Allah'a hamd etmeyi çoğaltsın!

Günahı çoğalan kimse, istiğfarı çoğaltsın!

Rızkı geciken kimse de lâ havle ve lâ kuvvete illa billah' sözünü çoğaltsın!"

"Cennete ilk davet edilecek kimseler, genişlikte ve darlıkta Allah'a hamd edip durmuş olan hamd edicilerdir." [\[218\]](#)

"Rabbin kuluna, gecenin son yarısından daha yakın olduğu bir zaman yoktur.

Eğer o saatte Allah'ı zikredicilerden olmaya gücün yeterse, ol!" buyurmuştur. [\[219\]](#)

[\[1\]](#) İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 251, Mâlik, Muvatta¹, c. 2, s. 899, Vâkidf, Megâzî, c.3, s. 1103, Müslim, Sahih, c. 2, s. 890, Taberî, Târih, c. 3, s. 169, Zehebî, Megâzî, s. 589.

[\[2\]](#) İbn İshak, c. 4, s. 251, Mâlik, c. 2, s. 899, Taberî, c. 3, s. 169, Zehebî, s. 589.

[\[3\]](#) Nisa: 59.

[\[4\]](#) Ahmedb. Hanbel, Müsned, c. 2, s. 451, Buhârî, Sahîh, c. 6, s. 97, Müslim, c. 1, s.134.

[\[5\]](#) Bedrüddin Aynf, Umdetu'l-kârf, c. 19, s. 13.

[\[6\]](#) Bedrüddin Aynf, c. 19, s. 13, İbn Hacer, Fethu'l-bârf, c. 9, s. 5.

[\[7\]](#) İbn Hacer, c. 9, s. 5.

- [8] Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 215-216.
- [9] Bedrüddin Aynf, c. 19, s. 13.
- [10] Râgıb, Müfredâtü'l-Kur'ân, s. 402.
- [11] H.Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 116.
- [12] Tirmizî, c. 5, s. 172-1 73, Dârimî, c. 2, s. 31 2, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 164.
- [13] Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 553, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 3, s. 284, .
- [14] Taberânîden naklen Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 7, s. 165, İbn Esîr, Nihâye, c. 1, s. 229, Bedrüddin Zerkeşî, Burhan,c. 1,5.454, İbn Hacer, Metalib, c. 3, s. 133.
- [15] Suyûtî, el-İtkân.c.2, s. 125-126.
- [16] Taberî, Tefsîr, c. 25, s. 6.
- [17] İbnü'n-Nedîm, Fihrist, s. 56- 65.
- [18] Fâhru'r-Râzî. Tefsîru'l-kebîr. c. 1. s. 3.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/355-362.
- [19] Bakara, Âl-i İmran, Nisa, Maide, En'am, A'raf, Yunus sûreleri.
- [20] Tevbe, Nahl, Hûd, Yusuf, Kehf, Bent İsrail (İsrâ), Enbiya, Tâhâ, Mü'minûn, Şuarâ, Saffat sûreleri.
- [21] Yüzden ai âyetli olan 42 sûre.
- [22] Yüzden az âyeti i sûrelerden sonra gelen ve "mufasssal" diye anılan 60 kısa sûre.
- [23] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 107.
- [24] Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 155-156, Hâkim , Müstedrek, c. 1, s. 558.
- [25] Süleyman Nedvî, İslâm Târihi, c. 4, s. 1575-1577.
- [26] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/362-366.
- [27] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/366.
- [28] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/366-367.
- [29] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/367.
- [30] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/367-368.
- [31] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/368-369.
- [32] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/369.
- [33] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/369.
- [34] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/369.
- [35] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/370.
- [36] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/370.
- [37] Ömer Rızâ Doğrul, Kur'ân Nedir?, s. 97-137.
- [38] Yeni Sabah gazetesinin 23.4.1958 ve 4.5.1958 tarihli nüshaları.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/370-372.

[39] John Davenport, Hz. Muhammed vîe Kur'an-ı Kerim, Türkçeterceme, s. 72-81 .

[40] M. Bucaille. s. 179-184.

* er-Rahman: 33.

[41] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/372-379.

[42] 26.Ahmed b.Hanbel, Müsned, c. 1, s. 69,153, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 1 08, Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 70, İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 77, Dârimî, Sünen, c. 2, s. 314.

[43] Dârimî, c. 2, s. 108.

[44] Ahmed, c. 1, s. 149, Tirmizî, c. 5, s. 171.

[45] Ebu Dâvud.c. 2, s. 70, Hâkim, Müstednek, c. 1 , s. 567-568.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/379.

[46] Ahmed, c. 1, s. 408, Buhârî, c. 6, s. 107, Müslim, c.1, s. 549, Ebu Dâvud, c. 4, s. 259, Tirmizî, c.5, s. 150, İbn Mâce.c. 1, s. 77,Dârimî, c. 2, s. 31 8.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/379.

[47] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 5, s. 249, Müslim, c. 6, s. 553, Dârimî, c. 2, s. 324, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 560-564.

[48] Tirmizî, c. 5, s. 157, Hâkim, c. 1,s. 561.

[49] Müslim, c. 1, s. 539.

[50] Buhârî, c. 6, s. 104,111, Tirmizî, c. 5, s. 1 59, Dârimî, c. 2, s. 323, Heysemî, c. 6, s. 313.

[51] Hâkim, c. 1.S.562.

[52] Ahmed,c.5, s. 383, Heysemî, c. 6, s. 312.

[53] Müslim, c. 1, s. 554, Hâkim, c. 1, s. 558-559.

[54] Tirmizî, c. 5, s. 157, Hâkim, c. 1, s. 560-561.

[55] Âli İmran: 1-2.

[56] Ahmed.c. 6, s. 461, Dârimî, c. 2, s. 323.

[57] Hâkim, c. 1, s. 555.

[58] Müslim, c. 1, s. 539, Tirmizî, c. 5, s. 157.

[59] Ahmed, c. 6, s. 449, Müslim, c. 1, s. 555, Tirmizî, c. 5, s. 162, Hâkim, c. 2, s. 368.

[60] Tirmizî, c. 5, s. 162, Dârimî, c. 2,5.328.

[61] Ahmed, c. 5, s. 36, Hâkim, Müstedrek, c. 1, s. 365, Heysemî, Meonau'z zevâid, c. 6, s. 311.

[62] Buhârî, c. 6, s. 105, Müslim, c. 1, s. 556, Tirmizî, c. 5, s. 167, Dârimî, c. 2, s. 330.

[63] Tirmizî, c. 5, s. 167.

[64] Buhârî, c. 6, s. 165, Nesâf, c. 2, s. 1 73.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/380-381.

- [65] Ahmed,c.6, s. 302, 323, Tirmizî, c. 5, s. 185.
- [66] Buhârî, c. 6,5.112.
- [67] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 128, Tirmizî, c. 5, s. 181.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/381-382.
- [68] Suyûtî, el-İtkân, c. 2, s. 105-106.
- [69] Ebu'l-Fidâ, İbn Kesrî, Tefsir, c. 4, s. 303.
- [70] Ahmed, c. 4, s. 9, E bu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 55-56, İbn Mâce, c. 1, s. 427-428.
- [71] İbn Sa'd, Tabakatü'l-kübrâ, c. 2, s. 194-195, Ahmed.c. 1, s. 288, Müslim, c. 1, s. 562.
- [72] İbn Sa'd, c. 2, s. 194-195, Buhârî, c. 6, s. 102, İbn Mâce, c. 1.S.562.
- [73] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 355, c. 3, s. 550.
- [74] Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ, c. 2, s. 31 8-31 9.
- [75] İbn Sa'd, c. 3, s. 75-76.
- [76] Zehebî, c. 2, s. 300.
- [77] Suyûtî, İtkân, c. 1,s.104.
- [78] Bedrüddin Zerkeşî, Burhan, c. 1, s. 471, Suyûtî, c. 1, s. 104.
- [79] Suyûtî, c. 1.S.105.
M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/382-384.
- [80] Bedrüddin Zerk eş¹, c. 1, s. 459, Suyûtî, c. 1, s. 105.
- [81] Suyûtî, c. 1 ,s.105.
- [82] Zerkeşî, c.1, s. 459.
- [83] Suyûtî, c. 1.S.1Ü5.
- [84] Zerkeşî, c.1, s. 459, Suyûtî, t 1, s. 105.
- [85] Zerkeşî, c.1, s. 460.
- [86] Zerk eşî, c.1, s. 460, Suyûtî, c. 1, s. 105-106.
- [87] Zerkeşî, c. 1, s. 449450, Suyûtî, c. 1, s. 104-105.
- [88] Râgıb, Müfredat, s. 187.
- [89] Seyyid,Ta'ritât, s. 37-38.
- [90] Zerkeşî, c. 1, s. 450.
- [91] Suyûtî, c. 1,3.107.
- [92] Zerkeşî, c.1, s. 464, Suyûtî, c. 1.S.109.
- [93] Suyûtî, c. 1,3.110.
- [94] Zerkeşî, c. 1, s. 461, Suyûtî, c. 1, s. 108.
- [95] Tehâvf, Muhtasar, s. 29, Suyûtî, c. 1, s. 110.

[96] Zerkeşf, c.1, s. 472, Suyûtî, c. 1,3.110.

[97] Suyûtî, c. 1,3.110.

[98] Zerkeşf, c. 1, s. 473473, Suyûtî, c. 1, s. 111.

[99] Zerkeşf, c.1, s. 475.

[100] Tirmizî, c. 5, s. 197-1 98, Dârimî, c. 2,5.337.

[101] Tirmizî, c. 5, s. 198, Dârimî, c. 2,5.337.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/384-386.

[102] İbnîşhak,İbn Hişam, Sîre, c. 4, s. 251, Mâlik, Muvatta¹, c. 2, s. 899, Vâkıdî, Megâzî, c.3,s. 1103, Müslim, c. 2, s. 890, Taberî, c. 3, s. 169, Zehebî, Megâzî, s. 589.

[103] İbn İshak,c.4, s. 251, Mâlik, c. 2, s. 899, Taberî, c. 3, s. 169, Zehebî, s. 589.

[104] Nisa: 59.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/386.

[105] 89.Ffnjzâbâdf, c. 4, s. 239.

[106] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 82-83.

[107] Vâkıdî, Megâzî, c. 3, s. 1016, BeyhakPden naklen İbn Kayyım, Zâdu'l-mead, c. 3, s. 9, Ebu'l-Fidâ, Sîre, c. 4, s. 24, İbn Hamia, el-Beyân, c. 1, s. 1 65.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/386-387.

[108] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 126, Ebu Dâvud, Sünen, c. 4, s. 201, Tirmizî, c. 5, s. 44, İbn Mâce, c. 1, s. 1 5-16, Dârimî, c. 1, s. 43.

[109] Ahmed, c. 4, s. 128, İbn Mâce, c. 1, s. 16.

[110] Ahmed, c. 4, s. 126, Ebu Dâvud, c. 4, s. 201, Tirmizî, c. 5, s. 44, İbn Mâce, c. 1, s. 16, Dârimî, c. 1 , s. 43 44.

[111] Ahmed, c. 4, s. 126, İbn Mâce, c. 1, s. 16.

[112] Ahmed, c. 4, s. 126-127, Ebu Dâvud, c. 4,s.201, Tirmizî, c. 5, s. 44, İbn Mâce, c. 1, s. 16, Dârimî, c. 1 , s. 44.

[113] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 183, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 590, Muhibbut-Taberî, Rıyâdu'n-nadrâ, c. 1, s. 231.

[114] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1 , s. 128.

[115] Ffruzâbâdf, c.3,s.3.

[116] Seyyid Şerif, s. 29.

[117] Ahmed, c. 2, s. 327.

[118] Ahmed, c. 2, s. 32, Buhârî, c. 8, s. 151 .Müslim, c. 4, s. 2054.

[119] Ahmed, c. 2, s. 327.

[120] Ahmed, c. 3, s. 84, Buhârî, c. 8, s. 151 .Müslim, c. 4, s. 2054.

[121] Ahmed, c. 2, s. 450.

- [122] Ahmed, c. 2, s. 327.
- [123] Ahmed, c. 3, s. 84, 89, Buhârî, c. 8, s. 151, Müslim, c. 4, s. 2054.
- [124] Ahmed, c.1, s. 455.
- [125] Dârimî, c. 1, s. 117.
- [126] Ebu Dâvud, c. 4, s. 200.
- [127] İbn Mâce, c.1, s. 6.
- [128] Ahmed, c. 4, s. 131 , E bu Dâvud, c. 4, s. 200, İbn Mâce, c. 1, s. 6, Dârimî, c. 1, s. 111, Hâkim, c. 1, s. 109, Begavf, Mesâbih, c.1,s.13.
- [129] Ahmed, c. 4, s. 131, Ebu Dâvud, c. 4, s. 200, Begavf, c. 1,s.13.
- [130] Ahmed, c. 4, s. 132, İbn Mâce, c. 1, s. 6, Dârimî, c.1, s. 117, Hâkim, c.1, s. 109.
- [131] Ahmed, c. 4, s. 131, Ebu Dâvud, c. 4, s. 200.
- [132] Ahmed, c. 4, s. 132, İbn Mâce, c. 1, s. 6, Dârimî, c.1, s. 117, Hâkim, c.1, s. 109.
- [133] Ahmed, c. 6, s. 8, Ebu Dâvud, c. 4, s. 200, İbn Mâce, c. 1, s. 7, Hâkim, c. 1, s. 108, Begavf, c. 1, s. 1 3.
- [134] Ahmed, c. 6, s. 8.
- [135] Ebu Dâvud, c. 4, s. 200, İbn Mâce, c.1 , s. 6, Hâkim , c. 1, s. 1 08, Begavf, c. 1, s. 13.
- [136] İbn Mâce, c.1, s. 6, Hâkim, c.1 ,s.108, Begavf, c.1, s. 13.
- [137] Ebu Dâvud, c. 4, s. 200, İbn Mâce, c. 1, s. 7, Hâkim, c. 1, s. 107, Begavf, c. 1, s. 13.
- [138] Ahmed, c. 6, s. 8.
- [139] Hâkim, c. 1.S.108.
- [140] Ahmed, c. 4, s. 132, Ebu Dâvud, c. 4, s. 200, İbn Mâce, c. 1,s.7, Hâkim, c.1, s. 108.
- [141] Ahmed, c. 4, s. 326, Müslim, c. 4, s. 1903, Ebu Dâvud, c. 2, s. 226.
- [142] Taberânfdn naklen Hevsemf, c.1, s. 172.
- [143] Dârimî, c. 1, s. 63, Ta ben, Tefsir, c. 5, s. 147.
- [144] Dârimî, c. 1, s. 63, Ta ben, Tefsir, c. 5, s. 147.
- [145] Ahmed, c. 2, s. 242, İbn Mâce, c. 1 , s. 3.
- [146] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/387-391.
- [147] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 97.
- [148] Haris el-Muhâsibf, er-Riâye, s. 52-53.
- [149] Abdülkadir Geylânf, Gunyetu'Uâlibfn, c. 1, s. 131-134.
- [150] Haris el-Muhâsibf, er-Riâye, s. 40.
- [151] Şah Veliyyullah, Hücetullahi'l-bâliğa, c. 1, s. 143.
- [152] Kâsânf, Bedâyi'u's-sanâyi', c. 1, s. 90.
- [153] Ebu Hanffe, Müsned, s. 45, Abdurrezzak, Musannef, c. 10, s. 425, Ahmed, Müsned, c. 3, s.

74, Buhârî, Edebü'l-müfred, s. 65, Ebu Dâvud, c. 4, s. 255, Tirmizî, c. 4, s. 339.

[154] Zâriyât: 56.

[155] Nahl: 36.

[156] Furkan: 77.

[157] Ahzâb: 56.

[158] Hicr: 99

[159] Abdurreizak, Musannef, c. 5, s. 433, İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 216, /med, c. 3, s. 110,163, 202, Buhârî, c. 5, s. 141.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/392-395.

[160] Kâsânf, c. 1, s. 89, 284-299.

[161] Ahmed, c. 6, s. 30, Müdim, c. 1.S.504, Ebu Dâvud, c. 2, s. 18-19.

[162] Ahmed, c. 6, s. 30, Müslim, c. 1,s.504, Ebu Dâvud, t 2, s. 18.

[163] Ahmed.c.1, s. 341, Buhârî, c.1, s. 37, Ebu Dâvud, c. 2, s. 45.

[164] Ebu Dâvud, Sünen, c. 2, s. 340, Nesâf, Sünen, c. 3, s. 199-200.

[165] Taberânf, c. 2, s. 139.

[166] Ebu Dâvud, c. 2, s. 41, Nesâî, c. 3, s. 200, Taberânf, c. 2, s. 139.

[167] Ebu Dâvud, c. 2, s. 41.

[168] Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 50, İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 1, s. 384, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 251 , Buhârî, Sahih, c. 7, s. 183, Tirmizî, Sünen, c. 2, s. 269, Şemail, s. 44, Nesâf, c. 3, s. 219.

[169] Tirmizî, c. 2, s. 29, Şemail, s. 44.

[170] Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 50, Ahmed, c. 4, s. 51, 65,115, Buhârî, Sahîh, c. 7, s. 183, Tirmizî, c. 2, s. 269, Şemâil, s. 44, Nesâf, c. 3, s. 219, Taberânf, c. 2, s. 71.

[171] Ahmed, c. 3, s. 412, Müslim, c. 1, s. 520, İbn Mâce, c. 1.S.456.

[172] Dârimî.c. 1 ,s. 285.

[173] Müslim, c. 1, s. 521.

[174] Mâlik, c.1, s. 214, Ahmed, c. 2, s. 267, Buhârî, c. 8, s. 197, Müslim, t 1, s. 521, Dârimî, c. 1, s. 286-287.

[175] Abdurrezzak,c.3, s. 73, Ahmed, c. 2, s. 164, 280, Tirmizî, c. 2, s. 231, Nesâf, c. 4, s. 228, Dârimî, c. 1,5.281.

[176] Abdurrezzak,c.s.73, Ahmed, c. 5, s. 164.

[177] Ahmed, Müsned, c. 2, s. 290, Tirmizî, c. 2, s. 270, Nesâf, c. 1, s. 232-233, İbn Mâce, c. 1 , s. 458, Dârimî, c.1, s. 254.

[178] Ahmed, c. 6, s. 30, Ebu Dâvud, c. 2, s. 18-19.

[179] Müslim, c. 2, s. 814, Nesâf, c. 3, s. 253.

[180] Tirmizî, c. 2, s. 301, Nesâf, c. 3, s. 207.

[181] Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 48, İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 2, s. 271, Ebu Dâvud, c. 2, s. 70.

[182] Ebu Dâvud, c. 2, s. 49-50.

[183] Ebu Dâvud, c. 2, s. 29, İbn Mâce, c. 1, s. 443.

[184] Ebu Dâvud, c. 2, s. 29, Tirmizî, c. 2, s. 350, İbn Mâce, c. 1, s. 442.

[185] Tirmizî, c. 2, s. 350, İbn Mâce, c. 1, s. 443.

[186] Ebu Dâvud, c. 2, s. 29, İbn Mâce, c. 1, s. 443.

[187] Tirmizî, c. 2, s. 350.

[188] Ebu Dâvud, c. 2, s. 29, İbn Mâce, c. 1, s. 443.

[189] Ebu Dâvud, c. 2, s. 29-30, Tirmizî, c. 2, s. 350-351, İbn Mâce, c. 1, s. 442.

[190] Ebu Dâvud, c. 2, s. 30, İbn Mâce, c. 1, s. 443.

Alic; Mekke yolu üzerinde Tayyi'lerden Beni Behterlilerin konukları karyelerle Feyd arasında susuz, dört gecelik bir kumluk yerdir (Yâkût, Mu'cemu'l-büldân, c. 4, s. 70).

[191] Tirmizî, c. 2, s. 351, İbn Mâce, c. 1, s. 442.

[192] Ebu Dâvud, c. 2, s. 30, İbn Mâce, c. 1, s. 443.

[193] Tirmizî, c. 2, s. 351, İbn Mâce, c. 1, s. 442.

[194] Ebu Dâvud, c. 2, s. 30, İbn Mâce, c. 1, s. 443.

[195] Abdurrezzak, Musannef, c. 3, s. 74.

[196] Abdurrezzak, c. 3, s. 76, Ahmed, c. 6, s. 341, Buhârî, c. 2, s. 53, Ebu Dâvud, c. 2, s. 28, İbn Mâce, c. 1, s. 419.

[197] Ahmed, c. 3, s. 500.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/395-400.

[198] Ebu Dâvud, c. 3, s. 348-349.

[199] Ahmed.c. 4, s. 26-27, Buhârî, c. 6, s. 196, Müslim, t 3, s. 1599, İbn Mâce, c. 2, s. 1087, Begavf, Mesâbih, c. 2, s. 78.

[200] Ahmed, c. 4, s. 26-27, Buhârî, c. 6, s. 196, Müslim, t 3, s. 1599.

[201] Tirmizî, c.3, s. 1 28.

[202] Ahmed, c. 1, s. 224-225, Müslim, c. 2, s. 798, İbn Mâce, c. 1, s. 552-553.

[203] Ahmed, c.1, s. 241.

[204] Nesâf, c. 4, s. 198.

[205] İbn Esîr, Nihâye, t 1, s. 173.

[206] Ahmed, c. 6, s. 143, Müslim, c. 2, s. 811, Tirmizî, c. 3, s. 114, İbn Mâce, c. 1, s. 146.

[207] Tirmizî, c.3, s. 1 22.

[208] Tirmizî, c. 3, s. 1 22, Nesâf, c. 4, s. 203.

[209] Ahmed, c. 5, s. 288, Ebu Dâvud, c. 2,s:325, Nesâf, c. 4,s:205.

[210] Tirmizî, c. 3, s. 1 31, İbn Mâce, c. 1, s. 551.

[211] Ahmed, c. 5, s. 308, Müslim, c. 2, s. 819, Ebu Dâvud, c. 2, s. 322, Tirmizî, c. 3, s. 124, İbn Mâce, c. 1, s. 551.

[212] Ebu Dâvud, c. 2, s. 356.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/400-402.

[213] Ahmed, c. 6, s. 70, Müslim, c. 1, s. 282, Ebu Dâvud, c. 1, s. 5, Tirmizî, c. 5, s. 463, İbn Mâce, c. 1, s. 110.

[214] Ahmed,c.4, s. 59.

[215] Ahmed, c. 5, s. 101,107, Müslim, c. 1, s. 464, Ebu Dâ'vud, c. 2, s. 29, Nesâf, c. 3, s. 80, Taberânf, Mu'cemu's-sağır, c. 2, s. 150.

[216] Taberânf, c. 2, s. 150.

[217] Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 10, s. 105, İbn Hacer, Metâlibu'l-âliye, c. 3, s. 245.

[218] Taberânf, c. 1, s. 103.

[219] Tirmizî. c. 5. s. 569. 570.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/402-403.

**PEYGAMBERİMİZ ALEYHİSSELAMIN AHLÂKÎ, GÜNLÜK
ÂDET VE MEŞGALELERİ**

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ahlâkı

Hz. Ali'ye Göre Peygamberimiz Aleyhisselam

Hz. Hüseyin der ki:

"Peygamber Aleyhisselamın ev içindeki meşgalesini babam (Ali b. Ebu Talib)'dan sordum.

Babam:

'Peygamber Aleyhisselam, evine girişinden itibaren vaktini:

Allah'a ibadete,

ev halkının işlerine,

ve kendi işlerine ait olmak üzere üçe ayırmıştı.

Şahsına ayırdığı vakti de, kendisiyle insanlar arasında buluşturmuştu.

O vakitte yanına, gelen insanlardan ancak seçkin sahabileri girerdi.

Halka dinî meseleleri onlar aracılığıyla tebliğ eder, halkı ilgilendiren hiçbir şeyi yanında tutmaz, birikti rm ezdi.

Ümmetine ait vakti fazilet sahiplerine dindeki üstünlük derecelerine göre bölüştürüp kendilerini ona göre huzuruna çağırmak, Peygamber Aleyhisselamın âdeti idi.

Onlardan kimisi bir hâcetli, kimisi iki hâcetli, kimisi de daha çok hâcetli idi.

Peygamber Aleyhisselam, onların dinî hâcetleriyle meşgul olur, sorularına gereken cevapları verir, sonra da:

'Bunları burada bulunan, burada bulunmayanlara tebliğ etsin!

Bana kendisi gelemeyip hacetini arzedemeyen kimsenin hacetini siz bana arzediniz!

Muhakkak ki, sultana hacetini arzedemeyenin hacetini arzeden kimsenin ayaklarını Kıyamet gününde Allah Sırat üzerinde sabit kılar!' buyururdu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bundan başka birşey anılmaz, dile getirilmezdi.

Zaten kendisi de hiç kimseden bundan başkasını kabul etmezdi.

Peygamber Aleyhisselamın huzuruna girenler, talip olarak girerler, en büyük ilim zevkini tatmış ve onlara delâlet edici oldukları halde çıkarlardı' dedi.

Babamdan, Peygamber Aleyhisselamın evinden çıkışında ne yaptığını sordum.

Babam:

'Resûlullah Aleyhisselam dışarıda konuşmazdı. Ancak konuşması, Müslümanlara yararlı olacak, onları birbirlerine ısındıracak, aralarındaki tefrikayı, soğukluğu kaldıracak ise konuşurdu.

Her kavmin yüksek hasletli kişisine ikram eder ve onu kavminin üzerine vali yapardı.

Hiç kimseden gülüryüzünü ve güzel huyunu esirgemezdi.

Ashabını göremese arar, halka aralarında olan bitenleri sorardı.

İyiliği över ve berkiştirir, kötülüğü de yerer ve zayıflatırdı.

Kendisinin her işi itidal üzere idi, ihtilafsızdı.

Gaflete düşerler endişesiyle, Müslümanları uyarmaktan geri durmazdı.

Her hali mûtaad idi.

İbadet ve taat için kendisinde tam bir istidad vardı.

Ne hakkı tecavüz, ne de onu yerine getirmekte kusur ederdi.

Kendisine yakın olanlar, insanların en hayırlıları idiler.

Onun katında ashabın en üstünü, öğüdü en şümüllü olanı ve mertebeye en büyüğü de muhtaçlara yardımını ve iyiliği en güzel olanı olurdu' dedi.

Babama, Peygamber Aleyhisselamın meclisindeki âdetinden sordum, o da:

'Resûlullah Aleyhisselam Allah'ı zikretmedikçe ne oturur, ne de kalkardı.

Mecliste yerlerden biryeri kendisine belirlemez, böyle yapmayı men ederdi.

Nerede olursa olsun, oturan bir cemaatin yanına vardığı zaman üst başa geçmez, meclisin sonuna oturur ve böyle yapmalarını Müslümanlara da emrederdi.

Kendisiyle birlikte oturan herkese nasibini verir, öyle ikram ederdi ki, herkes Resûlullah katında kendisinden daha mükerrerem bir kimse yok sanırdı.

Kendisiyle oturan veya gelip hacetini arzeden kimsenin herşeyine, dönüp gidinceye kadar katlanırdı.

Bir kimse, kendisinden bir hacette, istekte bulununca, onu reddetmez, verir, yahut tatlı ve yumuşak bir dille geri çevirirdi.

Onun döşeği ve güzel ahlâkı, bütün insanları içine alacak kadar genişti.

Onlara şefkatli bir baba olmuştu.

Hak hususunda herkes onun katında eşitti.

Peygamber Aleyhisselamın meclisi bir ilim, haya, sabır ve emanet meclisi idi.

Meclisinde ne sesler yükselir, ne bir kimse suçlanır, ne de işlenmiş bir kusur ve hata açığa vurulurdu.

Resûlullah Aleyhisselamın meclisinde bulunanlar birbirinin dengi olup; birbirlerine karşı üstünlükleri, ancak takva yönündendi.

Hepsi de tevazulu, alçakgönüllü idiler.

Büyüklerle tazim ederler, küçüklerle şefkat ve merhamet gösterirler, ihtiyaç sahiplerini başkalarına tercih edip ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar, garib, yabancı olanları korur ve kollarlardı' dedi.

'Peygamber Aleyhisselamın meclisindekilere karşı tutum ve davranışı nasıldı?' diye sordum.

Babam:

'Resûlullah Aleyhisselam, meclisindekilere karşı daima gülekti.

Yumuşak huylu idi.

Esirgemesi, bağışlaması boldu.

Katı kalbli değildi.

Hiç kimse ile çekişmezdi.

Hiç bağırp çağırma, kötü söz söylemezdi.

Hiç kimseyi ayıplamazdı.

Pinti ve cimri değildi.

Hoşlanmadığı şeye göz yumardı.

Umanı umutsuzluğa düşürmezdi.

Birşey hakkındaki hoşnutsuzluğunu açığa vurmazdı.

Kendisini üç şeyden:

1. İnsanlarla çekişmekten,
2. Çok konuşmaktan,
3. Yararsız, boş şeylerle uğraşmaktan alıkoymuştu.

İnsanları da üç şeyde kendi hallerine bırakırdı:

1. Hiçbir kimseyi ne yüzüne karşı, ne de arkasından kınamaz, ayıplamazdı.
2. Hiç kimsenin ayıp ve kusurunu araştırmazdı.
3. Hiç kimseye hakkında sevaplı ve hayırlı olmayan sözü söylemezdi.

Peygamber Aleyhisselam konuşurken, meclisinde bulunanlar başlarına kuş konmuş gibi sessiz ve hareketsiz dururlar; sözünü bitirip susunca, söyleyeceklerini söylerler; fakat kendisinin yanında asla tartışmaz, çekişmezlerdi.

Peygamber Aleyhisselamın yanında birisi konuşurken, konuşmasını bitirinceye kadar, diğerleri susarlardı.

Peygamber Aleyhisselamın yanında en sonrakinin sözü ile en öncekinin sözü farksızdı.

Meclisinde bulunanlar birşeye gülerlerse o da-onlara uyarak-güler, birşeye hayret ederi erse o da-onlara uyarak-hayret ederdi.

Meclisine gelen garibi erin, yabancıların sözlerindeki ve sorularındaki kabalık ve kıncılığa-ashabı da kendisi gibi davransınlar diye-katlanırdı.

'Bir ihtiyaç sahibinin ihtiyacını talep ettiğini gördüğünüz zaman, ihtiyacını ele geçirmesi için ona yardım ediniz!'buyururdu.

Gerçeğe uygun olmayan övmeyi kabul etmezdi.

Hakka tecavüz etmedikçe hiç kimsenin sözünü kesmezdi.

Haka tecavüz ettiği zaman da, ya onu men ederek sözünü keser, yahut meclisten kalkıp giderdi' dedi.[\[1\]](#)

'Peygamber Aleyhisselamın susması nasıldı?' diye sordum.

'Peygamber Aleyhisselamın susması, dört şey üzerine; yani (1) hilim, (2) hazer, (3) takdir, (4) tefekkür üzerine idi.

Takdir insanlara eşit bakış ve dinleyişte,

Tefekkür dünya ve ahiret işlerini düşünmesinde göze çarpardı.

Hilim ve sabrı kendisinde toplamıştı.

Hiçbir şey kendisini kızdırmazdı.

Hazere gelince, bu haslette kendisinde dört haslet toplanmıştı:

1. En iyiyi-tâbi olmak için-alırdı.
2. Çirkin olan şeyleri-geri durmak için-bırakırdı.
3. Görüşünü ümmetinin yararına olan şeylere harcardı.
4. Himmetini, ümmetinin dünya ve ahiret mutluluklarını sağlayacak şeyler üzerinde toplardı' dedi.

[2]

'Resûlullah Aleyhisselamın herhangi birşey için 'Hayır!' dediği olmazdı. Yapmak istediği birşey kendisinden istenildiği zaman 'Olur!' buyurur; yapmak istemediği birşey kendisinden istenilince susar, onu

yapmak istemediği susmasından anlaşılırdı.'"[3]

Hind b. Ebi Hâle'ye Göre Peygamberimiz Aleyhisselam

Hiz. Hasan'ın sorusu üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselamın üvey oğlu Hind b. Ebi Hâle de Peygamberimiz Aleyhisselamı şöyle anlatır

"Resûlullah Aleyhisselam yürürken ayaklarını yerden canlıca kaldırır, iki yanına salınmaz, adımlarını geniş atar, yüksek bir yerden iner gibi önüne doğru eğilir, vakar ve sükûnetle rahat yürürdü.

Bakmak istediği, bakacağı tarafa tamamıyla dönerek bakardı.

Etrafına gelişigüzel bakınmazdı.

Yeryüzüne bakışı, semaya bakışından uzundu.

Yeryüzüne bakışı da, gözücuyla idi.

Yürürken, sahabilerinin gerisinde yürürdü.

Birisiyle karşılaştığı zaman, önce kendisi selam verirdi.

Resûlullah Aleyhisselam daima düşünceli idi.

Kendisinin susması, konuşmasından uzun sürerdi.

Resûlullah Aleyhisselam lüzumsuz yere konuşmazdı.

Söze başlarken de, sözü bitirirken de, Allah'ın ismini anardı.

Konuşurken kısa ve özlü kelimelerle konuşurdu.

Resûlullahın sözleri hep gerçek ve yerinde idi.

Resûlullah Aleyhisselam konuşurken ne fazla, ne de eksik söz kullanırdı.

Kimsenin gönlünü kırmaz, kimseyi hor görmezdi.

En ufak nimete bile saygı gösterir, hiçbir nimeti vermezdi.

Bir nimeti ne hoşuna gittiği için över, ne de hoşlanmadığı için yererdi.

Dünya için, dünya işleri için kızmazdı; fakat bir hak çiğnenmek istendiği zaman, onun öcünü almadıkça hiçbir şey kızgınlığının önüne geçemezdi.

Kendi şahsı için asla kızmaz ve öç almazdı.

Birşeye işaret edeceği zaman, parmağıyla değil, bütün eliyle işaret ederdi.

Hayret ve taaccüb ettiği zaman elinin duruşunu tersine çevirir, yani avucu göğe doğru ise onu yere doğru, yere doğru ise onu göğe doğru çevirirdi.

Konuşurken el hareketi yapar, sağ elinin avucunu sol elinin baş parmağının iç tarafına vurur dururdu.

Kızdığı zaman, kızgınlıktan hemen vazgeçer ve kızgınlığını belli etmezdi.

Neşelendiği, ferahlandığı zaman gözlerini yumardı.

En fazla gülmesi, gülüm sem ekti. Gülümserken de, ağızındaki dişleri inci taneleri gibi görünürdü."

[4]

Hiz. Âişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam insanların en güzel ahlâklısı idi. Hiçbir çirkin söz söylemez ve hiçbir çirkin harekete tenezzül etmezdi.

Çarşı ve pazarlarda bağınıp çağırılmaz, kötülüğü kötülükle karşılamazdı.

Fakat, affeder ve bağışlardı . [\[5\]](#)

İnsanların en naziği, en iyi huylusu ve en güleci idi. [\[6\]](#)

Allah yolunda cihad dışında ne bir hizmetçiye, ne bir cariyeye, ne de bir kimseye el kaldırmış, vurmuştu. [\[7\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Peygamberlikten Önceki ve Sonraki Durumu

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisine peygamberlik gelmeden önce de kavmi arasında ahlâkının güzelliği ve üstünlüğü ile övülür, parmakla gösterilirdi.

Bu gerçeği Muhammed b. İshak (vefatı 151 H.) ile Muhammed b. Sa'd (vefat 230 H.) ve daha başkaları şöyle dile getirirler:

"Resûlullah Aleyhisselam erlik çağına erinceye kadar mertlik ve insanlıkça kavminin en üstünü, ahlâkça en güzeli, soy-sopça en şerefli, komşuluk hakkını en çok gözeteni, hilm ve uslulukça en büyüğü, doğru sözlülükte en başta geleni, eminlik ve güvenilirlikte en büyüğü, kötülüklerden ve insanları alçaltan huylardan da en uzak bulunanı idi.

Yüce Allah bütün iyi haslet ve meziyetleri onda toplamıştı.

Bunun için kendisi kavmi arasında 'el-Emîn¹ adıyla anılırdı." [8]

Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında:

"Muhakkak ki sen pek büyük bir ahlâk üzeresin!" (Kalem: 4) buyurmuş; Peygamberimiz Aleyhisselam da, ahlâkî faziletleri tamamlamak için gönderildiğini açıklamıştır. [9]

"Sizin Bana en sevgiliniz, Kıyamet günü yeri bana en yakın olanınız, ahlâkı en güzel olanınızdır." [10]

"Mü'minlerin imanca en olgunları, ahlâkı en güzel olanlarıdır." [11]

"Sizin hayırlılarınız, ahlâkı en güzel olanlarıdır." [12]

"Kıyamet günü Mîzanda güzel ahlâktan daha ağır basan birşey yoktur." [13]

"İnsanların İslâmiyet bakımından en güzelleri, ahlâkça en güzel olanlardır" buyurmuştur. [14]

Peygamberimiz Aleyhisselamın önüne bir adam gelip:

"Yâ Rasûlallah! Hangi amel üstündür?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Güzel ahlâk!" buyurdu.

Adam, Peygamberimiz Aleyhisselama sağ tarafından gelip:

"Hangi amel üstündür?" diye tekrar sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam yine:

"Güzel ahlâk!" buyurdu.

Adam, Peygamberimiz Aleyhisselama sol tarafından gelip:

"Yâ Rasûlallah! Hangi amel üstündür?" diye tekrar sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Güzel ahlâk!" buyurdu.

Adam arka taraftan gelip Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Yâ Rasûlallah! Hangi amel üstündür?" diye tekrar sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona doğru yönelerek:

"Anlamıyor musun? Güzel ahlâktır!

O da, gücün yeterse hiç kızmam andır!" buyurdu. [\[15\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Yâ Rasûlallah! İnsanlara verilen en hayırlı şey nedir?" diye sorulunca da, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Güzel ahlâktır!" buyurmuştur. [\[16\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Fetânet Sıfatı

Peygamberimiz Aleyhisselamın ahlâkının ve gidişatının güzelliği ile birlikte; halkın gizli ve açık işlerini tam bir dirayetle idare edişini, genel ve özel siyasetini, daha önceden hiç kimseden birşey öğrenmeden, hiç çalışıp çabalamadan, okuma-yazma bilmeden kendisine ihsan buyurulan ilmi ve şeriatlardan bildirdiklerini inceden inceye düşünen kimse, Peygamberimiz Aleyhisselamın aklının üstünlüğünde ve anlayışının keskinliğinde hiç şüphe etmez.

Vehb b. Münebbih:

"Ben yetmiş bin kitap okudum ve hepsinde de, Peygamber Aleyhisselamı gerek akıl ve gerek görüş bakımından insanların en üstünü buldum! Okuduğum kitapların hepsinde gördüm ki, dünyanın başından sonuna kadar Yüce Allah'ın bütün insanlara vermiş olduğu akıl, Peygamber Aleyhisselamın aklının yanında ancak dünya kumlarından bir kum tanesi gibi kalmaktadır!" demiştir. [\[17\]](#)

Akıl; ilim ve marifetin kaynağıdır.

İsabetli görüş, keskin zekâ, görüş ve düşüncülerinde isabet, doğru tahmin, işlerin sonunu düşünme, şehvetle mücadele, güzel siyaset ve tedbir, faziletlere tâbi olma, çirkin huy ve hareketlerden uzak durma da hep akıldan kaynaklanır. [\[18\]](#)

Rebi¹ b. Hüseyim:

"İslâmiyetten önce Cahiliye devrinde halk Resûlullah Aleyhisselamın hakemliğine başvururlardı" der. [\[19\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın 35 yaşında bulundukları ve Kureyş müşriklerince Kabe'nin onarımına girişildiği sırada Hacerü'l-Esved'in Kabe duvarındaki yerine konulması işi Kureyş liderleri arasında sert bir tartışma ve çekişmeye yol açmıştı. Her kabile onu yalnız başına kaldırıp yerine koymak istiyor ve buna kendi kabilesinin daha lâıyk olduğunu iddia ediyordu. En sonunda birer tarafa çekilmişler, bu hususta and içmişler ve çarpışmaya hazırlanmışlardı.

Abduddar oğulları, ortaya içi kanla dolu bir çanak getirip, müttefikleri olan Adiyy oğullarıyla birlikte ellerini kanlı çanağa batırarak bu yolda ölmeyi göze aldıklarına yemin etmişlerdi.

Dört veya beş gece böylece sinirler gerilmiş bir halde geçtikten sonra, Kabe'ye ilk giriş yapan kişinin (Peygamberimiz Aleyhisselamın) hakemliğine başvurulmuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselam Hacerü'l-Esved'i ridasının üzerine koymuş, ridanın dört köşesini dört kabilenin büyüklerine tutturup Hacerü'l-Esved'in konulacağı yere kadar kaldırtmış, ridanın içinden alıp kendi eliyle yerine yerleştirmişti. [\[20\]](#)

Kabileler arasında kanlı bir savaşa dönüşerek asırlar boyunca sürüp gidecek olan çetin bir anlaşmazlığı, Peygamberimiz Aleyhisselam böylece en makul ve hakîmâne bir şekilde halledivermiştir.

Hicretin 7. yılında elçi olarak gönderilen Hâtub b. Ebi Beltea ile tartışan İskenderiye kralı Mukavkis da:

"Sen hakîm olanın yanından geliyorsun!" diyerek Peygamberimiz Aleyhisselam hakkındaki takdirini açığa vurmuştur. [\[21\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın 19 yıl sonra Hicretin 6. yılında ancak 1400-1500 mücahidle gidebildiği Hudeybiye'de Hz. Ömer gibi bazı ateşli sahabilerin olanca itirazlarına rağmen bazı

tavizler vererek Kureyş müşriki eriyle yapmayı başardığı muahede; önce Hayber'i, sonra da Kureyşlilerin muahede hükmünü bozucu davranışları üzerine 10.000'e yükselen askerî bir güçle gidip Mekke'yi fethedecek kadar, İslâm'a ve Müslümanlara güç kazandırmıştı . [\[22\]](#)

Yine Hz. Ömer'in olanca itiraz ve çabasına rağmen, Hazrecîlerin ve münafıkların lideri Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün ricası üzerine cesedini kendi gömleğine sardırması ve cenaze namazını da kıldırması.

Abdullah b. Übeyy gibi kötülükleri herkesçe bilinip duran bir kimseye gömleğini niçin verdiği ve cenaze namazını ne diye kıldırıldığı sorulduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim gömleğim ve üzerine kıldığım namazım onu Allah'tan, Rabbimden gelecek azabdan kurtaracak değildir. Fakat, ben bu sayede onun kavminden hâlâ müşriklikte direnen bin kişinin Müslüman olmasını umuyorum!" buyurup, gayesindeki yüceliği ve siyasetindeki inceliği ortaya koymuş;[\[23\]](#) Abdullah b. Übeyy'in böyle Peygamberimiz Aleyhisselamın gömleğinden ve üzerine kılacağı namazdan ahirette yararlanmayı umduğunu sanan müşrik Haz recilerden 1000 kişi-tahmin buyurulduğu gibi-Müslüman o İm ustur. [\[24\]](#)

Hz. Ömer:

"Bundan sonra, [\[25\]](#) Resûlullah Aleyhisselama karşı cüretime şaştım! Allah ve Resûlü elbette daha iyi bilir!" demiştir. [\[26\]](#)

Hz. Ömer, Hudeybiye muahedesi sırasındaki itirazlarını hatırladıkça da korkar ve:

"O zaman söylemiş olduğum sözlerin akıbetinden korkup hayır olmasını umarak nafile sadakalar vermekten, oruçlar tutmaktan, namazlar kılmaktan ve köleler azad etmekten geri durmadım!" derdi. [\[27\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Sıdk Sıfatı

Peygamberimiz Aleyhisselam yalnız kendi kavminin değil, Hz. Ali'nin dediği gibi, bütün insanların da en doğru sözlüsü ve ahdine en vefalısı idi. [\[28\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın ağzından hiçbir zaman hak ve gerçek sözden başkası çıkmazdı.

Abdullah b. Amr b. Âs der ki:

"Ben, Resûlullah Aleyhisselam dan duyduğum herşeyi ezberlemek ister ve yazardım.

Kureyşlilerden bazı sahabiler beni ondan nehyettiler ve:

'Sen Resûlullah Aleyhisselamdan duyduğun herşeyi yazıp duruyorsun ama, Resûlullah Aleyhisselam nihayet beşerdir. Gazap halinde de, rıza halinde de söz söyler!' dediler.

Bunun üzerine, ben bir müddet yazmaktan vazgeçtim.

Nihayet, durumu Resûlullah Aleyhisselam a arzettim. [\[29\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, ağzına parmağıyla işaret ederek: [\[30\]](#)

'Yaz! Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, buradan hak sözden başkası çıkmaz!' buyurdu." [\[31\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, dil şakası yaparken bile, doğruluktan, doğru sözlülüktan ayrılmaz:

"Ben şakayapanım, ama gerçekten başkasını söylemem!" buyururdu. [\[32\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına bir adam gelerek kendisini bir hayvana bindirmesini (kendisine binecek bir hayvan verilmesini) isteyince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben seni dişi bir devenin dölüne bindireyim!" buyurdu.

Adam:

"Yâ Rasûlalları! Ben dişi devenin dölünü ne yapayım?!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Develeri dişi develerden başkası mı doğurur?" buyurdu. [\[33\]](#).

Hilm ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Hilm Sıfatı

Hilm; nefsi öfke heyecanından alıkoyuş, [34] yavaş ve uslu oluş demektir. [35]

Hilm ve tahammül, gücü yettiği halde affetmek, hoşlanılmayacak şeylere sabretmektir.

Hilm, tahrik edici sebepler karşısında sebat ve kararlılığın çoğalma halidir.

Tahammül; elem ve ezâ verici davranışlar karşısında kendini tutmak, nefesine hâkim olmaktır.

Sabır da bunun gibidir.

Afv ise, suçluyu muaheze etmeyi bırakmak, azarlama ve cezalandırmadan vazgeçmektir.

Yüce Allah bütün bunlar hakkında Peygamberimiz Aleyhisselamı terbiye edip yetiştirmiştir. [36]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Şüphe yok ki Allah ahlâkî faziletleri evliyasına tahsis etmiştir.

Kendinizi yoklayınız; eğer onları kendinizde bulursanız, Allah'a hamd ediniz. Bulamazsanız, talep ediniz!" buyurdu.

"Onlar nelerdir?" diye sorulunca, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Yakîn, kanaat, sabır, şükür, akıl, mürüvvet (insaniyet), hilm, sehâvet, şecaat!" buyurmuştur. [37]

Her hilm sahibinden, muhakkak bir zelle (sürçme) sadır olmuştur.

Fakat Peygamberimiz Aleyhisselam bundan masun bulunmuş, ezâ ve işkencelerin çoğalması kendisinin ancak sabrını arttırmıştır. [38]

Hilm sıfatı, Peygamberimiz Aleyhisselamın Tevrafta anılan belirli vasıfları arasında idi.

İmam Zührî'nin bildirdiğine göre; bir Yahudi demiştir ki:

"Resûlullahın Tevratta görülen sıfatlarından başka hiçbir sıfatı kalmamıştı.

Ben kendisini alışveriş neticesinde belli bir vade ile otuz dinar borçlandırmış, vadeye bir gün kala yanına gidip:

'Ya Muhammedi Hakkımı öde! Zaten, siz Abdulmuttalib oğulları cemaatinin âdeti borçlarını uzatıp durmaktır!¹ demiştim.

Ömer b. Hattab, bana:

'Ey kötü Yahudi! Vallahi, Resûlullahın evinde olmasaydın, senin gözünü patlatırdım!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ya Ebâ Hafs! Allah seni yarlıgasın!

Biz senden bundan başka türlüünü görmek ihtiyacında idik.

Sen bana onun üzerimde bulunan hakkını güzellikle ödememi söyleyecek, ona da hakkını tahsilde yardımcı olmakla beraber alacağını isterken daha nazik davranmasını tavsiye edecektin!' buyurdu.

Benim Resûlullah'a karşı cahilce, kaba ve katı hareketim kendisinin hilmini arttırmaktan başka birşey yapmadı.

Bana:

'Ey Yahudi! Senin hakkının ödeme günü ancak yarın sabah girecektir!' buyurduktan sonra, Ömer'e:

'Ya Ebâ Hafs! Onu yarın günün başlangıcında istediği hurma bahçesine götür!

Eğer beğenirse, kendisine şu kadar sa' hurma verve hakkından biraz da fazla ver! Verirken, 'Sana şu kadar da fazla veriyorum!' de!

Eğer bu bahçedekine razı olmazsa, kendisine filanca bahçeden şu kadar hurma ver!' buyurdu.

Ömer, beni hurmasını beğendiğim bahçeye götürdü. Oradan, Resûlullah Aleyhisselamın dediği kadar hurma verdi.

Emrettiği fazlayı da verdi."

Deniliyor ki; Yahudi, hurmayı teslim aldığı zaman:

"Ben şahadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Muhammed Aleyhisselam da Allah'ın Resûlüdür!

Ey Ömer! Gördüğün şeyi yapmaya beni sevkeden, Resûlullah Aleyhisselamın Tevrat'ta yazılı bütün sıfatlarını-hilm sıfatı hariç-kendisinde görmüştüm. Bugün kendisinin hilmini denemiş, onu da Tevrat'ta yazılı olduğu şekilde bulmuşumdur.

Seni şahit tutarım ki; şu hurma ile malımın yansı Müslümanların fakirlerine bağışlanmıştır!" dedi.

Hz. Ömer:

"Onlardan bazısına' de!" dedi.

Yahudi de:

"Onlardan bazısına!" dedi.

Bu Yahudi, küfür üzerinde yaşayan yüz yaşlarındaki tek ihtiyarları hariç, bütün ev halkıyla birlikte Müslüman oldu. [39]

Allah onlardan razı olsun!

Yahudi bilginlerinden[40] ve zenginlerinden[41] Zeyd b. Su'ne (Sa'ne) der ki:

"Muhammed Aleyhisselamın yüzüne bakınca, kendisinde peygamberlik alâmetlerinden iki şeyden başka zuhur etmedik birşey kalmadığını anladım.

Kendisindeki hilm sıfatı, karşılaştığı cahillik ve kabalığı geçiyor mu, geçmiyor mu?

Kendisine karşı en ağır, cahilce ve kabaca davranışlar, hilmini artırıyor mu, artırmıyor mu?

Bu hususta henüz bir bilgi edinememiş; eğer kendisiyle düşer kalkarsam herhalde bunu da öğrenirim, demiştim.

Resûlullah Aleyhisselam, günlerden bir gün, yanında Ali b. Ebu Talib bulunduğu halde, odalardan birinden dışarı çıktı.

O sırada, hayvan üzerinde, bedevîye benzeyen bir adam çıkageldi ve:

'Yâ Rasûlallah! Köy halkından filan oğulları Müslüman olup İslâmiyete girdiler.

Onlara, Müslüman olurlarsa geçimlik geleceğini söyler dururdum.

Yağmursuzluk, kuraklık yüzünden son derecede kıtlık sıkıntısına uğradılar.

Yâ Rasûlallah! Ben onların sizlerden birşeyler umarak girdikleri İslâmiyetten çıkmalarından

korkuyorum!

Eğer onlara birşeyler gönderip yardım etmeyi uygun görürsen, gönder!¹ dedi.

Resûlullah adama baktı, sonra yan tarafına bakınca Ali'yi gördü.

Ali:

'Yâ Rasûlallah! Onlara verilecek hiçbir şey kalmadı!' dedi.

Bunun üzerine, ben hemen Resûlullahın yanına sokulup:

'Yâ Muhammed! Sana ait filan oğullarının bahçesinden şu kadar zaman sonra vermek üzere bana şu miktarda hurma satsan olmaz mı?' dedim.

Resûlullah:

'Hayır! Olmaz ey Yahudi! Fakat sana şu kadar zaman sonra belli miktarda hurma satabilirim!' buyurdu.

Filan oğullarının bahçesinden diye isim açıklamadı.

Ben de:

'Olur!¹ dedim.

Bana satış yapınca, kasama gidip şu kadar müddet sonra şu kadar hurmaya karşılık kendisine seksen m işkal altın verdim.

Onu hemen o adama teslim edip:

'Onlara adalet üzere paylaştı ve kendilerine bununla yardım et!' buyurdu.

Alacağımınvadesinden iki veya üç gün önce, Resûlullahınyanına vardım. Gömleğinin ve ridasının yakasından tuttum. Asık ve ekşi bir suratla yüzüne dik dik baktım ve:

'Yâ Muhammed! Hakkımı daha ödemeyecek misin?

Vallahi ey Abdulmuttalib oğulları! Sizin borcunuzu ödemedede kötü davranıcı olduğunuzu, hep uzatıp durduğunuzu bilmezdim.

Sizinle düşüp kalkmak, öyle olduğunuzu bana öğretti!' dedim.

Ömer'in yüzüne baktığım zaman, gözleri döner felek gibi dönüyordu!

Sonra, gözlerini bana dikti ve:

'Ey Allah düşmanı! Sen misin Resûlullah Aleyhisselama işittiğim sözleri söyleyen, gördüğüm şeyleri yapan?!

O'nu hak din ve kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki, eğer kendisinden çekinmeseydim, muhakkak kılıcımla vurup kelleni uçururdum!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam, sükûnet içinde gülümseyerek Ömer'e baktıktan sonra:

'Ya Ömer! Ben ve o, senden bu türlü davranıştan başkasını görmek ihtiyacında idik!

Sen, borcumu güzellikle ödemeyi bana tavsiye, alacağını güzellikle istemesini de ona tavsiye edecektin!

Ey Ömer! Git! Ona hakkını öde! Yirmi sa' da fazla olarak ver!¹ buyurdu.

'Ey Ömer! Bu fazla bana ne için veriliyor?' diye sordum.

Ömer

'Resûlullah Aleyhisselam, sana şiddet göstermiş olmamın yerine bu fazlayı vermemi bana emretti!' dedi.

Ömer'e:

'Ey Ömer! Beni tanıdın mı?¹ diye sordum.

Ömer

'Hayır, tanımadım! Sen kimsin?' dedi.

'Zeyd b. Sa'neyim!' dedim.

Ömer

'Yahudilerin bilgini mi?' diye sordu.

'Yahudi bilgini!' dedim.

Ömer

'Öyleyse, Resûlullah Aleyhisselama yaptığın şeyi yapmaya seni sevkeden ne idi?' diye sordu.

Kendisine:

'Ey Ömer! Muhammed Aleyhisselamın yüzüne bakınca, kendisinde peygamberlik alâmetlerinden iki şeyden başka birşey kalmadığını anladım.

Hilm sıfatı, karşılaşacağı cahillik ve kabalığı geçiyor mu, geçmiyor mu? En kaba ve cahilce davranışlar kendisinin hilmini artırıyor mu, artırmıyor mu?

Bu hususta henüz bir denemede bulunmamıştım.

İşte, ona söylediklerimi ancak bu maksatla söyledim ve kendisinde aradığım bu sıfatların da bulunduğunu gördüm.

Ey Ömer seni şahit tutarım ki; ben Allah'ı Rab, İslâmiyeti din, Muhammed Aleyhisselamı da peygamber olarak kabul ettim!

Ve yine seni şahit tutarım ki; malımın yarısı Muhammed Aleyhisselamın ümmetine sadakadır. Çünkü, ben servetçe onlardan zengin bulunuyorum!¹ dedim.

Ömer

'Onlardan bir kısmına, de! Çünkü sen onların bütününe tasaddukta bulunmaya mal yetiştiremezsin!' dedi.

Ben de:

'Onlardan bir kısmına!' dedim."

Zeyd b. Su'ne, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına dönünce:

"Şehadet ederim ki; Allahtan başka hiçbir ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki; Muhammed Aleyhisselam Allah'ın kulu ve resûlüdür!" diyerek iman, ikrarve bey'at etti. [\[42\]](#)

Enes b. Malik der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamla birlikte yürüyordum. Resûlullahın üzerinde Necran kumaşından yapılma, kalın yakalı bir cübbe vardı.

Bir bedevî, arkadan yetişip Resûlullahın cübbesinden şiddetle çekti. [43]

Kendisine doğru öyle şiddetli bir çekişle çekti ki, Peygamber Aleyhisselam bedevinin göğsüne doğru yöneldi.

Cübbe yırtıldı da, cübbenin yakası Resûlullahın boynunda kaldı. [44]

Resûlullahın boynuna baktım; bedevinin çekişinin şiddetinden, cübbenin yakası Resûlullahın boynunda iz bırakmıştı!

Bedevî:

'Ya Muhammed! Allah'ın senin yanında bulunan malından[45] şu iki devemin üzerine yükle!

Çünkü sen bana ne kendi malından, ne de babanın malından yükleyecek değilsin!' dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, biraz sustuktan sonra:

'Mal Allah'ın malıdır! Ben de onun kuluyum!

Ey A'râbî! Sen bana yaptığın şeyden dolayı misliyle mukabele olunacaksın!¹ dedi. [46]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

'Hayır! Allahtan mağfiret dilerim!

Hayır! Allah'tan mağfiret dilerim!

Hayır! Allah'tan mağfiret dilerim ki, beni çekiştirdiğinden dolayı ben de seni çekiştirip ödemedikçe senin için birşey yüklemeyeceğim!' buyuruyor, bedevî de her defasında:

'Vallahi ben bundan dolayı misliyle mukabele ettirmem!' diyordu. [47]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Niçin ettirmiyorsun?!' diye sordu.

Bedevî:

'Çünkü sen kötülüğü kötülükle karşılamaz, cezalandırmazsın da, onun için ettirmem!' dedi.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam güldü. [48] Sonra da bir adam çağırdı ve:

'Şu iki deveden birisine arpa, diğerine hurma yükle!¹ buyurdu." [49]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Şefkat ve Merhametinin Cihanşümullüğü

Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'inde Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında:

"Biz seni âlemlere ancak rahmet olmak üzere gönderdik!" (Enbiyâ: 107)

"Andolsun, size öyle bir peygamber gelmiştir ki, sıkıntıya uğramanız ona çok ağır ve güç gelir! O, üstünüze çok düşkündür! Bütün mü'minler için çok şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe: 128)

"Onlar mü'min olmayacaklar diye âdeta kendine kıyacaksın!" (Şuarâ: 3) buyurmuş;

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Benimle sizin misaliniz, ateş yakan, ateşine düşmeye başlayan kelebek ve çekirgeleri men etmeye çalışan adama benzer ki; ben sizi ateşe düşmekten korumak için eteklerinizden tutuyorum, sizlerse hep elimden kurtulmaya çabalayıp duruyorsunuz!" buyurmuştur. [\[50\]](#)

Uhud savaşı günü, Peygamberimiz Aleyhisselamın rebâiye dişi kırılmış, yüzü yaralanmıştı.

Bu hal, Ashab-ı Kiramın son derecede ağırına gitmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam a:

"Müşriklerin aleyhine dua etsen?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben lânetleyici olarak gönderilmedim, fakat ben Hakk'a davet edici ve rahmet olarak gönderildim.

Allah'ım! Kavmime hidayet nasip et! Çünkü onlar bilmiyorlar!" diye dua etti.

Hiz. Ömer:

"Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah! Nuh Aleyhisselam kavmi hakkında 'Ey Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden yurt tutan, gezip tozan hiçbir kimse bırakma!' [Nuh: 26] diye dua etmiştir.

Sırtın çiğnendiği, yüzün kana boyandığı ve rebâiye dişin kırıldığı zaman, Nuh Aleyhisselam gibi aleyhimizde dua etmiş olsaydın, son ferdimize kadar hepimiz muhakkak helak olurduk!

Fakat sen böyle demekten kaçındın da, 'Allah'ım! Kavmimi mağfiret buyur! Çünkü onlar bilmiyorlar!' diyerek hayır dua ettin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın bu duası; fazileti, ihsanın bütün derecelerini, güzel ahlâkı, keremi, sabır ve hilmin gayelerini biraraya toplamıştır.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisine yapılanlara sükût etmekle kalmamış, hatta onların suçlarını bağışlamış, sonra şefkat ve merhamet etmiş, kendilerinin bağışlanmalar için dua ve şefaatte bulunup 'Onları yarlığa, hidayete erdir!' demiş, sonra da şefkat ve merhametinin sebebini 'Benim kavmimi' sözüyle açıklamış, 'Onlar bilmiyorlar!'¹ sözüyle de, bilgisizliklerini kendileri hakkında mazeret olarak göstermiştir. [\[51\]](#)

Tevazu ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Üstün Tevazu

Tevazu; tezellül göstermek, huşûlu, alçakgönüllü olmak, [\[52\]](#) hakka boyun eğmek, [\[53\]](#) hakkı kabul etmek demektir. [\[54\]](#)

Sair huylarda olduğu gibi, tevazuun da aşırılık ve kıtlık taraf la rıyl a itidal derecesi vardır.

Tevazuun kıtlığına tekebbür (büyüklenmek), aşırılığına mezellet (zelillik), itidal derecesine tevazu denilir.

Tevazuun makbul olanı, yaltaklanma ve hisset derecesine düşürülmeyenidir.

Çünkü, herşeyin iki tarafı, aşırılığı ve kıtlığı verilmiştir.

Herşeyin Yüce Allah katında makbul olanı, itidal, orta derecesidir. O da, her hak sahibine hakkını vermektir.

Peygamberimiz Aleyhisselam, makam ve mertebesinin yüceliği ile birlikte, insanların en tevazu-lusu [\[55\]](#) ve en kibirsizi idi. [\[56\]](#)

Kendisinin kral peygamberlikle kul peygamberlik arasında muhayyer bırakılıp kul peygamber olmayı seçmesi üzerine, İsrail Aleyhisselam:

"Şüphe yok ki, Allah, tevazu gösterdiğin o şeyi de sana vermiş bulunuyor.

Kıyamet günü Âdem oğullarının seyyidi sensin!

Yer kendisi için yarılıp kabrinden ilk çıkacak ve şefaet edecek olan da sensin!" demiştir. [\[57\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizden, ameli kendisini kurtarabilecek bir kimse yoktur!" buyurmuştu.

"Yâ Rasûlallah! Senin de mi amelin kurtaramaz?" diye sordukları zaman, geçmişteki ve gelecekteki günahlarının Yüce Allah tarafından bağışlanmış olduğu kendisine müjdelenmiş bulunduğu halde (Feth: 1):

"Evet! Beni de amelim kurtaramaz! Ancak, Rabbim olan Allah beni tarafından bir mağfiret ve rahmetle bürürve korur!" buyurmuştur. [\[58\]](#)

H. Hüseyin der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam:

'Siz, beni hakkım olan derecenin üzerine yükseltmeyiniz!

Çünkü, Yüce Allah beni resûl edinmeden önce kul edinmiştir!¹ buyurdu." [\[59\]](#)

H. Ömer de:

"Resûlullah Aleyhisselam:

'Nasrânîlerin İsa b. Meryem Aleyhisselamı 'Allah'ın oğlu' diyerek haksız yere övdükleri gibi, siz de beni övmekte aşın gitmeyin iz! [\[60\]](#)

Şüphe yok ki, ben ancak bir kulum! [\[61\]](#) Allah'ın kuluyum! [\[62\]](#) Resûlüyüm! [\[63\]](#)

O halde, bana 'Allah'ın kulu ve resûlü' deyiniz!' buyurdu" demiştir. [\[64\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir sefer sırasında, bir koyun kesilip pişirilmesini ashabına

emretmişti.

Ashabdan birisi:

"Yâ Rasûlallah! Onun boğazlanması benim üzerime olsun!" dedi.

Başka birisi:

"Yâ Rasûlallah! Onun yüzmesi de benim üzerime olsun!" dedi.

Başka birisi de:

"Yâ Rasûlallah! Onun pişirilmesi de benim üzerime olsun!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Odun toplamak da benim üzerime olsun!" buyurdu.

Sahabiler

"Yâ Rasûlallah! Biz senin işini de görmeye yeteriz! (Senin odun toplamana gerek yok!)" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizin benim işimi de görmeye yeteceğinizi biliyorum.

Fakat ben size karşı imtiyazlı bir durumda bulunmaktan hoşlanmam!

Çünkü Allah kulunu ashâbı arasında imtiyazlı durumda görmekten hoşlanmaz!" buyurdu. [\[65\]](#)

Bir gün bir adam, Peygamberimiz Aleyhisselamın huzuruna gelince, peygamberlik heybetinden, titremeye başlamıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Kendine gel! Ben bir hükümdar değilim! Ben ancak Kureyş kabilesinden, kurumuş et yiyen bir kadının oğluyum!" buyurmuştur. [\[66\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mekke'nin yukarı taraflarında bir yere dayanmış olarak yemek yediği sırada, Cebrail Aleyhisselam gelip:

"Yâ Muhammedi Demek sen krallar gibi yiyorsun?!" deyince, hemen yere oturuvermiştir.

Peygamberimiz Aleyhisselama bir gün Cebrail Aleyhisselamla birlikte bir melek gelmişti ki, daha önce o hiç gelmemişti.

Melek, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Rabbin sana selam söylüyor ve seni ya bir peygamber krallık veya bir peygamber kulluk arasında muhayyer kılıyor. Bunlardan birini seçmekte serbest bırakıyor.

'Senin için, istersen peygamber kral, istersen peygamber kul olma var!' buyuruyor" dedi.

Cebrail Aleyhisselam "Tevazu göster!" diye işaret edince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Peygamber kul olayım!" cevabını vermiştir. [\[67\]](#)

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam ne ayak üzerinde, ne de bir yere dayanarak, yaslanarak yemek y e m e m iştir. [\[68\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, Mekke'nin fethinde, amcası Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani'nin evine varmıştı . [\[69\]](#)

Ona:

"Yanınızda yiyecek birşey var mı?" diye sormuştu.

Ümmü Hani:

"Hayır! Yalnız kurumuş ekmek kırıntıları ve sirke var! [70]

Fakat bunları sana sunmaya haya ederim!" dedi. [71]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onları getir! Suyun içine ufala! Tuz da getir!" buyurdu.

Sirkeyi onun üzerine döküp yedikten sonra, Yüce Allah'a şükretti.

"Ey Ümmü Hani! [72] Sirke ne güzel katıktır! Sirke bulunan bir ev katıktan mahrum sayılmaz!" buyur-du. [73]

Peygamberimiz Aleyhisselam hiçbir yemeği hor görmemiş, vermemiştir.

Bir yemeği arzu ederse yer, arzu etmezse bırakır, susardı . [74]

En ufak nimete bile saygı gösterir, hiçbir nimeti yermeydi. Hiçbir nimeti ne hoşuna gittiği için över, ne de hoşlanmadığı için yerirdi. [75]

Abdullah b. Mes'ud der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam bir hasırın üzerinde yatıp uyumuş ve hasır böğründe iz yapmıştı. [76] Uyanınca, böğrünü oğuşturdu. [77]

'Babam, anam sana feda olsun[78] yâ Rasûlallah! Keşke bize bildirseydin de, hasırın üzerinde, [79] senin için, tenini ondan koruyacak[80] birşey serseydik?!' dedim. [81]

'Sana yumuşak bir döşek edinseydik!' dedik. [82]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Dünyaya ait şeyler benim neyime gerek! Benim dünya ile olan halim; bir ağacın altında biraz gölgelendikten sonra onu bırakarak yoluna devam eden bir süvarinin misali, hali gibidir¹ buyurdu." [83]

Hayâ ve Peygamberimiz Aleyhisselâmın İnsanların En Hayâlısı Oluşu

Haya; genellikle utanmak dem ektir. [\[84\]](#)

Haya, isyan ehli için de, itaat ehli için de yararlı olan fitrî birhaslettir. [\[85\]](#)

Kadınlar, aşırı şehvetlerini üstün derecedeki haya ile kınıp, bu hususta erkeklere kat kat üstünlük sağlarlar. [\[86\]](#)

Haya; hoş gitmemesi me'mul olan veya geri bırakılması işlenmesinden daha uygun bulunan birşeyin işlenmesi sırasında insanın yüzünde beliren ince kızarma halidir. [\[87\]](#)

Haya; nefsin kışkanılacak birşeyden dürülüp tor top olması, sıkılması, ayıplanmak, kınanmak korkusundan onu bırakmasıdır.

Bu da iki kısım olup; birincisi, nefsânî, yani Yüce Allah'ın herkeste yaratmış olduğu fitrî hayâdır- insanlar arasında edeb ve avret mahallini açmaktan ve cinsel ilişkilerden utanmak, sıkılmak gibi.

Diğeri de imanî hayadır ki, mâsiyetve günah olan kötü işlerden mü'mini alıkoyar. [\[88\]](#)

Hayanın, yerine göre, değişik biçimleri vardır. Meselâ, işlenen kabahatten dolayı hayâ-Âdem Aleyhisselâmınkı gibi.

Yüce Allah ona "Bizden kaçıyor musun?" diye sorduğu zaman, Âdem Aleyhisselâm "Hayır, kaçmıyorum! Fakat Senden haya ediyorum" demiştir. [\[89\]](#)

Hayânın Dindeki Yeri ve Değeri

Peygamberimiz Aleyhisselam, haya hakkında şöyle buyurmuştur

"Her din için bir ahlâk vardır. İslâm ahlâkı da hayadan ibarettir." [90]

"İman, atmış küsur şubedir. Onların en üstünü lâ ilahe illallah'tır. En aşağısı da yoldan, halkı rahatsız eden şeyi gidermektir.

Haya da, imandan bir şubedir." [91]

"Haya, ancak hayır getirir." [92]

"Haya imandandır, iman ise cennettir. Yüzsüzlük cefadandır, cefa ise cehennemdedir." [93]

"Haya, birşeyde bulunursa, onu ancak süsler. Hayâsızlık da, birşeyde bulunursa, onu ancak lekeler!" [94]

"İlk peygamberlerin sözlerinden insanların idrak ve tevarüs ettiği şey, 'Utanmayınca, istediğini yap!'¹ sözüdür." [95]

"Haya ile iman, daima birarada bulunurlar. Onlardan biri kaldırılınca, diğeri de kalkar!" [96]

Abdullah b. Mes'ud der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam bir gün:

'Yüce Allah'tan hakkıyla haya ediniz!' buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! Allah'a hamd olsun, biz Allah'tan haya ediyoruz!' dedik.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Allah'tan haya etmek, böyle değildir.

Fakat, Allah'tan hakkıyla haya etmek; başı ve başın taşıdığı uzuvları, kamı ve kamın içine doldurduğu uzuvları haramdan korumak, ölümü ve toprak altında çürümeyi hatırdan tutmaktır!

Ahireti dileyen kişi de, dünya hayatının zinetini bırakır.

İşte, kim böyle yaparsa, Yüce Allah'tan hakkıyla haya etmiş olur!' buyurdu." [97]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hiç şüphesiz, Azîz ve Celîl olan Allah, bir kulu helak etmek istediği zaman, ondan hayayı çeker alır!

Hayayı çekip alınca, o kul ancak hayâsız ve menfur olur!

Menfur olduğu zaman, kendisinden emniyet kaldırılır.

Emniyet kaldırılınca, o ancak hain olur!

Hain olduğu zaman, kendisinden rahmet kaldırılır!

Rahmet kaldırılınca, o ancak lanete uğrar, mel'un olur!

Lanete uğradığı ve mel'un olduğu zaman da, kendisinin İslâmiyetle bağlantısı koparılır!" buyurmuştur. [98]

Peygamberimiz Aleyhisselam, her iyilikte olduğu gibi, haya hususunda da insanların en hayâlısı, en utanacı idi.

Görölmesinden, açılmasından sakınılan şeylere de; insanların, gözünü en çok yumanı idi. [\[99\]](#)

E bu Saâd el-Hudrî der ki:

"Peygamber Aleyhisselam, kendi köşesine çekilmiş bakireden daha hayâlî ve utangaç idi. Birşeyden hoşlanmadı mı, onu yüzünden anlardık." [\[100\]](#)

Cömertlik ve Peygamber Aleyhisselam İnsanların En Cömerdi Oluşu

Cûd, kerem, sehâ ve semahat kelimeleri genellikle cömertlik mânâsına gelirlerse de, bazıları bunların arasında mânâ farkı bulmuşlardır.

Üstün değerli, yararlı şeyleri gönülden koparak, hiç çekinmeden harcamaya kerem ismini vermişlerdir. [\[101\]](#)

Bazılarına göre de, cömertliğin üç derecesi vardır:

1. Sehâ,
2. Cûd,
3. îsâr.

Malından bir kısmını verip bir kısmını bırakan kişi, sehâvet sahibidir.

Malından çok kısmını dağıtan ve kendisi için birazını bırakan kişi, cûd sahibidir.

Malından geçinecek kadarını alıkoyup üst tarafını dağıtan kişi de, îsâr sahibidir.

Sehâ; fıtrî bir haslettir. Sehânın zıddı şuhh'tur. [\[102\]](#)

Şuhh; buhlûn (cimriliğin) hırsıyla birlikte âdet haline gelmiş bulunmasıdır. [\[103\]](#)

Buhl de; tutup biriktirmek lââyık olmayan şeyi tutmaktır. [\[104\]](#)

Sehâ; cûddan üstündür.

Her sahî cûd sahibidir, fakat her cûd sahibi sahî değildir.

Cûd; lââyık olan şeyi lââyık olana vermektir.

Bunun zıddı olan buhl de, lââyık olan şeyi lââyık olandan esirgemektir. [\[105\]](#)

Sehâvet; lââyık ve vacib olan miktarda malı, mahal ve münasip olan yerlere harcamak, ulaştırmak güç gelmeyip kolay gelmektir. [\[106\]](#)

Meleke halinde bulunmayan, kolayca yapılamayan harcamaya cömertlik denmez.

Kendisini zorlaya zorlaya cömertliği âdet edinmiş olan kimse, cömert ahlâklı sayılmaz.

Fakat imkân ve fırsat bulamadığı için cömertlik yapamayan ve imkân bulunca yapacak olan kişi ise, ahlâkça cömert sayılır. [\[107\]](#)

Cömertlikte sekiz türlü fazilet vardır: kerem, îsâr, afv, mürüvvet, neyi, müvâsât, semahat, müsâmahat.

Kerem; yaran herkese şâmil olan hususlarda gerektiği zaman çok mal harcamak nefse kolay gelmektir.

îsâr; kendisinin muhtaç bulunduğu bir mal ile başkasının ihtiyacını karşılamaktır.

Afv; öç almaya güç yeterken bundan vazgeçmektir.

Mürüvvet; başkalarına bol bol iyilikte ve insaniyette bulunmayı âdet ve huy edinmektir.

Muvâsât; dost ve arkadaşlara lütufkârlıkta bulunmak, kendilerini hoş tutup idare etmek ve nimetten yararlandırmaktır.

Semahat; vermekle mükellef bulunulmayan şeyleri, başkalarının yararı ve hoşnutluğu için,

gönülden koparak ve isteyerek bırakmaktır. [\[108\]](#)

Bu üstün ve şerefli ahlâkta da, Peygamberimiz Aleyhisselamın dengine erişebilecek yoktu. Peygamberimiz Aleyhisselamı yakından tanıyanlar, kendisini böyle vasıflamışlardır. [\[109\]](#)

Hz. Ali:

"Resûlullah Aleyhisselam, eli açıklıkta, insanların en cömerdi idi." [\[110\]](#)

Hz. Âişe:

"Resûlullah Aleyhisselam, hayırda esen rüzgârdan daha cömertti." [\[111\]](#)

Abdullah b. Ömer:

"Resûlullah Aleyhisselamdan daha cömert bir kimse görmedim." [\[112\]](#)

Abdullah b. Abbas:

"Resûlullah Aleyhisselam insanların en cömerdi idi" demiştir. [\[113\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamda cömertliğin her türlü, Allah yolunda Allah'ın dinini açıklamak, Allah'ın kullarını doğru yola kılavuzlamak, açları doyurmak, cahilleri öğütlemek, haceti görüleceklerin hacetlerini görmek, yararlanacakları her yolla yararlandırmak ve ağırlıklarına tahammül etmek... gibi ilim, mal ve nefis cömertliğinin hepsi mevcuttu. [\[114\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben ancak bölüştürücüyüm! Veren ise Allah'tır!" [\[115\]](#)

"Bize mirasçı olunmaz! Bizim bıraktığımız sadakadır! Ancak, Muhammed'in ailesi ondan yer!" buyurmuştur. [\[116\]](#)

Ebu Zerri'l-Gıfârî der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam, bana:

'Ey Ebu Zer! Şu hangi dağdır?' diye sordu.

'Yâ Rasûlallah! Uhud dağdır!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki; onun benim için altına çevrilmesi, beni asla sevindirmez!

Onu bir kırat bile bırakmaksızın Allah yolunda harcarım!' buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! Bir kantar da mı bırakmazsın?' diye sordum.

Resûlullah Aleyhisselam, üç kere:

'Bir kırat bile bırakmaksızın!

Bir kırat bile bıratmaksızın!

Bir kırat bile bırakmaksızın!¹ buyurdu.

Sonra da:

'Ey Ebu Zer! Ben ancak az olana az derim, çok olana çok derim!' buyurdu. [\[117\]](#)

Akşama doğru Medine'nin Harre mevkiinde Peygamber Aleyhisselamla birlikte yürüyordum ve

Uhud dağına bakıyorduk.

Peygamber Aleyhisselam:

'Ey Ebu Zer!' buyurdu.

'Buyuryâ Rasûlallah! Emrine amadeyim!¹ dedim. [\[118\]](#)

Resûlullah Aleyhisselam, Uhud'a bakarak:

'Şu Uhud'un benim için altına çevrilmesini, [\[119\]](#) ondan bir tek dinarın üç günden fazla yanımda akşamlamasını, beklemesini arzu etmem! O bir tek dinarı da ben sadece borç için yanımda bulundurur, [\[120\]](#) hepsini Allah'ın kullarına (eliyle sağına, önüne ve soluna işaret ederek) 'Alınız! Alınız!' derim' buyurdu.

Sonra yürümeye devam ettik.

'Ey Ebu Zer! [\[121\]](#) Çok mal sahipleri vardır ki, [\[122\]](#) Kıyamet gününde [\[123\]](#) onlar sevapça pek azdırlar!

Ancak (yine eliyle sağına, önüne ve soluna işaret ederek) mallarını şöyle şöyle harcayanlar müstesnadır! [\[124\]](#)

Böyleleri de pek azdır!" buyurdu." [\[125\]](#)

Şecaat ve Peygamberimiz Aleyhisselamın İnsanların En Şecaatlisi Oluşu

Şecaat; savaş ve şiddet sıralarında cesaret ve yüreklilik göstermek demektir. [\[126\]](#)

Başka bir deyişle, gazap enerjisinin itidal üzere bulunuşu, şecaat ahlâkını ve faziletini ifade eder.

Şecaatin aşırı derecesi tehevür olur ki, insanın birdenbire öfkeye kapılarak kendisini yararsız yere tehlikelere atması, hiçbir suretle güç yetiremeyeceği düşmanla savaşa tutuşup kendisini öldürtmesi demektir.

Şecaatin kıtlığı ise korkaklıktır ki, sabır ve sebat göstermek gereken yerlerde korkuya düşerek bozulmak ve kaçmaktır. [\[127\]](#)

Necdet de, korku ve dehşet yerlerinde, olağanüstü durumlar karşısında sabır ve sebat göstermek, korkuya düşüp uygunsuz iş yapmamak demektir. [\[128\]](#)

Şecaat ve necdet hasletlerinin her ikisi de, Peygamberimiz Aleyhisselamda üstün derecede mevcuttu. [\[129\]](#)

Abdullah b. Ömer:

"Resûlullah Aleyhisselamdan daha sehâvetli, daha necdetli, daha şecaatli bir kimse görmedim!" demiştir. [\[130\]](#)

Kureyş müşriklerinin delikanlıları Mekke'de Peygamberimiz Aleyhisselamın evini kuşatmışlar, içeriden çıkar çıkmaz üzerine atılıp kılıçtan geçirmeye hazırlanmışlar iken, Peygamberimiz Aleyhisselam hiç korkmadan evinin kapısını açmış, müşriklerin başlarına toprak saçmış, Yâsîn sûresinin baş tarafından dokuz âyet okuyarak aralarından çıkıp gitmişti. [\[131\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Ebu Bekir'le birlikte Sevr mağarasına girdiği zaman, müşriklerin delikanlıları da kılıçlarını sıyırıp iz süre süre mağaranın önüne kadar gelmiş, dayanmışlardı. [\[132\]](#)

Ünlü iz sürücü Kürz b. Alkame, Peygamberimiz Aleyhisselamın izini görünce:

"İz burada kesilmiş! Bu ayak izi Makam-ı İbrahim'dekindendir!" demişti. [\[133\]](#)

Hz. Ebu Bekir:

"Eğer onlardan biri eğilip ayaklarının dibinden içeri bakacak olursa muhakkak bizi görecektir!" [\[134\]](#) diyerek telaşlandığı zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hiç tasalanma! Allah bizimledir!" buyurmuştu. (Tevbe: 40)

Kendilerini tutup müşriklere teslim ederek yüzer deve mükâfat almak sevdasıyla onları izleyip duranl [\[135\]](#) Sürâka b. Cu'şum'u gördüğü zaman, Hz. Ebu Bekir yine telaşlanmış ve:

"Yâ Rasûlallah! İşte, atlı gelip bize yetişti!" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona yine:

"Hiç tasalanma! Allah bizimledir!" buyurmuştur. [\[136\]](#)

Enes b. Malik der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam insanların en güzeli, en cömerdi ve en şecaatlisi idi. Medine'de bir feryat, korkulu bir hal oldu mu, Peygamber Aleyhisselam hemen Ebu Talha'nın Mendub diye anılan atını emaneten alıp üzerine atlar, feryadın geldiği yere yetişirdi.

Hiçbir feryat ve imdat sesi duyulmazdı ki, Mendub'un oraya birdeniz gibi, su gibi revan olduğunu görmeyelim!

Halbuki, o çok yavaş ve ağır yürüyen bir attı; hiç de yürüyen değildi.

Bir gece Medineliler bir feryat işitip korkmuşlar, hemen sesin geldiği tarafa doğru gitmişlerdi.

Resûlullah Aleyhisselam ise, onları geride bırakarak ilerlemiş, sesin geldiği yere yetişmiş, durumu inceleyip dönerken halk ile karşılaşmıştı.

Kendisi Ebu Talha'nın çıplak atının üzerinde kılıcı boynunda asılı bulunuyor ve:

'Hiç korkmayınız! Hiç korkmayınız!' buyuruyordu." [\[137\]](#)

Hz. Ali de, Bedir savaşı günü müşriklerin saflarına Peygamberimiz Aleyhisselamdan daha yakın bir kimse bulunmadığını bildirmiştir. [\[138\]](#)

Mikdad b. Amrda, Peygamberimiz Aleyhisselamın Uhud savaşındaki şecaat ve sebatını anlatırken:

"Kendisini hak din ve kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; düşmanın **saldıran** karşısında Resûlullahın bir kanş bile gerilediğini görmedim!

Ashabından bir kısmı bir kere onun yanında toplandılar, bir kere de onun yanından dağıldılar.

Resûlullahın arada sırada ayakta dikilerek düşmanı geriletecek derecede yayıyla ok, ya da taş attığını görmüşümdür!

Resûlullah, tıpkı askerî bir birlik gibi sebat etmekte, yerinden ayrılmamakta idi" demiştir. [\[139\]](#)

Uhud savaşında, Kureyş müşriklerinden Übeyy b. Halef:

"Muhammed nerede?!" diyerek soruyor; [\[140\]](#)

"Yâ Muhammed! Sen kurtulursan ben kurtulmam!" diyerek gelip Peygamberimiz Aleyhisselama yetişmiş bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanındaki sahabileri:

"Yâ Rasûlallah! İçimizden birisi dönüp onu karşılasa olmaz mı?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bırakınız gelsin!" buyurdu.

Übeyy b. Halef, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına kadar gel di. [\[141\]](#)

Sahabiler dayanamayarak onun önünü kesmek istediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Geri durunuz!" buyurdu. [\[142\]](#)

Hemen Haris b. Sımme'nin mızrağını eline aldı, sonra sahabilerine puğur devenin silkinmesi gibi silkindi, onları devenin sırtından sineklerin uçup dağılışı gibi başından dağıttı. [\[143\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın o sıradaki celâdeti, hiç kimsede yoktu. [\[144\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselam davranınca, Übeyy b. Halef dönüp kaçmaya başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"ü^yafaneH Nereye-kaçry'or3un?!^diyerek-ses}erîdii[\[145\]](#)- ve- onu- boynunun- rruğferîeTıfıT

göm îeğmm-yakası arasındaki kısmından vurup yaraladı!

Übeyy b. Halef, sığır böğürür gibi böğünerek atından yere yuvarlandı. [\[146\]](#) Kendisinin kaburga kemiklerinden bazısı da kırıldı. [\[147\]](#)

Müşrikler, onu ordugâhlarına götürdüler.

Übeyy b. Halefin yarasının kanı çıkmıyordu, fakat ağrısına dayanılacak gibi değildi.

Bunun için, Übeyy b. Halef:

"Vallahi, Muhammed beni öldürdü!" dedi.

Arkadaşları:

"Andolsun, sen aklını kaybetmişsin! Vallahi, sendeki yaranın hiç önemi yok!" dediler.

Übeyy b. Halef ise:

"O bana Mekke'de 'Seni ben öldüreceğim!' demişti.

Vallahi o benim üzerime tükürse, yine beni muhakkak öldürür!" dedi. [\[148\]](#)

Arkadaşları:

"Ey Ebu Âmir! Vallahi, senin yaran önemli değildir! Eğer bu sendekinin aynı herhangi birimizde olsaydı Bize- -hiç de sıkıntı vermezdi. Biz de ona aldırış bile itmezdik!" diyerek teselli etmeye çalışıyorlardı. [\[149\]](#)

Fakat o:

"Lât ve Uzzâ'ya yemin ederim ki, eğer bende olan bu yara, Zülmecaz panayırı halkında olsaydı, hepsi de çoktan ölüp giderlerdin [\[150\]](#)

O bana 'Seni ben öldüreceğim!'¹ dememiş miydi?

Değil ben, bütün Rebia ve Mudarlar halkı da olsa, muhakkak onları da öldürür o!" diyordu. Übeyy b. Halef, Mekke'ye altı mil uzaklıkta bulunan Şerife gelince öldü. [\[151\]](#)

Necd taraflarında [\[152\]](#) Muhârib b. Hasafalarla [\[153\]](#) yapılan Zâtü'r-rika savaşı sırasında, [\[154\]](#) sık, dikenli ve iri ağaçlı bir vadide konaklanmış; İslâm mücahidleri gölgelenmek üzere ağaçların altlarına dağılmışlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, ağacın gölgesi altında yalnız başına uyuyor, kılıcı da ağacın dalında asılı bulunuyordu. [\[155\]](#)

Muhârib b. Hasafalardan Gavres b. Haris adındaki a'râbî (çöl Arabi) gelerek [\[156\]](#) Peygamberimiz Aleyhisselamın ağaçta asılı kılıcını eline alıp sıyırdı. [\[157\]](#)

Başucuna dikilince, Peygamberimiz Aleyhisselam uyandı.

Gavres:

"Şimdi seni benden, benim elimden kim kurtarabilir?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah kurtarır!" deyince, kılıç G^res'in elinden yere dü.ş-tü.

Peygamberimiz Aleyhisselam hemen kılıcı eline alarak:

"Şimdi benden, benim elimden seni kim kurtarabilir?" diye sordu.

Gavres:

"Sen, kılıç tutanların hayırlısı ol!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, benim de Resûlullah olduğuma şahadet edecek misin?" diye sordu.

Gavres:

"Hayır! Fakat seninle savaşmamak ve sana karşı savaşan kavmin yanında da bulunmamak üzere sana söz veriyorum!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam onu serbest bıraktı. [\[158\]](#)

Ashabdan Berâ' b. Âzib'e Kays kabilesinden bir adam:

"Huneyn savaşı günü, Resûlullah Aleyhisselamın yanından siz de kaçtınız mı?" diye sormuştu.

Berâ' b.Âzib:

"Fakat, Resûlullah Aleyhisselam kaçmamıştır! Onu boz katırının üzerinde gördüm ki, Ebu Süfyan b. Haris katırın geminden tutuyordu.

Kendisi:

'Peygamber benim! Yalan yok! Ben Abdulmuttalib'in oğluyum!' diyerek sesleniyordu. [\[159\]](#)

Vallahi, savaş kızıştığı zaman, Resûlullaha sığınır, onunla korunurduk!

İçimizde en yiğit olanımız, Peygamberimiz Aleyhisselamın hizasında durabilendi!" dedi [\[160\]](#)

Hiz. Abbas da:

"Müslümanlarla kâfirler karşılaşınca, Müslümanlar bozulup gerilediler.

Resûlullah Aleyhisselam ise katırını kâfirlere doğru mahmuzlamaya başladı.

Ben, koşmasına engel olmak için, katırının geminden tutuyordum. Ebu Süfyân b. Haris de, Resûlullah Aleyhisselamın katırının üzengisinden tutuyordu" demiştir. [\[161\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselamın Zevâid (Âdet Niteliğindeki) Sünnetlerinden Bazıları ve Bunlar Hakkındaki Tavsiyeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam, döşeğinde uyumak istediği zaman, sağ yanının üzerine yatar, sağ elini sağ yanağının altına koyar, [\[162\]](#) sonra da:

"Allah'ım! Kendimi Sana teslim ettim. Yüzümü Sana çevirdim. İşimi Sana ısmarladım. Sırtımı Sana dayadım.

Ben Senin azabından korkar, rahmetini umanm. Senin rahmetinden başka sığınılacak yoktur. Senin azabından başka korunulacak yoktur!

Ancak Senin rahmetine sığınılır ve ancak Senin rahmetinle korunulur!

Ben Senin indirmiş olduğun Kitabına ve göndermiş olduğun Peygamberine (herkesten önce) inanmışım dır! [\[163\]](#)

Ey Rabbim! Yanımı Senin isminle yere koydum!

Eğer ruhumu tutar, alıkoyarsan, ona rahmetinle muamele et!

Eğer onu salarsan, salih kullarını koruduğun gibi, onu da koru! [\[164\]](#)

Allah'ım! Ben Senin isminle ölür, Senin isminle dirilirim! [\[165\]](#)

Bize yediren, içiren, her ihtiyacımızı karşılayıp gideren, bizi barındıran, sığındıran Allah'a hamd olsun!

Nice kişiler var ki, kendilerinin ne ihtiyaçlarını karşılayanları var, ne de barındıranların [\[166\]](#)

Allah'ım! Kullarını huzurunda topladığın günde azabından Beni koru!" diyerek dua ederdi. [\[167\]](#)

Yatağa girdiği zaman:

"Göklerin ve yerin Rabbi, herşeyin Rabbi olan, tohumu ve çekirdeği çatlatıp çimlendiren, Tevrat'ı, İncil'i ve Kur'ân'ı indiren Allah'ım!

Ben her kötülük sahibinin kötülüğünden Sana sığınırım! Çünkü onu perçeminden tutan Sensin!

Allah'ım! Evvel Sensin! Senden önce olan hiçbir şey yoktur!

Âhir Sensin! Senden sonra olan hiçbir şey yoktur!" buyurur; [\[168\]](#)

Uykudan uyanıp kalkarken de:

"Hamd olsun O Allah'a ki, bizi öldükten sonra diriltti!

Kıyamet günü dönüşümüz de, O'na olacaktır!" derdi. [\[169\]](#)

"Başka hiçbir ilah yok, ancak Sen varsın! Seni teşbih ve tenzih ederim! Allah'ım! Günahlarımı yarıgamanı ve rahmetini dilerim! Allah'ım! İlmimi arttır! Bana doğru yolu gösterdikten sonra kalbimi kaydırma! Yüce katından bana bir rahmet de ihsan buyur! Çünkü, bağışsı en çok olan Sensin Sen!" diyerek dua ettiği de olurdu. [\[170\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, kamının üzerine (yüzükoyun) yatan bir adama rastlayınca:

"İşte bu, Allah'ın hiç sevmediği bir yatıştır!" buyurdu. [\[171\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam in hiçbir zaman ayaklarını meclisinde bulunanların önüne doğru uzattığı görülmem iştir. [\[172\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam ne kapalı kapılar arkasına çekilir, ne perdeler arkasında dikilir, ne de kendisinin önüne tabaklarla yemekler taşınırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselam toprak üzerinde oturur, yemeğini de yerde yedi.

"Ben kulun oturduğu gibi oturur, kulun yediği gibi yerim! Ben ancak bir kulum!" [\[173\]](#) buyururdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam yemeği üç parmakla, [\[174\]](#) şehadet parmağı ile onun iki yanındaki parmaklarıyla yedi. [\[175\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizden biriniz birşey içerken kabın içine solumasın!" buyurur; [\[176\]](#) yenilecek, içileceklerin içine solunmasını yasaklar, [\[177\]](#) su içerken iki-üç kere nefes alır. [\[178\]](#) "Bu, daha yararlı ve daha kandırıcıdır!" buyururdu. [\[179\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kim elindeki et-yağ kokusunu, bulaşığını yıkamadan uyurda kendisinin başına birşey gelecek olursa, kendisinden başkasını suçlamasın! [\[180\]](#)

"Yemeğin bereketi tepesinde (ortasında)dır.

Sizden biriniz yemek yiyeceği zaman, çanağın üst (orta) tarafından yemesin, alt tarafından yesin!

Çünkü bereket onun üst (orta) tarafından iner!" buyurmuştur. [\[181\]](#)

Ömer b. Ebu Seleme der ki:

"Ben Resûlullah Aleyhisselamın terbiyesi altında bir çocuktum.

Yemek yerken elim yemek kabının içinde dolaşırdı!

Resûlullah Aleyhisselam, bana:

'Ey oğul! Besmele çek, sağ elinle ye ve de önünden ye!' buyurdu. [\[182\]](#)

Bundan sonra hep böyle yemeye devam ettim." [\[183\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, yemek ortaya konulduğu zaman:

"Allahümme bârik lenâ fîmâ razaknâ ve kına azâbennar! Bismillah!" diyerek dua ettikten sonra yemeye başlardı. [\[184\]](#)

Yemeğin başında Besmele çekilmesi unutulur da yemeğin sonuna doğru hatırlanırsa, "Yemeğin evveli ve ahiri için Bismillah" denilir. [\[185\]](#)

Peygamberimiz Aleyhisselam, abdest ve gusûlde, ayakkabısını giymekte-mümkün oldukça-hep sağdan başlamayı sever, [\[186\]](#) birşey alacağı zaman sağ eliyle alır, birşey vereceği zaman sağ eliyle verir ve başlayacağı herşeye sağdan başlardı. [\[187\]](#)

"Sizden biriniz, ayakkabısını giyeceği zaman, giymeye sağdan başlasın! Ayakkabısını çıkaracağı zaman da, çıkarmaya soldan başlasın! Ayakkabı giyilirken sağ ayak ayakların evveli; ayakkabı çıkarılırken de, sağ, ayakların ahiri olsun!" buyururdu. [\[188\]](#)

Rivayete göre, Enes b. Malik der ki:

"Ben bir kere Resûlullah Aleyhisselam içsin diye evimdeki besi koyunumu sağmıştım.

Bu koyunun sütü evimdeki kuyunun suyu ile karıştırılıp Resûlullah Aleyhisselama bir bardakla sunuldu.

Resûlullah Aleyhisselam ondan içti.

Kendisinin solunda Ebu Bekir, sağında bir çöl Arabi otur uy ordu. [189] Ömer b. Hattab da bir köşede bulunuyordu. [190]

Ömer b. Hattab, Resûlullah Aleyhisselamın artan sütü çöl Arabına vermesinden korkarak: [191]

'Yâ Rasûlallah! [192] Artan sütü sol yanındaki [193] Ebu Bekir'e ver!' dedi. [194]

Resûlullah Aleyhisselam ise, artan sütü bedeviye verdikten sonra:

"Sağa (sağdakine!) verilecek! Sıra ile sağa (sağdakine) verilecek!" buyurdu. [195]

Prensibini bozmadı, bozdurmadı! [196]

[1] İtin Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 424-425, Tirmizî, Şemail, s. 59-60, Kadı İyaz, Şifa.c.1, s. 119-121.

[2] İbn Sa'd, c. 1, s. 425, Kadı İyaz, c. 1, s. 121-122.

[3] İbn Sa'd, c. 1, s. 368, Heysemî, Meonau'i-ievâid, c. 9, s. 13.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/405-409.

[4] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1 , s. 422-423, Tirmizî, Şemail, s. 36-37, Kadı İyaz, Şita,c.1, s. 118-119.

[5] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 365, Tirmizî, c. 4, s. 369.

[6] İbn Sa'd, c. 1, s. 365.

[7] İbn Sa'd, c. 1, s. 367.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/409-411.

[8] İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, c. 1, s. 194, İbn Sa'd, 11, s. 121.

[9] Mâlik, Muvatta', c. 2, s. 3904, Ahmed, Müsned.c. 2, s. 381, Buhârî, Edebül-müfred, s. 78, Hakfmüt-Tirmizî, Nevâdiru'l-usûl, s. 229, Heysemî, Meanau'z-zevâid, c. 9, s. 15.

[10] Ahmed, c. 4, s. 193, Tirmizî, c. 4, s. 370.

[11] Ahmed, c. 2, s. 250, Ebu Dâvud, c. 4, s. 220, Dârimî, c. 2, s. 231.

[12] Ahmed, c. 2, s. 193, Buhârî, Sahih, c. 7, s. 82.

[13] Ahmed, c. 6, s. 442, Ebu Dâvud, c. 3, s. 253, Tirmizî, c. 4, s. 362.

[14] Ahmed, c. 5, s. 89.

[15] Münzîrî, et-Tergîb vet-terhîb, c. 3, s. 405-406.

[16] Ebu Hanffe, Müsned, s. 44, Ahmed, Müsned, c. 4, s. 278, İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1137.

M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/411-412.

[17] Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 53-54.

[18] Kadı İyaz, c. 1 , s. 76.

[19] Kadı İyaz, c. 1 , s. 100.

[20] İbn İshak jbn Hişam. Sîre, c.1, s. 209-210, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 145 Ahmed, Müsned.c. 3, s. 425, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 99-100.

- [21] İbn Abdilberr, İstiâb, c. 1, s. 315, Ebu'l-Fidâ, el-Bidâye, c. 4, s. 272.
- [22] İbn İshak.c.3, s. 321-337, Vâkıdî, Megâzî, c. 2, s. 571, 624, İbn Sa'd, c. 2, s. 95-105.
- [23] Ta berî, Te fsîr, c. 10, s. 206, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, c. 8, s. 254, Diyarîrî, Târîhu'l-hamîs, c. 2, s. 140.
- [24] BedKJddin Aynî, c. 8, s. 54, Diyarbekrî, c. 2, s. 140-141.
- [25] Buhârî, Sahih, c. 5, s. 207.
- [26] İbn İshak.İbn Hişam, Sîre,c.4, s. 197, Buhârî, c. 5, s. 207, Tirmizî, c. 5, s. 279.
- [27] Muhibbul-Taberî, c. 2, s. 58.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/412-415.
- [28] İbn İshak.c.2, s. 43.
- [29] Ahmed, Müsned, c. 2, s. 192, Ebu Dâvud, c. 3, s. 318.
- [30] Ebu Dâvud.c.5, s. 318.
- [31] Ahmed,c.2, s. 192, Ebu Dâvud, c. 3, s. 318.
- [32] Buhârî, s. 77, Tirmizî, c. 4, s. 357, s. 39, Heysemî, c. 9, s. 17.
- [33] Buhârî, Edeb, s. 77, Ebu Dâvud, c. 4, s. 300, Tirmizî, c. 4, s. 357, Şemâil, s. 39.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/415-416.
- [34] Râgıb, Müfredat, s. 129.
- [35] Ffruzâbâdf, Kâmûs, c. 4, s. 100, İbn E ar, Nihâye, c. 1, s. 434.
- [36] Taberî, Tefarî, c. 9, s. 115, Kadî lîyâ, c. 1, s. 77-78.
- [37] Yâkubî, Târih, c. 2, s. 94-95.
- [38] Kadî lîyâ, c. 1, s. 78.
- [39] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 361, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefa, c. 2, s. 427428.
- [40] İbn Atocliltoerr, İstiâb, c. 2, s. 553, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 2, s. 288.
- [41] İbn Ea"r, c. 2, s. 288.
- [42] Hâkim, Müstedrek, c. 3, s. 64-65, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-Vefâ, c. 2, s. 425, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 239-249.
- [43] Ahmed, Müsned, c. 3, s. 210, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 60, Müslim, c. 2, s. 730-731.
- [44] Müslim, c. 2, s. 731.
- [45] Buhârî, c. 4, s. 60, Müslim, c. 2, s. 731.
- [46] Kadî lîyâ, Şifâ.c. 1,s.80.
- [47] EbuDâ'ud,c.4, s. 247.
- [48] Buhârî, Sahih, c. 4, s. 60, Müslim, c. 2, s. 731, Kadî lîyâ.c. 1,s.80.
- [49] Ebu Dâvud, c. 4, s. 247, Kadî lîyâ, c. 1, s. 80.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/416-422.

- [50] Ahmed, Müsned, c. 3, s. 392-393.
- [51] Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 78-79.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/422-423.
- [52] Ffruzâbâdf, Kâm üs, c. 3, s. 98.
- [53] Kuşeyrî, Risale, c. 1, s. 427.
- [54] Kuşeyrî, c. 1, s. 434.
- [55] Gazalf, İhyâu ulûmi'd-dfn, c. 2, s. 483, Kadı İ yaz, Şifâ, c. 1, s. 97, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 333.
- [56] Kadı İyaz, c. 1, s. 97.
- [57] Kadı İyaz, c. 1, s. 97, İbn Seyyid, c. 2, s. 333.
- [58] Ahmed.Müsned, c. 2, s. 235, Müslim, c. 4, s. 2170, İbn Mâce, c. 2, s. 1405.
- [59] TaberânPden naklen Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 21.
- [60] Ahmed, Müsned, c. 1, s. 23, Buhârî, Sahih, c. 4, s. 142, Tirmizî, Şemail, s. 55.
- [61] Ahmed, c. 1, s. 22.
- [62] Ahmed, c. 1, s. 23, Buhârî, c. 4, s. 1 42, Tirmizî, s. 55.
- [63] Ahmed.d, s. 23.
- [64] Ahmed.c.1, s. 24, Buhârî, c. 4, s. 1 42, Tirmizî, s. 55.
- [65] TaberânPden naklen Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 385.
- [66] İbn Mâce, c. 2, s. 1100-11 01, TaberânPden naklen Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 20, Gazalf, İhya, c. 2, s. 483484, Kadı İyaz, Şifâ, t 1, s. 99-100, Ebu'l-Ferec İbn Cevzf, el-Vefâ, c. 2, s. 437.
- [67] İbn Sa'd, Taba kât, c. 3, s. 380-381.
- [68] Ahmed, Müsned, c. 4, s. 308, Buhârî, Sahih, c. 6, s. 201, Ebu Dâvud,c.3, s. 348, Tirmizî, Şemail, s. 23.
- [69] Taberânf, c. 2, s. 67, Heysemî, c. 6, s. 1 75.
- [70] Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 278, Şemail, s. 29, Taberânf, c. 2, s. 67, Heysemî, c. 6, s. 1 76.
- [71] Taberânf, c. 2, s. 67, Heysemî, c. 6, s. 1 76.
- [72] Ta berânf, c. 2, s. 67-6 8, H eysem f, M ecm au'z-zevâid, c. 6, s. 176.
- [73] Tirmizî, c. 4, s. 278-279, Taberânf, c. 2, s. 68, Heysemî, c. 6, s. 176.
- [74] Ahmed.Müsned, c. 2, s. 427, Buhârî, c. 6, s. 204, Müslim, c. 3, s. 1632, Ebu Dâvud.c. 3, s. 346, Tirmizî, c. 4, s. 377, İbn Mâce, c. 2, s. 108.
- [75] İbn Sa'd, Taba kât, c. 1, s. 422-423.
- [76] Ahmed, c. 1, s. 391, Tirmizî, c. 4, s. 588, İbn Mâce, c. 2, s. 1376.
- [77] Ahmed, c. 1, s. 391.
- [78] İbn Mâce.c. 2, s. 1376.

- [79] Ahmed, c. 1, s. 391, İbn Mâce, c. 2, s. 1376.
- [80] İbn Mâce.c. 2, s. 1376.
- [81] Ahmed, c. 1, s. 391, İbn Mâce, c. 2, s. 1376.
- [82] Tirmizî, c. 4, s. 588.
- [83] Ahmed, c. 1, s. 391, Tirmizî, c. 4, s. 589, İbn Mâce, c. 2, s. 1376.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/424-428.
- [84] Ffruzâbâdf, Kâm ûs, c. 4, s. 323.
- [85] Haris el-Muhâsibf, er-Riâye, s. 324-326.
- [86] Hakfm-i Tirmizî, Nevâdiru'l-usûl, c. 1, s. 360 .
- [87] Kadı I yaz, Şifâ, c. 1.S.87.
- [88] Seyyid Şerif, Ta'rifât, s. 65.
- [89] Kuşeyrî, Risale, c. 2, s. 457.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/428.
- [90] Mâlik, Muvatta', c. 2, s. 905, İbn Mâce, c. 2, s. 1399, Hakım-i Tirmizî, Nevâdiru'l-usûl, c. 1, s. 360.
- [91] Ahmed, Müsned.c. 2, s. 41 4, Buhârî, Edebü'l-müfred, s. 156, Müslim , c. 1, s. 63, Nesâî, c. 8, s. 110, İbn Mâce, c. 1 , s. 22.
- [92] Ahmed,c.4, s. 427, Buhârî, c. 7, s. 100, Edebü'l-müfred, s. 335, Müslim, c. 1,s.64,Ebu Dâvud,c.4, s. 252.
- [93] Ahmed,c.2, s. 501, Buhârî, Edeb, s. 335, Tirmizî, c. 4, s. 365, İbn Mâce, c. 2, s. 1400, Taberânf, c. 2, s. 115.
- [94] Ahmed.d, s. 165, Buhârî, s. 157, Tirmizî, c. 4, s. 349, İbn Mâce, c. 2, s. 1 400.
- [95] Mâlik, Muvatta', c.1, s. 158, Ahmed, Müsned, c. 4, s. 121, Buhârî, c. 7, s. 100, Edebü'l-müfred, s. 336, Ebu Dâvud,c.4, s. 252, İbn Mâce, c. 2, s. 1400.
- [96] Buhârî, Edeb, s. 335.
- [97] Ahmed, c. 1, s. 387, Tirmizî, c. 4, s. 637, Kuşeyrf, Taberânf, c. 1 , s. 177.
- [98] İbn Mâce, c. 2, s. 1347.
- [99] Kadı lyaz, Şifâ, c. 1, s. 82-83.
- [100] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 368, Buhârî, Edeb, s. 156, Buhârî, Sahîh, c. 7, s. 96, Müslim, c. 4, s. 1809 -1810, Tirmizî, Şem âil, s. 61, Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 9, s. 1 0.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/429-430.
- [101] Kadı I yaz, Şifâ.c.1, s. 82-83.
- [102] Kastalânf, Mevâhibü'l-ledünniye, c. 1, s. 397.
- [103] Râgıb, Müfredat, s. 256.
- [104] Râgıb, s. 38.

- [105] Kastalânf, c.1, s. 397.
- [106] Aiâüddin Ali, Ahlâk-i Alâf.c.1, s. 60.
- [107] Aâüddin Ali, t 1.S.53.
- [108] Alâüddin Ali, c. 1, s. 60-61.
- [109] Kadı İyaz, Şifâ, c. 1, s. 83.
- [110] İtan İshak, İbn Hisam, Sîre, c. 2, s. 43.
- [111] İbn Sa'd, Tabakât, c.1, s. 367.
- [112] İbn Sa'd, c.1, s.373.
- [113] İbn Sa'd, c. 1, s. 368-369, Ahmed.d , s. 288, Buhârî, c.6, s. 101, Müslim, c. 4, s. 1803, Tirmizî, Şemail, s. 60.
- [114] Kastalânf, Mevâhib, c. 1 , s. 398.
- [115] Ahmed, c. 2, s. 234, Buhârî, c. 1 , s. 26, Müslim, c. 2, s. 719.
- [116] Ahmed, c. 1 , s. 4, Buhârî, c. 4, s. 210, Müslim, c. 3, s. 1380, Ebu Dâvud, c. 3, s. 143.
- [117] Ahmed, Müsned, c. 5, s. 1 49.
- [118] Ahmed, c. 5, s. 152.
- [119] Buhârî, c. 3, s. 82.
- [120] Ahmed, c. 5, s. 15, Buhârî, c. 3, s. 82.
- [121] Ahmed, c. 5, s. 152.
- [122] Ahmed, c. 5, s. 152, Buhârî, c. 3, s. 82.
- [123] Ahmed, c. 5, s. 152.
- [124] Ahmed, c. 5, s. 152, Buhârî, c. 3, s. 82.
- [125] Buhârî. c. 3. s. 82.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/430-434.
- [126] Ffruzâbâdf, Kâmûs, c. 3, s. 44.
- [127] AJâüddin Ali, Ahlâk-ı Alâî, c. 1, s. 55-56.
- [128] Alâüddin Ali, c. 1.S.58.
- [129] Kadı İyaz, Şifâ.c.1, s. 85.
- [130] İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 373.
- [131] İtan İshak.İbnHişam, Sîre.c.2, s. 126-127, İbn Sa'd, c. 1, s. 227-228.
- [132] İbn Sa'd, c. 1, s. 228-229.
- [133] İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, c. 4, s. 469470.
- [134] İbn Sa'd, Tabakât, c. 3, s. 173-174, Ahmed, Müsned, c. 1, s. 4.
- [135] Belâzun, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 263.
- [136] Buhân.c. 4, s. 90.

- [137] İbn Sa'd, c. 1, s. 373, Ahmed, c. 3, s. 185, Buhârî, c. 3, s. 228, Müslim, c. 4, s. 1802-1803.
- [138] İbn Sa'd, c. 2, s. 23, Ahmed, c. 1, s. 126.
- [139] Vâkıdî, Megâzî, c.1, s. 240.
- [140] Kadı İyâî, Şifâ, c. 1, s. 86.
- [141] İbn İshak.İbnHisam, Sîre,c.3, s. 89.
- [142] İbn Sa'd, Tabakât, c. 2, s. 46.
- [143] İbn İshak, c. 3, s. 89, Vâkıdî, c. 1, s. 251.
- [144] Vâkıdî, c. 1.S.251.
- [145] Taberî, Târih, c. 3, s. 20
- [146] Vâkıdî, Megâzî, c. 1, s. 251, Hâkim , Müstedrek, c. 2, s. 327.
- [147] İbn Sa'd, Tabakâtü'l-kübrâ, c. 2, s. 46, Hâkim, c. 2, s. 327.
- [148] İbn İshak.İbnHişam, Sîre,c.3, s. 89.
- [149] Vâkıdî, c. 1.S.251.
- [150] Vâkıdî, t 1, s. 252, Hâkim, c. 2, s. 327.
- [151] İbn İshak,c.3,s. 89.
- [152] Ahmed, Müsned, c. 3, s. 311.
- [153] Ahmed, c. 3, s. 390.
- [154] Ahmed, c. 3, s. 364.
- [155] Ahmed, Müsned, c. 3, s. 361.
- [156] Ahmed, c. 3, s. 390.
- [157] Ahmed, c. 3, s. 311.
- [158] Ahmed, c. 3, s. 390.
- [159] Müslim, c. 3, s. 1401.
- [160] Müslim, c. 3, s. 1400-1401.
- [161] Ahmed, c. 1, s. 207, Müslim, c. 3, s. 1398.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/434-439.
- [162] Ahmed, Müsned, c. 5, s. 387, Buhârî, c. 7, s. 147,1 50, Edebü'l-müfred, s. 313, Ebu Dâvud, c. 4, s. 311, İbn Mâce, c. 2,s. 1276.
- [163] Buhân.c. 7, s. 147-148, Edebü'l-müfred, s. 312, Tirmizî, c. 5, s. 469.
- [164] Ahmed, c. 2, s. 246.
- [165] Ahmed, c. 4, s. 302, c. 5, s. 397, Buhârî, c. 7, s. 147, Müslim, c. 4, s. 2083, Ebu Dâvud, c. 4, s. 311.
- [166] Buhârî,Edeb,s.311 , Müslim, c. 4, s. 2085, Ebu Dâvud, c. 4, s. 312, Tirmizî, c. 5, s. 470.
- [167] Ahmed, c. 4, s. 300, Buhârî, Edeb, s. 313, Tirmizî, c. 5, s. 471, İbn Mâce, c. 2, s. 1276.

- [168] Ahmed, c. 4, s. 302, Buhârî, c. 7, s. 150, s. 311 .Müslim, c. 4, s. 2083.
- [169] Ebu Dâvud, c. 4, s. 311, Tirmizî, c. 5, s. 481, İbn Mâce, c. 2, s. 1277.
- [170] Ebu Dâvud, c. 4, s. 314.
- [171] Ahmed, c. 2, s. 287, Tirmizî, c. 5, s. 97.
- [172] Ebu Hanffe, Müsned, s. 36, İbn Sa'd, Tabakât, c. 1, s. 378.
- [173] Abdurrezzak, Musannef, c. 10, s. 415, İbn Sa'd, c. 1, s. 371 -372.
- [174] İbn Sa'd, c. 1, s. 381 , Müslim, c. 3, s. 1605, Ebu Dâvud, c. 3, s. 366.
- [175] Abdurrezzak,c.10, s. 418, İbn Sa'd, c.1, s. 381.
- [176] Tirmizî, c. 4, s. 301, İbn Mâce, c. 2, s. 1173, Dârimî, c. 2, s. 44.
- [177] Ahmed, c.1, s. 309, Ebu Dâvud, c. 3, s. 338, İbn Mâce, c. 2, s. 1094.
- [178] Ahmed, c. 3, s. 114, Buhârî, c. 6, s. 351, Tirmizî, c. 4, s. 302, İbn Mâce, c. 2, s. 11 32, Dârimî, c. 2, s. 44.
- [179] Ebu Dâvud, c. 3, s. 338, Tirmizî, c. 4, s. 302, Şemail, s. 34.
- [180] Abdurrezzak, Musannef, c. 11, s. 437, Ahmed, c. 2, s. 263, Ebu Dâvud, c, s. 366, Tirmizî, c. 4, s. 289, İbn Mâce, c. 2, s. 1096.
- [181] Ebu Dâvud, c. 3, s. 348-349.
- [182] Ahmed, c. 4, s. 26-27, Buhârî, c. 6, s. 196, Müslim, c. 3, s. 1599, İbn Mâce, c. 2, s. 1087, Begavf, Mesâbih, c. 2, s. 78.
- [183] Ahmed, c. 4, s. 26-27, Buhârî, c. 6, s. 196, Müslim, t 3, s. 1599.
- [184] Ebu Bekir Ahmed b. Muhammed, Amelü'l-yevm ve'l-leyle, s. 172.
- [185] Ahmed, c. 4, s. 336, Ebu Dâvud, c. 3, s. 347-348.
- [186] Ahmed, c. 6, s. 187-188, Buhârî, c. 6, s. 197.
- [187] Ebu'l-Ferec, Vefa, s. 2, s. 452.
- [188] Tirmizî, Şemail, s. 16.
- [189] İbn Ebi Şeybe, Musannef, c. 8, s. 35, Ahmed, c. 3, s. 110,197, Buhârî, c. 6, s. 247, Tirmizî, c. 4, s. 306, İbn Mâce, c. 2, s. 1133, Beyhakî, Sünenü'l-kübrâ, c. 7, s. 289.
- [190] İbn Ebi Şeybe, c. 8, s. 35, Ahmed, c. 3, s. 110, Beyhakî, c. 7, s. 285.
- [191] Ahmed, c. 3, s. 197.
- [192] İbn Ebi Şeybe, c. 8, s. 36, Ahmed, c. 3, s. 197.
- [193] Ahmed, c. 3, s. 197.
- [194] İbn Ebi Şeybe, c. 8, s. 36, Ahmed, c. 3, s. 197.
- [195] İbn Ebi Şeybe, c. 8, s. 36, Ahmed, c. 3, s. 197, Buhârî, c. 6, s. 247, Tirmizî, c. 4, s. 306, İbn Mâce, c. 2, s. 1173, Beyhakî, c. 7, s. 285.
- [196] M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/440-443.